

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

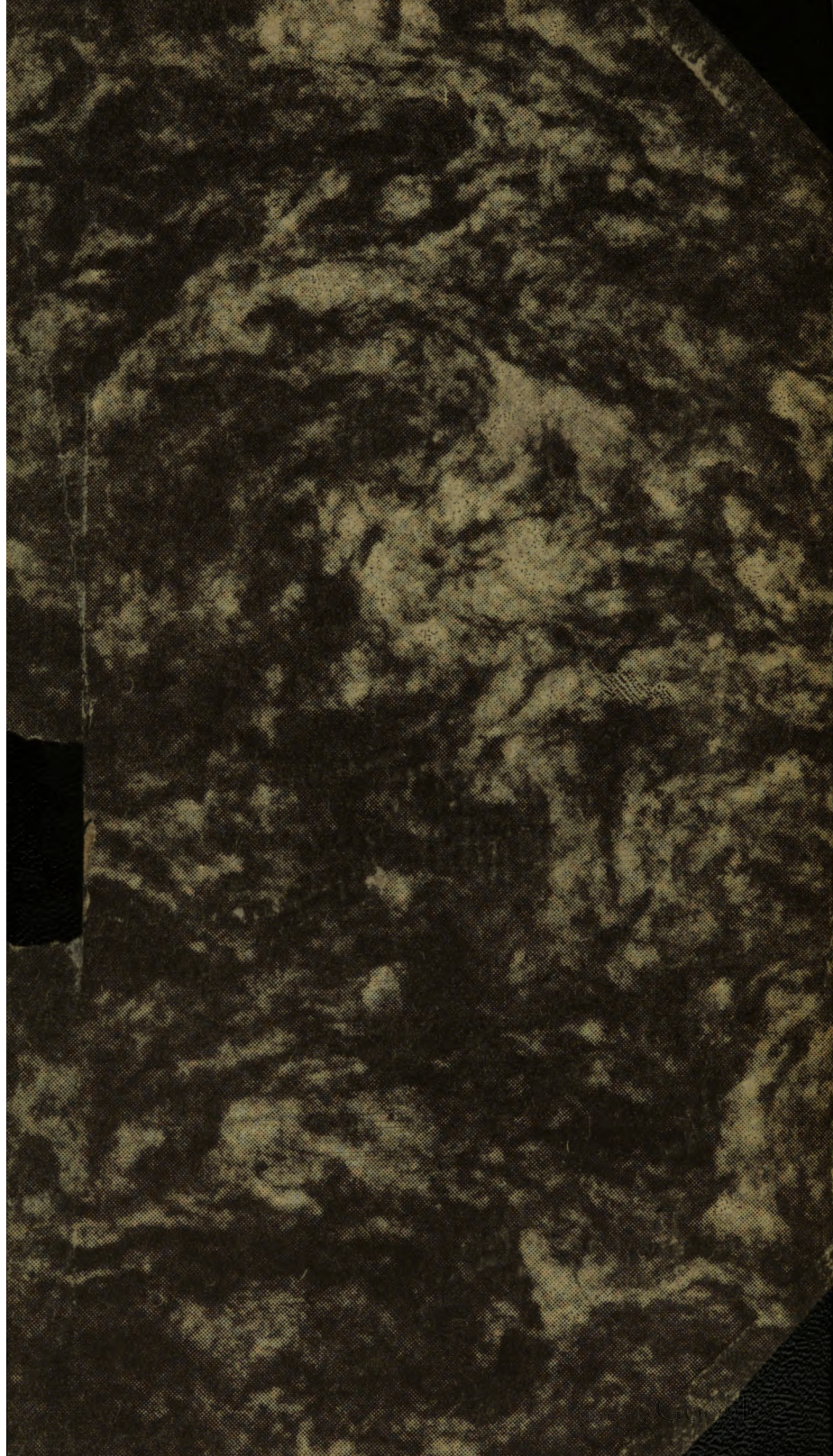
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Aus 82119.2 (5)

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

The
Charles Motley Clark
Memorial

HUNYADIAK KORA

MAGYARORSZÁGON.

ÍRTA

GRÓF TELEKI JÓZSEF.

ÖTÖDIK KÖTET.

*Fridrik császár
írel.*

Dr. Fényes Samu

166

SZ.

78

V

Beyer Lipót mel.

MÁTYÁS KIRÁLY.

HUI

HUNYADIAK KORA

MAGYARORSZÁGON.

IRTA

GRÓF TELEKI JÓZSEF.

√

ÖTÖDIK KÖTET.

*Mátyás király, Kinizsi Pál és Fridrik császár aczélmetszetil
képeivel.*

PESTEN,
EMICH GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA.
M.DCCC.LVI.

~~Aus 81859.3 (5)~~

Aus 82119.2 (5)

ÖTÖDIK KÖTET TARTALMA.

LII.

1477. 1478.

A Mátyás és Fridrik közt növekedő ellenségeskedés okai. 3. l. — Ezen két fejedelem jellemkülönbsége. 4. l. — Fridrik szövetezik Kázmér lengyel, és Ulászló cseh királyival 6. l. — Ulászló segélyével Magyarországot háborgatja 6. l. — Mátyás ellenkészületei 7. l. — Schlesienben a Mátyás által pártolt sagan herceg Ulászló ellen előnyöket vív ki 9. l. — Mátyás Osztrákhon szélén sergeket von össze s Fridriket egyességgel kínálja 12. l. — Ulászló Fridrik segélyére Bécs alá siet s a császár által Csehország birtokába igtattatik 13. l. — A magyar országos tanács a császár ellen háborút határoz 15. l. — Mátyás hadizenő nyílt levele 15. l. — A német fejedelmekhez intézett levelei 18. l. — Fridriknek erre Magyarországhoz intézett ellennyiltlevele 19. l. — Mátyás hadereje és vezérei 22. l. — Ulászló zsoldosai Bécs alól eloszanak 22. l. — Mátyás Osztrákhonba üt, Haimburgot sikertelen vívja, sergei Alsó-Osztrákhon egy részét elborítják s meghódoltatják 23. l. — Fridrik Liuzbe vonúl 24. l. — A magyarok Klosterneuburgot megvívják 25. l. — Mátyás Bécsset bérekeszti 26. l. — A város vitézül védi magát 26. l. — Mátyás a Duna mindkét partján sánczokat hányat s a várost éhséggel szorongatja 27. l. — Korneuburg és Tulu megadja magát 28. l. — Stein és Krems sikerrel álli ellent 29. l. — Fridrik sem ezeket sem a szorongatott Bécsset nem képes segítni 30. l. — Fridrik mindentől elhagyatva, kénytelen békét kérni 32. l. — Fegyverszünet 33. l. — Béke-alkudozás 34. l. — A béke megkészl 36. l. — Ennek pontjai 37. l. — A törökök Krain és Dalmátországban pusztítanak 41. l. — Az Isonzónál győzve Velence vidékeig száguldoznak 42. l. — Mátyás a török elleni védintézkedések megtétele végett Tót- és Horvátország rendeinek országgyűlést hirdettet 44. l. — Schlesieni háboruzás 45. l. — Fridrik

IV.

Mátyást cseh királynak elismeri s ez iránt a cseh alattvalókhöz rendelkezést ad 46. l. — Mátyás Csehországra nézve a császárnak a hódolati esküt leteszi, és seregeit haza felé indítja 48. l. — A békét kihirdetvén, Budára országgyűlést hív össze 49. l. — Fridrik a békét kihirdeti 49. l. — Mátyás Korneuburgban időzik 50. l. — Innen Magyarországra tér s Pozsonyban időzik 51. l.

LIII.

1478. 1479.

Mátyás Budán királyi főiskolát tervez alapítani, s könyvtárát gyarapítja 54. l. — Gábor kalocsai érsek meghalván, helyébe György pécsi prépost neveztetik ki 55. l. — Budai országgyűlés 55. l. — Ennek határozatai 56. l. — Mátyás és Ulászló küldöttjeik által Brünneben összejövettel tartatnak 59. l. — Az ezek által kidolgozott békejavaslat pontjai 60 l. — Mátyás ezeket nem fogadja el 62. l. — A háború Csehországban foly 63. l. — Ulászló ajánlatára fegyvernyugvás kötöttet 64. l. — Mátyás küldötteivel a prágai nép rosszul bánik 65. l. — Mátyás a cseh nép idegeukedését látva, hajlandó a végbéke iránt újabban tanácskozni 66. l. — A törökök Kärnthenben dúlnak 68. l. — Egy csapatjuk Horvátországban nagy veszteséget szenved 69. l. — Mátyás a felföldön megfordul 69. l. — Budán több hatóságok követeivel tanácskozik 72. l. — Schlesienben tetemes adót szedet 73. l. — Olaszországi zavarok Firenze átok alá vetése miatt 73. l. — A velencei köztársaság Mátyástól a török háborúra eddig adott segélypénzt megvonja 75. l. — Fridrik a Mátyással kötött béke pontjait nem teljesíti 76. l. — Mátyás Ulászlóval örök békére lép 77. l. — E béke föltételei 78. l. — Olmünczi összejövétel a két király követei közt 81. l. — A békelevél kihirdettetik 82. l. — Mátyás és Kázmér közti viszályok 83. l. — Mátyás a lengyel követeket visszautasítva háborúra készül 84. l. — Visegrádi fegyverszünet a két fél és szövetségeseik közt 85. l. — Mátyás háborúja a brandenburgi határgróffal 86. l. — A ságani herczeg nagy veszteséget szenved 87. l. — A magyarok Brandenburgot pusztítják 87. l. — A harczoló felek megbékélnek 88. l. — A velenceiek a szultánnal békét kötnek 88. l. — A német országgyűlés hajlandó Mátyást a törökök ellen segíteni, de Fridrik ellenszegül 90. l. — Mátyás a velenceiek eljárása miatt a pápára neheztel 90. l. — Fridrik ellen sereget gyűjt Stájerország szélén s a schweitziakkal szövöttek 91. l. — Újabb viszályok Mátyás és Kázmér közt a lengyeleknek a német rend és az ermelandi püspök ellen folytatott háborúja miatt 92. l. —

Ezen ügyben fegyverszünet kötöttek 93. l. — A magyar követek közbenjárása mellett a német rend a lengyel királylyal vég békére lép 96. l. — Olmützi személyes összejövetel Mátyás és Ulászló közt 97. l. — Mátyás itt roppant fényűzést fejt ki 100. l. — A béke a két király közt megkötetik 102. l. — Az összejövetel szétoszlik 105. l.

LIV.

1479.

A törökök Zala és Vas vármegyében dúlnak 107. l. — Mátyás egy kisebb csapatjokat tönkre teszi s hadaival Jajczáig száguldoz 109. l. — Az ellene készülő Fridrik miatt seregeit visszavonja 109. l. — A pápa buzdító levele következtében kész ismét a törökök ellen indulni 110. l. — Seregei Verbászt megvívják, a verbászi basát nyílt csatában megverik 111. l. — Mátyás sehonnán segílyt nem kapva Bosznia feldúlása után visszatér 112. l. — A Magyarországot fenyegető törökök ellen intézkedéseket tesz 112. l. — A schlesieni tartománygyűlésen újabb adó határozatátik 113. l. — A nürnbergi német országgyűlésen a magyar követek segílyt sürgetnek 113. l. — A német rendek ez ügyet későbbre halasztván, a magyar követek írásban tiltakoznak 114. l. — A törökök Oláhországból Erdélybe ütnek s azt pusztítják 115. l. — Báthori István vajda Kinizsától segílyt sürget 116. l. — Báthori a Kenyérmezőn száll táborba 117. l. — A közeigő törökök ellen kicsiny seregét csatára rendezi s buzdítja 118. l. — A kenyérmezei ütközet 119. l. — A magyarok a nagyobb erő ellenében mindinkább hanyatlanak; Báthorit az ellenség körül fogja 120. l. — Kinizsi segílyre érkezik; a magyarok tökéletes diadalt nyernek 121. l. — A győzelem eredménye 122 l. — Tábori lakoma 123. l. — A győzelmet Rómában is fényesen megünneplik 124. l. — Mátyás kedvetlenségei a pápával 125. l. — Fridrik a Mátyásnak kötelezett fizetést nem teljesíti 127. l. — A salzburgi érseket jövedelmeitől megfosztja 128. l. — Mátyás ezzel és a seckai püspökkel szövetséget köt s jószágaitak szerződés szerint elfoglalja 129. l. — Az osztrák rendektől a fizetést sürgeti 129. l. — Az arragoniai bíbornokot mint pápai követet nagy fénynyel fogadja 130. l. — A rabló Perényi és Palóczy Istvánt megbünteti 131. l.

LV.

1480.

Mátyás a törökök ellen készületeket tesz 132. l. — Zágrábban a hatalmaskodók ellen törvényiséket tart 133. l. — A vádolt Tusz

János tótországi bán Velenczébe szökik, jóságai elkoboztatnak 134. l. — Fridrik Sopron vidékét pusztítja 135. — Mátyás Stájerország szélén az ellenségeskedést megkezdeti 136. l. — Szapolyai István Regedet megszállja, Székely Jakab Pettaut megvívja 138. l. — Fridrik a német rendektől Mátyás ellen segílyi kér 138. l. — Felszólítása csaknem egészen eredménytelenül marad 139. l. — Az új pápai követ Cafarelli közbenjárására rövid fegyvernyugvás kötetik 140. l. — Az alkudozás eredménytelenül huzódván, Mátyás, 80 hadnagya által, Fridriknek hadat izentet 141. l. — Regede megvívása iránt intézkedik 141. l. — Szapolyai a várat és várost caellel hatalmába keríti 143. l. — A velenceiek Veglia szigetét elfoglalják; Magyar Balázs visszavonulni kénytelen 144. l. — A pápa a velenceiekkel Ferdinánd nápolyi király, Mátyás ipa, ellen szövetezik 145. l. — A velenceiek Ferdinánd ellen a szultánt készítetik 145. l. — Mátyás a szultán fenyegető készülleteire ipát figyelmezteti 146. l. — A törököknek Magyarország elleni készülleteit észrevévén, Fridriket békeajánlatokkal kínálja meg 146. l. — Fridrik ezeket nem fogadja el 147. l. — Mátyás a megszökött esztergomi érsek Flans helyébe sógorát János arragoniai bñbornokot igtatja 147. l. — Budán kőtanodát állít 148. l. — A magyarok Stájerhonban Fürstenfeldet megvívják 148. l. — Ugyanott több hódításokat tesznek 149. l. — Mátyás Stahremberg Kocsárdhoz intézett leveleiben Osztrákhont minden ellene teendő hadi készülettől tartózkodni inti 149. l. — Felszólításainak sikere nem lévén, Zelena által Markersdorf vidékét feldúlhatja 150. l. — A törökök Erdélybe útvén, Verestoronynál megveretnek 151. l. — Stájerhonban pusztítanak a nagy zsákmánnyal térnek meg 152. l. — Mátyás seregével Lendvánál áll 153. l. — Pozsony védelme iránt Fridrik ellen intézkedik 152. l. — A császáriak és magyarok közt Stájer- és Osztrákhonban folytatott csatározások 153. l. — A törökök Olaszországban kiszállanak 154. l. — Otrantót megvívják 155. l. — Itt rettentő kegyetlenségeket követnek el 156. l. — Fridrik Ulászlóvali viszályát fegyverszünettel végzi be 157. l. — A bazini grófokkal szövetezik 158. l. — A nürnbergi német országgyűlésen magának a rendek által segílyt ígértet 159. l. — Mátyás Zágrábban állapodik meg 160. l. — Pozsony védelme iránt ujabban intézkedik 161. l. — Stájerhonban a magyar seregek szerencsével működnek 162. l. — A pápa és Beatrix, Olaszországot óhajtván segíttetni, Mátyást Fridrikkel békére unszolják 162. l. — Mátyás rövid fegyverszünetben megegyezik 163. l. — Mátyás Báthori Miklós váci püspököt engedelmiségeért megfenyíti 163. l. — Később azonban kegyelmébe fogadja 164. l.

Mátyás Zágrábban mulatva a törökök ellen készül; a Frangepániaknak Veglia elvesztése ügyében megenged 166. l. — A törökök Orsovánál veszteséggel veretnek vissza 167. l. — Mátyás, követte által, a török háborúra segélyt sürget 168. l. — A pápa Mátyásnak szemrehányást tesz, hogy a keresztyén hatalmak római gyűlésére követeket nem küldött 169. l. — Mátyásnak erre adott válasza 169. l. — Ugyanezen ügyben Mátyás az arragoniai bsbornoknak keményebben ír, s panaszait s némi kérelmeit részletesen eladja 170. l. — A nápolyi király segélypénzt nem küld 172. l. — A pápától ígért segélypénz is elmarad 173. l. — Mátyás Magyar Balázs vezérlete alatt egy kis sereget küld ipának segítségül Otranto visszavételére 173. l. — Nápolyi követéhez írt levelében panaszkodik, hogy az adott ígéretekben csalatkozott 174. l. — Az egri bsbornokhoz Rómába küldött levelében sérelmeit részletesebben s keményebb kifejezésekben adja elő 174. l. — s tudósítja őt a Nápolyba segélyül indított magyar sereg minőségéről, szükség esetében több katonaság küldését is ajánlván 175. l. — Mátyás tanácsot ad ipának a törökök elleni táborozásra nézve 177. l. — Magyar Balázs seregét 2000 főre emeli 178. l. — A császárrali béke nem sikerülvén, a fegyverszünet elteltével Mátyás Stájerhonban a háboruzást megnyitja 179. l. — Regedén tartván fő hadiszállását, Marburgot vívatja 179. l. — Tudósítást vesz a moldvai vajdától Mahomed nagy készülteiről 179. l. — A pápa és német rendek követének, valamint Beatrixnak közbevetésére Fridrikkel újabb alkudozásba ereszkedik 180. l. — Bécsben négy héti fegyverszünet kötetik 180. l. — Mátyás Marburg vívását félbe szakasztatja 181. l. — Mátyás az arragoniai bsbornokhoz írt levelében a szent-szék által a törökök ellen harczoló magyaroknak adott bűnbocsánatot megköszöni s kéri ezt a salzburgi érsekségre is kiterjesztetni 181. l. — Mátyás levelei az ascolei püspökhöz a salzburgi érsekség és győri püspökség ügyében 182. l. — Az ascolei püspök helyett a pápa Ursini theanói püspököt nevez ki követének Mátyás és Fridrik kibékéltetésére 183. l. — Az ennek adott utasítás 184. l. — Mátyás az arragoniai és egri bsbornokot felszólítja, hogy az ascolei püspököknek eddigi állásában meghagyatását ügyekkezzenek kieszközölni 184. l. — A pápától a theanói püspök visszahívatását sürgeti 185. l. — Mátyás Regedén hosszasan mulat 185. l. — A törökök ellen készülő, visszatér Budára, út közben megfordul Székes-Fehérvárt 186. l. — Innen ír az arragoniai bsbornoknak a segély ügyébeni

VIII

kijátszatása iránt 186. l. — Ugyanez ügyben ír a pápához határozott választ kérve 187. — Mátyás az ascolei püspököt megkéri, hogy a német fejedelmek követivel a császárrali béke iránt Budán tartandó összejövetelen jelenjen meg 189. l. — A püspök elmaradván, a vég béke nem sikerül, de a fegyverszünet meghosszabbítatik 190. l. — A megszőkött esztergomi érsek, a fegyverszünetet megszegve, a Marburg alatt álló magyar sereget megtámadja s visszanyomja 190. l. — Mahomed szultán halála 191. l. — A trónkövetelő Dsem, Bajazed által megveretve, Egyiptomba fut 192. l. — Mátyásnak a törökök elleni újabb tervei s ez iránti levelezései 193. l. — A segély mindenünnen elmaradván, a kedvező alkalom használatlanul vesz el 194. l. — Mátyás zsoldosokat gyűjt, a főpapi dandárok kiállítását parancsolja 196. l. — Budai országgyűlés 197. l. — Ennek végzései a papi tized iránt 197. l. — Egyéb törvényczikkek 198. l. — Nürnbergi német országgyűlés a török háború s a Fridrik és Mátyás közti béke ügyében 199. l. — Mátyás követi e gyűlésen el nem fogadtatnak; Fridrik Mátyásnak az ascolei püspökhöz intézett levelét letartóztatja 200. l. — Mátyás a császár és rendek ezen eljárása ellen óvást tesz 201. l. — Fridrik a rendektől segélyt eszközöl ki Mátyás ellen 201. l. — A Bécében e közben kidolgozott békepontokat visszaveti 202. l. — Mátyás a pápánál a theanói püspök visszahívását sürgeti 203. l. — A pápa e kívánságnak nem enged 204. l. — Újabb német országgyűlés Neuburgban a béke végett; Mátyásra nézve ennek végzései sem kedvezők 205. l. — Mátyásnak az egri bíbornokhoz ez ügyben írt kemény level 205. l. — Mátyás kedvetlenségei Kázmérral Saffranichnak Schlesienbeni rablásai miatt 207. l. — Mátyás intézkedései a főpapi hivatalok betöltése iránt; az arragoniai bíbornokot az esztergomi érsekségben megerősíttetni igéri 209. l. — Kalocsai érsekké Várdai Pétert nevezi 210. l. — Dóczy Orbánt királyi kincstartóvá 211. l. — Az ifjabb Vitéz Jánost szerémi püspökké nevezi 212. l. — A győri püspökséget Dóczy Orbánnak adja 213. l.

LVI.

1481. 1482.

Mátyás csapatai Osztrákhonban dúlnak 214. l. — Pottendorfer és Kolnitzer császári vezérek Stájerhonban megveretnek 215. l. — Kärnthenben, Krainában, Salzburgban Mátyás serei nevezetes előnyöket vívnak ki 216. l. — Mátyás Osztrákhonban St.-Pöltent és Mauternt zálogban megszerzi 217. l. — Otrantóban a törökök megadják magokat 218. l. — Mátyás békét javasol ipának a törökkel 219. l. —

IX

A pápa békét ügyekszik eszközölni Fridrik és Mátyás közt, de sikertelenül 221. l. — Kinizsi a törökök ellen táborozik 222. l. — Tököli Miklós és András kalandja 222. l. — Jaksics a galambóczi basát megveri s elejti 223. l. — Kinizsi Szerbországot feldúlva diadalmasan tér meg 224. l. — A pápa ügyekezetei Olaszországban 225. l. — A salaburgi érsek Flaos Jánosnak átengedi érsekségét 225. l. — Mátyás ennek gátlására intézkedéseket tesz 226. l. — Mátyás utolsó kísérlete a Fridrikkel kötendő békére nézve 228. l. — Fridrik az ellenségeskedést megkezdi 229. l. — Mátyás neki hadat izen 231. l. — A pápai követ és maga a pápa őt békére intik, mire elfogadható föltételek mellett késznek nyilatkozik 232. l. — Mátyás, ajánlata eredménytelen lévén, a háborút erőlyesen megindítja 233. l. — Csapatokat küld Hainburg alá 234. l. — Maga Pozsonyban tartja főtanyáját 235. l. — A Hainburgot megszálló táborba megy 236. l. — Szapolyai és Tettauer a Hainburg fölmentésére siető császáriakkal megütköznek s megveretnek 237. l. — A szerencsétlen csata következtében Mátyás Hainburg alól Pozsonyhoz visszavonul 238. l. — Orbán kincstartó pénzt és zsoldosokat gyűjt 239. l. — Mátyás újra megszállja Hainburgot 240. l. — Kinizsi Szendrő körül a törököket újra megveri 241. l. — Mátyás e győzelemről a papát tudósítja 242. l. — A pápa válaszolva megintí őt, hagyjon fel a Fridrikkel ellenségeskedéssel 243. l. — Brucknál a császáriak és magyarok megütköznek 244. l. — A Hainburg segélyére jövő császáriakat a magyarok Bruckig üldözik; mi közben Haraszi Ferencz és Buzlai Mózsos nehéz sebet kapnak 245. l. — Hainburg vára megadja magát 246. l.

LVIII.

1482. 1484.

Mátyás folytatja hódításait Osztrákhonban 247. l. — Stájerországban és Kärnthénben a szerencse szintén Mátyásnak kedvez 248. l. — A kärnthéniek Fridrik akarata ellen is Mátyással békére lépnek 250. l. — Mátyás badeni tanyájából Sopronba megy át; Köszeget megveszi 251. l. — Sergeit téli szállásra helyzi, s maga Sopronból Tatára s innen Budára tér vissza 252. l. — Mátyás a hódolatát ajánló ságani herceget az általa elfoglalt glogani fejedelemségben megerősíti 253. l. — Ezután a brandenburgi határgróffal egyezkedvén, a közöttöki háborúnak véget vet 254. l. — Mátyás III. János muszka fejedelemmel a lengyelek ellen szövöttezik 255. l. — A pápa és Beatrix ösztönzésére az alkudozás Fridrik és Mátyás közt újra megindul 256. l. — A háború azonban e mellett is, bár

lassabban, foly 257. l. — A törökök Herzegovinát elfoglalják 257. l. — A pápa s a bíbornokok mind Mátyást mind Fridriket békére intik 258. l. — Mátyás Dávidházi István vezérlete alatt sereget küld Bruck megszállására 259. l. — A modrusi püspökségben Mátyás Raguzai Kristófot megerősíti 259. l. — A boroszlói püspökséget Roth János nyeri el 260. l. — Mátyás több német fejedelemhez ír, hogy ellene Fridriket ne segítsék 262. l. — Az új pápai követ, a castellai püspök, Fridrik el Gráczen a béke iránt csekély sikerrel működvén, Budára megy 264. l. — Mátyással a békére nézve bizonyos föltételekben a béke lehető kieszközlésére nézve megegyezik 265. l. — A követ mind erről a pápát tudósítja 266. l. — Mátyáshoz az elégedetlen török basák követséget küldenek; mire a király a pápától sürgeti, hogy a menekült Dsem a rhodusi rend által neki átadassék 269. l. — A pápa ebbe nem egyezik, sőt Dsemet a francia király őrizete alá adja 270. — Prágában a kelyhes nép a katolikusokra támad, s vad kicsapongásokban tör ki 271. l. — A pápa felszólítja Mátyást a cseh eretnekek megzabolására 272. l. — Mátyás ez ügybe nem avatkozik 273. l. — A Fridrik és Mátyás közti alkudozás sikertelen folyama 273. l. — Mátyás a szultánnal öt évre békét köt 274. l. — Az erre indító okok 276. l. — A pápai követ és Geréb János Mátyás vég válaszával Fridrikhez Gréczebe mennek 277. l. — Mátyás Osztrákhon meghódítását elhatározza 278. l. — Perényi Miklós a felföldön rablásokat követ el 278. l. — Halálával jószágaiból testvére István folytatja hatalmaskodásait 279. l. — A király parancsára Lábatlani András Perényit megalázza, várait megvívja 280. l. — A háború Osztrákhonban foly; Krainában a magyarok Klingenfelsset megvívják 281. l. — Kärnthenben Seldenheim és Dietrichstein várai Geréb Péternek magokat megadják 282. l. — Dávidházi Bruck városát megvívja s a várat feladásra kényszeríti 283. l. — A magyar sereg Bécsset mind inkább körül fogja 284. l. — Mátyás Báthori István erdélyi vajdát, Geréb László erdélyi püspök panaszára, az egyházi ügyekbe avatkozástól eltiltja 285. l. — A pápa Geréb Lászlót, a király közbevetésére, Magyarországra oldalagos követének nevezi ki 286. l. — IV. Sixtus pápa halála 287. l. — Helyébe VIII. Incze választatik 288. l.

LIX.

1484. 1485.

Mátyás országgyűlésileg új adót ajánlat magának 290. l. — Fodor Istvánt Kázmérhoz Krakkóba követül küldi; Erneszt és Albert

XI

szász fejedelemnek ajándékokat küld 291. l. — Beatrix pártja Corvin János ügye ellenében Bakacs Tamással gyarapodik 292. l. — Eppensteinnál a magyarok a császáriakat megverik 293. l. — Dávidházi Korneuburgot vívja 293. l. — A szorongatott Bécsbe Fridrik 11 hajóval eleséget szállítat 294. l. — Dávidházi a Korneuburg fölmentésére siető császáriakat Leitersdorfnál megveri 295. l. — Dávidházi Korneuburg alatt egy kiütés alkalmával elesik 296. l. — Mátyás személyesen szándékozik a vívott vár alá 296 l. — Az Ország Mihály halálával megürült nádorságra Dóczy Orbán egri püspököt helyettesíti 297. l. — Bajazed szultán Moldvába üt, Kiliát és Neszter-Fejérvárt elfoglalja 298. l. — Az e miatt Mátyás és a szultán közt váltott levelek 299. l. — Mátyás Várdai Péter kalocsai érseket fogságba vetteti 300. l. — Mátyás fiát Corvin Jánost az elhalt Maróti János és Szilágyi Erzsébet némely jószágaival megadományozza 301. l. — A törökök Kärnthénben és Krainában pusztítanak 302. l. — Dubiczánál Geréb tótországi bán s több horvát nemesek által megveretnek 303. l. — Mátyás egész erővel lép föl Fridrik ellen, Korneuburg alatt személyesen jelen meg 304. l. — Korneuburg rövid fegyverszünet után feladja magát 305. l. — Mátyás Bécs felé nyomul 306. l. — A dunai hidnál két erősséget megvív 307. l. — Bécs teljesen bezáratik 308. l. — Fridrik a bécsieket nem segíti 309. l. — Mátyás a hidnál levő harmadik erősséget is megveszi, a Dunának tökéletesen urává lesz 310. l. — Ebersdorf feladja magát 311. l. — A bécsiek többször eikkeler kiütnek 311. l. — Mátyás új hadakat rendel magához; Bécs több külvárosa magyar kézbe jut 312. l. — Nagy éhség Bécsben 313. l. — Általános roham; a bécsi nép sürgeti a feladást 314. l. — Az egyetemi küldöttség közbenjárása Mátyásnál 315. l. — A város megadja magát 316. l. — Mátyás fényes bevonulása 317. l. — Mátyás a város szabadalmait megerősíti 319. l. — Az osztrák rendeket Bécsbe országgyűlésre hívja 321. l. — Ezek itt a hódolati hitet leteszik 322. l. — Kremsben újabb osztrák országgyűlés 322. l. — Bécsi püspökké Mátyás Dóczy Orbánt nevezi. 323. l. — Szilágyi Erzsébet és Vuk despot halála 323. l. — István moldvai vajda Kázmérnak meghódol 324. l. — Mátyás ez ellen a pápánál panaszt emel 325. l.

LX.

1485. 1486.

Mátyás a váci országgyűlésen újabb segédelmet nyert az országtól 326. l. — Szapolyai Istvánt Bécs-Ujváros megvételére küldi

327. l. — Pütten vára Mátyásnak vitézül ellent áll; miért a király a várnagyot Toulfelt megajándékozta 327. l. — Tula több városokkal megadja magát 328. l. — Tettauer az Ensen túl sánczokat hányat s a vidéket dúlja 328. l. — Székely Jakab és Geréb Mátyás Trieszig és Fiumeig száguldoznak 329. l. — Fridrik sikertelen intézkedései Mátyás sergeinek gátlására 329. l. — Grub vára megadja magát 330. l. — Török követség jelen meg Mátyásnál 330. l. — Olaszországban háború üt ki Ferdinánd nápolyi király s ennek a pápa által pártolt alattvalói közt 331. l. — Mátyás ipa mellett védőleg lép föl s az anconai köztársasággal egyezkedik 332. l. — Bécs-Ujváros egyik külvárosát a magyarok megvévják 332. l. — Fridrik Innsbruckból Aachenbe vonúl 333. l. — Az általa küldött csekély segítségereget a magyarok Mólnélt szétverik 334. l. — Mátyás követe Fontana áltul ajánlatot tesz a fia Corvin János és Bianca Mária milánói hercegnő közt kötendő házasságra 335. l. — Szapolyai Imre nádorrá választatik 335. l. — A nádori hatáskör országgyűlésileg meghatározatik 338. l. — Mátyás Bécsben titoknokát Csernahora Jaroslávot lenyakaztatja 340. l. — Budai országgyűlés 342. l. — Ennek az igazságszolgáltatást illető nevezetes végzése 344. l. — Egyéb közigazgatást illető végzések 355. l. — Ugyanezen országgyűlés a királynak pénzbeli segedelmet is ajánl 362. l. — Arragoniai János lemondásával Mátyás az esztergomi érsekségre sógorának, a ferrarai hercegnek, kiskorú fiát nevezi ki 364. l. — A pápa ennek megerősítésébe nem egyezik 364. l. — A pápa Várdai Péter szabadon bocsáttatását sürgeti 365. l. — György bajor fejedelem sikertelen jár közben Mátyás és Fridrik közt 365. l. — Fridrik fia Miksa római királylyá választatik 366. l. — Német szövetség Mátyás ellen 367. l. — Mátyás erre serényebben folytatja a háborút, Bécs-Ujvárost szorosabban bezáratja 370. l. — Osztrákhon éjszaki részén több vár megadja magát neki; de Laa vitézül ellent áll 371. l. — Eppensteint és Neumarkot a császáriak visszafoglalják 372. l. — Ellenben Stein városa feladja magát a magyaroknak 373. l.

LXI.

1486. 1487.

Mátyás Ulászló cseh királylyal ügyekszik szövötkezni 374. l. — Ulászló kellemetlenségei Fridrikkel a római király választatásakori mellöztetéseért 375. l. — Mátyás és Ulászló személyes összejövele Iglauban 376. l. — Mátyás kellemetlenségei a pápával ipa, a nápolyi király, ügye miatt 378. l. — Ez ügybeni levelezése a királynak és pápának 379. l. — Mátyás alkudozása a francia király-

XIII

lyali szövetség iránt 383. l. — Mátyás Franciaországba és Milánóba a váradi püspököt küldi titkos megbizással 383. l. — Ennek fényüzése utja közben 384. l. — Laa megadja magát 385. l. — A király Rötztöt vívatja; ez is meghódol 397. l. — Rötz megszállása alatt lép a király szolgálatába Bonfini Antal 388. l. — A magyar seregek előmenetele Osztrákhonban 388. l. — Mátyás Eggenburgot szállja meg 389. l. — Dóczi Orbánt egri, Bakacs Tamást győri püspökké nevezi 389. l. — A pápa sikertelen fenyegetései Pruis János váradi püspök ellen, hogy az olmüezi püspökséget kezéből bocsássa ki 390. l. — Mátyás Eggenburgot erősen vívatja 392. l. — Végre a vár megadja magát 392. l. — Mátyás fényes bemenetet tart Bécsbe 393. l. — Mátyás intézkedései, hogy fiát Corvin Jánost a nemzet közvéleményében emelje 393. l. — Bianca kezét Corvin Jánosnak a bécsi-ujvárosi táborban a milanói követek megígérik 394. l.

LXII.

1487.

Mátyás a bécs-ujvárosi táborba megy 397. l. — A bécsi külváros véres küzdelem után a magyarok kezébe jut. 398. l. — A város vívása kettőtötött erővel foly, de az őrsereg vitézül ellentáll 399. l. — A magyaroknak a várfalon tört részre intézett rohama sikertelen marad 400. l. — Mátyás új hadakat rendel föl Magyarországról 401. l. — A vívással felhagy, hanem a várost szorosan bérekeszti 402. l. — Bajazed követet küld Mátyáshoz 402. l. — Ennek neveltséges kalandja a bécs-ujvárosi táborban 403. l. — Mátyás a török követtel Jaksicsot küldi a szultánhoz; ez visszajövet Szendrő mellett megöletik 404. l. — Szaladin syriai basa követsége Mátyásnál 404. l. — Osztrákhonban Mátyás országgyűlést tart a bécsi mezőn 405. l. — A pápa Hippolitot az esztergomi érsekségben megerősíti 406. l. — Mátyás őt igen fényesen fogadja 406. l. — Mátyás Budán országgyűlést tartat, s magának ujjolag segedelmet ajánlat 407. l. — A nürnbergi német országgyűlés Mátyás ellen Fridriknek segélyt rendel 408. l. — Dóczi Orbán a megszorult királyt sereggel és pénzzel segíti 409. l. — Mátyás személyesen intézi Bécs-Ujváros vívását 409. l. — Az őrsereg hét heti fegyvernyugvást kér és nyer 410. l. — Ezután bizonyos föltételek mellett a város átadására kötelezi magát 411. l. — Stájerországban a magyarok előnyöket vívnek ki 411. l. — Mátyás Glockwitz és Schottwien közt nagyszerű hadi szemlét tart 412. l. — Schottwient a magyarok megvívják; itt Graffanek Ulrik elesik 413. l. — Bánfi Miklóst a király elzáratja, de csakhamar visszaveszi kegyelmébe

413. l. — Stájerország nagy része meghódol Mátyásnak 414. l. — Bécs-Ujváros megadja magát 414. l. — Mátyás fényes bevonulást tart a városba s azt megajándékozza 415. l. — Szerencsekiváratok Osztrákhon meghódításához 416. l. — Szapolyai Imre nádor halála 417. l.

LXIII.

1487. 1488.

Albert szász herceg, mint Fridrik császár főkapitánya, Mátyásnak hadat izen 419. l. — Mátyásnak erre adott válasza 421. l. — Albert nenéz állása sereg és pénzzászúke miatt 422. l. — Albert és Mátyás közti levelezés 422. l. — Mátyás Albert ellen indul, útközben több városokat meghódít 423. l. — St. Pölten körül változó szerencsével foly a csatázás 425. l. — Negau vára a magyaroknak megadja magát 425. l. — Mátyás békealkudozást indítványoz 426. l. — Erre öt némely nagyoknak Fridrik által eszközölt elpártolása bírja 426. l. — Mátyás a pártosok jószágait elkoboztatja és Stájerhont, Krainát, Kärthent pusztítottja 427. l. — Albert hajlandó Mátyással személyesen összejönni 428. l. — Fridrik öt ettől eltűntja 429. l. — Albert mind e mellett is szorult helyzetében Mátyással rövid fegyverszünetet köt 429. l. — A fegyverszünet meghosszabbítottatik 430. l. — Mátyás és Albert személyesen jönnek össze 431. l. — St.-Pöltenben a két fél biztosai az egység pontjait kidolgozzák 432. l. — Mátyás és Albert e pontokat megerősítik 434. l. — Albert kellemetlenségei e miatt a császárral 435. l. — Ujabb fegyverszünet Fridrik és Mátyás közt a st. pölteni egység mellőzésével 436. l. — Ezen fegyverszünetet egyik fél sem tartja meg szorosan 437. l. — Mátyás Bécsben időzik 438. l. — Az országnagyokkal fia Corvin János jöveendője iránt tanácskozik 439. l. — Őt sok jószággal gazdagítja 440. l. — A váradi püspök Milanóban szerződést köt a Corvin János és Bianca közti házasságra nézve 441. l. — Beatrix és pártja Corvin János ellen működik 442. l. — Schlesienben háború üt ki a sagani herceg és Mátyás közt 443. l. — Mátyás Schlesienbe sergeket küld 444. l. — Mátyás vezére Tettauer Glogaut megszállja 446. l. — A sagani herceg megveretik 447. l. — Glogau megadja magát 447. l. — Több városok is meghódolnak 448. l. — Mátyás Schlesien kormányát Stein Györgyre bizza 449. l. — Mátyás a sz. György lovagrendtől Kis-Martont és Frakndt cserébe visszaszerzi 449. l. — A Steyerben kitűzött vég béke iránti alkudozásra Mátyás nem küld követeket 449. l. — A németalföldiek Miksa ellen fellázadnak 450. l. — Németország Miksának segélyt

ad 451. l. — Fridrik kívánságára a fegyverszünetet Mátyás meghosszabbítja 451. l. — A felső-osztrákhoni rendek Mátyással a fegyverszünetet fizetés mellett meghosszabbítják 454. l. — Fridrik ezért őket megbünteti 455. l. — Schweitzi követség Mátyásnál Bécsben 456. l. — György bajor fejedelem követei Mátyásnak Fridrik ellen segílyt ígérnek 458. l. — Cseh és lengyel követek Mátyásnál, hihetőleg Mátyásnak az orosz fejedelemmel egyességét gátolni 458. l. — A pápa követe egyéb ügyek közt a kalocsaai érsek szabad lábraitételét sürgeti 459. l. — Nápolyi követség 461. l. — Bajazed követsége Mátyásnál 461. l. — A törökkel újra három éves fegyverszünet kötetik 462. l. — Corvin János házassága ügyében a váradi püspök ismét Milanóban jár 463. l. — Mátyás újabb követe Fodor István ezen házasságnak egy évig leendő halasztását kieszközli 464. l. — Fridrik sikertelen föllépése a németalföldi fölkelők ellen 465. l. — Mátyás és a pápa közti kellemeletenségek 466. l. — Stájerország és Kärnthen nemessége meghódol Mátyásnak 468. l.

LXIV.

1489. 1490.

Bécsi népmozgalom 469. l. — Dsemet a pápa veszi őrizet alá Rómában 470. l. — Mátyás panaszai a pápa eljárása ellen 471. l. — Ezeket a pápai követ sikertelen ügyekszik megczáfolni 472. l. — Mátyás betegsége növekedik 474. l. — Kedvetlensége Beatrixsal 475. l. — Mátyás Magyarországra indul 475. l. — Bécs kormányát Szapolyai Istvánra bizza 476. l. — Fia jövőjéről gondoskodik 477. l. — Schlesienben a háborút szerencsésen folytatja 477. l. — A magyarok Brandenburgba ütve Magdeburg vidékét dulják 478. l. — Mátyás hajlandónak mutatkozik Fridrikkel békélni 481. l. — A fegyverszünet meghosszabbítatik s Linzbe személyes összejövetel határoztatik a vég béke iránt 482. l. — Fridrik ide fiát Miksát, Mátyás a váradi püspököt küldi 483. l. — Mátyás Miksának fényes ajándékokat küld 484. l. — Mátyás békeföltételét Fridrik el nem fogadván, Miksa csak egy hat hónapos fegyverszünetet köt 485. l. — Országgyűlés 485. l. — Mátyás betegsége súlyosodik 487. l. — E miatt a Fridrikkel tartandó személyes összejövetelre nem mehet 488. l. — A kellemeletenségek Mátyás és a szent-érsek közt tetüleges kitöréssel fenyegetnek 488. l. — Mátyás az ország nagyait fia hűségére esketi 490. l. — Beatrix mindent elkövet Corvin János örökdedése ellen 491. l. — Mátyás sógora Alfonz calabriai herczeg által akar Beatrixra hatni, hogy örökdedési igényeivel hagyjon fel 492. l. — Ez ügyben frt nevezetes levele 493. l. — Mátyás ismét Bécsbe

megy 495. l. — A budai és milanói udvar közti élénk közlekedés 497. l. — Mátyás betegsége Bécsben elcinte javulni kezd 499. l. — Hirtelen rosszabbra változik 500. l. — Mátyás nagy kfnok közt meghal 501. l. — Vélekedések halálának neméről 503. l. — Temetése Székes-Fejérvárt 505. l. — Jelleme 509. l. — Igazságszeretete 511. l. — Kormányzásának bírálata 512. l. — Nagyravágyása 515. l. — Katonai és hadvezéri erényei 516. l. — A tudományok és művészetek iránti szeretete 519. l. — Bőkezősége és fényüzése 521. l. — Teendőiben szorgalmatossága 522. l. — A néphez leereszkedése 523. l. — Mátyás jellemének hibái 523. l. — Nemes gondolkozása 525. l. — Elménczsége 526. l. — Népszerűsége 527. l. — Nyelvekbeni jártassága 527. l. — Vallásossága 528. l. — Testalkata 528. l.

HUNYADIAK KORA.

ÖTÖDIK KÖTET.

LII.

1477. 1478.

A Fridrik császár és Mátyás közti kedvetlenségek az 1477-dik év elején olly mértékben növekedtek, hogy azok kiütése majd kerülhetlennék látszott. A hitetlen esztergomi érsek jól fogadtatása Fridrik udvarában és Mátyás részéről több nyugtalan osztrák nemesnek pártfogása alá vétele volt a kedélyek fölhevülésének közelebbi oka. Azonban, mint Bonfin megjegyzi, ezen ellenséges indulat tulajdonkép sokkal előbbi időkben vette eredetét. Szülte azt Mátyásnak magyar királylyá választatása Fridrik elmellözésével, a korona méltatlan letartóztatása s az örökösök iránti egyezés kedvetlensége Mátyásra nézve. Az így támadott keserűséget mind inkább kifejték a későbbi események. A cseh háború kiütése előtt Podiebrád fiai Osztrákhonba csapván, Mátyás Fridrik kérésére segítségül robogott, Podiebrád fiát elkergette, és mind e mellett Fridrik a cseh háborúban őt nem segítette egyezésök értelméhez képest, sőt Podiebráddal alattomosan, Mátyásnak minden tudta és híre nélkül szövetségzén, vögre még Magyarország határain is becsapásokat tétetett és itt mindent elpusztított. György halála után is őt a cseh korona elnyerésében nem csak nem segí-

tette, hanem egész erejéből gátolta; e mellett Fridrik alattvalói még ezután is időről időre beütöttek Magyarországra, és ő ezért a kívánt elégtételt megtagadta. A cseh háborúra ígért segédelmet soha sem küldötte meg, bár az 36-, mások szerint 60,000 aranyra gyült össze. Mátyás a császár leányát megkérvén, ez azt személycs kisebbitő kifejezésekben tagadta meg. Némellyek szerint még mind ezekhez járult, hogy Fridrik Baumkircher Andrást és azon osztrák nagyokat, kik ellene római mulatása alatt pártot ütöttek, visszajöttével maga elébe idéztette; s midőn ezek legnagyobb része, érezvén hibáját és a megérdemlett büntetéstől félvén, nem jelent meg, közölök azon hat, ki magát Neustadtba engedé csalatni, itt a császár kertjében lenyakaztatott; bár Mátyás köztök és a császár közt barátságos egységet eszközlött volt. Nem sokkal ez után Fridrik a magyarok királyát Bécsbe hívta barátságos látogatásra. Ez meg is jelent, több napot töltött ott lovagjátékok és más multságok közt, midőn egy bécsi polgár fölfedezi előtte, hogy élete nincs bátorságban. A király a dolgot két meghittjével Bánfi Miklóssal és Czoborral közölvén, Bécsset titkon és hirtelen ezeknek tanácsára oda hagyja és Pozsonyba megy. Az ezen körülmények által öregbedett kölesönös bizodalmatlanságot növelték némelly elégedetlenek titkos sugallásai s ingerlései mind két részről, a két szomszéd nemzetben megrögzött gyűlölség, és mindenek fölött a két fejedelem jellemi különbsége. Mátyás a pazarlásig fényűző, adakozó, nagyravágyó, Fridrik szinte a fősvénységig gazdálkodó, kapzsi, de mind e mellett a hiúságtól nem ment; — amaz hadakozó, serény, minden fáradalmakhoz szokott, ez a csendet, nyugodalmat szerető, lassu és elvont; — amaz nyílt szívű, egyenes, őszinte, ez tettetett, irígy, alattomosan munkálkodó; — amaz a pompában, multságban, társalkodásban gyönyörködő, ez egyszerű, az élet gyönyöreivel keveset gondoló, magába vonult, mogorva; — amaz tüzes, mindenről könnyen megfelejtköző, nyájas, becsületérző, vídám, az élet örömeit élvező, ez elzárt, komor, gyana-

kodó, magától mindent eltaszító volt ¹⁾). Két illy ellenkező természetű szomszédok közt a surlódások természetesek voltak volna még akkor is, ha hiú terveik nem jönnek vala annyiszor összeütközésbe.

Mind e mellett sokáig halogatta Mátyás bosszuját; mindent megkísérte levelei által, hogy a békét helyre állítsa ²⁾). Még most is, midőn Fridrik az általa is ünnepélyesen elfogadott horoszlói fegyverszünet nyilvános értelme ellen, és ismételt felszólításaira nem hajtva, az ellene pártot ütött, de a mondott fegyverszünetbe foglalt osztrák főnemeseket ³⁾) fegyverrel készült föltétlen engedelmességre szorítani, nem lépett föl ellene egyenesen, hanem az osztrák békételenek közöl azokat, kik a császárral kibékélni nem akartak ⁴⁾), név szerint a Lichtensteinokat, kik kevés-
sel ezután Ottensheimből (május 6-dikán) a császárnak

¹⁾ *Bonfin, IV. tiz., VI. könyv, 425. és köv. l.*, ki azonban maga is mind ezeket csak gyanúságoknak mondja; mivel maga Mátyás, mint ő állítja, igen gyakran nyilvánította, hogy a közte és Fridrik közt támadott háború valódi okát csak ők ketten tudják. — *Fessler, V. dar. 329. l.* ezekhez adja még azt is, hogy Fridrik mindenkép ügyekezett az örökösök tekintetéből Mátyás összekelését Beatrixsal gátolni; miután pedig ebben nem boldogult volna, egy orvos megvesztegetésével Beatrixot a fogantatásra alkalmatlanná kívánta tenni. Erre nézve *Palmának* ezen szavaira utal: „Cum conjugium nulla amplius arte impediri posse cerneret, ut Mathiae spem haeredis adimeret, sicque de sua suorumque, si ille sine sobole obiret, in solio Hungariae successione eo certior fieret, si tamen nonnullis, qui id memoriae commendarunt scriptoribus fides, idonei ejuadam medici, multo auro corrupti, opera Beatricem soboli suscipiendae inhabilem reddi curavit.“ *Notit. Rer. Hung. II. d. 426. l.*; de a dologban maga is kételkedik, és méltán; mert ennek az egykorú íróknál egyáltalában semmi biztos nyoma.

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ Sokan voltak ezek, mint *Linck, Annal. Claravall. II. d. 205. l.* mondja. *Unrest* a Puchheim, Pottendorf, Polheim, Lichtenstein, Ebersdorf, Tierstein, Hohenstein, Gravaneck és Perneck urait említi név szerint. *Kurz, Friedr. IV. II. d. 133. l.*

⁴⁾ Némellyek, mint a Gravanecek, Puchheimok és Pottendorfcok martius 17-dikén egyeztek meg Fridrikkel, az esztergomi érseket fogadván el választott bírónak. *Kurz, e. h. 253. l.*

háborút izentek ¹⁾, udvarába fogadta. Fridrik valószínűleg Mátyás ezen késedelmeskedését tehetetlenségnek tulajdonítván, a kedvező alkalmat használandó, sietve Lesciensky Rafáelt küldötte Csehországba és innen egyetértőleg Ulászlóval Lengyelországba Kázmérhoz, amannál a mult év végével kötött szövetség értelmében a segédcsereg elküldését sürgetvén, ezt pedig a háborúnak Mátyás ellen közértelemmel folytatására szólítván fel ²⁾. A lengyel király országának más ügyeiveli elfoglaltatása miatt mitsem tett ³⁾; Ulászló részéről azonban már áprilisben megjelent egy 4000 gyalogból álló sereg Guttensteini Burján vezérlése alatt Mátyás szövetségeseinek, az osztrák békétleneknek, megzabolázására ⁴⁾. Ezen segedelemmel a császár mindjárt elkezdte a Mátyással tartó osztrák nemesek jószágainak pusztítását, sőt Magyarországra üt ⁵⁾.

Mátyást, ki ekkor házasságának első hónapjait töltötte és ezzel megelégedésének jeléül Nápolyba neje családjának gazdag ajándékokat küldö ⁶⁾, még ez sem bírhatta

¹⁾ *Kurz, e. h. 256. l.* — Has. *Chmel, Regest. 685. l.*

²⁾ *Dlugoss, XIII. könyv, 553. l.* Hasonl. *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 350. l.*

³⁾ *Dlugoss e. h. 555. l.* és *Cromer, XXVIII. könyv, 637. l.* Amaz szerint Kázmér mitsem tett, ez szerint fiának 5000 aranyat küldött segély gyűjtésére.

⁴⁾ *Dlugoss e. h. 555. l.*

⁵⁾ *Bonfin e. h. 427. l.*, *Pray, Annal. IV. d. 107. l.* — *Cromer* szerint *XXVIII. könyv*, csak készült Fridrik Magyarországra ütni. — *Fessler, V. d. 331. l.*, ide teszi a török háborúra országgyűlésileg rendelt segedelem beszédői közül többeknek sok ezer forinttal Fridrik parancsára történt elfogatását és a soproni vidék feladását; az első *Epist. Math. Corv. IV. rész, 460. l.*, a másikat *Bonfin, IV. íz. 460. l.* szerint, De valamint Mátyásnak említett levele ide nem alkalmazható, úgy *Bonfin e. h.* csak közönségesen mondja, hogy a császár a magyar széleket háborgatni meg nem szűnt, Mátyásnak részint levelci részint követei által tett felszólításaira, intéseire mitsem hajtván.

⁶⁾ A királynak magának 14 válogatott lovat és tizenkét személyre való mesterségesen készült nagy ezüst asztali készületet minden hozzá tartozandókkal együtt; a királynénak gazdag készületű kocsit 6

tettleges föllépésre. Fő ohajtása volt Kázmért gátolni abban, hogy Fridrik segítségére fegyvert fogjon. Mindenek előtt Komorovsky Pétert és fiát Sándort ügyekezett megnyerni, őt a lengyel határszéleken szükség esetében használandó ¹⁾). Azután a német vitézrenddel az alkudozásokat megújította és végre Esztergomban martius 12-dikén a nagy-mester követivel szövetséget kötött, melly szerint a német rend Mátyást és örökösait pártfogónak elismeri a szentszékhözi viszonyainak sértetlen fentartása mellett, a két egyező fél egymást egész erejével segíti minden ellensége, név szerint pedig a lengyel király ellen, kivül ök egymás híre s megegyezése nélkül nem békélnek meg ²⁾). Ugyanaz nap megújította szövetségét Miklós wermelandi püspökkel is ³⁾). Igy Lengyelországnak ellenségeket támaszt, dolgot szerez,

kitűnő lóval, a capuai herczegnek végre két ritka szépségű paripát. *Giorn. Napol. Muratorinál Script. Rer. Ital. XXI. d. 1138. l.*

¹⁾ *Dlugoss, XIII. könyv, 551. és 555. l. és Cromer e. h.*

²⁾ *Cromer e. h. és Dlugoss e. h. 551. és köv. l. emlékezik egy szövetségről Mátyás és a német rend nagy-mestere közt 1476-ban még a király lakodalma előtt, az utolsó, mint feljebb láttók, még azt is említvén, hogy Mátyás a német rendnek 14,000 forintot küldött ekkor, és hogy az alkudozások később megint megújítottak. Mí a 14,000 forint segédpénz elküldésében épen nem akadván fel, az 1476-ban kötött szövetségben nem nyughattunk meg; miután az 1477-diki szövetséglevelben, Datum in Castro Strigoniensi 1477., melly eredetileg megvan a köniagsbergi levéltárban XXVIII. fiók, 30. szám alatt, ezen előbbi szövetségről említés nincs téve. Ugyanott megvan mind Mátyásnak mind a nagy-mesternek megerősítése martius 12-dikéről 1477., amaz német fordításban, ez eredetileg de keresztülvágvá, alkalmasint mivel Richtenberg Henrik nagy-mester idő közben februáriusban megholt volt és ez által annak ereje megszűnt. *Voigt, Gesch. von Preussen IX. d. 98. l.* Az új nagy-mester Wetzhauseni Truchsess Márton, eddig osterodei comtur, a Magyarországon volt követ, csak augusztus 4-dikén választott meg. *Ugyanő e. h. 100. l.* Azonban ezen új nagy-mester is hivatkozik még ezen szövetségre a danczigiakhoz Königsbergből, Montag nach Mariae Himmelfarth 1477. írt levelében Schütznél 361. l. *Voigt e. h. 99. l.**

³⁾ A Miklós varmi vagy wermelandi püspökkel kötött szövetség martius 12-dikéről 1477. megvan *Dogielnél I. d. 75. l.*

míg más felől új katonaságot küld Morvaországba és Schlesienbe ¹⁾, hol a glogaui hercegi ház egyik ágazatának, a freystadtinak, Henrikben történt magva szakadtával a másik ág egyik ivadéka, a sagani herceg, az országnélküli János, és Ulászló cseh király mint Henrik özvegyének, a 12 éves Brandenburgi Borbálának védje közt a háború szinte esztendőitől fogva folyt, Mátyás segítségével az elsőre nézve szerencsésen ²⁾. Henrik freystadti fejedelem ugyanis februarius 21-dikén 1476. mag nélkül halván el, az örökösödést tartományaiban követelték Mátyás, mint Schlesien mostani birtokosa, Ulászló mint cseh király, a brandenburgi határgróf a megholtnak végrendeleténél fogva, és János sagani herceg mint annak legközelebbi vére. Ezen utolsó nem bizván a maga erejéhez Mátyáshoz folyamodék, ki őt kalandos vitézségeért kedvelvén jogait rá ruházta, neki segedelmet ígért, bár már ekkor fiának Corvinnak rendelte ezen tartományt, jól tudván mi könnyű lesz a változékony gondolkozásu Jánostól azt egy vagy más úton megszerezni. Más felől Albert brandenburgi határgróf, a német Achilles is, ki 1470-ben II. Fridriknek a *Vas* melléknevűnek elbetegesedése után egyezés mellett vette át az uralkodást testvérbátyjától ³⁾, megegyezett abban ⁴⁾, hogy leányát, Henriknek özvegyét, Ulászló vegye el és velenyerje el Glogaut. A rendek nagy bajjal megegyeztek ebben és augusztus 27-dikén 1476. Ulászlónak mint a herczegnő jövőendő férjének meghódoltak ⁵⁾. A sagani herceg

¹⁾ Engel e. h. — Cromer szerint e. h. 637. l. Schlesienben sereget gyűjtött.

²⁾ Henel, *Annal. Siles. Sommersbergnél II. d. 358 és 360. l., Curaeus, Annal. Siles. II. d. 96. l.*

³⁾ Pölitz, *Gesch. Preuss. II. d. 20. l.*

⁴⁾ Langenn, *Albrecht der Beherzte 124. l.* azt állítja, hogy eleinte Mátyás kész volt volna az özvegyet a tartomány birtokában hagyni, de azt kívánta tőle, hogy neki mint védúrának hódoljon meg; de ő ezt apja tanácsára tenni nem akarta, mi Mátyást felsebezantotta ellene.

⁵⁾ Curaeus, *Annal. Siles. II. d. 93. és köv. l. Has. Schickfuss, IV. könyv, 189. l.*

1477-ben egész erővel elkezdé a háborút, de eleinte nem igen bírt az erősebb ellenséggel. bár a brandenburgi fejedelem, kire háramlott a háború súlya, inkább csak oltalmazólag folytató ezt, nem akarván Mátyást megsérteni. Ulászló sokáig késett segédseregének kiállításával, végre küldött két csapatot mátkája segítségére; de az egyiket Schweidnitznál a föld népe széljél verte, a másik magától széledt el. Ugy látszik, később Ulászló megbánta házassági ígérését és arájával többet nem gondolt. Júliusban megérkeztek Mátyás követei, János váradi püspök és Henrik lignitzi herczeg, a feleket kibékéltetendők, de csak Gál napjáig tudtak fegyverszünetet eszközölni ¹⁾. Azonban János sagani fejedelem nem sokat gondolt a fegyverszünettel, a glogauai fejedelemséget egészen hatalma alá hajtotta, tetemes sereggel Brandenburgba csapott, october 5-dikén az Oder melletti Frankfurt alatt Albert seregét egy fő ütközetben megverte, Frankfurt és Kiel városait feldúlta, az itt szerzett foglyokért 14.000 aranyat zsarolt, és gazdag zsákmánnyal terhelve tért vissza ²⁾.

Mátyás, ki az osztrák ügy kifejlődését várva, az egész telet és tavaszt fővárosában és annak környékében tölté ³⁾

¹⁾ *Curæus e. h. 98. és köv. l.*

²⁾ *Curæus e. h. 100. l. és Schichfuss e. h. 192. l.*

³⁾ Az eddig említettekben vagy ezután említendőkön kívül bizonyoságot tesznek még a következő itt kelt oklevelek. — Januárus 9-dikén Besztercze városának panaszára, — miszerint, jóllehet ő a nagy-demeteri egyház pártfogói jogát két levelében a városra ruházta s az ottani megürült lelkészségbe ezen kétségtelen jogánál fogva egy minden tekintetben alkalmas lelkészt választott és nevezett, az erdélyi püspök bizonyos királyi levéllel házi emberét Bertalan diákokot toltta az egyházra, — meghagyja Geréb László erdélyi püspöknek, hogy eddig adott vagy ezentúl adandó ellenkező értelmű levelei ellent nem állván, miután ezeket a város pártfogói jogainak nem tudása miatt adhatta csak ki, a város által választott lelkészt azonnal erősítse meg. Datum Bude feria quinta proxima post festum Epiphaniarum domioi, anno eiusdem 1477. *Oklevéltár, DXCVII. sz.* — Ugyanaz nap bizonyoságot tesz arról, hogy Döbrentei Tamás nyitrai püspök és testvére Döbrentei Himfi Imre, testvérök Himfi

és hűségeseit, különösen pedig Bánfi Miklóst és Bá-

Lőrincz terhét is magokra vállalva, egy részről, más részről pedig Hosszútóti Mihály, neje Katalin, fiai László s György és leánya Krisztina terhét is magára vállalva, előtte személyesen megjelenvén önkényt vallották, miszerint ők azon ügyre nézve, melyet a püspök Hosszútóti Mihály ellen az egyházi törvényszék előtt hosszasan folytatott és mellynek következtében az átok alá vettett alperesnek minden javait a királytól nyert világi karhatalom által maga részére elfoglaltatta s azokban magát és említett testvéreit királyi jog czíme alatt beigtattatta, némelly jóakarók tanácsára a következő egységre léptek, miszerint az említett püspök és testvérei Hosszútóti Mihály ellen minden és ügybeni pereiket megszüntetik, őt és örököseit valamint rokonát Nyári Osvátot a nekik eddig okozott minden károk és sérelmek terhe alól fölmentik, s elfoglalt jószágait Hosszútóti Mihálynak visszaadják olly föltétel alatt, hogy ez és rokonai a püspök és testvérei ellen ezentúl semmi segílyt ne adjanak. Mind ezért megtérítésül és feje váltságául Hosszútóti Mihály Veszprém megyei egész Meréte helységét valamint Becse és Gyepes helységek felét a püspöknek és testvéreinek 300 arany forintban elzálogosítja olly módal hogy, ha azokat az említett zálogos birtokba nem ereszténé, vagy azokban visszaváltásig nem védelmezné, azok az ő Zala megyei Hosszútót és némelly más helységeit a mondott öszvegben foglalhassák el; ha pedig ezt sem engedné meg, vagy a püspök és testvérei ellen ő maga vagy örökösei valamelly segílyt adnának, azonnal keresztyén hitök elvesztésében és erőszakoskodás büntetésében marasztaltassanak el; ezen kívül ő s örökösei a püspököt és testvéreit, valamint minden cselédeiket, minden eddigelé ellenök elkövetett bántalmak és kártételek iránt teljesen nyugtassák meg, Datum Bude feria quinta proxima post festum Epiphaniarum domini, anno ejusdem 1477. *Oklevéltár, DXCVIII. sz.* — Februárus 2-dikán rendelkezik a váradi káptalannál némelly zálogos levelek kikeresése iránt, Datum Bude predicto in festo purificationis beate Marie Virginis anno domini 1477. *Tud. Gyűjt. 1831. VI. füz. 65. l.* — Ugyanazon hó 27-dikén a váradi káptalan és a magyarországi s erdélyi városok közt a Várad városában szedetni szokott vám iránt személyes törvényszéke előtt folyó pert, melyet egy előbbi elhalasztó parancsa következtében a folyó februárus 15-dik napján kellett volna végítélettel béfejezni, minthogy a kitűzött időre országos elfoglaltásai miatt az ügy elítélésére nem érkezett, a felek meg egyezésével Fülöp és Jakab apostolok napjára újolag elhalasztja, Datum Bude feria quinta proxima post festum beati Mathie Apostoli anno domini 1477. *Oklevéltár, DXCIX. sz.* — Martius 29-dikén

thori Istvánt terjedelmes jószágok birtokával ajándékozta

anyjának Erzsébetnek 1477. évi martius 25-dikén kelt és jóváhagyás végett elébe terjesztett adománylevelét, mely által Békes megyei Szenttornya helységét az ó-budai várbeli Szent-Erzsébet egyházának adományozta, szóról szóra átírja és arra királyi jóváhagyását adja, Datum Bude Sabbato proximo ante dominicam Ramispalmarum, anno domini 1477. *Oklevéltár, DC. sz.* — Május 19-dikén Zsigmond királynak 1412-ben kelt levelét, melyben Imre váradi püspöknek 1297-ben kelt és Bertalan váradi püspöknek a váradi káptalant Olasziban, Ujvárosban és Szent-Lőrinczben illető vám iránt 1285-ben kiadott ítéletét megerősítő levelét szóról szóra átírja, továbbá a Bihar megyei alispánnak és szolgabiráknak a váradi káptalant Bihar városában illető vám iránt 1343-ban Lajos királyhoz fölterjesztett hivatalos jelentését, mely leveleket a váradi káptalan ügyvéde Solymosi László a káptalannak a magyarországi és erdélyi szabad királyi városok ellen folyamatban lévő pörében a királyi törvényszéken előmutatott volt, Ráth Mihály és Benedek diák budai polgároknak és Sasvári Istvánnak, Buda, Pest, Fejérvár, Kassa, Eperjes, Lőcse, Bártfa, Szeben, Brassó, Kolozsvár és Kevi, valamint a többi szabad királyi városok nevében tett kérelmére szóról szóra átírván, a nevezett városok részére kiadja, Datum Bude secundo die termini prenotati anno domini 1477. *Oklevéltár, DCII. sz.* — Június 8-dikán Besztercze városa panasza következtében, — miszerint az erdélyi püspök a város mint pártfogó által a nagy-demeteri egyház lelkészségére választott és bemutatott egyént már másodszor háborgatja s helyébe bizonyos Pál mestert, mint mondják, a király anyjának Erzsébetnek titoknokát, akarja erőszakkal betolni, — Geréb László erdélyi püspöknek szorosán meghagyja, hogy e levél vételével a panaszkodó várost pártfogói jogában többé háborgatni ne merszelje, hanem az az által választott lelkészt erősítse vagy helyettese által erősíttesse meg, Datum Bude in dominica proxima post festum Corporis Christi anno domini 1477. *Oklevéltár, DCIV. sz.* — Június 13-dikán eltörli a száz földön a királybirák öröködését, Datum Bude in festo beati Anthonii Abbatis anno domini 1477. *Kurz, Magaz. II. d. 2. füz. 170. l.* — *Katona e. h. 138. l.* Cornides kézirataiból töredékesen adja Mátyásnak levelét, melyben Alth Benedek és Vesei Miklós közt Sz. Egyed napjára vagy september 1-sejére udvara előtt a szokott helyen törvényes párviadalt rendel olly formán, hogy jól fegyverkezett bajnokaik által ezt lóháton vívassák ki, és annak elkerülésére, hogy a bajvívás alkonyadtig ne haladjon, a felek bajnokaikat esti harangozásig állítsák ki, a melylyik ezt elmulatná, meggyőzöttnek fogván tekinteni, Datum Bude

meg ¹⁾, jól átlátta, hogy a közte és a császár közt támadott bonyodalmak, mellyeket már most csak fegyver határozhat el, nem Schlesienben, nem Morvaországban, hanem Fridrik tartományában döntethetnek el. Azért fegyvereseinek nagyobb részét Osztrákhon szélein huzta össze, és ezen tekintetből Báthori Istvánt, kinek vezéri ügyességébe nagy bizodalmtól helyhezette, Erdélyből magához parancsolja. Mind e mellett, hogy őt gondatlan hirtelenkedéssel vádolni ne lehessen, a császárt olly föltétel alatt egyességgel kínálja meg, hogy a rá nézve olly kedvetlen öröködésről Magyarországon mondjon le, és őt Csehország birtokával adományozza meg ²⁾.

anno domini 1477. Itt azonban a kelet napja nem lévén kitéve, azt határozottan ide sorolni nem merjük, bár a kitűzött határnap e mellett szól. — Egyébiránt hogy Mátyás idő közben a szövetséget a német renddel Esztergomban kötötte meg, Kázmér követeit pedig Visegrádon hallgatta ki, feljebb láttuk.

¹⁾ Bánfi Miklós pozsonyi grófnak számos érdemei, kitűnő vitézsége és a caeh, lengyel és török háborúkban szerzett kitűnő érdemei tekintetéből december 27-dikén 1476. több helységeket adományozott, mellyek Maróthi Máté macsói bán magtalan halálával szállottak a szent koronára, Datum Bude in festo beati Johannis Apostoli evangeliste anno domini 1476. *Oklevéltár, DXCVI. sz.* — Június 5-dikén 1477. előszámlálván Báthori István országbirónak különböző alkalmakkal, különösen azonban az előbbi években Oláhországban és Moldvában a törökök és a havasalföldi vajda ellen szerzett kitűnő érdemeit, neki is adományoz némelly jószágokat, mellyek megint Maróthi Máté magva szakadtával szállottak a szent koronára. Datum Bude in festo Sacratissimi Corporis Christi anno eiusdem 1477. *Oklevéltár, DCIII. sz.* Ezen igen nevezetes okmánynak egy részét kiadta *Pray, Dissert. VII. 148. l.* és utána *Katona e. h. IX. d. 72. l.*; azonban, mint már feljebb bővebben megmutattuk, igen helytelen olvasással. Mí azt itt adjuk megigazitással és tökéletesebb alakban úgy, mint az Kaprinai irományai közt találkozik, de mégis az adományozott helységek neveinek kihagyásával, mint ez a tudós jezsuita kéziratai közt majdnem szabályosan szokott megtörténni, és nevezetesen ezen adománylevelen kívül Bánfi Miklósnak épen most említett hasonló levelében is tapasztalni fogja az olvasó.

²⁾ *Bonfin és Fessler e. h.*

Azalatt Ulászló, ki a magyar király szemességének elvonására Thovaczowsky vezérlete alatt 4000 főből álló sereget küldött Schlesienbe ott lévő feles fegyveres erejének támogatására ¹⁾, Kuttenbergnél a csekély számú és készületlen magyar seregen keresztültör ²⁾ és személyesen egy más 6000 főből álló cseh- lengyel seregével ³⁾ Bécs alá rohog ⁴⁾. Fridrik, ki már előbb csipős feleletekkel utasította el Mátyás követeit és azzal fenyegetődött, hogy nem fogadand el több magyar követet ⁵⁾, őt igen jól és megkülönböztetéssel fogadja, mindjárt megérkezte utáni nap ⁶⁾ azaz június 10-dikén felruhazza Csehország birtokával ⁷⁾, és kevés napokkal azután ünnepélyesen megteszi a beigtatás szertartásait ⁸⁾; a schlesienieket és mind azokat, kik Csehországhoz tartoznak, meginti, hogy csak őt ismerjék el, csak neki engedelmeskedjenek mint törvényes királyuk-

¹⁾ *Cromer, XXVIII. könyv, 638. l. és Dlugoss, XIII. könyv, 555. l.*

²⁾ *Dlugoss e. h. 559. l. és Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 351. l.*

³⁾ *Unrest, Chron. Austr. Hahnnál I. d. 64. l. 8000-re teszik azt a többi írók, mint Michovius Pistorinál II. d. 234. l., Curaeus, I. d. 355. l., Schickfuss, I. könyv, 155. l., Cromer e. h., de Roo, Hist. Austr. VIII. könyv, 313. l. és Pessina, Mars Morav. 878. l. — Boreghuél Böhm. Chron. II. d. 588. l. alkalmasint csak nyomtatási hibából áll 80,000.*

⁴⁾ *Hageck 817. l. és Theobald, Hussitenkrieg, III. d. 175. l. szerint május 1-sején ért ide.*

⁵⁾ Mátyás hadizenő levele, *Bonfin és Engel e. h.*

⁶⁾ *Dlugoss e. h. 559. l.*

⁷⁾ A Csehországról szóló adománylevelet, *Geben zu Wien an zehendeu tag des Monats Junij 1477. közli Lünig, Reichs-Arch., Pars Spec. I. Abth. 13. l. és Pars Spec. Cont. I. Forts. I. 87. l. Megvan az Goldastnál Erbfolge in Ungarn und Böhmen 231. l. és ex Londorpi Acta publ. Tom. I. Lib. IV. Cap. CXX. p. 775. l. Dumontnál III. d. 2. rész 1. l. — Ezen megajándékozást Balbin is Epitome. 565 l. június 10-dikére, Pessina e. h. és Theobald, Hussitenkrieg, III. d. 175. l. június 7-dikére teszik. Engel szerint e. h. Ulászló csak június 10-dikén érkezett Bécsbe.*

⁸⁾ *Feria tertia proxima post Viti, azaz június 17-dikén. Michovius e. h.*

nak ¹⁾; sőt kegyelmének bővebb bizonyoságaül Prága városának czímerét részint a bécsiek által történt bérekesztése alkalmával, részint ez úttal tett szolgálatjok tekintetéből császári koronát tartó két oroszlánal bővíté ²⁾. A pápa a császárnak ezen cselekedetét igen rossz néven vette és azért neki keményebben is írt ³⁾. De még jobban fölhevült azon Mátyás is ⁴⁾, ki már az osztrák háborúra minden készülé-
tét gondosan megtette, de még, mielőtt tettelegesen föllé-
pett, czélszerűnek látta volt a bécsi események bővebb ki-
fejlődését bevárni.

Mátyás ugyanis, mind a mellett hogy a pápa eszten-
dei fegyverszünetet parancsolt volt közte és Fridrik, Káz-
mér és Ulászló közt ⁵⁾, látván hogy ellenségei ezen pa-
rancsra épen olly keveset hajtva mint De Piscia Boldizsár
pápai követ komoly intésére, — melly által a pápától nyert
hatalmánál fogva mind Kázmér lengyel, mind Ulászló cseh
királyt átok fenyegetése alatt eltiltja Mátyás megtámadá-
sától, ki épen most a törökök ellen harczol és az eretnek-
ség kiirtásában fáradozik ⁶⁾ — ellene nagy készüléteket
tesznek, kevéssel Ulászlónak Csehországgal történt meg-

¹⁾ Henel, *Excerpta ex Chron. Münsterb. Sommersbergnél I. d. 206. l.* — Boroszlóhoz Bécsből június 13-dikán írt illy értelmű levelét közli *Eschenloer II. d. 358. l.*

²⁾ Archivum Pragense *Pubitschka e. h. Hasonl. de Roo, Pessina és Balbin e. h.* Magát az oklevelet június 24-dikéről közli *Goldast, Erbfolge in Ung. u. Böhm. 233. l.* Has. *Lünig, Reichs-Arch. Pars Spec. Cont. I. Forts. I. 88. l.*

³⁾ *Pessina e. h.* — A császárnak írt levelét, Róma sept. 19. 1477., német fordításban közli *Eschenloer II. d. 368. l.* — Ezen kívül írt még leveleket az utraquistá cseheknek september 27-dikéről, a Mátyás mellett lévőknek sept. 22-dikéről. *Eschenloer* mind a kettőt közli megint német nyelven *e. h. 370. és 371. l.* A király ezen leveleket mindenfelé elterjesztette Csehországban. *Eschenloer e. h. 372. l.*

⁴⁾ *Dlugoss e. h.*

⁵⁾ *Dlugoss e. h. 560. l.*

⁶⁾ A követ levele, mellyben ezt kihirdetés végett tudtára adja a burkus rendnek, Datum Wratislawiae 24. majj 1477., megvan a kö-
nigsbergi levéltárban. *Voigt, IX. d. 99. l.*

ajándékozatása előtt a közte és a császár közt támadott kedvetlenségeket és az ellene indítandó háborúnak ezekből majdnem kerülhetetlenül felmerült szükségét egy országos tanácsban vétette tanácskozás alá. Ebben Báthori István igen keményen kikelt a német háború ellen, azt javasolván, hogy inkább forduljanak egész erővel az ozmánok ellen, minek czélszerű voltát hosszú beszédben kíváná mutogatni. A jelen volt egyháziak mind melléje állottak. Kinizsi Pál ellenben szinte egy hosszú beszédben ügykezett őt megczáfolni, azt fejtegetvén, mennyire kívánja most az ország becsülete a háborút a vele nem gondoló és sértést sértésre halmozó császár ellen. Ezen véleményt fogadá el maga a király, és vele egyesültek a dicsőséget szomjazó nagyok majd mind. Így a háború Fridrik ellen elvégeztetik ¹⁾). Követte ezt nyomban a hadizenet egyenesen a császárhoz intézve ²⁾), mellyben Mátyás emlékezteté Fridriket, hogy több évvel ezelőtt, midőn az akkori cseh

¹⁾ *Bonfn*, IV. tiz. IV. köngv, 425. l., ki ezen alkalommal bőven leírja Osztrákhont, melly már ekkor igen művelt, a mesterségekben, kereskedésben gyönyörködő volt, fényűző és állhatatlan gondolkozású nemességgel. *Dlugoss e. h.* az osztrák háború megindításáról csak annyit mond, hogy Mátyás első felindulásában mindjárt hadat izent, bár a törökök országát 5000 emberrel kényök szerint pusztították, és nagyai azt ohajták, hogy inkább ezek ellen fordítsa fegyvereit.

²⁾ A hadizenő levél, Ofen Pfüngstag vor St. Veit (június 12-dikén) megvan a bécsi csász. kir. titkos levéltárban, *Proy, Annal. IV. d. 108. l.*; említi azt *Kollár, Auct. Dipl. ad Ursinum Vellium, 320. l.*, kiadta pedig *Lünig, Cod. Germ. Dipl. I. d. 466. l.* és *Müller, Reichstags-Theat. II. d. 744. l.*, kelet nélkül *Eschenloer II. d. 364. l.* és *Unrest, Chron. Austr. Hahnnal I. d. 628. l.* — *Bonfn* szerint *e. h. 431. l.* Mátyás csak Győr előtt adta ki hadizenő nyílt levélét, mit azonban maga a levél megczáfol. — Egyébiránt *Eschenloer II. d. 366. l.* megjegyzi, hogy ezen nyílt levél épen az nap ért Bécsbe, mellyen a császár Ulászlót a királyi hatalommal felruházta, azaz am Dienstag in den 8. Tag des H. Leichnams Christi (június 10-dikén). Azonban itt megtévedt a boroszlói jegyző, miután ezen hadizenő levél más hiteles források után június 12-dikén kelt.

király seregei Osztrákhonba ütöttek, különös felszólítására fogott fegyvert, egész készséggel rohogott segítségére, a cseheket tartományaiból valósággal elkergette, de ezen országgal véres, még most is tartó háborúba keveredett. Kévéssel ezután némelly szabad csapatok megint Osztrákhonba csapván és több békételen osztrák alattvalókkal egyesülve őt, a császárt, szorongatván, megint az ő felszólítására és olly ünnepélyes ígélet mellett hogy, ha ezen bajából kiszabadítja, jutalmúl őt, Mátyást, Csehország birto- kával fel fogja ruházni, minden gondolkozás nélkül sere- gével megjelent, az említett szabad csapatokat legyőzte, a császárt alattvalóival kibékeltette, sőt az iránt, hogy az egyesség föltételeit irányukban szentül megtartandja, ke- zességet vállalt. Mind e mellett a császár ígéletét Csehor- szágra nézve nem csak nem tartotta meg, őt nem csak nem segítette a miatta kezdett háborúban, hanem ellenségeivel, a lengyelekkel és csehekekkel, nem tekintve hogy az utolsók- kal mint eretnekekkel a római szent-szék minden közleke- dést kárhoztatott, ellene kezdett szövethozni, sőt alatto- mosan a német birodalom több fejedelmeit ellene ingerelni törekedett. Kevés idő múlva a lengyeleket és cseheket el- lene háborúra ingerelvén táborukba követeket küldött, kik ügyöket tekintélye által mozdítsák elő; de ez mitsem hasz- nálván s a lengyelek és csehek békére szorittatván, azt maga a császár is elfogadta, pontjainak megtartására mind aláírásával mind pecsétjével kötelezte magát. Azonban ezen ünnepélyes fogadás mellett is most közelebbről azon osz- trák alattvalóit, kik az ő megegyezésével kezessége és így pártfogása alatt állottak és ezen békekötésben nyilván fog- laltattak, fegyveres erővel támadta meg, és minden felszó- lítása s az ügy békés útoni elintézésének, és a mennyiben ezek ellene a fennálló egyességek következtében valamely sérelmet követtek volna el, az egyesség megtartására szo- rítottasuknak ígéréte mellett is, még mind szorongatja, sőt mind azelőtt mind most közelebbről még Magyarországra is több ízben tett pusztító beütéseket a fennálló békeköté- sek ellenére. Így őt a törökök elleni erélyes föllépésben gá-

tolja, bár neki mint a keresztyénség fejének volna kötelessége a hitetleneket zabolán tartani. Most közelebbről is ezen tekintetből a pápa köztök egy évre fegyverszünetet parancsolván, azon levelét, mellyben ezen rendelet elfogadása iránt készségét nyilvánította s annak megtartására őt is felszólította, nem csak maga nem fogadta el, hanem annak elfogadását korlátnokságának is megtiltotta. A törökök ellen soha segedelmet nem adott, sőt még azokat is lebeszélte, kiknek kedvök volt volna a hitetlenek ellen vele egyesülni, és ez által tehetetlenségét kötelességei teljesítésére maga elismerte. Mind ezen és több más okoknál fogva neki ezennel háborút izen, olly nyilvános óvással, hogy ebbe a német birodalmat és annak fejedelmeit, városait, mellyekkel ő a jó egyetértést fentartani kívánja, semmi esetre sem foglalja. — Szinte egy időben ezzel egy nyílt levelet bocsátott ki, mellyben főként a pártfogása alatt lévő osztrák alattvalóknak a fennálló s Fridrik által is ünnepélyesen megerősített fegyverszünet elleni megtámadtatását, a Magyarországra tett pusztító beütéseket, és az ozmánok elleni háborújáiban gátoltatását emelvén ki, isten és világ előtt tiltakozik az iránt hogy, ha ez igazságtalan eljárás és bántalmak által kihivatva országát a hit ügyének mellőzésével kénytelen lesz védelmezni és a császárt megtámadni, ez ne neki, ki a békét mindig ohajtottta, s minden jogos és tisztos egységre kész volt, hanem annak tulajdonittassék vétkül, ki e vizzályra ígérete s hite ellenére alkalmat nyújtott. Ő igazságtalan háborút nem indított, hanem az ellene megkezdettet isten segélyével jog és törvény szerint vissza fogja verni ¹⁾). Kevés nappal ezután értesülvén hogy a csehországi felruházás Ulászló részére megtörtént, írt a németországi fejedelmeknek,

¹⁾ Ezen nyílt levelet kelet ideje és helye nélkül a bécsi könyvtár egyik codexéből közli *Pray, Annal. IV. d. 107. l.*, és belőle *Katona, Hist. Crit. IX. d. 89. l.*, de hiánosan, és több helyen hibásan; mi azt ugyanonnan kiigazítva s kiegészítve adjuk *Oklevéltár, DCXII. sz.*

és különösen kiemelvén, hogy a császár az ő elmellőzésével, bár a cseh trón őt nem csak szabad választásnál, hanem a szent-szék megerősítésénél és a hitével nem gondoló Fridrik ünnepélyes ígéreténél fogva is illetné, ezen tartományyal az eretnokség fejét ruházta fel, azon reménységét fejezi ki, hogy ezen ügyben a császárnak segedelmet nem fognak nyújtani ¹⁾. Különösen írt Budáról június 13-dikán ²⁾ Erneszt és Albert szász hercegeknek, a császárt azzal vádolván hogy őt megcsalta ³⁾, és rabló csapatokat keltett föl ellene; mire felszólítja, hogy akármi hamisan terjesztett hírnek ne higyenek és a császárnak segedelmet ne küldjenek; mert ő maga a német birodalom ellen ellenségesen épen nem kíván föllépni ⁴⁾. Követték ezt több hadizenő levelei Mátyás szolgálatában álló némely cseheknek ⁵⁾, különösen pedig Kristóf bajor fejedelemnek ⁶⁾. Ezután Mátyás a csillagokat is megkérdvén és ezeket kedvezőknek találván, nem soká a hadizenő levél kibocsátása után se-regeit Osztrákhon felé mozgásba tette, és ezeket maga Beatrix társaságában követte ⁷⁾.

¹⁾ Említi *Pray e. h. 108. l.*, adja egész kiterjedésében *Eschenloer e. h. 357. l.*

²⁾ Ezen levél kelte megengedi a tájékozást a többieké iránt is.

³⁾ „Der ihn über den Mantel gestochen hat,“ ezek a levél szavai.

⁴⁾ *Langenn, Herzog Albrecht der Beherrzte 123. l.*

⁵⁾ 13 darab hasonló hadizenő levél van cseh nyelven a csász. k. titkos levéltárban Győrből részint adat nélkül, részint július 21-dikéről, *Lichnowsky e. h. VII. d. CCCCLIX. l.*

⁶⁾ Ez, miután jelenlegi ura Mátyás magyar és cseh király Fridrik császárnak ellenségévé lett, és neki a királyt, kinek szolgálatában áll, elhagyni nem válnék becsületére, a császárnak háborút ízen, és ha jelenlegi szolgálatában annak örökös tartományait pusztítani s égegni, embereit és segítőit ölni fogná, fejedelmi becsületére nézve óvást tesz, kijelentvén hogy a római szent birodalom ellen mitsem szándéka tenni. Kelet nélkül, *Oklevéltár, DCXIII. sz.*

⁷⁾ *Bonfin, IV. tiz., V. könyv, 430. l.*, ki szerint ekkor felesége nagyon szerelmes volt, úgy hogy az első időkben egy éjet sem tudott nála nélkül tölteni; egyébiránt Beatrix kellemei által Socratist is megbájlhatta volna. — Mikor hagyta el Mátyás személyesen a fővárost, történetíróink nem jegyezték fel. Budán kelt utolsó le-

Mind ez Fridrikre nézve nem volt váratlan, és azért Magyarország egyházi és világi nagyaihoz, nemeseihez és minden lakosaihoz intézett ellennyitlevelét már június 26-dikán kibocsátotta ¹⁾). Ebben előre bocsátván, hogy Mátyás az ünnepélyesen kötött, nem csak a magyar karok és rendek hanem a szent-szék által is annak rendje szerint megerősített örök béke ellenére most közelebről háborút izent neki, a Mátyás által felhozott minden vádpontot egyenként megczáfolni ügyekszik. Elismeri ugyan hogy Victorin herczeg atyja parancsára Osztrákhonba ütven, a magyar királyt a köztök fennálló szövetség értelmében segedelemküldésre felszólította, a mint ő is hajdan a kosztolányi erősség megvívására neki segedelmet küldött volt; de ez által a cseh háborút épen nem idézte elő. Ezt önkényt

vele azon nevezetes ítélete, melyet a váradi káptalan s a magyarországi és erdélyi szabad királyi városok közt a Váradon szedni szokott tulságosan terhelő vám iránt törvényszéke előtt folyó pörben július 3-dikán hozott. Ebben előre bocsátván hogy, miután a felek előadásából ezen vám mennyisége iránt semmi bizonyost kivenni nem lehetett, bírói egyeztetéssel vagy új közönséges árszabással akarta az ügyet eligazítani, de az említett káptalan ügyvédei egyeséget, illendő árszabást, vagy kiegyenlítést elfogadni vakmerően vonakodtak, az ország nagyainak tanácsából az eddig Váradon tartott vásárokat, melyek alkalmával nőtt napról napra a mértéktelen vám zsarolása, Debreczen városába teszi által, s örökös hűtlenség és minden javaik elvesztésének büntetése alatt eltilt minden szabad királyi városi polgárt és kereskedőt, hogy ezentúl árúikat cserélés vagy eladás végett Váradra vinni, ott lerakni és bármi kereskedést üzni ne merészeljének; minek következtében e parancsot köz tudomás végett vásárokon és más köz helyeken kihírdettetni rendeli, Datum Bude feria quinta proxima post festum visitationis b. Marie Virginis, anno domini 1477. *Oklevéltár, DCV. sz. Has. Archiv d. Sächs. Vereins, I. d. 2. füz. 102. l.* Hogy ezen kemény, a váradi káptalant annyira sújtó határozat Mátyás jelenlétében kelt, bizonyítja annak egész tartalma, Július közepén már Osztrákhonban találjuk Mátyást, mint későbbi előadásunkból kitetszendik.

¹⁾ Datum Viennae XXVI. die mensis Junij anno 1477. A bécsi csász. könyvtár kézírataiból kiadta *Pray, Annal. IV. d. 109. l.* és innen *Katona e. h. 96. l.*

és némely csehek felszólítására vállalta el, és bár abban a császár maga részéről illendő segedelmet nyújtott, a cseh királyságot tudta és megegyezése nélkül fogadta el, és csak a királyi czím fölvétele után tudósította őt erről. Elismeri továbbá azt is, hogy nem magától ugyan, hanem Mátyás egyenes felszólítására s azon ígérete mellett, hogy az Osztrákhonba ütött szabad csapatokat innen kiveri és békételesen osztrák alattvalóit engedelmességre szorítja, őt Csehország védbirtokával felruházta. De a magyarok királya önkényt ajánlott ígéreteit éppen nem teljesítette; a szabad csapatokat a császári sergeknek kellett a tartományból kiverni, a békétlenkedő osztrák alattvalókat pedig nem csak engedelmességre nem szorította, hanem egyenesen pártfogása alá vevén makacsságukban még jobban megerősítette. Elismeri végre azt is, hogy a lengyel és cseh királyokkal, mint rokonaival és igaz keresztyén fejedelmekkel, szövetséget kötött az ő bántalmainak, nyugtalanságának és magahittségének fékezésére, de ezt saját magaviseletének tulajdonítsa. A Schlesienben kötött fegyverszünetbe, melyben foglaltatni állíttatnak osztrák alattvalói, se személyesen se képviselői által nem folyt be. Azt a lengyel és cseh királyok kötötték Mátyással, ő csak a jó egyetértés fentartása reményében nyugodt meg abban. De különben maga Mátyás által pártfogolt jobbágiai szegték meg azt legelőször, annak értelme ellen új várakat építvén és új vámokat zsarolván. Ki kárhoztathat egy önálló, szabad fejedelmet, ha saját ellenszegülő makacs alattvalóit erőhatalommal kívánja megzabolázní? Tagadja azonban, hogy neki a törökök ellen segedelmet küldeni késedelmeskedett volna, sőt azt vitatja hogy ezt neki több ízben ajánlotta, de Mátyás azt nem fogadta el; a török háborúról mindig dicsekedve szólt, de azt komolyan soha sem kívánta viselni s még az erre küldött segédpénzeket is más célra, más keresztyén fejedelmek háborgatására fordította. Ok nélkül vádolja őt a magyar király a fennálló béke megszegésével, ő mindig lelkiismeretesen ragaszkodott annak minden pontjához, és bár Mátyás ezeknek nyilvános megvetésével az ozmánok

beütéseit nem csak nem gátolta, hanem titkon előmozdította, neki minden oldalról ellenségeket támasztani törekedett, saját törvényes urok ellen pártot ütött alattvalóit pártfogása alá vette, sőt Osztrákhont és más tartományait gyakori beütéseivel és pusztításaival háborgatta, ő ellene erőhatalommal föllépni soha sem akart, jól tudván, hogy mind ez a magyar karoknak és rendeknek, kik az örök békét magok részéről is megerősítették, tudtok és megegyezésök nélkül történt, és így ezeknek a békepontok megszegése iránt méltó panaszra alkalmat nyújtani nem akarván. Ha volna is abban valami, hogy ő a magyar királynak utolsó levelét a pápa által parancsolt fegyverszünet iránt nem fogadta el és embereinek annak elfogadását megtiltotta, ezt neki rossz néven venni vagy vétkül tulajdonítani épen nem lehetne; mert mind az, mit Mátyás eddigelő akár levélben akár követei által vele közölt, egyedül alattomos mesterkedésekből vette eredetét és az ő kijátszására volt számítva. Mátyás utolsó vadját az uralkodásrai tehetlensége iránt kénytelen merőben visszautasítani. Tartományai az ő kormánya alatt inkább gyarapodtak mint romlottak, és e vád sokkal helyesben illeti Mátyást magát, ki fonák és álnok működése által tartományainak felét a hitetlenek ellen valósággal elvesztette, másik felét pedig a szüntelen háborúk és nagy adók által a legnagyobb nyomorúságra és pusztulásra juttatta. Melly okoknál fogva a magyarokat felszólítja, hogy királyukat ezen igazságtalanul indítandó háborúban se tettel se tanácscsal ne segítsék¹⁾. — A német vitézrend új nagy-mesterének Truchsess Már-

¹⁾ Míg *Katona e. h. 104. l.* Mátyást Fridrik vadjá ellen nyomonosan védelmezi, *Pray, Annal. e. h. 109. l.*, Fridrik előadása mellett megjegyzi, hogy abból és az abban felhozottakból igen nehéz ítéletet hozni, mellyik fél adott a háborúra alkalmat. Mí mind a két félnek nyílt leveleit, mennyire tőlünk kitelt, hűséges kivonatban adván, egyenesen az olvasóra bizzuk mind a két fejedelem felhozott okoskodásainak a leghitelesebb kútforrások szerint előadott eseményekkel összehasonlítását, e szerinti méltánylását és ezen kérdés eldöntését.

tonnak¹⁾ igen nagy kedve volt volna az előde által augusztus 4-dikén kötött szövetség következtében Kázmért mindjárt megtámadni, de a császár fenyegetődzései elijesztették; azonban miatta Kázmér sem merte seregeit Lengyelországból kiküldeni²⁾).

Mátyás nyílt levelének kiadása után csak lassan haladt seregével Osztrákhon felé, reménylén hogy Ulászló, ki Bécsben igen nagy fényűzéssel lépett föl, pénzből kifogy és így kénytelen lesz seregével megint visszavonulni Csehországba³⁾. Győrtött gyültek össze kirendelt csapatai, mellyek 17,000 főből állottak⁴⁾. Ezek közt volt hadi fadaralmakhoz szokott 10,000 gyalog⁵⁾. Három nemzet alkotta a sereget: magyarok, rácok és csehek, mellyek mind külön táboroztak és külön, saját nemzetökbeli vezérek alatt állottak⁶⁾. A gyalogság főként magyarokból és csehekből, a könnyű és nehéz lovasság nagyobb része magyarokból, a vasas lovasok és tüzérek csehekből, a kis háborúra alkalmas könnyű lovasság más része rácokból állott⁷⁾. A tábornál voltak Báthori István, Szapolyai István, Kinizsi Pál, Zelena, a két Dóczi: Péter és Imre, Vuk rác fejedelem, Drágfi Bertalan és Újlaki Lőrincz, a hadban mind gyakorlott és bajnok tetteikről ismeretes férfiak; a két utolsó soha sem hagyta el Mátyást, és különösen Újlakit úgy tekintette ő mint fiát⁸⁾.

Azalatt Ulászló, mint ezt Mátyás előre reménylé, a szükséges költség hiánya miatt Bécsset odahagyni kényte-

¹⁾ *Dlugoss e. h.* 557. l., és *Cromer*, XXVIII. könyv, 638. l.

²⁾ *Cromer e. h.*

³⁾ *Cromer*, de Roo és Curaeus e. h.

⁴⁾ *De Linck*, *Annal. Claravall.* II. d. 250. l. — *Pray*, *Annal.* IV. d. 112. l. és *Katona* IX. d. 112. l. — *Heltai*, *Magyar Krón.* II. d. 155. l. az egész sereg számát csak 10,000-re teszi.

⁵⁾ *Bonfin e. h.*

⁶⁾ *Bonfin* és *de Linck e. h.*

⁷⁾ *Bonfin e. h.* — *Fessler*, V. d. 333. l. egyedül a magyarok számát teszi 17,000-re, különösen 10,000 gyalogra és 7,000 könnyű és nehéz lovasra.

⁸⁾ *Bonfin e. h.*

lenfttetett; zsoldosai pedig, kikről gondoskodni nem volt képes, csakhamar eloszlottak. Alig esett ez Mátyásnak értesére, Győrből már készen álló seregével szélvészsebességgel Osztrákhonba ront és Haimburg megszállásával nyitja meg a táborozást ¹⁾. De háromszori kemény veszteséggel veretvén vissza, kénytelen annak további megkisértésével felhagyni ²⁾. Szerencsésb volt Trautmannsdorfnál, melly a természet által oltalmazva és elégséges őrizet által védve az első rohanatot visszautasította, de a másodiknak engedni kénytelenftteték ³⁾. Majd minden ellenállás nélkül nyitá meg kapuit Petersdorf július 17-dikén ⁴⁾. Itt táborba szállván a fejedelmi vezér, lovasságának egy részét a Lajta melletti Bruck felé küldötte ⁵⁾, a ráczokat pedig beljebb Osztrákhonba, félelmet és rettegést terjesztendő minden felé. Ezen utolsók mindent feldúltak, semmi fegyveresnek kegyelmet nem adtak, és kegyetlen pusztításai által valóságos ijedelemmel töltötték el az egész vidéket, annyira hogy Bécs környékében e miatt egy nap 14 helység adta meg magát minden fegyvercsapás nélkül ⁶⁾. — Magok a bécsiek is nagy rettegésben voltak s a városból nem mer-

¹⁾ *Bonfin e. h.* Haimburg megszállásáról ez uttal nem szól, de emlékezik arról *de Linck e. h.* és *Dlugoss, XIII. könyv, 560. l.*, az utolsó még azt is utána vetvén, hogy a király Haimburg megvételeit felesége kedvéért akarta erőltetni, mivel ez egy város megívását ohajtotta látni.

²⁾ *Fessler* ugyan *e. h. 333. l.* azt állítja, hogy a harmadik vívásban valósággal bevették a magyarok ezen várat. Azonban *de Linck* és *Dlugoss e. h.* nyilván mondják, hogy a magyarok Haimburg ellen ez úttal nem boldogultak, az utolsó még azt is állítván, hogy ez annyival kevésbbé dicsőséges, mivel ezen vár sem természet sem mesterség által nem volt erőstve; alkalmasint nem látta azt soha is a tudós történetiró.

³⁾ *Bonfin e. h.* — *De Link* ellenben *e. h.* azt állítja, hogy ezen város mindjárt kinyitotta kapuit az eleség hiánya miatt.

⁴⁾ *Bonfin e. h.*

⁵⁾ *De Linck e. h.*

⁶⁾ *Bonfin e. h., Bohsai, Chron. Reg. Hung. Bonfin végén 690. l.*

tek kimenni ¹⁾). Csakhamar meghódott az egész vidék Bécs és Bécs-Ujváros közt ²⁾).

Fridrik, — kit a magyar fegyverek ezen gyors előmenetele igen kedvetlenül lepett meg, annyival is inkább, mivel most is, mint minden más alkalommal, készülleteivel elkészett volt, — július 28-dikán előbb Kremsbe később Linzbe voná magát ³⁾); mindenek előtt a cseh és lengyel királyokat tudósítá veszedelméről és tőlök kért segédelmet ⁴⁾), addig pedig minden oltalmi erejét két fővárosára, Bécsre és Neustadtra szorítá ⁵⁾). De Bécs, mint az egész tartomány szíve, Mátyásnak is fő szemügye volt. Ezen szép, már ekkor 50,000 ember-lakta város, az akkori időkhöz képest igen jól meg volt erősítve; kettős falai és vízbe borítható sánczai, magasan fölemelt számos bástyái az ellenségnek szinte győzhetetlen akadályt vetettek elébe. Már külvárosai kellemesen lepték meg a hozzá közelítő idegent; de a belváros fénye és szépsége minden várakozást felülmúlt. Bonfin, a csinos városokhoz gyermekségtől fogva szokott olasz, nem győzé eléggé csodálni, kivált azért, mivel már ekkor itt a házak minden ablakai üvegből voltak. Lakosai, nagyobb részint kereskedők, igen szorgalmatosak, de a kényelmes életet, jó italt is igen kedvelők, a verekedésre, czivódásra igen hajlandók lévén, azért közöttök az öldöklések majd mindennapiak voltak ⁶⁾). Bár

1) *Bonfin e. h.*

2) *Bonfin e. h.*

3) *De Linck e. h.* — Hogy Fridrik kevés ideig Kremsben tartózkodott, bizonyítja ezen városnak és társának Steinnak hozzá írt levele. *Urbis Crems et Stein acta et jura municipalia Rauchnál III. d. 269. l.* Már september 18-dikán azonban elment volt, mint kitetszik ugyanezen városnak egy más leveléből. *Ugyanott 264. l.* Hogy pedig inpen előbb Steyerbe ment, kétségenkívülivé teszi magának a császárnak az említett testvérvárosokhoz intézett biztató levele. *Ugyanott 170. l.*

4) *De Linck e. h.*

5) *Bonfin e. h.*

6) *Bonfin e. h.*

a bécsiek eleintén a magyar sereg közelítésén megrémültek, mégis azután a város oltalmára mindent elkövettek polgári állásuk, vagy vagyonuk minden különbsége nélkül¹⁾. Oltalomintézezteikben különös figyelmüket fordították a külvárosok védelmére²⁾. Csak hamar átlátá Mátyás, hogy alkudozások, részletes vívások által czélt nem ér, csak a város tökéletes bérekesztése által boldogulhat, ez pedig dunai összeköttetésének elvágása nélkül nem eszközölhető. Azért egy éjjel 5,000 lovassal hirtelen Klosterneuburgra csap és ezen városkát nyakasan fogadott roham után megvívja³⁾. Így azután serege egy részét a Dunán átszállítván és itt Bécs alá küldvén, az eddig megvívott vagy elfoglalt apróbb erősségeken kívül több másokat is hatalma alá hajtván, és így Pottensteint, Petersdorfot, Trautsmannsdorfot, Lichtensteint, Mödlinget, St.-Margarethent, Ebergassingot, — honnan augusztus 15-dikén Zala, Sopron és Vas megyék nemességét és más birtokosait, kiknek némely kapitányaival egyesülve Kőszeg vára és városa megvívását kellett volna eszközölni, de a kik közül sokan magokat attól elvonni készültek, komolyan meginti, hogy a meg-

1) *Hormayr, Wien. IV. d. 1. füz. 28. l.*

2) *Bonfin e. h.*

3) *Bonfin e. h.* — Ez ugyan Klosterneuburg bevételét Bécs valószínűs bezárásának kezdete után említi és őt követik ebben mind *Pray e. h.*, mind *Fischer, Stift, Klosterneuburg. II. d. 224. l.*, az utolsó a megvívást augusztus 21-dikére tévén, *Baksai* ellenben *e. h.* ezt július 18-dikára és így Bécs körülszállása elejébe teszi; az utolsóban követi ezt *Hormayr is e. h.* A megvívás ugyan július 18-dikán nem történhetett, miután Trautmannsdorf megvívása is csak július 17-dikén, Fridriknek Bécsből eltávozása pedig csak ugyanazon hó 28-dikán történt: de épen oly kevésbé nyughatunk meg augusztus 21-dikeben, miután az egykorú és majdnem szemtanú Tichtel szerint, mint mindjárt meglátjuk, Bécs tökéletes bezárása már augusztus 14-dikén megtörtént, ez pedig csak Klosterneuburg bevétele után volt eszközölhető. — Egyébiránt *de Roo* szerint *VIII. könyv, 314. l.*, Mátyás ezen várost tíz napi megszállás után, *Fessler* szerint *V. d. 334. l.* mindjárt első nap vívta meg. Az utolsó azt is mondja, hogy itt ment által a Dunán és így sietett ezen víz bal partján Bécs alá, a mi igen természetes és elfogadható.

szálló sereget elhagyni ne merészeljék, igérvén miszerint közelebről küldend oda némelly új csapatokat, mellyek segítségével a megvívás könnyen eszközölhető leend ¹⁾), — valamint Schwadorfot stb. birtokába kerítvén, a főváros tökéletes bezárását eszközölé ²⁾ augusztus 14-dikén ³⁾).

Ebesdorf Vida, Lamberg Gáspár és Stahremberg Bertalan voltak itt a császár kapitányai ⁴⁾, és ennek még ideje maradt gróf Haugot is ide küldeni 5,000 emberrel ⁵⁾. Az őrsereg a városi polgárokkal és a tanuló ifjúsággal, egy lélek egy akarat által vezéreltetve, vetekedve követett el mindent a város oltalmára. Hiába tett Mátyás fényes ígéreteket, sikeretlen fenyegeté a lakosokat vég veszélylyel, feleségeik, gyermekeik összekonzolásával, az egész város kirablásával, ha még tovább is makacszkodnak; hiába állította ki számos, szép és jól felkészült, győzelemhez szokott seregét az egész városi nép szeme láttára a vár falai alatt szekérvára mögött fenyegetődöz harcrendbe, hogy félelmet gerjesszen: azok, kik 15 év előtt magok vívták császárijokat és kiadásával megkínálták volt az ellenséget, most tántoríthatatlanok valának jobbágyi hűségökben ⁶⁾, és gyakori kiütéseik által igen nagy kárt tettek a megszállóknak ⁷⁾. Éhséggel kellett volna a nyakasokat megszelídíteni; erre azonban a város szorosabb bezárása, különösen pedig a Duna bal partjának és a Duna hídfokának birtoka volt szükséges. Azért augusztus 25-dikén ⁸⁾ seregét

¹⁾ Datum in Castro Ebergessintz in festo assumptionis Virginis Marie, anno domini 1477. *Oklevéltár, DCVI. sz.*

²⁾ *Bonfn e. h.*

³⁾ In vigilia assumptionis Mariæ, *Tichtelii Diarium Rauchnál Scripti. Austr. II. d. 533. l.*

⁴⁾ *Hormayr, Wien. VIII. d. 51. l. — Unrest szerint Chron. Austr. Hahnál I. d. 627. l.* Werdenberg Hugó volt a császári várnagy.

⁵⁾ *Dlugoss e. h.*

⁶⁾ *Hormayr e. h.*

⁷⁾ *Dlugoss és Unrest e. h.*

⁸⁾ *Postridie Bartholomæi, Tichtelii Diarium e. h.*

egész fényben kiállítja a király, azzal Maitzleinsdorf és Margarethen felé vonúl; kő és vas golyók röpülnek a közeli külvárosok felé, és minden arra látszik mutatni, hogy a város vívása ezen oldalon több felől induland meg. A megszállottak figyelme e szerint egészen erre vonatván, némelly fegyveresekkel jól megrakott és a városbeliek tudta nélkül előre elkészült hajók Klosterneuburgtól, hol állott az egész idő alatt a fő tanya, a ligetes partok által elfedve a Duna hídjához Bécs alatt észrevétlenül közelgetnek, hirtelen az azt oltalmazó őrcsapatra ütnek, ezt meglepve elnyomják, és nem csak a hidat magát hanem az azt oltalmazó két erősséget is elfoglalják¹⁾. Tabornál a király mindjárt földhányásokat vettet föl, azokba kapitányait, a két Tettauert teszi némelly seregekkel, és így az eleség behozását gátolhatja a Dunának mind bal mind jobb partjáról²⁾. Ez által a szükség kevés idő alatt igen nagy lett a városban, úgy hogy a kenyér drágább volt a pénznél³⁾. De még ez sem törte meg a bécsiek bátorságát, kivált miután Orsolya napját megelőző estve (october 20-dikán) egy nagy eleségszállítmány érkezett Bécs-Ujvárosból, a magyar táboron szerencsésen keresztülvágván magát⁴⁾.

Bécs bérekesztésének ideje alatt⁵⁾ Mátyás tudósítja Németország rendeit a közte s a császár közt kiütött hábo-

1) *Hormayr e. h. 56. l.* — Ezen két erősség Werdernek nevezetett és ott volt, hol a mai Leopoldstadt és Rossau. *Schlagger, Wiener Skizzen II. d. 7. l.*

2) *Bonfin* szerint *e. h.* fa erősségeket készíttetett a király e helyen.

3) *Tichteli Diarium e. h.*

4) *Ugyanő ugyanott.* — 18 hétig védelmezte magát a város, úgy hogy a magyarok semmire sem tudának menni. *De Linck e. h. 250. l.* Az itt történeteknek naponkénti előadása megvan: *Consp. Hist. Univ. Wien. II. d. 20. és köv. l.* A szemtanú, ki azt leírja, Goldberger János dékán volt az egyetemenél. *Kurz, Friedr. IV. II. d. 132. l.*

5) *Windisch, Gesch. v. Ung. 288. l.* azt állítja, Tichtelnek még akkor kéziratban volt munkájára utalva, hogy Mátyás ezen bérekesztés alatt szinte életét vesztette, lovasságával az alig befagyott Dunán át akarván menni és alatta a jég beszakadván; de ezt Tichtel

rúról, minden arra vonatkozó irományok közlése mellett¹⁾, egyszersmind folytatá egyéb hódításait Osztrákhonban. A Lajta melletti Bruck, Baaden, Rauchaneek könnyen megadák magokat²⁾. Nagyobb ellentállásra talált Korneuburgnál, hol Euenkel Detre volt várnagy; ez elszánt bátorsággal és megkülönböztetett ügyességgel oltalmazá a hitére bízott erősséget, de ő egy nyíl által veszedlyes sebbe esvén, a város tüstént kinyitá kapuit³⁾ tíz napi igen heves ágyuzás után⁴⁾. Tuln csak hét napig állott ellen a megszálló magyar seregnek⁵⁾. Annál vitézebben tartották magokat Stein és Krems, Bécs példája által lelkesítve⁶⁾. October 9-dikén kezdődött ezek megszállása; Zelena János kormányzá magyar részről az ágyukat, Kinizsi Pál vezérlé az egész megszálló sereget⁷⁾. Ezen testvérváros mind végig

nem mondja, nem is mondhatja, mert az egész megszállás az ősz elején történt.

1) Nürnberg város polgármestere és tanácsa tudóstja Fridrik császárt, hogy folyó évi februáriu 8-dikán vették Mátyás magyar királynak mult évi october 25-dikéről kelt levelét ahhoz mellékelt több másolattal, mellyek a császár és Mátyás király közt akkor fenforgott viszályokra vonatkoznak. Jóllehet pedig hitelesen értesültek hogy ezen viszályok már békés uton ki vannak egyenlítve; mindazáltal kéri a császárt, hogy ezen egyességet írásban nekik is minél előbb juttassa kezökhöz, Geben am Mitwoch nach dem Suntag Invocavit in der Vasssten (februáriu 11-dikén) anno domini 1478. *Oklevéltár, DCXIV. sz.*

2) *Unrest e. h.*

3) *Hormayr, Wien. IV. d. I. füz. 28. l.*

4) *Bonfin e. h.* — *De Linck* szerint, ki de Root szereti mindenben követni, *Annal. Claravall. II. d. 251. l.*, Korneuburg mindjárt megadta magát, bár gyalogsággal jól el lévén látva könnyen ellentállhatott volna. — *Hormayr e. h.* Korneuburg megvételet Bécs megszállása elébe teszi, de *Bonfin* szerint ez valósággal azalatt történt.

5) *Bonfin e. h.*

6) *Hormayr, Wien. IV. d. I. füz. 30. l.*

7) *Engel e. h.* — *Bonfin* szerint *e. h.* Báthori István is jelen volt ezen két város megszállásánál. — *De Linck* szerint *e. h.* ez Szent-Mihály napja körül történt. — A két város már october 9-dikén

álhatatosan megmaradt hűségében és férfiasan oltalmazta magát ¹⁾, bár Marchegg, St.-Pölten és Graiffenstein, honnan a két város eleséget kaphatott, mindjárt a megszállás kezdetével a magyarok kezébe jutott ²⁾. A zwettli apát kolostorának feldulását két ízben váltotta meg 400 forinttal ³⁾, és emberei látták el ezután őket a szükségesekkel. Azért Kinizsi october 24-dikén kelt levelében meghagyja ennek, hogy a hűségi hit letételére minden emberét küldje a táborba, és mind a király mind maga javát ekként mozdítsa elő. Ezen levelének sikere nem lévén, sőt arra még választ sem nyervén, november 7-dikén keményebben fenyegetődzve inté meg őt ⁴⁾. De ennek sem volt kívánt foganata, s a nyakas pap bizonyosan nem kerüli el monostorának és minden jószágának feldulását, ha idő közben az alkudozások a harczoló felek közt minden ellenségeskődésnek véget nem vetnek ⁵⁾.

Fridrik ugyanis azalatt Linzből sikeretlenül sürgette, hiába várta nála semmivel sem gyorsabb szövetségeseinek, a lengyel és cseh királynak, segedelmét ⁶⁾. A csehek előnyomulását hathatósan gátlák a hűséges morvák ⁷⁾. Kázmérnak pedig a hatalmas Komorovszky Péterben, Thungen Miklós ermelandi püspökben és a német rendben oly ellenségeket gerjesztett volt Mátyás, kik őt minden lépésében gátlák. Az utolsó ugyan a kívánt segédereg helyett

jelenti Fridriknek körülfogatását a magyarok által. *Urbis Crems et Stein acta Rauchnál e. h. 274. l.*

¹⁾ *Engel e. h.*

²⁾ *Pray, Annai. IV. d. 112. l.*

³⁾ *De Linck e. h. 251. l.*

⁴⁾ *De Linck e. h. 252. l.* Az első levél, Datum in loco campestri circa expugnationem Civitatis Krembs 1477. feria sexta ante festum Simonis et Judae, a másik in exercitu sub Civitate Crembs feria sexta post Leonardi nimirum VII. nov.

⁵⁾ *Fessler e. h.* — Schonai Zelena János adja november 10-dikén a kremsieknak tudtára a király és Fridrik közt 15 napra kötött fegyverszünetet. *Urbis Crems et Stein acta e. h. 895. l.*

⁶⁾ *Bonfin e. h.*

⁷⁾ *Fessler e. h. 354. l.*

küldött volt 10,000 aranyat, de ez igen későre, már a békealkudozások megindulása után érkezett ¹⁾, és azért azt Fridrik nem minden neheztelés nélkül küldötte neki vissza ²⁾. Így a császár azon kedvetlen helyzetbe jött, hogy sem az éhséggel küzdő kremsieknek ³⁾, sem a szorongatott bécsieknek ⁴⁾, — kik ugyan gróf Haug várnagy alatt gyakori kiutéseket tettek, sok foglyot csináltak, és ezeket, miután a megtöltött börtönökbe többé nem fértek volna, vízbe fullasztották vagy éhség által vesztették el ⁵⁾, de mind e mellett a napról napra növekedő szükség által szorongatva már feladásról kezdének gondolkodni ⁶⁾, — segítségül nem lehet. Szinte egész Alsó-Osztrákhon a magyarok kezében volt; 70 városnál több hódolt meg ⁷⁾, Kremsen, Steinon és Bécsen kívül ⁸⁾ még csak Bécs-Újváros oltalmazta magát erélyesen ⁹⁾. Fridriknek több osztrák alattvalói, mint Ottensteini Rohr, Meissingsdorfer, Waltreit és mások urok tehetetlen kormányára unva átmentek az el-

¹⁾ *De Roo e. h.*

²⁾ *Dlugoss és de Roo e. h., Curaeus I. d. 355. l. és Schickfuss, I. könyv, 155. l. — Cromer, XXVII. könyv, 639. l. 30,000 aranyról szól.*

³⁾ A kremsiek levele Fridrikhez. *Urbis Crems et Stein acta Rauchnál e. h.*

⁴⁾ *Bonfin e. h.*

⁵⁾ *Dlugoss, XIII. könyv, 567. l.*

⁶⁾ *De Roo, Hist. Austr. 314. l.*

⁷⁾ *Pray, Engel és Fessler e. h. — De Linck, Annal. Caravall. II. d. 251. l. 72 várról, Schells, Gesch. Oest. VII. d. 171. l. 72 helységről, melly egy hónap alatt adta meg magát, Unrest e. h. csak 40 helységről szólnak. — Az imbachi, előbb minbachi nőmonostor külön egyezkedés által kerülte el a bántalmat. Rauch III. Chmel, Geschichtsforsch. I. d. 3. füz. 540. l.*

⁸⁾ A brassai egyház feltrata *Schwandtnernél I. d. 886. l.* azt mondja ugyan: „Anno 1477. Vienna expugnata per Mathiam regem Hungariae.“ Ezt állítja *Peltzel is Gesch. v. Böhm. I. d. 487. l.* De ez ellenkezik minden többi íróval. — *Tichtel* szerint *Diarium Rauchnál e. h.* a megszállás 18 hétig tartott és in vigilia Sancti Thomae azaz december 20-dikán bontatott fel.

⁹⁾ *Hormayr, Wien. IV. d. I. f. 30. l.*

lenséghez ¹⁾, és a Krems alatt táborozó megszálló sereg egyes csapatai pusztítva szinte egész Linzig száguldoztak ²⁾. Stájerhont Pesnitzer Ulrik, Rohoncz és Sz.-Gothárd ura ³⁾, később pedig, mint mindjárt meglátjuk, a törökök dulván fel, ez így saját bajaival eléggé el vala foglalva. E mellett nem minden alap nélkül tarthatott a császár még attól is, hogy a háborúnak további szerencsétlen folyama kedvetlen befolyással lesz fiának házasságára is a gazdag burgundi fejedelemlővel, a sok szép tartomány örökösével ⁴⁾. A viadalos Károly burgundi fejedelem Nancy alatt a schweitziai vitézsége által második fényesen felszerelt seregével ⁵⁾ az ütközetet és életét elvesztvén (januárius 5-dikén 1477.) ⁶⁾, leányának Máriának, már régtől

¹⁾ *De Linck e. h.* — Meissingsdorfer maga jelenti ezt a zwetli apátnak és neki is hadat izen, meg lévén győződve királya Mátyás ügyének igazságáról, Datum Dobra Anno Domini 1477. in Vigilia SS. Petri et Pauli Apostolorum (június 28-dikán). *De Linck e. h.* 253. l.

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ *Szalay, Magyarország Tört. III. d. 286. l.*

⁴⁾ *Engel e. h.*

⁵⁾ *Ziegler, Schauplatz der Zeit. I. d. 333. l.* és *Müller* szerint *Reichstags-Theat. II. d. 719. l.* aprilis 2-dikán, *Häberlin* szerint *Deutsche Allg. Gesch. VII. d. 108. l.* martius 2-dikán, *Schells* szerint martius 3-dikán 1466. történt az első nevezetes csata a schweitziaiak és Burgund közt Grauson mellett, mellyben a szép büszke burgundi sereg semmivé tétetett és a schweitziaiak zsákmánya egy millió aranyra becsültetett. *Häberlin e. h.* Hasonl. *Comines, V. könyv, 281. l.* A burgundi fejedelemnek itt elveszett nagy gyémántja a schweitziaiak által később a gazdag Fuggerek kezébe jutott. *Tud. Gyűjt. 1821. VII. füz. 36. l.* — Ez után Sixtus pápa és Friderik császár ajánlák közbenjárásukat a békére, de a schweitziai szövetségesöknek René loraine-i fejedelemnek visszahelyeztetését birtokaiba sürgetvén, ezt pedig Károly egyenesen megtagadván, ügyekezetek sikertelen maradt, és a háború tovább is folytatatték. *Schells e. h.*

⁶⁾ *Müller, Schweiz. Eidgenöss. V. d. 126. l.*, *Schells e. h.* és *Tritthem, Chron. Hirsaug. 493. l.*, ki az ütközetet hosszan írja

fogva Miksa mátkájának ¹⁾, férjhez menetelében nagy akadályokat szült ugyanis a francia király követelése ²⁾, ki azt állítja, hogy a herceg halálával minden jószágga rá szállott mint védúrra ³⁾, tulajdonkép pedig a gazdag örököst minden módon fia Lajos számára kívánta megnyerni ⁴⁾. A dolog ekkor már annyira ment volt, hogy valószínűleg csak fegyverrel lehetett azt elhatározni ⁵⁾.

Mind ezen körülmények igen kívánatosá tevék Fridrik előtt a békét Mátyással ⁶⁾, és annyira megtörék határtalan büszkeségét, hogy maga tevé meg az első lépést, káplánját Puck Albertet a béke ajánlása és megkötése végett a magyar táborba küldvén. Ez legelőbb is Báthorinál

le, de azt januárius 6-dikára teszi. *Blarra* így ír róla: „Tantus erat bello princeps, ut mortuus hosti ingerat honorem.“ Sírírata ez volt:

Te pacis piguit, te taeduit atque quietis

Carole! sicque jaces, jamque quiesce tibi.

Müller, Reichstags-Theat. II. d. 721. l., Ziegler, Schumplatt der Zeit, I. d. 10. l., Gualter II. d. 968. l. — Sokan állították, hogy Károly fejedelem nem esett el, hanem Németországba szökött át, ide menekült és itt 7 évi bűnbánatot tarta. Maga *Nauclerus, Gener. L. 974. l.* látott egyént, kit a közvélemény Károlynak tartott.

¹⁾ Károly januárius 31-dikén 1476. írta alá az örök szövetséget Fridrikkel, május 6-dikán a házassági szerződést Miksával. *Schells, Gesch. Oest. VII. d. 189. l.*

²⁾ *Henel, Chron. Münslerb. Sommersbergnél I. d. 206. l.*

³⁾ *De Roo e. h. 327. l.*

⁴⁾ *Ugyanő ugyanott.*

⁵⁾ A menyekző még az alkudozások alatt megtörtént augustus 20-dikán (ad decimam tertiam calendis Septembris) 1477., *de Roo e. h.* és *Hornayr, Wien. IV. d. 1. füz. 33. l.*, augustus 18-dikán, *Julius Caesar VI. d. 233. l.* szerint. Az ekkor Gentben készült új házassági levél ugyan csak augustus 18-dikáról megvan *Frid. Leonardnál I. d. 208. l., Dumontnál, Corps Dipl. III. d. 2. rész, 9. l.*, valamint *Schrötterernél Oest. Staats-Recht. II. Abth. 252. l. Julius Caesar* szerint *e. h. 234. l.* Hasonl. *Meserrey, VII. d. 192. l.*, ki megjegyzi hogy a menyasszony volt kénytelen Gentben a lakodalom minden költségét viselni, olly szegény volt a vőlegény. Az úti költségeket a flandrenieknek kellett viselni. *Segur e. h. 316. l.*

⁶⁾ *De Roo e. h. 314. l.*

és Kinizsinél, ezen háború hőscsinél jelentette magát. De ezek egyenesen kinyilatkoztaták, hogy erre nincsenek meghatalmazva, és harczolni, nem pedig békélni küldettek ide ¹⁾; e mellett Korneuburgba utasították a királyhoz, ki ide tette volt át fő tanyáját ezen város megvívása után, feleségét Beatrixot Pozsonyba küldvén ²⁾).

Mátyás sem idegenkedék a békétől, mivel a pápa minden levelében hathatósan intette: hagyna fel a császár elleni háborúval; sőt végre szelidebb intéseinek sikere nem lévén, a felek kibékeltetésére küldött követe által mind a maga mind a velencei köztársaság nevében eddig fizetett segedelmeknek elvonásával fenyegetődzék, ha seregeit tüstént a törökök ellen nem fordítja ³⁾. Azért Fridriknek követét nem csak igen jól fogadá, hanem mindjárt melléje rendelé a váradi püspököt, hogy vele egyezést kötni ügyezzek. A két pap előlegesen megállapodott egy 15 napi fegyverszünetben november 10-dikétől ugyanazon hónap 25-dikéig, olly föltétel alatt, hogy mind egyik fél megmaradjon mostani birtokában, Mátyás se Osztrákhonban se Stájerországban új foglalásokat ne tegyen, lovasságát csak étetés végett bocsássza ki táborából, Bécs és Krems alatt is seregei esendesen maradjanak sáncaik közt, de másfelül a mondott két város is nyugalmasan várja el a fegyverszünet elteltét és Bécsbe semmi eleség se vitethessék, sőt Fridrik maga az Ensen át ne jöhessen, az alkudozások végre a végbéke iránt tüstént megindíttassanak ⁴⁾.

¹⁾ *Bonfin*, IV. tiz., V. könyv, 433. l., *Hormayr*, *Wien*. e. h. 32. l.

²⁾ *Bonfin* e. h.

³⁾ *Engel* e. h.

⁴⁾ A 15 napi fegyverszünetről november 10-dikétől ugyanazon hónap 25-dikéig szóló iromány megvan német nyelven: *Urbis Crems et Stein Acta Rauchnál III. d. 296. l.*, de minden kelet nélkül. *Engel* annak megkötését hibásan teszi november 7-dikére. *Kurz*, *Friedr. IV. II. d. 135 l.* azt jegyzi meg, hogy *Pray* szerint *Annal. IV. d. 113. l.* Gmundenben, *Rauch* szerint e. h. Steyerben köttetett volna az meg; azonban nem lehetetlen, hogy mind a két

Ezek valóban mindjárt meg is kezdettek. Fridrik egy fényes követséggel tisztelte meg a királyt, mely elébe ez maga részéről követeket küldött, azt ünnepélyesen fogadta és azzal királyi székében ülve értekezett ¹⁾. A tanácskozások alatt Fridrik Gmunden városában, Mátyás pedig fő tanyáján Korneuburg alatt tartózkodott ²⁾, magok az alkudozások Gmunden városában folytak ³⁾ a pápa és a velenceiek közbenjárása mellett ⁴⁾. Mátyás részéről jelen voltak Gábor egri, János váradi püspök, Szapolyai Imre, Bánfi Miklós pozsonyi gróf és György pozsonyi prépost ⁵⁾. A tanácskozások mindjárt megindultak ugyan, de azoknak folyama alatt több, előre nem látható akadályok fejlődtek ki. Az időnyerést mindig ohajtó s elhatározott lépésekre éveinek növekedésével mind inkább alkalmatlan Fridrik talán önkényt is halogatta azokat ⁶⁾. Így a fegyverszünetet idő közben meg kellett hosszabbítani ⁷⁾. A császár részéről végre a következő pontok hozattak indítványba:

helyen történt az alkudozás. — Egyébiránt *Pray, Annal. is, IV. d. 114. l.* emlékezik ezen 15 napi fegyverszünetről, megjegyzevén hogy maga a kötés megvan in Cod. Msc. Hist. prof. Bibl. Aug. Vindobonensis fol. 35. — Hauser Walter kreamsi kapitány és várnagy, valamint az egész helybeli polgárság nem volt megelégedve ezen fegyverszünettel és azért egy különös levelében terjesztette a császár elé annak veszélyhozó oldalait. *Urbis Crems et Stein Acta Rauchnál e. h. 300 l.* — Fridrik Gmundenből adta ezen két városnak tudtára a fegyverszünetet. *Ugyanott 305. l.*

¹⁾ *Bonfin e. h.*, ki mind a követség hosszú beszédét, mind Mátyás feleletét szóról szóra adja elő.

²⁾ *Dlugoss e. h.*

³⁾ *Unrest, Chron. Aust. Hahnál I. d. 628. l.* — *Pray* csak közönségesen mondja, hogy Fridrik a béke végett követeket küldött Felső-Osztrákhonba.

⁴⁾ *De Roo, Hist. Austr. 314. l.*, *Dlugoss e. h.*

⁵⁾ Ezeket nevezi a békelevelél, *Kurznál e. h. 258. l.* — *Pray, Annal. e. h.* csak a három elsőt, *Fessler, V. d. 336. l.* a két utolsót is említi.

⁶⁾ *Dlugoss e. h.*

⁷⁾ *Pray, Annal. e. h.* — November 25-dikén Kinizsi Pál és Zelena János a kremsiekkal meg akarták a fegyverszünetet bizonytalan

1-ször. A Galeozzik elkergetésében ő munkás leend és eszközlendi hogy helyettök Arragoniai Fridrik, Ferdinánd sicíliai király második fia, Mátyás sógora nyerje el a milanói hercezséget ¹⁾; 2-szor. Ennek ő eljegyzí három év leforgása alatt leányát, Kunegundát; 3-szor. Fridrik és Mátyás birtokaikért kölcsönösen jót állanak és különösen az ozmánok ellen egymást segítik. — Ezen ajánlások a király jelen körülményeiben már Olaszországra is kiterjedő nagyravágyásának hizelkedtek, és azért ezen alapon az alkudozások folytatására készségét jelentette ki; azonban némelly valóságos kedvezéseket is sürgetett, melyeket fegyvereinek kitünő szerencséje mellett igényelhetett. Ezek között a hadi költségek megtérítése, Fridrik elpártolt jobbjáinak jövendő sorsa és ezen békébe foglaltatása igen sok kedvetlen vetekedésekre adott alkalmat. Ehhez járult még Fridriknek a magyarországi örökös-röli lemondása, és ezek miatt a harmincz napig folytatott alkudozások is szinte füstbe mentek ²⁾. Mátyás ugyanis minden hadi költségek megtérítését ohajtotta, és ezeket 300,000 aranyra számította ³⁾, a mellette fegyvert fogott osztrák alattvalókat cserben hagyni nem akarta, és Csehország birtokát magára, Magyarországot pedig utódjaira nézve biztosítani kívánta. Követelései tehát oda mentek, hogy Fridrik erősítse meg őt csehországi választó fejedelemnek, mondjon le Magyarországról és minden ez iránti jogairól,

időre hosszabbítani, olly móddal hogy három hónapi felmondás állapíttassék meg; de ezek azt nem fogadták el, és itt a háborúzás elkezdődött. *Urbis Crems et Stein acta Rauchnál III. d. 312. és 315. l.*

1) Galeozzo Mária Sforza milanói fejedelem 1475. december 26-dikán fényes ünnepély alkalmával fejedelmi székében megölettetvén, *Ripulla, Annal. Placentini Muratorinál Script. Rer. Ital. XX. d. 952. l.*, öcsöce, a vad természetű Sforza Lajos, mint törvénytelen idejű fiának gyámja bitorolta a kormányt. *Diario Parm. Muratorinál e. h. XXII. d. 248. l.*

2) *Dlugoss e. h.*

3) *Bonfin e. h.*

adjon vissza ezekről szóló minden irományt, térítse meg nem csak hadi költségeit, hanem a koronáért fizetett 60,000 aranyat is, és engedje meg, hogy némely osztrák jobbágyok, különösen a Lichtensteinok, még tovább is pártfogása alatt maradjanak. Mind ezekre Fridrik semmikép sem akart állani, valamint másfelül Mátyás sem akart a megszökött esztergomi érseknek és Gravanecknek megengedni, kiket megint a császár kívánt volna maga részéről az egyességbe foglalni ¹⁾. Beatrixnak, ki még mindig Pozsonyban tartózkodék ²⁾, igen szíven seküdt ezen alkudozások szerencsés befejezése, főként bátyja tekintetéből, ki e szerint egy szép herczegség birtokába juta és egész családjára új fényt derítte. Azért sűrűn írt levelekkel buzdította mind a két részt a béke megkötésére ³⁾.

Ezen buzdításoknak nem kis befolyása volt a szerelmes királyra, másfelül Fridrikre nézve sem maradtak minden hatás nélkül, miután fő figyelme a német-alföldi dolgokra és fia boldogságára volt fordítva, ott ennek végrehajtott menyekzöje után a háború a francia királyljal, ki őt gátolni kívánta felesége birtokainak átvételében, kiűtvén ⁴⁾. Így végre a béke megkötöttet a két versenytárs közt. A Fridrik által ajánlott előpontokra nézve, mellyeknek titokban tartását nagy részint megkivánta azoknak sikerésítése, egy külön oklevél íratott alá Korneuburgban

1) *Dlugoss e. h.*

2) *De Roo e. h.*

3) Beatrix ezen ügyekezeteiről emlékezik mind *Bonfin*, mind *de Roo e. h.*

4) *Henel, Excerpt. ex Chron. Münsterb. Sommersbergnél I. d. 206. l.* — Egész 1478-ban folyt a háborúzás a két hatalmasság közt kevés félbeszakasztással. *De Roo e. h.* A Grivogusse mellett nyert fényes ütközet sem vetett annak végét. *Henel e. h.* A francia háború megszűntével németalföldi alattvalóival támadtak újabb kedvetlenségei Miksának, *de Roo e. h.*, és házassági szerencséje sem tartott sokáig; mert Mária mártius 2-dikán 1482. lovával megbukván, csipejét eltörte és maga idejében gyógyítását szemérmetségéből elmulasztván, nem soká meghalt. *Henel e. h.* Hasonl. *Comines, CCXXXI. l.*

1477. november utolsó napján ¹⁾); más nap, azaz december 1-sején Gmundenben a császár jelenlétében ²⁾ a császári biztos és jegyző Cillei Tamás konstantzi prépost és a magyar követek közt De Priscia Boldizsár pápai követ és a velencei biztosok közbenjárása mellett ³⁾ a többi nyilvános pontokra nézve készült béke hitelesített, még pedig Fridrik részéről Gmundenben, Mátyásról Korneuburgban, a következő föltételek alatt: 1-ször. A két egyező fél és ezeknek örökösei közt örök feloldhatatlan béke legyen és a két fejedelem, Fridrik és Mátyás régi viszonyaikat helyre állítván, éljenek úgy mint fiú s apa, egymás javát és becsületét mozdítsák elő mint a magokét, egymás veszélyét pedig ügyekezzenek elítávolítani, mint ez barátok és szövetségesek közt illik; a két fél egymás ellen semminek ellenségeskedést ne csak maga ne kövessen el, hanem alattvalói által se engedjen elkövetetni, sőt egymás ellenségeinek ellensége, barátjainak barátja legyen, és ennek következtében idő közben akármi fejedelemmel vagy akárki mással kötött minden egyességek és szövetségek, mellyek ezzel ellenkezésben volnának, ezennel megsemmisítettnek, kivévn a pápát és nápolyi királyt. — 2-szor. Ezen jó egyetértés jövődjő fentartása tekintetéből egyik fél sem szenved meg tartományaiban olly egyént, ki a másik romlását ügyekszik eszközölni, és egyik sem veszi másiknak alattvalóit akármi szín és ürügy alatt pártfogása alá ennek tudta és megegyezése nélkül; minden ilyen eddigelő olvált kötelezések, a mennyiben léteznének, ezennel megsemmisítettnek és érvényteleneknek nyilvánítottatnak, különösen pedig a császár által szövetséges alattvalói részére a királynak adott oklevelet ez adja vissza, a mennyiben az ő vagy az övéi kezén volnának. — 3-szor. A császár

¹⁾ Kollár, *Auctuar. Dipl. ad Ursinum Velium* 320. l.

²⁾ Hogy a békekötés Gmundenben, a császár tartózkodása helyén készült el, kitetszik magából az ez iránt kiadott békelevélből.

³⁾ Engel *e. h.* — A békelevélben csak a magyar követek említetnek név szerint úgy, mint azokat mi feljebb előadtuk.

Csehország és az azzal összekötött választó fejedelemség iránt a király részére kiadja a római szent-birodalomban divatozó szokás szerint a felruházó levelet, épen azon alakban mint az Ulászló részére adatott ki, és mihelyt ez megtörténik, a király a sík mezőn tanyázó seregeit annak tartományaiból kivonja és a hűségesküt magában foglaló törtévényt ad, másfelül Fridrik is kötelezvéen magát, hogy az ünnepélyes felruházást is megteszi, nihelyest Mátyással személyesen összejön. — 4-szer. Ha e miatt Kázmér lengyel királynak első szülöttje vagy maga Kázmér a császárt fegyveresen megtámadná: a magyar király köteles lesz neki, mint atyjának és olyannak, ki egyedül miatta tétetett ki ezen háborúnak, egész erejével segítségére jönni. Az iránt, hogy viszont a császár is tartozzék Mátyásnak Kázmér és Ulászló ellen segítséget küldeni, mi rendelet sem tétetvéen, méltán gyaníthatjuk, hogy a magyar király e szerint megerősítve nyert jogait Csehország iránt saját erejével volt köteles kivíni. — 5-ször. A közelebbi vízkereszt napja körül mind az alsó mind a felső osztrák rendek országgyűlést tartanak, minden egyesek bátorságlevéllel láttatván el mind két részről. Itt mind a négy rend kötelezvényt ad magáról, mint ezt a császár maga részéről már valósággal megtette, hogy a közelebbi sz. Márton napján 50 és egy évvel utóbb megint 50 ezer arany forintot tesznek le Haimburgban ¹⁾, olly nyilvános kikötéssel hogy,

¹⁾ A hadi költségek fejében Mátyásnak fizetendő összeg iránt a történetírók sem magok közt sem a békelevelek nem egyeznek meg. Százezer talentomra teszi azt a *Chron. Monast. Melic. Pez Jeromosnál I. d. 266. l.*; 200,000 forintra a *salzburgi évkönyv* csak ugyan *Pez Jeromosnál II. d. 437. l.*, és a *Chron. Salaburg. Duelliusnál Misc. II. d. 153. l.*; 180,000-re *Dlugoss e. h., Cromer, Hist. Pol. XXVIII. könyv, 640. l., Curaeus, Annal. Siles. I. d. 335. l.*, és utána *Schickfuss I. d. 150. l.*, és *Boregh, Böhm. Chron. II. d. 589. l.*; 150,000-re *Bonfn e. h., de Roo, Hist. Aust. VIII. könyv, 288. l.*, és utánok *Strucius, Corpus Hist. Germ. I. d. 769. l.*; *Bucellinus, I. d. 126 l.*, *Turóczy László 399. l.*, *Müller, Reichstags-Theat. II. d. 747. l.*, *Podlúsányi 376. l.*, *Julius Caesar, VI. d., 233. l.*, és *Fessler, V. d. 336. l.*; csak

ha ezen összevegek a magok idejében nem tétetnének le, a király azokat akármely uton és módon fölvetethesse, a nélkül hogy ez által a béke pontjai megszegve volnának. — 6-szor. A császár és a rendek kötelezvényei, valamint a király azokról szóló nyugtatványai tétessenek le hű kezekhez, mint az iránt a felek magok közt megegyezendének; mihelyest e szerint a megbizottak által ezen irományok kicseréltetnek, a király köteles lesz seregeit a várakból is kivonni, és valamint egyfelül a királyi seregeknek utjokban tilalmas zsarolásokat tenni, úgy másfelül ezeket sem lehet utjokban gátolni, és szabadon bocsátandók minden poggyászaikkal és vagyonukkal. — 7-szer. A császárnak mind azon szövetséges alattvalói, kik eddig a magyar királylyal tartottak, mind személyeikre mind vagyonukra nézve biztosíttatnak; Fridrik ezután épen úgy tekinti őket mint hűségében megmaradt alattvalóit, ők ez iránt, a mennyiben kívánnák, kegyelmező és biztosító levéllel látatnak el, minden elfoglalt jószágaik visszaadatnak, de másfelül ők is kötelesek lesznek hűséget és engedelmességet írásban fogadni, a Duna mellett felállított új erősségeiket lerontani, a helytelenül szedni szokott vámokat megszüntetni. Egyébiránt azok közölök, kik átokba tétettek, ez alól feloldoztatnak ¹⁾. — 8-szor. Mind azon városok és helységek, nemesek és nemtelenek, világiak és egyháziak, kik ezen háborúban a magyar királyhoz átállottak, a császártól közönséges engedelmet nyernek, s ezen tettök miatt

80,000-re *Unrest, Chron. Austr. Hahnál I. d. 624. l.*, ki magát a békekötést hibásan teszi sz. Tamás napjára, és *Michovius, Pistorinál II. d. 235. l.*; a régiebbek közül egyedül *Ranzan, Ind. XXXVII. 258. l.* és *Preunhuber e. h. 131. l.* teszik azt, mint a békelevél, 100,000 forintra, az utolsó megjegyzvén hogy abból Steyer városára 1200 forint és Linzre ugyanannyi esett, mit ezek meg is fizettek.

¹⁾ A pápa bullája mind azok ellen, kik az egyházi jószágokat megtámadják, kelt Romában VII. Kal. Julij és megvan *Hansitznál, Germ. Sacra I. d. 570. l.* Hasonl. *de Linck 249. l.* és *Kurz e. h. 137. l.*

senmiképp sem háborgattanak. Végre — 9-szer. Mind azon zsoldosok, kik a császárt elhagyván, a király zászlai alá szegődtek, igazságos zsoldhátralékaikra nézve kielégítettnek, és ezen ügy velök a krensi országgyűlésen tisztába hozatik 1).

1) Ezen békekötés ügy, mint azt Mátyás kiadta, Datum in Corneburg die prima Decembris anno 1477., megvan a csász. kir. titkos levéltárban, mint azt *Kollár e. h.* nyilván megjegyzi; a bécsi csász. kir. könyvtárnak egyik 224. szám alatti codexéből kiadta azt *Pray, Annal. IV. d. 114 l.*, és utána *Katona IX. d. 126. l.*; azonban Pray maga is elismeri, hogy ezen másolat, mellyből ő azt vette, igen hiányos. Később némileg kiegészítve nem minden hiba nélkül újra közölte *Kurz, Gesch. Friedr. IV. II. d. 258. l.* Ez ugyan nem tudatja velünk, honnan vette azt; azonban igen valószínű hogy a csász. kir. titkos levéltárból. — Nekünk alkalmunk van azt úgy közölhetni, mint azt Fridrik császár adta ki. *Oklevéltár, DCX. sz.* Ez a dolog természetéből folyó változásokon kívül is különbözik a Kurztól. — Némelly történetíróink szerint a feljebb érintett titkos pontokon kívül még több más, közhírré nem tett pontokban is állapodtak meg az egyező felek, nevezetesen: 1-ször. Hogy Fridrik lemond nem csak a magyar királyi címéről, hanem az öröködségről is az országban. — 2-szor. Mátyás megígéri a hadi költségek elengedését, mihelyt a milánói dolgok az előbbiekhöz képest elintéztetvén, ezen tartomány sógorának birtokába adatik és ennek menyeközje Kunegundával végre hajtatik. Ezen utolsó pontról egyedül *Engel* emlékezik *e. h. 355. l.*, *Dlugossra* és *de Roora* de helytelenül utalva; azt *Schells, Gesch. v. Oesterr. VII. d. 173. l.* csak utána állítja. Másként áll a dolog az első pontra nézve; ezt nyilván mondják *Dlugoss* és *Cromer e. h.*, *Curaeus, Annal. Siles. 197. l.*, *Michovius Pistorinál Hist. Pol. 235. l.*, *Bucelinus I. d. 126. l.*, sőt maga az osztrák *de Roo e. h.* és *Fugger is V. könyv, 28. fejt. 875—877. Habertlin e. h.* Hasonl. *Raynald XIX. d. 269. l.*, *Müller, Reichstags-Theat. 747. l.* Ezt elfogadják *Engel, Schells, Gesch. v. Oest. VII. d. 173. l.* és *Budai Ferencz, II. d. 296. l.*; kétségbe hozzák *Habertlin VII. d. 139. l.* és *Pubitschka, Gesch. v. Böhm. IX. d. 327. l.*; hallgatással mellözi *Kurz, Friedr. IV. e. h.*, egyenesen elveti *Gebhardi II. d. 191. l.*, *Pray pedig Hist. Reg. II. d. 453. l.* megjegyzi, hogy Fridrik császár még ezen békekötés után is élt a magyar királyi címmel, *Lünig, Cod. Germ. Dipl. 467. l.* Mí Gebhardival annyival inkább kezét fogunk, hogy Fridrik még a békekötést megerősítő levelében is magyar királynak nevezi magát.

A béke föltételei Fridrikre nézve igen nehezek és nyomasztók voltak, hiúságát igen sértették, de különös szerencséjének tarthatá, hogy a minden felé győzedelmes Mátyástól ilyeneket is eszközölhetett és tőle minden hódításának visszaadását illy föltételek alatt eszközölhette. Mátyás, úgy látszik, be akará a világ előtt bizonyítani, hogy őt nem hódítási vágy hanem a császár méltatlankodásai ösztönözték ezen háborúra. Ehhez járult, hogy a törökök újra Dalmátországba ütöttek ¹⁾, és a Schlesienbe kiütött háboruzások új gondot adtak neki és figyelmét más felé vonták.

Bár a pápa új és tetemes segedelmet rendelt mindjárt az esztendő elején az ozmánok ellen, a papok jövedelmének tizedét, a zsidókénak pedig huszadát engedvén át a végre ²⁾: Mátyás mégis a császárral támadott háboruzásai miatt ellenök ezen évben még mitsem tett, sőt beütésöket sem tudta gátolni a keresztyén földre. Még a nyári időben Krainba ütöttek, egy egész hónapig pusztítottak ott minden ellenállás nélkül és igen sok kárt tettek ³⁾. Később Croja alatt megvervén a velenceziek vezérét Contarinit ⁴⁾, és zsidó kémjeik által tudósítatván a császár és Mátyás közt kiütött háborúról ⁵⁾, 30,000 emberrel Dalmátországba ütöttek ⁶⁾, hol is rémítő pusztításokat vittek vég-

¹⁾ *Pessina, Mars Morac. 880. l.*

²⁾ Erről tudósítja a páviai bsbornok Veronai Gábor egri püspököt martius 8-dikán 1477. *Wadding, XIV. d. 179. l.*

³⁾ *Unrest, Chron. Austr. Hahnál I. d. 628. l.* — Schells szerint *Gesch. d. südösl. Eur.* Stájerországon keresztül Magyarországra nyomultak egész a Dunáig Győr mellett, de ennek nincs alapja.

⁴⁾ *Sabellico, III. tiz., X. könyv, 225. l., Andrea Navagieri 1147. l. és Sismondi X. d. 138. l.*

⁵⁾ *Dlugoss e. h.*

⁶⁾ *Dlugoss, XIII. könyv, 563. l.* — A törökök számát a *Diario Parm. Muratorinál Script. Rerum Ital. XXII. d. 268. l.* és *Muratori, Annál XIII. d. 573. l.* hasonlóan 30,000-re, *Engel, Gesch. v. Dalm. Bonfára és Katonára XVI. d. 175. l.* utalva, 15,000-re, *Sabellico e. h.* 10,000-re teszi.

hez ¹⁾. Innen egész erejükkel Friaulnak fordulnak ²⁾ sz. Mihály napja körül ³⁾ féktelen csapataikkal, Marbeg, Amatbeg vagy, mint Kantemir nevezi, Achmed Gudik vezérleése alatt ⁴⁾ Forlit (Forum Julii) elfoglalják ⁵⁾. A velenceziek a törökök szándékáról még maga idejében tudósítván, az Isonzo partjait egész Görcezig hirtelen megerősítették volt, tornyokkal, sánczokkal és czövekfalakkal; két sánczos tábor állott ezek oltalmára, az egyik Gradiskánál, a másik Foglianónál, Görce különben is meg lévén erősítve. Ennek oltalmára küldötték volt az öreg Novello Jeromost 3000 gyaloggal és némelly lovas csapatokkal. De az ozmánok olly serénységgel nyomultak elő, hogy már Görznel voltak ⁶⁾, midőn Novello megjelenésüket a gradiskai táborban megtudja. Itt lovasságát ellenök a hidon átviszi és ükőzetet ajánl nékiek, mellyet ezek el is fogadnak. A velenceziek magokat jól tartják, az ozmánokat visszanyomják; de üldözés közben vigyázatlanúl lesek közé jutván ⁷⁾, tökéletesen megveretnek, Novello egyik fiával a csatamezön ma-

¹⁾ Böven leírja ezen pusztításait *Sabellico* szemtanú III. tiz., X. könyv.

²⁾ *Unrest e. h.*

³⁾ *Dlugoss e. h.* és *Michovius, Pistorinál* II. d. 235. l. — *Unrest* ellenben ezen egész befutást mindszent napja körül történtnek mondja. Erről szólnak *Simonita, Vita Francisci Sfortiae Muratorinál* *Script. Rer. Ital.* XXI. d., *Corio, Istoria di Milano*, csak említi *Muratori, Annal.* XIII. d. 554. l., *Candidus, Comment. Rer. Aquil.* 71. és 72. l., *Grovius, Thesaurus Ital.* VI. d. IV. rész., *Bellanus, Vita Marci Barbi Patriarchae Muratorinál* *Script. Rer. Ital.* XVI. d. 67. l., *Coronini, Geneol. Comit. Goritiae* 413. l.

⁴⁾ *Dlugoss e. h.* — Pomubejusnak nevezi, bosnya szandcsáknak, genuai eredetűnek mondja *Jovius, Ursprung der Türk.* 27. l., Marbegnek *Sabellico*, III. tiz., X. könyv, 223. l.

⁵⁾ *Kantemir*, III. könyv, 1. fejt., 32. §.

⁶⁾ Sőt itten egy véletlen éjjeli megtámadás által a hidat is elfoglalták volt, mint *Schells, Gesch. v. Oest.* VII. d. 175. l. állítja.

⁷⁾ *Schells* szerint *e. h.* a görcezi hidat elfoglalt ozmán sereg került meg a sánczokat és támadta meg hátban a velencezi sereget.

radt ¹⁾. Sok velencei veszté-életét, a többi majd mind elfogatott; de a törökök vesztesége sem volt csekély és maga Marbeg is sebet kapott, de azért az ütközetben mind végig jelen volt ²⁾. Igy szabad kezet nyervén az ozmánok, az Isonzo és Tagliamento közt mindent feldulnak, sőt még a Tagliamenton is átcsapnak, némelly egyes csapatok Udineig és a Piaveig hatnak. Velenczéből látszottak az égő falvak, az egész vidéket rettegés fogta el. A Signoria a népséget fegyverre szólította; de még mielőtt az új sereg kiállhatott volna, az ellenség a pusztítás és öldöklésben kifáradva visszavonta magát ³⁾, gazdag zsákmánnyal terheltén ⁴⁾. Mátyásnak nem volt módja a mostani körülmé-

¹⁾ *Sabellico e. h., Maria Sanuto, Vite dei Duchi di Venezia Muratorinál e. h. XXII. d. 1205. l., Sismondi e. h. Hasonl. Schells e. h., Dlugoss e. h. és Cromer, Hist. Pol., XXVIII. könyv, 640. l., kik a vizet Sontium sive Lisontiumnak nevezik. — Unrest szerint ellenben e. h. a velencei zsoldosok vagdalták az ozmánokat majd mind össze.*

²⁾ *Sabellico e. h., ki szerint az elesett törökök számát tudni nem lehet, mivel mindjárt eltemették.*

³⁾ *Sabellico e. h., ki maga is részt vett az ütközetben, Navigiers, Storia di Venezia Muratorinál Script. Rer. Ital. XXIII. d. 1148. l., Diarium Parmense. Ugyanott XXII. d. 268. l., Sismondi e. h. — 130 helységet dúltak fel, az öregeket és asszonyokat összevagdalták, az ifjakat magokkal vitték. Diar. Parm. e. h., Muratori, Annal. XIII. d. 573. l. — Dlugoss és Michovius szerint e. h. Trevisótól mintegy 9 mérföldnyi távolságra egész Coneglianóig nyomultak elő.*

⁴⁾ *Dlugoss e. h. — Engel, Gesch. v. Dalm. 558. l. és Fessler, V. d. 340. l. a törökök ezen beütését egyenesen annak tulajdonítják, hogy a velenceiek Mátyástól a segédpénzek fizetését megtagadták. „Egyedül a magyar király czélszerű intézkedéseinek köszönhetette, úgy mond az utolsó, Velence azt, hogy birtoka még eddig az ozmánok által fel nem dúlatott, mellettök harczoltak számos magyar csapatok a száraz földön és ezek védették városukat, míg a Signoria csak szép ígéretekkel és a segédpénzek lassú fizetésével segítette szövetségeseit. Most a velencei tanács a segédpénzek fizetését egyenesen megtagadván, parancsolat ment a magyar seregekhez, hogy Dalmátországból Tótországba vonják vissza magokat. Ez megtörtént és már most nyitva állott az út az ozmánok*

nyek közt a törökök ellen erélyes intézkedéseket tenni. Azért a tótországi nemességnek, melly Dombai Miklós, Gerebeni Hermáni László és Bikszádi Péter követei által tudósította őt a veszélyről, mellyel ezen országot az ozmánok fenyegetik, és erre nézve töle segílyt sürgetett, kénytelen volt még Korneuburgból october 18-dikán nyilvánítani, hogy igen sajnálja, miszerint körülményei nem engedik meg, hogy személyesen mehessen segítségökre és oltalmokról úgy gondoskodhassék mint azt maga kívánná; azonban meg lehetnek győződve, hogy mihelyt ezen háborútól, mellyet csak az ország oltalmára kezdett meg és melly most őt egészen igénybe veszi, menekedhetik, mihez most igen nagy reménye van, sem költséget sem munkát nem kímélend, sőt saját személyét is kitenni kész leend, csak hogy országukat minden további veszély ellen bátorságba tehesse. Hogy pedig addig is az oltalom módjairól magok közt tanácskozhasanak és ez iránt saját erejököt használhassák, Laki Tűsz János és Egervári László tót- és horvátországi bánoknak megparancsolta, miként minél előbb országgyűlést hirdetvén erre őket személyesen hívják meg, senkit sem vevén ki. Ezen országgyűlésen jelenjenek meg mindnyájan, határozzák meg: vagyonához képest kiki hányad magával tartozzék szükség esetében fölkelni, és intézkedjenek úgy, hogy ezen erő az ellenség közeledésének első neszére összejöjön. Ennek könnyítésére és az így rájuk háramlandó teher enyhítésére nézve megengedi nekik, hogy a bánok mellé egy egyedül ezen fölkelés szervezésével és vezérlésével foglalkozó ország kapitányát választathassanak; és őket egyszersmind négy évre minden segedelem fizetésétől átaljában fölmenti ¹⁾.

előtt a köztársaság kebeléig és ők a gazdag zsákmány reményétől ösztönöztetve tüstént használták is az alkalmat."

¹⁾ Datum in Civitate nostra Corneuburg in festo beati Luce evangeliste anno domini 1477. *Oklevéltár, DCIX. sz.* Ezen levélről emlékezik *Kerchelich, Notit. Praelim. 290. l.* és *Kovachich, Vestig. Comit. 397. l.*, az utolsó megjegyezvén hogy az megvan Horvátország levéltárában, és mind a kettő azt állítván hogy az Körözs

Kevéssel ez előtt a királynak magyar seregei, melyeket Schlesienbe küldött volt némelly rablók megzabolázására és ezen tartomány földözésére, több kihágást követvén el, és Ulászlónak, mint feljebb látók; Thovaczowsky János cseh országbíró vezérlete alatt Csehországból ezen tartományba rontott seregei ellen táborba szállani vonakodván, míg elmaradt zsoldjuk ki nem fizettetik, mintán pedig ezt 4000 forintban megkapták, olly szín alatt hogy szolgálatak ideje már kitölt, az engedelmességet tovább is megtagadván és haza menvén ¹⁾, Szapolyai István nem volt elég erős az ellenség tartóztatására. Erre a schweidnitzzi és jaueri fejedelemségek nemesei és városai Thovaczowskyval fegyverszünetet kötöttek sz. Bertalan napig ²⁾. A boroszlóiak is szerették volna ezen példát követni, de ezt hitők megszegésének tartván, előbb Mátyáshoz folyamodtak engedelemért, és ezt meg is nyerték ³⁾. Az alkudozások megindítására vasárnap sz. Lőrincz napja azaz augusztus 10-dike volt rendelve; Hinkó münsterbergi herczeg jelent meg két más biztossal Csehország részéről. Ezek előmutatván a császárnak és Ulászlónak felszólító leveleit, a boroszlóiakat és a schlesieni rendeket arra akarták bírni, hogy Ulászlót királyuknak ismerjék el, s neki engedelmességet fogadjanak; de ők Mátyás iránti hűségöket megszegni vonakodának s a feleletre időt kérenek, mi nekik sz. György napig megadatott, addig fegyverszünet is ren-

vármegyéhez szól, mi azonban ellenkezik magával a levéllel. *Kovachich* különösen említi még Mátyás királynak egészen hasonértelmű levelét Laki Tűsz János és Egervári László bánokhoz, mint csak ugyan ott találhatót.

¹⁾ *Eschenloer e. h. 250. l. — Dlugoss (XIII. könyv, 555. l.) és Cromer szerint XXVIII. könyv, 638. l. maga Mátyás húzta ezen seregeit magához, hogy azokat az osztrák háborúban használhassa.*

²⁾ A fegyverszüneti kötést, Freytag nechst nach Philipp und Jacobi Apostolorum (május 2-dikán) 1477. közli *Eschenloer, II. d., 351. l.*

³⁾ *Eschenloer, II. d., 355. l.*

deltetvén ¹⁾, melyet azonban a csehek nem tartottak meg ²⁾. Másfelül Jánost sagani herceget, mint feljebb említők, Mátyás szövetségesét, Albert brandenburgi határgróf újra szorongatni kezdé. Ezek tekintetéből küldötte mindjárt a béke megkötésével Mátyás Zelena Jánost 1000 cseh lovaggal és 7000 magyar zsoldossal Schlesienbe ³⁾.

Mátyás maga Korneuburgban mulatott, a megállapított föltételek teljesítését várva. Fridrik császár, hogy a magyar sergeket nyakáról annál hamarabb lerázza, nem késett a felvállalt pontok teljesítésével. Már december 2-dikán Gmundenben kiadott különös levele által a cseh és morva rendeket egyenként hűségre utasítja Mátyás mint általa annak rendje szerint felruházott cseh király, választó fejedelem és határgróf iránt ⁴⁾; más, ugyanaz nap megint Gmundenben kelt levele által Ernő s Albert szász hercegeket oda utasítja, hogy csehországi védbírtokaikra nézve Mátyásnak mint általa megerősített cseh királynak hódoljanak meg ⁵⁾. Egy harmadik megint az nap hasonlólag Gmundenben kelt levelében, melyet egész kiterjedésében birunk, tudósítja a boroszlóiakat, hogy ő a felséges fejedelmet Mátyást, Magyar- és Csehország királyát, morvai határgrófot, kedves fiát, ki már előbb el volt választva cseh királynak, ezen királlysággal, a római szent birodalom főpohárnokságával és a választó fejedelemséggel, a morvai határgrófsággal és minden ezekhez tartozó tartományokkal, városokkal, falukkal, urodalmakkal, tartozandóságokkal, úri birtokokkal, védségekkel, felső és alsó bíróságokkal, vámokkal, vadászatokkal, földekkel, érczekkel, bányákkal, halászatokkal, jövedelmekkel, bérekkal, haszonvételekkel és járandóságokkal szabad és önkénytes elhatározásból és igazságszeretetből császári védlevél mellett ke-

¹⁾ A fegyverszüneti kötést, Dienstag nach St. Laurentzi tag (augustus 12-dikén) 1477. közli *Eschenloer e. h. 361. l.*

²⁾ *Ugyand ugyanott 363. l.*

³⁾ *Pessina e. h.*

⁴⁾ *Chmel, Reg. 687. l.*

⁵⁾ *Langenn e. h. 122. l.*

gyelmesen megajándékozta; mire nézve ezen város becsütletes, szeretett és hűséges lakosainak azon kötelességek, eskük és fogadások mellett, mellyekkel a cseh korona iránt le vagynak kötve, s minden kegyelmek, szabadságok és kiváltságok elvesztésének terbe alatt, mellyeket akár a római szent birodalom akár a cseh koronától birnak, római császári hatalomteljességénél fogva komolyan és szilárdul meghagyja, hogy ezen naptól fogva említett Mátyás, mint valóságos cseh király és természetes urok iránt hűségesek, engedelmesek és minden parancsainak teljesítésére készek legyenek, rendeleteit, tilalmait elfogadják, és mind azt megtegyék, mivel neki mint igaz, valóságos és természetes uroknak törvény és gyakorlat szerint tartoznak; neki ellenszegülni ne merészeljenek és magokat engedelmességekben semmi módon és senki által akadályoztatni ne engedjék, mennyire előttök az ő és az egész birodalom kegyelme kedves ¹⁾. Hasonló parancsolatot küldött december 4-dikén Csehország összes népességéhez ²⁾. Mindjárt más nap azaz december 5-dikéről tudósítja Steyer városát arról, hogy Mátyással az örök békét megkötötte s ennek következtében némely tárgyak elintézése végett Kremsben

¹⁾ *Eschenloer II. d. 367. l.*, Geben zu Gmunden am 2-ten December anno 1477. Ezen megajándékozás ígérete magában a békekötésben nem volt pusztá szó Fridrik részéről, mint Häberlin mondja (*Deutsche Reichs Hist. VII. d. 138. l.*), azt jegyzi meg *Fessler V. d. 337. l.* Azonban a szorgalmatos, bár a történeteket magas szempontból tekinteni nem tudó *Häberlin* már a *Fessler* által említett helyen *VII. d. 138. l.* sem hozza kétségbe ezen ígéret őszinteségét, *ugyanazon darab előbeszédében* pedig *XXIII. l.* arra nézve, hogy az ígéret valósággal teljesedésbe is ment, bizonyosággal hivatkozik mind Fridrik levelére, mellyben Mátyás januárius 2-dikán 1480. kelt vádjaira hosszasan felel és ennek megtörténtét nyilván állítja, *Müller, Reichstags-Theater II. d. 750. l.*, mind Mátyásnak october 23-dikán 1481. Nordlingenhez írt igazoló levelére, mellyet *Senckenberg I. d. 1. szak. 15. sz. a.* közöl és a mellyben Fridriket védúrának, magát pedig a német birodalom tagjának elismeri. — *Engel* ezen dolgot december 17-dikére teszi.

²⁾ *Chmel, Reg. e. h.*

vízkereszt napján országgyűlés fog tartatni, megparancsolván annak, hogy követei által itt megjelenni kötelességének ismerje ¹⁾).

Ennek következtében Mátyás is már december 12-dikén Korneuburgban kiadta a felruházási és hódolati esküről szóló bizonyáglevelet Fridrik részére ²⁾. Ugyanazon hó 18-dikán pedig tudósította seregeit a megkötött békéről és nekik ennek szoros megtartását és a foglyok szabadon bocsátását kötelességül szabta ³⁾. Hasonló parancsot küldött ugyanaz nap az oltalma alatt lévő osztrák uraknak is ⁴⁾, és az után seregének egy részét rögtön mozgásba tette haza felé ⁵⁾. Emellett december 22-dikén közhírré tette Magyarországon a Fridrik császárral, — ki őt a lengyel király első szülöttjével egyesülve megtámadni készült, sőt az országba ütvé azt pusztítani kezdette s így háborúra kényszerítette, — a körülte lévő ország nagyjaival egyetértőleg kötött békét, melly a császárt szövetségeseitől elvonván és vele szorosabban összekötvén, e részről az országot egészen bátorságba teszi; arról is tudósítván egyzersmind a törvényhatóságokat, hogy erősen föltett szándéka Morvaországban és Schlesienben, a hova most a kö-

¹⁾ *Preuenhuber e. h. 181. l.* Ezen parancsolat úgy, mint az előbbeni, Gmundenben kelt.

²⁾ *Lichnowsky e. h. CCCCLXIV. l.*

³⁾ Korneuburg Píngstag v. St. Thomastag, megvan a császári levéltárban, *Kollár e. h.* Ebből következteti *Katona e. h. 134. l.*, hogy a foglyok szabadon bocsátását minden váltságpénz nélkül rendelte meg a király. — Csak ugyan december 18-dikán adatott a béke tudokra a kremsieknek és stelniaknak. *Rauch, Script. Austr. III. d. 262. l.*

⁴⁾ *Geben zu Korneuburg am Pfintztag vor Sand. Thomastag des heiligen zwölffothen. Kurz, Friedr. IV. II. d. 262. l.*

⁵⁾ *Bonfin* szerint Mátyás nem tartozott volna katonáit Osztrákhonból kivinni, míg a meghatározott pénzösszeg neki nem fizette-tik ki, de azt még is megtette nagylelkűségből, a mi az osztrákokra igen kedvező benyomást tett. Azonban őt megczáfolja maga a békekötés, melly szerint Mátyás a táborokban tanyázó katonaságot mindjárt a csehországi felruházás kiadása után tartozott visszavonni.

rülte lévő ország nagyainak tanácsából főként ezen czélból szándékozik személyesen menni, a csehországi dolgokat is úgy mint az ország dísze, hecsülete és haszna kívánja, bevégezni, mint erről az ország rendeit, kiket sz. Bálint napjára azaz februárius 14-dikére Budára összehív, különös biztosai által szándékozik értesíteni ¹⁾.

Fridrik ez után mindjárt Gréczbe ment vissza és innen a békét januárius 9-dikén kihirdetett minden tartományában, meghagyván alattvalóinak, tisztjeinek, katonáinak, hogy ezen békének minden pontját lelkiismeretesen teljesítsék és azoknak értelme szerint minden magyar foglyot tüstént szabadon bocsássanak ²⁾.

Mátyás nem csak az 1477-dik év végét, — melyben megerősítettett a nagy-váradi püspökségben Pruis másként Prostana ³⁾ János ⁴⁾ és elnyerte Veronai Gábor, előbb er-

1) A Pozsega vármegyéhez illy értelemben intézett levelet, melyben annak meghagyja, hogy a mondott országgyűlésre két követet küldjön, Datum Korneuburg feria secunda proxima ante festum nativitatis domini anno ejusdem 1477., közli *Kaprinai*, *Hist. Dipl. I. d. 306. l.*, innen pedig *Kovachich*, *Vest. Comit. 398. l.*, és *Katona e. h. IX. d. 134. l.* — *Engel e. h. 365. l.* hibásan teszi az országgyűlés határnapját februárius 13-dikára.

2) Fridriknek levele, Grätz Freytag nach heiligen drey König. megvan a császári levéltárban. *Pray*, *Annal. IV. d. 117. l.* és *Katona e. h.*

3) Öcsce Steyer városában holt meg és itt temettetett el. Sírirtában így fordul elő: Nicoläus de Prostana frater Reverendi Domini Joannis episcopi Varad. et Comit. Bihor. 1477. *Preuenhuber 374. l.* *Pray e. h. 184. l.* azt gyanítja, hogy születése helye miatt neveztetett így, mert valóságos vezetékneve Pruis volt.

4) A váradi püspökök sorának (Series episcoporum Varadiensium) szerzője azt állítja, hogy már 1472-ben lett volna azzá; azonban még 1473-ben két oklevélben, III. Idus maij és III. nonas Junij, fordul elő a váradi püspökség mint ürességben lévő, a Tab. Rom. pedig 1477-re azt mondja: 23. maij Provisio Ecclesiae Varad. extra curiam Romanam Olat. Tom. 83. p. 48. Joannes episcopus Rat. cam. T. 108. p. 44. Hihetőleg már előbb ajánlatott és most erősített meg. *Pray*, *Hier. II. d. 183. l.*

déli de most már egri püspök a bsbornoki kalapot egy időben Arragoniai Jánossal, ki később esztergomi érsek lett¹⁾, — hanem a következő 1478-dik év elejét is Korneuburgban töltötte²⁾. December 28-dikán innen adományozta a vranai perjelséget minden birtokával, mellyeket élete idejére Újlaki Miklós bosnyák királynak³⁾, ez pedig

1) *Sanuto, Duchi di Venezia Muratorinál Script. Rer. Ital. XXII. d. 1206. l., Purpura Pannonica 84. l. — Spondanus szerint csak 1478-ban részesült ezen megtiszteltetésben. — Ugyanott.*

2) Van ugyan Mátyásnak egy december 5-dikén Budán kelt levele, mellyben előre bocsátván miszerint Csicseri András, a szépesi káptalan ügyvéde, személyes törvényszéke előtt a sz. Mihály napi törvényszakon megjelenvén, előterjesztette, hogy Semsei László, osztályos testvérei János és Vilmos, valamint nejek Borbála, Margit és másik Borbála s nővére Apollónia megegyezésével, több megnevezett cselédeit és Sacza s Pólyi helységbeli jobbágyságát elzárva hét évvel fegyveresen a káptalan Abauj megyei Sebes nevű helységbe küldvén, onnan annak egy Csorba Simon nevű jobbágyságát törvényes földűj s tartozásai lefizetése nélkül minden javaival erőszakosan elvitette, továbbá elzárta kilencz évvel a káptalannak Kis-Idán lakó jobbágyságától Német Andrástól annak Sacza határában fekvő pénzen vett Ortván nevű, 20 forintot érő földét igazságtalanul elfoglalta, s ugyan csak elzárta hét évvel egy 3 forintot érő kocsit és egy 6 forintos lovat tőle elvett, miként mind ezt a jászai és leleszi conventnek és az Abauj megyei alispán és szolgabírnoknak három rendbeli vizsgálató levele bizonyítja, — előadván továbbá hogy Semsei László ügyvéde, Mérái Ramocsa Péter, erre azt felelte, hogy a vádlott ezen egész ügyben ártatlan, de cselédei s jobbágyság részéről az ország szokása szerint kész igazságot szolgáltatni; — miután a fölperes előadását a három vizsgálati levelen kívül semmivel sem bizonyította, azon ítéletet hozza, hogy az alperes februárius 10-dikén a jászai convent előtt ötvened magával, mind nemeseikkel, ártatlanságáról tegyen le esküt, azután pedig tizenötöd napra cselédei részéről maga vagy Sacza s Pólyi helységbeli tisztje s bírái által egyik Abauj megyei szolgabíró előtt az ország szokása szerint szolgáltatson igazságot, miről neki az említett convent és szolgabíró még a közelebbi vízkereszt napi törvényszék alatt jelentést tenni tartozának, Datum Bude sexagesimo Octavo die octavarum dictarum anno domini 1477. *Oklevéltár DCXI. sz.* De ezen ítélet a királyi törvényszék által az ő neve alatt ugyan de az ő távollétében hozatott.

3) Miután Újlaki Miklós a Beatrix koronázása alkalmával 1476. utolsó napjaiban még szerepelt, és itt már mint megholt fordul elő,

érdemei tekintetéből Szentgyörgyi Bertalannak adományozott volt és a mellyek annak idő közben történt halálával a szent koronára szállottak, az utolsónak ¹⁾, csak ugyan élete idejére azon hű szolgálataiért, mellyeket neki és az országnak mind a törökök mind most közelebbről a császár ellen népeivel folytonosan oldala mellett harczolva tett volt ²⁾. Csütörtökön vízkereszt napja után (és így januá-rius 8-dikán) innen küldötte át a császár adománylevelét Cseh- és Morvaországba, Lausitzba és különösen a borosz-
 lóiaknak, fölkérvén ezen tartományokat és városokat azon hűségre és kötelességekre, mellyekkel neki mint cseh királynak tartoznak ³⁾. Azonban szándékát a Cseh- és Morvaországbani személyes megjelenése iránt, niellyet az országgyűlésre meghívó levelében kijelentett volt, mi okból: bizonyosan megmondani nem tudjuk, de hihetőleg Osztrákhon kiűrtetésének eszközlése miatt megváltoztatván, még januáriusban átment Magyarországra, rövid időre megfordult Budán ⁴⁾; később Pozsonyba ment s februárius egy részét itt töltötte ⁵⁾. Februárius 17-dikén itt intézte el a

halálának ezen évben kellett történni. — Mátyás, mint Bonfin mondja, őt meglátogatta kórágýában és ápolta. *Budai Ferencz, III. d. 519. l.*

¹⁾ Ezen Bertalant *Pray, Prior. Auran. 57. l.* vagy egészen mel-
 lözi vagy összevegytű Grabariai Beriszló Bertalannal, ki szerinte
 1490-ben lett váraui perjel.

²⁾ Datum in Civitate nostra Corneuenburg ducatus Austriae in
 festo b. Joannis Apostoli et evangelistae anno domini 1477. Heve-
 nessi irományaitból *Katona IX. d. 136. l.*

³⁾ Geben zu Chornewburg am Pünecztag nach den h. 3. könig 1478.
Eschenloer e. h. II. d. 367. l.

⁴⁾ Kitétezik ez Mátyásnak egy okleveléből, niellyet Annának De-
 recskei István özvegyének részére itt adott ki, Datum Bude feria
 quarta proxima post festum b. Pauli eremite (januárius 21-dikén)
 anno domini 1478., és a niellyet az eredeti után említi *Katona e. h.*
139. l.

⁵⁾ *Katona e. h.* — Hibásan állítja *Engel e. h. 353. l.*, hogy
 Mátyás Kornewburgból egyenesen Morvaországba ment, ennek, sőt

váradí káptalannak meghunnyászkodása után a közte s a magyarországi s erdélyi szabad királyi városok közt a vám miatt támadt pört inkább kegyelem mint törvény útján ¹⁾). Februárius utolsó napján innen oldozott fel minden bármi állású és sorsu osztrákhoni lakost, ki a közte és Fridrik közt kiütközött háború alatt hozzá csatlakozott, a béke sze-

ezen egész év elején Morvaországban megfordultának is sem írónknál sem oklevelekben mi nyoma sinca. — *Bonfin, IV. tiz., V. könyv, 436. l.* azt állítja ugyan, hogy a király mindjárt a korneuburgi béke után Pozsonyba ment Beatrixhoz, de egyszersmind azt is utána veti, hogy onnan ennek társaságában Magyarország felső vidékeit látogatta meg. Azonban ezen útnak későbbben kellett történni, mint mindjárt meglátjuk.

¹⁾ A királyi városokhoz intézett levelében előre bocsátván, hogy a váradí káptalan ellen igazságtalan vámzsarolások iránt tett panaszokra a királyi városi kereskedőket a váradí vásárra meneteltől eltiltotta volt, most azonban, mintán a kanonokok ígérték, hogy azon igazságos vámmal, mellyet ő az ország egyházi és világi nagyaival határozand, meg lesznek elégedve, a váradí püspök János és más hívei kérelmére, szent László királynak, mint az ország különös pártfogójának, kinek van szentelve az említett egyház, tekintetéből is, megengedi hogy már a jövő szent héti váradí vásárt a kereskedők mind a szabad királyi városokból mind egyébünnen meglátogathassák és ott régi szokás szerint árúkat eladhassák, úgy azonban, hogy míg a vám általa és az országnagyok által szabályozva nem lesz, semmi vám ne szedessék, hanem a váradí püspök válaszában egy egyenes lelkű személyt, ki a káptalan emberének jelenlétében vegye számba s tegye jegyzékbe: kiki mennyi s melly árúktól tartoznék fizetni, és vegyen egyszersmind minden kereskedőtől elismervényt arról, hogy árúitól a szabályozás szerinti vámot mindjárt annak megtörténte után meg fogja a kanonokoknak fizetni; ennek következtében meghagyja a királyi városoknak, hogy a jövő husvétra küldjenek hozzá Budára néhány teljesen meghatalmazott személyt, hogy a káptalan megbízottjai is ezen napra megjelenvén mind két fél befolyásával az ország nagyaival a vámot isten igazsága szerint szabályozhassa; addig az említett és következő váradí vásárok iránt adott szabadságot a királyi városokban kihirdettetni rendelvén. Datum Posonii feria tertia proxima post dominicam Reminiscere, anno domini 1478. *Oklevéltár, DCXV. sz.* — Ezen oklevelet említik mind *Pray, Dissert. de S. Ladislao 55. l.*, mind utána *Katona e. h. 140. l.*

rencsés megkötése után hűségi esküjök és mindennemű irántai kötelezettségek alól ¹⁾).

¹⁾ „Fridrik császárral, kedves atyánkkal, úgy mond itt Mátyás, kötött örök béke értelmében, melly szerint Osztrákhonban a múlt évi háborúban általunk elfoglalt minden várak, városok és helységek visszaadására köteleztük magunkat.“ Datum Posonii ultimo die Februarii, anno domini 1478. *Oklevéltár, DCXVII. sz.*

LIII.

1478. 1479.

Ezen időtájban különösen nemzete tudományos kiműveltetésére fordítá Mátyás gondjait. A pozsonyi főiskola mellett egy mást, ennél sokkal nagyobb, kiterjedtebbet szándékozott Budán felállítani. Itt mind a tanítók mind a tanulók élelméről a királyi kincstár gondoskodott volna, lakást is mindnyájan az iskola épületében nyervén. A tudományok minden ágazatában jeles emberek seregenként gyűltek nála össze a művelt világ legkülönbözőbb részeiből ¹⁾. Gondoskodott e mellett már is tekintélyes könyvjúteményének fényes könyvtárrá alakításáról, mint ezt annak idejében bővebben és részletesebben meglátjuk. Fő gondja volt mégis a Fridrikkel kötött egyesség végrehajtása és a cseh ügynek bevégzése, hogy így azután egész erejével az ozmánok ellen fordulhasson.

Ezen vég céljára nézve igen kedvetlen volt reá nézve, hogy Gábor kalocsai érsek, kinek a török háborúbani tapasztaltságát olly gyakran használta, ezen időtájban

¹⁾ Niger vagy Schwarz Péternek a királyhoz intézett levele. *Ferrarius, De Rebus Hung. Prov. Ord. Praed. 451. l.*

megholt. Helyébe György pécsi prépost neveztetett ki kalocsai érseknek, még pedig olly formán, hogy az érsekiségnek a törökök beütései által megcsönkult jövedelmei tekintetéből a pécsi kanonokságot és prépostságot is megtarthassa ¹⁾. Ennél még szinte kedvetlenebbül lepte meg a királyt az, hogy mind Rómában mind Velenczében az ozmánok ellen eddig adott segédpénzeknek más célokra fordításával vádoltatván, mind a pápa mind a Signoria elvonták tőle azokat, így előbbi fenyegetődzéseiket végre hajtván, bár a király Fridrikkel már valósággal megbékélt volt és komolyan szándékozott fegyvereit a hit ellenségei ellen fordítani. E szerint kiürült pénztárának megtöltéséről más úton kénytelenített gondoskodni. Erre alkalmat szolgáltatott az idő közben összejött országgyűlés. Az ez iránt a király biztosai által felszólított rendek ²⁾ nagy készséget fejtettek ki a király távollétében is, és ez Budára érvén martius 29-dikén szentesíthette a végzeményt ³⁾,

¹⁾ Gábor érsek halálának napját bizonyosan nem tudjuk, de 1478. elején kellett történnie; a bácsi káptalannak egy september 24-dikén kelt levelében már mint megholt említetik, Ex Ms. Kolonicsianis *Katona, Hist. Eccl. Coloc. I. d. 451. l.*, és már februárius 1-sején 1479. György prépostot a pápa is nem csak megerősítette az érsekiségben, hanem kivételkép megengedte neki, hogy a pécsi nagyprépostságot is megtarthassa e mellett. Az erről szóló bullát, Datum Rome apud Sanctum Petrum anno incarnationis dominice 1478. (a római számítás szerint) Kalendis Februarii, — közli *Koller, Hist. Eccl. Quinque Eccl. IV. d. 411. l.*

²⁾ *Pray* szerint *Annal. IV. d. 120. l.* a megtagadott segedelemek miatt kiürült kincstára megtöltése végett hívta össze Mátyás ezen országgyűlést. Ennek azonban sem a meghívó levélben sem más oklevelekben mi nyoma sincs, és azért, bár nem lehetetlen, hogy a király már a meghívásakor is gondolkozott ezen segedelemről, azt hátrázottan állítani nem merjük.

³⁾ A végzemény bevezetésének e szavai: „Redeuntibus iam pridem nobis — — — in hanc urbem nostram Budensem — — — iidem domini praelati ac barones et nobiles ante dicti, inter ceteras eorum laudabiles Ordinationes praesentarunt nobis certos articulos utpote infrascriptos; supplicantes humiliter nostrae majestati ut eosdem articulos acceptare et ratificare, eosdemque et eorum quem-

melly által a kívánt segedelmet meg is ígérték öt egymás-után következő esztendőre egy-egy forintban vagy 100 dénárban minden jobbágykaputól, mellybe foglaltassék azonban a kamaranyereség is, de olly móddal, hogy — a) csak a földdel biró zsellérek legyenek ezen adót kötelesek fizetni, a nemesi udvarok és azokon lakók, a helységek bírái és az igen szegények attól fölmentetvén; — b) az adórovók mellé minden megyében hittel lekötelezett nemes adások, ki az adónak igazságos kivetésére felügyeljen; — c) se magok az adózók se a helység bírái a kirovás és beszédés ürügye alatt semmi új adózással ne terheltessenek, hanem ezen költségek fejében minden főtől két fillér fizetessék. — E mellett még ezen föltételek szabattak: — 1-ször. Hogy ezen idő alatt fölkelésre ne szólíttathassók föl a nemesség, kivévén ha a szultán, a német császár, a lengyel, a cseh király, vagy a romániai basa az országot

libet ex innata nostra benignitate confirmare dignaremur“ stb. nyilván bizonyítja, hogy a király nem a tanácskozások befejezése után, hanem még valamivel előbb ért Budára, és így Kovachich azon gyantításának, *Vest. Comit. 399. l.*, hogy ezen országgyűlés nem tartott mártius 29-dikéig és Mátyás a végzeményt a rendek elosztása után szentesítette, mi alapja sincs. Annyival biztosabban állíthatjuk pedig ezt, mivel Báthori István országbírónak Zsigmond pécsi püspök ellen az emberei által a Nyulak szigetebeli apácák által birt baranyai Csele nevezetű mezővárosban elkövetett hatalmaskedés megvizsgálása iránt kiadott bizonyítványából kitetszik, hogy a rendek még mártius 29-dike után is együtt voltak. Ebben ugyanis nyilván mondja Báthori, hogy vizsgálat végett kiküldött embere Újlaki Antal mártius 30-dikán (feria secunda proxima post dominicam Quasimodo geniti) mind azon baranyai nemeseket, kik a jelen országgyűlésre fejlődtek, a kiküldött királyi és nádori emberrel kihallgatván, ezek egyezőleg kijelentették, hogy a mondott püspök emberei, kik közt őt kanonok és két káplán volt, a kérdéses hatalmaskodást egyenesen a püspök parancsából valósággal elköveték, az érintett apácáknak több cselei jobbágyát megverték, félholtan hagyták a hely színeén és azoknak meggyilkolásában a szerencsére megérkezett segély által gátoltatták. Datum Budae secundo die diei Inquisitionis praenotatae (és így mártius 31-dikén) anno domini 1478. *Koller, Hist. Eccl. Quinque Eccl. IV. d. 413. l.*

igen nagy hatalommal személyes vezérlők alatt támadnak meg; melly esetben minden nemes személyesen kelend föl, a pénzzel megváltásnak vagy fölmentésnek nem lévén helye. — 2-szor. Ezen idő alatt minden kikiáltott gyűlés is megszűnik, kivévén Pozsega, Valkó, Szerem, Baranya, Csanád, Temes, Zaránd és Arad megyéket, hol a rablások, gyilkosságok, emberek eladásai s más mindenféle gonoszságok nagyon elterjedtek. Itt is azonban a tartási költségeknek kivetése helyt nem talál és az illy közönséges gyűlések a jószágok iránti kérdésekre ki nem terjeszkedhetnek. Az öt év elteltével az illy gyűlések megint életbe lépnek, de csak a főrendek és királyi tanácsnokok megegyezésével. — 3-szor. A királyi zsoldosok zsarolásai miatt az ország elszegényedvén és majdnem utolsó inségre jutván, a király erélyes rendelések megtételére szólíttatott fel, miszerint ez jövődöben ne történhessék; a zsoldosok minden kihágásokban gátoltassanak, nevezetesen abban is, hogy a nemesek udvarházaiba és nemesi birtokaiba szálljanak meg. — 4-szer. Az ország lakosai a szélvárakban teendő közmunkákra és azoknak ételmezésére ne szoríttassanak, kivévén Kevi, Posasin és Haram várait, mellyeknek megigazításában a közelebbi megyék segítséggel lenni kötelesek. — 5-ször. Igen illendő, mondhatni, különös ragaszkodást mutató kifejezésekben nyilváníták a rendek azon reményöket, hogy a király tekintvén az ez úttal kívánságai teljesítésében mutatott készségöket, öket mint legkegyelmesebb urok ősi szabadságaikban és szokásaikban megtartandja, úgy mint ezt Fejérvárt koronázása alkalmával hit alatt ígérte volt. Ezen közönséges emlékeztetéssel megelégedve, szükségesnek nem látták őt ez úttal jövődöre az illy segedelmek nem kérése iránt különös ígéretre szorítani vagy ez iránt csak valamelly óvást is közbe vetni, olly nagy népszerűséget szerzetek neki osztrákhoni győzedelmei.

Hozáttak ezek mellett némelly, az ország lakosainak személyes és vagyonbeli bátorságát biztosító s a törvénykezés módját rendező más határozatok is. Nevezetesen —

1-ször. Felszólítottatott a király, hogy egyszerű feladásokra senkit is, javaitól megfosztatni ne engedjen, valamint — 2-szor. Senkit tanácsnokai egyetértése nélkül el ne fogatasson, ne száműzzön. — 3-szor. A javak hatalmas elfoglalói ellen a rövid idézések tovább is meghagyatnak, melly mellett ők a fennálló törvények értelmében lesznek elítélendőek. — 4-szer. Azon adományosokra nézve, kik a beigtatás alkalmával közbevetett ellenmondás daczára erőhatalommal foglalnák el a jószágokat, elhatároztatott, hogy ezek rövid idézés mellett nem csak az elfoglalt jószágok visszaadásában, hanem a régi szokás szerint azok becsárának megfizetésében is marasztaltassanak el. — 5-ször. A négy törvényes nyolczad közöl a sz. Mihály napi minden perre nézve megtartatni rendeltetett úgy, mint eddig; a más három ellenben csak az illető napok, úgymint sz. György, sz. Jakab és vízkereszt napjaitól számítva a 25-dik napon induljon meg és 25 napig folyjon, egyedül a rövid idézésű perekre nézve. — 6-szor. E mellett a rövid idézések a nádor, az országbíró s a királyi személynök által egyaránt történhetnek, és a kalocsai érsek, a nádor, az országbíró, valamint mind azon egyházi s világi nagyok, kik ezen országgyűlés alatt megválasztattak, vagy legalább azoknak fele jelen legyen minden törvényszéken, a nyolczadosokon úgy, mint a rövid idézésűeken. — 7-szer. A maesói hánságban a nyolczados törvényszékek tartása eltöröltetik, sőt itt a két utolsó évben jószágok birtoka iránt hozott minden ítéletek megvizsgálás végett az országos nyolczados törvényszékekben a főpapok, zászlós urak, itélőmesterek és erre választott nemesek elébe vitetnek. — Végre 8-szor a dézmálás mindenütt a régi szokás szerint tétetni rendeltetik, úgy hogy a dézmáló elégedjék meg a termett mennyiségre nézve a dézmát adó esküjével; de szabadságában maradjon a szokott bírságok mellett a csomók és kereszték felszámlálása is. Ott, hol a dézma pénzzel szokott megváltatni, a dézmáló mellé rendeltessék a szolgáló is, ki a dézmásokra szorgosan ügyeljen

fől és őket mindjárt hagyja el, mihelyt törvénytelen-
ben tapasztalná ¹⁾).

Azalatt Ulászló cseh király nem kevésbé megdöbben-
tében a Fridrik és Mátyás közt kötött békén, mellynek követke-
ztében a császár a neki Csehországra nézve adott felruhá-
zást visszavonván, Mátyást ismerte el törvényes cseh király-
nak, ezt az országban mindjárt kihirdetvén és ez által kü-
lönben is ingadozó állását ezen tartományban végképen
megráztván. Jól átlátta hogy Osztrákhon meghódítója ellen
fegyverrel mire sem fog mehetni. Béke által kívánta tehát
trónja megerősítését. Mátyás a török háború tekintetéből a
cseh ügynek békés elintézésétől, ha mindjárt ez némelly
áldozatokkal leendett is összekötve, nem volt idegen. Igy
közös akaratból martius 15-dikére e végett összejövetel
rendeltetett Brünnebe ²⁾). Mátyás részéről itt megjelentek
Pruis János váradi, Protász olmützi, Rudolf boroszlói püs-
pökök, az ifjabb Hinkó münsterbergi herczeg, Báthori
István országbíró s erdélyi vajda, Szapolyai István szepesi
gróf, Schlesien kapitánya, és Boskovicz Wenczel; —

¹⁾ A végzemény megvan a törvénytárban. Datum Budae praedicta
in Dominica Quasimodo geniti 1478., a honnan közli azokat *Kato-
na IX. d. 140. l.* Azon körülmény, hogy abban mindig az ország
szól a királyhoz, annak tulajdonítható, hogy az a király távollété-
ben készült és csak a gyűlés végén szentesítettett általa. Emlékezik
egyébíránt a király ezen országgyűtéről a pécsi káptalanhoz inté-
zett levelében, *Epist. Math. Corc. III. rész, 97. l.*, mellyben meg-
hagyja, hogy annak jószágai összeirattassanak és azoktól a segede-
lem az országgyűlés végzése szerint fizetessék. *Kovachich, Suppl.
ad Vest. Comit. II. d. 251. l.* — *Dlugoss, XIII. könyv, 564. l.*
és utána *Cromer e. h. 641. l.* azt állítják, hogy ezen időtájban a
magyar rendek titkon ujra követeket küldöttek Kázmérhoz őt király-
nak meghívandókat az ország felajánlása mellett; de ő az első meg-
kísértésre visszaemlékezve és szavokban nem bízva, kikerülő fele-
letet adott.

²⁾ *Dlugoss, XIII. könyv, 566. l.* — A követeknek Mátyás ré-
széről adott meghatalmazás az egyezkedésre megvan *Kovachichnál
Form. Sol. 560. l. 177. sz.* Van itt 178. sz. alatt egy más megha-
talmazás is, a nélkül hogy a hely említve volna, hová a követek
küldettek.

Ulászló részéről az idősb Henrik münsterbergi herezeg, Podiebrád második fia, Rapovsky János, Tovaczosky János, Weitmühler Benő és Dolinecz Péter¹⁾. Ezek hosszabb vitatkozások után végre martius 28-dikán a következő föltételekben állapodtak meg: — 1-ször. Ulászló megmarad Csehország birtokában. — 2-szor. Mátyás öt fiának fogadja és cseh királynak elismeri. — 3-szor. A magyar király Morvaországot, Schlesient, mind a két Lausitzot és a hat várost minden tartozandóságával megtartja mind addig, míg neki 400,000 forint le nem fizettetik, még pedig egyszerre. — 4-szer. Ezen fizetéstől azonban a csehek fölmentetnek, ha Ulászló után Mátyást vagy ennek maradékát választják királyuknak. — 5-ször. Az olmüci püspök és Dubszky csehországi marsall, bár Morvaországban laknak, Ulászlónak is kötelesek a hódolati esküt letenni. — 6-szor. Mátyás Ulászlót minden irományában cseh királynak nevezi, Ulászló ellenben ezen czímet neki megadni nem köteles. Egyébiránt Mátyásnak mások előtt és másokhoz intézett leveleiben szabad lesz ezen czímmel élni. — 7-szer. Mátyás egy külön nyílt levele által, mellynek mintája itt kidolgoztatott, köteles lesz minden morva, schlesieni és lausitzai alattvalóit a nékie letett örök hódolati hittől ünnepélyesen fölmenteni, és ezt egyedül a zálog idejére szorítani. — 8-szor. A két fejedelem egymást minden ellensége ellen egész erejével segíti. — 9-szer. A foglyok mind két részről minden váltságpénz nélkül tüstént szabadon bocsáttatnak. — 10-szer. A háborúzás alatt egyik vagy másik fél jobbágyaitól elfoglalt jószágokra nézve mind két részről kinevezendő vegyes bíróságok neveztetnek ki. — 11-szer. Keresztelő sz. János napján Mátyás Olmüczben,

¹⁾ *Dlugoss e. h. és Fessler V. d. 340. l.* Igy adja elő a követiséget, Báthorit és Rapovszkit nem említve, *Henel is Chron. Münsterb. e. h.* — *Eschenloer e. h. II. d. 373. l.* csak Báthorit nem említi. — Magában az egyességlevélben, mellyben csak a követéségek némelly tagjai említettek, előfordul Báthori István is illy casm alatt: Stephan Grave aus Ungarn.

Ulászló Morva-Ujvárosban megjelennek és itt a személyes összejövetelre napot és a két város közt bizonyos helyet határoznak meg. — 12-szer. Mátyás az itt újabban meginduló tanácskozások érvényessége eszközlése végett morvaországi ideiglenes alattvalóinak ezen időre Olmüczbe országgyűlést hirdet és erre meghívja mind a schlesienieket mind a lausitziakat és hat városiakat, hogy minden további határozatok az ő befolyásukkal és megegyezésökkel történjenek. — 13-szor. Ulászló ide magával hozza a Mátyás kezén maradó részek iránti zálogos levelet, melyet 24 mind két részen lévő cseh, morva és schlesieni birtokos aláír, elismervén hogy ezen elzálogosítás a rendek egyes akaratából történt. — 14-szer. Ugyanitt mind két király külön ünnepélyes iromány által megerősíti illető alattvalóinak minden nemű szabadságait, kiváltságait és törvényes szokásait. Egyszersmind pedig — 15-ször. Nékiek közönséges elegendő irományt ad mind azon tetteikre nézve, mellyeket ezen háborúzás ideje alatt illető fejedelmek ellen elkövethettek volna. — 16-szor. Ezen összejövetel alkalmával tanácskozás alá vétetnek azon módok, mellyek mellett a római szent-szék és Csehország közt fölmerült kedvetlenségek békés úton elintéztethetnek. Végre — 17-szer. A mennyiben Mátyás Kázmér lengyel király ellen a fiának Ulászlónak adott segedelem miatt volna fölhevülve, e miatti bosszujáról önkényt lemond, a két fejedelem közt létező több más kedvetlenségekre nézve pedig Ulászló meghatalmazott lengyel követeket hoz magával, kikkel ezek az ő közbenjárása mellett elintéztethessenek ¹⁾.

¹⁾ Ezen békejavaslatot némelly helyen valamennyire zavaros német fordításban, Zu Brunn am Sonnabend vor Quasimodo geniti anno domini 1478. a Mátyás által az alattvalói hűségküje iránt a 7-dik pont szerint kiadandó nyílt levelének javaslatával együtt közli *Eschenloer e. h. II. d. 373. és köv. l.* Helyesen jegyzi meg a *Dok. Gesch. von Bresslau III. d. 2. k. 275. l.* után *Fessler V. d. 275. l.*, hogy magában a békekötési javaslatban 38 pont fordul elő; de azok közül a nem említettek kevesebb érdekesek és főként a Mátyás kezén zálogképen maradt tartományok kiváltása módját érdeklik.

Bár mennyire kívánta is Mátyás a velenceiekkel és a pápával a segédpénzek miatti kedvetlensége tekintetéből ezen oldalról a háborút béfejezni: ezen kemény és mostani állásához nem mérsékelt föltételeket igen nehezen vette, és nem tudta elszivelni, hogy azon tartományokat, mellyeket választás, fegyver és már most adomány által vett birtokába, csak zálogképen tarthassa meg; kisebbségnek tekinté, hogy a királyi czímról, melly őt a római vallásu rendek szabad felszólításából, a pápa ismételve kijelentett akaratából és már most a császár adományából illette, lemondjon; míg versenytársa, kit csak a két-alakosok választottak a pápa elismerése nélkül sőt annak átka alatt, a császár által már most ünnepélyesen megsemmisített adománya után az ő elismerésével éljen azzal. Ezen föltételek megállapítása egyedül a mind két oldalról jelen volt cseh követek hazájok egysége fentartása iránti buzgóságának s a csekély számú magyar követek gyöngeségének volt tulajdonítható. Mátyás követeit nyilván kijelentett nehezeléssel fogadá s magoknak a pontoknak megerősítését kérekben megtagadá, olly nyilatkozattal, hogy biztosai meghatalmazásuk határait áthágták, de különben is ő a pápa és követei tudta és megegyezése nélkül állandó békét nem köthet ¹⁾).

Ezen békejavaslatról emlékezik *Dlugoss* is *e. h. 566. l.*, de csak az első őt pontot említi.

¹⁾ *Engel* szerint *e. h. 357. l.* Mátyás, kit ő, mint már feljebb megjegyzők, Korneuburgból egyenesen Morvaországba vlt volt, az országgyűlés által ajánlott segedelem iránt Magyarországról tudósítást vévén, erre oszlatta el a brünni congressust. — *Dlugoss, XIII. könyv, 560. l., Pessina, Mars Morav. 882. l. és Manlius, Hoffmannnál Script. Lusat. I. d. 1. rész, 391. l.* ellenben azt állítják, hogy a király ezen pontok megerősítését azért tagadta meg, mivel meghallotta, hogy a prágaiak követeivel rosszul bánik és a nyakas pilseniek Ulászló vezérért Guttensteini Burjánt egy ütközetben megszalasztották, mint ezt most mindjárt bővebben meglátjuk. — *Eschenloer* szerint *II. d. 384. l.* nem tudni, hogy ezen győzelem vagy valamely más ok birta-e Mátyást a pontok elvetésére. Mf nem láttuk szükségesnek Mátyás eljárásának indokolására ezen körülmények

A brünni alkudozások alatt az elleuségeskedések a felek közt nem szüntek meg. Különösen megkülönböztették magokat pusztításaik, gyujtogatásaik által a pilseniek Plankner várnagyjok vezérlése alatt ¹⁾. Épen az nap, mellyen a brünni egyesség aláíratott, érkezett Guttensteini Burján 5000 emberrel Pilsen környékébe. A várnagy megtudván jövetelét, 600 lovaggal a várból kiment és lesbe állott, honnan azután olly véletlenül csapott Burján 400 főből álló elővédjére, melly a fősereget vigyázatlanul messze elhagyta volt, hogy azt összekonczolta, mielőtt ez segítségére jöhetett volna. Végre ez is megjelent, de rendetlen csapatokban, elszakadozva; Plankner azalatt a Pilsenből kiűtött polgárok által segítettve, ezen osztályokat egyenként megverte. Mintegy 3000 maradt a csatamezőn, némelleyek fogságba estek, a többi rendetlen futásban szaladt szét; az egész szekérvár a győztesek hatalmába került ²⁾. Az ütközet a thoczicsovi monostornál történt ³⁾. Másfelől Mátyás Schlesienben új tetemes seregeket gyűjtött össze, megújította összeköttetését mind a német renddel, mind az ermelandi püspökkel ⁴⁾, és Kázmér ellenében fenyegetődző állásba tette magát.

akármelleykéhez folyamodni, mellyek különben is csak gyanúfáson alapulnak. Magok a kidolgozott föltételek eléggé látszanak igazolni a diadalra diadalt halmozó királyt azoknak elvetésében.

¹⁾ *Eschenloer e. h. II. d. 383. l.* — *Henel, Chron. Münsterb. Sommersbergnél I. d. 207. l.* Planknernek, *Manlius e. h.* Blanknernek, *Dlugoss e. h. XIII. könyv, 568. l.* Blankenbergnek nevezik őt.

²⁾ *Eschenloer e. h. II. d. 383. l.* — *Henel* szerint *e. h.* 3000 vagdaltatott össze, 1500 esett pedig fogságba. *Manlius e. h.* az esetek számát 1000-ra, *Dlugoss e. h.* ezeket 400-ra, a foglyokét 500-ra teszi.

³⁾ *Dlugoss e. h.*

⁴⁾ Az ermelandi püspök egy barát által Mátyástól olly kedvező tudósításokat kapott, hogy annak következtében ünnepélyes Téged-Istent tartott, mint erről tudósítja a nagy-mestert, am tag Agathae 1478. Megvan a königsbergi levéltárban. Bajeni Stibornak egy levélből Thorn városához sz. Anna napjáról azaz június 26-dikáról

Azért Ulászló, kit főként az atyja segedelmébe vetett bizodalom bñrt a brünni pontok eröltetésére és arra, hogy azok mellett nyakasan megmaradjon, most látván hogy ezen oldalról nem sokat várhat, de különben is a pápa rendelete, melly által mind őt mind atyját az eretnekek segedelmezése és a szent-szék nevében a magyar király meg nem támadása iránt kiadott parancsnak megvetése miatt valósággal átokba teszi ¹⁾, vallásos érzéseire mély benyomást tévén, igen kész lett volna ezek némellyikétől elállani. Hogy tehát az alkudozásokat megint mozgásba tehesse, mindenek előtt fegyverszünetet kívánt kötni és ezzel a magyarok királyát meg is kínálta. János váradi és Protász olmücsi püspökök voltak ennek fő előmozdítói Mátyásnál. Ezeknek unszolására ez végre megegyezett egy hat hónapi fegyverszünetben ²⁾ szent Jakab napjáig ³⁾. Az egyes pusztítások, harczolások azonban nem szüntek meg.

A fegyverszünet ideje alatt a király a nagy-váradi püspököt és Báthori Istvánt, Hinkó münsterbergi herczeg társaságában, búcsújárás színe alatt Prágába küldötte, tulajdonkép a nép gondolkozásának kitapogatására és annak megtudása végett, vajjon pénzzel lehetne-e valamit mellette tenni. Ezek nem soká tettelesen is tapasztalták, mi

1478. kitészik, hogy a barát Thornban egy vizagálat alkalmával ezen leveleket egy szemétdombba dugta el. Megvan a thorni városi levéltárban. Miből állott ezen tudósítás, bizonyosan nem tudjuk; annyi azonban kétséget nem szenved, hogy az erelandi püspök még magát a királyt is személyesen várta, mint erről tudósítja a nagy-mestert, Sonntag Cantate (aprilis 19-dikéről) 1478. A königsbergi levéltárban *Voigt IX. d. 105. és 106. l.*

¹⁾ A szent-szék követének De Piscia Boldizsárnak ezt közzé tevő és kihírdetni rendelő levele a német rend nagy-mesteréhez megvan a königsbergi levéltárban Datum Wratislaviae XV. Jan. 1478. *Voigt, Gesch. v. Preussen, IX. d. 104. l.* Ezen átokba-tételeiről emlékezik mind *Eschenloer e. h. II. d. 373. l.*, mind *Curaeus e. h. I. d. 357. l.* Az utolsó szerint még a schlesieni városok is átokba tétettek, mivel az eretnek csehekkel kereskedni meg nem szüntek.

²⁾ *Dlugoss e. h.*

³⁾ *Pessina e. h.*

kevés hajlammal viseltetik a cseh nép a magyarokhoz és öhozzá. A követség kíséretéből némelly másod rendű személyek ugyanis a kelyhes papok által felszentelt ostya előtt leborúlni vonakodván, a buzgó kelyhes nép valószínűleg Mátyásnak némelly ellenségei által feltüzelve, ezért mint hitének megsértéseért fölzendült az egész követség ellen, és a vigyázatlan magyarok életökkel lakolnak, ha Hinkó és némelly csöndesebb újvárosi polgárok közbe nem vetik magokat és a népet maga idejében le nem csilapítják. Ezen kedvetlen eseményt Kázmér jóvá teendő, a magyar bucsújárókat Kuttenbergben gazdagan megvendégli, a fegyverszünet kiterjesztését sz. János naptól sz. Mihály napig velek elvégzi ¹⁾, s a vég béke megkötése végett újabb összejövetelet indítványoz ²⁾.

A cseh, különösen a kelyhes népségnek ezen alkalmal nyilvánított ellenséges hangulata mély benyomást tőn Mátyásra. Jól átlátta, hogy eddigi eljárása mellett legyőzheti ugyan a nemzetet, meghódíthatja a tartományt; de a sziveket megnyerni képes nem lévén, uralkodását nem szilárdíthatja meg, örökös gyűlölet tárgya marad, melly körül veszély idejében a hű alattvalók a szeretet és bizodalom által ösztönöztetve és mindennel daczolva nem gyűlnek össze, hanem mindenki undorral fordulva el, a hűség kötelékét, mellyet a nagyobb erő csak a félelem szálaiból font, összeszaggatja. Tervét tehát egészen megváltoztatta. Elhatározta hogy erőhatalommal felhagy Csehország irányában, és megvárja, míg a tunya, mivel sem gondoló

¹⁾ *Dlugoss e. h.*

²⁾ *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 357. l.* — Igy adja elő a dolgot *Dlugoss is XIII. könyv, 568. l.*, de azt előbb történetnek mondja s azt állítja, hogy e miatt nem fogadta el Mátyás a brünni békepontokat, mint már feljebb megjegyzők. *Pubitschka* másfelől *IX. d. 132. l.* a történetet még későbbre az olmüzi előleleges alkudozások után teszi. Egyébiránt *Dlugoss e. h. 569. l.* még azt is mondja, hogy Mátyás Kázmér lengyel királyt megöletésének szándékával védolta, bár ez meg volt intve egy boroszlói polgár által, hogy a Mátyás által udvarába küldött két német méregkeverőtől óvja magát.

Ulászlóra önkényt ráunnak alattvalói, a surlódások a római hitűek és kelyhesek közt még jobban növekednek és az utolsók közül is még többen melléje állanak ¹⁾. Mert bár ezek Mátyástól idegenkedtek, másfelül szívökből megveztették Ulászlót is, ki velek engedékenységgel bánt ugyan, de a catholicusokat sem tudta zabolán tartani. Prágában már ezen évben több kedvetlen zendülések támadtak, melyekben a békételen kelyhes nép minden tartózkodás nélkül lengyel disznónak nevezte a királyt nyilván és fenhargon, kit hazájába vissza kell kergetni, e mellett a királyi lak ablakaira nyilak lövöldöztettek ²⁾. Illy körülmények közt Mátyás minden jogait fentartani, egyébiránt pedig a kedvező időpontot ezek kivívására elvárni czélszerűnek látta, és ezen tekintetből hajlandónak nyilatkozott Ulászló javaslatának, mellyet a vég béke iránti tanácskozások megújítása végett követelneinek Prágában tett volt, elfogadására.

Igen valószínű hogy a király elhatározására nem kis befolyással voltak az ozmánok újabb beütései Felső-Olaszországba és Németország keleti részeibe, mi szükségessé tette egész erejének ez oldal felé fordítását; a velencei köztársasággal és a szent-székkal támadott kedvetlenségei, mellyek az innen eddig huzott de most megtagadott segédpénzek visszanyerésének utolsó reményét is elvagták, és a császár késedelmeskedése a béke pontjaiban elvállalt köteleltségeinek teljesítésében, melly igen könnyen a vele alig megszakadt ellenségeskedések megújítására vezethetett.

A szultán ugyanis a velenceiek által Skanderbéggtől átvett Croját ³⁾ tizenegy hónapi megszállás után hatalmába

¹⁾ Mátyás ellenségeinek és ezek közt Lobkovicz Boleslavnak költeményei, hogy ő Kostka Albert által bizonyos Illinszky nevezetű kuttenbergi polgárt sok pénzzel bérelt volna meg Ulászló megkötésére (*Cornova Boleslaus 309. l.*), hitelt nem érdemelnek.

²⁾ Engel e. h.

³⁾ Schmitt, *Imp. Ottom. I. d. 45. l.*

kerftvén ¹⁾, Skutarit kezdé keményebben szorongatni ²⁾. Azonban a megszállás nem vezetett olly hamar eredményre, mint a zsarnok reménylette; végre is kénytelen volt a megszállást felbontani és berekesztéssé változtatni, mellynek eszközlése végett egy 8000 főből álló csapatot a vár körül hagyott és fő erejével haza vonúlt; de megtudván hogy Mátyás seregeit, mellyek Dalmátország védelmének eszközlésére voltak felállítva, a segédpénzek fizetésének a Signoria általi megtagadása után nagy részint ³⁾ visszavonta, bosszujában egy 30,000 lovasságból álló futó csapatot Iskanderbég bosnyák sandzsák vezérlése alatt ⁴⁾ a védtelen tartományon keresztül Friaulba küldött a velencei birtokok kizsákmánylása végett ⁵⁾. Ezen sereg utjában mindent feldulván az Isonzo vizén átosap; de a Gradiskánál tanyázó velencei vezért Montone Károlyt, kit Fortebrachio Károlynak nevez Sabellico, ütközetre szorítani nem tudván, őt pedig az erősségek közt, mellyeket a

¹⁾ A crojai lakosok Mahomedtől, ki Skutari alatt állott seregével, írásbeli biztosítást nyertek volt, hogy bántalom nélkül kiköltözhetnek, ha nem akarnának török pártfogás alatt megmaradni. Ennek következtében a vár átadatott, de az eltávozott keresztényének a közelebbi völgyben Áron basa által elfogattak, Mahomed a gazdagabbak közül némellyeket kiválasztott s a többit összevagdaltatta. *No-vagiero, Muratorinál Script. Rer. Ital. XXIII. d. 1153. l., Marinus Barlettus, De Scodrae Expugn. II. 399. l., Sismondi X. d. 145. l.*

²⁾ *Schmitt e. h.* — Az első vívásnál annyi nyilvesszót lőttek a városba, hogy annak fájával több hónapig beérték a városiak mind fütésre mind főzésre. *Staat v. Dalm. I. d. 125. l.*

³⁾ *Bonfin IV. tíz. V. könyv., 437. l.*

⁴⁾ Spontagino s a török írók szerint *Hammer, Osm. Gesch. II. d. 167. l.*

⁵⁾ A törökök ezen második bettéséről Forojulióba röviden emlékeznek több olasz írók, mint *Belloni, Vita Marci Patriarchae Aquil. Muratorinál Script. Rer. Ital. XVI. d. 67. l., Naugerii Storia di Venez. Ugyanott XXIII. d. 1159. l., Candidus, Comment. Aquil. VIII. 71. és 72. l., Coronini, Geneolog. Comit. Goric. 414. l.*

velencei köztársaság a mult évi veszély után gondosan kijigazított volt, megtámadni nem mervén, miután az egész vidéket kipusztította, hirtelen Stájerhonnak és Kärnthennek fordúl. Itt a számos, de a vidékkel és annak utai-
val kevésbé ismeretes könnyű lovasság sokáig tébolygott ide s tova a legjárhatatlanabb havasok közt s a legnagyobb béketűréssel és állhatatossággal hatott keresztül a legsivatagabb hegyeken. A merész, mindenre elszánt rablók lovaikat gyakran köteleken és köntöseik segítségével eresztették le egy szikláról a másikra. Ott, hol, a nélkül hogy a bokrokhoz kapaszkodnék, a gyalog ember is alig tudott haladni, vagy csak megállani is, egy pár száz lépésnyire is elmentek. Illy akadályok és nehézségek közt jutottak Loiblhoz, mely Kärnthent Krainától elválasztja. A nép borzasztó vakmerőségökön megijedve közeledésök hírére lakhelyeit rémülés közt hagyta el. Védelemről, ellentállásról senki sem gondolkozott, szerencsésnek vélvén magát, ha vagyona feláldozásával életét megmentheti. A rablóse-
reg innen utját Diavának vette ¹⁾, egész Weissenfelsig, Hatzig és Laibachig mindent feldúlt, elpusztított, sőt némely egyes csapatai száguldozva egész Salzburgig hatottak és a rémülést még Bajorországban is annyira elterjesztették, hogy a lakosok közül sokan kivándorláshoz készültek ²⁾. Egyedül a vizek hirtelen ársjai, mellyek számos hidakat szaggattak el, gátolták tovább hatását. Nagy zsákmány-
nyal és több ezerre menő, rabszolgaságra hurczolt foglyokkal tért meg ³⁾, és a Dráva mellett 1300 utját állani

¹⁾ Sabellico Chalkokondylasz baseli kiadásában azt állítja, hogy júl. 19-dikén jelentek meg. *Hammer e. h.*

²⁾ *Hansits, Germ. Sacra II. d. 523. l.*

³⁾ A mölki évkönyv *Pez Jeromosnál I. d. 266. l.* és *Bonfin IV. tis. IV. könyv, 439. l. 30-*, *Pethő, Magy. Krón. 85. l. 20-*, *Megiser és Valoasar e. h.* csak 10,000-re teszik ezeknek számát. Ezen beütést így adják elő *Sabellico III. tis. X. könyv, 225. és 226. l.*, *Jovius, Urspr. des Türk. Reichs 30. l.* és *Hammer e. h.*

kívánó keresztyént összevagdolván, minden bántalom nélkül ért haza ¹⁾).

Egy több ezerre menő ezen csapattól elmaradt, vagy mi hihetőbb egy más, később jött ozmán rablóereg ²⁾ még augustus hónapban is szorongatta ezen vidéket; de ez nagy zsákmányát és rabszolgáit nem tudta olly szerencsésen haza vinni, mint az előbbeni. Visszamenet ugyanis Szeremi Péter Horvátországban hirtelen megtámadja, sok ezret közölök összevagdál, és csak 5000 tudja magát futással megmenteni ³⁾).

Ezen alkalommal a törökök megajándékozták az általok feldúlt tartományokat a mirigy halállal, mely hazánkban is elterjedt és a mely miatt Mátyás több időt töltött a felföldön, különösen Kassán, Besztercze-Bányán és Kör-

1) *Julius Caesar; Gesch. v. Steyern. VI. d. 238. I.*

2) Közönségesen említik ezen pusztításokat *Diugoss XIII. könyve, 577. l. és Unrest, Chron. Austr. Hahnól II. d. 641. l.*, a nélkül hogy említienék, honnan jöttek ide az ozmánok; azonban a *móni monostor évkönyve Pex Jeromosnál I. d. 266. l.* nyilván mondja, hogy Tótországban keresztül hatottak ide, mely esetben annak egy más, az előbbeninél később megindult csapatnak kellett lennie. Erre mutat *Leunclav* eladása is, melyet mindjárt bővebben meglátunk.

3) *Unrest e. h. — Leunclav* szerint *Annal. Turc. ad A. a. Script. Byz. X. d. 259. l.* a romániai begterbég Moréában netr boldogulván, hogy a szultán előtt kedvességét el ne veszítse, nagyobb, kedvezőbb szerencsének reménye alatt tette ezen betűt; de ez alkalemál a magyarok által tökéletesen megverettet. *Prag, Annal. IV. d. 122. l.* ezen előadást említvén megjegyzi, hogy honl fróink ezen dologról mitsem mondanak, mire nézve azt gyanítja, hogy ezen diadal ugyanaz, melyet ezek egy pár évvel előbb Onofri Imrének és Vuk despotának tulajdonítanak. Azonban *Leunclav* előadást érdemileg, mint épen most látok, igen gyanulítja a majd nem egykorú *Unrest*, valamint *Reichwein* Jakabnak kézirata *Lamb. nál Annal. Clararok. II. d. 255. l.* Magára ezen betűtetre nézve minden kétséget előzlat a vorauai prépostnak levele, melyben pártazkodik a sok fogoly s az ezen betűtés miált fizetni kellett nagy adó miatt; mint maga előadja, helytelen volt s esászárnak kötevénsége 400, a foglyok kiváltására fizetése 150 forintot és a haza oktatására átengedni jövedelmének tízevét részét. *Annal. Duc. Styriae III. d. 556. l., Julius Caesar e. h.*

möcözön a királyné társaságában ¹⁾), de mégis az év nagyobb részét a fővárosban és kedves mulató helyén, Visegrádon töltötte ²⁾); itt nevezetes tárgyakról tanácskozott nem csak

¹⁾ *Engel e. h., Bonfin IV. tiz. V. könyv, 436. l. — Bel szerint Notit. Hung. Nova II. d. 416. l.* besztercei mulatása alatt a szállásáról szebb kilátás végett rontatta el a város terén elnyúló őrszertelen bódékat. — *Bonfin* ugyan az állítja hogy a király mindjárt Korneuburgból Pozsonyon át a felföldre ment és az egész nyarat itt töltötte. Azonban ez egyenesen ellenkezik a királynak Budán kelt okleveleivel szinte az egész év folyama alatt. Ezen mulatásnak minden esetre rövidnek vagy legalább gyakrabban félbeszakasztottnak kellett lenni.

²⁾ Bizonyítják azt némely eddig említett és igen számos, ezentúl alkalmilag említendő levelein kívül a következők: Augustus 7-dikén innen menti föl a dézsi sóvágókát a katonáskodás terheitől és minden adózástól, Datum Bude feria sexta proxima post festum Transfigurationis domini, anno ejus 1478. *Fridwaldszky, Miner. 167. l.*; közli azt de töredékesen Cornides írományaiból *Katona is e. h. IX. d. 183. l.* — September 1-sején különös királyi kegyből Besztercze városát azon szabadalommal ruházza fel, hogy ezen város és tartozandóságai polgárait és lakosait senki egyenesen a királyi udvarba, vagy más országos világi bíró elébe ne idézhesse, hanem ellenőki ügyét a város bírása s esküdtjei előtt tartozzék megindítani, honnan a feljebbvitel Szeben város polgármestere, bírái s elküldtjeihez történjék és csak innen lehessen a pört, ha a szükség megkívánná, a királyhoz vagy e helyett a tárnokmesterhez és nem más országos bíróhoz főlebbezni, miként ezen kiváltsággal Erdély majd minden városa él és magok a beszterczeiek is állítólag hajdan éltek, de kiváltságleveleik elégvén, némelyek által e jogukban gátoltattak, Datum Bude in festo b. Egidii Abbatis, anno domini 1478. *Oklevéltár, DCXXI. sz.* — November 2-dikán Pozsony városának megparancsolja, hogy azon 50 arany forintot, mellyet ő ezelőtt Fretter János bécsi lakosnak rendelt a város által haláláig évenként fizetni, ezentúl az ő számadására s ugyanazon határidőre mint előbb Fretternek, János mester bécsi sátorkészítőnek fizesse elte fogytáig, Datum Bude secundo die festivitatis Omnium Sanctorum anno domini 1478. *Oklevéltár, DCXXIII. sz.* — November 9-dikén előre bocsátván, hogy Erzsébet néhai Dengelegi Pongrácz János erdélyi vajda özvegye előmutatván az ő Budán september 30-dikán 1471. kelt levelét, melly szerint Küküllő várát és Szász-Sebes városát tartozandóságokkal együtt a nevezett vajdának 20,000 arany forintért elzálogosította, valamint a fejférvári káptalannak a zálogos beigtatásáról 1472-

a körötte lévő egyházi s világi nagyokkal, hanem némelly

diki május 4-dikén kiadott bizonyítványát, panaszt tett az iránt, hogy a hét szász szék közönsége Szász-Sebes városát és tartozandóságait tőle erőhatalommal elfoglalta; ugyanakkor azonban Mihály diák segesvári polgármester és Mészáros Benedek szebeni polgár előtte megjelenvén a szászok közönségének nevében panaszosan előadták, miszerint bár az említett vár és város 20,000 forintban csak szokott királyi bérére s rendes jövedelmeire nézve zálogosztatott el, mind e mellett néhai János vajda, míg élt, az említett szászoktól különböző díjak és adósok neve alatt több mint 14,000 forintot csikart ki, mit hiteles okiratokkal bebizonyítani képesek, — kinyilatkoztatja, hogy a törvénytelenül zsarolt összeget a 20,000 zálogösszegbe tudva abból le fogja számítani s már ennek következtében kiküldötte a hely színeére Félegyházi Tamás mester királyi udvarnokot, ki az előadást szorosan megvizsgálván a kizsarolt összeg mennyiségét határozza meg és e szerint megteendő számvetést neki a jövő januárius hónap utolsó napjára nyújtsa be, hogy azután ő a kérdéses vár és város kiváltását igazságosan intézhesse el, Datum Bude feria secunda proxima ante festum b. Martini episcopi et confessoris anno domini 1478. *Oklevéltár, DCXXIV. sz.* — November 20-dikán a hét erdélyi szász széknek megparancsolja, hogy azon 2000 arany forintot, mellyeknek Szász-Sebes szék megváltása végett beszédését minap, midőn az ország szüksége miatt rájok rótt díjt lefizették, nekik megengedte volt, most, miután ezen megváltásra más jobb módot talált, a királyi kamarák szükségeire szolgáltatassák át rögtön Félegyházi Tamás és Pécsi István erdélyi kamaraispánok kezéhez. Ezenkívül azon előterjesztésökre, miszerint Kis Tamás királyi ajtónálló tőlök a szokás ellenére bizonyos összeget zsarolt, rosszállását nyilvánítsa s biztosítja őket, hogy ezen összeget, most ugyan pénzre lévén szüksége vissza nem küldheti, de jövő évi királyi bérökbe fogja számítani, Datum in Civitate nostra Wissegradiensi feria sexta proxima post festum Sancte Elisabethe vidue anno domini 1478. *Oklevéltár, DCXXV. sz.* Visegrádi mulatásának a törvénytétőknél is van nyoma, mint annak idejében meglátjuk. — December 3-dikán Pozsony városának megparancsolja, miszerint Czobor Imre királyi udvarnoknak, — ki bizonyos Hamzár nevű pozsonyi lakost mint adósát megpörölvén a város által bezáratott, — ezen adósságra nézve minden más keresztyén vagy zsidó hitelezői előtétessen eleget az említett adós ingóságaiából, és ha ezekből ki nem telnek; örökségeiből is, Datum Bude feria quinta proxima ante festum beati Ambrosii episcopi et Confessoris anno domini 1478. *Oklevéltár, DCXXVI. sz.*

hatóságok követelivel is ¹⁾, szolgálatából elbocsátott némelly zsoldosok féketlenségének korlátozásáról gondoskodott ²⁾, a törökök ellen némelly védelmi készüléteket teendő, a múlt országgyűlésen e végből ajánlott segedelmek befizetését komolyan sürgette ³⁾, és Schlesienben tetemes

¹⁾ Az erdélyi hét szász széknek június 26-dikán szorosán meghagyja, hogy e levele vételével tüstént küldjön hozzá Budára kebeléből két vagy három polgárt tanácskozás végett teljes felhatalmazással vagy utasítással, Datum Bude feria sexta proxima post festum natiuitatis b. Joannis Baptiste anno domini 1478. *Oklevéltár, DCXIX. sz.* Ezen egész iromány tartalma bizonyítja, hogy itt nem országgyűlésről, hanem más tanácskozásokról van szó; azonban ezek tárgya se magából a levélből se más kútforrásokból meg nem határozható.

²⁾ Augustus 6-dikán Pozsony városának megparancsolja, hogy azon gyalog zsoldosokra, kik tőle közelebből eltávozva az országban valami merényt elkövetni szándékoznak, kellő vigyázattal legyen és azokat a városba semmikép se bocsássa be, Ex Buda in festo transfigurationis domini anno eiusdem 1478. *Oklevéltár, DCXX. sz.*

³⁾ Mátyás egy már feljebb is érintett levelében megparancsolja a pécsi káptalannak, hogy jószágait összeírván, az utolsó országgyűlés által ajánlott segedelemből ezekre eső illetőségét haladék nélkül szedesse be s adja által a püspöknek, hogy azzal az alsó részek védelmére zsoldosokat fogadjon, tudtára adván a káptalannak, miszerint egyszersmind azt is meghagyta a püspöknek, hogy késedelmeskedés esetében, jószágai elfoglalásával és más fenytékekkel is szorítsa annak kötelességének teljesítésére, Anno 1478. *Epist. Math. Corv. III. rész, L. levél, 97. l.* — *Koller* ugyan azt véli *Hist. Episc. Quinque Eccl. IV. d. 202. l.*, hogy ezen levél nem ezen esztendőben kelt, — 1-ször. Mivel a Mátyás levelei gyűjteményének pozsonyi kéziratában, honnan az vétetett, ezek illy messze nem terjednek, mint gyanítani lehet a gyűjtőnek az 1471., 1472. és 1473. évekre tett jegyzeteiből, — 2 szor. Ezen levélben a fölkelés szükségéről is van említés téve; már pedig igen jól tudjuk, hogy ez évi országgyűlésen az egyenesen megtagadtatott. Azonban az első okoskodást megczáfolja a többek közt Mátyásnak egy levele az arragoniai bíbornokhoz, *Epist. Math. Corv. IV. rész, XXIX. levél, 62. l.*, melyre annak idejében bővebben visszajövünk és a melyben a szultán és Velenoez közt a közelebbi 1479. évben kötött békeről van nyilvános említés; a másodikra nézve pedig megjegyzendő, hogy az országgyűlésen, mint azt annak idejében láttuk, a fölkelés nem volt

adót vetett ki, melyből egyedül Boroszlóra 6000 forint esett, ennek beszédését János váradi püspök és Stein Györgyre bízván, ki már Jakab napján megjelent Boroszlóban, a reá-bizottakban eljárando ¹⁾).

A törökök becsapásánál sokkal jobban hatottak Mátyásra az olaszországi zavarok, melyek ezen oldalról az ozmán segedelem legkissebb reményét is végkép elválták. A Pozzi-ház által a Medicisek ellen intézett összeesküvés kitörése alkalmával ugyanis (aprilis 27-dikén 1478.) a jobb sorsra érdemes Medicis Giuliano megöletvén, de egyszersmind a kedvence mellett fölzendült firenzei nép az összeesküdteket túlnyomó erővel megtámadván és ezeknek fejei közül Salviatti Ferencz pisai érseket felakasztván, Riario bíbornokot pedig, a pápa kedves unokaöccsét, elfogván és vele rosszul bánván, a hirtelen haragra lobbanó IV. Sixtus e miatt annyira felingerült, hogy Firenzét átokba s egyházi kirekesztés alá tette ²⁾. Ez egész Olasz-hont tűzbe borította, az itteni hatalmasságok két részre oszlának, az egyikben állott a pápa s Nápoly, a másikon a velenceiek, a milanói fejedelem és Firenze ³⁾. A császár, a magyar és francia király mindjárt küldöttek követeket Fi-

minden kivétel nélkül megtagadva. — A zágrábi káptalan, melyet a törökök szabadabb beütése igen közelről érdekelt, nem csak örököt rendelt a határszélekre, az ozmánok minden mozdulatait szemmel tartandókat, hanem kemény büntetéseket is szabott mind azokra, kik állásaikat akár éjjel akár nappal elhagyni bátorkodnak, Anno domini 1478. feria quarta (helyesben tertia) in crastino exaltationis S. Crucis azaz szeptember 15-dikén. *Farlat V. d. 494. l.*

¹⁾ *Eschenloer e. h. II. d. 385. l.*, ki szerint ezen adó a menyekző költségei fődözésének színe alatt vettetett ki, és *Henel, Annal. Sites. Sommersbergnél II. d. 362. l.*

²⁾ *Diario Parm. Muratorinál Script. Rer. Ital. XXII. d. 277. és köv. l., Infessura csak ugyan Muratorinál e. h. III. d. 2. köt. 1146. l., Antonius Gall, Comment. Gen. megint Muratorinál XXIII. d. 294. l., Machiavelli, Istoria Fiorent. VIII. könyv, Ugyanő, Opere II. d. 66. és 89. l. Has. Muratori, Annal. XIII. d. 575. l. és Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 272. l.*

³⁾ *Machiavelli e. h.*

renzébe a köztársaságot engedékenységre birandókat; itteni működésök nem maradt siker nélkül, de a fölhevült főpap engesztelhetetlen volt, és a köztársaság tökéletes lealázását sürgette¹⁾. Mire tűzbe lobbant egész Olaszország²⁾.

¹⁾ *Machiavelli e. h., Sanuto, Vite dei Duchi di Venesia Muratorinál Script. Rer. Ital. XXII. d. 1207. l.*

²⁾ *Machiavelli* s a többi említett olasz írók. — Ezen évben Katalin, Tamás István bosnyák király özvegye, ki hosszabb vándorlásai után Rómában telepedett meg, halálát közelgetni érezvén, fírot végrendelete által Boszniát Sixtus pápának és utódainak hagyta. Ezen végrendeletet, mely october 20-dikán kelt, közli *Leibnitz, Cod. Jur. Gent. I. d. 438. l.* és innen *Dumont, Corps Dipl. III. d. 2. köt. 61. l.* és *Lünig, Cod. Ital. Dipl. IV. d. 146. l.* Magából az eredetiből adta ki *Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 279. l.* és innen mind *Pray, Annal. IV. d. 123. l.* mind *Katona e. h. IX. d. 165. l.* — Bár ezen oklevelet Raynald egyenesen a Vaticanból közli, Pray mégis annak hitelenségét kétségbe hozza, mind azért mivel abban említés van ezen Katalin gyermekeiről, holott *Dufresne* szerint *Illyr. VIII. fejt. 122. l.* 6 magtalan holt meg, mind azért mivel Katalin fenmaradt sírírata szerint *Assemannál V. d. 78. l.* 1458-ban, *Orbini* és más kutatók szerint pedig 1474-ben holt meg és így 1478-ban végrendeletet nem tehetett; végre pedig mivel nyoma sincs, hogy az Mátyásnak tudtára jutott volna. Erre *Katona* igen helyesen jegyzi meg, hogy ezen különben kifogáson kívüli oklevél hitelenségét nem lehet megdönteni a jóval később élt *Dufresne* állításával, ki előtt az, mint a körülmények bizonyítják, ismeretes nem volt; hogy az említett sírírásban, úgy mint az ránk szállott, hibának kell lenni, mert oklevelekből bizonyos, hogy ezen Katalin még 1475-ben élt és az akkor tartott örömműnepeben részt vett. Alkalmasint 1458 helyett 1478-nak kell állani. Mátyás előtt pedig ezen végrendelet könnyen titokban maradhatott, miután azt *Fleury folytatója* szerint *XXIX. d. 687. l.* a pápa, midőn a királyné emberei ennek halála után benyújtották, elfogadta ugyan, de az elfogadási jegyzékkel ellátott okmányt a levéltárba tétetni rendelte. Az iránt, hogy a szemes Mátyás előtt, ki a Rómában történeteket mindig a legnagyobb figyelemmel követte, illy nevezetes tény titokban maradhatott-e, bővebben vitatkozni nem akarunk. Annyi bizonyos, hogy ezen hagyomány mellett sem IV. Sixtus sem utódai Mátyást vagy annak utódjait a magyar trónon nem háborgatták Bosnia iránt, és így ezen egész végrendelet minden további következmény nélkül maradván a Vatican porlepte irományai közt, csak mint valami történetírási curiosum vonja a kutató történetész figyelmét magára.

Az olasz bonyodalmakat kem kevéssé növelte azon körülmény, hogy a Fridrikkel kötött egység titkos pontja a milanói fejedelemség iránt több olasz hatalmasságok, különösen a velenceiek tudomására jutott. Mint nem egészen alap nélkül gyanítható, a Mátyás figyelmét más felé fordítani kívánó Fridrik maga adta azt az utolsók értésére. Ez a nápolyi hatalom növekedését Olaszországban már előbb is feltékeny szemekkel kísérő Signoriában újabban nagy hidegséget szült Mátyás iránt. Ennek kell és lehet tulajdonítani, hogy bár a doge a köztársaság nevében neki a császárral kötött békéhez külön levelében szerencsét kívánva azon reményét jelenté ki, miszerint már most ezen őt annyira elfoglaló háború szerencsés befejezése után azon tüzzel és erővel lépend föl a keresztyénség ellensége ellen, mellyet tekintélyétől, kegyeletétől, vallásosságától és a közjó előmozdítása iránti buzgóságától lehet várni, és bár Mátyás erre feleletében megjegyzé, hogy ő kész egész erejét a keresztyénség ellensége ellen fordítani s ez által nem csak a köz ügyet tehetsége szerint előmozdítani, hanem a köztársaság felvirágzását is elősegíteni; de, mint ezt már követői által is több ízben kijelentette, az ozmán háború terheinek viselésére, az egész keresztyénség oltalmára, egészen magára hagyva minden külső segedelem nélkül elégtelen leend, — az eddig küldött segédpénzt többé vissza nem nyerte ¹⁾).

Mátyás cselekedeteire mind ezeknél nem kevesbbé hatott, sőt jövő állását majd nem legkétésebbé tette az, hogy Fridrik sem az Olaszországra nézve tett titkos egyezés sem a meghatározott határnapi fizetésekre nézve felvállalt kötelességeinek eleget nem tett; bár Beatrix is, az összeütközést a két fejedelem közt elhárítandó, magát követe által közbe vetette volt ²⁾). Ugy látszik, gyenge jellemek szokása

¹⁾ *Bonfin IV. tiz. V. könyv, 437. l.*

²⁾ Van Beatrixnak egy september 25-dikén 1478. Fridrik császárhoz intézett levele, melly mellett őt megkéri, miszerint az egri püspök bsbornok és apostoli követnek, kit jelen levele mellett különös

szerint a jelen veszélyt akármi áron és oly föltételek alatt is el akarván hártani, mellyek teljesítésére se módja se akarata nem volt, a Milanóra nézve megállapított pontot elfogadta ugyan, de annak teljesítésére mitsem tett. Az elvállalt hadi költségek lefizetése iránt az osztrák rendeket Kremsbe, később Bécsbe összehívta ugyan, általok a szükséges pénz öszveszerzése iránt tanácskozásokat tartatott, annak a tartományokra leendő kivetését elhatározatta ¹⁾, sőt végre azt is megengedte nekik, hogy ennek pótlására kölcsönt tehessenek ²⁾. Azonban az egész szigorral behajtatott adó sokáig Fridrik kezei közt maradt, és csak később, akkor is hiánosan jutott Mátyáshoz ³⁾. Valóságos oka en-

megbizással hozzá küld, mindenben teljes hitelt adjon, és mellyet *Chmel, Regest. 690. l.* említ, mí pedig Datum Bude XXV. Sept. Millesimo CCCCLXXVIII. egész kiterjedésében adunk. *Oklevéltár, DCXXII. ss.* Igaz ugyan, hogy ezen levélben az egri püspökre bízott tárgy meghatározva nincs, de a körülmények oda mutatnak, hogy a béke fentartására szükséges intézkedésekkel volt megbíva.

¹⁾ *Chmel, Mat. II. d. 345. l., Lichnocsky, Gesch. d. Habsburg. VIII. d. DXLI. l.*

²⁾ *Chmel, Regest. 693. l.*

³⁾ „Imperator gravissimam steuram posuit super Austriam, tam super monasteria quam super praedia et vineas et vina; sed dicta pax inter eos non diu duravit, quia Imperator quidem steuram accepit, regi tamen nihil solvit“, azt mondja a *Chron. Salisb. Pes Jeromosnál II. d. 437. l.* Has. *Chron. Saltz. Ducliusnál Misc. II. d. 153. l.* Azonban az egri és győri püspökök a velencei követnek 1489. a császár és Mátyás közt kötendő béke iránti unszolására királyuk nevében adott feleletökben Fridrik eljárásának bosszantóságát előadván, a többek közt azt mondották: „Sed qualiter Majestas sua promissa servaverit nunc accipite. Confecto primo illo bello, dum regia majestas (ut praedixi) in Hungariam rediens aliis rebus suis vacat et se accurate contra Turcos praeparat, terminus, in quo Caesarea majestas, vigore foederis et obligationis suae praetactae, quinquaginta millia aureorum regie majestati pro prima dilacione solvere debebat adventavit, in quo licet dominus Caesar pecuniam ipsam utcumque solverit, tamen in secunda dilacione nihil omnino solvere et neque alia, quae in conventis scripta sunt observare voluit. Quinpotius unquam (antequam) terminus appropinquaret, coepit regiam majestatem novis injuriis et damnis, novisque hostilitati-

nek alkalmasiut az volt, hogy a francia királytól a burgundi herceg tartományai felett, melyeket ez birodalmával össze akart kapcsolni, összekapott és ez ellen fegyverrel készült ¹⁾, minek tekintetéből a fősvény, de mégis mindig pénztelen fejedelem nagy pénz szükében volt ²⁾. E miatt Mátyás és Fridrik közt minden órán kitöréssel fenyegető ingerültség támadt.

Illy körülmények közt Mátyás egész erejét az ozmánok és szükség esetében a császár ellen fordítandó, mindenek előtt hátát kívánta biztosítani, különösen pedig a cseh ügyet, ha mindjárt áldozattal is, békés uton elenyésztetni. Ennek következtében követei az Ulászlóéival Budán összejövéen, az örök békének föltételeit megállapították és azokat Mátyás már september 30-dikán csak ugyan Budán megerősítette ³⁾ a következőkben: — 1-ször. Mind

bus provocare et diversas copias comparare, omnibusque in rebus belli signa offendere (ostendere)“. Az ortonai püspököknek és pápai követeknek tudósítása VIII. Ince pápához 1-ső és 25-dik júniusról 1489., melyre alább még többször visszajövünk. *Collections de Documents inédits. Papiers d' état du Cardinal de Granville I. d. 49. l.*

¹⁾ Fridrik fölkéri az ország rendeit segedelemadásra, miután a francia király a birodalom határait megtámadta, *Datt, Volumen Rer. Hung. Novum I. könyv, XIX. fejt. 208. l., Lünig, Teutsches Reichs-Arch. Pars Gener. Contin. 116. l., Dumont III. köt. II. d. 19. l.* A camburgi apátot Hala mellett a sz. Benedek szerzetéből ezen háborúra fegyvereseivel meghívta Gräczből am letzten tag des Monats Januarij 1479. *Dipl. Camburg. Menckennél I. d. 526. l.*

²⁾ Olly nagy szükségben volt, hogy a zwetli apáttól 60 forintot, *Linck, Annal. Cla. avall. II. d. 251. l.* és Steyer városától 90 aranyat vett kölcsön. *Preyenhüber 133. l., Kurs, Gesch. Friedr. IV. II. d. 138. l.*

³⁾ A német fordítás szerint, — maga az eredeti, mint annak Olmüczben történt megerősítéséről kitetszik, cseh nyelven készült, — *Geben zu Ofen am Mitwoch des Tages S. Hieronymi Anno domini 1478.* — Ezen oklevélben arról, hogy magok a pontok hol dolgoztattak ki, említés nincs; de annak Budán történtét mondja *Eschenloer e. h. 388. l.*, valamint a *Dok. Gesch. v. Bress'au III. d. 2 köt. 279. l.* és utána *Fessler e. h. V. d. 342. l.*

Mátyás mind Ulászló megtartják a cseh királyi címet és azt egymásnak kölcsönösen megadják. — 2-szor. Mátyás, míg él, megtartja Schlesient, Morvaországot, Lausitzot és a hat várost, Ulászló pedig Csehországot. Ennek következtében Mátyás mind azt, mit Csehországban, Ulászló pedig mind azt, mit Morvaországban, Schlesienben, Lausitzban és a hat városban most még birtokában tart, egymásnak visszaadják. Mind a két fél a maga részét mint valóságos király kormányozza s ezen tekintetből alattvalóitól új hűségesküt vehet ¹⁾. — 3-szor. Mátyás halála után Ulászló, utódja, vagy Csehország, a most neki átengedett tartományokat egyszerre leteendő 400,000 aranyért ²⁾ visszaválthatják, e felett még mind azt megtérítvén, mit a koronajóságok és a jövedelmek visszaváltására fordítand Mátyás. Azonban — 4-szer. Ezen kiváltás iránt Ulászló, utódja, vagy Csehország egy évvel előbb tartoznak Mátyás utódját Budán vagy Székes-Fejérvárt meginteni. Ez után fél évvel hat előkelő országnagy, még pedig három Magyar- és ugyanannyi Csehország részéről, Brünnben fogja a kiváltás módját részletesen kidolgozni egyes akarattal. A pénz letétele

¹⁾ Ezen pont következtében szólította fel Ulászló a Zwittau melletti Paraclyt hegyi, máskint oywini monostor perjelét, hogy mint Csehországhoz tartozó és így a Mátyással kötött szerződés szerint ezentúl tőle függő alattvaló neki tegye le a hűségesküt; azonban a perjel azt állítván hogy a monostor minden javai elválaszthatatlanul Zwittau városával össze vannak kapcsolva, és így maga a monostor is nem Csehországhoz hanem a hat városhoz tartozik, mint ezt Zsigmond királynak ez iránt kiadott levele nyilván bizonyítja, ezt nem csak megtagadta, hanem egyenesen Mátyáshoz folyamodott őt megkérve, hogy a monostort a régi szokás és kiváltságai szerint a hat várossal összekötése mellett tovább is tartsa meg birtokában, és Ulászlónál, ki úgy is mint látszik ezen lépést csak mások ingerlésére tette, minden további háborgatástól fölmentését eszközölje, egyszersmind Mátyást hódolatáról s a zwittau polgárok iránti jó indulatáról biztosítja. A perjelnek ez iránti levelét kelet ideje nélkül közöljük. *Oklevéltár, DCXXVII. sz.*

²⁾ *Raynaldnál* és mind azoknál, kik belőle vették ezen békekötés föltételeit, hibásan áll 40,000 arany.

minden esetre a morva- és magyarországi széleken történik meg. — 5-ször. Ha a felmondás után egy évvel Csehország részéről a zálogos összeg járulékaival együtt nem tétetnék le, 100,000 forint kötéstdíjjal szaporodik a kiváltási összeg; ellenben ha Magyarország részéről nem fogadtatnék el a felmondás és nem adatnának ki a zálogos tartományok, csak ugyan 100,000 forint fog a zálogos összegből leszámíttatni kötéstdíj fejében. — 6-szor. Ezen összegek lefizetéséig megmaradnak Mátyásnak a magyar királyságbani utódjai azon tartományok birtokában, de királyi cím nélkül. — 7-szer. Ha Ulászló Mátyásnál előbb talál meghalni s a csehek köz akarattal az utolsó királyuknak választják, az a most kezén maradt tartományokat az anyaországgal minden fizetés nélkül összeköti. — 8-szor. Mind azokat, kik az egyik vagy másik fél birtokába esnek, ha ezen egyesség értelmében illető uroknak és királyuknak engedelmeskedni nem akarnának, ez megbüntetheti s engedelmességre szoríthatja, a nélkül hogy a másik a dologba avatkozhasnék. — 9-szer. Azok, kiknek mind a két fél tartományaiban van birtokuk, mind a két félnek tartoznak hűséget esküdni és engedelmeskedni. — 10-szer. Az olmücsi püspök és a morvaországi marsall Csehország irányában kötelesek megtenni mind azt, mivel eddig is a régi szokás szerint tartoztak, azon hódolatnak és engedelmeségnek sérelme nélkül, melly őket Mátyáshoz és utódjaihoz köti. — 11-szer. A megszökött gonosztevőket mind egyik fél tartozik a másiknak első felszólításra kiadni. — 12-szer. A két fél jobbágyainak egymás által okozandó kárait nézve vegyes biztosság jön össze az illető határszéleken, melly arról gondoskodni köteles leendő, hogy a csehek ellen Csehországban, a morvák, schlesieniek, lausitziai és hat városiak ellen az illető tartományban igazság szolgáltatassék a rendes bírák által. — 13-szor. A jövő Katalin napjára mind a két félnek fényes követsége Olmüczben fog összegyűlni, melly ezen egyességet mind a két király nevében szentesítvén, azt ünnepélyesen ki fogja hirdetni. — 14-szer. Itt fog választatni mindegyik részről

négy-négy biztos, kik összeülvén meg fogják alapítani a Magyar- és Morvaország közti határvonalakat, hogy egyik országtól a másikhoz semmi el ne vétessék. — 15-ször. A két fejedelem és alattvalóik közti kölcsönös barátság és jó egyetértés megállapítására a jövő évi gyertyaszentelő napján (febr. 2-dikán) a két király személyesen is össze fog jönni, úgy hogy Mátyás Olmüczben, Ulászló pedig Unczovban tanyázzon és minden nap a két hely közt bizonyos meghatározandó helyen tanácskozzanak személyesen. Mi végből az Olmüczben összejövendő mind két részről követekek Olmüczben a két király és kísérete bátorságleveleinek mintáját elkészítvén, az helybenhagyás után, még pedig a Mátyásé Ulászló és a cseh nagyok által aláírva a brünni tanácsháznál, az Ulászlóé pedig Mátyás és nagyjai által aláírva a morvaországi marsallnál fognak a jövő vízkereszt napig letétetni.

A királyoknak ezen olműczi személyes összejövetele alkalmával, melyre mind két részről a csehországi alattvalók illő számmal és a szükséges felhatalmazásokkal el látva meg fognak hivatni, mindenek előtt — 1-ször. A mondott karok és rendek ezen pontokat megerősítik és pecsétéikkel hitelesítik. — 2-ször. Mind a két király azon jobbságainak, kik netalán ezen háborgások alatt őket megsértették volna, tökéletes megengedő leveleket ad, különösen Budweis és Pilsen városaira nézve Cseh-, s Radisch és Unczov vagy Neustadt városaira nézve Morvaországban olly móddal, mint ezt az illető fejedelmek és a mondott városok közt kölcsönös megalégedésükre eszközölni lehet. — 3-ször. Itt fog elhatároztatni, miként kelljen a beneschani határozatok értelmében az erőszakkal elfoglalt jószágok visszaadását eszközölni. — 4-szer. Itt a két király mind egyik a maga részéről két biztost fog kinevezni, kik összeülvén a boroszlói fegyverszünet olta az alattvalóikrak okozott károkat kitapogassák, meghatározzák. A hol a kárt okozók tudva vannak és meghatározhatók, ezek tartoznak a sértett felet kármentesíteni; a hol a kártevőket fölfedezni nem lehet, a kárpótlás egy külön mind a

két fél által kivetendő s begyűjtendő adóbból fog megtörténni. — 5-ször. Ezen összejövetelen fognak a királyok egymással tanácskozni egy állandó béke és szövetség megállapítása iránt nem csak a magyar és cseh nemzet, hanem a két király mint Csehország különböző részeinek birtokosai közt is. Ha az utolsó tekintetből köztök némelly kedvetlenségek támadnának: ezeket nem fegyverrel végzik el, hanem mindegyik fél egyet választ egyházi és egy más világi nagyai közül, kik a fenforgó kérdéseket barátságos úton ügyekeznek elintézni; ha ezek magok közt megegyezni nem tudnának: egyet választanak bírónak az egyházi vagy világi rendből, ki az ügyet két hónap alatt elítélendi, és ennek határozatát mind a két fél ellenmondás nélkül elfogadni köteles. — 6-szor. A Mátyás és Kázmér közt fenforgó kérdésekre nézve a lengyel király vagy személyesen jelenik meg a királyok olműczi személyes összejövetelén, vagy legalább meghatalmazott követeket küld, és Ulászló ügyekezni fog a két fél közt mindent békés úton elintézni, sőt az előleges tanácskozások végett a lengyel király már a két cseh király követeinek olműczi összejövetelére is küldhet biztosokat. — 7-szer. Végre azon alkalommal a két király személyesen tanácskozik arról, miként lehetne a szent-szék és Csehország közt támadott kedvetlenségeket elenyésztetni, egy mind két rész kívánságait kielégítő érsek kinevezését és a Pál pápa által kimondott átok visszavonását mind az élőkre mind a holtakra nézve eszközölni.

Ennek következtében az egyező felek követei a határozott napon megjelentek Olműczen, még pedig Mátyás részéről György kalocsai választott érsek, Protász olműczi püspök, István szepesi gróf, alsó Schlesien kapitánya, Hasenbourg János Csehország főkorláttnoka, Czelach Miklós és Boskovicz Venczel főkamrás ¹⁾, Ulászló részéről pedig

¹⁾ Így fordulnak elő Mátyás követei az egyező levélben. Az írók ezek iránt nem egyeznek meg; *Fessler* nevezetesen *e. h. V. d. 342. l.* így adja elő a követeket, csak hogy Czelach Miklós helyébe Szécsi Miklóst teszi; *Pessina*, *Mars Morav. 882. l.* csak a kalocsai

Czimbura János az ország főbírája, Schellenberg János, Postupiczi Kostka János a chrudimi kerület főkapitánya, Klingenstein Czenko királyi ügyvéd, Weitmühli Benus carlsteini várgróf és Rugovsky János a király főudvarmestere. Ezek kevés napi tanácskozás után a reájok bízottakban eljártak; de mivel a királyok összejövetelére rendelt határidőt azaz gyertyaszentelő napját mind az illy fényes ünnepélyre megkívántató előkészületek megtétele, mind pedig és főként a lengyel király és más fejedelmek megjelenése tekintetéből igen rövidnek találták, azt bőjt középig, vagy ha Mátyás még ezen határnapot is rövidelné, husvét után Zsigmond napjáig azaz május 2-dikáig elhalasztandónak rendelték és az után ezen békelevelet december 7-dikén ünnepélyesen köz hirré tették ¹⁾.

érseket, az olmücsi püspököt, Szapolyai Istvánt és Boskovicz Venczelt, *Engel e. h. 358. l.* a nagy-váradi és olmücsi püspököket, *Pray, Annal. IV. d. 124. l.* ezeken kívül még a kalocsaai érseket és Szapolyai Istvánt, *Bonfin, IV. tiz. V. könyv, 440. l.* a Pessina által nevezeteken kívül még Szécsi Miklóst, *Heltai pedig II. d. 168. l.* Szécsényi Istvánt említik.

¹⁾ Ezen békelevelet, Datum in Civitate Olomucensi die Lunae in Octava Sancti Andreae 1478. töredékesen közli *Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 278. l.*, belőle *Pray, Annal. IV. d. 124. l.* és *Katona e. h. IX. d. 155. l.* Kiadták azt diák nyelven *Balbin, Misc. Rer. Boh. I. tiz. VIII. könyv, I. d. 61. l.*, *Dumont, Corps Dipl. III. d. 2. köt. 61. l.*, *Lanig, Reichs-Arch. Pars Spec. Cont. Forts. I. 89. l.*, német nyelven Geben zu Olomütz am Montage des achten tages S. Andreae des heiligen zwölfboten anno domini 1478. *Lanig, Cod. Germ. Dipl. I. d. 1350. l.* és *Eschenloer e. h. II. d. 388. l.* Has. *Henel, Excerpta ex Chron. Münt. 188. l.* — *Pubitschka e. h. IX. d. 330. l.*, honnan, nem tudni, az említettek kivül még több más pontokat is ad elő, így hogy Victorint elbocsátja szolgálataiból Mátyás, a Sternbergeek, Hasenburgok, Kolowrathok visszanyerik jószágait Csehországban, valamint a trebitsi apát Morvában. — *Peucer* hibásan állítja, hogy mind a két Lausitz és Schlesien egy része is Ulászlónak maradt, *Sommersberg II. d. 362. l.* Épen olly hibásan állítja *Engel e. h.*, hogy a királyok személyes összejövetele Olmüczbe november 11-dikére 1479. volt volna határozva.

Kázmér lengyel király, mint látók, ezen békébe nem volt foglalva, és ezen egész évben Mátyás szövetségeseit, a német rendet és az ermelandi püspököt, szorongatta. Az utolsó ellen sereget is küldött. A német rend nagy-mestere ugyan mindjárt segítségére robogott, de a sokkal erősebb lengyel sereggel sík mezőn összeütni nem mervén és az ígért szerint ohajtva várt magyar segedelem nem érkezvén, kénytelen volt egyedül a várak oltalmára szorítkozni, és a lengyelek az ermelandi püspökség síkságait tetszésök szerint és minden akadály nélkül pusztíthaták, sőt némelly apróbb várakat hatalmuk alá is keríthetének részint vívás részint feladás által. Kázmér Mátyást, ki a lengyel királynak a fennálló fegyverszünettel ellenkező ezen eljárását igen rossz néven vette és annak további gátlására Schlesienben némelly készüléteket tett, szövetségeseinek segítésétől tartóztatandó, Vantropka Szaniszló bilzieni nádort küldötte hozzá őt felszólítani, hogy a megállapított egyezések szerint magát a lengyel belső dolgokba ne avassa. Büszkén felelt erre a magyarok királya, hogy megtámadott szövetségeseit nem hagyhatja el ¹⁾. Nem soká némelly lengyel csapatok Felső-Schlesienbe ütöttek, azért Mátyás viszont megintette Kázmért, hogy az illy tettekkel hagyjon fel, a köztök fennálló frígyet ne szegje meg, különben ő is kénytelen lesz hasonlót tenni. Erre a mentségre mindig kész lengyel király azt állítá, hogy ezen dologról ő mitsem tehet, hogy azt egészen tudta és híre nélkül követték el némelly szabad emberek. Kész volt erre Mátyás felelete is; így lévén a dolog, azt foglalá ez magában, könnyen találkozanának Magyarországon is illy gondolkozású szabad emberek ²⁾. Egyszersmind fenyegetéseinek súlyt adandó,

¹⁾ *Długoss, XIII. könyv, 573. l.*

²⁾ *Bonfin, IV. tiz. V. könyv, 437. l.*, ki szerint mind ez levelezés útján történt. — *Długoss e. h.* azt állítja, hogy Mátyás azon követséget, mellyben volt a budai prépost, azért küldötte Kázmérhoz, hogy őt a háború félbeszakasztására bírja, olly kinyilatkoztatással, miszerint más úton is fog nékie alkalmat nyújtani, melly mellett a német nagy-mestert és az ermelandi püspököt megint hatalma

tüstént nagy készüléteket tett Lengyelország megtámadására. Mire Kázmér Dlugoss János krakkói kanonokot és Marsalkovics Szaniszlót küldé hozzá. Ezek a királyt nem találták Budán és kénytelenek valának őt a pazar fénynyel ékesített Visegrádon fölkeresni. Itt a magyar király nagyjainak tündöklő körében ünnepélyesen hallgatta ki őket, kik fejedelmök sérelmeit egy hosszú, két óráig tartó lengyel beszédben fejtegették ki, melly egyedül a tót nyelvben jártas Mátyásra nézve volt a jelenlévő magyarok közt érthető. Azonban ez is diákul felelt, a méltatlan vád pontjait egyenkint fogván fel és czáfolván meg, különösen az ermelandi püspöknek mint Kázmér alattvalójának fellázítása és segítése iránt felhozott és a király által utoljára hagyott panaszra nézve azt jegyezvén meg, hogy ő az öregséget tisztelni, az idősbek példáját követni gyermekségétől fogva megtanulta, s ezen felhozott esetben is az ősz Kázmér cselekvésmódját tartotta szembe előtt, ki hajdan a magyar püspököket nem csak fellázította törvényes királyuk és urok ellen, hanem egész erejével segítségökre is robotgott. A lengyelek erre nem tudtak felelni s látván ügyekezeteik sikeretlenségét, nem minden megszégyenülés nélkül távoztak el ¹⁾. Kázmér e szerint látván, hogy ezen az úton semmire sem mehet és e mellett megtudván, hogy Mátyás-

alá hajthatja. Kázmér ezt megkísérteni kész volt, és így küldött megint követséget Mátyáshoz Dlugoss vezérlése alatt, melly előtt Mátyás egyenesen megtagadta, hogy ő más úton szándékoznék említett szövetségeseit Kázmér hatalma alá hajtani. De ezen egész előadás természetlensége által elárulja helytelenségét.

¹⁾ *Galeotus, De dictis et factis Mathiae regis IV. feje. Schwandnernerél I. d. 537. l.*, hol még azt is megjegyzi, hogy ezen hosszú rögtönzött beszédben Mátyás nyelve megtévelyedvén, a diák nyelv szabályai ellen mondá: „Ordinem quam,” de mindjárt megigazítá hibáját, quem genere masculino volebam dicere. Has. *Curaeus, Annal. Siles. I. d. 356. l.* Sem egyik sem másik nem mondja, hogy ezen esemény mikor történt; mi a körülmények összevetése után gondoltuk azt legczélszerűbben ide helyeztethetőnek. Egyébiránt ezen követségről és annak sikertelen eljárásáról röviden emlékezik *Dlugoss e. h.*

nak négy serege Victorin münsterbergi herczeg, Bielik János, Siroczinszky János és Tarczi Tamás négy nevezetes bajnok vezérlete alatt áll készen az első parancsra Lengyelországba ütendő, hogy egy 7000 főből álló ötödik osztály pedig a vitéz Zelena János vezérlete alatt megindult, ezeket szükség esetében támogatandó, — kénytelen akarata ellen is a körülményeknek engedni, és mindjárt egy november 21-dikén Visegrádon kötött fegyverszünetben gyertyaszentelő boldog-asszony napjáig (februárius 2-dikáig) megegyezni, mely a két fél szövetségeseire is kiterjesztetett ¹⁾. Azalatt összejövendőök valának a két egyező felek, valamint a cseh király követei Olmüczben a végbéke megkötése végett, a lengyel király, a német nagy-mester és az ermelandi püspök közt támadott kérdéseket is ezek követeinek befolyásával elintézendők. Miután a király a német rendnek hadat izenni elmulasztott, minden várak és helységek, melyek önkényt adták meg magokat, a püspöknek tüstént adassanak vissza, a fegyverrel elfoglaltakat azonban a végbékéig tartsa meg Kázmér, de az ezek oltalmára megkivántató árizeteken felül minden katonaságát tüstént vonja ki a tartományból; a fegyverszünet alatt másfelől Mátyás sem küld segedelmet sem a német rendnek sem a püspöknek ²⁾. Nehezen vevé ezen egyezést egész Lengyelország. A fegyverszüneti pontokat Kázmér mind e mellett lelkiismerete-

¹⁾ *Długoss e. h.* — *Engel e. h.* 358. l. ezen fegyverszünet kötését az általa minden alap nélkül rögzített olmüci összejövetelekre teszi, a fegyverszünet határidejét februárius 1-sejére állapítván meg, olly formán, hogy a két fél követei ezen napon jöjjenek össze a végbéke tekintetéből: de ezen egész előadás helytelenége nem csak az egykorú írókból hanem hiteles okleveleken alapuló előadásunkból is kitetszik.

²⁾ *Długoss* csak közönségesen említi ezen fegyverszünetet *XIII. könyv, 574. l.* A kötésnek hiteles mása, Datum Vissegrad Sabatho ante festum Cecille alias XXI. Nov. 1478. a pápai követ de Piscia Boldizsár által Boroszlórról dec. 9. 1478. kelt levele mellett az ermelandi püspöknek átküldve megvan a königshergi levéltárban, *Voigt e. h. IX. d. 113. l.*

sen teljesítette nagy részint; az ermelandi püspökségben azonban a pusztítások még tovább is tartottak; miért Thünnegnek és a német rendnek kedve volt volna egészen megbékélni most mindjárt, ha Mátyás pártfogásának elvesztésétől nem tart ¹⁾).

Ezen háborúzások mellett még mind fennállott Mátyás háborúja a brandenburgi határgróffal, mellynek Mátyás most erélyesebb föllépés által egyszerre véget akart vetni. Ezt eddig a sagani herczeg folytatta saját érdekében és főként saját zsoldosaival, mellyek fogadásában pénzzel segítette őt Mátyás, a nélkül hogy ügyében tettelegesen föllépett volna. Már 1477-ben tudósította volt a király Ernő és Albert szász fejedelmeket, hogy a freystadti herczegséget a sagani herczegnek, mint a magtalanúl elhalt Henrik legközelebbi rokonának adományozta, egyszersmind okát adván, miért nem hagyta azt Henrik özvegyének, a brandenburgi határgróf leányának kezén ²⁾; valamivel később őket, mint cseh hűbértokosokat, eltiltotta a brandenburgi fejedelem segítésétől ³⁾; végre megintette magát a brandenburgi határgróftól, állana el ezen háborútól ⁴⁾, és csak miután ezen felszólítás siker nélkül maradt, izent neki augustus 12-dikéről 1478. háborút ⁵⁾, és komoly készüléket tett ezen háború folytatására. A sagani herczeg azonban tetemes seregében elbízva magát, nem várta meg Mátyás segedelmét, hanem saját erejével rontott a brandenburgi határgróf birtokaiba, innen Mátyás előbbi parancsához képest, a Kázmér, Mátyás, a porosz nagy-mester és az ermelandi püspök közt kötött fegyverszünetről nem tu-

¹⁾ *Dlugoss e. h.*

²⁾ A trautmansdorfi táborból augustus 11-dikén 1479. *Langenn, Albrecht der Behersze 124. l.* Itt az évben hiba van, mert 1479-ben Mátyás nem táborozott Osztrákhonban, hanem 1477-ben volt seregeivel ezen idő tájban Trautmansdorf alatt.

³⁾ Budáról october 30-dikán 1477. *Langenn e. h.*

⁴⁾ Kitészik ez Mátyásnak mindjárt említendő hadizenő leveléből.

⁵⁾ Német fordításban közli ezt *Eschenloer, II. d. 385. l.* Geben zu Ofen am 12-ten Tag augusti 1478.

dósfítva, Lengyelországba ütendő ¹⁾; de Krossen és Freystadt közt december 10-dikén tökéletesen megveretett, gyalogsága részint összevagdaltatott részint fogságba esett, lovassága elszaladt és egész szekérvára az ellenség kezébe jutott ²⁾. Kevéssel ez után ³⁾ segítségére megérkezett Zelena több ezer lovaggal ⁴⁾ és Brandenburgba csapott; a határgróf seregeivel Frankfurt mellett állott, de a magyar sereget megtámadni nem merte, és ez egész télen általa kénye szerint pusztította minden ellenállás nélkül a szerencsétlen tartományt ⁵⁾. Azonban Mátyásnak igen szívében fektült ezen háborúnak minél előbbi bevégezése; azért Ernő és Albert szász fejedelmeket felszólította a békének esz-

¹⁾ *Voigt e. h. IX. d. 158. és 159. l.* azt állítja, hogy a sági herceg fő célja volt a német rend és az ermelandi püspök segítségére menni, és miután a brandenburgi határgróf a Mátyás nevében tett felszólítás után sem akart neki tartományain át utat engedni, azt erőhatalommal kívánta eszközölni; de az ellenkezik a dolgok menetével.

²⁾ *Eschenloer e. h. 386. l.* Hasonl. *Curaeus e. h. II. d. 102. l.* és *Schickfuss IV. d. 194. l.*

³⁾ December 16-dikán *Curaeus* és *Schickfuss e. h.*

⁴⁾ A lengyel írók, *Dlugoss e. h.*, *Cromer, XXIX. könyv, 641. l.* azt állítják, hogy Zelena 7000 emberrel és így azon sereggel, melyet a lengyelek ellen hozott volt magával, ütött Brandenburgba, magának rendeltetése helyéig utat nyitandó. Ezt elfogadja *Voigt is e. h. 116. l.*, megjegyezvén hogy *Ditmar II. d. 480. l.* a magyar sereg számát 9000-ben állapítja meg. *Eschenloer* ellenben *e. h. Zelena* seregének számát csak 2000, *Curaeus* pedig *e. h. I. d. 358. l.* és *II. d. 102. l.*, *Schickfuss I. d. 156. és IV. d. 194. l.* és ezek után *Häberlin VII. d. 184. l.* 1800 lovasra teszik.

⁵⁾ *Eschenloer, Curaeus* és *Schickfuss e. h.* — A lengyel írók ellenben, mint *Dlugoss* és *Cromer e. h.* azt állítják, hogy a brandenburgi határgróf Zelena seregét két ízben megverte, egészen semmivé tette; ezt elfogadja *Voigt is e. h.*, azt vetvén utána, hogy a brandenburgi fejedelem azon halvéleményben, miszerint Zelena a sági fejedelem segédelmére jött, támadta meg őt. Azonban mi e részben a schlesieni írók, különösen pedig az egykorú és a helyszínéhez igen közel tartózkodó *Eschenloernek* több hitelt véltünk adhatni. Ezen betűtéről több írók emlékeznek, *Oelrichs Beyträge zur brandenb. Gesch. I. Sect. 170. l. Häberlinnél e. h.*

közlésére ¹⁾, egyszersmind pedig a pápánál eszközölte a fegyverek által is már megalázott brandenburgi hátsággrófnak átokba vételét ²⁾. Így végre a béke a felek közt megkötetett és Zelena seregeivel megint Schlesienbe vonúlt ³⁾.

Az események további folyama megerősítette Mátyást azon kívánságában, miszerint minden más háborúzásának véget vetve, egész erejét a törökök és szükség esetében Fridrik császár ellen használhassa.

A velenceiek ugyanis részint a Mátyás és Fridrik közt a milánói fejedelemség iránt kötött titkos pont miatt figyelmüket az olasz egyensúly fentartására kívánván fordítani, részint a rájuk nézve az utolsó időkben olly kedvetlen fordulatot vett ozmán háborúra ráunván ⁴⁾, komolyan kezdének ennek megszüntetéséről gondoskodni. Dario Jánost küldötték még 1478-diki novemberben Konstantinápolyba békeajánlatokkal ⁵⁾, és ez már januárius 26-dikán megkötetett ⁶⁾, véget vetvén egy 16 éves háborúnak. Ezen egész idő alatt a Signoria igen nagy áldozatokat tett a magyarok megnyerésére, s most azt többé tenni nem akarván, még szinte nagyobb áldozatokkal vásárolta meg a békét. Kénytelen vala Skutariról és minden más hódításairól lemondani és ezen felül még 200,000 aranyat fizet-

¹⁾ Mátyás levele Budáról martius 16-dikáról 1479. *Langenn e. h.*

²⁾ De Piscia Boldizsár pápai követ levele Olmützéből június 5-dikéről 1478. *Langenn e. h.*

³⁾ *Eschenloer, Curaeus, Schickfuss e. h.*

⁴⁾ *Navagerio, Storia Ven. Muratorinál Script. Rer. Ital. XXIII. d. 1152. l.* helytelenül állítja, hogy főként a magyar és nápolyi király megbékélése a szultánnal idézte elő ezen békekívánságot.

⁵⁾ Giovanni Dariónak nevezi *Langier, VII. d. XXIV. könyv, 347. l., Sismondí IX. d. 154. l.*, ki *Darura* utal ez iránt *II. d. 478. l.*, de ez sem itt sem egyebütt nem nevezi a követet; azonban mind *Sabellico IV-tíz. X. könyv, 216. l.*, mind *Sanuto, Duchi di Venes. Muratorinál Script. Rer. Ital. XXII. d. 1210. l.* Dario Jánosnak nevezi őt. *Spondagino 60. l.* hibából Davonak, *Sabellico* Trierianus Benedeknek *Hammer* szerint *II. d. 168. l.* Azonban a tudós orientalista állítása Sabellicóra nézve helytelen.

⁶⁾ *Sismondí X. d. 155. l., Daru II. d. 478. l., Hammer e. h.*

ni. Másfelől a szultán is visszaadott ugyan minden foglalásokat Albániában és Moreában, Croját és Skutarit kivéven; de a velenceziek még ezen felül kénytelenítették átengedni a fényes portának a teneroszi fokot, Lemnosz szigetét, és a Fekete-tengeren nyert szabad kereskedésért vám fejében évenként 10,000 aranyat fizetni. A foglyok egyébiránt mind két részről minden váltság nélkül voltak visszaadandók ¹⁾. Ezen nagy áldozatokért csekély kárpótlás volt azon pont, melly szerint ha valamely keresztyén tartomány az ozmánok által megtámadtatva sz. Márk zászlaját szegeznék ki, ez mindjárt a békébe legyen foglalva. Így a Signoria még a szultán félelme által is ohajtott és reménylett hódításokat csinálni ²⁾, de reményeit a következmény meghiusította.

Az épen olly káros mint csúfos béke Velenczében aprilis 25-dikén hirdettetett ki ³⁾, de már jóval előbb elterjedt annak híre a keresztyénség közt, még pedig olly bővítéssel, hogy a Signoria megfelejtkezve arról, mivel a keresztyénségnek és saját becsületének tartozik, a hitetleneket Magyarország és Nápoly megtámadására különösen készítette. A félelem e miatt igen nagy volt és azért a Freisingenben épen ekkor tartott német országgyűlésen ⁴⁾ so-

¹⁾ *Hammer e. h.* — *Bonfin* is így adja elő *IV. tiz. V. könyv*, 437. l. a föltételeket, csak hogy a 200,000 arany egyezési fizetésről nem szól és az évenkénti vámot 8000 forintra teszi. Ebben követi őt *Engel e. h.* — Ezen békét említi *Drechsler is Chron. Turc.* ezen évré tévén. Has. *Kerchelich, Notit. Praelim.* 293. l.

²⁾ *Navagerio, Storia Venez. e. h. 1159. l., Kantemir, III. könyv, I. fej. 32. §., Callimachus experiens de Venetis contra Turcos, Sismondi X. d. 155. l.* — A doge levelét, melly által magát ezen tette iránt igazolni kívánja a keresztyén hatalmasságok előtt, közli *Adelzreiter, Annal. Boj. II. d. 198. l., Müller, Reichstags-Theat. II. d. 727. l.* A levél kelt februárius 25-dikén 1479.

³⁾ *Sismondi e. h. 156. l. és Hammer e. h.*

⁴⁾ Még az 1478-dik évben összejöttek volt némelly németországi fejedelmek Landshutban az ozmánok újabb készülétei tekintetéből, de hosszasabb tanácskozások után is csak a császárt határozták megkeresendőnek, gondoskodni a törökök beütésének meggátolásáról. *Müller, Reichstags-Th. II. d. 723. és 724. l.*

kan tanácsosnak tartották volna Magyarországra Mátyásnak a határok oltalmára egy pár ezer csatárból álló segédsereget küldeni, vagy legalább a veszély tekintetéből egy közönséges országgyűlést tartani, melly egyedül a törökök ellen szükséges intézetekről tanácskozzék. Az elsőnek Fridrik egyenesen ellene szegült, a kívánt országgyűlést azonban Nürnbergbe összehívta ¹⁾. Különösen nehezen vette a velenceiek eljárását Mátyás, és ezt egyenesen a pápa meszterkedésének tulajdonította. Erről egy valamivel később az arragoniai bíbornokhoz intézett levelében így fejezi ki magát: „Már rég óta tudva van előttem a törökök egyesülése a velenceiekkel; de soha sem gondoltam volna, hogy a szent-atyá ezen ravasz köztársaság kelepczéjébe essék, és azt az egész keresztyénség, különösen pedig ipam kárával segítse elő. Nem sokkal jobban bánik most velem, azt reménylven hogy keménysége s haragja megerősíti készségemet a szent-szék iránt. Bár inkább gondolná meg, hogy engem a nagy távolság hathatósan fedez felzudult indulatai minden következménye ellen. Ha meg akarja kísértetni, ki tehet a másíknak több kárt, én neki, vagy ő nekem, ám legyen; én a csatára kész vagyok, bár igen ohajtanám, hogy ő velem és ipammal illendőbben bánva ezt szükségtelenné tegye. A keresztyén fejedelmek régi szokása szerint az ő védelme s jó indulata nekem igen kívánatos, de azért még is kedvetlenségétől és haragjától nem rettenek vissza“ ²⁾. A pápát, mint gyanítani lehet, hasonlólag a császárnak Milano iránt kötött titkos pontja és a nápolyi befolyásnak túlnyomóságátóli félelem ingerelte annyira fel. Ennek következtében Mátyás kettőztetett ügyeket fordított minden belső, egyedül tőle függő segéd

¹⁾ Müller *c. h.* 716. és köv. l.

²⁾ „Et id non considerat, quod illi remotiores simus, nec tam aestimemus illius malevolentiam, ut credamus nobis aliquid afferre detrimenti. Quod si tentandum erit, uter nostrum alteri magis nocere possit, nos profecto citius illius territorium quam ille nostrum ledere poterimus.“ *Epist. Math. Corv. IV. réss, XXIX. levél, 62. l.*

eszközeinek kifejtésére. Hogy pedig erre a szükséges költségeket megszerezze, vagy Fridriket, ki mindig titkos ellensége maradt, szándékának egyenes nyilváníására szorítsa, nála újabban és keményebben sürgette az elmaradt fizetést. Sürgetéseinek egyfelől súlyt adandó, másfelől pedig azon esetre, ha ezen oldalról utoljára is, talán épen akkor, midőn az ozmánokkal leend elfoglalva, fegyverrel kényteleníttetnék föllépni, sergeinek kiegészítéséről gondoskodandó, Szapolyai István és Geréb Péter vezérlése alatt tetemes sereget gyűjtött Stájerország szélein össze, beütésre készítet, mihelyt a szükség úgy hozza magával; egyszersmind martius 22-dikén¹⁾ a schweitzzi tartományokkal tizenegy évre szövetséget kötött²⁾, melly szerint amazok illendő zsoldért katonákat tartoztak adni, ha azalatt, míg Mátyás az ozmánok ellen harcol, Németország felől megtámadtatnék³⁾.

Új aggodalmat adott volt Mátyásnak a lengyel-burkus ügynek újabb összebonyolódása. A Visegrádon november 21-dikén 1478. kötött egység szerint, mint feljebb látók, a fegyverszünet Kázmér és a német rend s az ermelandi püspök közt csak februárius 2-dikáig, a fejedelmek olműczi személyes összejöveteléig volt megalapítva, a végbéke itt lévén megkötendő. Azonban ezen összejövetel később május 2-dikáig halasztatott el, mi által a mondott

¹⁾ *Häberlin, Allg. deutsche Gesch. VII. d. Vorrede XXV. l. és Müller, Gesch. Schweitzs. Eidgenoss. V. d. 192. l. — Engel e. h. és Schels Gesch. Oest. VII. d. 206. l.* a szövetség keletét februárius 22-dikére teszik.

²⁾ *Häberlin és Müller e. h.* — Mások szerint Mátyás életidejére volt kötve a szövetség; annyi bizonyos, hogy Mátyás ezután még 11 évig élt és ezalatt mindig voltak schweitzziak udvarában, hol a legnemesb műveltségnek legszebb összeolvadása fejlődött ki a legnagyobb vitézséggel, mint mondja a német történetíróknak elsője.

³⁾ A barátságos kötés két esztendővel később 1481-ben megújítottat, *Stittlers Annales oder gründl. Beschreibung Nantständischer Gesch. VI. könyv, 277. l., Tscharners Hist. d. Eidgenossen II. rész, VI. könyv, 416. l., Häberlin és Müller e. h.*

fegyverszünet vége felé közelgetett, a nélkül hogy a vég-
 béke iránt a szükséges alkudozások megindulhattak volna.
 E mellett a lengyelek a fegyverszünetet az ermelandi püs-
 pök birtokaira nézve nem tartották meg. Ezen kedvetlen-
 ségek kiegyenlítése végett küldötte Csernahorszky Jarosz-
 lávot ¹⁾ Kázmérhoz, őt barátságos indulatáról bizonyossá
 tenni, és mivel az Olmüczre határozott összejövetelem ma-
 ga személyesen ohajtana megjelenni és ezt most nem te-
 heti, annak elhalasztását az Ulászló követével Olmüczben
 tett egyezés következtében februárius 2-dikától május 2-
 dikáig eszközölni, melly alkalommal mind az Ulászlóval
 kötött előpontok felvilágosítását, megerősítését, mind a
 Lengyelországgal támadott kedvetlenségek kiegyenlítését
 a burkus rend és az ermelandi püspök befolyásával olly
 formán ohajtá, hogy addig az ermelandi püspökségben a
 visegrádi egyezés határozata ellen újra megindult ellensé-
 geskedések rögtön szüntettessenek meg. Egyébiránt a dolog
 könnyítése tekintetéből, ha Kázmérnak akár a hely akár
 a határnap iránt észrevételei volnának, ezeknek elhatáro-
 zását egyenesen reá bízta, azon ohajtásának kijelentése
 mellett, hogy minden esetre ezen összejövetelem Kázmér
 személyesen jelenjen meg, mivel az illy nemű tárgyak
 személyes tanácskozásokban legbiztosabban intéztethetnek
 el ²⁾. Az összejövetelem elhalasztásában örömet megegyezett
 Kázmér is; nagyobb akadály volt az ermelandi háború
 félbeszakasztásában; a lengyel tanácsnokok közül azt so-
 kan nem tartották czélszerűnek; végre mégis a dologköny-
 nyítése tekintetéből erre is reá állott ³⁾, de csak szóval, és
 mind e mellett a háború Burkusországban is folyt úgy,
 mint az előtt. Ez végre is kényszerítette Mátyást kemé-
 nyebben föllépni, és Kázmért újabb követe Boskovics Ja-

¹⁾ *Dlugoss XIII. könyv, 575. l. — Cromer XXIX. könyv, 644. l.* a követet Csernahora Jánosnak nevezi.

²⁾ *Dlugoss e. h.* — Ekkor már a lengyelek az ermelandi püspök-
 nek utolsó várát ostromolták. *Cromer e. h.*

³⁾ *Dlugoss e. h.*

roszláv által ¹⁾ a szerződés megtartására olly fenyegetőzéssel meginteni, hogy különben minden más dolgát félretévén, szövetségeseinek segítségére menend és a csatatéren egész erejével föllépend ²⁾. Kázmérnak nem vala kedve az eddigelő minden felé győztes Mátyás egész erejével megmérkőzni, de különben is ohajta a vele támadott viszátkodásnak véget vetni. Azért követséget küldé hozzá Jaroszláv Rafáel marsall és sandomiri kapitány, Jassienicz Pál lengyel kincstartó és Kasa András lamciczi prépost személyében ³⁾. Ezekkel mint látszik igen rövid alkudozás után Mátyás e végett kiküldött tanácsnokai aprilis 2-dikán új fegyverszünetet kötöttek a következő föltételek alatt: — 1-szor. A német rend és az ermelandi püspök Thüngen Miklós a köztök és a lengyel király közt támadott kedvetlenségek vég elintézéséig csöndesen viselik magokat, a lengyel király ellen mitsem tesznek; de másfelül Kázmér sem bántja őket és Mátyás sem küld nekik segedelmet. Ha a nagy-mesternek és rendjének kedve volna a Rudolf pápai követ akkor lavanti püspök által 1466-ban megalapított örök békét elfogadni s annak minden pontját teljesíteni, Kázmér neki megenged, mind azt, mi időközben történt, tökéletesen elfelejti. — 2-szor. Mátyás az ermelandi püspököt rá ügyeszkiz birni, hogy a püspökségről mondjon le és a helyett fogadja el a chulmit mint valóságos püspök, a pose nit pedig mint ennek kormányzója; ha ezt tenni nem akar ná, Kázmér ezen kicsinységért nem áll el a békétől, sőt ha ő magát kötelezi a fennállott örökös béke pontjainak

¹⁾ *Bonfin e. h.*

²⁾ Erről Mátyás tudósította mindjárt a nagy-mestert februárius 2-dikán 1479. kelt levelében, melly megvan a königsbergi levéltárban. *Voigt e. h. IX. d. 115. l.* Hasonlót mond *Bonfin is IV. tiz. V. könyv, 439. l.*, egyenesen Mátyás levelére utalva. — Hogy az ermelandi püspökségre nézve nem tett eleget Kázmér a fegyverszünetnek és ez iránt tett ígéretének, elismeri maga *Dlugoss is e. h.*; *Cromer* ellenben azt állítja, hogy az utolsó vár megszállása ezen ígéret után mindjárt félbeszakasztatott.

³⁾ *Dlugoss és Cromer e. h.*

teljesítésére, neki tökéletesen megenged és öt kegyelméről biztosítja, mintha idő közben misem történt volna. — 3-szor. Az elfoglalt várak és helységek mind Kázmér mind a nagy-mester és a püspök részéről visszaadtnak, a háború ideje alatt behozott minden új adózás, vámok és más terhek rögtön megszüntetnek. A Mátyás kezében lévő burkus várak Chulm, Starigrod és Brodnicza azoknak adatnak át, kiket az örökös béke szerint illetnek, de ezek tartoznak neki a megszerzésökre fordított költségeket megtéríteni. — 4-szer. A nagy-mester és Thüngen Miklós ermelandi püspök és Lengyelország közt még ez után is fennmaradó kérdések egy újabb összejövetelben jövő pünkösdkor (május 30-dikán) Syradiában, hol a nagy-mester és a püspök Kázmér által kiadandó s maga idejében átküldendő bátorságlevél mellett személyesen, a két király pedig meghatalmazott biztosaik által jelenendnek meg, bővebben kifejtve intéztetnek el. — 5-ször. A határkérdések Magyar-és Lengyelország közt a szokott helyen (Ó-faluban és Sromovcaében) 1479 ben sz. Márton napján, Lengyelország és Schlesien közt 1480-ban februárius 1-sején Bithomban határozatnak el és egyenlítettnek ki ¹⁾. Azonban ezen új

¹⁾ Magát a fegyverszünetről szóló oklevelet, Datum Budae feria sexta ante Dominicam palmarum anno domini 1479. adják *Dogiel, Cod. Pol. Dipl. I. d. 77. l.*, és utána *Katona e. h. IX. d. 187. és köv. l.* — Hogy Mátyás fegyverszünetet eszközölt Kázmér és a német rend közt egy közelebb tartandó összejövetelig és ezt Kázmér írásban is megerősítette, mondja *Bonfin is IV. tíz. V. könyv, 439. l.* — *Długoss XIII. könyv, 577. l.* és utána *Cromer XXIX. könyv, 644. l.* nem csak említik azt, hanem föltételeit is előadják, de némelly bár nem lényeges különbséggel. Szerintök lengyel részről ki volt nyilván kötve, hogy a siradiai összejövetelre Mátyás két püspököt és két világi nagyot küld, még pedig az első közt ha csak lehet Gábor bshornokot és egri püspököt, mivel ez az olasz bonyodalmak miatt igen nagy barátja volt a békének, és hogy Thüngen Miklós, ha az ermelandi püspökségért a más két püspökséget elfogadni nem akarná, ennek megtartása mellett köteles legyen Kázmérnak minden hadi költségeit megtéríteni. Ezen fegyverszünet kivonata előfordúl *Mantissa Dipl. Sommersbergnél II. d. 84. l.* illy

összejöveletek a kijelölt határidőre nem tartathattak meg, mivel Mátyás újra sürgette azoknak elhalasztását, és ebben maga Kázmér is megegyezett Bertalan napig, követei Bielik János és Zivolszki János által ¹⁾). Azonban ezen összejövetelből sem lett semmi, mivel ezen időben Mátyás épen a törökök ellen volt személyesen elfoglalva, mint annak idejében meglátjuk, Mátyás azonban, mihelyest haza jött, Szapolyai Istvánt és Csernigrodi Boskovics Venczelt ²⁾ küldötte Kázmérhoz meg nem jelenését Sirádon Bertalan napkor sem személyesen sem követei által a törökök ellen tett és előre nem látható hadviselettel menteni és Kázmért mind a német rend nagy-mesterével mind az ermelandi püspökkel kibékéltetni ³⁾). Ezek szeptember végén érkeztek Korczinba ⁴⁾, hol tartózkodott ekkor a lengyel király egész udvarával. Az ermelandi püspök már előbb Petrikovban meghódolt volt Kázmérnak, és ez által az eddig történetek elnézése mellett kegyelmébe visszafogadtatott, és püspök-

formán: elintézése azoknak, miket a siradiai összejövetelben a béke iránt a német rend nagy-mesterével és Thüngen Miklós ermelandi püspökkel a magyar király közbenjárása mellett el kelle végezni s a mellyek a Schlesien és Lengyelország közti egyenetlenségek iránt végeztettek a lengyel király és Mátyás közt, Bude feria VI. ante Dominicam palmarum. — *Schells* szerint *Oest. Gesch. VII. d. 206. l.* ezen aprills 2-dikán 1479. kötött egyezés értelmében az új vámoknak magyar részről Lengyelország felé el kellett töröltetniök; de hogy itt nem ezen vámokról, hanem a Poroszországban hozottakról van szó, bizonyítja az egyezés tartalma.

¹⁾ *Dlugoss e. h.* — Magával ellenkezik tehát ez, midőn Mátyást azzal vádolja, hogy ezen összejövetelre se személyesen se követei által nem jelent meg. *Cromer e. h. 646. l.* Kázmér követeit Jazmics János és Baseno János marienburgi vajdáknak nevezi.

²⁾ *Pray, Annal. IV. d. 127. l.* és utána *Fessler V. d. 355. l.* így nevezik Mátyás második követét; *Dlugoss* ellenben *e. h. 583. l.* és utána *Engel e. h. III. d. 366. l.* Beczkovszkynak, azonban illy nevű család nem volt Caehországban; holott a Boskovics nemzetség egyik volt az előkelőbbek közül.

³⁾ *Dlugoss e. h.* és *Cromer XXIX. könyv, 646. l.*

⁴⁾ *Engel e. h.*, mint a következőkből kitetszik, helytelenül teszi annak megérkezését Korczinba october 2-dikára.

ségében tovább is megerősítettett¹⁾. A német rend nagy-mestere Korczinban tartózkodott, várván a magyar követek megérkezését. Az alkudozások csakhamar megindultak, de nem minden nehézség nélkül. A nagy-mester sokáig nem akart Kázmérnak meghódolni, bár a rend körülötte lévő tagjai a békét ohajtva mindent elkövettek makacsságának megtörésére. Végre a magyar követek kereken kinyilatkoztatták királyuk nevében hogy, ha a hódolatot megtagadja, ebbe többé semmi reményét ne vesse, miután ez most az ozmánokkal, kik úgy látszik tartományait különösen czélba vették, egészen elfoglalva neki segedelmet nem küldhet. Ez megtette hatását és tíz napi alkudozás után october 9-dikén megkötötték a béke a lengyel király és a német rend közt a következő föltételek alatt²⁾: 1-ször. Kázmér a burkus rendnek minden eddig ellene elkövetett tetteit elnézi, azt kegyelmébe visszafogadja; ellenben a rend is őt védurának elismeri és annak nagy-mestere neki mint olyan-nak ünnepélyes hűséget esküszik. 2-szor. Brodnicz, Kulm és Starigrod várait a rend átengedi Kázmérnak 8000 forintért. — 3-szor. A kölcsönösen okozott károokra nézve kilencz választott bíró, négy minden részről és egy elnök hozand ítéletet. Ez később meg is történt, és Kázmérnak a lerovandók lerovása után még 1500 magyar forintot kellett fizetni. — 4-szer. A Mátyás és nagy-mester közt előbb kötött szövetséglevelek egy lengyel jegyző jelenlétében adatnak által a boroszlói püspöknek, ki azokat megsemmisíti³⁾. Ezeknek következtében Truchsess Márton nagy-mester még az nap meghódolt a lengyel királynak a magyar

¹⁾ *Dlugoss e. h.* 581. l., *Voigt, Gesch. v. Preussen*, IX. d. 119. l.

²⁾ *Engel e. h.* helytelenül teszi a béke megkötését october 12-dikére, a szerződés megkötésének napját a magyar követek eltávozásának napjával zavarván össze.

³⁾ *Dlugoss és Cromer e. h.* — Az utolsó pont is teljesedésbe ment; azért találhatik ezen szerződésnek a német rend részére kiadott példánya átszakfíva a königsbergi levéltárban, mint ezt feljebb Voigt után megjegyeztük.

követek jelenlétében, kik october 12-dikén Kázmér által drága bőrökkel és lovakkal megajándékozva tértek haza¹⁾. A végbéke Mátyás és Kázmér közt csak a következő évi februáriusban kötött meg Rudolf horoszlói püspök és Lasczky gneseni kanonok által²⁾.

Azalatt megtartatott az olműczi személyes összejövétel Mátyás és Ulászló közt. Ehhez a magyarok fényűző királya nagyszerű és rendkívüli készülleteket tett. A cseh követeknek a bátorságlevelet már januárius 8-dikán kiadta³⁾; a szász hercegeket, Ernőt és Albertet, még előbb meghívta volt személyes megjelenésre⁴⁾. Hihetőleg a készületek nagysága miatt halasztatott el az újra⁵⁾. Ekkor is megelőzték Mátyást vendégei. Első volt ezek közt Albert szász herceg; ez már május végén Olműczben volt

1) *Dlugoss és Cromer e. h.*

2) *Cromer e. h.* — *Dlugoss* itt már elhagy bennünket még munkája utolsó sorait is Mátyás kisebbitésére használva. „Multas interrim, így szól ő e. h. 590. l., germanicas regiones propinquas quoque et remotas, fama non temere exorta, pervaserat, Hungariae regem Mathiam, in oleo olivae, ex Venetiis ad vendendum illato Budam, acopitatum esse. Quae tanto facilius apud vicinas nationes credita est, quanto ardentius interitus illius a singulis, sed et a propriis Hungaris posebatur, quos anno quolibet tributo quadruplici sub colore, ut robustius Turco resisteret, revera autem Catholicorum, praesertim Romanorum Imperatoris Friderici, quem ad injuriam irrogandam oportuniorem videbat, et cujus imperialem sedem sibi usurpare nitebatur, derogabat. Premebatur siquidem podagrica saeva et atroci infirmitate, a qua contra spem et votum mortalium, peritiam Aesculaporum facile fuit liberatus.“

3) *Mantissa Dipl. Sommersbergnél II. d. 84. l.*

4) Egy Militz Henrikhez, a mondott fejedelmeknek nála megfordult meghitt tanácsnokához, november 5-dikén 1478. Budáról írt levelében. *Langenn e. h. 125. l.*

5) *Engel*, ki szerint, mint feljebb látók, a felek követei közt Olműczben tett és december 7-dikén 1478. kihirdetett egyesség szerint csak november 11-dikén kellett volna ezen személyes összejövételnek megtörténni, az Mátyás sürgetésére tartatott meg előbb. A millyen hibás azonban az alapállítás, olly helytelen az arra épült következmény.

500 főből álló, királyhoz illő kíséretével ¹⁾, hol várta őt Mátyás mentegető levele, mellyben igéri, hogy elkésésének okait annak idejében szóval bővebben elöladandja ²⁾. A váradi püspök fogadta őt ura nevében, és minden legkissebb szükségéről mind magának mind kíséretének a legnagyobb készséggel és fénynyel gondoskodott ³⁾. Valamivel később értek Ottó és Kristóf bajor hercegek, sok más fejedelmek tisztelő követői és idegen előkelő személyek, valamint a schlesieni fejedelmek közül többen Olmüczbe, az itteni fényes ünnepélyekben részt veendők ⁴⁾. Ezek is Mátyás költségén láttattak el minden szükségökre nézve ⁵⁾. Ulászló is már májusban közelgetett Olmüczhez 1500 főből álló kísérettel ⁶⁾, mellyben volt György bajor fejedelem is ⁷⁾, a királyné sógora ⁸⁾. Meghallván azonban utjában, hogy Mátyás még nem érkezett meg, Leytomislnál megállapodik ⁹⁾ és csak megérkeztéről tudósíttatva folytatja utját ¹⁰⁾. Mátyás, ki ezen év kezdetét nagy részint Budán töltötte ¹¹⁾, de egy ízben megfordult Körmöczön

¹⁾ Május 13-dikán ért Boroszlóra és már 16-dikán folytatta utját, *Eschenloer e. h. II. d. 401. l.*, ki még azt jegyzi meg: „Und in derselben Stunde seines Einkommens ward mir ein Sohn geboren, den ich seiner fürstlichen Milde zu Ehren Albrecht liuze taufen und sein Bischof Johannes von Meissen, mit dem ich uf der hohen Schule gestanden bin, hob in aus der Taufe.“

²⁾ Albert egyik ndvari emberének Ferenberger Mátyásnak levele, Olmütz den 23. May 1479. *Langenn e. h. 126. l.*

³⁾ Albert levél bátyjához Ernőhöz, Olmütz július 19-dikén 1479. *Langenn e. h.* — *Bonfin* és *Pessina e. h.* e szerint helytelenül állítja, hogy Albert szász herceg Ulászló kíséretében ért Olmüczbe.

⁴⁾ *Eschenloer e. h.* Hasonl. *Fessler e. h.*

⁵⁾ *Eschenloer e. h.*

⁶⁾ *Dlugoss e. h.* — *Pessina e. h.* a kíséretet csak 1200 főre teszi.

⁷⁾ *Pessina* és *Bonfin e. h.*

⁸⁾ *Bonfin e. h.*

⁹⁾ *Pessina e. h.*

¹⁰⁾ *Bonfin e. h.*

¹¹⁾ Ezen időről igen kevés oklevelet birunk, de még is az eddig említettek kivül bizonyítja ezt Mátyásnak egy aprilis 27-dikén a pozsonyi káptalanhoz intézett levele, mellyben Orbán székes-fejér-

is ¹⁾, egész csöndességben ért a városba ²⁾ július 2-dikán ³⁾. Csakhamar utána Beatrix is megérkezett igen nagy fényvel, arannyal, gyöngyökkel, ezüsttel és más kövekkel tündöklő udvara és a magyar nemesség díszje által környezve, Ferenc testvére ⁴⁾ társaságában, aranyozott kocsiban, mellyet 5000 csinos és válogatott lovas kísért. „A jelen voltak egyező ítélete szerint, mint megjegyzi a szende boroszlói jegyző, nincs a földön ember, ki illy fényt, illy meglepő pompát látott volna; egész könyvet lehetne róla írni“ ⁵⁾. Ulászló csak július 13-dikán ért Olmücz alá, és itt pár mérföldre

vári prépost és királyi kincstartó, valamint Bári Balázs és János panasza következtében, miszerint a közelebbi bőjt alatt Tamás győri érkanonok több megnevezett báloni jobbágysai által az ő Győr megyei Dienesszapja nevű helységök határában lévő úgy nevezett a g g erdejöket összeégettette, ugyanakkor ezen jobbágysait bizonyos tavakhoz küldvén, onnan az ő jobbágysaikat erőszakosan elkergetette és csolnakaikat összevagdaltatta, régebben pedig a nevezett jobbágysok a Tamás előde által kiküldve a Dienesszapja s Bálon határain folyó Kisdva vizét igaz árkából kivezetvén az ő s jobbágysaik földjeire bocsátották s ez által nekik évenként nagy károkat okoztak, — meghagyja annak, miszerint mind ezek iránt törvényes vizsgálatot vigyen véghez és őt a tapasztalandókról híven tudósítsa. Datum Bude feria tertia proxima post festum b. Marci evangeliste anno domini 1479. *Oklevéltár, DCXXIX. sz.* — Budáról vasárnap az Úr mennybemenetelének ünnepe után és így május 23-dikán adott az Eösi Jánkfi-családnak czímeres levelet. *Hodor, Doboka várm. 751. l.*

¹⁾ Innen sürgette Fridriknél a béke értelmébeni fizetéseket februárius 2-dikán, mint alább meglátjuk.

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ *Dlugoss e. h. 583. l.* és utána mind *Engel e. h. 362. l.*, mind *Fessler e. h. 343. l.* — *Pessina e. h.* július 17-dikére, *Hageck* pedig *e. h. 819. l.* Elek napjára, mi egyre megy, teszük Mátyás megérkezését; azonban meggondolván, hogy az írók egyező elbádása szerint Beatrix még későbbre érkezett meg, Ulászló is későbbre tette által táborát Leytomisból Olmücz alá, az után jött össze a két fejedelem személyesen és indultak meg az alkudozások, a békelevél pedig július 21-dikén már alá volt írva, — a különben is egykorú *Dlugoss* állítása elfogadhatóbb.

⁴⁾ *Dlugoss e. h.* helytelenül Simonnak nevezi.

⁵⁾ *Eschenloer e. h.*

a várostól táborba szállott ¹⁾. A város és a tábor közt sátrak voltak vonva, melyhez mind a két fejedelem mindjárt más nap ²⁾ egész kíséretével kiindult, mintegy nyíllövésre a sátraktól lováról leszállott és egyedül találkozott a sátraknál, egymásnak jobbokat nyújtván és a testvéri csókot megadván. Azután a sátrakba vonultak és tanúk nélkül értekeztek egész három órát a béke megalapítása s a barátság állandósítása iránt, minek végeztével mind egyik kíséretéhez visszamenvén, Mátyás a városba, Ulászló táborába vonúlt. Harmad nap Mátyás nagyai körében fegyvertelenül ment ki Ulászlóhoz és őt egész kíséretével együtt a városba vezette, hol nem csak a király hanem a kíséretében lévő minden cseh nagyok számára kényelmes és fényesen butorozott szállások voltak rendelve ³⁾. Mátyás mint gazda vendégét pazarló fényvel fogadta, még pedig olyannal, milyet még eddig magyar király nem fejtett ki ⁴⁾; maga Ulászló bémúlásában felkiáltott: „Bajos olly király ellen diadal-maskodni, ki ennyi kincsekkel bír!“ ⁵⁾, a jelen voltak pedig mind elismerték, hogy illy fényvel, illy gazdagsággal senki sem lépett föl sem az ő, sem az új világban ⁶⁾. Minden Beatrix izlése és kívánsága szerint volt elintézve, különösen Ulászló háló-szobája, melyben a belső kiegészítők és butorok 20,000 aranyra becsültettek ⁷⁾. A fejedelmi ebédek számára a piacon egy csillámló sátor volt vonva,

¹⁾ *Dlugoss e. h.*

²⁾ *Theobald, Hussitenkrieg III. d. 180. l.* helytelenül teszi ezen első összejövetelt július 12-dikére.

³⁾ *Bonfin e. h.*

⁴⁾ *Turóczi IV. rész, LXVII. fej.*

⁵⁾ Mátyás drágaságait a jelen voltak közül némelyek többre becsülték egész Csehországnál. *Eschenloer e. h. 401. l.*

⁶⁾ *Eschenloer e. h.* -- Albert szász fejedelem sem győzi bátyjához Ernőhöz Olmüczből július 19-dikén írt levelében, *Langgann e. h. 126. l.*, azon fényt, mellyel ez alkalommal Mátyás föllépett, eléggé kiemelni, bár a magyar szokások némelyikében, nevezetesen a délutáni alvásban, megütöszött.

⁷⁾ *Eschenloer e. h.*

ennek közepét foglalta el a fejedelmek részére rendelt külön asztal, mellyen minden edény aranyból volt. Tíz más asztal fogta ezt körül a kíséret számára, ezeken minden ezüst volt és a bor ezüst átalagokból folyt szüntelen. A terem egyik végén egy pohárszék emelkedett föl, mellynek oldalait két csudás nagyságu szarvorrú (rhinoceros), alúl pedig egy sárkány látszott őrizni mind vert ezüstdől; a polczokon számtalan arany és ezüst, drága kövekkel kirakott serlegek és más edények voltak felhalmozva ¹⁾. A terem másik végén egy csinos karzat volt készítve, mellyen színjátzó, kötelen tánczoló, hangászok és dallosok, azon időben a leghíresebbek, a költség kiméltése nélkül a legtávolabbi vidékekről meghíva mulattatták a magas vendégeket ²⁾. A dalnokok egyike hosszú, ezen alkalomra különösen készült német dallal kívánta meglepni Mátyást, mellyben nem csak vitézségét, a tudományok iránti szeretetét emelte ki, hanem testi erejéről is magasztalva szólott, ganimedi szépségét dicsérte és mint a keresztyénség egyesült serege vezérének győzedelmeit, diadalmait a hitetlenek ellen dicsőítette. Mátyás erre azt mondá neki: „Hogy nekem nagy testi erőt és szépséget tulajdonítasz, megengedhető dolog, miután engem még eddig nem láttál; de ha ez után is teszed azt, büntetésre leszesz méltó; szép jövendőléseidért a jutalmat bizonyosan nem tagadom meg, mihelyt azok teljeseznek“ ³⁾. Az asztali lakomákat követték a bajnokjátékok, mellyeknél a győzedelmesek közt tetemes ajándékok osztogattak ki, és tánczvizalmak, melyeken Ulászló Beatrixsal és Ferencz arragoniai herczeg egy szép német hölgygyel a nézők meglegedésére a német keringőt ⁴⁾ lejtették el. Majd minden nap meglátogatta egymást a két király barátságosan is, és illy alkalommal néha

1) *Bonfin e. h. 440. l. Hasonl. Eschenloer e. h.*

2) *Bonfin e. h.*

3) *Galeotus, de dictis et factis Mathiae Regis XXIII. fejt. Schwandnernél I. d. 552. l. Hasonl. Curasus I. d. 358. l.*

4) Germanica Pyrrichia, mint *Bonfin* nevezi.

Beatrix a királyi vendéggel sakkot játszott ¹⁾. Már ekkor éledt föl a tüzes olasz hölgy szívében azon szenvedély, melly férje halála után őt egészen elfoglalta ²⁾. A magas vendégek másod rendű kísérete s a katonaság, valamint a multság által ide csalt népség sem volt elfelejtve. Ezek számára külön asztalok voltak különböző helyeken készítve, mellyeknél minden bőséggel találtatott ³⁾.

A vígság közt nem hanyagoltattak el a komolyabb tárgyak. Az Olmüczben a két király követei által még mult évben kidolgozott és december 7-dikén kihirdetett béke újra tanácskozás alá vétetvén, annak lényeges pontjai mindenben helybenhagyattak, és így a királyoknak olműczi személyes összejövetelére vonatkozó és némelly más kevesebb lényeges pontok kihagyásával az új ünnepélyes béke csakhamar elkészült, írásba foglaltatott, és már július 21-dikén mind két király részéről kiadatott ⁴⁾. Magában a békelevélben előre hocsáttatván, minő kedvetlenségek támadtak volt Csehország felett még Podiebrád és Mátyás közt, miként mentek által ezek későbbre amannak halálával Ulászlóra s mennyire ohajtja az egyező két király a béke helyre-állítását, barátságos viszonyaik megerősítését, — a föltételek így adatnak elő: — 1-ször. Mind a két fejedelem megtartja a cseh királyi czímet s azt egymásnak kölcsönösen megadja. — 2-szor. Ulászló Csehországot, Mátyás ellenben Morvaországot, a két Lausitzot, Schlesient, és hat várost megtartja; a mit egyik a másiknak ezen tartományaiból most bír, azt egymásnak kölcsönösen visszaadják, és az alattvalók is e szerint tartoznak

¹⁾ *Bonfin e. h. 441. l. — Heltai II. d. 172. l.* ostábláról szól.

²⁾ *Dubrav e. h.*

³⁾ *Bonfin e. h. 441. l.* — Olly sokaság gyűlt össze, hogy a vendégek lovainak száma 20,000-re ment.

⁴⁾ *Dlugoss* ugyan *XIII. könyv, 583. l.* azt állítja, hogy a békepontok július 25-dikén éjfélt után egy órakor irattak alá; *Hageck, Böhm. Chron. 819. l.* pedig és *Lupác z Pubitschkándl IX. d. 336. l.* azt, hogy ez július 22-dikén (az első szerint am Tag Mariae Magdalenaee) történt, de megczáfolja őket maga a békelevél.

új uroknak, mint királyuknak, azok pedig kik mind két részben birtokosok, mind a kettőnek hűséget esküdni; mit ha megtagadnának, vagy épen új fejedelmőknek nyilván ellenszegülnének, nem csak illető fejedelmőknek szabadságában áll őket engedelmességre szorítani, hanem annak felszólítására a másik is köteles ellenök segedelmet nyújtani. Ellenben a két király is meg fogja őket minden eddigi törvényes szabadalmaikban és kiváltságaikban lelkiesméretesen tartani. — 3-szor. Az olműzci püspök és a cseh marsall megteszik Csehországban mind azt, mivel eddigelő tartoztak, Mátyás és utódai iránti hűségök minden sérelme nélkül. — 4-szer. Mátyás halála után tartoznak utódai a trónon, vagy Magyarország, ezen tartományokat 400,000 aranyért ¹⁾, és a most még zálogban lévő és idő közben netalán kiváltandó koronajószágokra fordítandó váltságöszegekért kibocsátani, egy évi előre bocsátandó ünnepélyes megintés után; ha ez megtagadtatnék, vagy Ulászló ezen összeget nem tenné le esztendő alatt: az ezen pont ellen vétő fél 100,000 arany forint kötésbér fizetésével tartozik. — 5-ször. Mind addig, míg ez meg nem történik, Mátyás utódai a magyar királyi széken egész fejedelmi joggal birandják a neki most átengedett részeket, de a cseh királyi czímmel nem élhetnek. — 6-szor. Ha Ulászló magtalan halála után Mátyás választatnék cseh királynak, ezen tartományok minden váltság nélkül mennek vissza Csehországra ²⁾. Ugyanaz nap egy más egyezés is készült a két

¹⁾ Itt ugyan csak 40,000 forint áll, de más helyen maga a békelevél, mint a követek által készült egyezmény 400,000 forintról szól.

²⁾ Az Ulászló által Mátyás részére kiadott és a cseh nagyok által megerősített példányt közli *Specim. Dipl. Cod. Morav. Dobner IV. d. 449. l.*, és belőle *Katona e. h. 200. l.*; a Mátyás nevében készültet pedig a bécsi titkos levéltárból Pray leírása szerint *Koller, Episc. Quinquéccl. IV. d. 417. l.* Amazt megerősítették és királyuk mellett mintegy kezességet vállaltak tizenegy cseh főurak és ezek közt Henrik münsterbergi herceg, Podiebrád fia, kinek kevéssel ez után (Glatzii die Jovis post S. Andreae Apost. azaz december 2-dikán 1479, *Dobner e. h. 449. l.*) bátyja Victorin át-

fejedelem közt illető tanácsnokaiknak és nagyaiknak egyetértésével, a két fél alattvalóinak barátságos viszonyai meg-
alapítására s anyagi jólétök öregbitésére, mellynek fölté-
telei a következők: — 1-ször. Minden eddig eredett ked-
vetlenségek, visszavonások, háboruzások és vetekedések a
két ország alattvalói közt megszűnnek. — 2-szor. Senki-
nek, akármilyen állásu vagy tekintetű legyen is, nem szabad
erőhatalommal a másik fél tartományaiba akármilyen szín vagy
ürügy alatt ütni, s ha ez még is megtörténnék, azon király,
kinek tartományában ez történik, őt erőhatalommal meg-
támadhatja, semmivé teheti, elűzheti, saját fejedelme pe-
dig mint a köz béke zavaróját minden jószágai elkobzásá-
val és száműzéssel bünteti. — 3-szor. Ha valamelyik
egyező fejedelem alattvalója a másik jobbágyától sérelmet
sz szenvedne: erőszakkal ne szerezzen magának elégtételt,
hanem tegyen panaszt a sértő rendes bírónál, vagy feje-
delménél, és ez tartozik neki elégtételt szerezni; ha pedig
ennek ítéletével nem volna megelégedve, folyamodjék azon
ország rendjeinek közelebbi gyűléséhez. — 4-szer. Nem
csak a kereskedők, hanem minden más alattvalók szabadon,
minden akadály és bántalom nélkül mehetnek, még pedig
amazok portékáikkal együtt egyik országból a másikba. —
5-ször. Az eddig divatban volt harminczadoknál többet
venni szabad nem lesz. — 6-szor. Ha a kereskedők bán-
talmat szenvednének, a panasz útja nem lesz elöttök el-
zárva, és az igazság nekik kiszolgáltatatik. Nem csak a két
király, hanem mind a két nemzet nagyai írásban kötelezik
magokat ezen pontok megtartására ¹⁾).

gedte a kuthnai bányák jövedelmét; emezt hasonló módon erőbitet-
ték meg a következő magyar nagyok: György kalocsai érsek és fő-
korklátnok, Tűsz Osvát zágrábi, Pruis János nagyváradi, Erneszt
Zeigmond, Erneszt János fia, pécsi, és Vetési Albert veszprémi
püspökök, Szapolyai Imre szepesi gróf, Ujlaki Lőrincz, Zsigmond
szentgyörgyi gróf, Laki Tűsz János tárnok, Palóczi Imre királyi főlo-
vászmester, Gúthi Ország László, Marczali László és Szécsi Miklós.

¹⁾ Az Ulászló és a cseh nagyok által Mátyás részére kiadott pél-
dányt közli *Specim. Cod. Dipl. Morav. Dobner IV. d. 456. l.* —

Ezen egyezés következtében, mellynek serényebb elkészítését nem kevésbé mozdította elő az ozmánok nagy készületeinek közönségesen elterjedt híre, mind a két fejedelem köz megengedő leveleket adott ki ¹⁾ mind azokra nézve, kik az eddigi háborúzásokban az ellenkező fél mellett fegyvert fogtak volt. Az egyetértés a két király közt legjobb, legbarátságosabb volt, egymást testvéreknek fogadták ²⁾, Mátyás Ulászlónak ajándékozta szállásán találkoztott minden fényes készületét, butorait ³⁾; ezen feljül egy szép ezüst asztali készülettel is kedveskedett, a királyné pedig kivarrrott ruhákkal és ágyneművel ajándékozta meg őt, mellyek becsét növelte az, hogy saját kezének készítményei voltak. Az előkelőbb cseh urak sem bocsátattak el üres kézzel ⁴⁾. Július 31-dikén oszlott széljel az összejövetel ⁵⁾, de Mátyás még nagy Boldogasszony napjáig vagy augustus 15-dikéig Olmüczben maradt ⁶⁾. Ez

Katona e. h. 215. l. helytelenül tekinti ezen egyezményt az Ulászló által kiadott köz megkegyelmező levélnek. A Mátyás nevében kiadott hason értelmű levelet közöljük *Oklevéltár, DCXXXII. sz.* Mind a kettőt ugyanazon nagyok erősítik meg; kik a fő békelevélben fordulnak mint jóállók elő. — A császári levéltárban is megvan az Olmüczben tartott összejövetel következtetésében kötött ezen második egyezés, mint mondja *Kollár, Anal. Dipl. ad Ursinum Velium 321. l.*

¹⁾ *Dobner e. h. 459. l.*

²⁾ *Heltai szerint Magyar Krónika II. d. 168. l.* rokonoknak.

³⁾ *Bonfin e. h. — Eschenloer e. h. és Henel, Exc. ex Chron. Münsterb. Sommersbergnél I. d. 208. l.* azt mondják, hogy Beatrix maga intézte el és készítette föl az Ulászlónak rendelt hálószo-bát, és ennek belső készületei az ajándékba adott asztali készületekkel és így az egész Mátyás által adott ajándék becsültetett 20,000 forintra.

⁴⁾ *Bonfin e. h. — Dlugoss szerint e. h.* a két fejedelem kölcsönösen ajándékozta meg egymást.

⁵⁾ *Dlugoss e. h.* hibából teszi az összejövetel szétoztlását július 30-dikára, még hibásabban állítja *Bonfin e. h.* ezen összejövetel tartását még augustusban is.

⁶⁾ *Dok. Gesch. v. Bresslau e. h. 291. l.* és utána *Fessler V. d. 345. l.*

után Ulászló Dlugoset a történetíró, hajdani nevelőjét, szerette volna a prágai érseki székbe ültetni, de ez már ekkor igen gyöngélkedő egészsége miatt az ezzel járó terheket vonakodott elvállalni, és mindjárt a következő esztendőben bevégezte földi pályáját ¹⁾).

¹⁾ *Balbin, Epitome 64. l. és utána Pubitschka IX. d. 337. l.*

LIV.

1 4 7 9.

Csak kevéssel az olmücsi congressus béfejezése után az ozmánok Tótországban és Stájerhonon keresztül Vas és Szala vármegyébe ütöttek. ¹⁾ A nagy aszály, melly minden kisebb vizeket kiszárított, a nagyokat pedig annyira leapasztotta, hogy a Száván majd mindenütt, a Dráván pedig igen sok helyt lehetett minden veszély nélkül átgázolni, könnyítette előnyomulásukat. Harmincz ezer ozmán csapott át. Stájerországban Regedéig, Magyarországon Vas-

¹⁾ *Pethő* ugyan 86. l. ezen ozmán beütést 1478-ra teszi, de azt mondja hogy az az olmücsi összejövetel alatt történt és ez által elismeri hogy ezen évre való, bár állítása az év szakára nézve el nem fogadható. — Hogy ezen beütés augustusban és így már az olmücsi ünnepélyek béfejezése után történt, nyilván mondják a nürnbergi országgyűlésre küldött magyar követek a német rendekhez tartott beszédökben. *Frehernél Script. Germ. II. d. 257. l.* Egy névtelen régi évkönyv *Limcknél Annal. Claravall. II. d. 257. l.* röviden így írja le ezen beütést: „Anno 1479. fuerunt Turci in Hungaria inter fluvium Raab et in Gunis (Kószeg) et in metis Styriae et Slavoniae inclusive fluvio Muer (Mura).“ — *Unrest* szerint *Hahnól e. h. II. d. 643. l.* a törökök ezen évben háromszor ütöttek Fridrik birtokaiba, utoljára Bertalan-nap körül és így augustusban.

várig nyomult elő minden legkisebb ellenállás vagy akadály nélkül, mindent feldúlt, elpusztított, leégetett és végre 30,000 rablánczra fűzött keresztyénnel és gazdag zsákmánnyal tért meg ¹⁾).

Mátyás, ki ekkor már Olmüezből haza térve, a még mindig dühöngő mirigyhalál miatt a felső magyarországi vidékeken tartózkodott, meghallván a törökök beütését, némelly csapatokat rendel ellenök, feleségét Beatrixot Kassa környékébe küldi, maga pedig sergei után siet ²⁾ és a Szapolyai István és Geréb Péter alatt Fridrik császár ellen küldött s már a stájer határokon gyülekezni kezdő zsoldosait is magához vonja s a Száva felé robot ³⁾ olly elhatározással, hogy a visszavonuló törököket még eléri s megvervén minden zsákmányuktól megfosztja, vagy legalább

¹⁾ *Bonfin e. h. 445. l.* — *Schimeck* szerint *Gesch. v. Bosn. 172. l.*, ki ezen betűtést attól, melyet a verbászi diadal követett, megkülönbözteti, egész Győrig hatottak.

²⁾ Valószínűleg ezen utjában hagyta meg Budáról augusztus 27-dikén Mátyfalvi Zoárdú György kérelmére a szentjogi conventnek, hogy Bilkei Ivasko Jánosnak Bilke, Dobroka s Lukva Berog megyei helységekbeli részjóságairól a convent előtt kelt örök bevalló levélét, melyet a kérelmes történetesen elvesztett, levéltárából hiteles másolatban adja ki. Datum Bude feria sexta proxima post festum b. Bartholomei Apostoli anno domini 1479. *Oklevéltár, DCXXXIII. sz.* — Ugyan csak Budáról parancsolta meg september 15-dikén (Datum Bude feria quarta proxima post festum exaltationis sancte crucis anno Domini 1479.) a budai és egri káptalanoknak, valamint a jászai conventnek, hogy a Runyai Zsoldos Ignác, Csoltai Tamás diák, valamint Hereni Bálint, László s János és több társaik által Gömör megyében Sági János ellen elkövetett hatalmaskodásokat vizsgálják meg és a tapasztalandókról tegyenek jelentést, mint kitészik az említett káptalanoknak és conventnek september 25-dikéről, october 7-dikéről és november 13-dikán tett tudósításaikból. *Oklevéltár, DCXXXIV. DCXXXV. és DCXXXVI. sz.*

³⁾ *Bonfin IV. tész. V. könyv, 441. l.*, ki a Fridrik ellen küldött és most Mátyás által magához vont sereg második vezérét Gara petrusnak, vagy más kiadásokban Gerepetrusnak nevezi, miből némelly írónk, mint *Hahn*, *Alt- und Neu-Pannonia 205. l.* Garai Pétert csinálták. Azonban hogy itt Geréb Péterről van szó, kétséget nem szenved.

merészségöket saját tartományaikba teendő nagyszerű beütéssel bünteti meg. Azonban az ozmánok, közelgetéséről tudósítatva, oly sebességgel vonták magokat vissza, hogy őket többé nem érhetette el; csak egy kisebb 3000 főből álló csapat maradt el, melyet seregei körülfogván egészen semmivé tettek, úgy hogy alig tuda közlök 200 megmenekedni. A király maga a Szávánál kevés ideig megállapodik, hogy még némelly utána siető csapatokat magához vonhasson; így azután egész erővel a török földre ütendő, mint ezt az egri püspöknek és az arragoniai bíbornokoknak megírta ¹⁾. Azonban itt több kedvetlen tudósítások mellett arról is értesítettvén, hogy a császár a hitetlenekeli elfoglaltatását használandó, ellene tettelesen föllépni s őt szokása szerint szent ügyekezeteiben gátolni szándékozik, ez kényszerítette Mátyást előbbi tervének megváltoztatására; minek következtében csak egy futó beütést tett a Száván át. Seregeivel egész Jajczáig hatott, s innen némelly könnyű lovas csapatokat a környék feldnlására szétküldvén, maga főseregével a Száván megint visszavonult, a császárt hitetlenségeért megfenyítendő.

A Száva révének, már annak innenső partján, vette a pápa levelét, mellyben az az arragoniai bíbornok által a törökök ellen egész erejével megindulásáról tudósítatva őt a megváltó kínszenvedéseire kéri, ne hagyja el az istentől most nyújtott alkalmat a hitetlenek megalázására, egyszersmind reménységet nyujtva neki, hogy bár ő maga részéről nem adhat, de nem is ígért soha segedelmet, mint ezzel általa vádoltatik, a keresztyén hatalmasságoktól azt eszközölni fog és az ascolei püspök személyében oly követet küldend a császárral kibékültetése végett, kinck

¹⁾ Rongoni egri püspök és bíbornok ezen évben több ízben fordult meg Rómában, nevezetesen egyszer december 13-dikán ért ide, *Voluterrani Diar. Rom. Muratorinál Script. Rer. Ital. XXIII. d. fol. l.* Ugy látszik, több előttünk ismeretlen ügyekben küldötte őt Mátyás a pápához, még az arragoniai bíbornok rendes követje maradt a szent-széknél.

egyenességében megnyughatik és ki a reá bizottakban a legnagyobb lelkiismeretességgel fog eljárni. Még az nap felelt Mátyás Resznikről ezen levélre és az eddig történetek elsorolása mellett tudatta a szent-atyával, hogy felszólítása következtében a császár elleni tervével ez uttal felhagyni és buzdításainak engedni kész, sőt ennek következtében sergei a Száván már valósággal újra át kezdenek takarodni, hogy a szent-atyát győzedeleinek hírével minél előbb megörvendeztethesse. Azonban, miután e szerint a szent-szék parancsait illy készséggel fogadja s a hit ügyében mindent kész megtenni, tegye meg a pápa is, mit tőle megvár, és őt elődeiről sértetlenül reá szállott királyi jogaiban ne keserítse s ezek ellen tett lépéseit vonja vissza; mert különben a hit ügyét örömmel nem ölelheti fel és jogainak sérelmeit eltűrni nem lesz képes. Ezt megnyerve biztosítja őt hogy, ha a keresztyén hatalmasságok segílye el nem marad, ellenségeit megalázva fog megtérni, elhagyatva azonban magára ezen roppant teher viselésére elégtelen; maga a pápa Otranto és Rhodus ellátásából tudhatja, mennyi ezer aranyra van szükség a törökök ellen. Azon szavait, mellyek iránt a szent-atyá egyebek közt ír, hogy tudniillik őt eddig Rómában csak szóval tartották, ne vegye ros néven, mert ő ezen szavakban ópen nem a pápára czéložott, hanem a keresztyén fejedelmekre, kik pusztá igéreteik által a pápát megcsalták, úgy hogy a szent-szék nem volt képes szavának állani. Végre az ascolei püspökre nézve kénytelen megjegyezni, hogy ez minden egyenessége s tiszta gondolkozása mellett a kivánt czélnak igen nagy szelidsége miatt nem fog megfelelni, kívánatosabb volna olly erélyes követ kinevezése, ki a közte s a császár közt támadott kedvetlenségeket megvizsgálja, részrehajlás nélkül elítélje, és a határozatában meg nem nyugvó felet egyházi fenyítéssel szorítsa engedelmességre. Igazsága érzetében kész ügyét a pápa személyes bírósága s ítélete alá is bocsátani. A császár minden igazságos határozat alól ügyesen ki tud sikamlani. Így most közelebből is a bajor herczegnek, mint közbenjárónak követét, ki az

ő nevében felszólította volt, hogy eddig letenni elmulasztott tartozását a török elleni segedelem gyanánt fizesse le, felelet nélkül bocsátotta el. Ő ugyan a császárt kevés megértetésével szoríthatná ígéretei teljesítésére, de békés indulatának bebizonyítására a pápai követ vagy maga a pápa igazságos ítéletében megnyugodni kész ¹⁾.

Ezen levelében tett ígéretéhez képest Mátyás újra Jajczáig nyomúl seregével, ezen túl a grebeni mezőkön táborba száll, Verbász ellen, kinek basája azok közül volt, kik hazánk dunántúli részeit dulták fel, 16,000 embert küldött. Vitézeink éjjeli időben véletlen a városra rontanak, ezt megvívják, leögetik, kirabolják, a meglepett özmanokat és az őket védelmezni kívánó városi lakosokat összevagdadják. A basa azonban néhány ezered magával a sötétség által segítve ellillant, a körülbelül tanyázó török csapatokat magához vonja, ezen erősített sereggel hirtelen visszatér, a nagy zsákmánnyal Jajcza felé halkkal vonuló magyarokat véletlenül hátba fogja s már valósággal zavarba is hozza, midőn egy 300 horvátból álló lovas csapat oldaluknak esik s a csata szerencséjét megfordítja. A törökök ugyanis a csapatot nagyobbnak vélve, mit Mátyás főseregének közel léte s talán közelgetése is hihetővé tett, eselt, veszélyt sejdítenek, és hirtelen megfutamodásuk által a magyaroknak a megfordulásra, a vita megújítására bátorságot adnak és megverettetésükre alkalmat szolgáltatnak ²⁾. Ezen nevezetes diadal után Mátyás seregével egész Török-Boszniát feldúlta sőt még a Herczogovinába is nyomult ³⁾, itt várván a külső segédpénzek megérkezé-

¹⁾ Datum in Tassznek (helyesebben Resnek). *Epist. Math. Corv. IV. rész, XXXI. levél, 68. l.* A levélnek éve nincs; Pray, *Annal. IV. d. 139. l.* 1480-ra, Katona *e. h. 327. l.* 1481-re teszik; mi annak egész tartalmát tekintve ide helyeztethetőnek véltük.

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ „Transito Savo Bosnam intravimus, deinde usque Verbozoviam et Serviam ac usque in terras ducis Stephani excursiones fecimus.“ Mátyás levele az arragoniai bñbornokhoz. *Epist. Math. Corv. II. rész, XXXIV. levél, 84. l.*

sét; de ezek nem jöttek, senki sem gondolt a török ügygel, maga Sixtus is, kinek leginkább állott volna kötelességében a hitetlenek növekedő erejének megtörését szívére venni, inkább gondolt magán bosszujának kielégítésével és némelly olasz hatalmasságok megrontásával¹⁾. Megszomorodva tért meg tehát Mátyás kifáradt seregével²⁾.

Alig vonta magát Mátyás vissza, a törökök megint készülni kezdének és felesen gyülekezének össze Szendrónél. Céljokat gondosan eltitkolták, de gyanítani lehetett, hogy megint Magyarország egy részét veszik látogatásuk céljául. Azért a király tüstént meghagyta Kinizsi Pál temesi grófnak és Báthori István erdélyi vajdának, hogy őket szommal tartsák, az elsőnek segítségül küldvén zsoldosainak némelly csapatait³⁾. Azalatt maga Mátyás az utolsó hadvisélet fáradalmai következtében lábcsúzában szenvedvén⁴⁾, pihenés és gyógyítás végett a fővárosba vitette magát, itt várván a schlesieni még Olmüzből augustus 10-dikére rendelt tartományi összejövetel és a nürnbergi országgyűlés eredményét, mellynek kiürült kincstárát megtölteni és őt a törökök elleni erélyesebb föllépésre képessé tenni kellett volna.

1) Mátyás említett levele.

2) *Katona e. h. 223. l. és Fessler e. h. V. d. 348. l.* ezen hadjáratot ezen évre a kenyérmezei ütközet elejébe, *Schimeck, Gesch. v. Bosn. 171. l.* és *Szalay, Magyarorsz. Tört. III. d. 298. l.* ezen évre ugyan de a kenyérmezei ütközet után, *Pray, Annal. IV. d. 138. l. 1480. elejére, Engel végre e. h. 371. l.* ugyanazon év második felére teszik. Meggondolván hogy Mátyásnak ezen hadviséletben a nagy zsákmánnyal visszavonuló törökök elérése és megfenyítése volt fő célja, mint ezt nem csak *Bonfin e. h.*, hanem maga is mondja a pápához írt levelében, az ozmánok beütése pedig, mint feljebb megmutatók, augustusban történt, mi legtanácsosabbnak látuk *Katona és Fessler* előadását követni, annyival is inkább, mivel ez *Bonfinon* épül, ki e részben fő kútfőnk.

3) *Bonfin IV. tiz. VI. könyv, 445. l.*

4) *Dlugoss e. h., Cromer, Hist. Pol. XXIX. könyv, 648. l., Curaeus, Annal. Siles. I. d. 362. l.*

Boroszlóba János váradi püspököt és Stein Györgyöt küldötte mint biztosait, kik közül az utolsó mint kormányzó a más felé elfoglalt Szapolyai István helyett mindjárt ott is volt maradandó ¹⁾. Ezek hosszabb és nem minden élénkség nélkül folytatott vitatkozások után csak új adót tudtak a sörre és borra eszközölni, melly évenként mintegy 3000 forintot hozhatott be ²⁾; de a pillanati szükségén nem segített.

A nürnbergi országgyűlésre fényes magyar követség volt rendelve Zsigmond bazini gróf vezérlete alatt oly utasítással, hogy a pápa követével Ausinus bíbornokkal egyetértőleg, és a császár segedelmével, ki ezt színelve megígérte volt, a törökök ellen segédelmet eszközölni ügyekeztek. A rendek a sz. háromság vasárnapját követő hétfőre voltak meghíva ³⁾. De ekkor a császári biztosok és a pápai követ a rendek közül senkit sem találtak a hely színen, és így az összejövetel elhalasztatott sz. Mihály napjára vagy september 29-dikére ⁴⁾. A császár szokása szerint megint nem jelent meg a gyűlésen, és biztosai által is csak hidegséggel mozdította elő az ügyet, bár a törökök leginkább az ő örökös tartományait dulták fel, és így a veszély főként őt érte. Zsigmond bazini gróf a körülállások sürgetősségét hosszú beszédében igen eleven színekkel festette, különösen erőteljes szavakban emelte ki a keresztység örökös ellenségének nagy hatalmát, ügyességét, és Stájerországba, Krainba és Kärnthenbe tett majdnem mindig szerencsés beütései által élesztett zsákmányvágyát, növelt merészségét, az utakban szerzett ismeretségét, mely-

¹⁾ *Curaeus, Annal. Siles. I. d. 261. l.* és utána *Schickfuss I. d. 158. l.* Helytelenül állítja *Engel e. h. 363. l.*, hogy ezen országgyűlésen Mátyás személyesen is jelen volt. Az említett írókon kívül megczáfolja őt *Eschenloer is e. h. II. d. 402. l.*

²⁾ *Eschenloer e. h.*, kitől itt bucsút kell vennünk, miután egyszerű de adatdús és épen nem érdektelen elbeszélése itt megszokad.

³⁾ Fridrik meghívó levele *Müllernél Reichstags-Theater II. d. 729. l.*

⁴⁾ *Müller e. h. 731. l.*

lyeken az nem sokára Németország szívében is megjelenhet, sőt bizonyosan meg is fog jelenni, ha a rendek Magyarországot még idejében és illendően nem segítik ¹⁾. Mind e mellett a római szent birodalmi rendek végzése hosszabb tanácskozások után is csak abban központosult, hogy a haladékot nem szenvedő tárgyban most a meghatalmazások hiánya miatt mitsem lehet végezni; azonban a rendek maga idejében, azaz a következő évben, nagyobb számmal és bővebb utasítással összejövén, azt újabb tanácskozás alá veendik. Bosszú és keserűség fogta el a magyar követeket ezen váratlan határozaton, és a gyűlés eloszlása előtt egy jegyzőt és hites bizonyoságot hoztak a gyűlésterembe, melly előtt egyenesen kinyilatkoztatták és általa írásba foglaltatták, hogy illy körülmények közt a magyar királynak és nemzetnek nem lehet tulajdonítani, ha Németország rövid idő múlva kénytelen lesz megsíratni azon sze-

¹⁾ *Mathiae oratorum ad Princ. Imp. Norimbergae congregatos pro auxilio contra turcos ferendo imploratio Frehernel Script. Rer. Germ. II. d. ad annum 1481.* Innen közli Pray, *Annal. IV. d. 130. l.* olly megjegyzéssel, hogy itt az esztendőben hiba van; mivel mint ő mondja, itt Mahomed szultán mint élő fordul elő, már pedig ő 1481-ben halt meg. *Katona e. h. IX. d. 303. l.* ezen okot elégségesnek nem tartja az év megváltoztatására, miután Mahomed csak májusban 1481. halt meg és így ezen évben május előtt tartathatott ezen beszéd. Azért ő azt Freher után adva átteszi 1481-re; azonban maga is kétkedni látszik ezen év helyességén, miután a követek Olaszországnak a törököktől fenyegető veszélyét említvén, Otranto megvívásáról mitsem mondanak, bár az már szeptemberben 1480. megtörtént volt; mire nézve ezen követséget ezen évre szeptember elejébe vagy legalább azon időre teendőnek véli, midőn még Mátyás ezen eseményről tudósítva nem volt. Azonban ekkor a német rendek nem tartottak gyűlést; az 1481-diki nürnbergi országgyűlésen Mátyásnak más követei jelentek meg és kihallgatást nem tudtak eszközölni, mint annak idejében meglátjuk. Azért nem marad egyéb hátra, mint ezen beszédet Prayval az előttünk lévő évre tenni, mire mutat különben is annak egész tartalma. Amint hogy már *Raynald e. h. XIX. d. 284. l.* és *Müller, Reichstags-Theater II. d. 733. l.* azt közölve egyenesen 1479-re teszik át.

rencsétlenségeket, melyeket maga idejében megelőzni nem akart. Ezen lépést a német rendek igen rossz néven vették, és a benyújtott óvást nem fogadták el ¹⁾).

Nem sokára megmutatá a következmény, hogy Mátyás félelme nem volt fölösleges. A törökök ugyanis nem mentek, mint eleinte gyanítani lehet, déli Magyarországnak, hanem Oláhországnak fordultak. A Vlád Czepelus helyett már előbb kinevezett és egészen török pártfogás alatt álló ²⁾ új vajdának, Vlád Drakul fiának ³⁾, sergeit is magok mellé vévén, october elején hirtelen Erdélybe rontanak. Az egész sereg mintegy 60,000 főből állott ⁴⁾, Alibég ⁵⁾ és tiz más basa ⁶⁾, mind olly emberek vezérlete alatt, kik már külön-

¹⁾ *Lüntg*, *Reichs-Arch.* III. d. 657. l., *Fels*, *Erster Beytrag zu der teutsch. Reichs-Gesch.* Lindau 1767. 4. r. 197. l., *Müller*, *Reichstags-Theat.* II. d. 726. l., *Hist. Norimb. Dipl.* II. d. 628. l. Mind az országgyűlés menetelét mind a magyar követek óvását bőven előadja *Lehmann*, *Speyer. Chron.* 982. és köv. l.

²⁾ A szultán parancsára az ország szabad választásának eltörlésével azon rendelettel történt volt az új vajda behelyeztetése, hogy jövődőre az oláhok csak olly vajdának engedelmesskedjenek, kit a szultán teszen be. *Engel*, *Gesch. der Mold. u. Wal.* 182. l.

³⁾ Így nevezik őt a magyar írók; de tulajdonkép ki volt, bizonyosan nem tudjuk. *Engel e. h.* őt Radul fiának gondolja.

⁴⁾ *Dlugoss*, XIII. könyv, 587. l. és *Fessler V. d.* 349. l. száz., a brassai egyház felirata *Schwandtner*nél I. d. 856. l. és *Sigler*, *Bélnél Adpar.* I. tiz. 62. l. hatvanöt-, *Bonfin IV. tiz. VI. könyv*, 445. l., *Nadányi*, *Florus Hung.* 191. l., *Pethő* 86. l., *Oláh*, *Hung.* XV. fej. 20. l. és *Toppellinus*, *Orig. et Occas. Transsylo.* 155. l. hatvan-, *Engel*, *Gesch. v. Ung. e. h.* negyvenhárom- (*ugyanő*, *Gesch. d. Wal. u. Mold.* 182. l. a török sereget, melly Oláhországba ütött, mondja ennyinek és e felett említi az oláhokat), — *Tubero* 149. l. és *Hammer*, *Gesch. d. Osm.* II. d. 172. l. negyven-, a török írók Seadeddin és Szolokszader *Hammernél e. h.* harmincz-ezerre teszik a törökök számát

⁵⁾ *Bonfin IV. tiz. V. könyv*, 445. l., *Schmitt*, *Imp. Ottom.* I. d. 47. l., *Engel e. h.* és mások. — *Oláh*, *Hung. e. h.* Balibégnek, maga Mátyás Sixtus pápához írt tudóstításában Elibégnek nevezi a vezért.

⁶⁾ *Dlugoss e. h.* csak őt basáról emlékezik, azonban *Hammer e. h.* 568. l. alkalmasint keleti források szerint Alibégen kívül még tiz

böző beütközéseik által nevezetesek és félelmesek lettek mind Magyarországon, mind különösen Osztrákhonban ¹⁾ és a szomszédos tartományokban. A merőben lovasságból álló sereg ²⁾ csakhamar ellepte a kis tartományt ³⁾ és ezt kénye szerint pusztította, ellenállásra sehol sem találván.

Báthori ⁴⁾ fáradhatatlan volt ugyan védezközeinek megszerzésében és mindent elkövetett seregének összegyűjtésére; így az ellenség pusztításainak gátat vetendő, egyszerűs mind mind a királyt mind régi bajtársát Kinizsi Pál temesi grófot, kit némelly lengyel írók hibásan neveznek Knézinnek ⁵⁾, tüstént tudósítja veszedelméről ⁶⁾. De Báthorinak serei elégtelenek voltak az ellenséges nagy sereg tartóztatására, különben is lassan gyülekeztek össze; a király készült Erdély segedelmére, de a nagy távolság és az ellenség hirtelen előnyomulása mellett betegségre gátolta a

basáról szól. — Maga Mátyás Sixtus pápához írt levelében némelyeket ezen basák közül így nevez: Skanderbeg (Iskanderbeg), Esibeg (Isabeg), Marchoschit (Malkovics), ez az kit Oláh valóságos nevével Balibegnek mond, de hibásan mint az egész sereg vezérért említi, *Hammer e. h.* — *Leunclav, Annal. Turc. Script. Byz. X. d. 259. l.* csak három basát említ, Alibéget, Mihály fiát, Isabéget, Charion fiát, és Balimbéget, Malkovics fiát. — *Hammer e. h. 172. l.* a basákat így adja elő: a két Michelogli, Alibeg és Iskander, Eorenos két fia, Hasanbeg és Isabeg, és Malkovics fia Balibeg.

¹⁾ *Hammer e. h.*

²⁾ *Oláh e. h.*

³⁾ *Engel e. h.*

⁴⁾ *Dlugoss e. h., Hageck, Böhm. Chron. 819. l.* és *Michovius Pistorinál II. d. 235. l.* Batheristvaannak nevezik őt. — Báthori István nőtelennek (coelebs) neveztetett, *Istoánfi, Lib. II. 27. l.*; szüzeségét különösen dioséri *Bonfin, Praefat. ad Philostratum Kollárnál Anal. Vind. II. d. 819. l.* Hasonl. *Neugebauer 15. és 16. l.*

⁵⁾ Knezi Pavel, *Michovius e. h.* — *Dlugoss e. h.* Xyacz Pálnak nevezi őt.

⁶⁾ *Fessler* szerint *V. d. 349. l.* Kinizsin kívül tudósította még Brankovics Vuk és Rozgonyi László nándor-fejérvári kapitányokat is; de ennek az egykorú íróknál mi nyoma sincs.

megjelenésben ¹⁾), Kinizsi pedig körülötte lévő s hirtelen összegyűjtött seregével csak lassan haladhatott. Az ozmánoknak tehát elég idejük maradt az egész szerencsétlen tartományt keresztül-kasúl járni, és már gazdag zsákmánnyal terhelve haza felé szándékoztak, midőn értésökre esik, hogy a vajda egy kis sereggel Szászvárosnál áll. Szégyellettek volna eltávozni, a nélkül hogy fegyveres ellenséget láttak s azt fölkeresték volna; azért nagy számukban bizva, a támadást elhatározzák. Báthorinak ugyan a Verestoronynál, hol sokaságuknak, különösen lovasságuknak nem vehették volna hasznát, volt szándéka utjokat állani és őket megtámadni, de erre is Kinizsinek ígért megérkezését várta. Meghallván azonban a pogányság közelítését, hátrálni nem akart, és kicsiny, de halálra vagy győzedelemre elszánt seregecskéjével elejébe megy és a Kenyér mezején ²⁾ száll táborba Fel-Kenyér és Romoz közt.

Dénes napja után kedden mutatkoztak Ali bégnek legelső csapatai Al-Vincz felől Balamér felé ereszkedve. Báthori, mihelyt megszemlélte az ellenséget, szándékát annak megtámadása iránt nyilvánítá hadi tanácsképen összehívott alvezérei előtt, kik abban minden ellenzés nélkül megnyugodtak. Estve az ellenség Fel-Kenyér és Gyalmár közt tanyázott, a foglyokat és a zsákmányt erős őrizet alatt Balamérban hagyván hátra, annak bizonyos jeléül hogy meg akar ütközni ³⁾. Más nap october 13-dikán ⁴⁾ mind a két

¹⁾ *Curaeus* szerint *e. h.* a táborhoz nem messze tartózkodott.

²⁾ Ezt az oláhok Rogujernek nevezik; azért mondja a brassai egyház felirata: Stephanus Bathorius Vajv. Transilv. 65.000 turcorum in campo Rogujer prostravit in festo Colomanni. *Fasching, Nova Dacia II. d. 103. l.*

³⁾ *Fessler, V. d. 350. l.*

⁴⁾ *Bonfin e. h.* — *Pethő e. h.*, *Baksai 928. l.*, *Ortelius 51. l.*, *Hahn, Alt und Neu-Pannonia 206. l.*, és *Toppeltinus e. h. 1480-ra*, — *Dlugoss e. h.*, a brassai egyház felirata *Schwandtnernél e. h.*, *Sigler Bélnél 62. l.*, a *mölki évirat Pez Jeromosnál I. d. 261. l.* és *Timon 83. l. 1479-re*, — a *Kalander-Chronik* pedig *Hannernél, Königl. Stebenb. 222. l.* és *Chron. Fuchs. 41. l. 1477-re*, — *Sigler e. h.* october 13-dikára, a brassai egyház felirata

sereg kiállott az ütközetre készen. Báthori, ki épen olly megkülönböztetett istenfélő s kegyes, mint rettenthetetlen hős volt, mindenek előtt misével kívánta serege vallásos buzgóságát felizgatni, a szent ostya helyett szentelt földet osztogattatván ki emberei között. Az isteni tisztelet egyszerű ünnepélyének befejezésével egy rövid reggeli adott annak a nap fáradalmaihoz erőt. Ez után röviden de sziv-rehatólag szólott hajtársaihoz az öreg bajnok ¹⁾. Mire kívánságához képest az egész sereg esküvel fogadá szeretett vezére kívánságára, hogy harczol és helyt áll mind addig, míg mindnyájan dicsően elesnek vagy mint diadalmasok a csatamező uraivá lesznek. Az éles látású vezér szemeikből olvasá a letett eskü komolyságát, az elhatározott akarat szilárd erejét, és így a nap dicsőségében akár egy akár másképp mitsem kételkedve, nyugodtan állítá fel hadi rendjét. A bal szárnyon az első sort foglalák el a szászok saját kívánságukra, Hecht György szebeni gróf vezérlése alatt; hátok mögött álla egy csapat oláh; — a jobb szárnyat alkották a székelyek, ispánjok Kendi Antal által vezérelve, és hátok mögött a vármegyék dandárai által gyámolítva; a középponton volt maga a vajda a nehéz vasas lovasokkal, valamint a püspök is a maga dandáraival; a jobb szárny a zsigóti sebes patakig, a bal a romosi magas hegyekig terült el, míg tartalék gyanánt két csapat lovasság volt felállítva, egyszersmind a sereg összeköttetését a fejevári várral fentartandó ²⁾. A legnagyobb egyetértés és bizoda-

e. h., a mölki évszám e. h. és Gualter II. d. 970. l. Kálmán napjára, mi egyre megy, Chron. Fuchs. 41. l. october 13-dikára azaz Kálmán napjára, mondván: Feria IV. ante festum S. Galli alias die Mercurii, quarta decima mensis Octobris, első szavaival a többi írókkal october 13-dikára, mellyre esik szerda Gál napja előtt, későbbi magyarázatával egy nappal későbbre teszi ezen történeteinkben emlékezetes diadalt.

¹⁾ *Fessler e. V. d. 350. l.* egy beszédet ad szájába, mellynek az egykoru íróknál nincs nyoma.

²⁾ *Bonfin e. h.,* ki egyébiránt a szászok és székelyek vezéreit nem említi; de amazt bizonyosan tudjuk Mátyásnak egy okleveléből,

lom uralkodott a magyar seregnél, mely így felállítva hosszab ideig várta az ellenség megtámadását. A török táborban ellenben a sok vezér sokáig nem tudott a megtámadás tervére nézve megegyezni ¹⁾).

Végre megszólal a hadi tárogató, mint a megtámadás jele, és a véres ütközet megkezdődik. A törökök fő ereje a bal szárnyra veti magát; a szászok vitézül fogják fel az első rohamot és az ozmánok kénytelenek visszavonulni, de ezek nagyobb erővel térvén meg, a sokaságnak nem képesek ellenállani; rövid de véres harc után rendeik több helyen összeszaggattatnak és széljelveretnek. Egy részök a víznek szorítatnak, a másik összevagdaltatik, a többi az oláhokra veti magát, kik már most előnyomulnak, a törököknek rohannak, de a sokaság által elnyomatva szétveretnek. Több mint 2000 menekülni nem tudó szász és oláh találta sirját a Maros hullámai közt ²⁾. Nem nagyobb szerencsével indult meg a csata a jobb szárnyon, a székelyek és nemesek minden megfeszített ügyekezeteik mellett sem tudják megtartani állásaikat és igen nagy veszteséggel a középpontra vettetnek, mely így mindenfelől körülfogva már most az ellenség egész erejérek ki vala téve. Itt sem látszott kedvezni a szerencse a magyarok vitézségének; mindjárt az ütközet elején egy jól irányzott lövés elsodrá Báthori alatt lovát és ő azzal együtt összerogyik. Serege halálát vélvén, ijedten kezd szaladni Szászváros felé. Alig marada a vajdának még annyi ideje, hogy egy más lóra vetvén magát, a futók utját állja s így kiáltson fel: „Midőn

mellyben Hechtet ezen alkalommal szerzett érdemeiért nemességgel ajándékozta meg, és a mely megvan ivadékanak a Rosenfeld-családnak birtokában. *Marienburg II. d. 200. l., Eder, De initiis Saxonum 122. l.*; Kendi Antal volt pedig ekkor székely ispán, és így valószínű, hogy ő vezérelte ezeket.

¹⁾ *Hammer e. h.*, ki azt is megjegyzi, hogy az ozmán írók a sok vezér özivódásának tulajdonítják a csata elvesztét.

²⁾ *Bonfin e. h.* — *Dlugoss e. h.* másként adja elő ezen eseményt, azt állítván, hogy a magyar seregben 4000 polgár futott meg legelőbb.

istenért és annak szentjéért küzdünk, illy eseményekkel mitsem gondolhatunk; új paripám a sebetől nem tart és a jövőnd előérzetében megmutatja nektek az útát a diadalra vagy dicső halálra.“ A buzdító azavak a rettenthetetlen vezér szájából nem hangzanak el, az egész sereg megfordul és újult bátorsággal ront az ellenség utána tóduló sokaságára. Az ütközet fölelevenedik, a törökök engedni kezdenek, és az összeolvadt seregecske halált szór minden felé. De minden vitézsége mellett is az annyival nagyobb erőn diadalmoskodni nem tud ¹⁾. Három egész óráig állá ki mind e mellett az egyenetlen tusát ²⁾. Báthori mellett egyik hős a másik után hal el, ezek között Andrászi Lázár ³⁾ és Sándor Mihály, a csíki székelyek hadnagya ⁴⁾; ő maga, második lova is agyon szuratván alatta, gyalog oltalmazza magát, és hat sebével sem gondolván megadni magát nem akarja; azonban ereje a vérvesztés, a fáradalmas munka által mind inkább inkább fogyni, hű társainak köre ritkúlni kezd, melly majd egészen összeszakadozva csak egyes csapatokban oltalmazza magát nem győzedelem, nem élete megtartása végett, azt reményleni balgaság, ezt eszközölni lehetetlen volt; de megszaladni szégyenle, elevenen a megbőszült ellenség kezébe jutni irtódzék, csak éltét kíváná drágán eladni ⁵⁾.

Ezen elhatározó pillanatban fejtődzik ki a szomszéd dombok ormain Kinizsi Pálnak az ütközet zajának hallására előre sietett lovassága az ő és Jaksics Demeter vezérlése alatt ⁶⁾. A tárogató nyers rivallása, trombita harsogása és rémítő harczzaj hirdeti már távolból az epedve várt segítség közeledését, melly egyfelől új reményt más-

¹⁾ *Bonfin e. h.*

²⁾ *Dlugoss és Cromer e. h.*

³⁾ *Váradí, Theatrum fidelitatis e. h., Bartholomaeides, Comit. Gömör 152. l., Budai Ferencz, Polg. Lex. I. d. 42. l.*

⁴⁾ Az 1533-diki székely krónika. Lásd: *A nemes székely nemzet constitutiójai 293. l.*

⁵⁾ *Bonfin e. h.*

⁶⁾ *Dlugoss e. h.*

Béyer Lipót met.

KINIZSI PÁL .

bég ¹⁾, sok veretett agyon a pór nép által; maga Alibég is csak bajjal tudá életét megmenteni. Paraszt ruhába burkolva egy rosz viskóban tölté az ütközetet követő éjt és más nap reggel lovára fölvetvén magát, futva kiáltá meg gazdájának, kit verdégelt meg ezen éjjel, meghagyván neki, mondaná meg azt a vajdának ²⁾. Számos elfogott zászló dicsőíté a diadalt ³⁾; míg a gazdag tábor, melly a nagy zsákmánnyal együtt a győztesek kezébe esett, a kifáradt katona anyagi érdekeit elégítette ki, a szolgaságtól megmentett számos polgártársak hálája emberi érzelmeinek hízelt ⁴⁾. Nem csekély volt azonban a magyarok vesztesége is, 8000 bajnok találta dicső halálát a csatatéren ⁵⁾. A nagy vérontás miatt messze földre véres volt a Maros vize ⁶⁾. A foglyok száma ehhez képest igen csekély volt; az írók csak 50 előbbkelő ozmán elfogásáról emlékeznek ⁷⁾.

Unrest, Hahnnál I. d. 644. l. 42-., Fasching III. rész, 156. l. 60-., Tröster Hanernél e. h. 65-., Guatter II. d. 970. l., alkalmasint pennája vagy betűszedője egy 0-val megtoldván a számot, 650,000-re teszik a törökök veszteségét. — *Hamer e. h.* azt mondja, hogy mind a brassai egyház felírata, mind Sigler 65,000 elesett törökről szól, de ez nem úgy van.

¹⁾ Mátyás tudósítása Sixtus pápához, hol ugyan Isabég vagy Esibég helyett Elibég vagy Alibég áll; de mindjárt meglátjuk, hogy az utolsó szerencsésen megmenekedett.

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ Mátyás tudósítása Sixtus pápához.

⁴⁾ *Bonfin e. h.*

⁵⁾ *Bonfin e. h.*, *Pethő e. h.* — *Unrest Hahnnál e. h.* 16,000-re teszi az elesett magyarok számát. *Oláh e. h.* azt mondja, hogy a magyar sereg nagyobb része elesett, egyedül Geréb László erdélyi püspök dandárjából 200 nehéz lovas. — *Midón Dlugoss e. h.* azt állítja, hogy Kinizsi Pál és Jaksics elestek, mit az utolsóra nézve *Podlusányi is 381. l.* elfogad, mind a más írakkal, mind a történetek további folyamatával ellenkezésbe jön.

⁶⁾ *Oláh e. h.*

⁷⁾ *Dlugoss és Cromer e. h.* Ezek, mint Fessler állítja, a fényes győzelem élő bizonyosságai gyanánt a királyhoz küldettek. Annyi bizonyos hogy Mátyás a pápához írt tudósítása szerint várta az előbbkelő foglyok és elfogott zászlók átküldését és a szent-atyának

Báthori embereinek előre megtiltotta a fogoly-csinálást, és alkalmasint a veszteségökön felindult magyarok nem voltak hajlandók a meggyőzötteknek kegyelmezni. A napi munkában kifáradt magyar sereg még azon estve a csata-téren nagy lakomát tartott és így kívánta erősíteni lankadt erejét, melly alkalommal a törökök hullái pótolták az asztalok hiányát; maga Báthori sem vonta ki magát a köz örömből, sebeit beköttetvén. A víg estebédet, melly alatt a szerény tábori dalosok az ősök vitéz tetteit, és a nap dicsőségét egyszerű, de a hallgatókra mélyen ható énekekben magasztalák, követte a tomboló toborzó ¹⁾; még a komoly Kinizsi is a köz kívánságra megfuvatta tárogatóját és vad örömeben táncznak eredt, egy vaskos ozmán hullát kapván fel fogaival kezeinek minden segítsége nélkül és azzal lejtven bajtársai nem kis örömeire és bámulására köztöttek alá s fel. Az elesett törökök testei más nap helyben ásattak el, a magyarokéi, az erdélyi püspök dandárjából elesett 200 vasas lovagot kivéven, kiknek hullái ennek parancsából Gyula-Fejérvárra vitettek és ott temették el, Báthori rendelkezésből a szomszédban egy dombon nyertek örök nyughelyet, és ettől nem messze azon helyen, hol a vajda lovával elesett, egyszerű kápolna emelkedett föl ²⁾, mellynek omladékainál az erdélyiek a hazáért di-

ígérte hogy, mihelyt megérkeznek, neki is fog néhánynyal kedveskedni.

¹⁾ *Bonfin e. h., Hellai II. d. 185. l.*

²⁾ *Bonfin e. h. — Fessler szerint V. d. 354. l.* Báthori a kápolna fentartására 100 aranyat rendelt évenként a szászvárosiaknak. — Ugyanó alkalmasint ezen tüközet tekintetéből ajándékozta meg a lorettoi boldogságos szűz képét a maga egészen ezüstből öntött szobrával illy felirattal: *Magnificus Dominus Comes de Bathor Vayvoda Transylvaniae et Siculorum Comes, in honorem Dei Genitricis, quod per intercessionem ejusdem Virginis gloriosae a quodam maximo periculo liberatus fuit A. 1489. dicavit. Budai Ferencz I. d. 166. l.* — *A Tud. Gyűjt. 1822. I. 48. l.* a mondott feliratot adván, 1485. évet mond. — A kenyérmezei kápolnát alkalmasint az 5 kinceiből építették, mert ennek egyik ajtaján felül a Báthori-czímer illy felirattal áll; *Stephani de Bathor Vayvoda anno 1485.; de nem ő*

csöden elesett eldődek emlékéit ünnepelhettk, mint a schweiziek a manterni csontháznál, mind addig míg az ujjb, a hazai emlékekkel olly kevéssé gondoló kor annak utolsó nyomait más czélokra nem fordította.

A fényes győzelem igen nagy örömet okozott nem csak Magyarországon, hol ezt Mátyás minden felé kihirdette és „Dicsérünk téged isten“nel dicsőította, hanem az egész keresztyén világban, különösen Rómában, hol e miatt fényes hálaimek, díszmenetek és istendicséretetek tartattak ¹⁾. Zsigmond bazini gróf, ki épen ekkor a nürnbergi országgyűlésen tartózkodott mint Mátyás követe, a németországi karokhoz és rendekhez tartott beszédében ennek hírével kívánta őket segedelemadásra buzdítani ²⁾. Ezen győzelemlről tudósította a pápát maga Mátyás nem csak Gábor egri püspök és ekkor Rómában lévő követe által, mint kitetszik a bsbornokok collegiumának ez iránt Mátyáshoz írt leveléből ³⁾, hanem egyenesen

maga építtette azt, hanem testvérének Andrásnak fia, csak ugyan András, kire szállott minden vagyona, mint kitetszik egy kövön álló feliratból. *Tud. Gyűjt. e. h.*

¹⁾ „De qua (victoria) tantum laetitiam, — azt mondják a bsbornokok mindjárt említendő levelökben, — cum processionibus populorum, solemnitatibus missarum aliisque gaudiorum signis demonstrari voluit (pontifex), quanta nunquam in hac urbe pro quavis re gratissima ostensa est.“

²⁾ *Frehernél e. h.*

³⁾ Datum Romae nap és év nélkül. *Epist. Math. Coro. IV. rész, XXVI. levél, 47. l.* Itt a szent-atyák gyűlése tudósítja Mátyást arról, hogy Gábor bsbornok és egri püspök elolvasta előttök levelét, az általa ujjonnan nyert győzedelmen mindnyájan tiszta szívökből örülnek, benne vetik jövendőre is minden bizodalnokokat. Mátyásnak itt említett levelét történetíróink többsége egyedül a kenyérmezei ütközetre vonatkozóan tartja; *Szalay* ellenben azt állítja *Magyarorsz. Tört. III. d. 298. l.*, hogy több jelenségek szerint az nem a kenyérmezei ütközetről hanem a boszniai hadviseletről szól. Azonban mf azt véljük, hogy itt Mátyás valószínűleg mind boszniai hadviseletéről, mind a kenyérmezei diadalról tudósíthatta az egri püspököt. Már mindjárt a levél elején azt mondják a bsbornokok: „Gratias habentes clementiae divinae, quae tantum et iteratum victoriam de per-

is ¹⁾, Beatrix külön levelében bátyját és egy magyar vezér az urbinói fejedelmet ²⁾. De Mátyás nem volt megelégedve a pápának iránta való jó indulatával, segedelemadásával a törökök ellen és egész eljárásával a magyar egyházi ügyekben, és ez iránt egyenesen nyilatkozott is az egri bíbornok püspökhöz az ozmánok ellen nyert utolsó diadala iránt írt levelében, mellynek ezen részét is közölte Gábor püspök, hihetőleg ura parancsából, a bíbornokokkal. Azért ennek tanácsa most említett levelében sajnálkozását jelenti ki, hogy a király a pápával nincs megelégedve, holott ez arra okot nem szolgáltatott, most is tiszteli, becsüli őt és érte megtenni mindent kész. A velenceiek követségét épen nem úgy fogadta mint a szultán barátainak, hanem mint az apa fiainak küldöttéit, midőn hozzá folyamodnak. A törökök ellen valamint eddig mindent megtett, úgy ez után is megteendő. Mátyás erre élésebben felelt, köszönettel fogadta a reá halmozott dicséreteket, de egyszersmind kinyilatkozta, hogy e helyett inkább tetteleges segedelmet várt volna. Az után nyilvános panaszt emelt a szent-anya ellen, hogy Veglia szigetét a velenceiek helytelenül, igazságtalanul és jogai megsértésével foglalták el, és még is a pápa pártjokat fogja; e felett a fő papok kinevezésében is a magyar királyok pártfogó jogait megszorítani törekszik, mint ez most a modrusi püspök dolgában történt. Ebben, úgy mond ő nemes őszinteséggel, lehetetlen ő szentségének engedelmessé válnom, ezt eltérni nincs hatalmamban. Királyainak ezen ősi jogaihoz erősen ragaszkodik Magyarország.

fidis Turcis eidem Majestati vestrae contulisset, és valamivel alább: accepta tam pulchra et gloriosa opportunitate et felicissima victoria jam tribus vicibus intra paucos menses a Deo sibi concessa.“ A három itt említett győzelem nem lehetett más mint Verbász megzárása, a verbászi basa későbbi megverettetése és a kenyérmezei diadal.

¹⁾ Mátyásnak egyenesen a szent-atyához intézett levelét közli *Katona IX. d. 240. l. Baluziusból Miscellanea*, mellyeket Manusius bővített, *I. d. 502. l.*, mint azt Cornides irományai közt találta.

²⁾ *Allegretto Allegretti, Diario Sanese Muratorinól Script. Rer. Ital. XXIII. d. 795. l.*

Már azon országos tanácsban, mellyben ezen ügy tárgyalás alá vétetett, kedvetlen szemrehányásokkal illettetem, hogy elég erőlesen nem gondoskodom az ország ezen szabadalmáról. A szent-atyá meg lehet győződve, hogy az ősi jogait mindig féltékenyen őrző magyar nemzet később a kettős keresztet, melly országunk czímere, hármassá tenni, mint azt megszenvedni, hogy a szent-koronához tartozó egyházi haszonvételek és fő papságok az apostoli szék által osztogattassanak ¹⁾. Ha a velenceiekkel a pápa szövetséget kötén, ezek erre érdemesek akarnak lenni, hagyjanak fel a török szövetséggel, melly őket megfertőzteti, és egyesüljenek a többi keresztyénekkal, midőn már most ezek Olaszországot is fenyegetik ²⁾.

A modrusi püspökségre ugyanis Mátyás király Antalt, jadraí fit és feleségének gyóntatóját, akarta kinevezni, ennek különös kérésére ³⁾; azonban a pápa a király tudta és hire nélkül Raguzai Kristófot nevezte ki ⁴⁾. Növelte az ebből eredett kedvetlenséget az olmczi püspökség dolga, mellyre János váradi püspököt, igen kedves emberét, ajánlotta volt Mátyás; a pápa ellenben megerősítését egyenesen megtagadta, azt adván okúl hogy ezen ember felől nem a

1) „Duplicatam illum crucem, quae Regni nostri insigne est, gentem hungarum libentius triplicare velle, quam id consentire, ut beneficia et praelaturae ad jus coronae spectantes per sedem apostolicam conferantur.“ — *Kerchelich*, a magyar korona jogainak a pápai insolentia ellen nagy védlője, azt gyanítja, hogy a kétszereztetés is illy okból történt. *Notit. Praelim.* 296. l.

2) Datum Budae év és nap nélkül, de valószínűleg 1480-ról. *Math. Corv. Epist.* IV. rész, XXVII. levél, 52. l.

3) *Ferrarius, De Rebus Hung. Prov. Ord. Praed.* III. rész, I. könyv, 5. fejt. 411. l., ki egyenesen Antalnak nevezi őt; hibás tehát *Pray, Annal.* IV. d. 185. l. azt állítván, hogy András volt neve, miután ő is Ferrariusra utal.

4) *Pray e. h.* — „Mióta, úgy mond *Schneller, Ungarns Schicksale* 259. l., Mátyás új felesége által ösztönözve az eretnek csehek és hitetlen törökök ellen kevesebbet tett vagy tehetett, a curiának különös elhidegülését kénytelen volt tapasztalni.“

legjobb hírek szárnyalnak ¹⁾. Később azonban annyit még is nyert, hogy a püspökség igazgatását reá bízassa a váradi megtarthatása mellett ²⁾.

Az alatt eltelt Fridrikre nézve a fizetés második határnapja is, a nélkül hogy kötelességének eleget tett volna. Mátyás ugyan látván, milly kevésbé reménylheti Fridrik részéről az elvállalt föltételek teljesítését, még az év elején februarius 2-dikán felszólította volt az osztrák rendeket, kik a fizetésről szóló kötelezvényeket hasonlólag aláírták volt hogy, miután a császár többszöri felszólítás után fizetni nem akar, ők tegyék le a kötelezett összeget ³⁾. Valószínűleg ennek következtében ajánlották az osztrák rendek a császárnak ezen összeg kölcsönözését, mit Fridrik ugyan elfogadott és a rendeket biztosította, hogy ezen összeg a most közelebbről Bécsben tartandó országgyűlés által kivetendő adóból nekik meg fog téríttetni ⁴⁾; de azért mégis Mátyásnak mitsem fizetett, bár alattvalóitól rovatallal tetemes pénzösszeget szedett föl ⁵⁾. Növelte Mátyásban az e miatt támadott kedvetlenséget ⁶⁾ azon külfönös jó indu-

¹⁾ Datum Romae sub annulo piscatoris 22. martij 1479. *Epist. Math. Corv. IV. rész, IX. levél, 16. l.*

²⁾ Hibáz *Katona, IX. d. 16. l.* azt állítván, hogy Pruis János valóságos olmücsi püspökké lett volna, mert ez soha sem volt. *Series Episc. Olomuc.* — Ezen évben adta át Mátyás a Buda melletti Fejéregyházát a Pál>soknak, Datum Bude feria secunda ante festum nativitatis S. Joannis Baptiste (június 21-dikén). *Eggerer, Fragmen. Pau. II. könyv, XXX. fej. 252. l.*; Sixtus pedig megengette Czobor Jánosnak, hogy a Domokosiak számára Czobor-Szent-Mihályon egy házat építtethessen, Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae 1479. tertio kalendas Jan. azaz december 30-dikán. *Péterfi, Conc. II. d. 285. l.*

³⁾ Datum Kremnitz an unser frawntag lichtmess anno domini 1479. *Oklevéltár, DCXXVIII. sz.*

⁴⁾ Geben zu Grecz am Sonntag nach Sannd Philips und Sannd Jakobstag (május 2-dikán) nach Ch. geburde. *Oklevéltár, DCXXX. sz.*

⁵⁾ Hogy a bécsiektől ezen szfm alatt 100,000 (?) forintot szedett föl és azt magának tartotta, mondja *Bonfin is IV. tiz. V. könyv, 441. l.*

⁶⁾ *Haug* szerint *Ungr. Chron. 59. l.* több osztrák nemesek is készítették Mátyást a császár ellen, azzal kecsegtetvén hogy most

lat, azon megkülönböztetés, mellyel a császár a megszőkötött esztergomi érsek ¹⁾ iránt viseltetett. Rohr Bernát ²⁾ salzburgi érsek ugyanis Fridriknek hosszabb unszolásaira megigérte volt már előbb, hogy érsekségéről ennek kedvéért lemond ³⁾, de némely föltételek alatt ⁴⁾, most pedig Fridrik őt magához hivatván, tőle azt követelte, hogy ezektől elállván mondjon le megyéjéről, adja azt által Flansnak, maga pedig elégedjék meg a bécsi püspökséggel. Azonban ezt ő semmikép sem akarta tenni és az előbbi föltételek teljesítését sürgette ⁵⁾. A dolgok ezen folyamáról tudósított a magyar király Trautmannsdorf Kristóf seckai püspök és a salzburgi érsek legfőbb tanácsadója által ⁶⁾, ki csak azért, hogy ezt neki hírül vihesse, tüstént lement Budára, mire a felbosszantott császár annak minden jószágait birói zár alá vette ⁷⁾, a salzburgi érseket magát tartományaiban minden jövedelmeitől megfosztotta s alattvalóinak a kereskedést Salzburggal egészen megtiltotta ⁸⁾. Így azután Mátyás november 17-dikén a seckai

könnyen meghódíthatja az országot, mivel Fridriknek nincs módja azt oltalmazni, ők pedig rokonaikat s barátaikat a királynak megnyerni képesek.

¹⁾ Ezt *Curaeus I. d. 362. l.* Bernátnak nevezi, a salzburgi érsekkel fölcserélve. Ezt teszi *Schickfuss is I. d. 158. l.* még azt vetén utána, hogy a magyar koronát is magával vitte.

²⁾ 1466-ban lett salzburgi érsek, előbb Ágostonos barát volt. *Julius Caesar VI. 34. l.*

³⁾ *Chron. Salisb. Pex Jeromosnál II. d. 432. l.*

⁴⁾ *Unrest, Chron. Austr. Hahnál I. d. 647. l.*

⁵⁾ *Unrest e. h.* — A salzburgi évkönyv *Pex Jeromosnál e. h.* csak közönségesen mondja, hogy a salzburgi érsek megváltoztatta szándékát.

⁶⁾ Ebron Kristófnak nevezi *Fessler V. d. 355. l.*, Trautmannsdorf Kristófnak a többi írók, mint *Kurz, Friedr. IV. II. d. 148. l.*, *Julius Caesar VI. d. 241. l.* stb.

⁷⁾ *Pray, Annal. IV. d. 137. l.*

⁸⁾ *Chron. Salisb. e. h.* — Név azerint Takanbrun és Vaidorf várát foglalta el. *Julius Caesar és Kurz e. h.*

püspökkel magával¹⁾, később csak ugyan vele de már mint a salzburgi érsek meghatalmazottjával szövetséget írt alá²⁾, melly szerint mind kettőjük birtokának oltalmát Fridriknek minden megtámadása ellen magára vállalta, az érsek ellenben Pettau, Rain, Traisach, Gmundt és az érsekség Kärnthenben fekvő minden jószágainak, a seckai püspök pedig Bischofflegk, St. Georg bei Vildow, Sumberg és Niedergeyl átadását ígérték. Ennek következtében Mátyás ezen várak átvétele végett Tarczai Tamás vezérlete alatt egy csapatot küldött Kärnthenbe³⁾. Fridrik, kitől már előbb engedelmet nyert volt arra, hogy a velenceiek ellen, kik Veglia szigetét fenyegették volt, egy sereget küldhessen át ezen tartományon és Krainán, azt vélé hogy ez azon sereg, és így ellene semmi készüléket sem tett, úgy hogy az minden akadály nélkül elfoglalhatta a seckai püspök és salzburgi érsek jószágait⁴⁾. Ezzel a király nem elégedett meg, hanem egyszersmind követei által Bécsben az osztrák rendeknél újra sürgette az 50,000 forint letételét, tizennégy napi haladékot engedvén nekik, melly alatt ha nem fizetnek, 12,000 emberrel fogja a késedelmeskedőket tartózással teljesítésére szorítani⁵⁾.

1) A seckai püspökkel mint a salzburgi érsek meghatalmazottjával kötött szövetséget nem bírjuk, de említi azt a salzburgi évkönyv *Pezuel e. h. . Metzger, Híst. Salzb. IV. könyv, 43. fejt.*

2) Az egyező levelet, Geben zu Offen an Mitwoch nach St. Martinstag 1479. közli *Fröhlich, Dipl. Styr. I. d. 354. l.*

3) *Fessler V. d. 357. l.* Tarczai kívül említi Székely Jakabot is.

4) *Fessler e. h. — Linck Reichwein* Jakab egykorú kézírata után az 1479-dik esztendőnél azt állítja, hogy csak ekkor nyerte Mátyás Fridriktől ezen engedelmet és így csalta meg őt. Ezt elfogadják némelly újabb írók is, mint péld. *Schels, Oest. Gesch. VIII. d. 207. l.* Hasonl. *Hansitz, Germ. Sacra II. d. 526. l. — Annal. Augsb. Menckennél I. d. 1683. l.* azt állítja, hogy ezen évben küldöttek az augsburgiak Fridrik segítségére 500 lovast, de ezeket Mátyás Bécs környékében elfogta és egy sem jött közülök vissza. Itt azonban legalább az évben hiba van.

5) Kitéteszik ez a mölki apátnak, a bécsi sz. György prépostjának és a mauerbachi perjelnék szeptember 24-dikén 1479. a többi osztrák főpapokhoz írt leveléből. *Fischer, Klosterneuburg II. d. 470. l.*

Ezen évben érte Mátyást azon hír hogy a pápa végre legalább egy részben engedett ismételt kéréseinek sógorára az arragoniai bíbornokra nézve. A király az esztergomi érsekséget ennek szánta, de egyszersmind a pápát megkérte volt, hogy ugyan ezen alkalommal nevezze őt ki követének Magyar-, Lengyel- és Csehországban, miszerint ő ezen birodalmak erejét egyesítvén, sikeresebben léphessen föl az ozmánok ellen ¹⁾. A pápa az utolsót valósággal meg is tette s ennek következtében az új követ az év első felében megérkezett Budára ²⁾ és estve éjjelből nappalt varázsló számos szövétnek mellett olly megkülönböztető fényvel fogadtatott, hogy magát a szent-atyát vagy a császárt nagyobbval fogadni nem lehetett volna ³⁾.

Ezen évben, mellynek végét is Budán töltötte Mátyás ⁴⁾, léptek föl a felső vidéken Perényi István és Palóczy István némelly zsoldjokba vett idegen tűzi fegyveres ⁵⁾ csapatokkal, rémítő pusztításokat vivén véghez. Vétkes

¹⁾ *Dlugoss XIII. könyv, 581. l.*

²⁾ *Bonfin IV. tisz. V. könyv, 443. l.* a bíbornok követ megérkezését decemberre teszi ugyan, de annak egy leveléből, melly által Sobints Péter lublai kapitányt az általa Podolin városában mint saját birtokában épített kápolna részére, annak fentartása, tatarozása, könyvek, gyertyatartók, kelyhek és más díszletekkel ellátása tekintetéből némelly bünbocsánatokkal ajándékozta meg, Datum Budae Veszpremiensis dioecesis anno incarnationis dominicae 1479. 17. mensis aprilis, és a mellyet *Wagner, Anal. Sceps. III. d. 259. l.* és utána *Katona e. h. IX. d. 287. l.* közöl, nyilván kitetszik, hogy már az év első felében Budán volt.

³⁾ *Bonfin e. h.*

⁴⁾ Innen erősítette meg november 29-dikén Boroszló városa némelly szabadalmait, Geben zu Ofen am Abend S. Andreae des heiligen zwölf Botten 1479. *Lünig, Reichs-Arch. Pars Spec. Cont. IV. B. 2. Forts. 272. l.* — Innen parancsolta meg december 20-dikán a kolozsmonostori conventnek, hogy Dézsi Péter mármarosai főispán által ugyanazon megyei Bocskó és Lonka helységében elkövetett erőszakos rablás, gyilkosság és jószágfoglalás iránt tegyen törvényes vizsgálatot, Datum Bude in profesto b. Thome Apostoli, anno domini 1479. *Okleréltár, DCXXXVII. sz.*

⁵⁾ *Pixidibus barbatis.*

tettöknek valóságos oka nem tudatik, valamint az sem, voltak-e valamely külső hatalmassággal összeköttetésben? A körülmények arra látszanak mutatni, hogy Fridriknek volt némi része ezen mozgalomban. A bűnösök terhelő ítéletet kaptak ¹⁾.

¹⁾ Az ítélet megvan a leleszi convent irásai közt N. Fasc. 28. actorum anni 1479. Lit. M. Nro 59. *Kovachich, Suppl. ad Vest. Com. II. d. 252. l.* — Annyit mond *Bonfin* is *I. tiz. I. könyve, 19. l.*, hogy Perényi Imre híres vezér és gazdag birtokos magára haragította Mátyást és azért minden birtokától megfosztatott, félel-messé tévén magát, de hogy fiának csak ugyan Imrének szelidsége-ért végre még is megengedett a király és visszaadta neki az atyjá-tól elfoglalt jószágokat. Az időt azonban, mikor ez történt, nem határozza meg.

LV.

1 4 8 0.

Az 1480-dik év első napjait Mátyás Budán töltötte és mind a mellett hogy kedvetlenségei Fridrikkel nem voltak még koránt is kiegyenlítve, olly reményben miszerint ezek miatt még most nem lesz kénytelen tettelesen föllépni, és bízván a külföldről ígért segedelemben ¹⁾, készü-

¹⁾ Ferdinánd sicíliai király Mátyást tudósítván, hogy kimondhatatlan örömmel értesült november 14-dikén kelt leveléből a huszárjai által a törökökön nyert dicső győzedelméről, őt buzdítja tovább is a keresztyén hit védelmére s igéri hogy maga részéről mindent elkövetend, hogy Olaszország ügyei elintéztetvén, a hit köz ellensége ellen a királynak említett levelében kifejtett kívánásához képest köz akarattal egy nagyobb hadjárat intéztesék el, miként erről őt követei Leoncius János és Fontana Ferencz, kikkel mindent közöltt, bővebben értesstendik. Datum in Castro nostro Neapolis 5. Julij 1481. *Epist. Math. Corv. IV. rész, XLII. levél, 105. l.* — *Katona IX. d. 402. l.* ezen levelet 1481-re tévén és a kérdéses győzedelmet a Kinizsi által ezen évben nyertre vivén, maga elismeri, hogy itt vagy az évben vagy a napban hibának kell lappanganí. A Kaprinai irományai közt *L. köt. 34. l.* ezen levél kelte január 5-dikére tétetik 1481.; de így is az évben hiba van, mint bizonyítja a segedelem ajánlása, melly 1481. elején nem történhetett, mivel

leteit az ozmánok ellen komolyan folytatta és magát a császár, kedves apját mint levelében őt nevezi, innen január 28-dikán szívesen megkéri, hogy azon 24 hajót, melyeken Regensburgból a török háborúra általa vásárlott nyilak, puskák és más hadi szerek leszállítandók, tartományain minden vámfizetés nélkül bocsássa át és ennek következtében minden alattvalóit, különösen pedig a dunai vámszedőket ehhez képest utasítsa, miután ezen készletek egyenesen az egész keresztényiség köz javának előmozdítására vagynak szánva, biztosítván őt hogy ezen fegyverneműket egyedül a törökök ellen használandja és maga részéről hasonló szívessegre ajánkozván ¹⁾. Kevéssel ez után ügyes orvosok segítségével ²⁾ nyavalyájából kigyógyítva Zágrábba ment által a király ³⁾, itt közönséges vagy

ekkor már Otranto a törökök birtokában volt és Ferdinánd maga várt Mátyástól segédelmet, mint annak idejében meglátjuk. Mi letanácsosabbnak véltük e levelet januarius 5-dikére 1480. áttenni, mely esetben az abban említett győzedelem a verbászi volna.

¹⁾ Datum Bude 28. die mensis Januarj anno domini 1480. Ezen levelet említi *Chmel, Regest. 692. l.* megjegyezvén, hogy annak eredetije a rideggi levéltárban található. Innen van alkalmunk azt adni egész kiterjedésben *Oklevéltár, DCXXXVIII. sz.* Egy futó összehasonlítás bizonyítja, hogy ez kevés szavak változtatásával ugyanaz, mely *Mátyás levelet* közt *IV. rész, XVII. lev. 31. l.* mint Pozsonyban frott kelet ideje nélkül fordul elő és a melyet töréntetróink, nevezetesen *Katona e. h. 17. l.* 1476-dik évhez tartozónak vélték, mivel *Bonfin* szerint ekkor Mátyás sok vívó szereket szállítottatott le a Dunán az ozmánok ellen.

²⁾ Ezek közt volt a casertai püspök is, kit Mátyás Nápolyba visszamenőben ipának különösen ajánlott mint az orvosi tudományokban igen játtas és ügyes egyént, megjegyezvén, hogy őt betegsége miatt tartóztatta magánál illy hosszú ideig és kérvén a királyt, bizonyítsa he neki hogy az ő ajánlata nem szokott siker nélkül maradni, hitelt adván egyebekben is szóbeli előadásainak. Minden kelet nélkül *Epist. Math. Corv. IV. rész, XXXVIII. lev. 93. l.* Kaprinai kéziratai közt illy kelet áll: *Zagrabiae* — — az idő kitétele nélkül.

³⁾ *Bonfin* ugyan azt állítja hogy Mátyás mindjárt a bosnya táborozás után Zágrábba ment és itt jött hozzá Kassa vidékéről Beatrix; azonban ez ellenkezik az egykorú oklevelekkel. — *Kerchelich, Hist. Eccl. Zagrab. 188. l.* több leveleit említi Mátyásnak, melyek

kikiáltott gyűlést tartandó, miután az előbb kelő tótországi nemesség közül sokan gyilkossággal, ortonállással, rablás-sal, erőszakoskodással és más bűnökkel vádoltattak. Ezek közt volt maga a bán Laki Tűsz János is ¹⁾, a király keresztatyja, sokáig kedves embere, kinek már egyszer megkegyelmezett volt, mint annak idejében láttuk, és ki most újabban terhes vádakkal illettetett. Miből állhattak ezek, bizonyosan megmondani nem tudjuk ²⁾; de valószínűleg némelly erőszakoskodásai mellett ³⁾ abból, hogy a velen-czeieknek kedvezett, a király parancsainak nem engedelmeskedett, a törököket bebocsátotta ⁴⁾; de ez rossz lelkiismerete által ösztönözve, a megérdemlett büntetést elkerü-

állítólag Zágrábban még 1479-ben keltek, nevezetesen azt, melly által Osvát püspöknek egy várat adományoz lakásul, azt melly által a Domokosiaiak monostorát Zágráb városában a szent Katalin egyházához teszi által, azt melly által Opatavia helységét a káptalan-nak adományozza stb.; de ezeknek kelte napját nem említvén, azokra mitsem építhetünk. Említi végre e tekintetből Mátyásnak egy levelét, melly által a zágrábi egyház szabadalmait megerősíti illy kellel: Datum Zagrabiae feria secunda ante festum S. Pauli 1480. De Pálaak több napok lévén szentelve, ennek kelte idejét sem tudjuk egész bizonyossággal meghatározni, és így az sem birhat állításunk megváltoztatására.

¹⁾ *Bonfin IV. tisz. VI. könyv, 444. l., Kerckelich, Hist. Eccl. Zagrab. 188. l.*

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ Van Mátyásnak egy levele, mellyről bizonyosan nem tudjuk, kihez szól, de mint ezt *Katona e. h. 264. l.* nem minden alap nélkül gyanítja, magához a bűnös bánhoz van intézve, és mellyben neki szemére hányja, hogy bár ő reá kegyelmeit halmozta, ő ezért neki csak háladatlansággal fizet és olyakat tesz, mellyek a legnagyobb béketűrét is kísértetbe hoznák. Most közelebbről is Herendicz Györgyöt elégséges ok nélkül elfogatta és mind fogva tartja. Azért valamint Magyar Balásznak, sergei vezérének meghagyta, hogy ezt tőle visszakérje, úgy másfelől neki is komolyan meghagyja, miszerint hűségtelenség büntetése alatt Magyar Baláss felszólítására ezen Herendicz Györgyöt adja ki, különben horvátországi jószágai tüstént el fognak koboztatni. *Epist. Math. Corv. IV. réss, XXI. levél, 39. l.*

⁴⁾ *Kerckelich, Notit. Praelim. 294. l.*

lendő, mindjárt az idézés után gyermekeivel, ingó vagyonaival és hirtelen összezsarolt 60,000 forinttal némelly előkelő horvátországi birtokosok és nevezetesen öcscsének Tusz Osvát zágrábi püspöknek segítségével ¹⁾ Velenczébe szökött által ²⁾, hol jól fogadtatott és még Mátyás halála után is élt ³⁾. A pénzes ember pénzben mindig szükségét szenvedő királya haragját maga idejében tett kölcsönzések által ⁴⁾ le tudta csilapítani s ez minden további üldözéssel felhagyott, miután minden jószágait, nevezetesen Strigót, Kapronczát, Csáktornyát, Szent-Györgyöt elkobozta. Zágrábi mulatása alatt tudósíttatott a király arról ⁵⁾, hogy Fridriknek 500 lovasa Brucknál a Lajta mellett Magyarországra törvén ⁶⁾, Sopron vidékét feldulta és pusztítva egész Györrig nyomult ⁷⁾, a város segítségére robogó magyar seregecskét megverte, azután pedig nagy zsákmánnyal terhelve visszavonult ⁸⁾.

¹⁾ Bizonyítja ezt Ország Mihály nádornak és Báthori István országbirájának János, András, György és Miklós csetinei grófok, Blagai Miklós, István, János és Mihály, továbbá István modrusi gróf, Zrinyi Péter, Tusz Osvát zágrábi püspök és mások mint meg nem jelenők ellen Tusz János hazaárúlónak lappangtatásáért 1481-ben hozott ítélete. *Extr. Dipl. Anolz. XXVI. cs. 28. l.*

²⁾ *Kerchelich e. h.* — Tusz János ezen megszökésének éve iránt az írók nem egyeznek meg. *Kerchelich e. h.* még 1479-re teszi, *Engel e. h.* 1481-re halasztja; azonban *Bonfin e. h.*, ki ez iránt szinte nem egyetlen kútfőnk, olly nyilván teszi ezen évre, hogy az iránt minden kétségünk megszűnik.

³⁾ Még 1496-ban is itt tartózkodott és Várdai Péter kalocsai érsek neki ide írt. *Epist. Petri de Varda CXXXIII. levél, 248. l.*

⁴⁾ Mátyásnak több kötelezvényei maradtak Tusz János halála után fíára Alfonzra, ki az egyik adósság iránt pert is folytatott később Corvin János ellen. A kötelezvények 1481-ben keltek. *Extr. Dipl. Anolz. XXVI. cs. 38. és 39. sz.*

⁵⁾ *Bonfin e. h. 443. l.*

⁶⁾ *Bonfin e. h. 443. l.*, ki szerint Fridrik kezdte el ezzel a háborút a magyarok ellen; a német írók, különösen *de Linck* szerint a magyarok jelentek meg előbb a csata mezején.

⁷⁾ *Bonfin e. h.*

⁸⁾ *Bonfin e. h.* és Reichwein Jakab kézírata *de Lincknél Annal. Claravall. II. d. 259. l.* — Fridrik ezen beütését említik Naucle-

Ezen Mátyás annyira felindult, hogy Stájerhon szélein felállított seregei vezéreinek tüstént megparancsolta, hogy ők is kezdjék meg az ellenségeskedést, maga pedig a további rendelkezések megtétele végett Budára sietett ¹⁾, hol az után hosszabb ideig mulatott ²⁾. Szapolyai István,

rus Vol. II. gen. L. és utána *Raynald is e. h. XIX. d. 296. l.*, de 1481-re teszik.

¹⁾ Már martius 9-dikén Budán volt és innen adott Lábatlani Gerely részére levelet. Datum Bude feria quinta proxima ante Dominicam Laetare Anno Domini 1480. *Katona e. h. 266. l.* — Van Mátyásnak egy február 24-dikén kelt levele, mely által Guthi Ország Mihály nádornak a váradi káptalan és a királyi városok közt a váradi vásári vám iránt folyt pörben 1478-dik évi április 5-dik napján hozott ítéletét (*Oklevéltár, DCXVIII. sz.*) Mészáros Benedek és Baccalaureus szebeni esküdt polgároknak városuk és a többi erdélyi királyi városok nevében tett kérelmére szóról szóra átírva megerősíti, Datum per manus reverendissimi etc. Anno domini 1480. sexto kalendas martij. *Oklevéltár, DCXL. sz.* De itt a kelet helye nem lévén kitéve, azt Mátyás Budára érkeztenek meghatározására nem használhatjuk.

²⁾ Bizonyítják ezt számos itt kelt levelei, az ez után külön említendőkön kívül nevezetesen az, mely által martius 24-dikén Burgard pozsonyi tanácsosnak és ottani királyi ügyvédnek megparancsolja, hogy Pozsony városa tanácsát keresse meg és bírja rá, miszerint székérvara mesterét Rucskót az annak általa adományozott pozsonyi házba igtassa be s többé őt annak birtokában ne akadályoztassa. Geben zu Ofen an unser frawen der Verkündung Abend. Anno domini 1480. *Oklevéltár, DCXLI. sz.* — Április 11-dikén Zuckinafalvai János részére adott kegyelemlevelet. Datum Bude feria tertia proxima post dominicam Quasimodo. Anno domini 1480. *Katona e. h. 266. l.* — Április 22-dikén a vinodoli kertletben eső ozirkveniczai, továbbá a szent-ilonai és szent-salvatori kolostorokban lakó Pálosok részére Frangepáni Miklós vegliai, zengi és modrusi grófnak, dalmát és horvát bánnak Noviban 1428-dik évi januárius 4-dikén kelt levelét, melyben a czirkveniczai szerzetesek részére a czirkveniczai völgyben bizonyos földet adományoz, — továbbá Frangepáni István, Demjén, Márton, György, Bertalan, János és Miklós hasonlóképp vegliai, zengi s modrusi grófoknak Zengen tartott gyűlésökből kelt levelét, — melyben a szent-ilonai és szent-salvatori kolostorokat bizonyos malmok, rétek, telkek, továbbá egy fél helység és a vinodoli kertletben eső Belgrád falu birtokában

Tettauer Vilmos és Székely Jakab ¹⁾ a vett parancshoz képest sergeikkel ²⁾ mindjárt benyomultak és a táborozást a tartomány feldulásával valamint Regede vagy Radkersburg

megerősítik s elődeik rendelkezése szerint ezen jószágokról magok kezeit leveszik és tisztjeiket az azokba avatkozástól eltiltják, — a horvát nyelven kelt és előmutatott eredetiekből szóról szóra latinra fordítva átrja s megerősíti. Datum Bude Sabbato proximo ante festum b. Georgii martyris anno domini 1480. *Oklevéltár, DCXLII. sz.* — *Bonfin e. h.* azt állítja, hogy ezen idő tájban Mátyás 17 hónapot töltött folytonosan Budán; azonban hogy ezen állítás helytelen, bővebben ki fog tetszeni további előadásunkból. *Katona e. h. 282. l.* Bonfin ezen előadásának megczáfolására hivatkozik Mátyásnak egy az arragoniai bíbornokhoz intézett levelére, melyben a segédpénzek kimaradása iránt panaszkodik, bár ő az ozmánok ellen nagy készületeket tett, sőt Boszniába beültött és egész Herczegovináig hatott, melly *Mátyás levelei* közt fordul elő illy kelettel: Datum Zagrabiae 14. Junij 1480., és a melléről mi melleleg már feljebb emlékezünk. Azonban maga is kételkedik ezen kelet helyességében, mert a király ez után hat nappal és így június 20-dikán már megint Budáról adott levelet Szalárdi turóczi prépost részére, Datum Bude feria tertia proxima ante festum nativitatis beati Joannis Baptiste anno 1480., három hónappal később pedig (augustus 22-dikén) Esztergomból Királyfalvai Sulits János részére, Datum Strigonii feria tertia proxima post festum beatissimi Stephani regis anno domini 1480. Bár Katona okoskodása tökéletesen nem elégt is ki bennünket, mindazáltal mi is kétkedünk az arragoniai bíbornokhoz intézett levél kellének helyességén, annyival is inkább, mivel Mátyás leveleinek kolte ezen idő tájban közönségesen igen hiánosan van kitéve, mi az események egymásból folyásának meghatározását igen nehezíti.

¹⁾ *Bonfin e. h.* — *Dlugoss e. h.* Mátyás vezérét Tarczy Tamásnak, *Megiser, Annal. Carinth. IV. könyv, 26. fejt.* Maubicznak nevezi.

²⁾ „Cum ipsa regina Beatrix, azt mondja a pápai követ tudósításában, bellum hoc permolestum habeat, et nullus sit naturalis Hungarus, qui in Christianos id bellum suscipere velit, soli tantum Bohemi (eretnekek) et transfugi turcae (hitetlenek) et aliae gentes ut Serviani (meghasonlottak) stb.“ Ebből *Engel, Gesch. v. Serv. 448. l.* azt kövekezteti, hogy Mátyás sergei magvát cséhek és szerbek alkották. Azonban valamint a pápai követ tudósítása nagyításának nyilvános jeleit hordja magán, úgy Engelnek arra épített okoskodása is meggyengül.

és Pettau megszállásával nyitották meg¹⁾). Az utolsót Székely Jakab vitézséggel vívta meg²⁾); az első hosszabb ideig állott ellent Szapolyai István ügyekezeteinek³⁾). Mátyásnak, úgy látszik, még ekkor nem volt szándéka Fridrik ellen komolyan föllépni; rá akart ijesztetni, hogy őt minden tetteleges föllépéstől tartóztassa, míg ő az ozmánok felé fordítja fő erejét, mihelyt a pápának ígért segedelmét megnyeri. Azért csak egy kis futó sereggel indította meg a háborút és ennek vezérlését is csak kapitányaira bízta⁴⁾). Fridrikre nézve Mátyás föllépése váratlan volt, és bár ő volt első, ki fegyverhez nyult, őt Stájerhonnak ezen megtámadása készületlen találta; azért a német rendek előtt egyenesen panaszt tett az iránt, hogy a magyarok királya első törte meg a békét, sőt annak előre bocsátott felmondása nélkül egyenesen a becsület törvényei ellen kezdette meg a háborúzást, mire nézve egyszersmind felszólítja őket, hogy ezen sérelme tekintetéből, melly állása által reájok is kiterjedt, segedelmet adjanak annak megboszulására⁵⁾).

1) *Bonfin* szerint Marburg megszállásával; de hogy ez csak egy évvel később támadtatott meg, alább megmutatjuk.

2) *Bonfin e. h.* és *Pethő 86. l.* Az első Pettau megvételeit februariusra teszi, mi nem lehetetlen. — Ezen Kövendi Székely Jakab adománylevelet nyert volt 1474-ben Gyéres, Tóhát és Csürke faluk iránt Torda vármegyében, melly megvan a Maurer-család levéltárában. *Kállay, A székelyekről 281. l.*

3) *Bonfin e. h.* Regede megvételeit is februáriusra, *Fessler* pedig *e. h. 357. l.* mind ezt mind Pettau megvívását martius 6-dikára teszi; azonban alább oklevelekből bebizonyítjuk, hogy Regede ekkor még nem volt a magyarok kezében.

4) *Bonfin*nek kétes előadásából azt lehetne következtetnünk, hogy Mátyás maga vezérelte seregeit; ellenben *Engel e. h. 367. l.* azt állítja hogy ebben a királyt lábfájása, mellyben ekkor szenvedett, akadályoztatta. Azonban valaminthet számos levelek bizonyítják, miszerint a király seregénél nem volt jelen, úgy másfelül annak sincs elég alapja, hogy ő épen ekkor szenvedett volna lábcsőzban. *Kerschlich, Hist. Eccl. Zagrab. 188. l.* kétszeresen hibáz, midőn ezen stájerhoni beütést még 1479-re teszi s azt állítja, hogy a király azalatt folytonosan Zágrábban tartózkodott.

5) Fridriknek a választó és más német fejedelmekhez e tárgyban

Mátyás erre megfelelt, Fridriknek tulajdonítván a hibát az által, hogy a fizetéseket nem tette meg, miután neki ezen esetre a békekötés értelméhez képest szabadságában állott annak megtörése nélkül elégtételt szerezni; e szerint épen a hadizenet előre bocsátása által állott volna el a békeszerződéstől és szegte volna meg azt, mit ő tenni nem akart ¹⁾. Mennyi befolyása volt ezen megczáfolásnak a német rendekre, meghatározni nem vagyunk képesek; annyi bizonyos, hogy Fridrik felszólítása eredmény nélkül maradt; csak némely városokat, mint Augsburgot, Ulmot, Nordlingent kivéve, senki sem küldött neki segédelmet a magyarok királya ellen ²⁾.

írt levele német nyelven Bécából 1480. martius 20-dikáról megvan a császár levéltárban mellékleteivel együtt. *Kollár, Anal. Dipl. ad Ursinum Velium 322. l.* — A szász fejedelmekhez és a brandenburgi választóhoz ezen napról írt leveleit említi *Lichnowsky is e. h. VIII. d. DLVI. l.* A württembergi grófhoz szólót közli *Sattler, Gesch. v. Württemberg IV. d. Beyl. Nro 85. 130. l.* Többeket ismerünk Mátyásnak a német rendekhez erre mintegy feleletül küldött leveleiből.

¹⁾ A schweitziakhoz írt levele, Datum Budae 13. die mensis aprilis anno domini 1480., melyet Wagner kézírataiból közöl *Katona e. h. 266. l.* — *Fessler V. d. 358. l.* ezen levelet *Katonára utalva Epitome II. d. 492. l.* ad Principes Imperii cím alatt említi. — Albert bajor müncheni herceghez intézett hasonló értelmű levelét, melly mellett a maga bővebb igazolására közli a Fridrikkel kötött béke ide tartozó pontjának kivonatát, aprilis 18-dikáról 1480. közli *Schaudacher, Chron. Breve, Oefeliusnál, Script. Rer. Boj. I. d. 319. l.* — *Unrest* szerint *Hahnál II. d. 648. l.* a magyar király követeket küldött a német fejedelmekhez. — A szász fejedelmeknek már jóval előbb írt volt Mátyás, őket ügye igazsága felől meg akarván győzni, Geben zu Ofen an Sonntag nach dem neuen Jahrs-tag (januarius 8-dikán) 1480. Ezek a levelet mindjárt közölték Fridrikkel, ki arra megfelelt, Mátyás okoskodásait megczáfolni ügyekezvén. Mind a két levelet, az utolsót kelet ideje nélkül, közli *Fugger, Spiegel d. Ehren 895. és 896. l.* és *Müller, Reichstags-Theat. II. d. 748. és 749. l.*

²⁾ Fridrik szász fejedelem május 10-dikén 1480. kelt levelében azzal mentegette magát, hogy saját és bátyja Ernő birtokaihoz 20 mérföldnyi hosszaságban határosok lévén a Mátyás által békével birt

Illy körülmények közt mind a két félre nézve kedves volt az idő közben megérkezett új pápai követnek Cafarelli Prosper ascolei püspöknek, mint közbenjárónak föllépése. Ez először a császárnál jelentette magát; itt a békére készséget találván, a császár követével Budára ment Mátyáshoz¹⁾, és Fridrik nevében azt nyilatkoztatta ki, hogy mind az, mi történt, a császár tudta és híre nélkül történt²⁾.

A király ezen előadás valóságában kételkedett ugyan, de még is a pápa kedvéért követje kívánságának engedve egy rövid fegyverszünetet kötött, melly alatt a szent-atyja megbizottja a béke iránti kísérleteit megindítsa³⁾. Mátyás tovább is sürgette a 100,000 forintból még hátralévő összeg letételét az előbbi egyezés értelmében, és a szökevény esztergomi érsek szorítását arra, hogy az esztergomi érseki cím használásával hagyjon fel s az esztergomi érsekségnek és egri püspökségnek magával orozva elvitt kincseit adja vissza, maga részéről igérvén, hogy a pápa iránti tiszteletből öt győri püspöknek kinevezendi. A pozsonyi prépost mint királyi követ által tett ezen ajánlatokra tagadó válasz érkezett. A büszke Flans János az esztergomi kövér jövedelmekről olly könnyen lemondani nem akarván, a király is állhatatosan megmaradt a mellett, hogy a hitetlen főpapot az esztergomi érsekségbe semmi esetre sem fogadja vissza.

és katonasággal ellátott Schlesiennel, Lausitzczal és a 6 várossal, a magyar királylyal ellenségeskedésbe nem keveredhetik; azonban mihelyt a császár az ozmánok ellen fegyveres erővel föllép, kész lesz neki maga részéről tetemes sereggel segedelmére lenni. *Langenn, Albrecht der Beherrzte 129. l.*

¹⁾ *Bonfin e. h. 444. l.* — Engel szerint *e. h.* a bajor fejedelemnek mint közbenjárónak követe is részt vett ezen alkudozásokban.

²⁾ *Bonfin e. h.* — Müller szerint *Reichstags-Theat. II. d. 751. l.* mindjárt a háború megindítása után Mátyásnak egy követe előadta, hogy királyának a háború minden héten 12,000 aranyba kerülvén, örömet megbékélné; de a császári tanácsosok hibát találván meghatalmazásában, vele alkudozni nem akartak.

³⁾ *Bonfin e. h.*

Igy az alkudozások hosszabb ideig huzódtak és a rövid fegyverszünet minden eredmény nélkül telt el; mire az ellenségeskedések mindjárt megindultak. Mátyás, hogy a császárnak további kifogásait a hadizenet iránt megelőzze, a nélkül hogy jogaiból valamit feláldozna, de egyszersmind valószínűleg a császárnak szerződésbeli kötelességei teljesítésére szorítása iránti komoly akaratának jelét adandó és így őt békére szoritandó, neki hadnagyai közül 80 által ünnepélyesen hadat izent ¹⁾.

Mátyás mindenek előtt Regedét kívánta hatalma alá hajtani, hogy így Stájerhonban egy erősített pontot nyerjen hadi működéseinek előmozdítására. Szapolyai István már előbb kedvezőleg tudósította a királyt a megszállás előmeneteléről, de egyszersmind panaszt is emelt, hogy némelly ide rendelt és a vívás előkészítésére igen szükséges ágyukat a körülöttök lévő tüzérek a szükséges költség hiánya miatt, mint ők állítják, nem hozhattak eddigelő táborába és hogy a már itt lévő tüzérek is zsoldjuk ki nem fizetése miatt zúgolódnak, egyszersmind az iránti ohajtását is nyilvánítván, hogy a szombathelyi nagy faltörő erőmű minél előbb szállíttassék táborába. Erre a király még Budáról martius 2-dikán kelt válaszában eddigi fáradozásainak méltánylása mellett különösen szívére köti a szepesi grófnak, hogy minden ügyekezettel legyen a város és vár meghódításán, megjegyezvén hogy az ágyuk elmulasztott átszállításának egyedül az azok szolgálatára rendelt tüzérek okai, miután elegendő költséggel voltak ellátva. Azért ne tekintse őket olly nagy uraknak, és ha tovább is vonakodnának parancsait teljesíteni, huzassa le őket és adasson mind egyiknek külön külön három kemény pálczaütést. Egyébiránt minden hátramaradás elkerülésére most ujabban küld nekik pénzt és komolyan oda utasítja őket, hogy

¹⁾ *Unrest Haknadi I. d. 647. l.* azt állítja ugyan, hogy már ekkor maga Mátyás is hadat izent a császárnak; de ezzel ellenkezik Mátyásnak későbbi hadizenő levele, melyről alább az 1482-dik évnél bővebben szólandunk.

a kérdéses ágyukat minden haladék nélkül vigyék a regedei táborba, miután itt meg van már a rendelés téve, hogy kötelességök teljesítésére komolyabban is szoríttassanak. A többi tűzerek panasza is helytelen, mivel elindulásukkor mindegyik más fél évi zsoldot kapott, sőt elmenetelök után is adott nekik István prépost bizonyos öszveget. Azonban hogy további panaszra ne legyen alkalmuk, most ujabban is küld pénzt kielégítésükre, és így bánjon velök ez után úgy, mint azt a királyi szolgálat java megkívánja. Végre Vas vármegyének is megteszi a szükséges rendeléseket, hogy a szombathelyi faltörő gép minden haladék nélkül szállíttassék a Regede alatti táborba. Ennek következtetésében igen kemény kifejezésekben írt Bessenyei Kilián és Horváth István engedetlen tűzereknek, a szükséges pénz átküldése mellett megparancsolván nékik, hogy a reájok bízott ágyukkal négy nap alatt a szepesi gróf táborában legyenek, további engedetlenség esetére szemek elvesztésével, sőt ha ezen parancsának eleget nem tesznek, felakasztással fenyegetvén őket. Egyszersmind írt Vas megyének is a szombathelyi nagy faltörő haladék nélküli átszállítása iránt ¹⁾. Kevés nappal ez után (martius 12-dikén) meghagyta csak ugyan Vas megyének, hogy a nemesség fejenként jól fölfegyverkezve készen álljon, István szepesi gróf első parancsára Regede alá robogandó és öt ezen városnak, mellyből eddigelő a megyének gyakori pusztító beütések által annyi kár tétetett, bérekesztésében és megvívásában tettelegesen segitendő ²⁾. Mind e mellett a megszállás hosszú időre haladt, és végre is, míg a király a gazdag Garai-családnak Mihályban való magva szakadta és nagy kiterjedésű jószágai átvétele miatt Siklósra ment le ³⁾, Szapolyai Ist-

¹⁾ Mátyásnak ezen három levelét, Datum Bude feria secunda post Oculi 1480. kiadta *Schedius*, *Zeitschrift v. und f. Ungern III. d. 170. l.* és *Kovachich*, *Form. Sol. Bevezetés LVII. l.*

²⁾ Datum Bude in dominica Letare anno domini 1480. Ezt is kiadták *Schedius* és *Kovachich e. h.*

³⁾ *Bonfin e. h. 444. l.*

ván a várat és várost csak csellel, még pedig olly csellel, mellyet a lovagiasabb érzelmű, bár épen nem lovagiasabb újabb kor a hecsület szabályaival ellenkezőnek talál, tudta hatalma alá keríteni. A városiaktól ugyanis engedelmet nyert arra, hogy seregével a hidon átmenjen a törökök üldözésére; azonban a helyett hogy ezt tette volna, Judendorfnál hirtelen megfordul, éjjel az őrizetlen hidat elfoglalja, megerősíti, a várat egy véletlen rohanattal megvívja, az után a várost körül fogja és olly keményen lövöldözteti, hogy az reggelig kénytelen magát megadni ¹⁾, az itt lakó számos gazdag és vagyontól féltő kereskedők unszolására ²⁾. Ez után a vidékben több várak és városok nyitották meg kapuikat és igen számosak voltak az egyes apróbb csatározások a két fél közt változó szerencsével, de többnyire a magyaroknak kedvezőleg. Ezek minden felé nagy pusztításokat tettek, gazdag zsákmányt csináltak. Csehek szolgáltak mind a két fél sergeiben és egymás ellen harczoltak legnagyobb elkeseredéssel ³⁾. Mind e mellett Mátyásnak ⁴⁾ kedvetlenségei Velenczével, ipának a nápolyi királynak bonyolodott állapota Olaszországban és a törökök újabb készülétei megint igen kívánatossá tették előtte a hékét ⁵⁾.

¹⁾ *Bonfin e. h. 445. l.* — Radkersburg (Regede) megvívását majd minden más írók is említik, mint *Dlugoss e. h., De Linck, Annal. Claravall. II. d. 260. l.*, de rövidebben; az utolsó egy Schaden nevezetű ember levelét is közli Bécsből martius 6-dikáról, mellyben otthonvalóit tudósítja, hogy Mátyás sergei Radkersburgot körülzárták, a császár pedig Lichtensteinnal Neustadtban van. Radkersburg megszállását és megvívását említi *de Roo is e. h. 336. l.* — *Engel e. h.* mind Pettau mind Radkersburg megvételeét martius 6-dikára teszi, *Bonfin* szerint ellenben Pettau már februárban jutott a magyarok kezébe.

²⁾ *Unrest e. h.*

³⁾ *De Linck e. h.*

⁴⁾ *Dlugoss* azt vitatja *e. h.*, hogy Mátyás hiúsága ekkor már a császári korona felé volt volna fordítva; azonban ennek sem a többi íróknál se Mátyás későbbi magaviseletében mi nyoma sincs.

⁵⁾ *De Roo e. h.*

A velenceziek ugyanis, mint cselekedeteikből gyanítani lehet, mindenféleképp kívánták Mátyást bosszantani. Erre most alkalmat szolgáltatott a Veglia szigete miatt támadott kérdések. Ez azelőtt Dalmátországgal együtt Magyarországhoz tartozott, később pedig hol Velence, hol Magyarország felsőségét ismerte el, a mint annak birtokosai, a Frangepánok, majd a velenceiekhez majd a magyarokhoz szítottak inkább ¹⁾, kik végre 1452-ben egészen a Signoria oltalma alá adták azt ²⁾. Ennek utolsó birtokosa Frangepán Márton, gyermekei nem lévén, azt végintézete által Mátyásnak hagyta; de testvére János azt-több más jószágával együtt halála után mindjárt elfoglalta. Mátyás ezzel nem sokat gondolt, kivált miután ez, a sziget lakosai feltámadván, kénytelen vala segítségért hozzá folyamodni felsőségének egyenes elismerése mellett. A király mindjárt segítségére küldötte Magyar Balázst egy kis sereggel, ki szinte az egész szigetet majd minden akadály nélkül meghódította. Azonban nem soká a velenceiek a lakosok felszólítására hajóssereget küldvén oda, az állhatatlan János, a nép hűségében nem igen bízva és mint gyanítható, a velenceiek csábításainak engedve, velek titkos alkudozásokba ereszkedik s végre bizonyos évi díjért és leánya kiházásítására egyszerre fizetendő 4000 aranyért ezen szigetre nézve minden jogáról lemond a velenceiek részére, és maga is Velenczébe vonúl, hova előre küldötte volt családját. Így Magyar Balázs egészen magára hagyva kénytelen seregével Zengbe visszavonulni ³⁾.

¹⁾ *Lucius IV. könyve, VIII. fejt., 281. l.* hosszasan kívánja a velenceiek jogát ezen szigethez bizonyítgatni; azonban Ritter *Kerchelichnél Not. Prael. 216. l.* az általa e végből felhozott oklevél hitelességét nem minden alap nélkül hozza kétségbe.

²⁾ Bizonyítja ezt Foscarini dogának egy levele, mellyet *Farlat, Illyr. Sacrum V. d. 307. l.* közöl.

³⁾ *Bonfin e. h. Has. Farlat e. h. és Daru, Hist. de Venise II. d. 506. l.* — *Le Bret* szerint *Engelnél Gesch. v. Dalm. 559. l.* a Signoria követségét küldött Mátyáshoz ez által kívánván oklevelesen kifejteni a köztársaság jogait ezen szigetre nézve s ennek kö-

Következményeiben nevezetesebb volt ennél az, hogy a velencei köztársaság a király ipával is kedvetlenségbe jött, Sixtus pápát egészen maga részére hajtotta és végre arra bírta, hogy nyilvános szövetséget kössön vele a nápolyi király ellen. Az április 20-dikán kötött egyességbe a pápa ugyan Mátyást is belé foglalta színelve; de másfelől a velenceiek is kiterjesztették azt mind Fridrik császárra mind Réné lothringeni herczegre, kit Nápolyba Ferdinánd ellenébe szándékoztak tenni¹⁾. E mellett a keresztység köz javával nem gondoló Signoria az által felbozszantva, hogy Ferdinánd a köztársaság jogainak nyilvános sérelmével akarta a cyprusi királyságot elfoglalni²⁾, Gritti Sebestyén követe által ellene készítette még a szultánt is. Ez Ferdinánd ellen úgy is nem kis mértékben volt felindulva, mivel a rhodusi lovagokat, kik fővárosuk megszállásánál fegyvereinek olly vitézül állának ellent, mint szövetségesök segítette³⁾. Mátyás kémjei által tudósíttatott,

vetkeztében vonult vissza Magyar Balázs. *Gebhardi* szerint ellenben *Gesch. v. Ungarn, II. d. 193. l.* a pápa a kérdéses sziget iránt Mátyás és Velence közt ítéletet hozott, még pedig az utolsónak kedvezőt, mellyre Mátyás mitsem hajtott. Azonban egyik állításnak épen olly kevés alapja van történeti adataink közt, mint a másoknak.

¹⁾ *Sanuto, Vite dei Duchi di Venezia e. h., Daru, Hist. de Venise II. d. 510. l.* — *Fessler* szerint *V. d. 360. l.* erre a pápát mindenható őcsce Riario Jeromos bírta.

²⁾ *Fleury egyházi történeteinek folytatója XXX. d. 63. l.*

³⁾ Petrus Albussonius (d' Aubusson) nagymester tudósítása a pápához, Datum XIII. Sept., megvan *Raynaldnál XIX. d. 287. l.* Három hónapig tartott a megszállás Mezd fővezér alatt, ki a Palaeolog-nemzetségből való volt, *Schmitt Imp. Ottom. I. d. 47. és 49. l.*; harmincz ezer török veszté itt életét, *Gualter, II. d. 971. l.* — *Langier, Hist. de Naples VII. d. XXVII. könyv, 371. l.* és *Sismondé IX. d. 195. l.*, mint *Hammer e. h. II. d. 575. l.* állítja, anachronismusba esnek, midőn az első Rhodus sikertelen megszállását mondja Otranto megvívása fő okának, a másik pedig a két eseményt egy időre teszi. Az elsővel egy hajóban eveznek *Breidenbach, De obsidione Rhodi et captura Civitatis Hadruntinae 380. l.* és *Fessler e. h. V. d. 363. l.*, a másikkal *Chron. Mon. Mellic. Pex Jeromosnál I. d. 267. l.* Ha megengedjük is, hogy

hogy az ozmán kikötő helyekben nyugat felé igen nagy hadi készülétek tételnek, még pedig a köz hír szerint, mely igen gyakran elárulja a legtitkosabb működéseket, egyenesen Nápoly ellen. Erre azonnal figyelmeztető ipát.

Ezekhez járult, hogy a szultán, valószínűleg titkos, Nápoly felé fordított szándékának elfödözésére s Mátyás figyelmének más felé vonására, tetemes hadi készüléteket tétellett a magyar határszéleken is ¹⁾.

Mind ezen körülmények arra birták a királyt, hogy Bánfi Miklós pozsonyi grófot ²⁾ Fridrikhez küldje újabb békeajánlatokkal (aprilis 30-dikán 1480). Ezeknek alapontja volt az, hogy Flans egészen mondjon le az esztergomi érsekségről, a felek közt fenforgó többi kérdéseket pedig a francia király ítélje el mint választott bíró ³⁾. De

Sismondé e. h. a két ozmán hajóssereg kiindulását Rhodus megszállása és Otranto megvívása végett hibásan teszi egy időre, — miután Rhodus megszállása május 23-dikán kezdődött, a Nápoly ellen rendelt ozmán hajóssereg pedig az apuliai partokon csak július 28-dikán szállott ki, — még is meg kell annyit vallanunk, hogy a két esemény eredménye majdnem egy időre esik, miután Otranto a leghitelesebb kútforrások szerint augusztus 11-dikén vívatott meg, Rhodus megszállásának fölbontása pedig augusztus 23-dikán történt, és ebből még nem következik, hogy a nápolyi király által segített Rhodus makacs ellentállása nem hosszantotta föl Mohamedet és nem tette hajlandóvá Gritti unszolásainak elfogadására.

¹⁾ *Unrest, Chron. Austr. Hannál I. d. 649. l.*

²⁾ *Fugger, Spiegel d. Ehren 898. l.* — *Engel* szerint *e. h. 369. l.* Veronai Gábor bíbornok és egri püspök volt Mátyás követe.

³⁾ Mátyás ezen bizodalma a francia királyhoz ellenkezésben van azzal, mit *Segur, Hist. de Louis XI. 340. l.* mond, hogy tudniillik XI. Lajos ezen évben Mátyás követét, ki által őt a törökök ellen segedelemadásra kívánta bírni, nem akarta maga elébe bocsátani, mivel annak személye előtte kedvetlen volt. Azonban nem tudjuk, honnan vette a kellemetes de épen nem mély francia író ezen adatot, és azért szabadjon annak valóságában kételkednünk. Minden körülmény oda mutat, hogy ezen követnek az ifjabb Vitéz Jánosnak kellett lenni, kiről *Galeotus, De dictis et fact. Mathiae XXVII. fej. Schwandtnernél II. d. 557. l.* azt mondja, hogy szerémi püspökké neveztetése (1481.) előtt mint követ a francia királynál meg-

Fridrik ezen ajánlást nem fogadta el, olly nyilatkozat mellett, hogy egyedül a német rendek biróságában nyughatik meg ¹⁾; de ezekben is csak úgy, ha a király minden seregét tüstént és még az ítéllethozás előtt visszavonja ²⁾.

Mátyás Fridriknek hajthatatlan makacsságát, a gyenge jellemek egyik fő vonását ³⁾ látván, elhatározta magát a háború folytatására és föltételeinek erőszakos kicsikarására, egyszersmind pedig azt, hogy a hitetlen Flanst semmi esetre sem szándéka érsekségébe visszahelyezni, tettelegesen bebizonyítandó, János bíbornok sógorát királyi hatalmánál fogva mindjárt kinevezte esztergomi érsekké s őt a jövedelmek birtokába tüstént be is helyeztette ⁴⁾; azután

fordult; de ennek működésével a király, mint csak ugyan Galeotus bizonyítja, meg volt elégedve.

¹⁾ Alkalmasint olly bírakat ohajtott, kik őt minden nemű fizetéstől fölmenteni készek lettek volna. *Palma, II. d. 407. l.*

²⁾ *Fugger e. h., Müller, Reichstags-Th. II. d. 751. l.* és *Engel e. h.* — *Unrest* szerint *e. h.* kész volt volna Mátyás minden elfoglaltak visszaadására, de a császár a salzburgi érsekség jószágainak visszaadását is sürgette, mit megint Mátyás nem akart tenni. Hasonlót mond *Julius Caesar VI. d. 245. l.*, ki még azt is utána veti, miszerint a császárt az tette olly elbizottá, hogy némelly német városok segedelmet küldöttek neki; így Nordlingen és Ulm 300 ijaszt, s örökös tartományaiból is 4000 gyalog és 2000 lovas gyűlt.

³⁾ Ifjabb korában portugall felesége a déli lakosok tüzével és világtekintetével őt felszólítván, hogy álljon valamely megsértéséért bosszút, mivel egy férfi, ki a sérelmeket eltűri, nem érdemes hogy meztelenségeit fedezze, — azt felelé neki: idővel minden megnyeri jutalmát, fenyitékét és bosszúját. *Grünbeck, Hist. Frid. et Max. Chmel, Oest. Geschichtforsch. I. d. 69. l.* — Egyébiránt a kertekben és a füvek ismeretében igen gyönyörködött és az utolsóban a korabeli orvosokat feljűlmulta. *Cuspinianus, De Caesar. 619. l.*

⁴⁾ *Bonfin IV. tiz. VI. könyv, 414. l.* azt állítja, hogy már martius 11-dikén (V. idus martij) átment János Esztergomba az érsekséget elfoglalandó, de Flans ennek ellent mondott, azt állítván, hogy a királynak nem áll hatalmában őt ezen javadalomtól megfosztani. Minek következtében amaz az érsekség minden jövedelmeit a káptalan által kezelte, míg a dolog törvényesen eldőlt; ez csak négy esztendő múlva történt meg és János csak ekkor vette át az érsekség jószágait. Azonban Mátyásról nem igen lehet föltenni, hogy illy alaptalan ellentmondás által magát szándékában és királyi jogai gya-

pedig mindjárt Rómába küldötte megerősítésének eszközése végett ¹⁾ oly meghagyással, hogy a pápát a velencei szövetségtől ügyekezék elvonni.

Ezen sok elfoglaltatása ²⁾ nem akadályoztatá a figyelmét mindenre kiterjesztő fejedelmet abban, hogy népei czélszerű neveltetéséről gondoskodják. A pozsonyi akademiának omladékaiból Budán a fővárosban és így mintegy szemei előtt egy főtanodát állított fel, és Würtzburgból Schwartz Pétert hívta meg ahhoz tanítónak.

Azalatt Stájerországban a háboruzás mind egyre folyt. Mátyásnak 6000 főből álló serege ³⁾ Fürstenfeldet szállotta meg. A vár igen nyakasan oltalmazá magát. Gräcz 100, Marburg 300 embert küldött segítségére, de ezeket a megszálló sereg utjokat állva összevagdalta ⁴⁾. Az egész környék Fürstenfeld körül csakhamar a magyarok birtokába jutott és a segedelem-küldés annál nehezebb lett. Még pénteken úrnapja után (június 2-dikán) az őrsereg szerencsésen visszaverte a magyarok vívását ⁵⁾, de ez nem sokat használt; a vívások megújítottak és a nyolczadik alkalomával a város maga is meggyújtatván, a siker biztos reménye által lelkesített nagyobb erő diadalmaskodott a kifá-

korlatásban, mellyek mellett maga a szent-szék ellen oly bátran harczolt, megengedte volna magát zavartatni. — Az érsekséget az egyháziakban ezen egész idő alatt Mihály milkói püspök kormányozta. *Pray, Hier. I. d. 434. l., Katona e. h. 287. l.*

¹⁾ *Engel e. h.* a bsbornoknak ezen Rómába küldését június elejére teszi, mi ugyan nem ellenkezik Mátyásnak öhozá Zágrábból június 14-dikén írt levelével. *Epist. Math. Coro. IV. rész, XXXIV. levél, 84. l.*; bár annak kelte iránt különösen a helyre nézve némi kétségeket nyilvánítottunk.

²⁾ Lengyelországgal is volt Mátyásnak ezen idő tájban valami alkudozása, mint bizonyítja ezt Kázmérnak közönséges meghatalmazó levele Bromeczky Miklós premislei kanonok részére. *Epist. Math. Coro. III. rész, LI. levél, 100. l.*; azonban ezeknek tárgyáról semmit sem tudunk mondani.

³⁾ *Fugger, Ehrenspiegel 903. l.*

⁴⁾ *Unrest, Chron. Austr. Hahnál I. d. 649. l.*

⁵⁾ *Unrest e. h.*

radt vitézségen ¹⁾. A várbeli őrseregből 500 ember esett fogságba ²⁾; ezek közt valának némelly augsburgi, ulmi és nordlingeni katonák is. Ezek olly izenettel bocsáttattak haza, hogy ezen városok minden további segedelemküldéstől óvják magokat, mert különben az illy foglyok jövődőre más sorsra jutandanak ³⁾. Ez után kevéssel, hétfőn sz. Vida napján (június 11-dikén) Kolnitzer Lénárt, a császári seregnek ezen vidéken vezére, a csekély számú magyar őrsereggel ellátott Takenbrau várat elfoglalta, az őrsereg minden ellentállás nélkül visszavonván magát; de másfelül megint Landstrass városa minden ellentállás nélkül kinyitá kapuit az alatta megjelent magyarok előtt ⁴⁾. Kolnitzer hatalmába jutottak még Reysberg és Lichtenberg várai a salzburgi érsekség birtokai közül; de a király 400 lovast és 800 gyalogot vetett elébe, Hall Györgynek, egy sváb születésű bajnoknak vezérlése alatt, és ezen kis erő elégséges volt további előnyomulása gátlására ⁵⁾.

Eddig Mátyás Osztrákhont megkímélte volt, sőt mindent el is követett annak eszközlésére, hogy erre a körülmények által ne kényszeríttessék, mint nyilván bizonyítja Stahremberg Kocsárdhoz, Fridrik tanácsosához, intézett két rendbeli levele. Az elsőben május 3-dikáról felszólítja őt, hogy mintán, mint előbbi hozzá intézett levelében írta, Osztrákhont megtámadni és abból magának elégtételt szerezni, bár erre a császár és az osztrák rendekkel kötött békeszerződés szerint joga volna, nem szándékozik sőt ahhoz és lakosaihoz jó indulattal viseltetett és viseltetik még most is, a többi császári tanácsnokokkal munkáljon oda, hogy tartományai Osztrákhonból ne háborgattassanak, mert ellenkező esetben akarhatja ellen is visszatorlásra fogna kényszeríttetni; fentartja azonban magának, hogy a csá-

¹⁾ *Fugger és Engel e. h.*

²⁾ *Unrest e. h.*

³⁾ *Fugger e. h., Müller, Reichstags-Theat. II. d. 748. l.*

⁴⁾ *Unrest e. h. 650. l.*

⁵⁾ *Unrest e. h.*

szár ellenébeni jogait Osztrákhonon kívül másutt tetszése szerint kereshesse, s különösen az esztergomi érseket, ki az országból az esztergomi érsekséget és egri püspökséget csufúl megrabolta, esküje ellen titkon kiszökött, a jelenleg birtokában lévő várakban, mint fő ellenségét és a köztes a császár között fölmerült viszályok fő szerzőjét, fölkereshesse; kéri végre válaszát e levél vivője által tudatni¹⁾. A másodikban május 20-dikáról tudósítja őt hogy, miután már többször felszólította, miszerint a császárt az ő és több nagyok által megpecsételt szerződés szerinti kötelezettségei teljesítésére bírja s maga is köteleztetése ellenére ellene fegyvert ne fogjon, csudálkozással értesült arról, hogy a császár a mult sz. György napján Bécsben tartott országgyűlésen neki s több országnagyoknak meghagyta, miként ellene bizonyos számú lovas és gyalog népet küldjenek Pottendorfer Györgyhöz, mint ország kapitányához, vagy a helyett bizonyos meghatározott öszveget tegyenek le Ebersdorfer Vida kezéhez; intí azért őt, miszerint ezt köteleztetése megszegésével tenni ne merje, nehogy, ha ő Osztrákhont még egyszer megtámadni kényszerítették, mind maga mind a tartomány, mellyel békében ohajt maradni s melly iránt különös kegyelemre hajlandó, több kárt valljon mint ennek előtte; egyszersmind e levelére feleletét írásban kívánja²⁾. Azonban mind ezen felszólításoknak nem volt sikere, Osztrákhonban a készületek épen úgy tétettek Mátyás ellen mint a császár több örökös tartományaiban. Zelenát rendelte Mátyás 1000 könnyű lovassal az osztrák rendek ezen makacosságának megbüntetésére. Ez minden akadály nélkül Osztrákhonba

1) Geben Ofen an Mittichen des heiligen Creutztag Erfindung anno domini 1480.

2) Datum Ofen am Sambstag des heiligen Phingstabend. Anno domini 1480. Mind a két levelet előbb kiadta *Hormayr, Archiv 1810. évi folyam, 565. és 566. l., később Kurs, Friedrich IV. II. d. 264. és 265. l.,* mi pedig némi olvasási különbséggel adjuk magából az eredetiből. *Oklevéltár, DCXLIII. és DCXLIV. sz.*

jokba hanem Stájerországba, hol megint egész Gréczig nyomultak elő. Seckaut feldúlták és sok rablánczra fűzött foglyokat hurczoltak el magokkal, egyedül papot ötszázat ¹⁾. Mátyás hirtelen összevont seregével ²⁾ utánok szándékozott menni, de ebben Fridrik fenyegető föllépése által gátoltatott, és az ozmánok minden zsákmányukkal és számtalan rablánczra fűzött stájerhoni, kárntheni és krainai lakosokkal minden további háborítás nélkül haza takarodtak.

Még a törökök ellen ugyanis nem indult volt meg Mátyás, de a megindulásra kész seregével Lendvánál állott ³⁾, midőn tudtára esik, hogy a római császár az ozmánok elleni elfoglaltatását, mint maga a király mondja, szokása szerint ⁴⁾ használandó, Wolfsthalnál (Wolfersdorfnál) sereget gyűjt és ezzel egyenesen Magyarországra szándékozik ütni. Erre nézve mindjárt augustus 28-dikán meghagyja Pozsony városának, hogy vigyázattal legyen, nehogy külvárosai valamikép az ellenség kezébe esve felgyújtassanak ⁵⁾, egyszersmind pedig a város oltalmára Rucskit

¹⁾ *Fugger, Spiegel der Ehren* 893. l., *Hammer és Engel e. h.* A második egy régi oklevelet is közöl a seckai plebania levéltárából, mely bizonyosságot nyújt ezen egész dologra és különösen az 500 pap elhuzerolására nézve, melyet egyébiránt *Unrest* is egyenesen említ *e. h. Has. Annal. Styriae III. d. 564. l., Julius Caesar e. h.* A dolog augustus 9-dikén történt. *Julius Caesar VI. d. 359. l.*

²⁾ *Engel e. h.*, ki azt is állítja, hogy Mátyás Fridrikkel egy rövid fegyverszünetet is kötött ezen tekintetből; de ebbeli állítását megegyeztetve a történetek folyama.

³⁾ Mikor hagyta el Mátyás a fővárost, meghatározni nem tudjuk; annyi bizonyos hogy június 22-dikén még Budáról hagyta meg a szászoknak, hogy a váradi káptalan ellen a helybelli harminczad iránt indított perökre a Szeben s Brassó városok pénztárából fordított költségeiket vessék ki illendő arányban és térítsék meg, *Datum Bude feria III. proxima ante festum nativitatis b. Joannis baptistae anno domini 1480. Archiv. d. sächs. Vereins I. d. 2. füz. 95. l.*

⁴⁾ *Volens solita sua fraude insidias struere.*

⁵⁾ *Datum Lindva in festo b. Augustini Doctoris (Ágoston remete napján) augustus 28-dikán 1480. Kiadta azt először Hormayr, Wien VIII. d. 1 füz. 157. l. Mí némely olvasási különbséggel adjuk Oklevéltár, DCXLV. sz.*

egy kis csapattal oda küldé s erről a városi tanácsot ugyanaz nap tudósítva annak meghagyta, hogy őt a városba fogadja be, kapitányának ismerje el; mivel az főként azért rendeltetett hozzájuk, hogy a városiak csöndesen megszüretelhessenek és boraikat akadály nélkül szállíthassák pinczékbe ¹⁾. A császár ugyan most is mint majd mindig készületeivel elkésett; de Stájerországban, honnan a király kénytelen vala seregének nagyobb részét kivonni, a császáriak feljülkerekedtek és több egyes szerencsés csatázásokban diadalmaskodtak. Weisspriach János egy zsoldos csapattal, mellynek hátra lévő zsoldját a császár az országban tett károk tekintetéből fizetni nem akarta, Mátyáshoz átment ugyan és Marksburgot kezdé megszállani, de serege egy bizonyos Wulka Wazla nevű zsoldos kapitány által elszélesztetett ²⁾. Szinte ezen időben Mátyás seregei Haugwitznak vezérlése alatt léptek föl. Ez hirtelen elfoglalta Neumarkot, Gmundent, Ortenburgot, Greiffenberget, Welskirchent, St. Veitot stb. ³⁾; míg végre Fridrik a vitéz Wolfersdorfer vezérlése alatt új sereget küld az ellene harczoló Lichtenstein segítségére, ki ezzel egyesülve Haugwitzot Linzing helységénél nemcsak megveri, hanem negyvened magával el is fogja. Ennek helyében Panisko vette át a magyar seregek vezérlését és Wolfersdorfert megvervén elfogta, de a császáriak ezt nem soká megint kiszabadítják kezeiből ⁴⁾.

Ezen idő tájban tudósított a király sógora János bíbornok által arról, hogy a törökök ipa tartományaiban valósággal kiszállottak. A velenceieknek ugyanis végre sikerült Gritti Sebestyén által a szultánt a nápolyi király ellen tetteleges föllépésre birni ⁵⁾. Azzal kívántak unszólá-

¹⁾ Datum Niderlimbach an Saand Augustinstag anno domini 1480. *Oklevéltár, DCXLVI. sz.*

²⁾ *Unrest, Chron. Austr. Bahnnál 654. és 655. l.*

³⁾ *Unrest e. h. — Annal. Styriae szerint III. d. 563. l.* ezen Syberdorfi Haugwitz schlesieni fi volt.

⁴⁾ *Unrest e. h.*

⁵⁾ Magok a velencei történetírók sem tagadják, hogy a Medicis

sajknak jogszerű színt adni, hogy Brindisi és Otranto tulajdonkép a keleti császársághoz tartozik és Mahomedet illeti inkább mint mostani birtokosát. Igen is tetszett az okoskodás a hódítónak ¹⁾, ki ez által egész Olaszország megszerzését reménylő. Azért Kedűk ²⁾ Akmed, köz janicársból lett nagyvezér, 100 hajóval ³⁾ és 20,000 főből álló sereggel, a velencei hajósseregnek, mely 60 vitorlából állott, kíséretében, mintha annak az öbölbe menetelét akadályoztatni kívánná ⁴⁾, az Ádriai-tengert, mely itt

Lorenzo és a nápolyi király közt kötött béke után két velencei követ fordult meg egyik Konstantinápolyban a másik Rómában Ferdinánd romlására. Gritti Sebestyénnek Mahomedet kelle meghívni a keleti birodalomhoz tartozó alsó-olaszországi városok visszafoglalására, *Navagiero*, *Istor*. *Venez. Muratorinál Script. Rer. Ital. XXIII. d. 1165. l.*, *Maria Sanuto, Vite dei Duchi di Venezia. Ugyanott, XXII. d. 1213. l.*, *Alberto di Ripalto, Annal. Placent. Ugyanott XX. d. 961. l.*; Barbaro Zachariásnak pedig azt kellett volna a pápánál eszközölni, hogy vegyenek több katonát közös zsoldjukba és nevezzék II. Réné lothringeni herceget kapitányuknak, meghíván őt Olaszországba. Alkalmasint ezzel nem közölték a törökök felingerlése iránti tervöket; de Ferdinánd mind ezt föltette rólok és IV. Sixtust részesnek tekintette az egész dologban és így az ozmánok meghívásában is; azért augustusban követei által tudtára adta a szent-atyának hogy, ha nem küld segedelmet, megbékél a törökkel és szabad átmenetelt enged nekik tartományain keresztül. *Sanuto e. h.* Azonban ezen gyanúságot Ferdinándnak megczáfolja a pápa félelme, magát Olaszországot is oda hagyni készülvén, *Raynald, XIX. d. 289. l.*, és a mint némellyek mondják, nem is ok nélkül, mert a törökök még ezen évben megkísérették a loretói kincsek kirablását. Erre egyedüli tanú *Tursellius, Hist. Lauretenae aedis, II. könyv, IV. fej.*, *Raynald e. h. 292. l.*, *Sismondí XI. d. 190—199. l.* — *Daru II. d. 512. l.* a pápát mind e mellett a törökök meghívásában valósággal részesnek tartja. Még kevesebb alapja van Constanzo Angellcus állításának *Gianone, Hist. de. Napl. III. d. 601. l.*, mely szerint Medicis Lorenzónak tulajdonítja a törökök meghívását Nápolyba.

¹⁾ *Hammer II. d. 181. l.*

²⁾ Giedik (fogtörő, Brechedent) *Sismondí e. h.*

³⁾ *Sismondí és Hammer e. h.*

⁴⁾ *Sanuto, Vite dei Duchi di Venes. Muratorinál e. h. XXII. d. 1213. l.*

csak 60 mérföld, áthasítva ¹⁾ Apulia partjain kiszáll július 28-dikán ²⁾. Bár Mátyás kémei által vett tudósításai következtében, mint már feljebb látók, még maga idejében értesítette ipát a fenyegető veszélyről ³⁾, mind e mellett restségből vagy a dolog lehetőségén kételkedésből semmi oltalomintézetek sem voltak téve; Otrantóban magában csak 1000 főből álló őrsereg találtaték, mellyhez hozott még Zarolo a fenyegető veszély közelebbi hírére 400-at Nápolyból ⁴⁾. Ezen kis erő az ellentállásra hosszabb ideig elégtelen volt és 14 nap mulva augusztus 11-dikén ⁵⁾ a gazdag, szorgalmatos és népes ⁶⁾, de most elhagyatott várost ⁷⁾ megvívta az ellenség, azt néhány nap éjjel nap-

¹⁾ *Sismondi e. h.*

²⁾ *Hammer e. h.*

³⁾ *Epist. Math. Corv. IV. rész, XVI. levél, 29. l., Gianone III. d. 602. l.*

⁴⁾ *Gianone e. h.*

⁵⁾ *Sanuto, Duché di Venezia e. h. 1213. l., Volaterani, Diar. Rom. Muratorinál Script. Rer. Ital. XXIII. d. 110. l., Sismondi és Hammer e. h. — Bonfin e. h. 448. l., ki szerint a török hajóssereg Aulonából vagy Valonából evezett által, a megvívás napját nem határozza meg, csak annyit mond, hogy a megszállás 17 nap tartott. Pray, *Annal. IV. d. 142. l.* Volateranus kéziratára utalva, de mint feljebb látók, hibásan, és utána *Engel. e. h. július 28-dikára, — Fleury folytatója XXX. d. 63. l.* a kiszállást augusztus 28-dikára, a megvételt 17 nappal később és így szeptember 15-dikére, — *Gianone e. h. június végére a kiszállást és nyolcz nap mulva a megvételt, — Fessler, V. d. 360. l. júliusra a kiszállást, augusztus 21-dikére a megvívást, — Calvisius 807. l. augusztus 13-dikára a megszállás kezdetét és 17 nap mulva a megvívást, — Infessura Muratorinál e. h. III. d. 2. köt. 1147. l. augusztus 2-dikára, — Breve Chron. auct. incerti Muratorinál V. d. 30. l. június 27-dikére teszi a megvételt. — Ezt leírja Simnante, *Istoria di Napoli és utána Muratori, Annali XIII. d. 590. l.***

⁶⁾ *Breidenbach e. h.*, ki szerint jól látták a törökök, hogy a megrémült kereszténység sehol sem mer összejönni, et solus Hungaros muri loco ad orientem remansisse. *Sanuto* szerint *e. h.* a várost 22,000 ember lakta.

⁷⁾ *Bonfin e. h.*

pal lövöldöztetvén¹⁾. A pogányok itt rémitő de nálok nem szokatlan kegyetlenségeket követtek el; sem időnek se nemnek nem kedveztek, az oltárokat összetörték, lábbal tapodták, a szent képeket elégették, az arany és ezüst egyházi edényeket összeolvasztották, szűzeket és hölgyeket anyáik és férjeik szeme láttára fertőztettek meg, kisedeket és caecsemőket vad mulatságból falhoz vágtak²⁾; a várnagy és a tisztes érsek ünnepélyes ruhában és kereszt adatván kezébe fa fűrészszel vágatott ketté³⁾, számos papok az oltárok előtt nyakaztattak le, csak a gazdagok, kiktől nagy váltságot lehetne reményleni és a rabszolgaságra alkalmas ifjak kíméltettek meg; 12,000 ember veszté életét⁴⁾. A

¹⁾ *Fleury folytatója e. h.*

²⁾ *Besoldi, Hist. Ragusae, Siciliae et Napolis 1142. l., Bonfin, De pudicitia conjugum, II. könyv, Hammer e. h. Has. Bonfin, IV. tiz. VI. könyv, e. h., Breidenbach e. h., Raynald XIX. d. 289. l., Tritthem, Chron. Hirsaug. II. d. 510. l. — Nauclerus szerint Gen. XLIX. 976. l. 12,000 emberből a városban csak 22 szabadult meg.*

³⁾ *Volaterani, Diario Rom. e. h. 106. l., Diario Parm. e. h. 344. l., Marino Sanuto, Vite dei Duchi di Venezia e. h. 1213. l., Sismondi e. h. és Hammer II. d. 181. l., Tritthem e. h. — Bonfin szerint e. h. a püspök megnyúzatott. — Fessler V. d. 360. l. és Tritthem e. h. érsekről szólnak, az első öt Pendenelli Istvának nevezvén. Kétszáz húsz évvel később a legenda ezen eseményt eltulajdonítja s d' Asti Ferencz Mária 1700-ban azt írja, hogy 800 vértanú elejébe tevén a halált a vallás változtatásának. A vesztő helyre vitervén a tisztes Primaldi Antal, a papság feje István érsek halála után, legelőször nyakaztatott le állhatatosságaért; de teste a helyett hogy eldőlt volna állva maradt, sikertelen ügyekzvéen a törökök ledönteni, és tagmozdulatai által inté több társait állhatatosságra, míg végre mind lenyakaztattak, mire ő is eldőlt. *Marie de Asti, De memorabilibus Hydruntinae eccl. II. könyv, 2. fejt. 11. l. in Burmanni Thesauru Antiqu. Italiae IX. d. VIII. rést.**

⁴⁾ *Sanuto e. h., Tritthem, Chron. Hirsaug. II. d. 510. l. és Sismondi e. h. 12., Muratori, Annali XIII. d. 590. l. 10., és Giannone XXVIII. könyv, 602. l. 8,000-re teszi a megholtak számát. — Ez úgy látszik Mahomed akaratja ellen történt, kevéssel ezután el is terjedt annak híre, hogy a szultán a nápolyi népnek 10 esztendőre adómentességet, szabad vallásbeli gyakorlatot ígéri és az*

bárdolatlan sereg kincsvágyát, vérszomját és dühét még ez sem elégítette ki s az tüstént az egész környéket elborította, hasonló kegyetlenségek közt feldulta, kirabolta. Alfonz, a nápolyi király fia, ezeknek hírére kénytelen volt Firenze vidékéről szerencsétlen hazája oltalmára robogni. Az egész olasz földet félelem és rettegés fogta el, sokan még a távolabbi vidékeken is elköltözésről gondolkoztak, sőt még a pápa maga is készült Rómát oda hagyni. A törökök hadakozási módszeréhez nem szokott, de különben is nagyon ellágyult olaszok nem mertek velek összejújni, és minden reményöket egyedül a magyarokba vetették ¹⁾).

Mind e mellett is a szent-anya, ki az otrantói események tekintetéből mindjárt fegyverszünetet parancsolt az olasz fejedelmeknek ²⁾ és ezt ismételte, mivel Rómát látszottak fenyegetni a törökök ³⁾), a nápolyi király elleni gyűlölségből az arragoniai bíbornoknak megerősítését a Mátyás által neki már átadott esztergomi érsekségben minden ismételt sürgetések mellett is halogatta.

Ugyanezen idő tájban értesítetett Mátyás arról is, hogy a császár egyfelül pár évvel azelőtt Ulászló cseh királylyal támadott kedvetlenségeit ⁴⁾ fegyverszünettel vé-

otrantói kegyetlenségeket megbüntette. Erre februárban 1481. 1500 zsoldos ment át Ferdinánd király szolgálatából a szultánéba. *Diarium Parmense e. h. 365. és 366. l.*

¹⁾ *Bonfin és Breidenbach e. h.*

²⁾ Datum 1480. nap nélkül. *Raynald XIX. d. 289. l.*

³⁾ Datum V. idus Augusti 1480. *Ugyanott 291. l.*

⁴⁾ Még 1478-ban Scharfenberg Bernát Felső-Osztrákhon kapitánya, mi okból, tudva nincs, egy csapattal Csehországba ütött, Rosenberget lajtorják segítségével megvívta, feldulta és az egész vidéket kipusztította. Egy kézirat szerint *De Linck, Annal. Claravall. II. d. 255. l.* Alkalmasiut ennek következtében Vrmburck Leo, Rosenbergek Boczkó, Schwamberg János és több mások még ugyanazon évben Felső-Osztrákhonba ütöttek, sokat pusztítottak, zsaroltak, nevezetesen a zwettli monostornak 300 forintot kelle fizetnie. Ugyanazon kézirat szerint *Ugyanott 254. l.* — A következő évben a csehek megint betörtöttek, egész Frelstadig sőt Dornbachig nyomultak elő és utjokban mindent feldúltak. Ugyanazon kézirat szerint, *Ugyanott 557. l.*

gezte be ¹⁾), a mindig kétes hitű bazini grófokkal, Jánossal és Zsigmonddal szövetkezik ²⁾), családi összeköttetését unokája által még az angol királylyal is gyarapította ³⁾), másfelül pedig már előbb a regensburgi zsidóktól egyedül 8000 forintot zsarolt a háború költségeire s e mellett a német egyházakban a rhodusi vitéz rend fölsegülésére gyűlt minden pénzeket a perselyek erőszakos feltörésével ugyanazon

¹⁾ *Kurz* szerint *Gesch. Friedr. IV. II. d. 144. l.* ezen háborúzásoknak a cseh és felső-osztrák nemesség közt, — a két fejedelem közti háborúnak nincs nyoma, — véget vetett egy fegyverszünet, mely augusztus 31-dikén kötött Bécsben aprilis 24-dikéig 1481., azalatt a kölcsönös követelések választandó biztosok által lévén elhatározandók. — Ezt megerősítette Ulászló Prágában october 11-dikén. *Kurz, Gesch. Friedr. IV. II. d. 166. l., Chmel. Reg. 700. l.* Ugy látszik, ezen két kötés által még nem szakadt vége ezen kedvelenségeknek. Még a következő 1481-dik évben Fridrik császár osztrák alattvalói nevében is január 6-dikán az Olmüczben összegyűlt morva rendekkel, aprilis 16-dikán pedig némely csehekkel békét kötött, olly föltétel alatt, hogy minden kölcsönös követelések biztosok által egyenlítettessenek ki. *Kurz e. h. 166. l.* Az első, úgy mint azt a morva rendek Olmüczben cseh nyelven kiadták, közöljük *Oklevéltár, DCLVIII. sz.* — Ulászló ugyanazon évben a csehek követeléseinek egy hosszú sorát közlötö a császárral az osztrákok ellen. *Kurz e. h. II. d. 272. és 277. l.* Aprilis 8-dikán 1481. a szent György napig kötött fegyverszünetét Ulászló Prágából kiterjesztette pünkösdig vagy június 10-dikéig. *Oklevéltár, DCLXIV. sz.*, valamint később sz. Jakab napig azaz július 25-dikéig. *Kurz e. h. 166. l.*; Prágából megint Katalin napjáig, *Kurz e. h. és Chmel, Reg. 704. l.*, october 26-dikán gyertyaszentelődig 1482. megint Prágából *Kurz és Chmel e. h. 705. l.*, martius 25-dikén 1482. ujra sz. Margit napjáig megint Prágából *Kurz és Chmel e. h. 707. l.*; július 3-dikán megint Prágából karácsonyig. *Kurz e. h. és Chmel e. h. 708. l.*

²⁾ Az ez iránt június 19-dikén 1840. kelt okmányt említi *Chmel, Regest. 699. l.* és *Lichnowsky e. h. VIII. d. DLVIII. l.*

³⁾ Házasság kötöttet ugyanis Miksa fia Fülöp és IV. Eduárd angol király leánya Anna közt, bár mind a kettő még gyermek volt. A kötés 1480-ból megvan Riemernél Foedera, *Conventiones stb. XII. d. 128. l.* és *Dumontnál III. d. 2. köt. 73. l.* — Ezen évben halt meg Trautmannsdorf Kristóf sáckani püspök. *Julius Caesar, VI. d. 359. l.*

végre elfoglalta¹⁾; a Nürnbergben összesereglett német rendeket pedig (september 8-dikától november 15-dikéig) arra ügyekszik birni, hogy török segedelem színe alatt neki Mátyás ellen nyujtsanak tetemesb segedelmet pénzben és fegyveres erőben²⁾. Ez ugyan nem sikerült egészen kívánsága szerint, de mégis a rendek nagy részét³⁾ hosszabb tanácskozások és ellenkezések után meg tudta annyira nyerni, hogy neki Mátyásnak békére szorítására s az után az ozmán háború megindítására 15,000 fegyverest ígérjen, oly móddal azonban, hogy előbb egy országosan kiküldött követség a hadakozó felek közt a kibékítetést kísértse meg⁴⁾.

Fridrik ezen mesterkedéseinek és újabb készületeinek hallására Mátyás, ki idő közben seregével egész a Dráváig hatott volt az ozmánok ellen⁵⁾, hirtelen szándékát meg-

1) *Fugger, Spiegel der Ehren 908. l.*

2) Az Eberhard württembergi grófhhoz intézett meghívó levélből, melyet *Sattler, Gesch. v. Württemberg IV. d. melléklet 86. sz. 133. l.* közöl, kitetszik hogy a rendek nem csak az ozmán háború, hanem egyenesen a Mátyás ellen adandó segedelem tekintetéből hivatnak össze. Ezen meghívó levél szerint a rendeknek már sz. Jakab napján azaz július 25-dikén kellett volna összejönni; de a tanácskozások megnyitása szokás szerint elhaladt.

3) A városok ezen végzést mind végig ellenzették. *Lehmann, Speyer. Chronik 908. l.*

4) *Müller, Reichstags-Theater II. d. 752. l. Has. Fugger e. h., Julius Caesar e. h. VI. d. 245. l.* — Hibáz *Fessler e. h. V. d. 359. l.*, midőn azt állítja, hogy Fridrik Nürnbergből azon választ vette segedelem sürgetéseire, mikép előbb kössön a magyarokkal békét, azután a német rendek készek lesznek az ozmánok ellen 15,000 embert kiállítani.

5) Még a Dráva réve melletti táborából Perlak mező városa közelében szeptember 3-dikán részint Vingárti Geréb Péter kérelmére, részint Örményesi Fiáth László hű szolgálatai tekintetéből Felső-, Alsó- és Középső-Bolvasnicza, Huszarocski, Czarszki, Szépmezeje és Kriva helységeket a sebesi (karansebesi) kerületekben, — melyek néhai Macskási Imre magtalan halálával a szent-koronára szállottak, — említett Fiáth Lászlónak és általa testvéérének Lajosnak és nagybátyjának Macskási Jánosnak adományozza. Datum in Castris Exercitus nostri ad vadum Dravi fluminis prope Oppidum Perlak

változtatván, az ozmánok elleni táborozás felfüggesztése mellett Zágrábba ment által, innen mind a törökök mozgalmait, mind a császár további lépéseit szemmel tartandó ¹⁾,

die dominico proximo ante festum nativitatis beate Marie Virginis anno domini 1480. *Oklevéltár, DCXLVII. sz.* — Ugyanaz nap megparancsolta az aradi káptalannak, hogy ezen új adományosokat a mondott jószágokba a törvényes mód szerint igtassa be. *Oklevéltár, DCXLVIII. sz.* — A beigtatás minden ellentmondás nélkül valószínűleg megtörtént május 10-dikén 1481., mint kitetszik az érintett káptalannak ugyanazon évi május 23-dikéről kelt bizonyságleveléből. *Oklevéltár, DCLXIX. sz.*

¹⁾ Már september 23-dikán itt találjuk öt egy levele szerint, melly által a pesti polgárokat a királyi harminczad alól fölmenti, Datum Zagrabiae Sabatho proximo antefestum bb. Cosme et Damiani martyrum 1480. *Kovachich, Form. Sol. 418. l. 448. sz.* — Ez után ezen egész évben majdnem folytonos itt mulatásának számtalan bizonyosságát birjuk itt kelt leveleiben, nevezetesen a következőekben: — October 8-dikán tekintetbe vévén Egervári László Dalmát-, Horvát- és Tótország bánjának nagy költséggel és vére bő ontásával teljesített hű szolgálatait, különösen pedig azon érdemét, hogy míg ő az ország határán kívül elfoglalva az említett országok védelmére személyesen nem ügyelhetett, azalatt a mondott bán azoknak a törökök elleni védelmére, a várak és hadsereg fentartására, az ő megkeresése következtében, a vele tett szoros számítás szerint 4000 arany forintot költött, — Tótországban Körözs megyében eső Nagy-Kemlék várát Brezovicza várossal, Kamethnicza és több hozzá tartozó falvakkal együtt az említett 4000 arany forintban neki elzálogosítja. Datum Zagrabie die dominico proximo ante festum b. Dionisii martyris anno domini 1480. *Oklevéltár, DCXLIX. sz.* — October 9-dikén a vinodoli kerületben eső Novi városa panasza következtében meghagyja ezen város kapitányának Magyar Balásznak, alkaptányainak és tisztjeinek, hogy annak polgárait, nevezetesen azon hét polgárt, kik régi szokás szerint esztendőnként a város védelmében egy hónapot tartoznak mint ijászok a királyi seregben szolgálni, régi szabadságaikban háborgatni, szokatlan szolgálatokkal terhelni és vagyonaiktól megfosztani ne merjék, Datum Zagrabie in festo b. Dionisii martiris Anno domini 1480. *Oklevéltár, DCL. sz.* — October 12-dikén Csitvándi Ferencz és Kapócsi Benedek pápai királyi várnagy részére a győri káptalannak 1479-dik évi augustus 24-dikén kelt levelét, — mellyben az bizonyóságot tesz arról, hogy az említettek előtte személyesen megjelenvén s az utóbbi fiainak Ferencznek és Györgynek terhét is magára vállalván vallották, miszerint

egyszersmind pedig seregének egyik csapatját Stájerországba rendelvén, kevéssel az után pedig a császári seregek által újabban fenyegetett Pozsony vidékére Cropast Miklóst az ottani katonaság kapitányává nevezte ki, és meghagyta Pozsony városának, hogy szükség esetében általa fel-

Csitvándi Ferencz azon zálogos vallomást, melly által néhai atyja László, Kapócsi Benedeknek Ferencz vejének részére Csithvándot (ma Csikvánd) Győr, másik Csithvándot Mosony, Serkét Veszprém és Nagyhegy helységbeli birtokát megint Győr megyében elzálogosította, maga részéről megerősítette, egyszersmind pedig a két fél rokoni szeretetből egymást pénzzel vagy szolgálattal szerzendő örökös vagy zálogos jószágaira nézve kölcsönösen osztályosnak, magtalan halálok esctére pedig az életben maradandó felet minden birtokára nézve örökösnek vallotta, — szóról szóra átírja, annak minden pontjaira királyi jóvá hagyását adja, sőt mind két fél hű szolgálatai tekintetéből a megnevezett helységekben és részbirtokban netalán lappangó királyi jogot is nekik adományozza, Datum Zagrabie feria quinta proxima ante festum beati Luce evangeliste anno domini 1480. *Oklevéltár, DCLI. sz.* — December 9-dikén Eresztő László pesti polgárnak megkegyelmezett felesége kegyetlen megvertetéseért és minden más bűnéért, Datum Zagrabie feria tertia proxima post festum Conceptionis B. Marie Virginis 1480. *Kovachich, Form. Sol. 299. l. 241. sz.* — December 28-dikán Matalom Jeromos grófot, a siciliai királyság nagy constabeljét, barátságos bizodalommal sürgetve kéri hogy, midőn alkalma lesz rá, kövessen el mindent, miszerint Simon patraczi érseket, ki neki sok szolgálatot tett és a múlt években országában időzvéen nem csak az ő hanem majd mindenki szeretetét is megnyerte, a pápa különösen az ő irántai tekintetből mozdítsa elő bíbornokságra, miben való fáradozásaért neki, valahányszor szüksége lesz, sokkal nagyobb sziveségeket tenni ajánkozik, Datum Zagrabie 28. Decembris 1480. *Oklevéltár, DCLIII. sz.* Mátyásnak ezen ügy igen szíven fektűdt, és azért azt valamivel később Simon érsekre nézve igen hízolgó kifejezésekben nem csak magának a pápának ajánlotta, hanem e részben vasas sz. Péter bíbornokának közbevetését is kikérte. Az első levél minden kelet nélkül, a második Budáról a nap és év elhallgatásával megvan *Epist. Math. Coro. IV. rész, LI. és LXXVI. levél, 126. és 190. l.* — Idő közben megfordult gerebeni táborában is, mint kitetszik egy Pozsony városához intézett és mindjárt bővebben említendő leveléből; más izben pedig Horvátország alsóbb részeinek meglátogatására is készült, mint bizonyítja Raguzai Somkóhoz intézett és alább említendő válasza.

szólvta őt tehetsége szerint segítse, lovas és gyalog népével a városba bocsássa be s általában neki működésében minden jó szolgálatot tegyen meg, miért a várost királyi kegyeiről biztosítja ¹⁾).

A Stájerhonba küldött segédcapatok itt a háború szerencsájének mindjárt egészen más fordulatot adtak. Sachsendorf és Markersdorf több más szomszéd helyekkel sz. Márton napja körül megadták magokat ²⁾; sőt még magát Gréczet is, hol tartózkodék ekkor Fridrik leánya, szinte hasonló sors éri két megvesztegatett polgár által, ha a do-log még maga idejében föl nem fedeztetik, a két áruló Bécsbe nem küldetik és így a tény meg nem akadályoztatik ³⁾. Azalatt mind a pápától mind a bíbornokoktól unszoló levelek érkeznek a királyhoz, melyekben őt felszólitják, hogy Fridrikkel egyezték meg és küldjön hatalmas sereget a szerencsétlen Olaszország segedelmére az ozmánok ellen, ennek fejében pénzbeli segedelmet is igérvén. Egyszersmind az ascolei püspök és pápai követ is ajánlá közbenjárását a két fél közt; hasonlót tettek az eichstadti püspök Aletzheim Götz és Absberg György a német országos rendek által Nürnbergben e végett különösen meghatalmazott követek ⁴⁾. Ehhez járultak Beatrixnak unszolásai, ki Mátyás erejét főként ipa segedelmére ohajtotta volna használni, kivált most miután a törökök már a nápolyi birodalmat tettelesen megtámadták és annak kebelében magokat megfészkeltek vala ⁵⁾, és azért Mátyásnak a csá-

¹⁾ Datum in unserem Here zunagst bei Grebenn am Sontag nach Sanud Kathreintag (november 26-dikán) anno domini 1480. *Oklevéltár*, DCLII. sz.

²⁾ Reichwein Jakob de Lincknél *Annal. Claravall. II. d. 260. l.*

³⁾ *Fugger e. h. 903. l.*

⁴⁾ *Häberlin VII. d. 210. l.*

⁵⁾ Hogy ezen évben Báthori István Nikápoly megszállásának elkezdése végett Oláhországba ment, nyilván mondja ugyan a brassai egyház felirata *Schwandtnernél I. d. 887. l.*; de a többi fróknál se Báthori ezen utjának se Nikápoly czélba vett megszállásának semmi nyoma sincs és így ezen adatot történeteinkbe föl nem vehetjük.

szárral való kibókéltetését mindig különösen ügyekezett elő mozdítani.

Erre Mátyás minden további tettlogos készületekkel felhagyott Fridrik ellen, a nélkül hogy sergeit, melyekre minden esetre az ozmánok ellen szüksége volt, elbocsátotta volna, és megegyezett egy rövid fegyverszünetben mint gyanítani lehet martius utolsó napjáig a következő esztendőben ¹⁾, melly alatt a végbéke iránti alkudozások a háboruzó felek közt újból kísértessenek meg.

Ezen évnek vége felé vagy a következőnek elején magára haragította a királyt Báthori Miklós váci püspök ²⁾, Olaszhon növendéke, a tudományok és művészetek nagy pártfogója ³⁾ és eddigelő Mátyásnak igen kedves embere ⁴⁾. Mi által? bizonyosan nem tudjuk, de az ez iránt kelt levelek szerint a megyéjére nézve neki adott pártfogói jognak olly kiterjedést adván, hogy a király által kinevezett egyéneket is elfogadni nem akarta. Azért a király Orbán pécsi prépostot segéd társának nevezte ki, szorosán meghagyván

Ugyanaz mondja még azt is, hogy ezen esztendőben Brassó vidékén a pestis igen nagy pusztítást tett. Ezen nyavalyát *Engel* állítása szerint *e. h.* ez uttal is a törökök hagyták hátra. Azt hogy ezen évben a pestis uralkodott Magyarországon, említi *Bonfin* is *IV. tiz. VI. könyv, 449. l.*

¹⁾ *Bonfin e. h.* csak közönségesen mondja hogy Budán a király új fegyverszünetet kötött Fridrikkel, utána azt vetvén, hogy azalatt az állandó béke iránt is folytak az alkudozások és e végett több ízben ment az egi püspök a király részéről a császárhoz, de minden ügyekezete sikertelen maradt. Ezen fegyverszünetről emlékezik *Senckenberg, Samml. I. d. 1. oszt. 215. sz. 47. és 50. l., Háberrlin VII. d. 210. l.*

²⁾ Az ezen ügyben kelt okleveleknek nincs kelte; de azokban Dóczi Orbán mint királyi kincstartó de csak mint pécsi prépost fordul elő. Már pedig tudva van és annak idejében bővebben meglátjuk, hogy ő György kalocsai érseknek 1480-ban történt halálával lett kincstartó és az 1481-dik év első felében már mint választott sőt megerősített győri püspök fordul elő.

³⁾ *Bonfin I. tiz. I. könyv, 4. l.*

⁴⁾ *Galeotus, De dictis et fact. Math. Regis XXXI. fej.*

neki hogy, miután ezen püspök kegyelmével és bátyja érdemei tekintetéből elnézésével visszaélve parancsait dőlyfösen megvetette s többszöri megintése után is majdnem a bódultsággal határos makacs magaviseletétől elállani nem akar, és így annak hűtelen ellenszegülését és bűnös féltelenségét megtörni szükséges, a mondott püspökség várainak és jószágainak felét vegye kezéhez, azokat a ő nevében kezelje és ügyeljen föl, hogy a mondott püspök egyháza jobbágyait, mint szokta, ne sanyargassa s az egyház jövedelmeit hasztalanúl ne fecsérélje el ¹⁾. Egyszersmind tudósította a váczai káptalant, hogy Orbán pécsi prépostot és kincstartóját a királyi parancsoknak nem engedelmeskedő váczai püspök mellé segéd társsá nevezte és meghagyta neki, hogy budai káplánját Dénes mestert a szolnoki főesperesttségbe és Vadi János mestert a váczai kánokságba helyezze be, — hűtlenség bélyege s minden javadalmai elvesztésének terhe alatt megparancsolván a mondott káptalannak, hogy őket a nekik adott levelei értelme szerint hivatalaikba igtassa be s a váczai püspöki helyettes mind kettőnek a kellő leveleket pecsétje alatt adja ki. Egyszersmind az említett büntetés terhe alatt eltiltja a káptalant, hogy a püspök bemutatására vagy parancsára, kitől mint makacs lázadótól az egyházpártfogói jogot már két levele által visszavonta, senkit bármi csekély javadalomba igtatni ne merészeljen ²⁾. Kevéssel ezután megkegyelmezett ugyan neki, de a pártfogói jogot többé vissza nem adta. „Azon egyházpártfogói oklevelet, úgymond ez iránt hozzá intézett soraiban, mellyet neked nem tartozásból hanem kegyelemből adtunk és mellyel a mi bosszantásunkra annyiszor visszaéltél, mint minden viszály szerző okát, széthasogattuk, összetéptük, a rajta lévő királyi pecsétet, mellyel annyit dicsekedtél, leszaggattuk; neked azonban nem annyira személyedért, mint bátyád szolgálatait és több híveink kérelmét tekintve, ez uttal még megkegyelmezünk,

¹⁾ Kelet nélkül *Oklevéltár, DCLIV. 93.*

²⁾ Kelet nélkül *Oklevéltár, DCLV. 55.*

és kincstartónknak megparancsoltuk, hogy egyházad elfoglalt jószágait adja vissza; egyszersmind komolyan meginttünk, hogy parancsaink megvetésével bosszúnkat felidézni óvakodjál¹⁾.”

¹⁾ Kelet nélkül *Epist. Math. Corr. IV. rész, XXXVIII. level, 94. l.* — *Bél, Notit. Hung. III. d. 120. l.* és utána *Katona e. h. IX. d. 548. l.* ezen levelet 1484-re teszik. Mi alapnál fogva? nem tudjuk; a dolog ugyan nem lehetetlen, de nem valószínű hogy Mátyás haragja illy hosszú időre terjedt volna. — *Bél* azt állítja, hogy ezután kevéssel Mátyás őt a királyi tanácsba is visszafogadta; de erre nem volt szükség, mert a püspökök, mint annak idejében meglátjuk, már hivataluknál fogva tagjai voltak a királyi tanácsnak.

LVI.

1 4 8 1.

Mátyás reménylven hogy a Fridrikkel folytatandó alkudozások hathatós közbenjárás mellett eredményre vezérlendenek, és bizván az Olaszországból jöendő pénzbeli segedelemben, ügyeketét az ozmánok ellen fordítá. Ennek tekintetéből a Veglia iránt a Frangepániakkal fölmerült ügynek legalább ezekre nézve véget vetendő, nékiek nem csak megengede, hanem Istvánt Tersato, Modrus és más nyolcz várral ajándékozá meg Horvátországban, és négygyel Zágráb vármegyében ¹⁾. E mellett hogy készületeit és azon sereg kiállítását, mellyet ipa segítségére Nápolyba szándékozott küldeni, szemmel tarthassa, az 1480-dik év végét és az 1481. elejét is Zágrábban töltötte ²⁾. Innen megfordult nem csak a Száva mellett az ozmánok ellen felállított sergeinél ³⁾, hanem mint gyanítani lehet

¹⁾ Kerchelich, *Notit. Praelim.* 255. l. — Ezt csak melleleg említi Pray, *Annal. IV. d. 141. l.*

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ Itt vette a pápa levelét a keresztyén hatalmasságoknak Rómában tartandó összejövetelére küldendő követek iránt, mint kitészik a pápának ezek elmaradása miatti szemrehányásaira írt válaszából, *Epist. Math. Corv. IV. rész, XXXII. lev 78. l.*, mellyről alább bővebben lesz szó.

Horvát- és Dalmátország alsó részeiben is¹⁾, és a raguzaiakkal magát összeköttetésbe tette²⁾. A törökök magok részéről is igen nagy készüléteket tettek és a köz hírszerint Alibég újra Erdélyt fenyegette, Oláhország felől szándékozván ez úttal is becsapni³⁾. Orsovánál meg is jelentek né-

1) Raguzai Somkónak, december 24-dikén Zágrábbból kelt levelében (Datum Zagrabiae in vigilia nativitatis domini 1480) megköszönvén, hogy elfogadtatására készüléteket teszen, tudtul adja, miszerint igen nagy készüléteket ne tegyen, mivel ő kevesed magával szándékozik megjelenni és egy hétnél tovább nem fog nála mulatni. Ennek könnyítése végett neki testvére által közelebbről pénzt fog küldeni, sőt gondja lesz arra, hogy ökrök hajtassanak hozzá elég számmal konyhájának ellátására. Egyébiránt meghagyja neki, hogy addig is, tüstént ezen levele vételével, kémjei által tudja meg, hogy az ellenség szomszéd városaiban az őrseregek milyen állapotban vagynak és az újabb időkben szaporodtak-e? *Epist. Math. Corc. IV. rész, XXXIII. levél, 82. l.*

2) A raguzaiakhoz Palmatha János követöket, kit nevezetes okokból magánál tartóztatott volt, fontos szóbeli közlésekkel küldötte vissza, meghagyván hogy szavainak tökéletes hitelt adjanak és az általa előadandó kívánságait pontosan teljesíteni ügyekedzenek. *Oklevéltár, DCLVI. sz.* Ezen levélnek ugyan kelte nincs, sőt még az sem jegyeztetik meg róla, hogy a raguzaiakhoz szól; azonban *Engel, Gesch. v. Ragusa 87. l.* nyilván mondja, hogy Palmatha János 1480-ban Bona Jakab Péterrel és Caboga Balázsszal Ragusa részéről mint követ fordult meg a szultánnál, és igen valószínű hogy ezen követség eredményéről és a török birodalom állásáról kívánta a köztársaság Mátyást mint védkirályát tudóstani, annyival is inkább, mivel Ragusa különben is Mátyást a törökök mozgalmairól tudóstani szokta volt, mint kitétszik ennek kelet ideje nélkül ránk szállott azon leveléből, mely *Mátyás levelei* közt *IV. rész, XXII. levél, 40. l.* előfordul és a melyben a törökök állásáról vele közölt újdonságait közönséges kifejezésekben megköszöni, egyszersmind jövődre is felszólítja ily nemű tudósításainak folytatására.

3) Báthori István erdélyi vajda Altenberger Tamás szebeni polgármestert köszönettel értesítvén, hogy azon ujságokat, melyeket házi embere Budáról hozott, megértette, tudósítja őt a havasalföldi ujságokról, melyeket István moldvai vajdának legközelebből hozza küldött hírnökei által kapott, hogy tudniillik Alibég roppant ozmán sereggel a Dunán átkelvén, Havasalföld szélén áll s onnan Erdélybe figyelmeztet, a szultán előtt kötelezvén magát, hogy ez úttal

melly csapatok ; de ezek nevezetes veszteséggel nyomattak vissza Mátyásnak itt tanyázó seregei által ¹⁾).

Nem soká megérkeztek a feleletek Olaszországból, mellyeket Mátyás Leoncius Jánoshoz, nápolyi követéhez, kevéssel azelőtt küldött válaszoló levelében a dolog illy hosszúság elhalasztása miatt nem minden keserűség nélkül és a történeendők előérzetében olly meghagyással sürgetett volt, hogy a nápolyi királytól nyerendő válaszzsal rögtön személyesen jöjjön vissza hozzá ²⁾). Majdnem egy időben

neki Szebent vagy Brassót megszerzi. Mire nézve meghagyja neki, hogy rögtön térjen vissza Szebenbe, ott az Oláhországban történeendőkre figyeljen s őt a tapasztalandoókról ló halálában tudósítsa, egyszersmind pedig az offenbányai lovasokat és gyalogokat is költse fel és tegye mozgásba, miként mind ezekről embere által bővebben fog értesíttetni. Egy ezen levélhez mellékelt czédulában meghagyja ezen kívül neki, hogy mihelyt a szászok közé ér, azokat fejenként tiltsse fel és szálljon velök sz. Ágotha alá, és vigyen magával egy jobbféle vetágyut és taraczkot 20 kőgolyóval és két mássa lőporral. Datum in Kolosvar secundo die festi Mathie (februarius 23-dikén) prope medium noctis anno domini 1481. *Oklevéltár, DCLXI. sz.*

¹⁾ Báthori István erdélyi vajda tudósítja Altenberger Tamás szebeni polgármestert, hogy azon ujságok, mellyeket minap az Orsova felé útban lévő törökökről írt volt, igazaknak mutatkoztak ; mi történt velek és miként szolgált nékiek a szerencse Orsovánál, a dévai várnagyoknak mellékletben megküldött leveleiből megértheti. Ez után értesíti őt a brassaiak által kapott tudósításokról, mellyek szerint a havasalföldi vajda, bár seregeit Kilia várának megszállása ürve alatt szedte össze, most a havasok alatt tanyázik várva az ozmánok jövetelét, kik hozzá érkeve tüstént Erdélybe útni szándékoznak. Ezeknek ellenállendő, a király nevében legkomolyabban megparancsolja neki, hogy levele vételével minden haladék nélkül küldjön annyi gyalog és lovas zsoldost, mennyivel a szászok tartoznak, Kőhalomba, hol a napokban maga is meg fog jelenni, a többi szászokat pedig utasítsa oda, hogy magokat a védelemre készen tartassák ; különösen a szerdahelyi, szászsebesi s a Hátszeg felé eső többi szász székeket oda utasítván, hogy magokat készen tartassák, a dévai várnagyok felszólítására azoknak tüstént segélyére menendők. Datum in Bogath feria secunda proxima ante festum beatorum Philippi et Jacobi Apostolorum (aprilis 30-dikén) anno domini 1481. *Oklevéltár, DCLXV. sz.*

²⁾ Ezen levelében a Leoncius által tett azon észrevételre, hogy

érkezett meg a pápának levele, mellyben szemrehányásokat tesz a királynak az iránt, hogy a keresztyén hatalmasságoknak Rómába november elejére rendelt gyűléséhez követeket nem küldött. Erre válaszolván Mátyás, megjegyzi, hogy a pápának levelét, mellyben őt a kérdéses gyűlésre követei általi megjelenésre szólítja fel, a Száva partjánál a kitűzött határnap eltelte után vette. Igaz ugyan, hogy az ascolei püspök Bécsből valamivel előbb tudtúl adta neki ezen gyűlésnek november elsején leendő tartását és megkérte őt, hogy maga részéről ide követeket küldene. Azonban ezen levél is csak october 31-dikén jutott hozzá s akkor mindjárt tudósította a mondott püspököt, hogy ezen gyűlésre követeket nem küldött, mert lehetetlen, hogy azok egy nap és egy éjjel Rómába érjenek. Ez által ezen ügyet béfejezettnek tekintette annyival is inkább, miután Rómában lévő megbizottjai az egri és arragoniai bíbornokok minden ügyeire s különösen az ozmán háború iránti tervére nézve kellőleg utasítvák és így mindent elvégezhettek épen úgy, mint Rómába küldendő új követei. Ha tehát a szent-

a segedelemadást igen késlelteti az, miszerint a király Rómába követet nem küldött, megjegyzi: E részben gondolkozásunkat már rég nyilvánítottuk és az előttd tudva van. A segílyt mi eddigelő is nem magunkért, hanem az egész keresztyénség érdekében sürgettük, de többet e végett Rómába soha sem küldünk; mert nem annyiban a mi, mint a keresztyénség, főként pedig az olasz hatalmasságok ügye forog fenn. Mi részünkről mitsem mulasztandunk el tartományainknak a törökök elleni védelmére nézve és gondunk lesz arra hogy, ha már veszni kell, mi ne legyünk az elsők. Gondoskodjék kiki magáról. Különösen fel volt a király hevülve Fascati bíbornok ellen, ki őt a bíbornokok gyűlésében azzal vádolta, hogy csupán szavazatokat a maga részére koldulni küld Rómába követeket. Erre nézve megjegyzi, hogy illy czélből ő soha sem fárasztotta embereit és ezt ezután sem teendi, de bizonyosan fog közelebből követet a szent-atyához küldeni, ki a mondott bíbornok rágalmaikat megczáfolja és megmutatasa, hogy az csupán az ő királyi becsületének kisebbitésére él illy hazugságokkal. Kelet nélkül, de, mint annak tartalma bizonyítja, 1480. végéről. *Oklevéltár, DCLVII. sz.* — Ezen Leonciusról említést tesz Mátyás egy, az ipához kelet nélkül küldött levelében. *Epist. Math. Corr. IV. d. XLVII. levél, 117. l.*

atyának valamelly felvilágosításokra van szüksége, azt a mondott bñbornoktól minden órán megszerezheti, és így nincs egyéb hátra, így fejezi be ezen levelét, mint hogy a hit ügyét szentségednek ajánljuk, esedezván előtte, hogy a köz boldogságra s a keresztyénség közönséges javára mind azt, mit üdvösnek lát, tegye meg maga idejében és gondoskodjék arról, miszerint szentséged bölcsességét és segédelmét a keresztyének a szükség utolsó idejében érezhesék ¹⁾. Az arragoni bñbornok is sajnálkozását jelenté az iránt a királynak, hogy a római összejöveteleire követeket nem küldött. Erre hosszasabban és élesebben felelt Mátyás. Mindenek előtt panaszkodva jegyzé meg, hogy a keresztyénség védelmére az ozmánok ellen folytatott terhes háborúban, mellyet egyenesen a pápa unszolása következtében vállalt el, csak üres szavakkal biztatva segély nélkül hagyatott. Megemlítvén azután Boszniába önerejével tett szerencsés beütését, mellyre megint a szent-anya felszólítása birta őt, épen midőn seregével más felé szándékozott fordulni, és mellynél eredménydúsabbat a keresztyén fejedelmeknek egyike sem tud felmutatni, elöadja hogy ekkor is kénytelen volt az annyiszor megígért segély elmaradása miatt győzedelmeit félbe szakasztani és megerőltetésben kifáradt seregeit visszavonni. Az oltától fogva is sikertelenül sürgeti és várja a külségélyt. Már most utolsó reményét is elvesztvén, saját ügyeiről minden további megerőltetéssel felhagyva másként fog gondoskodni; kivált miután látja, hogy a pápa hú szolgálatait nem méltányolja s még jogos

¹⁾ *Epist. Math. Cbro. IV. rész, XXXII. level, 78. l.* — *Katoná* ezen levelet *IX. d. 391. l.* az év végére teszi s azt állítja, hogy Mátyás Kimizsi hadjárata miatt állott a Száva mellett, midőn a pápa levelét vette. Azonban, mint maga Mátyás mondja ezen levelében, a pápa levele megérkezte előit kevéssel october 31-dikén vette az ascolei püspöknek és pápai követnek felszólítását, már pedig az ascolei püspök már az 1481-dik év végével nem volt Németországon, mint ezt alább meglátjuk; de különben is ezen levél szoros kapcsolatban van az arragoniai bñbornokhoz szólóval, mellyről mindjárt szólunk és megmutatni ügykezünk, hogy ezen év elején íratott.

kivánságaiban is többet hajt sz. Péter bíbornokának csalfa elöadásaira, mint az ő érdemeire; jövendőre a szent-atyának sürgetésével felhagy, és bármit tesz is a mondott bíbornok, ő szilárdúl megmarad jogai mellett. A mit neki a tudósító bíbornok Rómába küldendő követeire nézve írt, megjegyzi: Követei az idő hiánya, a felszólítás későn érkezte miatt nem jelenhettek meg, mint ezt már a pápának válaszában megírta; de különben is meg van győződve, miszerint ezen követei, ha maga idejében Rómába érhetnek is, kedvező eredményt eszközölni képesek nem voltak volna. Most őt és az egri érseket felhatalmazza ezen ügybeni eljárásra, miről a pápát is tudósította, bár ezen lépéstől sem várhat semmit is. Tiltakozik továbbá azon vád ellen, mintha a keresztyénség ügye az ő követei elmaradása miatt hanyagoltatott volna el, mert a hit ügye nem csak az övé, hanem minden keresztyén fejedelmeké, és így a mellett az ő sürgetései nélkül is, mellyekben ő azon kívül is kifáradt, fölléphettek volna, mindent, mit e részben tesznek, magokért tévén. Ha ezek őszintén szándékoznak működni, ő egész készséggel fog kezdet velek. De ehhez legkisebb reménysége sem lévén, ő is saját javáról fog gondoskodni, még pedig úgy, hogy további megromlását megelőzze; gondoskodjanak ők is magokról úgy, mint tudnak; ő intézkedéseit isten segélyével bizonyosan úgy tenendi hogy, ha már a megmaradáshoz nincs remény, mások előbb veszszenek el mint ő. A kalocsai érsekséget illető kérésére nézve tudósítja a bíbornokot, hogy arról már levele vétele előtt intézkedett és így a dolgon most már nem változtathat, hanem bizonyossá teszi őt az esztergomi érseki cím megnyeréséről, mi iránt nővére a királyné hővebben fog neki írni. A némelly főpapok által birt prépostságok tárgyában a pápa feleletét megértvén, ennek további sürgetésével felhagy. Azonban igen szeretne azoknak másodszeri megházasodhatására nézve valamit nyerni, kiknek házastársait a törökök rabságba hurczolták. Hasonlóan szeretné, ha a szent-széktől engedelmet nyerhetne országának népességi hiányán idegen földről hozandó keresztyén

fogylok megtelepítése által segíteni. Ha ezen utolsóra nézve a pápát késznek nem találná, ezen kéréssel ne háborgassa a bíbornok ő szentségét, mert ő e részben a pápa engedélyével nem sokat gondol, neki hosszasabban könnyörögni nem akar, jól tudván hogy a háború törvényei szerint mit szabad neki tenni ¹⁾. Ezek szerint Ferdinánd nápolyi király most pénzt nem küldhet, mivel az ellenség saját tartományaiban van, de később Mátyásnak minden hadi költségeit megtéríteni kész leend. A pápa ugyan az olasz hatalmasságokra az ozmánok elleni táborozásokra 200,000 forintot vetett ki, és ehhez maga részéről még

¹⁾ Datum Zagrabiae 14. Juny 1480. *Epist. Math. Corv. IV. rész, XXXIV. levél, 84. l.* Ezen levél kelete iránt, mint már feljebb megjegyzők, *Katonának e. h. IX. d. 285. l.* több kétségei vagnak, a nélkül azonban még is, hogy magát el tudná határozni. Kaprinai kéziratok között L. köt. 27. és köv. l. is előfordul ezen levél illy kelettel: Datum Zagrabiae 14. Januarij 1480. Azonban ebben sem nyughatunk meg, különösen a mi illeti az évet. Mátyás ugyanis, mint feljebb oklevelesen láttuk, ezen évben majdnem egész januáriust Budán töltötte és csak ezen hó végén jöhetett Zágrádba. A kalocsa érsekség ezen levélben úgy fordul elő mint újonnan betöltött; már pedig György érsek, mint alább meglátjuk, minden hihetőség szerint csak az év végén halt meg. Mi ezeknél fogva a Kaprinai másolata szerint egyedül az évben találván hibát, ezen levelet 1481-dik évi januárius 14-dikére gondoltuk átteendőnek, midőn Mátyás csakugyan Zágrábban tartózkodott, a szent-székkal élénk levelezésben volt, és a midőn van nyóma valamely Rómában tartott összejövetelek. Egyébiránt a Kaprinai kéziratok között találtató példány nem csak a keletben, hanem sok más részben is különbözővén a Mátyás levelei között kijöttől, azt fölvevük az *Oklevéltárba DCLIX. sz.* — Bizonyosnak állítani nem merjük, de igen valószínű, hogy ezen idő tájban kelt Mátyásnak azon levele is, mellyben Ferdinánd nápolyi királyt tudósítja, hogy követét de Probis Antal ádria püspököt, kit különösen kedvel, a minap, midőn a vett parancs szerint vissza akart térni, magánál tartóztatta és később némi ügyekben, mellyeket tőle magától megérthet, a szent-székhez követésül nevezte, s miután az e hivatalt bár nehezen is az ő s neje biztatására elfogadta, bizonyos utasítással Rómába és onnan hozzá visszaküldötte; — kéri azért a királyt, hogy ezen szolgálatnak, mellyet ő arra a közötteki kölcsönös bizodalomnál fogva ruházott, elfogadását annak ne tulajdonítsa hibául. Kelet nélkül *Oklevéltár, DCLXXX. sz.*

50,000-et ad, de olly nyilvános föltétel alatt, hogy addig nem fizet semmit is, míg a többi olasz fejedelmek és hatalmasságok a magok illetőségét le nem teszik ¹⁾. A pénz e szerint nem érkezék meg és ezen körülmények közt annak megérkezéséhez legkisebb remény sem lehet. E helyett azon bullák következtében, mellyeket a pápa még a mult évben mindjárt Otranto megvívása után a keresztyén fejedelmekhez bocsátott volt ²⁾ s mellyek szerint minden kölcsönös ellenségeskedésektől eltiltattak három esztendőre, olly móddal hogy ezen idő alatt a közönséges táborozást a törökök ellen egyesült erővel mozdítsák elő, és ennek következtében az olasz fejedelmek hajóssereget állítsanak ki, a többiek pedig pénzbeli segedelemmel tegyék a magyar királyt alkalmassá a közös ellenséggel szembeszálásra, — ezen évi aprilis 8-dikán egy pásztori felszólítás ment a keresztyénséghez, melly által a hívek igen kiterjedett bűnbocsánat mellett buzdítottak az ozmánok elleni harcban három évigleni részvétre ³⁾.

Mátyást, — ki idő közben saját költségén annak megtérítése reménye alatt egy 700 főből álló sereget fölszerelt és ipának segítségül Otranto visszavételére egyik legtapasztaltabb hadnagyának Magyar Balázsnak vezérlete alatt Olaszország felé megindított volt, — az olasz udvaroknak ezen eljárása igen felbosszantotta. Ipától igen rossz néven vette hogy pénzt nem küldött neki; ha most szorult állapotában sem teszen semmit, mit lehet tőle várni, midőn egyszer ebből kibontakozik. Gáncsolódnak látta a pá-

¹⁾ Mátyás levele az egri bíbornokhoz *Epist. Math. Corv. IV. rész, XCV. levél, 263. l.*, mellyről mindjárt bővebben. Az olasz hatalmasságok egyessége ezen segédpénzek iránt három évre és a mindegyikre rótt mennyiség előadása megvan *Leibnitz, Cod. Jur. Gent. I. d. 443. l., Raynald XIX. d. 296. l., Lünig, Cod. Ital. III. d. 122. l. és Dumont, Corps Dipl. III. d. 2. köt. 76. l.*

²⁾ *Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 289. l. és Freher, Script. Rer. Germ. II. d. 161. l.*

³⁾ Datum Romae VI. Idus Aprilis *Raynald e. h. és Lünig, Reichs-Archiv. Spicil. Eccl. I. d. 356. l.*

pa nyilatkozatát a maga és az olasz hatalmasságok segédpénzei iránt; igen jól látta, hogy e mellett tettelegesen semmit sem várhat. Egyenesen ki is jelentette ezt nem csak az eddig említett hanem több más, Olaszországba küldött leveleiben. Abban, mellyet Fontana Ferenczhez, ipánál lévő követéhez intézett, keservesen panaszkodva megjegyzi, hogy ő az ozmánok ellen soha sem lépett volna föl az egész keresztyénség mellett oly erőlyesen, ha előre gyaníthatja kijátszatását és ezen bánásmódot, mellynek ki van téve. A minden oldalról ígért segedelmek biztos reménye alatt nagy sereget gyűjtött, Bosnyákországba ütött, száguldozó sergeivel itt egész Verbászig, Szerbországban egész István vajda tartományáig nyomult. De ezen nagy terhet legnagyobb megerőltetése mellett is hosszab ideig magára nem bírván, az ígért segély pedig elmaradván, kénytelen volt legfényesebb győzedelmét félbe szakasztva visszavonulni. Még mind reménylette azonban, hogy végre is a keresztyénség saját ügyét fel fogja karolni, azért még készülleteivel, szándékával nem hagyott fel; de már most, miután sajnosan látja hogy mindenfelül csak ígérettel tartják, a valóságos segélyhez minden reménye meghiúsult és ezen erőltetett állás fentartását tovább nem győzi, magán segítni fog úgy mint a körülményekhez képest lehet. Ezek mellett ipának tudtul adatni kéri, hogy a kívánt segedelmet Magyar Balázs alatt összeállítván, már valósággal megindította ¹⁾. Az egi bíbornokhoz Rómába írt levelében sérelmeit részletesebben és keményebb kifejezésekben sorolja elő. Nápolyból visszatérő követe Leoncius János által, azt mondja itt, tudósított mind azokról, mik Olaszországban történtek, és meggyőződött annak valóságáról, mit eddig is sejdített, hogy a segélyekre nézve semmi vagy igen kevés történik és ez is a legnagyobb késedelmezzel. Ő a legszebb ígéretekkel buzdított a keresztyénség ellenségei ellen, és ennek következtében egész erejének megfeszítésével és majdnem erejét túlhaladó költséggel lépett föl, a nél-

¹⁾ Kelet nélkül, *Epist. Math. Corr. IV. rész, XL. levél, 99. l.*

kül hogy a buzdítók ígéreteiknek megfelelték volna. Sajnosan esett neki, hogy mások felszólítására a köz ügy védelmére, de minden segély nélkül kénytelenített ezen áldozatot megtenni; de még sokkal sajnósbban az, hogy ez által gátolva volt saját ügyeiről úgy gondoskodni, mint azt a körülmények megengedték, saját tartományainak magán érdekei megkívánták volna. Neki a szultán igen elfogadható föltételek alatt békét ajánlott, de ő ezt sem fogadta el, mivel mindenfelől segedelemigéretekkel kecsegtettetett, és már most mindenkitől el van hagyatva. Az ipa azt adja tudtára, hogy most nem segítheti; de ha egyszer Utrantót megint kezébe kerítheti, kész lesz utolsó ingét is a török háborúra szánni. De ezen ígéletben mit bízhatunk? Ha akkor midőn a veszély fenyegeti nem tesz semmit: mit fog akkor tenni, midőn abból kibontakozva bátorságban szemléli magát? A pápa 200,000 aranyat vetett ki segedelműl az olaszországi hatalmasságokra, mellyből maga fog fizetni 50,000-et évenként, de csak úgy ha a többiek is megfizetik a magok illetőségét. Mindnyájan meglátják hogy ő saját tartományai bátorságáról gondoskodni fog, valamint arról miszerint, ha már a keresztyén hatalmasságoknak veszni kell, ő ne legyen az első. Mind e mellett ő elküldötte ipának a kívánt segédsereget Magyar Balázs vezérlése alatt. Ez 700 főből áll, melly közt van 400 gyalog és 300 lovas. A gyalogság és 150 lovas egyszerre indult meg, a hátra lévő 150 lovas valamivel később követé ezeket; miután nem volt elégséges hajója, hogy azokat egyszerre küldhette volna el. Igen kívánatos volna, hogy a nápolyi király ezek elejébe Zengig hajókat küldene és minden esetre szükséges az iránt rendelkezni, miszerint ezen sereget a nápolyi partokon elégséges szekerek várják a puskák, paizsok, pánczélok, ágyuk, erőművek, nyilak és golyók tovább szállítására, mellyeket magokkal visznek. A gyalogok közt vannak: — 1-ször. Nehéz paizsosok (clipeati), mindegyik mellett egy apród vagy fegyverhordó áll, ezek viszik nehéz paizsaikat és fegyvereiket. Ezen paizsosok fogják körül a gyalogságot nagy paizsaikkal, mintegy erős várral,

úgy hogy ezek mögött az egész sereg bátorságban várhatja az alkalmat, midőn szerencsével az ellenségre üthet. Mivel ezek közül mindegyik maga fizeti apródját, zsoldjok egyenkint minden három hónapra 16 aranyat tesz. — 2-szor. Könnyű gyalogok (gregarii pedites), kik szabályosan az előbbieik mögött foglalnak helyet és a sereg fő erejét teszik. Ezek közül mind egyik 8 arany zsoldot kap három hónaponként. — 3-szor. Nehéz gyalogság (armati), melly a keményebb elhatározó harcban használtatik; ezek is nehezebb fegyvereik vitelére egyegy apródot kénytelenek magok mellett tartani, mint a paizsos gyalogok, kikkel az ütközet kezdetével a felállított sereget fal gyanánt fogják körül, nehéz vas vérteikkel földvén magokat. — 4-szer. Puskások (magistri pixidarii), kik kemény vállalkra támasztott puskákból lövöldözik az ellenséget és mindig a sereg derekánál foglalnak helyet. Ezek a várak megtámadására vagy oltalmára, a csata megnyitására igen alkalmazatosak, de az ütközet hevében kevésbé használhatók. A király seregeinél, akármelly legyen is annak száma, a gyalogság ötöd részének mindig ilyen puskásokból kell állani. A lovasság állott — 1-ször. Száz nehéz lovasból (armeri) 15 arany fizetéssel évnegyedenként. Ezek vas pánczélba burkolva eleven fal gyanánt fogják fel az ellenség rohanatait. Ezekre legtöbbet tartott a király, minthogy ezek készebbek magokat agyon veretni engedni, mintsem az ellenségnek engedjenek. — 2-szor. Két száz könnyű lovasból vagy huszárból (huzarones) tíz arany zsolddal évnegyedenként, kik az ellenséget legelőször szokták megtámadni, azt mindig nyugtalanítják, de a nagyobb erőnek mindjárt is engednek, magokat a nehéz lovagok mögé vonják és midőn a pillanat a megtámadásra megint kedvező, újra előrobognak és véletlenül ütnek az azt nem is gyanító ellenségre. Mind ezeket azért írja meg oly körülményesen, hogy a király mindenről kellőleg értesítve elhatározhassa magát, kívánja-e még több katonaságnak átküldését és mellyik nemből. Ő ipának ebbeli ohajtásait örömet teljesíteni, de oly föltétel alatt, hogy e végből küldjön ke-

zéhez bizonyos összeget, vagy pedig ha azt ohajtaná, miszerint ő előlegezze az erre szükséges költségeket, küldjön hozzá egy megbizottat, ki vele ezen előlegezés iránt számot vessen, vagy bízza meg e végett a zengi püspököt, és határozza meg a helyet és időt, hol és a mellyben a kiszámítandó összeget neki meg fogja téríteni.

Ugy látszik, a nápolyi király vejétől mint tapasztalt vezértől a háborúzásra nézve tanácsot is kért, és Mátyás előre bocsátván, hogy ezen seregecskével a háborúzásban tapasztalt tiszteket küldött, különösen pedig annak vezére Magyar Balázs mind az ozmánokkali harcban, mind különösen a várak vivásában igen jártas, mire nézve őt nem csak mint tanácsadót, hanem mint az otrantói megszállás parancsnokát is különösen ajánlhatja, — tapasztalásai eredményét közölni nem késett. A seregek ellátására nézve a szükséges eleséggel azt javaslá, mit ő maga is szokott tenni, tudniillik nagy és költséges élestartakat ne állítson fel, hanem vigyen magával számos szekereket, mellyek a távolabbi helységekből és vidékekből is igen könnyen átszállíthatják a szükségleteket a táborba, úgy hogy ez által a lakosság is hasonlóra buzdíttatván, a katonaság szükségét sohasem szenvedhet és magában a táborban folytonos vásár fog alakulni. Mi illeti az átküldött ágyukat (bombardae) és parittyá erdműveket (fundae), az utolsónak több hasznukat tapasztalta kivált az erősített helyek összeroncólására, mivel azoknál a puskaapor igen sokba kerül, az ezekre szükséges köveket pedig mindenütt bőven lehet találni; e mellett pedig ezekből háromszor lehet löni, míg azokból egyszer. Értésére esett a királynak az is, hogy ipának értelmes pattantyúsai és ügyes ácsai nincsenek, ezeket is tehát örömet küld neki, ha kívánandja ¹⁾). Nem

¹⁾ Zagrabiae 10. márt. 1480. *Epist. Math. Corv. IV. rész, XCV. levél, 262. l.* Itt az esztendőben hiba van, mert Otranto 1480. elején még nem volt török kézben, valószínűleg 1481-nek kell tehát állani. Ezen levelet Timon is közli, de az évre nézve hibásan. — Mátyás udvarában volt az egri püspöknek egy közel rokona Angelo Be-

soká vévén a nápolyi király levelét, mellyben 1200 huszár átküldését sürgeti saját költségén, feleletében tudtára adja neki, hogy már Magyar Balázst seregével megindította, de ez alkalmasint csak az utak rosszasága és más előre nem látott akadályok miatt nem érkezhettek maga idejében meg. Ha tudta volna, hogy csak huszárokra van szüksége, mind csak ilyeneket küld vala; miután azonban ezen sereg kikészítésére 20,000 forintot költött és az már hihetőleg rendeltetése helyére megérkezett, azt már most visszahívni nem akarja. Ha mind e mellett még több seregbe volna szüksége, örömet küldend még egy más csapatot is, csak hogy Zengen zsoldjának fizetésére pénz, átszállítására pedig hajók álljanak készen ¹⁾). Valószínűleg ennek következtében Mátyás Magyar Balázsnak seregeit 2000 főre egészítette ki ²⁾). Ferdinánd úgy látszik a neki küldött segédseregekkel igen meg volt elégedve és vejét ezen ügyben tett fáradozásaiért két szép paripával ajándékozta meg ³⁾), mellyet ez különös levelében megköszönt olly kinyilatkoztatással, hogy ő is örömet megszolgálja szivességét valamely olly tárggyal, melly Magyarországon találhatik, csak hogy ohajtásait tudhassa meg ⁴⁾).

nigno, ki vásottsága által bátyjának sok bűt okozott és most a királyné egyik szolgálóját szándékozott nőül venni, min ez felindulva úgy látszik a királyt vádolta e miatt. Ez ugyanezen levelében igen szives kifejezésekben mentegeté magát, megjegyvezvén hogy az ő kedveért ezen ifjat mindig kedvelte és még most is kedveli, mindig azon volt, hogy az inkább körülötte mint a királyné udvarában tartózkodjék, az általa célba vett házasságot sem ő sem a királyné jóvá nem hagyják, azonban az ifjú makacsságát megtörni nem képesek. Ha neki kedve volna valóságos szolgálataba lépni vagy legalább engedelmességet fogadni, őt örömet megtartja tovább is személye körül a bsbornok iránti tekintetből.

1) *Epist. Math. Corv. IV. rész, XLIV. levél, 111. l.*

2) Ennek a Mátyás levelei közt nincs nyoma, de mind hazai fróink, mint *Bonfin e. h. 449. l., Istvánfi I. könyve, 4. l.*, mind az olaszok *Gianone* szerint *Hist. de Naples VI. d. 603. l.* Magyar Balázs seregét egyhangúlag 2000 főre teszik.

3) *Istvánfi I. könyve, 4. l. Has. Katona e. h. 404. l.*

4) *Epist. Math. Corv. IV. rész, XLVIII. levél, 118. l.*

Az alatt a Fridrikkel kötött fegyverszünet ideje eltelt, a nélkül hogy Cafarelli püspök a császárt illendő föltételek elfogadására birni tudta volna. Fő akadály volt ebben Flans. Mátyás már ráállott volt, hogy ő az esztergomi érseki czímet tartsa meg, sőt e mellett a győri püspökség átadását is ígérte; de a gögös főpap azt elfogadni nem akarta. A király tehát seregének egy részével Stájerhonba sietett és főtanyáját Regedénél vónén ¹⁾, innen megnyitotta a császár ellen a háborúzást a közel fekvő Marburg megszállásával, melly inkább mesterség mint a természet által volt megerősítve ²⁾.

Már Marburburnak sorsa az őrsereg minden vitézsége mellett sem volt kétséges, midőn Mátyás István moldovai vajdától új tudósítást vett arról, hogy Mahomed a király mult évi győzedelmén felindulva nagy készüléteket tesz és júniusban egész erejével szándékozik őt megtámadni ³⁾. E mellett Cafarelli ascolei és Vilmos eichstadi

¹⁾ Már martius 29-dikén innen parancsolta meg Selmecz városa tanácsának, hogy miután, mint kedvetlenül esett értésére, ezen városban sokan vannak, kik egyedül bormérésből élnek, és a bányások gyakran munkájokat elhanyagolva ezen koromákban gyűlnek össze, mi által mind ők magok károsodnak mind a királyi jövedelmek kevesednek, a városi lakosok közül senki bort ne mérhessen, ki bányát nem művel, felhatalmazván az ottani bányaispánokat, hogy az ezen rendelet ellen vétők minden javait az ő részére foglalják le; hogy pedig szegénysége miatt senki a bányaművelésben ne gátoltassék, megengedi, miszerint a hányak tetszik magok közt egyesülve a bányaművelésre társaságokat alakíthassanak és egy kereszt alatt bort mérhessenek. Datum in Rokusburga feria quinta proxima ante dominicam letare anno domini 1481. *Oklevéltár, DCLXIII. sz.* — Itt mulatásának több okleveles nyomai vannak, melyekre alkalmilag visszajövünk.

²⁾ *Bonfin, IV. tiz. VI. könyv, 444. l.* ugyanezen megszállást esztendővel előbbre még Regede megvívása elébe teszi. Azonban *Engel e. h., Katona e. h. 321. l.* nem ok nélkül helyzetetik azt ide, *Kerchelichet* követve *Hist. Ecol. Zagrab. 188. l.* Ezen évre teszi azt *Reichwein Jakab* kézfirata is *de Lincknél, Annal. Caravall. II. d. 262. l.* *Kerchelich* idejét is meghatározza husvét körülre.

³⁾ *Engel e. h.* — Ezt *Katona* is említi *e. h.*, de későbbben; azon-

püspökök, amaz a pápa ez a német rendek követe, ujabban unszolták őt az ellenségeskedések félbeszakasztására, igérvén közbenjárásukat egy állandó béke eszközzésében ¹⁾. Végre maga Beatrix is közbe vetette magát ²⁾. Valamint tehát több leveleket írt Fridriknek e tárgyban ³⁾, sőt azt ajándékokkal is kívánta megnyerni ⁴⁾, úgy másfelül férjét is unszolta békére ⁵⁾. Így bár Marburgnak falai igen nagyon meg voltak rongálva és az élelembeli szükség az őrség közt napról napra érezhetőbb lett, János váradi püspököt ⁶⁾ Bécsbe küldötte az alkudozások megnyitása végett. Ez itt kötött is fegyverszünetet a német országgyűlés által kiküldött követek és az ascolei püspök közbenjárása mellett május 10-dikén, melly négy héti, május 13-dikától június

ban minden környúlállások összevetése nyilván bizonyítja, hogy ide való.

¹⁾ Maga a később megkötött fegyverszüneti oklevél. — *Fessler, V. d. 362. l.* egyedül az ascolei püspök ékezzőlásának tulajdonítja a fegyverszünetet, azt állítván, hogy ő ekkor jelent meg Mátyásnál legelőször. *Bonfin* azerint *e. h.* Cafarelli Prosper pápai követ és ascolei püspök a császárnak megbízottjaival maga jött a táborba Marburg alatt és itt személyesen unszolta Mátyást a békére. Ennek eleintén nem igen volt kedve reá, és egyenesen tudtára adta, hogy nem bízik a császárt szavaiban, a pápa kedvéért mégis egy fegyverszünetben megegyezett. Fridriknek kikerülő, csak haladékot kereső feleletei csakhamar bizonyították, mennyire igaza volt a királynak.

²⁾ Mennyire örül ő, így fejezi ki magát egy Pozsonyból június 10-dikén 1481-ben írt levelében, dass eine Versöhnung zwischen dem Kaiser und Mathias zu Stande kommen werde, dadurch Ungarn und Oestreich Friede und Gemach unter einander gebracht, und eines jeglichen Macht nicht in seinen Gliedern, sondern wider die Feinde des Glaubens gebraucht würde, es sey für wahr ein gütig und heilig Werk das zu vollbringen. *Langenn e. h. 130. l.*

³⁾ *Bonfin e. h.*

⁴⁾ *Fugger, Spiegel d. Ehren 904. l.* bőven leírja azon szép edényeket, mellyekkel a császárnak kedveskedett.

⁵⁾ *Fugger e. h.* bőven előadja mind Beatrix mind Mátyás indokait, mellyekkel egymást meg akarták győzni, amaz a béke hasznairól, ez a háború szükségéről.

⁶⁾ Ez írta alá Mátyás nevében a fegyverszüneti irományt.

11-dikéig tartson ¹⁾ és a melly alatt a végbéke iránti alkudozások a mondott közbenjárók segélelmével indíttassanak meg, belé foglalván a salzburgi érseket is ²⁾.

Ennek következtetésében Mátyás Marburg megszállását tüstént felbontotta, sergeit Regedéig visszavonta és Marburg mellett csak némelly csapatokat hagyott Szapolyai István és Tettauer Vilmos vezérlése alatt a vár további bérekesztésének folytatása végett ³⁾.

Mátyás regedei mulatása alatt több tudósításokat vett Rómából, mellyek részint megelégedését nyerték meg, részint kedvetlenül hatottak rá. Mindenek előtt értesítettett rokona s barátja, mint őt válaszában nevezi, az arragoniai bíbornok által, hogy a pápa a tőle kért bűnbocsánatot nem csak a jelen bűjtre, mint ő kívánta, hanem ezen kívül még két évre adta meg. Ezért még aprilis 4-dikén kelt levelében különös köszönetet mond az említett bíbornoknak, ki ezen ügyben kedvezőbbhen járt el, mint ő kívánta, de egyzersmind felszólítja őt, hogy a mennyiben becsülettel ki-

¹⁾ Quod ab ortu solis diei dominice qua canitur jubilate sufferentie et Treuge prefate incipiantur et inviolate ac inconcusse usque ad occasum solis diei lune infra festa pentecostes proxime ventura per Maiestates suas confederatas atque subditos suos observentur, azt mondja maga a fegyverszüneti kötés. Kollár a Jubilate-vasárnapot helytelenül teszi július 1-sejére és ez által *Prayt* is tévedésbe hozza, ki *Annal. IV. d. 151. l.* azt mondja: Inducias tandem VI. nonas (helyesben idus) majas confatas esse, que a Kalendis Julijs principium summerent et ad diem lunae, qui festum pentecostes secuturus esset, bona fide servarentur.

²⁾ A fegyverszüneti szerződésről, Datum Wienne die jovis post dominicam qua cantatur Misericordia domini anno a nativitate domini 1481., mint a bécsi császári titkos levéltárban lévőről emlékezik *Kollár, Auct. Dipl. ad Velium Ursinum 322. l.* Innen kiadta *Kurz, Gesch. Friedr. IV. II. d. 267. l.* — *Pray, Annal. IV. d. 151. l.* ezt később a németországi gyűlés után teszi, de hibásan; még sokkal hibásabban állítja *Fugger, Ehrenspegel 906. l.*, hogy az végbéke volt volna olly föltétel alatt, hogy Fridrik 50,000 arany forintot fizessen és azért Mátyás minden elfoglalt helyeket visszaadjon.

³⁾ *Bonfin c. h.*

vilrető, kövessen el mindent ezen bűnbocsátnak a jelenleg az ő pártfogása alatt álló salzburgi érsekségei kiterjesztése iránt, miután abból magából több hasznot reményl, mint egész Magyarországról, mely az ozmánok elleni folytonos háborúkban nagyon ki van merülve s a mult évekbeni halandóság által népességében igen megfogyott; e jövedelem pedig jelenleg, midőn magát a keresztyén fejedelmek által elhagyatva látja, a hit ügyére fordított költségeire nézve némileg fölsegítené s azt a pápától ki fogná érdemelni. Egyébiránt kéri őt hogy a dolgot igen óvatosan sűrgeesse ¹⁾). Kevéssel ez után aprilis 13-dikán az ascolei püspöknek megköszöni, hogy a pápa brevéit és annak hozzá intézett parancsait vele közlötöte. A salzburgi érsek ügyében azokon kívül, mikről őt követő által már értesítette, tudósítja őt, miszerint megtudta, hogy azok, kik minap a salzburgi érsek nevében a császárnál jártak, ezt nem annak akaratából, hanem az esztergomi érsek rendeletére a salzburgi egyház hűbérnökei nevében tették; azonban ezeknek ajánlata sem az érseknek, sem az egyháznak sem neki nem árthat; mert már intézkedett hogy, ha a császárral meg nem egyezhetik, az érsekség várai visszafoglaltassanak és hűbérnökei engedelmességre szorítottassanak. A győri püspökségre nézve megegyezik abban, hogy azt az esztergomi érsek, ha akarja, az érseki czimért cserében elfogadja, mint erről az ez ügyben őt megintő pápát már értesítette, de ezen felül részére nyugdíjat semmikép sem ajánlhat. Kéri azért a püspököket, tudósítsa őt minél hamarabb annak e részbeni vég elhatározásáról, mert ő nem akarja s nem tűrheti, hogy ezen egyház sokáig püspök nélkül zavarban maradjon. Ezen kívül tudósítja őt, hogy

¹⁾ Datum in Civitate nostra Ratisburga 4ta die aprilis anno 1481. *Epist. Math. Corv. IV. rész, XLIII. levél, 166. l.* Itt, a mint az *Katona e. h. 389. l.* közli, a hely nincs kitéve: a kelet csak úgy áll: Datum in Civitate nostra 4. aprilis 1481. Azonban *Kapriévi* kézírataiban *L. köt. 35. l.* a kelet úgy áll mint azt mi addig láttunk, mely a körülményekkel összevág.

levele vételével rögtön futárt indított Rómába a hozzá küldött s a pápához és némely bíbornokokhoz szóló levelek átvitelére. Végre az esztergomi érsek azon szép szavait illetőleg, melyeket vele levele végén közölt, azt válaszolja, hogy ezek csak oda vannak irányozva, miszerint a salzburgi érsekséget, melybe magát az ő kegye nélkül helyezettetni nem reménylheti, elnyerhesse; de tudja meg a püspök, hogy az, bármi szépen és hízelgőleg beszéljen is róla, bármi jó indulatot szineljen is iránta, soha nem bírhatja őt arra, hogy megint oldala mellé bocsássa, mert kebelében kígyót, személye mellett viperát nem akar ¹⁾).

Kedvetlenül lepte meg a királyt azon hír, hogy az ascolei püspök helyett, kit működéseiben közte s Fridrik közt megkedvellett volt és kibe nagy bizodalmit helyezetteti, a pápának új követe érkezett a császárhoz, valószínűleg ennek alattomos mesterkedései következtében, ki miután Cafarellit hiedelmében megtántorítani nem tudta, őt eltávolítani ügyekezett. A pápa eleinte Cibo Keresztelő János bíbornokot, ki később VIII. Incze neve alatt az apostoli székbe ült ²⁾, jelölte volt ki ezen állomásra; de miután ez ezen megbizást elfogadni nem akarta, Ursini theanói püspököt küldötte mint követét a két versenyző fejedelemhez kibékeltetésök végett, hogy azután egyesült erővel szállhassanak szembe a hit közös ellenségével ³⁾. Az ez iránt adott utasításban meg volt hagyva az apostoli követnek, hogy Mátyást a szent-szék mellett a cseh eretnekek egy részének legyőzésévet s az ozmánok ellen folytonosan és többnyire szerencsével viselt harcaival szerzett érdemeinek a pápa nevében méltányos kiemelése mellett a szent-

¹⁾ *Epist. Math. Corv. IV. rész, LV. levél, 135. l.*, hol a kefet így áll: Datum Bude etc. Azonban Kaprinai kéziratai közt L. köt. 41. és 42. l. ezen levél egyenesen illy kelettel fordul elő: Datum Rakispurge 13. Aprilis 1484.

²⁾ Januarius 19-dikén 1484. *Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 296. l.*

³⁾ Februarius 7-dikén történt a kinevezés, *Voloterrani, Diar. Roman. Muratorinál, Script. Rer. Ital. XXIII. d. 121. l.*

szék segedelméről ezen ügyben jövendőre is biztosítsa. Egyébiránt oda is utasított a követ hogy, ha a két fejedelmet barátságosan megegyeztetni minden ügyekezete mellett sem volna képes, a dolgot oda vezérelni törekedjék, miszerint kölcsönös sérelmeik és követeléseik elitélését bízzák vagy egyenesen a szent-székre vagy egyenlő számmal kiküldendő biztosaikra, kikhez szükség esetében, ha tudniillik magok közt megegyezni nem tudnának, a pápa küldendő még egyet. Azon nem várt esetre pedig, ha ezt sem lehetne eszközölni, annak kijelentése tétetett kötelességül hogy, miután azon veszedelemben, mellyel a keresztyénséget az ozmánok különösen most fenyegetik, a szent-atyá nem nézheti el két illy hatalmas és a hitetlenekkel szomszédos fejedelem egymás elleni háborúzásait, mellyek által a hitetlenek ügyekezeteit mozdítják elő, így őket akaratjuk ellen is egyházi fenytékek és más törvényes segéd-eszközök által békére és csöndességre szorítani kénytelen leend¹⁾. Alig esett Mátyásnak értésére az új követ megérkezése, mindjárt írt mind az arragoniai mind az egri püspöknek hogy, miután az ascolei püspök a közte és Fridrik közti béke eszközzésében annyit fáradozott, ezen ügy minden részleteivel annyira ismértes, és működése ellen semmi kifogás sem tehető, az e végett közelebből kiküldött új követ pedig csak hosszabb fáradozás után okulhat el ezen zavaros tárgyban, kedvező alkalommal ügyekezzenek a pápánál eszközölni, hogy az ascolei püspököt tovább is hagyja meg mostani állásában²⁾. Bővebben és részletesebben írt e részben kevéssel ezután a pápának magának, az ascolei püspöknek fáradozatlan ügyekezeteit, különös dicséretre méltó tapintatát, és mindenki által elismért részrehajlatlanságát magasztaló szavakban kiemelvén és ennek követke-

¹⁾ Az utasítást közöljük egész kiterjedésében *Oklevéltár, DCLXXIX. sz.*

²⁾ *Epist. Math. Corv. IV. rész, LIV. és LXI. levél, 134. és 154. l.* Itt a kelet napja niucs kitéve, Kaprinainál e. h. 42. l. aprilis 13-dika áll.

tében az arragoniai és egri bsbornokoknak is megírt indokoknál fogva annak további megbizását az eddig annyi sikerrel folytatott alkudozásokkal még pedig úgy sürgetvén, hogy a theanói püspök visszahivattassék, nehogy ennek jelenléte a szent-szék részéről bizodalmatlanságot áruljon el az ascolei püspök irányában s ez által ennek tekintélye veszélyeztessék ¹⁾.

Mátyás még aprilis végén sőt május első felében is Regedén mulatott. Innen mentette föl aprilis 24-dikén Osvát zágrábi püspököt azon átoktól, mellyet a tótországi rendek Zágrábban tartott utolsó gyűlésökön mondtak rá, egyszerűs mind megengedett neki minden más ellene elkövetett bűneire nézve, őt megint kegyelmébe visszafogadván ²⁾. Innen parancsolta meg május 6-dikán az ország egyházi és világi bírának, hogy azon 380 arany forint adósságért, mellyet egykor Tús János néhai Túróczi Benedektől az ő nevében és az ő részére vett kölcsön, s mellyet ő az említett Benedek fiának Györgynek meg fog fizetni, Tús János ellen ítéletet hozni ne merjenek ³⁾. Ugyanaz nap s ugyaninnen adott parancsot a tótországi adószedőknek hogy, miután ő Laki Tús János részére, — ki az országból az ő engedelméből külföldre költözik, — úgy intézkedett, miszerint azon költségei fejében, mellyeket az a most neki átszolgáltatót várakra tett, a tótországi adóból Osvát

¹⁾ *Epist. Math. Corv. IV. rész, LXIV. levél, 159. l.* A levélnek hiányzik kelete, de tartalma mutatja, hogy a két előbbinél később íratott.

²⁾ In Rakosburga in festo B. Georgij M. anno domini 1481. *Farlat, Illyr. Sacr. V. d. 497. l.* — *Keresztúri, Episc. Várad. II. d. 244. l.* említi Mátyásnak Budáról aprilis 1-jén némelly hatalmaskodások megvizsgálása tárgyában a leleszi conventhez intézett parancsát, Datum Bude in dominica Laetare anno domini 1481. Ha itt a keletben nincs hiba, Mátyásnak vagy idő közben is meg kellett rövid időre fordulnia Budán, vagy ezen parancs távollétében adatott ki az ő nevében.

³⁾ Datum in Rakospurga in festo beati Johannis ante portam latinam anno domini 1481. *Oklevéltár, DCLXVI. sz.*

zágrábi püspök (Túsz János testvére) évenként mindaddig, míg Túsz János külföldön fog tartózkodni, 600 aranyat visszatarthasson és neki kiküldhessen: ezen összeget a zágrábi püspökség jószágaitól járó rovatos adóból beszedés végett Osvát püspöknek hagyják és utalványozzák¹⁾. Végre ugyancsak Regedéről parancsolta meg május 11-dikén a tótországi adószedőknek, hogy Laki Túsz Jánosnak vagy megbizottjának a minap tőle megvett bizonyos tárgyak árában 4393 arany forintot rögtön fizessenek neki²⁾. Azután azonban a törökök mozgalmai iránt vett tudósítások kényszeríték őt arra hogy a fővárosba siessen. Utját Székes-Fejérvár felé vette. Innen írt újabban az aragoniai bíbrnoknak, keservesen panaszkodván hogy mit neki rég megjósolt, mit ellenében gyakran mondott, hogy a hit ellenségei ellen adandó segélyre nézve őt csak pusztá szavakkal biztatják, már most kézzel foghatólag teljesedett. Sajnálja hogy sokáig hit reményekkel engedte magát elámíttatni és már most csak későn, saját kárával kénytelen érezni, mily veszély fenyegeti őt az általa föllingerlett törökök részéről, mint ezt a pápához írt leveléből és István moldvai vajdának nem rég hozzá küldött és általa a pápának eredetiben bemutatott tudósításából megértheti. Végre tudatja vele, hogy ezután ő is óvatosabb lesz és nem fog mások szavaira annyit építeni, miután most látja, mennyit lehessen még a szent-anya biztatásainak is hinni³⁾. A pápához írt és itt

¹⁾ Datum in Ciuitate nostra Rakospurga in festo sancti Johannis ante portam latinam anno domini 1481. *Oklevéltár, DCLXVII. sz.*

²⁾ Datum in Ciuitate nostra Rakospurga feria secunda proxima post festum b. Johannis ante portam latinam a. d. 1481. *Oklevéltár, DCLXVIII. sz.*

³⁾ Datum Albaregali, év és nap nélkül. *Epist. Math. Coro. IV. rész, LIII. levél, 132. l.* Igen sajnálni lehet hogy a fejérvári levelei egyikének sincs kitéve kelet ideje és így itteni mulatásának idejét pontosan meghatározni nem tudjuk. Azonban, miután Mátyás még május 11-dikén Regedén időzött, június 4-dikén pedig, mint mindjárt meglátjuk, már Budán volt: Székes-Fejérváron keresztül utaztát a legnagyobb hihetőséggel május utolsó felére tehetjük.

emléttett levelében bővebben előadja, hogy a török birodalomból visszatért kémjeinek, több az ország szélein lévő hadnagyainak, sőt magának István moldvai vajdának egyező tudósításaiból nyilván kitetszik, hogy a török szultán igen nagy készülleteket tesz, még pedig ellene, utolsó győzedelmeit megbosszulandó, és a jövő sz. János napján birodalmainak egész erejével saját személyes vezérlete alatt szándékozik őt megtámadni, mint ez bővebben kitetszik a moldvai vajdának eredetileg közlött leveléből. Ő eddig minden, készséggel ohajtotta a szent-szék kívánságait teljesíteni, nem csak saját erejének megfeszítésével szembe szállott az ozmánokkal, hanem tetemes segédelmet küldött ipának is, és épen ezen készségének köszönheti ezen veszélyt, mellynek most ki van téve, mind a mellett tovább is a pápa engedelmes fia szándékozik maradni; de most kénytelen nyilvánítani, miszerint saját erejével nem képes a hatalmas ellenségnek hosszab ideig ellent állani. Azért kéri a szent-atyát, gondoskodnék a neki minél előbb küldendő segedelemről, vagy ha ehhez semmi remény sem lehetne, kegyeskedjék neki ezt őszintén tudtára adni, hogy a maga ügyein másként segíthessen ¹⁾. Fejérvárról frt Mátyás az arragoniai bíbornoknak némelly vele martius 3-dikáról kelt levele mellett közlött ismeretlen tartalmú brevékre nézve, az egyikre nézve különösen megjegyezvén, hogy, miután az a veszprémi és szerémi püspöknök együtt szól, az utolsó pedig idő közben meghalt, azt az elsőnek átadni nem látta tanácsosnak, és kéri a pápától az utolsó helyett a kalocsai érsek kineveztetését, kibe tökéletes bizodalmit helyezteti, eszközölni ²⁾.

Alig ért Mátyás Budára ³⁾, értésére esett miszerint a német fejedelmek némelly követei Budára hozzá jönni

¹⁾ Kelet nélkül. *Epist. Math. Coro. IV. rész, LXII. levél, 152. l.*

²⁾ Albarogalis, kelet ideje nélkül. *Epist. Math. Coro. IV. rész, LII. levél, 129. l.*

³⁾ Mikor ért Mátyás Budára; bizonyosan nem tudjuk. Itt mulatásának első nyomát találjuk a fegyverszünetet Fridrikkel meghosszab-

szándékoznak, a kibékeltetést közte és a császár közt újra megkísértendők. Ennek következtében igen hizelgő kifejezésekben felszólította az ascolei püspököt, jelenne meg

bíró írományban június 4-dikéről. Ezután majdnem az egész évet Budán töltötte, mint ezt bizonyítják igen számos itt kelt oklevelei, nevezetesen az ez után alkalmilag említendőkön kívül a következők is: — Július 20-dikán megengedi a tótországiaknak a kereskedést tengeri sóval, Datum Bude in festo b. Margarethe 1481. *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. d. 222. l.* — Július 26-dikán Boroszló városának egy új vásárra ad szabadalmat, Geben zu Ofen am Pfingstage nach St. Jakobi anno domini 1481. *Lünig, Reichs-Archiv. Pars Spec. Cont. IV. B. 11. Forts. 273. l.* — Augustus 24-dikén rendelkezik a kolozvári pereknek egyenesen a szebeni törvényték elébe vitele iránt, Datum Bude in festo Sancti Bartholomei apostoli anno domini 1481. *Archiv d. sächs. Vereins, I. d. 2. füz. 94. l.* — Augustus 25-dikén minden vámszedőket és harminczadosokat eltilt attól, hogy az erdélyi szászoktól vámot és harminczadot kívánjanak. Datum Bude Sabbatho proximo post festum b. Bartholomei apostoli 1481. *Siebenbürgische Quartalschrift, VII. d. 307. és köv. l.* — Augustus 26-dikán a hét és két szász-szék panasa következtében, — miszerint némely erdélyi birtokosok azon szász jobbágyokat, kik a mult években bizonyos okoknál fogva birtokaikba átköltöztek és most vissza akarnak telepedni, valamint a szász földre költözködni akaró saját jobbágyaikat nem bocsátják szabadon, — megparancsolja Erdély minden nemeseinek, és bármi sorsú birtokosainak, hogy az említett jobbágyokat a régi törvényes szokás szerint a szokott földbér és adósságaik lefizetése után a szász földre minden nehézség nélkül bocsássák át; ellenkező esetben felhatalmazza a mondott szász-székek polgármestereit, bfráit és falnagyaikat, hogy a szokás-szabta háromszori megintés után ezen jobbágyokat minden vagyonaikkal együtt a szász-földre átvihessék. Datum Bude Sabbato proximo post festum b. Bartholomei apostoli, anno domini 1481. *Oklevéltár, DCLXXII. sz.* — October 23-dikán Gergelylakai Buzlai Lászlónak részint saját érdemei tekintetéből, részint fiának Mózesnek esedezésére, ki jelenleg különös parancsából az országon kívül az ő különös szolgálatában fáradoz, megengedi, hogy a székes-fejérvári sz. Mária monostorában bizonyos kijelölt helyen magának, nejének és gyermekeinek alkalmas temetkező helyet választhasson s azt tetszése szerint díszíthesse föl, meghagyván a prépostnak és a káptalannak, hogy e helyet neki minden ellenzés nélkül engedjék át. Datum Bude feria tertia proxima post festum beatarum undecim millium virginum anno domini 1481. *Oklevéltár,*

ő is ezen összejövetelel, miután a pápa által ezen ügy ügy is egyenesen reá van bízva, ő viseli abban a szent-anya személyét; de különben is az ügy állását annyira isméri, hogy senkinek közbenjárásától annyi sikert nem lehet várni mint az övétől¹⁾. A felszólított követ, mi okból, bizonyo-

DCLXXIII. sz. — November 15-dikén Besztercze városa panaszra következtében, — miszerint régi kiváltságaik ellenére, hogy tudniillik a perek Kolozsvár városától először az ő törvényszékhöz és innen szoktak a szebeni székhöz felebbeztetni, jelenleg a kolozsvári tanács a múlt években tőle nyert némi királyi levélre támaszkodva pereit egyenesen a szebeni székre bocsátja feljebb, — meghagyja Báthori István országbirónak és erdélyi vajdának, hogy maga mellé vevén György váradí prepostot vizsgálja meg a panaszoló város ebbeli jogait, és a mennyiben ezeket bebizonyítva látná, a panaszló várost azokban a kolozsváriak ellen védelmezze s tartsa meg. Datum Bude feria quinta proxima post festum b. Briccii episcopi et Confessoris anno domini 1481. *Oklevéltár, DCLXXIV. sz.* — November 16-dikén rendelkezett a zágrábi püspöki dézma iránt. Datum Bude feria VI. post festum b. Martini episcopi et Confessoris anno domini 1481. *Farlat e. h. V. d. 497. l.* — November 24-dikén Boroszló városa polgáraitra nézve a vámokat Magyarországon úgy rendezí, hogy minden szekértől ott hol híd van egy, ott hol ez nincs fél forint fizetessék csak. Datum Bude Sabbatho proximo post festum beate Anne matris Marie anno domini 1481. Ad relationem Thome de Erdewd prepositi Tituliensis. Cornides kézírataiból *Katona e. h. 362. l.* és *Lünig e. h. 274. l.* — December 13-dikán megparancsolja a győri káptalannak, hogy néhai Bezi Lőrincznek Győr vármegyében fekvő minden birtokaiba, mellyek annak magvaszakadtával a koronára szállottak és általa a netelán azokban lappangó királyi joggal együtt a szent koronának és neki tett hű szolgálatokért Rathiboseni Trinka Jánosnak és ez által nejenek Katalinnak, Poki Antalnak és Mihálynak adományoztattak, a nevezett adományosokat igtassa be. Datum Bude in festo b. Lucie virginis anno domini 1481. *Oklevéltár, DCLXXVIII. sz.* — Idő közben megfordult az ország különböző részeiben is, hihetőleg az ozmánok elleni készülétek serényebb előmozdítása végett. Így vagnak nyomai székes-fejérvári, veszprémi, kassai és belgrádi mulatásának. Azonban ennek idejét meghatározni nem vagyunk képesek, miután itt kelt és bizonyosságul szolgáló leveleiben, mint annak idejében meglátjuk, a kelet ideje nincs kitéve.

¹⁾ Buda, kelet ideje nélkül. *Epist. Math. Corv. IV. réss, L. levél, 122. l.*

san megmondani nem tudjuk, nem jelenhetett meg ¹⁾ és ennek következtében ez úttal végbéke nem is köttethetett, hanem az előbbi fegyverszünet június 4-dikén még két héttel meghosszabbított június 25-dikéig ²⁾ ugyanazon feltételek alatt mint az előbbeni, miután a végbéke iránti alkudozások még mind eddig nem indíthatottak meg ³⁾. Megindultak-e később ezen békealkudozások, megmondani nem tudjuk; annyi bizonyos hogy, ha megindultak is, eredményre nem vittek, sőt a megszökött esztergomi érsek, Mátyásnak irányában tett erőlyes nyilatkozatán fölhevülve, még mielőtt az első, Bécsben kötött fegyverszünet határ-ideje eltelt volna, bár az már Budán újabban megerősített és meghosszabbított volt, a háborúzást elkezdette. Épen pünkösöd napján egy jól felkészült sereggel Mátyásnak Marburg alatt Szapolyai István és Tettauer Vilmos vezérlete alatt tanyázó s mitsem gyanító seregeit véletlenül megtámadta; a meglepett magyarok kénytelenek voltak a nagyobb erőnek engedve visszavonulni s az érsek egy pusztító beütést tett Magyarországra ⁴⁾. Mátyásnak

¹⁾ Mátyás a váradi püspök által, kit a német fejedelmek megtért követivel némelly dolgok elintézése végett Bécsig küldött volt, tudósította őt azokról, mik Budán történtek, mint kitetazik neki ez által írt rövid leveléből. *Albae regalis kelet ideje nélkül. Epist. Math. Corv. IV. rész, LIV. levél, 134. l.* Maga a levél tartalma bizonyítja, hogy ezen levél a királynak nem első épen most említett fejezőrímulatása alatt, hanem Budán megfordulta után iratott.

²⁾ Ad diem lunae post festum nativitatis S. Joannis Baptistae.

³⁾ Datum Budae die lunae post dominicam exaudi anno 1481. Erről mint a császári bécsi titkos levéltárban létezőről emlékezik *Kollár e. h.*, innen adta ki *Kurz e. h. 270. l.* A király parancsára ezt Péter választott és megerősített kalocsai érsek mint királyi főkorlátnok készítette. — *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 379. l.* emlékezik valamely békealkudozásokról, melyeket Beatrix, közbevetésére Mátyás Pozsonyban indított volna meg július hónapban, de ezeknek hiteles nyomát nem fedezhettem föl.

⁴⁾ *De Linck, Annal. Claravall. II. d. 262. l.* — Ezen ténnyel, a nélkül hogy a császári sereg vezérét nevezné, említi *Bonfin* is *e. h. 444. l.* mondván, hogy 2000 császári a Marburgot berekesztő magyar sereget megtámadta s ez kénytelen volt a nagyobb erőnek en-

figyelmét egészen magokra vonták a keleti ügyek, azért egész erővel nem léphetett föl ezen hitetlenség megfenyítésére és megelégedett azon kisebb pusztító háború folytatásával a császárnak, kit a pápa kevéssel ezután a megbékélésre versenytársával újabban megintett ¹⁾, majd minden tartományaiban, melynek rövid folyamát az összefüggés kedvéért már feljebb előadtuk.

Mátyás ugyanis ezen idő tájban vett tudósítást Mahomed szultán haláláról, ki legnagyobb készülétei közt táborában május 3-dikán hirtelen végezte földi pályáját ²⁾. Ezen nevezetes hódító, kiben a kegyetlenség és bujaság nagylelkűséggel és teremtő lélekkel, az undokság tündöklő tulajdonokkal, tudománykedvelés vadsággal, áhitatosság szava megszegésével vala csudásan vegyítve, ki az uralkodó részéről a testvérgyilkosságot törvény által engedte meg ³⁾, két fiat hagyott maga után. Bajazid az idősbik mindjárt 24 órával apja halála után a sereg által szultánnak elismertetett. A nagyvezér azonban, Mahomed Nissani, az

gedni. — *Fessler e. h. 366. l.* minden bizonyos alap nélkül azt állítja, hogy Mátyás seregének szoros parancsa volt minden összetűtést gondosan elkerülni, és azért minden ellentállás nélkül elvonult. *Lang szerint Chron. Citis. Pistorinál, Script. Germ. I. d. 1255. l.* ez Fridrik híre nélkül történt és ő e miatt vezéreit meg is dorgálta.

¹⁾ Június 23-dikán. *Chmel, Regest. 703. l.*

²⁾ *Diar. Parm. Muratorinál, Script. Rer. Ital. XXII. d. 374. l., Ziegler, Schauspiel der Zeit I. d. 470. l., Hammer e. h., Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 379. l., Ugyanő, Gesch. d. Wal. u. Mold. 182. l., Sismondí XI. d. 207. l.* — Némelyek halálát május 2-dikára, mások 3-dikére (*Infessura, Muratorinál e. h. III. d. 2. köt. 1147. l.*) vagy 6-dikára teszik, *Pray, Annal. IV. d. 147. l.* Maga Mátyás is a pápához írt levelében május 5-dikére vagy 6-dikára, *Tritthem, Chron. Hirsaug. II. d. 511. l.* május utoljára. *Leunclaw szerint Annal. Turc. I. d. 44. l.* torokgyítkban halt meg; sokan halálát méregnek tulajdonítják. *Podlusányi 387. l.*

³⁾ *Hammer e. h. 221. l.* — Barletti és Covarsin igazságtalanul olcsárolják, Spondagio, Giovio és Sansovino mértéken túl magasztalják, *Hammer e. h. 210. l.*; mi alkalmasint a tulajdonok ezen különös vegyítékének következménye.

ifjabbnak a szerencsétlen Dsimnek ¹⁾ fogta pártját ²⁾, és azért később életével is lakolt ³⁾. Amaz kora elsőségén kívül atyja kijelentett akarátán, ez pedig azon építette követelését, hogy bátyja akkor jövé a világra, midőn még atyjok nem volt szultán, császárfinak nem tekintethetik ⁴⁾. Mind két fél fegyver által kívánta jogait kivívni. A szerencse Bajazid mellett volt. Dsim megveretett és kénytelen volt seregétől megfosztva Égyiptomban keresni segédelmet ⁵⁾.

¹⁾ Zizimusnak nevezik ezt a nyugati frók nagyobb részint, a magyarok kikötőleg — *Jovius, Urspr. d. türk. Reichs 34. és köv. l., Müller, Reichstags-Theat. III. d. 180. l., Tritthem, Chron. Hirsang. II. d. 511. l., Spondanus II. d. 440. l., Calcisius 808. l., Zizimnek Roscoe, Leo the tenth. I. d. 61. l., Sisimnek, Zizimnek vagy Schimnek Segur e. h. 343. l., Jennek vagy Zizimnek Sismond e. h. XI. d. 328. l., Zizimusnak, Zemesnek vagy Gemesnek Camerarius, De rebus turc. 63. l., Zizimusnak vagy Selimnek Cromer XXII. könyv, 650. l., Gimesnek Jovius, Hist. I. d. 25. l. és Ziegler e. h., Geme-nek Curaeus I. d. 363. l., Schichfuss I. d. 159. l., Tselebi Zemnek Müller, Schweitz. Eidg. V. d. 193. l. (valamivel alább 296. l. Dschem-nek), Schells Gesch. Oest. VII. d. 211. l. és Gesch. d. südöstl. Europas II. d. 586. l., Zemnek vagy Zizimnek Muratori, Annali XIII. d. 630. l., Zemnek Timon, Epitome 95. l. Czaliabus-nak Bonfin IV. tiz. VI. könyv, 449. l., Dsamenek Infessura, Muratorinál, Script. Rer. Ital. III. d. 2. köt. 1231. l., Meseray, Hist. de France VII. d. 203. l. és Hammer e. h., ki szerint ebből eredett a Zizimus elnevezés is. — *Cuspinianus* szerint *De Caesaribus* 682. l. Zizimus annyit tesz mint szerencsem; Bajazidnak mellékneve volt Hildrim azaz mennykő.*

²⁾ *Hammer e. h.* — *Spondanus* szerint egy harmadik versenytárs is volt: Amurádnak egy fia, ki Konstantinápoly elveszése után a keresztyének által elfogatván, II. Pál pápa által megkereszteltetvén és a keresztyén vallásban neveltetvén, az olta hol Fridriknél hol Mátyásnál az udvarban tartózkodott, és most azt állítván, hogy ő törvényes, Mahomed pedig törvénytelen gyermeke volt Amurádnak, a rhodusi főmesternek írt, hogy inkább őt tegtse mint Zimst. *Spondanus II. d. 441. l.* — Ez alkalmasint azon Mustapha Dávid volt, kiről feljebb 1451-ben volt szó. *Ugyanő, ugyanott.*

³⁾ *Hammer e. h.*

⁴⁾ *Kantemir e. h. 175. l.*

⁵⁾ *Hammer e. h. 256. l.*

Mátyás ezen zavart használandó, ezen tárgy iránt írt levelében tudósítja a pápát, hogy a török szultán május 5-dikén vagy 6-dikán megholt, idősb fia ugyan az ország-
 lást átvette, de az ifjabbik a karamani fejedelem és az egyiptomi basa által segítettve ellene fegyvert fogott, melly miatt amaz egész seregével kénytelen volt Ázsiába menni. Most, midőn az egész birodalom magában meghasonlott, volna a legjobb alkalom ezen hatalmas ellenség megtámadására. Ő ugyan azon lesz, miszerint ezen kedvező körülmény használatlan ne muljék el, kivált mintán vette a pápa bulláját, mellyben a keresztyén fejedelmeknek három éves fegyverszünetet rendel. Ő ezen üdvös parancsnak engedelmeskedni s minden más ügyei felfüggesztésével a pápa ohajtásait teljesíteni kész; de nem tagadhatja, hogy mind e mellett a császártól igen nagyon tart. Kéri tehát hogy ezt, ha ezen idő alatt őt megtámadni találná, egyházi fenytéssel is szorítsa a fegyverszünet szoros és lelkiismeretes megtartására s távollétében vegye birtokait különös pártfogása alá és ez iránt őt egy pár sor írásával biztosítsa. Mihelyt ez megtörténik, ő nem gondolva egyéb dolgával, még ha a császár idő közben megrögzött szokása szerint ellene valamit tenne is, egész erejét egyedül és kikötőleg a keresztyénség közjára előmozdításának szentelendi¹⁾. Ezen levél másának közlése mellett az egi püspöknek is különösen szívére kötötte ezen tárgyat, kérvén hogy a császárnak egyházi fenyték alá tétele iránt, ha a kihirdetott három évi béke alatt őt megtámadná, s birtokainak azon idő alatt, míg ő az ozmánok ellen el lesz foglalva, különös pártfogása alá vétele iránt a pápától biztosító levelet ügyekezzeék eszközölni; miután e nélkül a császár ellenséges eljárását ismerve tartományai oszondességét nem veszélyeztethetné²⁾. Egyszersmind írt a velencei dogénak is, tudósítván őt arról, hogy a török császár halálát és az országában támadott egyetlenlenséget használni szándékozik; azért ellene

¹⁾ *Epist. Math. Corv. IV. rész, LXVIII. sz. 173. l.*

²⁾ *Ugyanott LXIX. levél, 177. l.*

már is készülteket teszen és a sz. zseböki herczegtől cserélt várakba katonaságot kíván küldeni, a köztársaságnak tenger melléki városait oda kéri utasíttatni, hogy az erre megkívántató hajók és egyéb kellékek dolgában illendő fizetés mellett segítségül legyenek ¹⁾).

Rég olta nem volt valóban a törökök megtámadására kedvezőbb időpont. Két testvér egymás ellen készülve nyakas tusára; a seregek mind útnak Ázsiába, hogy vagy egyik vagy másik félhez csatolják magokat, az egész birodalom felbomolva, több elégedetlen és csak a vas pálcza által féken tartott népségek az elpártolásra készen; maga Konstantinápoly belsejében meghasonlva. Valóban a legalkalmasabb időpont, a kedvező körülményeknek egy szerencsés és nem olly könnyen visszatérendő központosulása, mellyben egy erélyes és egyetértéssel intézett táborozás az ozmánok hatalmát megtörhette és uralkodásuknak Európában egyszerre véget vethetett volna, ha a mindenség úrnak végzéseiben áll vala az elfajult és ellágyult kereszttyénség kemény ostorát semmivé tenni s e végből a Magyarországra befolyó szomszéd királyi székekbe tettekre termett, egyenes gondolkozású fejedelmeket helyeztetni, vagy legalább a szent-székbe egy erélyes, tántoríthatatlan akarató főpapot ültetni. De az eddigi szerencsétlenséget meg nem eléglő Nemesis most a romlottságnak indult népek, majd ezek legszentebb jogait lábbal taposó fejedelmek elleni kemény ítéletének végrehajtásában tovább is az oz-

¹⁾ *Ugyanott LVIII. levél, 144. l.* — *Engel, Gesch. v. Serv. 433. l.* azt mondja, hogy még 1479-ben Mátyás Bosnyaországot a törököktől megtisztítván, Hercegovina iránt Ulászlóval és Wlatkóval Christics fiaival, caerét csinált, nekik jószágokat adván Magyarországon. Igy szándékozott a törököket az adriai tengertől és Olaszországtól elzárni s innen akarta ellenök további működéseit folytatni. De a pápai segédpénzek elmaradván, Mátyás is minden további nagyobb hadviselettel felhagyott a törökök ellen és így a csere nem hajtatót végre. — Azonban valamint az egész Hercegovina becsereléséről soha sem volt szó, úgy a némelly várak iránti csere valóban végrehajtását bizonyítja ezen levél.

mánok kardját kívánván használni, nem találhatott hathatósabb szövetségeseket Fridriknél, Kázmérnál, Sixtusnál és követőinél. Mátyás, a magyaroknak tettekre termett, az ozmánok zabolázására alkalmas királya kénytelen vala férfi korának teljes erejében a színpadról lelépni, mielőtt ohajtásainak fő czélját elérhette és a magyar nemzet dicsőségét kelet felé is megállapíthatta volna. A magyar nemzet kénytelen volt még tovább is a nyugati népek oltalmára erejét elfecsérelni, hogy annak idejében a védettek háladatlanságát annyival nagyobb mértékben legyen módja tapasztalni. Fridrik Mátyás buzgó kívánságát az ozmánok ellen táborba szállani saját javának előmozdítására kívánta használni, még pedig oly mértékben hogy ez végre is kénytelen volt szándékával felhagyni, hogy az irigy szomszédot megnyíthesse; a tunya lengyel király még tunyább fiával Ulászlóval minden magasb eszmék felfogására alkalmatlanok, minden tett végrehajtására elégtelenek, mitsem tettek; a pápa most is semmi elhatározott lépéssel sem gyámolította a királyt; a hitetlen, mindig csak saját hasznukat vigyázó, és épen azért inkább az ozmánokhoz mint a keresztyénekhez szító velenceziek nem hogy hajókkal segítették volna őt, hanem még saját eszközei erőszakos gátlása által neki alapos panaszra nyújtottak alkalmat ¹⁾; Olaszország több része, bár saját tapasztalásából kénytelenítetett ismerni a veszélyt, melly őt ezen oldalról fenyegette, megelégedett azzal, hogy Mahomed halálán való örömet minden felé tartott

1) Két illy panaszos levelét birjuk Mátyásnak. Az egyikben az iránt adja elő sérelmét, hogy a zengi polgároknak egy 600 aranyat érő árukkal terhelt hajóját, mellyet Fiuméba kívántak küldeni, egy velencei hajó elfoglalván, ennek kapitánya a zengieknek kérésére sem akarta vissza adni a törvénytelen ragadmányt; mire nézve már most ő kénytelen az elégtétel kiszolgáltatását sürgetni. *Epist. Math. Corv. IV. rész, X. levél, 19. l.* A másikban egy más hajónak visszaadását kívánja, mellyet ipa segítségére a törökök ellen küldendő katonái számára hozatott fel Zengről és a mellyet a velenceziek most elfoglalván, annak visszaadását megtagadták. *Epist. Math. Corv. IV. rész, LXXIII. levél, 185. l.*

Téged-Isten által nyilvánítá¹⁾); a mozgásaiban mindig lomha Németország szokása szerint halogató eredménytelen tanácskozásokban fecsérlé el az időt, és így a kedvező időpont használatlan telt el.

Mátyás azonban maga részéről mindent elkövetett ennek gátlására. Nem elégedett meg azzal, hogy a keresztyn fejedelmeket a körülmények kedvezéseire figyelmeztette, őket egy nagyszerű táborozásra vagy legalább segedelemadásra buzdította, hanem maga részéről komolyan készült az ozmán háború megindítására. Zsoldosok fogadásáról gondoskodott és a főpapokat dandáraik kiállítására utasította. Amazt bizonyítja egy főpaphoz intézett levele, mellyben őt felszólítja, hogy 60 nehéz lovagot állítson ki, igérvén hogy az erre fordítandó költségeket megtéríti, az említett lovagok zsoldját rendesen fizeti, s őket három hónapi szolgálatra nem szorítja²⁾). Bizonyítja ezt december 6-kán Pozsony városához intézett levele, mellyben annak megparancsolja, hogy azon gyalogság helyébe, mellyet eddig a pozsonyi bástyákon tartott, de a mellyet most, más felé szüksége lévén arra, onnan el fog rendelni, fogadjon az ő zsoldjára 40 gyalogot, ezekre fordítandó költségei megtérítését igérvén, azokat a bástyák őrzésére használandókat az után adja által kapitányának Bohuslávnak, és ezt különben is, midőn általa felszólíttatik, segíteni kötelességének ismerje, nehogy ennek elmulasztása által a városra s az országra valamely kár háramolhassék³⁾). Mátyásnak a dandárok, különösen a főpapi dandárok kiállítása iránti gondoskodása kiviláglík az egri püspök és bíbornokhoz intézett élesebb modorú leveléből, mellyben csudálkozását fejezi ki az iránt hogy, míg ő az ozmánok elleni ügyekzeteinek előmozdítására az ígért és annyira szükséges segédpénzt ohajtva várja, Olaszországban egy hajóssereg ki-

¹⁾ *Diar. Parm. Muratorinál Script. Rer. Ital. XXII. d. 374. l.*

²⁾ *Epist. Math. Corv. IV. rész, XLIX. levél, 119. l.*

³⁾ Geben zu Ofen an Sand Nielas tag anno domini 1481. *Oklevéltár, DCLXXVII. sz.*

állítására terveztetik, melyre a bsbornokok adják a költséget, és maga a püspök is magyarországi jövedelméből több ezer aranyat ajánlott. Miután pedig, mint maga is jól tudja, eddigelő itthon dandárja kiállításától egyedül azért volt fölmentve, hogy rendeltetéséhez képest Olaszországban a segély küldését annál nagyobb tüzzel mozdítsa elő, valóban fonákság, miszerint a helyett hogy küldetésének kellőleg megfelelt volna, még magyarországi jövedelmeiből akarja az olaszokat segíteni, egyenesen királyától vonván el azt, mivel neki tartozik. Mire nézve ezennel komolyan utasítja, hogy kötelességéhez képest dandárát a törvények által szabott mennyiségben minden haladék nélkül kiállítván, egye- sítse a királyi seregekkel és a többi egyházi s világi nagyok dandáraival ¹⁾).

Mivel pedig a főpapok közül többen illetőségök kiállítására nézve magokat dézmajövedelmeik megfogyásával mentegették, ennek rendbe hozása, egyszersmind pedig az ország oltalmának és épiségben tartásának eszközlése végett országgyűlést hirdetett, mellyen Budán összejöttek az ország mindkét rendű nagyai s a megyék választott követői ²⁾); a városok jelenlétének nincs semmi nyoma. Mit végeztek a rendek az ország védelmére nézve: adatok hiányában megmondani nem tudjuk; azonban a sürgető ozmán háború tekintetéből valószínűleg megint pénzbeli segedelmet ajánlottak. Az itten július 15-dikén hitelesített végzemény majdnem kikötőleg a papi tizedről szól. Erre nézve elhatározott, hogy 1-szor. A dézma ezentúl a régi szokásszerint egyedül borból, buzából, rozsból, árpából, zabból, kölesből, bárányokból és méhekből adassék. — 2-szor. A ráczok és görög nem-egyesültek dézmát fizetni ne tartozzanak, és ha földjeik művelésére nézve más keresztyénekkal lépnének egyességre, ezek is csak a termésnek őket illető részéből köteleztessenek dézmát adni, hogy így a török oltalom alatt élő meghasonlottak annál nagyobb kedvet

¹⁾ Cassoviae. *Epist. Math. Corv. IV. rész, XLVIII. levél, 119. l.*

²⁾ Magának az itt kelt végzeménynek bévezetése a törvénytárban.

nyerjenek az átvándorlásra. — 3-szor. Hol a dézma megváltása szokásban van, minden 14 kepétől csak egy aranyat, minden aranyban csak 100 fillért lehessen követelni. — 4-szer. A dézmálók, kik minden zsarolásoktól szorosan eltiltatnak, ne a helységek biráihoz, hanem a lelkészhez szálljanak, de a bíró köteles legyen nekik minden nap két ételt, két kenyeret, két pint bort és két budai véka zabot küldeni. — 5-ször. A főpapok tartsák magokat a dézmálás módjára nézve szorosan az illető megyékkel kötött szerződésekhöz, vagy a divatozó szokáshoz és jövődre dézmajövedelmeiket ne adják bérbe s ha a szükség őket erre szorítaná, a bérlő tartsa magát szorosan Zsigmond királynak ez iránt hozott rendelkezéséhez. — 6-szor. A dézma csak a szokott büntetések alatt követeltessék és gyertyaszentelőig a főpapok és dézmálók egyházi fenytékekkel ne élhessenek, hanem sz. Miklós napján intsék meg a dézmaadókat kötelességök teljesítésére, és csak ha ezen lépésnek gyertyaszentelőig nem volna sikere, használhassák az egyházi fenytéket, mellyet azonban a nemes birtokosok ellen csak akkor fordíthatnak, ha köztudomás szerint ők volnának okai a dézma megtagadásának. — 7-szer. A dézmáló mellé minden megyében a rendek egy alkalmas, kötelessége teljesítésére hittel lekötelezendő egyént adjanak, ki a dézmálóval az illető dézma birtokos költségén legyen jelen a dézmáláson; ha ez a dézmáló eljárását hiányosnak találná, vonja magát el a további részvétől, az illy hibán segíteni vonakodó egyházi személy örökre megfosztatván a dézma megválthatási jogától, a dézmálás helyessége ellen méltatlanul vádaskodó ellenben nyelvváltságban marasztaltatván el.

Ezen dézmát illető rendeleteken kívül, mellyek az első 13 törvénycíkkel alkotják, hozattak némelly más, a törvényhozást illető határozatok is, nevezetesen: 1-ször. A jövő sz. Márton napjától számítandó egy évig közönséges gyűlések nem fognak tartatni, de addig a főpapok, a zászlósok és előkelők gondoskodnak olly módok ajánlásáról, mellyek által a gonosztévők kiírtathassanak. Ha illy módot

találnak, ezen gyűlések végkép el lesznek törörendők. — 2-szor. A királyi adományoknak ellentmondók egy év alatt kötelesek ellentmondásuk igazságát bebizonyítani, mit ha tenni elmulatnának, a jószágot kénytelenek az adományosoknak átengedni. — 3-szor. A káptalanok vagy corventek hiteles bizonyásaik kiküldése alkalmával a felektől illetőségökön túl tévén zsarolásokat, a király őket példásan büntesse meg. — 4-szer. Az egyházi bírák minden intéseikben és idézéseikben a személyt, mellyhez az intézve van, valamint a tárgyat is, melly arra alkalmat adott, mindig tisztán és nyilván tegyék ki ¹⁾).

Azalatt a német országos rendek is összegyűlekeztek Nürnbergben a meghatározott napon. Mátyás ezen gyűlésen az ascolei püspöknek mint pápai követnek reá nézve kedvező befolyásától várt főként mindent s azért őt külön egy biztos apródja által küldött levelében szólította föl, hogy ezen gyűlésen mindent kövessen el a Fridrikkelibéke s ennek következtében az ozmánok ellen adandó tetemesb segedelem adásának eszközlésére, egyszersmind pedig maga részéről ide Pruis János nagyváradi püspököt és Boskovics Venczel morvaországi főbíró ²⁾ küldötte még pedig igen

¹⁾ Ezen országgyűlés végzése, Datum Budae in festo Divisionis Apostolorum anno domini 1481., megvannak a törvénytárban; innen közli azokat mind *Katona IX. d. 355. l.*, mind *Kovachich, Vest. Comit. 400 l.* Azoknak eredetije egyébiránt megvan Kassa város levéltárában. *Kovachich Józs., Var. Lect. 21. l.* — Némelly horvátországi hatóságok ezen végzemény határozatait félreértvén, az Osvát zágrábi püspök dézmájának kiadásában akadékoskodtak. Azért a király november 10-kén kelt levelében értésökre adván, hogy ezen törvények tiszta értelme-szerint olly megyékben, hol a dézma beadása módja iránt az illető főpappal valamelly szerződés létezik, a dézrát nem ezen törvények, hanem a divatozó szerződés szerint kell megadni, komolyan oda utasítja őket, hogy a dézma ügyében tartsák magokat egyenesen a köztök és a püspök közt kötött és eddig gyakorlatban volt egységhez. Datum Budae feria sexta proxima ante festum b. Martini Episcopi et Confessoris. *Kerchelich, Hist. Eccl. Zagrab. 183. l.*

²⁾ *Engel e. h. 379. l.* helytelenül mondja ezen Boskovicsot olmtúzi püspöknek.

szélesen terjedő meghatalmazással; meg valának bízva mind azt, mi a közös táborozást a törökök ellen előmozdíthatja, az illendő, őszinte s állandó békét Fridrik és Mátyás közt megállapíthatja, javaslatba hozni, elfogadni, elhatározni és aláírni ¹⁾, őket külön levele által ajánlván az országgyűlésen megjelenendő német fejedelmeknek ²⁾). Azonban Fridriknek alattomos mesterkedései meghiúsították minden ügyekezeteit. Az ascolei püspökhöz küldött apród utjában a hűségére bízott levéllel együtt letartóztatott, a levél a császár kezébe jutott, az apród pedig hosszasb ideig börtönöztetett, mint erről Mátyás a püspököt egy második levélben tudósította, mellyben e mellett előbbi leveléhez képest felszólítja őt, sietne minden időhaladék nélkül Nürnbergbe és ott az összegyűlendő rendek buzdtítsa az ozmán ügy kellő felfogására és az annyira kedvező körülmények használására, mert, mint hitelesen értesítve van, a theanói püspökben e tekintetből bízni egyáltalában nem lehet; ő inkább ront mint épít. Felhatalmazta végre a püspököt annak nyilvánítására a császár előtt, hogy ennek ezen eljárása iránt értesítve van és annak alacsonyosságát nem titkolhatja el ³⁾). Eljutott-e ezen levél a püspök kezébe: bizonyosan megmondani nem tudjuk; az kétséget nem szenved, hogy ő vagy nem jelent meg az országgyűlésen vagy legalább működése siker nélkül maradt. A császár igen nagy befolyásával keresztül tudta vinni, hogy Mátyás követsége nem csak nem fogadtatott el, hanem még bátorságlevelet sem nyerhetett ⁴⁾). Alig esett ez Mátyásnak értésére, azonnal az ascolei és theanói püspökhöz együtt intézett levelé-

¹⁾ A meghatalmazó levélnek ugyan fő tárgya a törökök ellen folytatandó háború és a Fridrikkel támadott kedvetlenségek elintézése volt, de minden más tárgyakra is ki terjedt. Datum Budae kelet ideje nélkül. *Epist. Math. Corv. IV. rész, LXVI. levél, 167. l.*

²⁾ *Epist. Math. Corv. IV. rész, LX. levél, 149. l.*

³⁾ Budae a kelet idejének meghatározása nélkül. *Epist. Math. Corv. IV. rész, LXV. levél, 164. l.*

⁴⁾ *Chronica Bavarica. Argentorati 1685. 71. l. Hasonl. Hæberlin, VII. d. 214. l.*

ben, két nekik szóló de tartalmokra nézve előtte egészen ismeretlen breve átküldése mellett a császár és a német rendek ezen eljárása ellen előttök panaszolván, egyszersmind óvást tesz az ellen olly nyilatkozattal, hogy ő valamint eddig úgy most is mindent elkövetett volna a keresztyénség közügyének előmozdítására, ha ügyekezeteiben a császár által ekként nem zavartatnék és akadályoztatnék meg, kívánván őket hogy annak idejében ezen óvásról megemlékezve nékie ez iránt bizonyosságul szolgálhassanak ¹⁾).

Ezután a császári biztosok egész erővel felszólították az együtt volt rendeket, hogy Fridriknek hathatós segédelmet ajánljanak katonaságban, titkot nem csinálván belőle, hogy a császár azt nem csak az ozmánok hanem és főként a magyar király ellen szándékozik használni. A vélekedések igen meghasonlottak. A jelen volt választófejedelmek megajánlották a kívánt sereget, a jelen nem volt fejedelmek követői magokat ellenben utasítások nem létevel mentegették; a városi követek mitsem akartak tudni a határozatról Mátyás ellen. Mind e mellett az országos végzés Fridrik kívánsága szerint ütött ki ²⁾. Az eichstädti püspökre ³⁾ volt bízva mind ezekről Mátyást tudósíta-

¹⁾ Kelet nélkül, *Epist. Math. Corv. IV. rész, LVII. levél, 135. l.*

²⁾ *Fessler V. d. 370. l.* — Ezen országgyűlés határozására nézve nem egyeznek meg az írók. A meissenai évkönyv *Menckennél II. d. 367. l.* az állítja, hogy ezen országgyűlésen egy nagy pénzbeli segedelem ajánlatotott a törökök ellen. A *bajor évkönyv* ellenben *e. h.* egyenesen azt mondja, hogy sok fejedelmek ajánlottak pénzbeli segédelmet a magyar király ellen, de ezt többen és különösen a bajor herczegek is tenni vonakodtak, azt állítván hogy ez nem a birodalom háborúja, hanem a császáré magánosan. A szász fejedelmek által e végből ajánlott segedelemről maga Mátyás is tesz említést az egri püspökhöz írt levelében, *Epist. Math. Corv. IV. rész, LXXI. levél, 182. l.*, de ennek más nyomai is vagynak, mint mindjárt meg látjuk. Az ajánlott, még pedig Mátyás ellen föltételelesen ajánlott segedelem iránt minden kétséget megszüntetnek az országgyűlési irományok. *Müller, Reichstags-Theat. II. d. 756. és köv. l.*

³⁾ *Katona e. h. 424. l.* és *Engel e. h. 380. l.* augsburgi püspökök mondják őt Mátyásnak egy mindjárt bővebben említendő levele

ni ¹⁾). E mellett a császár Mátyásnak azon levelét, melyet követneinek a német országgyűlés általi el nem fogadása iránt az ascolei és theanoi püspököknek írt, hatalmába kerítvén, az abban foglalt két brevét, melyek valószínűleg az ascolei püspököknek tovább is mint pápai követnek meghagyásáról szóltak ²⁾), kivéven letartóztatta, a levelet pedig feltörve juttatta a püspökök kezébe ³⁾). Erről tudósította a magyar királyt maga az ascolei püspök, ki a pápa akaratáról mitsem tudva idő közben Rómába ment volt, bizonyossá tévén őt, hogy Rómába érkezével is ügyekezett ügyeinek előmozdításán és a szent-anya kellő felvilágosításán. Ezt Mátyás neki külön levelében igen kedvező kifejezésekben köszönte meg, azon hogy a két kérdéses breve letartóztatása miatt Németországot oda hagyta, sajnálkozását fejezvéen ki s jövendőre is felszólítván, hogy őt ezután is igazságos ügyeiben pártfogolja ⁴⁾). Fridrik császár azonban dolgainak ezen kedvező fordultában annyira elbizta magát hogy, mintha már minden meg volna nyerve, büszkén veté vissza az azalatt Bécsben kidolgozott pontokat, melyek szerint ő csak 50,000 forintot fizetett volna hadi költségek fejében és ezen összeg is mind addig az eichstädti

szerint, mely az augsburgi püspök czíme alatt fordul elő. Azonban ő eichstädtinek fordul elő az országgyűlési irományok közt. Hasonl. *Fessler e. h. és Häberlin VII. d. 214. l.*, ki szerint a gyűlés augusztus 13-dikáig tartott.

¹⁾ A király az eichstädti vagy mint itt helytelenül áll augsburgi püspököknek megköszöni, hogy őt a nürnbergi országgyűlés végzéseiről tudósította. *Epist. Math. Corv. IV. rész, LXXII. lev. 184. l.*

²⁾ *Engel e. h. 379. l.* azt állítja ugyan hogy ezen brevék szerint az ascolei püspök követi minőségében meghagyatván, a theanoi viszahívatott. Ezt azonban Mátyás válaszából következtetni nem lehet, bár azt, hogy azok az ascolei püspököknek előbbi állásában hagyásáról szóltak, majdnem egész bizonyossággal lehet következtetni.

³⁾ Hogy épen Fridrik fogta el Mátyás levelét és tartóztatta le a brevéket, az ascolei püspök levelében nem mondja; de mondja Mátyás válaszában, hogy ez is azon kútforrásból eredt, melyből egyéb hirczoltatásai.

⁴⁾ *Epist. Math. Corv. IV. rész, LXXXIII. levél, 226. l.*

püspök kezénél maradt volna, míg Mátyás Osztrákhonból minden seregét egészen ki nem vonja, de a mellyek szerint másfelül Flans János a békekötésből egészen ki lett volna rekesztve ¹⁾, mint nem alap nélkül lehet gyanítani épen ezen utolsó körülmény tekintetéből.

Mind ez igen nehezen esett a királynak, de hiúságát különösen sértette személyének megvetése követőiben. A bosszuállásnak azonban még nem jött el ideje. Az ozmán háború folytatása foglalta el minden gondolatát, ennek kész volt mindent még személyes sérelmöt is feláldozni. És így mielőtt fegyverét másfelé fordítaná, mindent elkövetett ezen ügyének barátságos elintézésére, azzal felhagyni nem akart, míg a siker legutolsó reménye nem tűnt el. Azt vélé, hogy ez megtörténhetik, mihelyt Ursini eltávoztatását eszközli a pápánál, mivel egyedül ennek és részrehajló ügyekezeteinek tulajdonfá az ügynek ezen rossz és rá nézve olly kedvetlen menetelét. Ezt mindenek előtt minden tartózkodás nélkül kijelenté a pápának egy hozzá intézett levelében, mellyben ennek egyenesen kinyilatkoztatja, hogy a szerémi püspök szóbeli előadásából, ki őt bővebben tudósítandja a theanói püspök magaviseletéről mind a német országgyűlésen mind azon kívül, átlátandja ezen férfi iránt tett jóvendőlésének teljesezését, valamint azt is, miként mind az, mit ez iránt számos, ezen püspök visszahívását szorgalmazó leveleiben mondott, nem az ascolei püspök incselkedésein, hanem az ügyes személyismereten alapult. Azért kéri, hogy mind azt, mit nevében a mondott szerémi püspök előterjesztend, kegyesen meghallgatni, kívánságaira nézve intézkedni és jelentésére s kéréseire minél előbb felelni sziveskedjék ²⁾. Nyilvánosabban és minden tartózkodás nélkül kimondja vélekedését az egri püspök és bíbornokhoz utasított levelében. A theanói püspök, úgymond itt, a nürnbergi országgyűlésen nem jelent meg mint közbenjáró, hanem mint a császárnak barátja, pártfogója; alattomos mes-

¹⁾ Engel, *Gesch. v. Ung.* III. d. 379. l.

²⁾ *Epist. Math. Coro.* IV. rész, LXX. levél, 180. l.

terkedései által mindent elkövetett ügyének, melly nem annyiban személyét mint a keresztyénséget illette, megrottására, mint ezt a szerémi püspöknek bővebben megírta ¹⁾. Kéri tehát hogy az általa előadandó kérését egész erejével és minden befolyásával mozdítsa elő. Segedelmet ugyan ellene a német országgyűlésen egyedül a szász fejedelem ígért a császárnak, és mint reményli, a többi fejedelmek ennek példáját nem követendik és nem adják meg ellene azt, mit a keresztyenség ellenségei a törökök ellen annyiszor megtagadtak; de mégis a dolog nem épen lehetetlen és minden esetre tanácsos annak még maga idejében elejét venni. Egy új pápai követ, de minden esetre a mostaninak visszahívásával, a német fejedelmeket még képes lesz más gondolatokra hozni ²⁾. Egyébiránt most elősorolt panaszait a német rendekkel is tudatta ³⁾. A pápa mind ezen sürgetések mellett nem engedett Mátyás kérésének, nem hívta vissza a theanói püspököt, nem küldött más követet, hanem a helyett Albert müncheni bajor fejedelemnek írt egy levelet, mellyben sajnálkozását jelenti ki, hogy a nürnbergi országgyűlés a helyett hogy kéréséhez képest Mátyást Fridrikkel kibékeltette volna, e mellett az ellen fegyverfogást rendelt, és így az erő, mellyet a hit ellenségei legyőzésére kell vala fordítani, keresztyének közti háborúra pazaroltatik. Már most nem marad egyéb hátra, hanem hogy az egész dolog a szent-szék elejébe vitessék; azért inti őt és felszólítja, hogy a béke helyreállítására és az ügynek az apostoli szék elejébe vitele eszközlésére mindent, mi hatalmában van, elkövessen ⁴⁾. Egyszersmind a

¹⁾ Ezen levelet nem bírjuk, mit igen sajuálhatunk, mivel ez leg több világot vehetett volna az egész tárgyra.

²⁾ *Epist. Math. Corc. IV. rész, LXXI. levél, 182. l.*

³⁾ Nordlingen városához Budáról october 20-dikán intézett levele megvan *Senckenbergnél Samml. I. d. 1. sect. 15. szdm, 47—57. l.*

⁴⁾ *Per viscera misericordiae Dei nostri Jesu Christi ob fidemque in sancto fonte Baptismatis susceptam requirimus et obtestamur. Da-*

theanói püspöknek mint követének ujabban is meghagyta, hogy a császár és Mátyás közti béke megkötését egész tehetősége szerint ügyekezzeék előmozdítani ¹⁾. Ennek következtetésében ez a császárnál egy új országgyűlésnek összehívását valósággal eszközölte is, melly Neuburgban volt tartandó s a mellyre Mátyás maga részéről csakugyan előbbeni követeit rendelte, meghatalmazván őket mind a köztes a császár közti béke mind a keresztyénség ügyébeni eljárásra a nékiek adott utasítás szerint ²⁾. Azonban ennek végzése sem voltak a király kívánságainak kedvezőbbek, mint ezt ezen körülmények közt másként alig lehetett reményleni. A theanói püspök itt keresztülvitte, hogy a rendek a nürnbergi országgyűlésen ígért sergeket pénzzel váltsák meg, és ez iránt Rómába tett tudósításában ezt úgy jelentette be mint valamelly különös, Mátyás részére szerzett kedvezést, mi által nem csak a pápát és a bíbornokokat, hanem még magát az egri bíbornokot is elámította. Keményebben írt e miatt ezen bíbornoknak. „Atyaságodnak, úgy mond itt a többek közt, tudósításából meglepedéssel értettük, hogy a pápa vévén a német rendek leveleit, melylyek egyenesen ellenünk voltak intézve, mindjárt azoknak tárgyalására egyházi gyűléseket tartott és ezekhez az ascolei püspököt is meghívta; ebben a szent atyának különös gondoskodását szemléljük ügyeinkben. Azonban hogy ezen gyűlésekben egyedül brevék küldése határozottatott el, melylyekben mind mi mind a császár békére intetünk, minden tiszteletünk mellett a bíbornokok iránt helyeselni nem tudjuk. Ha a pápa komolyan ohajtja a béke helyreállítását

tum XVIII. Dec. 1481. *Schamdacher, Breve Chron. Ofeliusnál I. d. 321. l.*

¹⁾ Nyilván kitetszik ez a követnek egy Ernő szász herceghez írt leveléből, Ex Ratispona die prima mensis octobris anno 1481., mellyet Cornides kéziratából közöl *Katona, Hist. Crit. IX. d. 428. l.*

²⁾ Mátyás levele, mellyben a neuburgi országgyűlésre küldött követeit a német fejedelmeknek ajánlja, Datum Bude kelet ideje nélkül. *Epist. Math. Corv. IV. rész, LXI. levél, 150. l.*

köztünk, nem brevékre, sőt nem is ólmos bullákra, hanem olly emberekre volna szükség, kik mind tekintélyök mind értelmességök által képesek legyenek az előforduló akadályok eloszlatására. Az eddig megbízott követek erre nem voltak elégségesek. Az ascolei püspökben a jó akarat, részrehajlatlanság és ügyekezlet nem hiányzott, azonban nem volt elég tekintélye; a theanói püspök pedig ezzel sem bírt, de nem is volt részrehajlatlan, és így többet ártott mint használt. Két bíbornokra van itt szükség, mint erre a szent-atyát már több ízben figyelmeztettük, kik közül az egyik nálunk a másik a császárnál, de mindig a legnagyobb egyetértésben munkáljon a béke ügyében. A szent-anya ugyan a theanói püspököt különösen utolsó eljárására nézve is mentegetni kívánja és e részen atyaságod is véleményében osztozik. Azonban ha az egri püspök szokott bölcseségével minden körülményeket jól megfontol, át fogja látni, hogy a theanói püspöknek tanácsa, miszerint a német rendek az ígért fegyveresekbeni segedelmet pénzzel váltásák meg, nem a mi javunkra hanem a mi romlásunkra adott. Jól tudta a kétszínű püspök, hogy a német fejedelmek által kiállítandó segédsergek, a nagyobb fáradalmakhoz nem szokva, már a hosszú útban a szolgálatra tehetetlenekké válnak, vagy ha meg találnának is jelenni a császárnál, reánk nézve félelmesek nem lehetnek; a rendek részéről már most ajánlott segedelemmel ellenben a császár Csehországban gyakorlott, a fáradalmakhoz edzett zsoldosokat fogadhat. Mí ugyan ezen segedelem és a készülétek által nem fogunk visszaretentetni, mert az istenben és ügyünk igazságában bízva, magunkat a császár és a német fejedelmek egyesült ereje ellen is oltalmazni képesek leszünk, a nélkül hogy ő szentségének vagy akárkinék másnak is segedelmét fölkérdni kénytelenek legyünk. Azonban ő szentsége sem fogja nekünk rossz néven venni, ha ezen czél elérésére mi is magunk részéről minden módokat felhasználunk. Még bíbornokok küldése által a szent-szék segíthet a dolgon; de ha ezt tenni nem akarja, kénytelenek leszünk a törökökkel ügyünket minden tekintet nélkül a császár és

Németország, sőt az egész keresztyénség javára úgy fejezni be, mint lehet. Ezen esetre reményljük a szent-anya igazságszeretetétől, hogy az ellenünk panaszkodókra nem fog hallgatni és kegyelmét tőlünk nem fogja megvonni, igen jól tudván, hogy mi, kik minden keresztyén fejedelmekkel békében kívánnánk élni, mind azt, mit teendünk, nem önkényt hanem kényszerítve teszszük ¹⁾.”

Mátyásnak ezen idő tájban némi kedvetlenségei támadtak Kázmér lengyel királlyal ²⁾. Erre alkalmat nyújtott a híres rabló Saffranich Kristóf, kinek pártját fogta Dombno Jakab krakkói várnagy, mint kitetszik Mátyásnak két ezen ügyben írt leveléből. Az elsőben tudósítja Kázmér lengyel királyt, hogy levelét, mellyben jelenti, miszerint az oppelni fejedelmek által alattvalóinak okozott károk megtérítéséről örömmel értesült, vette és ígérkezik, hogy a köztöki régi békekötést ezután is sértetlenül fen fogja tartani. Csudálkozik azon, mit a király Dombno Jakab krakkói várnagy ügyében ír, mintha ő az ellen előtte valamely hamis vád és rossz értesítés következtében panaszkodott volna, mert az tisztán és tagadhatatlanul áll, hogy a mondott várnagy az ő boroszlói alattvalóit nyilván fenyegette, miszerint ha Saffranich Kristófnak eleget nem tesznek, ő ezt mint pártfogója és barátja segíteni fogja, min neki lehetetlen volt nem bosszankodni, s előtte mint annak királya előtt méltán emelt ellene panaszt. Köszöni egyébiránt hogy a király annak megparancsolta tettei jóvá tételét és maga részéről ígéri, hogy mint eddig úgy ezután is mindig kész lesz alattvalói részéről igazságot szolgáltatni, csak hogy az

¹⁾ Datum — — — — 1481. *Epist. Math. Corv. IV. rész, LXXXI. levél, 218. l.*

²⁾ Alkalmassint e miatt sürgetett Kázmér egy tanácskozmányt Szepesben és egy másikat Schlesienben; azonban a követ utjában megbetegedvén, csak a levelet küldhette át Mátyásnak, ki őt erről tudósítván, ezen választát egy követ által küldötte át a lengyel királynak olly megjegyzéssel, hogy ez meg van hatalmazva az összejövétel tárgyában értekezésre. Datum — — — *Epist. Math. Corv. IV. rész, XXXVI. levél, 92. l.*

ügy jog szerint indíttassék meg s ő annak rendje szerint kerestessék meg. Azután ellene mond azoknak, kik a király előtt azt állíták, hogy Kristófot, kit a király, mint írja, a mult évben mindjárt az ellene emelt panasz után elfogatni rendelt, Schlesienben az ő alattvalói nyilván pártolták volna, és kéri őt, nyomoztassa ki s írja meg neki, hol tartózkodik ez Schlesienben; mert ő ez esetben a rablót fölkerestetné s többé ellene nem panaszkodnék. Azonban meg van győződve, hogy az itt se nyilván se titkon az ő tudta nélkül nem tartózkodhatott, ha csak most közelebből nem vonta volna magát ide; azonban hiszi hogy most is hamarabb megtalálható a király, mint az ő tartományaiban; azért is őt annak gondos fölkerestetésére a közöttök sérthetetlen fentartandó örökös békekötés értelmében megkéri ¹⁾. Második levelében magának Dombno Jakabnak, — ki magát hozzá intézett levelében előtte mentegette, kinyilatkoztatván hogy Saffranich ügyében, kit máskor rokonának vallott, nem részes, és azért magát kegyelmébe megint felfogadtatni kéri, — válaszolva tudtára adja, hogy nehezen vette ugyan, midőn hitelesen értesült, miként minden igaz ok nélkül magát a dühöngő Saffranich segédjének és társának vallotta, mint ezt neki és királyának is megírta, mindazáltal őt értesíteni kívánja, hogy ellene e kedvetlenségre csak kénytelenségből gerjedt, és ennek bizonyoságaúl a barátja ügyében kért ajánló levelet a szent-székhez megírta. Egyébiránt biztosítja őt további jó indulatáról, elvárván hogy azt tetteleg meg fogja érdemelni s oda fog munkálni, hogy ezen Saffranich gonoszságai, ki az ő alattvalói ellen olly sok bünt követett el, tovább ne terjedjenek és büntetlen ne maradjanak ²⁾.

Ezen elfoglaltatásai mellett nem felejtkezett meg az országaiban megürült püspökségekről. E részben mindenek

¹⁾ Datum — — — — *Epist. Math. Corv. IV. rész, LXXXIV. levél, 229. l.*

²⁾ Datum — — — — *Epist. Math. Corv. IV. rész, LXXXV. levél, 235. l.*

előtt magára vonja figyelmünket az esztergomi érsekség, mely János hitesegett érseknek gyalázatos megszökése óta törvényesen nem volt betöltve. Feljebb láttuk, hogy Jánosnak nagy kedve volt volna abba magát visszahelyeztetni, és e végből a pápa pártfogását meg is nyerte, de a király állhatatosan megtagadta azt, sőt minden további kérdések elvágására sógorát az arragoniai bíbornokot nevezte ki érseknek, sőt neki az érsekség minden jószágait át is adta, a nélkül hogy a szent-széknél az oltától fogva megerősítését eszközölhette volna. Most közelebbről maga az arragoniai bíbornok nem akarván magát a szent-szék akaratával egyenes ellenkezésbe tenni, felszólította volt a királyt, hogy az idő közben megürült kalocsai érsekséggel cserélje föl az esztergomit, és ezen kérését ismételve megújítja. A király ezen sürgetés következtében kinyilatkoztatja neki hogy, mint már előbbi levelében egyenesen megírta neki ¹⁾, ő már két hónappal levele vétele előtt másként rendelkezett a kalocsai érsekségről, most már szavát nem másolhatja meg. Azonban legyen nyugodtan, mert az esztergomi érsekséget neki szánta s bizonyosan találni fog abban módot, hogy ezen fényes egyházi javadalomban, mely úgy is birtokában van, jogszerűleg megerősíttessék; a dolog különben is senkinek sem feketik jobban szívében mint neki, ki az egyszer megindított ügyet végrehajtani szokta s félbeszakasztani nincs kedve ²⁾.

Beckenslöer ugyan úgy látszik már most látván hogy Mátyást az esztergomi érsekségbeni visszahelyeztetésére nem egy könnyen fogja bírni, hathatós pártfogójával a császárral mindent elkövetett hogy ezen egyház sorsa függőben hagyassék; azonban mégis inkább a salzburgi érsekség felé fordította vágyait.

György kalocsai érseknek 1480-ban történt halálával ezen javadalom is ürességbe jött volt ³⁾, és Mátyás mindjárt

¹⁾ *Epist. Math. Corv. IV. rész, XXXIV. levél, 84. l.*

²⁾ Kelet nélkül, *Epist. Math. Corv. IV. rész, XXXIX. lev. 96. l.*

³⁾ *Bonfin IV. tís. V. könyv, 442. l.* hibásan teszi mind György

Pétert a Várdai-nemzetségből ¹⁾ nevezte ki helyébe mind kalocsai érseknek ²⁾, mind korlátnokának ³⁾, egy egyenes lelkű, az igazság mellett tántoríthatatlan, még a király haragjától sem tartó de könnyen felhevülő ⁴⁾ férfit, kit az idősb Vitéz János, ezen időben még nagy-váradi püspök, még mint serdülő gyermeket különösen megkedvelt volt,

érsek halálát mind Várdai Péter kinevezésétét még 1478-ra, mert Gábor érsek még 1478-ban, mint annak idejében látók, élethen volt, és György csak februárius elején 1479. neveztetett ki helyébe érseknek, Ms. Romana Batthanyiana *Praynál Hier. II. d. 78. l.*, főként pedig a pápának egy levele Györgyhez *Kollernél Episc. Quinque Eccl. IV. d. 411. l.*, hol neki tudtára adja februárius elsején az ezen levele kelte napján történt kalocsai érsekké neveztetését, az érsekségnek csekély s a számos háborúzások által nagyon megcsökkenett jövedelmei miatt megengedvén neki, hogy e mellett a pécsi prépostságot tovább is megtarthassa, melyet eddigelő is bírt s a mellynek esztendei jövedelme a közönséges becsum szerint 140 arany-nál feljebb nem megy. Datum Romae anno incarn. Dom. 1478. Kal. Febr. Mivel pedig a pápák ezen időben az esztendőt úr napjától kezdték számlálni, itt a közönséges számitás szerint 1479-dik év et kell értenünk. *Katona, Hist. Eccl. Coloc. I. d. 453. l.* és *Hist. Crit. IX. d. 256. l.*

¹⁾ Őt némelyek Mátyásnak elfogatása alkalmával állítólag mondott ezen szavai szerint: Arva fuisti Petre, Arva eris et in Arva morieris *Révai, De Monarch. Hung. Cent. V. Schwandtnernél II. d. 683. l.* az Árvai-nemzetségből valónak gondolják. Azonban *Wagner, Praefatio ad Epist. Petri de Varda* Utászlónak egy leveléből megmutatja, hogy ő a Kis-Várdai-nemzetségből vette eredetét és testvérét Várdai Pálnak hívták. Egy másik testvére Mathaeus Ersek de Adorjan név alatt fordul elő Pest városának egy levelében, melly megvan *Praynál Hier. II. d. 78. l.* Has. *Horányi, Nova Memoria I. d. 18. l.*

²⁾ Már Osvát zágrábi püspök részére aprilis 24-dikén adott levelében, mellyet már feljebb említették *Parlatból Illyr. Sacr. V. d. 297. l.*, mint kalocsai érsek fordul elő.

³⁾ Mint korlátnokot találjuk őt már az előbbi jegyzetben említett levelben; a Mátyás és Fridrik közti fegyverszünet meghosszabbításáról Budán június 4-dikén kelt levelet neki kellett mint korlátnoknak föltenni, mint erre az olvasót annak idejében figyelmeztettük.

⁴⁾ Azért nevezték őt az akkori magyarok Gyühös vagy Dühös Péternek. *Budai Ferencz III. d. 684. l.*

maga mellé vett és a legnagyobb gonddal növeltetett. Mátyásnak nevelője s barátja később esztergomi érsekségre emeltetvén, őt mindjárt kanonoknak tette, saját költségén Bolognába küldötte; hogy itt magát a tudományokban bővebben kiművelvén, nagyobb egyházi hivatalokra is alkalmas és érdemes legyen. Innen visszatérvén, serény fogékony elméje s elragadó ékesszólása által különböztette meg magát, a királyi irnokok közé fölvétetett, később királyi titkoknok lett és ezen állomásából egyenesen kalocsai érseknek neveztetett ki ¹⁾). A pápai megerősítés hosszabb ideig késvén, Mátyás Alf Tamás székes-fejérvári prépostot küldötte annak eszközlése végett Rómába s a dolog sürgetését ajánlotta mind az arragoniai bíbornoknak ²⁾ mind a patráczi érseknek ³⁾). Mind e mellett az csak a következő februárius 16-kán érkezett meg ⁴⁾).

György hirtelen halálával nem csak a kalocsai érseki szék hanem a királyi kincstartóság is megürült. Ezen nevezetes hivatalra két versenytárs jelentette magát: Nagy-Lúcssei ⁵⁾ Dóczi Orbán eddig altárnok, és Domokos székes-fejérvári prépost. Ez büszke s fényűző, amaz serény és szelíd; ezt az egész udvar ohajtotta, amazt egyedül a király, ki őt minden ellenkezések mellett is kinevezte. Ter-

¹⁾ *Bonfin e. h. és Horányi, Nova Memoria I. d. 24. l.*

²⁾ Ugyanazon levelében, mellyben tőle a kalocsai érsekséget megtagadja, de őt az esztergomi iránti biztosítja, és a mellyet feljebb említénk. *Epist. Math. Corv. IV. rész, XXXIX. levél, 96. l.*

³⁾ *Epist. Math. Corv. IV. rész, LI. levél, 126. l.* — Ezen patráczi érseket Mátyás annyira megkedvellette volt, hogy őt a bíbornokságra ajánlotta nem csak magának a pápának, hanem vasas sz. Péter bíbornokának is. *Epist. Math. Corv. IV. rész, LI. és LXXVI. levél, 126. és 190. l.*

⁴⁾ Batthányi püspök kéziratai közt ezek találhatók: 1481. 16. Februarii Petrus Cancellarius Regis fit Archiepiscopus Colocensis et Bachiensis per obitum Georgii extra Romanam curiam. *Katona, Hst. Eccl. Coloc. I. d. 457. l.* A római udvarnak évi számlálása iránt tett feljebbi megjegyzésünk szerint itt is a közönséges számítás szerint 1482-nek kell állani 1481. helyett.

⁵⁾ *Ransan II. Ind. 47. l.* őt Urbanus Dipcsiensisnek nevezi.

hes hivatalának pontos teljesítése, minden mellékes tekintetet megvető egyenes lelke, igazságszeretete, fejedelme iránti tántoríthatatlan hűsége, a köz jó előmozdításában minden alkalommal kitűntetett lelkes buzgósa és ernyedhetetlen szorgalma által annyira megkedveltette magát Mátyás előtt csak kevés idő alatt hogy örökös kincstartónak nevezné ki¹⁾. Nyílt és erős volt ő egyébiránt tetteiben, beszédeiben, kikémlelhetetlen titkaiban, tudós és a tudósok pártolója, egyszerű s kemény maga személye iránt, de fényes háztartásában, pazar ebédjeiben, nagyszámu kíséretében, királyi módra adakozó, míg legfényesebb öltözete 30 aranynál többet nem ért, a külső fényben akárkivel versenyezhetett, és szegény embertársait vigasztalás nélkül nem bocsátá el. „A mi testem fedezésén és táplálásán feljül megmarad, isten dicsőségének, hazám, királyom javának és embertársaim hasznának van szentelve!“ ezt szokta volt mondani²⁾. Királya szeretete tölté el szivét; de mind e mellett az ő irányában is minden emberi félelemtől ment, és büszke megvetője volt minden hízelkedésnek.

Ezen idő tájban halt meg Palóczi Zsigmond szerémi püspök³⁾. E helyett a király Vitéz Jánost⁴⁾ az ifjabbikat,

¹⁾ *Bonfin e. h.*

²⁾ *Bonfin I. tiz. I. könyv, 3. l. Has. Galeotus, De dictis et factis Math. Regis XXII. fej. Schwandtnernél I. d. 565. l.* — Orbánról mondja *Bonfin IV. tiz. IX. könyv*, hogy véleménye szerint a magyarokat csak vaspálczával lehet biztosan kormányozni; mire *Listi, Adnot. in Bonfin. Kovachichnál Script. Min. I. d. 337. l.* azt jegyzi meg: Non ista dixit Urbanus, sed severitate, praemio et honore Hungaros retineri in obsequio juxta tritum Hungarorum proverbium.

³⁾ Kitészik ez Mátyásnak az arragoniai bñbornokhoz azon már feljebb említett leveléből, mellyben azt kéri a pápánál eszközölni, hogy az egyházi biztossághoz az idő közben meghalt szerémi püspök helyett a kalocsai érseket nevezze ki. *Epist. Math. Corv. IV. réss, LII. levél, 129. l.*

⁴⁾ *Pray, Hier. II. d. 883. l.* azt mondja: Hunc (Joannem episcopum Sirmiensém) quidam ex familia Viteziorum esse putant; quo fundamento autem nitantur, non produnt. Azonban mind maga Mátyás egy Riario Jeromoshoz intézett levelében, mellyre még vissza-

az érsek rokonát nevezte ki ¹⁾), és őt mindjárt használta is mint követőt Rómában. Itteni eljárásával ugyan nem volt megelégedve és ezt neki nyilvánította; azonban mégis kedves embere maradt neki s őt használta más követségekben is ²⁾).

A győri püspökség hosszabb ideig volt ürességben, ez által kívánván a király a pápa által annyira pártolt Beckenslőert kielégíteni. Azonban ez azt elfogadni vonakodván, kedves kincstartóját Dóczi Orbánt nevezte ki ezen püspökségre. Ő már június 29-dikén kelt oklevelében magát választott és megerősített győri püspöknek nevezi ³⁾).

jövünk, *Epist. Math. Corc. IV. rész, LXXIV. levél, 187. l.* (ehhez adhatjuk még ugyanott a *LXXVIII. és LXXXVIII. leveleket, 203. és 242. l.*), mind *Galeotus, De dict. et f. Math. XXV. fej. Schwandnernél e. h. 267. l.* így nevezik őt, és így ezen állításnak elégséges alapja van, mint már még előttünk megjegyzette *Katona, Hist. Crit. IX. d. 348. l.*

¹⁾ *Pray e. h.*

²⁾ *Galeotus e. h.*

³⁾ *Oklevéltár, DCLXX. sz.*

LVII.

1481. 1482.

A Fridrik és Mátyás közti alkudozások nem szüntették meg a háborút, kivált miután a hiteszegett Beckenslöer a kettős fegyverszünet védelme alatt Marburgnál csöndesen álló magyar seregeket megtámadta és elszélesztette. Azonban a császár tehetetlensége és Mátyás készülétei miatt a törökök ellen a háború igen csöndesen és főként pártjárók által folytatott, Fridrik ősi tartományainak feldulását kivévén majd minden nevezetes eredmény nélkül.

Mátyásnak némelly száguldozó csapatai egész Mülkig hatottak¹⁾. Zelenának mindenfelé rettegést terjesztő könnyű lovasai Alsó-Osztrákhont Marcheggről irgalmatlanul pusztították²⁾. A szent-floriáni barátok Ensbe és Pöchlarnba szaladtak, ott keresvén személyökre nézve menedéket, de a kolostor kénytelen volt az előtte megjelent csapatokat

¹⁾ *Chron. Mon. Mellic. Pez Jeromosnál I. d. 267. l.*

²⁾ *De Linck, Annal. Claracall. II. d. 267. l., Kurz, Gesch. d. Landwehre in Oesterreich I. d. 79. l.*

october 12., 13. és 14-dikén mindennel ellátni és e felett még 330 forint hadi adót fizetni ¹⁾).

Fridrik ugyan mindjárt a magyarok megjelentekor vett volt némelly csapatokat elejökbe, de ezek Mauerlingnél megleptettek és rövid ellentállás után szétverettek. Később Pottendorfer György osztrákhoni főpohárnok mint ki-nevezett főkapitány vezérlete alatt új sereget gyűjtött ²⁾ és ezzel szeptemberben Neuerling várát Stájerországban ³⁾ vé-teti körül, míg Kolnitzer egy más csapatral Twingwerg erősségét szállja meg ⁴⁾. Azonban Hochenberg báró, kinek messze terjedő birtokai az úgynevezett bécsi erdőtől a stájerhoni határszélelig vonultak, miután őt Fridrik sergei fenyegetni kezdék, a Stájerhonból meghívott magyaroknak Lilienfeld körül minden erősségeit megnyitá és segítséggel nem csak az egész vidéket feldúlta ⁵⁾, hanem nékiek alkalmat is szolgáltatott, hogy Pottendorfert és Kolnizert meg-lephessék. Amaz érezhető veszteséggel veretett el Neuerling alól Csernahora által ⁶⁾, ez pedig minden ágyuinak és

¹⁾ Egy régi kézirat szerint ezen kolostorban *Kurz, Friedr. IV. II. d. 158. l.*; Zelenának ezen betűsét essentűli Osztrákhonba em-ltű *Unrest is Chron. Austr. Hahnál I. d. 667. l.*

²⁾ A császár a mauerlingi szerencsétlen csata és annak említése után, hogy a győztes magyarok Hollenburgot szándékoznak innen megtámadni, azután az egész tartományt kirablandék, megparancsolja az osztrák jobbagyoknak és földnépnek, hogy Pottendorfer kapitány körül gyűljenek össze, Bécből július 10-dikén 1481. *Chmel, Reg. 704. l.* A zvetli apátnak is meghagyja hogy haladék nélkül kato-naságot küldjön Pottendorfernek, ki Herzogenburgnál szedi össze a tartomány erejét a magyarok ellen, tudósítván őt arról is, hogy a cseh királylyal megegyezett és így ezen oldalról nincs mit félni, Bécs-ből augustus 26-dikán 1481. *De Linck, Annai. Claravall. II. d. 264. l.* Hasonló értelmű parancsot boesátott a lilienfeldi apáthoz is. *Hanthaler, Fasti Campilil. II. d. 2368. l. Has. Chmel. e. h.*

³⁾ *Annal. Duc. Styriae III. d. 572. l.*, *Julius Caesar VI. d. 252. l.* és *Engel, Gesch. d. ungr. Reichs III. d. 380. l.*

⁴⁾ *Unrest e. h.*

⁵⁾ *De Linck e. h. 262. és köv. l.*, *Kurz e. h. 156. l.*

⁶⁾ *Chron. Mon. Mellic. e. h.*, *Fugger, Spiegel d: Ehren 911. l.*, *Julius Caesar e. h.*

eléségének hátrahagyásával volt kénytelen Twingwerg erősségének megszállását felbontani ¹⁾). Kärnthenben Maubitz, egy a császártól elpártolt stájerországi birtokos lépett föl, Leibitz és Friesach városait Mátyás hatalma alá hajtotta ²⁾). Ebian salzburgi főesperest maga költségén gyűjtött zsoldosokkal a császár és Lichtensteiniak seregeit Salzburgból ki-nyomván, az utolsók jószágait a gragai völgyben feldúlta, és bár ezeknek pusztító beütéseit Salzburgba gátolni nem tudta, mégis 700 hasonlólag Salzburgba újra beütött császáriak összevagdaltatását Stall körül eszközölte ³⁾). Mátyásnak némely csapatai végre Klingensfels várát Krainában, melly a freisingeni püspök birtokában volt, a császár seregeit megvervén megvívták, egész Laybach kapujáig hatottak, utjokban mindent feldúltak és nagy zsákmánnyal tértek meg⁴⁾).

Nevezetesebb volt mind ezeknél Mátyásra nézve St.-Pölten és Mautern megszerzése Osztrákhon szívében, melly által további táborozásaira nézve biztos álláspontot szerzett magának. A passauai püspökségnek még 1478. évbenei megüresedésével ugyanis a káptalan Mauerkircher Fridriket bajor korlátnokot választotta püspöknek, míg másfelől a császár a pápától nyert meghatalmazás következtében Häsler Györgyöt előbb titoknokát, később követét és 1477-től ólta főbornokot nevezte ki. Az első nem tudván versenytársa ellen, ki a császár és pápa hatalmas pártfogása alatt állott, magát tartani, maga részéről is hatalmas pártfogót keréselt és Mátyásban azt feltalálta, kinek a püspökség osztrákhoni birtokait, St.-Pöltent és Mauternt tartozandóságaikkal együtt, mellyeket Fridrik ellen védeni úgy sem

¹⁾ *A mölki kolostor évkönyve és Unrest e. h.*

²⁾ *Megiser, Annal. Carinthiae, IV. könyv, 26. fejt. 1218. l.*

³⁾ *Annal. Duc. Styriae III. d. 569. l.* és utána *Julius Caesar e. h. VI. d. 247. l.*, kik szerint ezen alkalommal a kosteiniak 7000 forinttal menték föl magukat a feldulástól.

⁴⁾ *A Ms. Labacense azt állítja hogy sok lakosokat is hurczolt el magával, azt vetvén utána: und hiesz also ein Stuckhen der alten Hunnen blicken. Valvasor XV. könyv, 378. l. — Schönleben lajstroma ezen eseményt 1484-re teszi. Ugyanő ugyanott.*

állott hatalmában, 10,000 magyar forintban elzálogosította ¹⁾. Mátyás ezen új birtok átvételére Boskovics Tóbiás kapitányát küldötte a helyszínére, őt mindjárt helybeli parancsnoknak is kinevezte ²⁾, és szeptember 14-dikén a zálogos levél értelmében a mondott két város minden eddigi szabadságainak és kiváltságainak megtartására ígérkezik ³⁾. St.-Pölten pedig a hódolati hitet Simon-Juda napján vagy october 28-kán tette le ⁴⁾.

Azalatt az ozmánok Otrantóban igen nagyon szorongattattak a nápolyi király, a genuaiak és a pápai egyesült hajóssereg által a tenger felől, valamint a nápolyi és magyar katonaság által szárazon ⁵⁾. Ezen utolsó Magyar Ba-

¹⁾ *Monumenta Boica XXXI. d. 2. köt. 602. l.*

²⁾ Mátyás levele szeptember 5-dikáról 1485., melly által helyébe Trnka Jánost nevezi ki ezen birtokai kapitányának, *Mayer, Dreizehn Urkunden über die Verpfändung von St.-Pölten und Mautern an den König Mathias Corvinus 1481. 20. l.* Ezen honi történeteinket felvilágosító értekezés kijött a bécsi csász. kir. tud. akademia által kiadott Archiv für Kunde Oesterreichischer Geschichtquellen 1851. évfolyama 1-ső kötetének III. és IV. füzetében is. — Boskovics Tóbiás *Bonfinnál* Pandobes név alatt fordul elő; egy oldaljegyzék szerint ugyanannál *e. h. 449. l.* másként Panpoplesnek is nevezték, melly szerint ő a Lobkovicz-családban még ma is élő Poples-nemzetségbeli volt volna. Azért Engel őt Lobkovicz-családbelinek mondja. Azonban a Pán = úr, Dobes = Tóbiás, és így itt nincs vezetéknev, de különben is a Lobkoviczok közt nem fordul elő Tóbiás; a Boskovics-családban ellenben ezen keresztnev igen divatos volt. Nem lehet tehát kétségünk, hogy Pandobes ezen utolsó nemzetséghöz tartozott. Ebből való volt a szerencsétlen Jaroslav is, de Dobesnek nem testvére hanem csak távol rokona. *Hormayr, Archiv 1825. 98. l. — Duellius, Miscell. II. d. 120. l. és Maderna Hist. Hippol. II. d. 297. l.* is nyilván mondják, hogy Csernahorai Boskovics Dobes volt ezen alkalommal Mátyás sergeinek vezére, miből *Hausitz, Germ. Sacra I. d. 585. l.* három külön vezért: Dobest, Boskovicsot és Csernahorát csinál.

³⁾ *Geben zu Ofen an des heiligen Creutztag. Exaltationis Nach Christigepurde 1481. Mayer e. h. 16. l.*

⁴⁾ *Hausitz e. h.* — A hitalakot közlik: *Duellius, Maderna e. h. és Müller Christ., Hist. Conventus Sancti Hippoliti II. d. 297. l.*

⁵⁾ *Fessler e. h.*

lázs és Nagy János vezérlése alatt mindjárt megérkezte után azon tornyot kezdé vívni, melyet az ozmánok a város kapui előtt a kútak védelmére állítottak fel, és ezt végre kemény ellentállás után nem csekély véráldozattal el is foglalta ¹⁾; mire a városban az ivó vízben nagy hiány kezdte mutatkozni, míg a közhír szerint legalább a velenceiek azt mindenféle eleséggel bőven ellátták ²⁾. Ehhez járult még az is, hogy az őrsereg tudósítást vőn a szultán haláláról ³⁾, az ebből támadott viszálykodásokról, és így a segítségem érkezéséhez minden reményét elveszté. Mire Haireddin a várnagy ⁴⁾ szeptember 10-kén ⁵⁾ megadta magát, szabad elmenetelt kötvén ki az egész őrsereg számára ⁶⁾. De ezen föltétel nem tartatott meg. A martaléknak szánt ozmánok az elszállításra rendelt tíz hajóra vitetnek ugyan; azonban alig hagyták el a kikötőt, megtámadtattak és mindnyájan rablánczra fűzettek vagy összevagdaltattak, olly szín alatt hogy némelly keresztyén ifjakat is visznek

¹⁾ *Bonfin IV. tiz. VI. könyv, 449. l.*, ki szerint a feladásnak ez volt fő oka. — Hogy a magyar kis csapat igen kitűntette magát, mondja *Jovius, Urspr. d. türk. Reichs 32. l.*

²⁾ *Diar. Parm. Muratorinál Script. Rer. Ital. XXII. d. 379. l.*

³⁾ *Schmitt* szerint *Imp. Ottom. I. d. 50. l.* mindjárt ezen hír vételével kiszegezte az őrsereg a fejér zászlót, mit *Katona* is elfogad *e. h. 320. l.* Azonban a feladás, mint mindjárt meglátjuk, csak szeptember 10-dikén történnén, ebben nem nyughatunk meg.

⁴⁾ *Fessler e. h. 5t Ghedul Ahmednek, Sismondi XI. d. 208. l.* Ariadmonnak nevezi.

⁵⁾ *Sismondi e. h.* ugyan a feladást augusztus 10-dikére, *Bonfin e. h.* ugyanazon hónap 15-dikére (XVIII. calendas Septembres) teszi és ebben követi őt *Fessler* is *e. h.*; azonban a több írók és különösen *Jacobus Volateranus Diar. Muratorinál Script. Rer. Ital. XXIII. d. 146. l.* Ferdinánd levelére utalva, melyben a pápát ezen esetről tudósttja, *Sanuto, Duchi di Venezia Muratorinál e. h. XXII. d. 1213. l.*, maga *Muratori, Annali XIII. d. 593. l.* és *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 380. l.* szeptember 10-dikére teszik.

⁶⁾ *Sanuto, Muratori, Annali e. h. és Camerarius, De rebus Turcicis 60. l.* — *Schmitt* szerint *Imp. Ottom. e. h.* Ahmed basa Avlonánál igen nagy készüléteket tett volt Otranto fölmentésére, de erről a török várparancsnok mitsem tudott.

magokkal ¹⁾. Később a calabriai herczeg 1500-at megtartott közölök szolgálatában és azoknak igen jó hasznukat vette ²⁾. Magyar Balázs dicsőséggel és ajándékokkal terhelve, de embereiben nem kis veszteséggel tért meg ³⁾.

Mind e mellett Mátyás, mint ez iránt az egri püspököt különös levelében tudósítja ⁴⁾, ipának azt tanácslá, hogy mitse hajtson a pápa és a bsbornokok unszolásaira a háború folytatása iránt a törökök ellen, mert ezeknek hatalma még most is nagy, Nápolynak határait ellenök óltalmazni nagy kiterjedések miatt igen bajos, és így ök igen könnyen kiszállhatnak újra; ő maga mostani környülállásai közt neki segedelmet nem igen küldhet és más oldalról ezt még sikeretlenebbül várna. „Ugy látszik, így fejezé be levelét, a szent-anya a törökök mostani állásáról nincs helyesen tudósítva. Igaz, hogy az új szultán véres háborút folytat öcsesével, de azért mégis trónja erős lábón áll, ország-lása még épen nincs megrázva. Gondosan kerestem azon sok városokat, mellyek uralkodásával nincsenek megelégedve és a keresztyénekhez csatlakozni készek; de azokat feltalálni nem valék képes. A német fejedelmeknek ellenem a pápához intézett leveléről némelly részben helyes atyaságod ítélete, és éles elméjének, helyes tapintatának újabb jeleit találjuk abban. De nem fogja nekünk az egri bsbornok rosz néven venni, ha őszintén kinyilatkoztatjuk, hogy most csalatkozott a fő dologban, inkább saját elméjének sugallásait követvén, mint a dolgok valóságos állását, mellyről úgy látszik nincs kellő ismerete, vévén tekintetbe. Azon-

¹⁾ *Sanuto e. h., Daru e. h. 514. l., Muratori, Annali e. h.*

²⁾ *Sismondi e. h., Ferdinánd királynak Sixtus pápához írt levele Volateraninál e. h., Muratori Annal. IX. d. 537. l., Hammer, Osm. Gesch. II. d. 282. l., Gianone, Hist. Civile de Naples III. d. 613. l.*

³⁾ Mint Lippai Berchtold Pernstein Vilmosnak írja, a vele megindult morváknak alig jött haza egy harmad része. *Pessina, Mars Morav. 891. l.*

⁴⁾ Budae 10. Dec. 1481. *Epist. Math. Corv. IV. rész, LXXVII. levél, 194. l.*

ban ezt rossz néven venni éppen nem lehet, miután még a szent-atyák könyvei is tele vagynak csalódásokkal és sz. Ágostonnak bírjuk visszavonó könyvét (liber retractionum), mellyet csalódásait elismerve maga írt. Meg vagyunk győződve, hogy a mondott bíbornok mind azokról, mik a német fejedelmek közt történnek, voltaképen tudósíttatva más ítéletet hozott és nekünk más tanácsot adott volna e részben. Mi egyébiránt nem kívánunk atyaságotól egyebet mint azt, hogy a szent-anya kegyeit megtartsa, melly esetben senkihez sem folyamodunk segedelem végett, hanem ügyünket isten segedelmével minden oldalról férfiasan fogjuk védni, úgy hogy a német fejedelmek, sőt maga a császár is átláthassák, kit sértettek meg. Éljen atyaságod szerencsésen és engedje meg, hogy néha gunyolódók lehessünk. “Ezen utolsó észrevétel nem csak a német fejedelmek iránti megjegyzésre vitetik, hanem azon tréfás modorra is, melylyel ezen levél elején a bíbornoknak, ki mint pápai biztos Otranto megszállásánál jelen volt, az itt szenvedett nélkülözések és fáradalmak iránti tulságos panaszaira válaszolt. „A mi katonáink, úgymond itt a többek közt, nem kényelmes sátrak, nem a fedezésre alkalmas süvegek és bő ruhák alatt nyugosznak veszélyes harczaikban a törökök ellen, hanem a pusztaság sokszor sáros és vizes földön az idő minden változásainak kitéve; a háboruzás végével pedig nem Nápolyban, nem Rómában, hol minden kényelmeket megszerezhetnek magoknak, hanem várakban, hol mindent mi a kényelemre szolgál nélkülözni kénytelenek, folytonos munka közt pihenik ki a táborozásban szenvedett fáradalmakat.” — Majdnem egy időben vette a király csakugyan az egri püspöknek levelét, mellyben a nápolyi király általi jó fogadtatását említve, Ferdinándnak bölcseségét, szelidségét tulságos kifejezésekben dicsérve, a királynak az olaszországi segedelemhez reményt nyújt. Feleletében ez nem minden élesség nélkül jegyzi meg az elsőre, hogy az ipára halmozott dicséretre nem volt szüksége, miután ő maga annak jó tulajdonait igen jól ismeri, minden esetre pedig czélszerű lett volna levele ezen részét előre magával a ki-

rálylyal közölni, ez által annak kegyeit megnyerhetvén. A segedelemre nézve a bíbornoknak felszólítása mellett, menne át minél előbb Rómába, azon aggodalmát fejezi ki, hogy e részben minden ügyekezetei sikertelenek maradnak és a nagy hegy hosszas vajadás után is csak egeret fogszülni¹⁾.

A pápa Otranto visszavétele után újra ügyekezett a császárt Mátyással megbékéltetni, de győzhetetlen akadályokra talált. Fridriket, ki úgy látszik a németországi segedelembe vetette fő bizodalomát, elfogadható föltételekre bírni nem lehetett; bár Mátyás a pápához intézett válaszában az ügynek akár egyezés, akár a pápa által hozandó ítélet általi bevégzésére készséget nyilvánított. Ebben előadja, hogy ő a pápa többszöri felszólítása következtében mindig ügyekezett ezen ügynek véget vetni, miről a pápának követei bizonyosságot tehetnek, így szándékozván azon alkalmat, mellyet, mint maga a szent-*atya* elismeri, a nagy isten különös kegyelméből nyújtott a keresztyénségnek, egész erejével használni a hitetlenek ellen, úgy hogy azon keresztyén vér, melly a császárrali háborúban ontatni fog, semmi esetre sem szállandbat lelkére, hanem azokéra, kik őt mintegy akarata ellen kényszerítették megsértett jogai mellett fegyvert ragadni. A császártól egyenes bánásmódot és becsületességet a kötésekben várni nem lehet. Sok megrontatott, összezavartatott a pápai követ által részint nyilvános részrehajlásból, részint ügyetlenségből; azért javasolta ő több ízben a dolognak megvizsgálás s elítélés végett a szent-szék elébe hozását. Az így kimondandó ítélet elfogadására és teljesítésére a császárt az apostoli hatalom egész erejével kellene szorítani. Ő maga, mint a szent-széknek sok alkalommal bebizonyított engedelmes fia, a határozatnak minden föltétel nélküli alája vetésére kötelezi magát, egész bizodalommal reménylven, hogy ő szentsége, mint közös *atya* és *úr*, a dolognak saját és tökéletes megismerése után őt nem fogja kényszeríteni, miként magát jogtalan hatalomnak alája vesse és így legszentebb jogairól le-

¹⁾ *Epist. Math. Corv. IV. rész, XXX. levél, 65. l.*

mondjon, mellyeknek az apostoli szék elébe terjesztésére az egrí püspök és bíbornok Rongoni Gábor és ezen levélnek átadója Vitéz János szerémi püspök eléggé értesítve és meghatalmazva vannak ¹⁾.

Azonban a király tudósítást vőn arról, hogy a törökök szultánjok győzelméről Ázsiában értesítettvén, a magyar határszéleken mozogni kezdenek ²⁾, sőt hogy Iskender bég Szendrőből a határokon már valósággal át is csapott ³⁾. Ennek következtében meghagyja Kinizsi Pál temesi grófnak, hogy Vuk despottal és Jaksicscsal üssön Törökországba. Ez tehát november 2-dikán 1481. ⁴⁾ egy 32,000 főből álló szép sereggel indult meg Temesvárról. Rozgonyi László belgrádi kapitánynak és Vuk rácz despotnak kellett a szükséges hajókat a harami révhez szállítani a sereg átköltözése végett. Tököli Miklós és András testvérek 100 lovassal a mondott révhez mint kitűzött gyűl helyhez szándékozván, a főttől vigyázatlanul eltávoznak és egy erdő mellett 400 török lovas közé jutnak; a nagyobb erő megsemlélésére ugyan szekérvárok mögött keresnek menedéket, de az ozmánok az erdőt meggyújtván a szél csakhamar

¹⁾ *Epist. Math. Corv. IV. rész, LXXVIII. levél, 203. l.*

²⁾ *Engel e. h. 381. l.*

³⁾ *Hammer, Osm. Gesch. II. d. 283. l.* — A lepoglavai Pálosok kolostorát elpusztította. *Eggerer 250. l.*

⁴⁾ *Pray, Annal. IV. d. 158. l.* ezen egész hadviséletet esztendővel később teszi, főként azért, mivel a pápának egy Mátyáshoz 1482-ben intézett leveléből az tetszik ki, hogy őt Mátyás ezen esztendőben szeptember 15-dikén tudósította Kinizsi Pálnak egy ezen idő tájban nyert diadalmáról az ozmánok ellen; de ennek minden esetre másnak kell lenni, mert az, mellyről itt mostan szólunk, kétségen kívül 1481-ben történt. Mátyás azon levelének, mellyben az egrí püspököt ezen csata környulállításairól, mint mindjárt meglátjuk, tudósítja, kelte ugyan nincs, de abban Mátyás nyilván mondja, hogy Kinizsi secunda die omnium Sanctorum qui dies veneris erat, indult meg; már pedig mindszent ünnepének második napja nem 1482-ben, hanem 1481-ben esett péntekre. *Katona IX. d. 400. l.* Prayt követi; *Engel is Gesch. v. Serv. 448. l.*; *Schimeck pedig Gesch. v. Bosnien 175. l.* még tovább megy és ezen táborozást 1483-ra halasztja.

a szekereket is lángba borítja; ezt tehát elhagyni és a had szerencséjét a sík mezőn megkísérteni kénytelenek. A véres és egyenetlen tusa reggeli 9 órától estig tartta, 200 a törökök, 50 a magyarok közül marada a csatamezőn; amazok közül egy sem, ezek közül csak három jött sértetlen az illető táborba. Tököli Miklós még azon éjjel megholt sebei következtében a szentségek áhitatos fölvétele után; András is igen veszedelmesen volt, midőn Mátyás az egri püspököt a történekről tudósította. Mind a két fél magának tulajdonítja a diadalt, de az erkölcsi benyomás a magyaroknak kedvez. Míg a magyarok az egyenetlen harcz kimenetelében dicsőségek előjelét tekinték, a törökök elveszték bizodalmaikat sokaságukhoz.

Iskender bég ugyan a magyar hajókat megtámadta, de az azok őrzésére rendelt sereg őt megverte és Szendrőbe visszanyomta. Igy azután a Dunán szerencsésen átment a magyar sereg és majd minden ellentállás nélkül hatott Galambócziig három különböző csapatban; az egyiket maga Kinizsi, a másikat Jaksics, a harmadikat Rozgonyi László vezérlé. Az első minden baj nélkül nyomult a várig, itt pedig az onnan kiütött 1000 ember rohanását felfogta, azt visszanyomta, sokakat a csatamezőn összevagdalt közölök, másokat elfogott, de a táborban ezek sem kerülék el a többiek sorsát. Az ifjabbik Jaksics a galambóczi basát, ki 1000 lovassal elejébe veté magát őt tartóztatandó, megtámadja, megveri, lovasainak nagyobb részét ott helyben összevagdálja, némelyeket közölök elfog, Kinizsihez küld, hol ezek is életökkel lakolnak, magát pedig a basát, ki futással kívánja életét megmenteni, egész Galambócziig üldözi és itt elérvén, annak koponyáját a várkapu előtt saját kezével hasítja ketté. Rozgonyinak is volt baja némelhy apróbb ozmán csapatokkal, mellyeket azonban mind széljelvert. Galambóczinál így megint egyesült a három sereg és innen folytatá utját a Morava vize mentében, mellyen Kinizsinek és Rozgonyinak alkalma volt 24 ellenséges hajót elsülyeszteni. Igy elért Krussovácziig, nem földet hanem embereket hódftandó. Tizenkét nap tartózkodék itt táborban, messze

földre mindent feldúlata, mi az ellenségé volt; 50,000 rácz és 1000 török mind derék férfi feleségeivel együtt csatlakozék itt hozzá, ezen elpusztult vidéket oda hagyandó és a nagy hírű vezért mint új gyarmat a boldogabb Magyarországba követendő, egy része a csendesebb földművelés és kereskedésben szerzendő élelem, a másik a királyi szolgálatban nyerendő babér kedvéért. Azalatt Iskender bég, Ali basa és Mankocsevitz, kik a magyarokkal a sík mezőn többé nem merének összeütni, a Duna szigetében Szendrő mellett egy erősséget állítanak fel, innen reménylven a győztes és zsákmánnyal terhelt sereg átszállását a nagy folyamom akadályoztatni. De midőn Kinizsi serge, a bátor kivándorlók által 80,000-re szaporodva, a Dunánál megjelent, a kis őrsereg a nagy számon megijedve minden ellentállással felhagy; Szendrőbe inkább futva mint vonulva keres menedéket. Az elhagyott erősség széljel hányatik, és a basák kénytelenek a magyar sereg átmenetelét a Dunán a vár falairól csendesen és háborítás nélkül tekinteni. Így aztán Kinizsi a harami, kevi és pozsasini révek oltalmára és az ozmánok jövődő átcsapásának gátlására a palánkai erősséget építvén fel, diadalmasan gazdag zsákmánnyal tért meg¹⁾. Mátyás az átjött szerbeket szolgálatába fogadta és több csapatokra osztotta fel²⁾.

¹⁾ Mátyás levele az egri püspökhöz, Datum Belgradi — *Epist. Math. Corc. IV. rész, LXXX. levél, 211. l.*, mely ezen hadjáratra nézve egyedüli kútfőnk. E szerint adják azt elő *Katona e. h., Fessler V. d. 375. l., Schimeck, Gesch. v. Bosn. 175. l. és Hammer e. h. II. d. 283. l.*, ki Mankocsevitzet Malkodsoglinak nevezí. — Mátyás a pápát is tudósította de csak röviden ezen egész hadviselétről, olly hozzáadással, hogy az egri és szerémi püspökök bővebben előadandják a dolgok menetelét, miután nékiek azon leveleket is megküldötte, melyeket azon vidékekről kapott. *Epist. Math. Corc. IV. rész, LXXIX. levél, 208. l.* Hibás tehát *Fugger, Spiegel d. Ehren 912. l.* ezen egész győzedelmet kétségbe hozván és Mátyás költeményének tartván.

²⁾ Mátyásnak említett levele az egri püspökhöz. — *Pray* szerint *De Bosna, Servia etc. 40. l.* Kinizsi Pálóak ezen hadjárata után 1482-ben nevezte ki Mátyás Györgyöt Szerbország fejedelmévé, a mennyiben t. i. bírta azt.

Az olaszországi segedelem Mátyás minden ügykezete mellett megint elmaradt, sőt a pápa, — ki míg Otranto a törökök kezében volt és ezek innen egész Olaszországot különösen pedig Rómát is fenyegették, az ozmán háborút egész tűzzel fogta fel, Genuában saját költségén, még ezüstjét, drága kövekkel kirakott süvegét és misemondó ruháját is elzalogosítván, egy jelentékeny hajóssereget állított és azt a Tiberen meg is szentelte ¹⁾, — az Otranto visszafoglalása iránti hír vételével az iránt tökéletesen meghűlt, kivált miután a kiütött mirígyhalál, az élelem szüksége s a zivataros idő a sereg tovább küldését hosszabb ideig gátolta ²⁾. A gyenge de hiú főpapot unokaöccse Riaro Jeromos, azelőtt csizmadia most Imolának és Forlinak ura, — ki alkalmasint Mátyást, iránta jó indulatot színelve, annyira el tudta ámítani, hogy vele barátságos levelezésbe ereszkedjék és neki némelly a szerémi püspök által bővebben előadandó ügyeit ajánlja ³⁾, — reá tudta bírni hogy figyelmét az ozmánoktól elvonván, a király sógora Hercules ferrarai fejedelem tartományának elfoglalásával családja fényét emelje. Ennek következtében egy véres háború volt Olaszországban készülöben, és a velenceiek, a pápának szövetségesei, Mahomeddel kötött békéjüket ennek utódjával Bajazettel januárius 2-dikán 1482. megerősítették ⁴⁾.

Az erről vett tudósításnál még sokkal nehezebben esék Mátyásnak az, hogy Fridrik a pápa követének Ursininak segítségével Bernát salzburgi érseket arra bírta, hogy érsekségét engedje át Flans Jánosnak olly föltétel alatt, miszerint ő ugyan az érseki czímet tovább is megtartsa és ez magát csak segédnek nevezze, de mint ilyen kormányozza a megyét, ő pedig magát minden befolyástól ezen ügyben óvja, elégedjék meg a bécsi püspökség kormányá-

¹⁾ Volaterani kézfirata szerint. *Raynald e. h.* 302. l.

²⁾ *Raynald e. h.* 303. l.

³⁾ *Epist. Math. Corv. IV. rész, LXXII. levél, 182. l.*

⁴⁾ *Engel, Gesch. des Ungr. Reichs, III. d. 381. l.* Has. *Sismondí XI. d. 214. l.*

val ¹⁾), Titmaningen várossal és azon 300 forinttal aranyban, mellyeket neki az új segéd az érseki szék jövedelmeiből (venként fog fizetni ²⁾). A király ezt ugyan akadályoztatni ügykezett és Roborella Florus jeruzsálemi lovagot bízta meg hogy, miután a salzburgi érsek a megszökött esztergomi érsekkel megegyezett és ezen egyesség megerősítése iránt mind a két fél a szent-székhez folyamodott, a szerémi püspökkel Vitéz Jánossal együtt, ki őt a dologról bővebben fogja értesíteni, kövessen el mindent a pápánál, misze-

¹⁾ Mátyás mindjárt említendő levelében a bécsi püspökség kormányáról mitsem szól és azt mondja, hogy neki Titmaningen volt lakásul kijelölve. Ebben vele megegyezik a *Chron. Salisb. Pez Jeromosnál II. d. 434. l.* — Azonban más kútforrásokból, mint *Lazius II. d. 56. l.* és *Hansitz, Germania Sacra II. d. 531. l.* bizonyos, hogy ezen egyezés következtében Bernát valósággal átvette a bécsi püspökség kormányat és arról csak akkor mondott le, midőn Mátyás Bécset elfoglalta, úgy hogy Spenner Leó az első bécsi püspök soha sem jött egyházi megyéje birtokába. Ezután vonta magát Bernát érsek Titmaningenbe, hol kevésel az után (martius 21-dikén 1487.) mindenektől elfelejtve gutatásban holt meg. *Chron. Salisb. Pez Jeromosnál e. h., Zanner, Chron. v. Salzb. III. d. 187. l., Julius Caesar, Gesch. v. Steyerm. VI. d. 251. l.*

²⁾ *Epist. Math. Coro. IV. rész, LXXXII. levél, 224. l.*, melly az egri püspökhöz van intézve. *Engel* szerint *e. h.* Bernát megúnta volt a birtokaiban tanyázó magyar katonaság terhes zsoldját fizetni és azért volt kész ezen egyességre. Ezen egyességről szól *Timon* is *Epitome Chron. 92. l.* *Vigelius Hundius* szavait idézve. Szörényi még azt is állítja, hogy Flans mindjárt ekkor lemondott az esztergomi érsekségről. *Katona IX. d. 470. l.* Azonban ezen utolsó állítás nem fogadható el, mert Flans még 1484-ben is sürgette a pápától, hogy mind addig míg a magyar király a salzburgi érsekség némmel várait vissza nem adja, élhessen az esztergomi érsekség czfelmével. A pápa felelete ez iránt megvan *Schmittnél, Episc. Agriems. II. d. 99. l.* — Ezen idő tájban az esztergomi megyét egy Péter nevezetű kormányozta, kihez Mátyás május 19-dikén írt Pozsonyból, meghagyván nékie, hogy a libetbányaiakat az esztergomi érsekség adó- és dézmaszedői által minden jogaikban, szabadságaikban és szokásaikban fentartatni rendelje, Posonij anno 1482. die dominica post festum ascensionis domini. *Bél, Notit. Hung. II. d. 440. l.* és *Októváltár, DCLXXXVIII. sz.*

rint ezen egyházi javadalomnak az utolsó általi bitorlásában ne egyezzek meg, nehogy ő kénytelen legyen ezen egyháznak, ha abba legfőbb ellensége tolatik be, örökös ellensége lenni, mi az egyházra nézve sok kellemetlenségnek lehetne szülője. Egyébiránt magát eljárása eredményéről értesíttetni kéri, minden más római ügyeit is ajánlván gondjaiba ¹⁾). Szinte egy időben írt a salzburgi káptalanak is, értésre adván hogy, mihelyt megtudta a salzburgi érsekség iránti egyezést, mindjárt tudósította róla a pápát, bíbornok barátait és követét. Azért megint azt, hogy csendesen legyen, maradjon meg iránta eddigi hűségében; mivel ő egész bizodalommal reményli, hogy a szent atya igazságos kéréseinek engedni fog, ő pedig ezen dolog vég elintézéséig a káptalant minden megtámadások ellen védelmezni kész ²⁾). Az intés nem maradt siker nélkül. A kánonok, kik megesküdték volt hogy Jánost érseköknek soha sem ismerik el, megjelenésekor (januárius 14-dikén) Bernát társaságában, ki maga akarta átadni neki az érsekséget, eltávoztak Salzburgból és csak nagy bajjal leheté némelyeket közölnök a visszajövetelre bírni ³⁾), másfelül Mátyás az érsekség stájerországi és kárntheni jószágait, melylyek 100,000 aranyat hoztak be, nem adta ki ⁴⁾).

Kevéssel ezután a király, az egi bíbornok és a szerémi püspök leveléből értesülvén, hogy ők a salzburgi érsekség és passai püspökség ügyeiben a pápánál szándéka ellen jártak el, az utolsónak komolyan megparancsolja, miszerint ezen ügyben minden további lépéssel hagyjanak fel s új követe megérkezéséig, kit már utnak indított, mibe se avatkozzanak, különben legkeményebb neheztelését el nem kerüldendik ⁵⁾). Ezek ugyanis, mint azt a királyhoz intézett

¹⁾ Datum Hangacsini kelet ideje nélkül. *Epist. Math. Corv. IV. réss, LXXXVIII. levél, 242. l.*

²⁾ *Ugyanott LXXXVII. levél, 240. l.*

³⁾ *Julius Caesar VI. d. 361. l.*

⁴⁾ *Ugyanott ugyanott 362. l. és Zanner, Chron. v. Salzburg. III d. 187. l.*

⁵⁾ Datum — — — — *Oklevéltár, DCC. sz.*

leveleiből ki lehetett venni, Flans helyébe Zesler bíbornokot, a császár pártfogoltját, a passai püspökségre nézve ajánlották vagy legalább akarták ajánlani. Mire nézve külön levelében megkéri az arragoniai bíbornokot, kövessen el mindent, miszerint a pápa az ügyet új követéne az adriai püspöknek megérkezéséig ne határozza el; mert ő Zesler bíbornok helyett, ki neki a megszökött esztergomi érsek-nél nem kisebb sőt dühös ellensége, készebb, ha már más-ként nem lehet, jó föltételek mellett, mellyeket mondott követe előadand, az esztergomi érseket a salzburgi érseki székben eltérni. Kéri e mellett, jelentse meg a pápának, hogy az egri bíbornok és követe a szerémi püspök ezen felül sok egyebekbe is az ő szándéka és akarata ellenére avatkoznak ¹⁾.

A császár azalatt nagy készüléteket tett Mátyás ellen ²⁾, miről ez hitelesen tudósíttatván maga is mindent elkövetett hogy készületlen ne lepessék meg. Seregei egy részét összehúzta Osztrákhon szélein. Zelenának újabban figyelmeztetni kelle a császárt Osztrákhon nagy részének feldulásával ³⁾ arra, mi várja tartományait, ha eddigi bánásmódját a magyarok királya ellenében meg nem változtatja. Minden órában lehete félni az ellenségeskedések komoly kiütésétől, bár az alkudozások még egészen nem szakasztattak volt félbe. A theanói püspök ugyanis megfordulván Mátyásnál, ez némelly újabb ajánlatokat tett volt a császárnak, mellyekre a felelet hosszasabb ideig késett. Mielőtt tehát Mátyás az ozmánok ellen gyűjtött egész erejével föllépne a császár ellen, még egy újabb és utolsó kísérletet tett a békének föntartására ezen válasznak komo-

¹⁾ Datum — — — — *Oklevéltár, DCCI. sz.*

²⁾ Meghagyta Bécsből november 14-dikén 1481. Fridrik az osztrákoknak, hogy Durst Ulrikot, kit ugyanaz nap külön levelében zsoldjába fogadott, mind emberrel mind fegyverrel segítsék. *Chmel, Reg. 705. l.*

³⁾ Hogy Zelena 1482-ben is feldukta Osztrákhon egy részét, nyilván mondja Reichwein Jakab évkönyveiben *de Lincknél Annal. Claravall. II. d. 267. l.*

lyabb sürgetése által. „Csudálkozom, úgymond a többek közt a mondott püspökhöz ez iránt intézett levelében, igen csudálkozom, hogy minden kéréseim és minden ígéretei mellett is atyaságod a császár feleletének elküldésével mennyire késik. A katonaságot igen nagy költséggel kell tartanom és ez a veszteglést már megúnta. Ismerem én a császár mindent halasztó, mindenben felakadó természetét; de azt is jól tudom hogy az illy halasztás és akadékossgának többnyire az időnyerés és az ellenfél vízre vitele fő célja. Azért újra is kérem atyaságodat, küldje meg minden haladék nélkül a császár feleletét a közlött pontokra, mert ezen tárgyat tovább is függőben tartani nincs kedvem, és ha kérésem most nem teljesítetik, ügyemről más módon is gondoskodni kötelesnek érzem magamat. És így ha most közelebbről nem kapok föltételeimre választ, olybá veszem, mint ha kívánságaim teljesítése egyenesen megtagadott volna¹⁾.“

Az így sürgetett válasz helyett Frídrik némelly németországi fejedelmektől az ígért pénzbeli segedelmet kezeihez vévén²⁾, másoknak, nevezetesen Albert szász hercegnek, az országgyűlés határozata értelmében a törökök ellen azon kikötéssel, hogy azok semmi esetre más felé ne fordíthatassanak, Zedtwitz vezérlése alatt³⁾ küldött se-

1) Datum Varadini kelet ideje nélkül. *Epist. Math. Coro. IV. rész, XCII. levél, 252. l.* — A pápai követ megkérte volt Mátyást, ut deposito bile animadverteret, in quem pugnaret, id est in patrem, in senem, in inermem, in eum, in quo victo nullam gloriam reportaret. Hoc bellum videret sibi ingloriosum esse, cum leo cum mure pugnaret. Minden ügykezetei sükeretlenek lévén, ezen vallomást tette le: Deprehendi inter ipsum (Mathiam) et imperatorem tantam esse dissidentiam, ut si mille capitula a Salamone hinc inde deferentur, super singulo alius sensus diceretur, quam putaret ille, a quo compositum fuisset. A pápai követ tudósítása *Praynál IV. d. 162. és 173. l.*

2) *De Linck, Annal. Claravall. II. d. 266. l.*

3) Zedtwitznek ezen vezérségre kinevezéséről szóló levele Dresdenben kélt aprilis 2-dikán 1481. *Langens e. h. 136. l.*

gédsergeit egyenesen utasításuk mellőzésével a magyarok ellen rendelvén, azokat végre, kik a segély küldésével késedelmeskedtek a törvények-szabta büntetés alatt illetőségek kiállítására szorítván ¹⁾, sergeit a csatatérre kiállítja és a háborúzást mindjárt meg is kezdi. A szerencse neki több apróbb csatázásokban kedvezett ²⁾, nevezetesen kettőben, mellyek közül az elsőben még 1481. történtben 800 magyar fogattatott el és vagdaltatott össze ³⁾; a másokban is nagy volt a magyarok vesztesége ⁴⁾. Másfelül azonban

¹⁾ Fridrik császár Ulászló cseh királyhoz intézett levelében előre bocsátván, hogy ellene, mint ki a magyar király ellen a közelmúlti nürnbergi országgyűlésen az ő részére megajánlott segélyből reá kivetett 400 lovagot és ugyanannyi gyalogot mind eddig nem küldötte el, az ez iránt kelt határozatban foglalt büntetésekbeni elmarasztalatlása végett a császári kamarai ügyvéd keresetet indított, — ezen levél kézbesítése után 45-öd nappal mint első, azután 15-öd nappal mint második, és azután megint 15-öd nappal mint harmadik és utolsó törvényes határidőre őt személyes vagy meghatalmazottja általi megjelenésre maga vagy helyettese elébe idézi, kijelentvén hogy akár jelenik meg akár nem, a törvényszerű eljárás ellene meg fog történni, Geben zu Wienn am Vierzehenden tag des Monats Marcii nach Christi geburde 1482. *Oklevéltár, DCLXXXIII. sz.*

²⁾ *De Linck e. h.*

³⁾ *Unrest, Chron. Austr. Hahnül e. h. I. d. 673. l.* Alkalmassint ezen csatázásra vonatkozik Zedtwitznek tudósítása fejedelméhez, mellyben egy igen fényes, fegyverei által a császár részére nyert diadalról emlékezik, mellyben több száz magyar fogatott el és mellynek következtében Mátyás király maga is nyakrafőre visszavonult. A tudósítás még 1481-ben kelt. *Lanngen e. h.* Azonban a szász vezér nem volt jól értesítve, vagy ura előtt győzedelmének nagyítása által kedvességet kívánt nyerni. Ezen csatázásnak a háború jövődjének menetelére nem volt semmi nevezetesebb befolyása, mint további előadásunkból bővebben ki fog tetszeni. Emellett tudva van és számtalan oklevelek bizonyítják, hogy Mátyás az 1481-dik évi csatázásokban az első Bécsben kötött fegyvereszünet óta személyesen részt nem vett. Hibásan állítja *Schells, Gesch. v. Oest. VII. d. 211. l.*, hogy a szász és pfaltzi fejedelmek által az országgyűlési végzések következtében küldött csapatokat a császár szerette volna Mátyás ellen fordítani, de ezt a vezérek egyenesen megtagadták.

⁴⁾ *Unrest e. h.*, ki Fridriknek mind ezen mind az előbb említett

Mátyás sergei is győzedelmeskedtek két ízben, előbb Maupertennél ¹⁾ később St.-Pöltennél ²⁾, míg Fridrik fonák magaviselete, időtlen keménysége által alattvalóit mind jobban és jobban elidegenítette magától. Így Roth János lavanti püspök előtte gyanúba esvén hogy a magyarokhoz szít, bár ez ártatlanságának bebizonyítására a császár akármilyen parancsainak teljesítésére egész készségét jelenté ki, Lavantot sergei által elfoglaltatá, St.-Andre mezővárosát pedig felgyújtatá s a püspök minden jobbágysait a maga hűségére esketteté meg. Így a püspök kényszerítve volt nyilván átmenni Mátyáshoz ³⁾.

A császárnak ezen erélyes föllépésére Mátyás neki mindjárt háborút izent. Ez iránt kibocsátott nyílt levelében megjegyzi, miszerint hadizenetével eddigelő azért késett, mivel a köztök kötött egyesség szerint szabadságában állott őt fölvállalt kötelességének teljesítésére erőszakosan is szorítani, a nélkül hogy ez által a köztöki barátság felbomoljon, mellyet ő fentartani ügykezett. De most tapasztalván, hogy a császár a köztök fennálló szerződés pontjainak megszegésével nem elégedve meg, tartományát minden igaz ok nélkül megtámadta, több ellenségeket biztatott fel ellene, úgy hogy már most kénytelennek érzi magát tartományai oltalmára, megsértett jogainak orvoslására fegyvert fogni. Mire nézve neki és tartományainak, különösen pedig Osztrák- és Stájerhonnak ünnepélyesen hadat izen és tudtúl adja, hogy ezen túl őt nyilvános ellenségének, tarto-

győzedelmét 1481-re teszi, még pedig az egyiket tavaszra, a másikat őszre. *De Linck* ellenben *e. h.* Fridrik győzedelmeit 1482-re teszi át. *Valvasor*, *XV. könyv*, 378. l. Mátyás megvertetését csak közönséges kifejezésekben említi.

1) *Populus Austriae prostratus est ab Hungariae satellitibus prope Mautirn semel et iterum. A mólki évkönyv, Pex Jeromosnál I. d. 267. l.*

2) *Terrae incolae in hostes pergentes, prope Sanctum Hippolitum prostrati sunt, plurimis caesis. A mólki monostor évkönyve e. h.*

3) *Annal. Styriae*, III. d. 569. l.

mányait ellenséges földnek tekintendi ¹⁾. Erre Fridrik nem tudott vagy nem akart felelni; hanem a theanói püspök levele, — melyben a hadizenet iránt csudálkozását jelentvén értesíti a királyt, hogy a császár az elébe terjesztett feleletet kiadta, — és a pápa különös brevéje által inték meg a királyt a háború megszüntetésére. Az elsőnek tudtára adta Mátyás, hogy utolsó levelére megint hosszabb ideig nem nyervén választ, és ebből látván hogy a dolog önkényt húztatik és halasztatik minden siker nélkül, kénytelen volt a császárnak egyenesen háborút izenni; a mint hogy mind a püspöknek mind a császárnak előbbi leveleiben nyilvánította, hogy tovább magát hurczoltatni nem engedi és ha a császártól maga idejében választ nem nyere, ügyeiről másként fog gondoskodni. Mind e mellett jó hiszemének bizonyítására még most is kész a békére, sergelt visszavonja, mihelyt elfogadható föltételek ajánlatnak; hajlandó továbbá ezen egész ügyet a pápa ítélete alá bocsátani, mihelyt a császár is megnyugszik ebben; sőt kötelezi magát az elfoglalt váraknak visszaadására Fridrik kívánásához képest, csak hogy másfelől is a német rendeknél ígéréthez képest az ozmánok ellen segítséget eszközöljön illendő pénzüsszegben és egyszersmind őt bizonyossá tegye annak rendes fizetése iránt ²⁾. A pápa brevét is egész engedelmességgel fogadta, annak tudtára adván, hogy ő kívánásának engedni, magát ezen ügyben bírósága alá vetni, követeit e végből a meghatározandó időre

¹⁾ *Epist. Math. Coro. IV. rész, XCIII. levél, 255. l.* Ezen levélnek nincs kelte. *Engel e. h. 363. l.* azt még az 1480-dik évre még pedig januárius 20-dikára, *Pray, Annal. IV. d. 240. l.* ugyanazon évre a nap meghatározása nélkül, azonban még is az ellenségeskedések megindulása elébe teszik. De ezen vélemény elfogadását tilalmazza nem csak a levél egész tartalma, hanem Fridriknek az iránti későbbi panaszai, hogy Mátyás az ellenségeskedéseket ellene a béke egyenes felmondása nélkül indította meg. Hogy pedig a levél ide való, bizonyítja a királynak a theanói püspökhöz intézett és mindjárt említendő válasza.

²⁾ *Epist. Math. Coro. IV. rész, XCIV. levél, 258. l.*

Rómába küldeni kész, mint ezt Ursini Orbán theanói püspök és pápai követ előtt kinyilatkoztatta, csak hogy a császár is mindenekben hasonló engedelmességet mutasson¹⁾.

E szerint Mátyás, — ki ezen idő tájban április 14-dikén természetes fiának Corvin Jánosnak, a jószágokban gazdagnak, Hunyad birtokosának, lipthói herczegnek adományozta a Garai-család magva szakadtával a koronára szállott szép siklósi urodalmat²⁾, — még hadizenete után is mindent elkövetett a császárral kedvetlenségeinek békés kiegyenlítése iránt, és csak miután ezek is siker nélkül maradtak, a császár alattomos mesterkedéseinek elkeseredve³⁾, feleségének Beatrixnak minden ellenzése mellett elhatározta a császár elleni háború erélyes megindítását⁴⁾, annyival

¹⁾ *Ugyanott LXXXVI. levél, 237. l.*

²⁾ Wagner kéziratát szerint említi *Katona e. h. IX. d. 469. l.*, mi pedig Datum Bude in dominica Quasimodo anno domini 1482. egész kiterjedésében adjuk. *Oklevéltár, DCLXXXVII. sz.*

³⁾ Kitészik ez Henrik regensburgi püspökhöz írt leveléből, mellyre alább még bővebben visszajövünk és a mellyben többek közt előadja, hogy mindenből igen jól látja a császárnak alattomos szándékát; a velenceiek segítségével kívánja az ozmánokat arra bírni, hogy egy beütés által figyelmét más felé fordítsák; rég elmondotta Fridrik, miszerint csak a magyarok eltörlése után (deletis Hungaris) lehet a háborút az ozmánok ellen sikerrel megindítani. *Kulpis, Script. Germ. Chron. Bav. 71. l.*

⁴⁾ *Engel e. h. III. d. 382. l.* hosszasan kívánja megmutatni, hogy Mátyást ezen háborúra a többi indokok mellett Osztrákhonok fia számára meghódítása is ösztönözte. Két házasságából törvényes gyermeke nem lévén, természetes fiában a jó reménységű Corvin Jánosban, így okozódik tudós hazánkfia, jelölte ki előre örökösét. De ismerve a magyarok gondolkozását és jól tudván, hogy szabad választási joguktól az ő kedvéért elállani nem fognak, hatalmassá kívánta őt tenni, hogy halála után versenytársai közt illendően és sikerrel léphessen föl. Azért halmozott jószágokat az országban reá, azért ügykezett Schlesiában fejedelemségeket számára szerezni, azért akart neki most Fridrik birtokaiban külső támaszt szerezni. Ezen szándéka felesége előtt sokáig titokban nem maradhatott, és a híu olasz hölgy, ki kezével együtt szeretett volna a magyar trónról is rendelkezni, mindent elkövetett ezen terv alattomos megghiúsítására, többektől a magyar nagyok közül segítteve. Azért ellenzette

is inkább mivel hitelesen tudósított, hogy Fridrik a német rendektől nyert pénzbeli segílyt használva, ellene nagy készüléteket teszen, Lajta melletti Bruckot megerősíttette és Magyarországra készül ütni; őt megelőzendő sergeit minden felől összevonja ¹⁾, és jól érezvén hogy minden apróbb szerencsés csatázásai mellett is mind addig Osztrákhonban nem boldogúl, míg Haimburgot mint ennek kulcsát hatalma alá nem hajtja ²⁾, azt veszi mindenek előtt czélba, némelly lovas csapatokat mindjárt előre küld annak bérekesztésére, maga pedig Budát, hol töltötte a telet és tavaszt ³⁾

mindig az osztrák háborút, azért ügyekezett férje s a császár kibékeltetéséin oly buzgón. — Beatrix ezen ügyekezeteit mint kétségen kívüli történeti tényt elismerjük, így azt sem kívánjuk kétségbe hozni, hogy Mátyás természetes fiát kívánta örökösének a magyar trónon, mint ezt annak idejében megint történeti adatokon alapítva előadandjuk: ebből azonban még nem merjük azt következtetni, hogy az osztrák háborúban is mellette működött volna, mert erre egyáltalában semmi adatunk sincs.

1) Ezek közt voltak Weisspriach András csapatai is, ki megfordulván a királynál Budán, saját és emberei zsoldja iránt újra meg egyezett vele és kit Mátyás martius 5-dikén kelt levelében sergeihez visszamenő útjában Pozsony városának mint különösen kedvelt hívét ajánlott, komolyan felszólítván ezt, hogy annak netaláni kívánságait az ő irántai tekintetből teljesítse, Geben zu Ofen am Donnerstag vor Reminiscere anno domini 1482. *Oklevéltár, DCLXXXII. ss. — Pray, Annal. IV. d. 156. l.* szerint Zelenát hívta vissza pusztító hadviseletéből.

2) *Bonfin e. h.*

3) Számos oklevelek bizonyítják itt mulatását, az eddig említettek kivül még a következők: Februárius 1-sején itt ítélte el személyesen a veszprémi káptalan és somogyi lelkészek közt a dézma tizenhatod része iránt támadott pört amannak részére, miután Péter kalocsai érsek több egyházi személyekkel az ügyet megvizsgálta és végelítélés végett elébe terjesztette. Datum Budaie in vigilia festi purificationis b. Mariae Virginis anno domini 1482. *Kobachich, Suppl. ad Vest. Com. II. d. 374. l.* — Februarius 18-dikán az országos főtörvényszék üléséből az ott személyesen megjelent Bárczai János mester királyi korlátnoksági jegyző részére a jászai convent bizonyos osztálylevelét, mellyet Bárczai András, János atyja, a királyi idéző-levelé értelmében megjelenve előmutatott, szóról szóra átirva megerősíti, Datum Bude predicta, tertio die termini prenotati anno

nagy részint ¹⁾, elhagyván a fősereggel egy kis távolságra táborba száll, hogy ennek mindjárt segítségére roghasson, mihelyt a szükség úgy hozza magával ²⁾, fő tanyáját Pozsonyban állította fel, hol már május közepén találjuk őt ³⁾. Nem soká elkezdődött maga a megszállás is, de az

domini 1482. *Oklevéltár, DCLXXXI. sz.* — Martius 19-dikén megparancsolja Pozsony városának, hogy Mendel zsidó előljáró részére, ki bizonyos Binberg György pozsonyi lakos elleni kölcsönözésekből eredett követelései behajtása tekintetéből Józsa zsidót mint meghatalmazottját küldi hozzá, e levél vétele után azonnal a nevezett adós minden más hitelezői előtt a törvények értelmében és az igazság szerint tegyen eleget. Datum Bude feria tertia proxima post dominicam letare, anno domini 1482. *Oklevéltár, DCLXXXIV. sz.* — Martius 21-dikén Abauj, Borsod és több más felső magyarországi megyéknek, melyekben, mint értesült, sokan a mostani pénzből 100 fillért egy forintban elfogadni nem akarnak, a legszorosabban megparancsolja, hogy ezentúl senki egy forintban többet 100 fillérenél követelni s elfogadni ne merjen; különben az illető fő- s allapánok és szolgabíráknak meghagyta, hogy az ezen parancs ellen vétők javait az ő részére foglalják le. Datum Bude feria quinta proxima ante dominicam Judica, anno domini 1482. *Oklevéltár, DCLXXXV. sz.* — Aprilis 8-dikén a hunyadi várhoz tartozó kenézeket megerősíti minden közfizetésektől mentességökben egy a hunyadi kerületbeli adórovó és adószedő biztosaihoz intézett levelében. Datum Budae feria secunda proxima post festum resurrectionis domini anno ejusdem 1482. Gróf Kemény, *Kurz nál Magas. II. d. 3. füz. 311. l.* — Aprilis 11-dikén Szent-Balázsi Szele Antalnak és Mártonnak, valamint Szent-Jakabi Csernel Péternek mostani birtokaikra nézve új adománylevelet ad, miután minden irományok az ozmánok által, midőn Zala megyébe véletlenül ütöttek, elégettettek. Datum Bude feria quinta proxima post festum resurrectionis Domini, anno eiusdem 1482. *Oklevéltár, DCLXXXVI. sz.*

¹⁾ Váradon megfordultának nyomát láttuk feljebb a theanói püspökhöz intézett és Fridrik feleletét sürgető levelében. *Epist. Math. Coro. IV. rész, XCII. levél, 252. l.*

²⁾ *Bonfin e. h.* — *Fugger e. h.* ezen megazállást 1483-ra teszi, de hibásan, mert Bonfin mint egykorú író több hitelt érdemel, *Hamberlin e. h. VII. d. 263. l.*; e mellett több alább említendő oklevelek is támogatják előadását.

³⁾ *Bonfin* ugyan *e. h.* azt állítja hogy IV. Kalendas Julij és így június 28-dikán, — *Fessler e. h. V. d. 378. l.* azt, hogy június

ágyuk hiányossága miatt csak igen lassan haladhatott előre, és azért végre a király is megjelent a körülzálló táborban ¹⁾).

2-dikán ért ezen városba, de az oklevelek ellenkezőre mutatnak. Már május 19-dikén Libet-Bánya helysége lelkészének, bírójának, esküdtejének és lakosainak panaszára, — miszerint őket az esztergomi érsek dézmaszedői régi szabadságaik és szokásaik ellenére túlságosan terhelik, — Zsigmond királynak ezen szabadalmak iránt az esztergomi érsekhez intézett és a panaszlók által előmutatott levele értelmében Péternek, az esztergomi érsekség kormányzójának szorosan megparancsolja, hogy a panaszkodókat Zsigmond említett leveleiben megerősített szabadalmaikban és régi jogaikban emberei s dézmaszedői által háborgattatni ne engedje. Datum Posonii die dominice proximo post festum ascensionis Domini, anno eiusdem 1482. *Oklevéltár, DCLXXXVIII. sz.* Ezen oklevél rövid kivonatát adja *Bél, Notit. Hung. II. d. 440 l.* és utána *Katona e. h. IX. d. 475. l.*, mint azt már fentebb is megjegyzők. — Június 3-dikán (feria sexta proxima post festum Sanctae Trinitatis) csakugyan innen írt levele által Boroszló városa kormányának rendbe hozását Stein Györgyre bízta. A levél kivonata megvan *Henel, Annales Siles. Sommersbergnél II. d. 363. l.* — Június 12-dikén külön levele által az az iránt személyesen esedező seckau püspököt bizonyossá teszi arról, hogy mihelyt a császárral a békét megkötheti, azonnal visszaadja neki Seckau és Bischoffeg várait. Posonii feria quarta ante 8. Viti 1482. *Fröhlich, Dipl. Stir. I. d. 360. l.*

¹⁾ Még július 17-dikén Kassa városának panaza következtében — miszerint a múlt napokban, midőn a város részére annak emberei és cselédei, a király és a jászai convent emberével bizonyos ideátetést végezvén, visszatértékben Semse helységbe értek, annak birtokosai Semsei László, János és Vilmos a nevezett királyi, conventi s városi embereket letartóztatván, kegyetlenül megverették s vagyonaikat a nádori idező parancsossal együtt tőlök elvették, — Pozsonyból hagyja meg Monelli Bernátnak, a diós-győri királynéi vár biztosának, hogy e levél vételével rögtön foglalja el a nevezett Semseitektől Semse helységét, az elrabolt levelet a panaszló félnek adassa vissza s a lefoglalt Semse helységét tartsa meg mind addig, míg az iránt tőle más parancsot nem veend. Datum Posonii feria quarta proxima post festum divisionis Apostolorum anno domini 1482. *Oklevéltár, DCLXXXIX. sz.* — De már augusztus 10-dikén Haimburgot megszálló táborából hagyja meg Pozsony városának, hogy Batthányi István királyi udvarnoknak, kú a jelen hadjáratra tartozó némielly megbízásokkal küldött hozzá, mindenben hitelt ad-

Fridrik is áttallátta Haimburg nevezetességét és azért mindent elkövetett annak fölmentésére. E végből sergeit Lajta melletti Brucknál húzta össze¹⁾, mellyek innen csak hamar meg is indultak a szorongatott vár segítségére. Mátyás nem tudá bizonyosan a közelgő ellenség erejét. Szapolyai Istvánt és Tettauert küldé elébe minden tábor és kocszi nélkül²⁾ 900 lovassal és 2000 gyaloggal³⁾. Ezek vigyázatlanul nyomulván elő, véletlen bukkantak az ellenségre, melly őket 1000 lovassal és 3000 gyaloggal Reichenberg Ruprecht vezérlése alatt⁴⁾ négysszeg hadi rendben támadta meg⁵⁾. A magyarok bár számra jóval gyöngébbek voltak, az ajánlott ütközetet elfogadták, vagy talán azt többé nem is kerülhették el, de csak hamar rendetlenébe hozattak. Szapolyai ugyan a megbomlott csatarendet kevés időre megerősített személyes vitézsége által helyre állította, de nem soká a sokaság által maga is elnyomatik. Társai futásban keresnek menedéket, maga pedig ezt tenni

jon és engedelmeskedjék, tudára adván egyszersmind, miszerint siklósi kapitányának Kis Miklósnak meghagyta, hogy mindent, mit Batthányi István utasítása szerint költeni fog, teljesen térítse meg. Datum in Castris exercitus nostri sub obsidione Civitatis Hamburg in festo beati Laurentii martiris anno domini 1482. *Oklevéltár, DCXCI. sz.*

1) Fridrik újabban is meghagyja Strewen Kristófnak, hogy annyi fegyverest, mennyit csak lehet, gyűjtsön össze környékéből és Bertalan napig a birodalmi sergekkel egyesítse, hogy Így Haimburgot meg lehessen menteni, mellyet a magyarok királya keményen megszállott, Bécsből augusztus 15-dikéről *Chmel, Reg. 709. l.* Ezen évben Zsigmond tyolói fejedelem is segítette Fridriket, azért ez annak kármentesítését is igért e miatt januárius 11-dikén 1483. *Sterenii Handfeste des Herzogthums Oesterreich 1. Buch. és innen Rousset, Suppl. au Corps Dipl. I. d. 2. köt. 463. l., Chmel, Regest. 710. l.*

2) *Bonfin IV. tis. VI. könyv, 450. l. — Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 383. l.* azt állítja hogy csak kémlelés végett voltak küldve. — *Heltai II. d. 191. l.* Tettauert Bikának nevezi.

3) *Fugger, Spiegel d. Ehren 912. l.*

4) *Ugyanő ugyanott.*

5) *Bonfin e. h. — Fray, Annał. IV. d. 156. l.* azt állítja, hogy 3000 osztrák volt leabe állítva.

nem akarván, kevesed magával még tovább is harczolt a nap dicsőségeért, míg végre minden oldalról körülfogatva fogságba esik; azonban még mielőtt az ellenséges táborba vitetett volna, két kísérője közül az egyiknek kezéből a kardot kirántván mind a kettőt összevagdálja. Így ő szabadságát visszanyeri, de a nap dicsősége el volt vesztve. Háromszáz lovag marada a csatatéren és ezek közt 70 előkelő nemes két zászlóval az ellenség kezébe juttatva¹⁾. A haimburgi táborba rendetlenül visszaszaladt lovasok még ezt is zavarba hozták. A nagyobb veszély eltávoztatására a király kénytelen a megszállást felbontani és magát egészen Pozsonyig visszavonni²⁾ tábora és poggyásza egy részének hátrahagyásával³⁾.

A király az illy szerencsétlenségektől már rég elszokva nagyon meg volt illetődve. Első keserűségében bizodalmasan panaszkodék kincstartója s barátja Orbán püspök előtt, — ki ellen némelly ellenségei árulkodásaik és hamis vádjai által a királyt kevéssel azelőtt annyira fölhevítették volt, hogy a börtönt csak a királyné s az arragoniai bíbornok közbevetése által kerülheté el, — mind pénz mind katonabeli szükségeiről, melly miatt a szenvedett veszteség helyrehozását reményleni sem meri, őt beszédje közben hűséges barátjának, kedves bajnoktársának nevezvén. A kincstartó ezen bizodalom általi megtiszteltetését érezvén, annak meg kívána felelni és minden ügye-

1) *Fugger e. h. 913. l.* — A császáriak ezen győzedelmét említi a stájerországi évkönyv szerint *Annal. Styriae III. d. 572. l.*

2) *Bonfin e. h.* — Augustus 19-dikén a hét és két száz szék városainak panaszára, — miszerint régi szabadalmaik ellenére több kereskedők és külföldiek áruikat kebelökben rőfönként és fotonként adják el s mind a nyers mind a kikészített bőrtöket összevásárolják, — Pozsonyból hagyja meg minden erdélyi királyi és más várnagyoknak, alvárnagyoknak és tiszteknek, hogy hatóságaikban ezt ez utánra tiltásuk el, a netalán ellenszegülők ellen alkalmas kényszerítő eszközöket használván. Datum Posonii in profesto b. Stephani regis anno domini 1482. *Oklevéltár, DCXCII. sz.*

3) *Fugger és Engel e. h.*

kezetét arra fordította, miként fejedelmi barátjának titkos ohajtásait megelőzze. Kevesebb mint 50 nap alatt 5000 új zsoldos jelent meg a táborban, kiket ő maga hirtelen összegyűjtött és fölkészített, az erre megkívántató költséget egészen a magából előlegezván. A leghízelgőbb kifejezések közt köszöni meg a meglepett fejedelem több nagyok jelenlétében ezen példás szorgalmat, ezen ritka hűséget. „Illy férfi, úgymond, Magyarországon száz évben sem születik egyszer ¹⁾.” A királyi kegyelemnek olly mértékbeni visszanyerése s kevéssel ez után a gazdag egri püspökség elnyerése volt a hű tett jutalma. Ezen idő alatt azonban a király maga részéről is szokott nyugtalan munkássága szerint mindent elkövetett, hogy a csatatéren megint becsülettel megjelenhessen és a csorbát kifenhesse. A ráczok fölrendeltettek Tótországból ²⁾. Az ország tehetősebb birtokosai közül is többen szólítottak föl kevéssel ez után fegyvereseik kiállítására és ezek is e részben kitűnő készséget tanusítottak ³⁾. Azonban még mielőtt ez új csapatok megérkezhetek volna, a Szapolyai alatt elszélelt had is lassan lassan megjelent a pozsonyi táborban, és a következők bebizonyította hogy a veszteség nem vala kipótolhatatlan, nem olly nagy mint eleintén gyanított ⁴⁾. Ezen utolsó körülmény által Mátyás azon állapotba helyeztetett, hogy

¹⁾ *Bonfin e. h. 453. és 454. l.* — Ez ugyan a történet idejét szorososan nem határozza meg, de még is nyilván mondja, hogy Haimburg megszállása alatt esett; e szerint más időpontra nem igen tehetjük által és e részben minden tartózkodás nélkül követhetjük *Engelt e. h. 383. l.*

²⁾ *Engel e. h.*

³⁾ Így Károlyi László 12 lovassal jelent meg egy hónapi szolgálatát ajánlva a királynak. *Szirmay, Szathmár Vármegye II. d. 12. l.*, ki közli Mátyás levelét Károlyi Lanszkyhoz, melyben őt fölszólítja, hogy 12 fegyveressel jelenjék meg, igérvén minden erre fordítandó költségei megtérítését és egy hónapi szolgálat múlva hazabocsátását. Ezen levélből, melly kiasszony nap után harmad napra és így september 10-dikén már Haimburgnak újabb megszállása alatt kelt, kite tszik hogy a király másoknak is írt.

⁴⁾ *Bonfin e. h.*

a megérkezendő tetemesebb segedelem reménye alatt támadó működését megújíthatá és megint megjelenhete Haimburg alatt ¹⁾ egy az előbbinél sokkal lelkesebb, számosabb sereggel, melly a szenvedett piszkot az ellenség vérével lemosni törekvék. Most több ágyukat is hozatott Mátyás Budáról, a megszállás serényebb és czélszerűbb folytatására. Az egyik ezek közül, melly Varga-mozsarának neveztetett, oly nehéz vala, hogy 80 ló alig tudta helyéből

¹⁾ *Bonfin e. h.*, ki sem a Haimburg megszállása felbontásának se megújításának idejét nem határozza meg. — *Engel* szerint *e. h.* Haimburg már június utolsójában megint körül volt szállva; *Fessler* szerint *e. h.* 380. l. ez július 10-dikén történt. Azonban az eddig előadott oklevelek összehasonlításából a mindjárt előadandókkal azt kell gyanítanunk, hogy Haimburg megszállásának mind felbontása mind megújítása augusztus hónapban történt. Mert a fellebbiek szerint a királyt még augusztus 10-kén Haimburg alatt láttuk, ugyanazon hó 19-dikén Pozsonyban volt; de már ugyanazon hó 20-dikán a Haimburgot megszálló táborból parancsolja meg Pozsony városának hogy Sziari Miklóst, kit a királyné egy szolgálatában lévő olasz kiraboltatásának gyanúja miatt fogatott el, mindjárt ezen levele vételével bocsássa szabadon e részbeni ártatlansága bebizonyosodván. Datum in Castris exercitus nostri in obsidione Civitatis Hamburg in festo Beati regis Stephani anno domini 1482. *Oklevéltár, DCXCIII. sz.* — Ugyanazon hó 25-dikén megint innen parancsolja meg Pozsony városának, hogy levele vételét után minél előbb rendeljen bizonyos pozsonyi szűcsöknek és kereskedőknek szekereket és lovakat, mellyeken azok a megrendelt subákat sergei számára hozzá szállíthassák. Datum in Castris exercitus nostri sub obsidione Civitatis Hamburg die dominico proximo post festum b. Bartholomei apostoli, anno domini 1482. *Oklevéltár. DCXIV. sz.* — Ugyanaz nap meghagyja csakugyan Pozsony városának, hogy Ötvös Mátyásnak e levél vételével rögtön adjon lovat és szekeret, mellyen az e városból neki igen szükséges tárgyakat meghozhasson. Datum in Castris exercitus nostri sub obsidione Civitatis Hamburg die dominico proximo post festum beati Bartholomei Apostoli anno domini 1482. *Oklevéltár, DCXCV. sz.* — Még september 18-kán is csakugyan innen hagyja meg megint Pozsony városának, hogy bizonyos utasítással hozzá küldött udvari emberének Czobor Imrének mindenben hitelt adjon és engedelmeskedjék. Datum in Castris exercitus nostri sub Obsidione Civitatis Hamburg feria quarta proxima post festum beati Lamperti martiris anno domini 1482. *Oklevéltár, DCXCVI. sz.*

megmozdítani ¹⁾). A megszállás mind e mellett csak igen lassan halada előre; az órsereg Fuchs Farkas várnagy vezérlése alatt ²⁾ vitézül oltalmazván magát, a nappal összerontott falakat éjjel megint helyre állítá, e mellett igen gyakran kiutésekkel háborgatá a megszállókat minden mozgásaikban ³⁾). A török szélekről vett tudósítások nem kevéssé élesítették azonban a magyar sereg és a király állhatatosságát.

Az ozmánok ugyanis a császár és a velenczeiek által ösztönöztetve ⁴⁾, gyakori kiutéseket tettek Szendrőből ⁵⁾. Most közelebbről megint egy tetemes sereg jött által a Dúnán. Kinizsi, kire volt bízva Mátyás által az alföld oltalma, maga idejében tudósíttatván az ozmánok szándékáról, magához vonja Dóczi Pétert és több más hadnagyokat s mindjárt elejökbe robog. Becserem mezején csap össze Szendrő mellett ⁶⁾ a két ellenséges sereg, Kinizsi a magyarok jobb, a szerb despota ⁷⁾ a bal szárnyát vezérelvén. A vigyázatlan ozmánok minden felől egyszerre körülfogattak. Mind e mellett sokáig kétséges maradt az ütközet, a törökök egész erejük megfeszítésével keresztül akarván magokat vágni; de végre még is minden ügyekezetök sikerétlen maradt és nagy veszteséggel vették vissza. Most már kétségbeesésvéleventette tüzzel nem a menekvésért, melly lehetetlen volt, hanem halálnak szánva bosszúért harcolnak, de a

1) *Bonfin e. h.* 450. l.

2) *Unrest, Chron. Austr. Hahndl I. d.* 673. l.

3) *Bonfin e. h.*

4) *Engel e. h.* 384. l.

5) *Gebhardi, Gesch. v. Ung. II. d.* 199. l.

6) *Bonfin e. h.* 451. l. — *Sigler Bélnél* 62. l. és utána *Fessler V. d.* 381. l. Becskereknek, *Heltai, Magyar Krón. II. d.* 195. l. Becse mezejének nevezi az ütközet helyét.

7) *Bonfin e. h.* a szerb despotát nem nevezi; *Katona e. h.* 458. l. kételkedik azon, micsoda szerb despotáról van itt szó, miután Bonfin szerint Vuk Haimburg alatt volt a királyiyal. *Engel, Gesch. v. Serv.* 448. l. egyenesen mondja, hogy Vuk despota vett részt ezen táborozásban és e részben Brankovicsra hivatkozik.

nem várt ellentállás s a győzelem bizonyos reménye kettőztette a magyarok vitézségét is. A várbeli őrsereg megsemmisülvén honfitársai veszélyét, segítségükre kíván robbogni, de Kinizsinek tartalékkal felállított nehéz lovassága által tetemes veszteséggel utasítottak falai mögé vissza. Az így magára maradt had tökéletesen semmivé tétetik, 3000 ozmán marada a csatamezőn, a magyarok közül csak 500¹⁾. Nagy vala e mellett a foglyok száma, sok a fölszedett fegyver, gazdag a zsákmány, mellynek egy része a haimburgi táborba küldetett, míg az elfogott zászlók az egyházakba osztattak el²⁾. A király ezen győzelemlről szeptember 15-

1) *Bonfin és Pethő e. h. — Katona IX. d. 458. l.* Huszár Györgynek egy végrendeletéből, mellyet magából az eredetiből közöl és a mellyben az ezen Fülöp és Jakab apostolok ünnepén és így május 1-sején kelt rendelkezésének egyik okául azt hozza fel, hogy most az országnak a hitetlenek elleni oltalma tekintetéből az alföldre menni szándékozik, azt következteti, hogy ezen hadjárat már májusban el volt határozva (hanc expeditionem jam mense maio destinatam fuisset). Azonban ezen irományból csak annyit lehet egész biztossággal állítani, hogy Mátyás osztrák háborúja alatt sem hagyta az ország széleit fedetlen a török birodalom felől, és Huszár György azon csapatokhoz volt rendelve, mellyek Kinizsi vezérlete alatt azt eszközölték. Helyesebben teszi azt *Engel, Gesch. v. Serv. 448. l.* szeptemberre, miután Mátyás a pápát szeptember 15-dikén tudósítja ezen győzelemlről. — *Pray. Annal. IV. d. 156. l.* Kinizsi beütését a török birodalomba, mellyet már a múlt évben adánk elő, teszi ide át, nem vévén észre, hogy a múlt évben Kinizsi a királynak az aragoniai sbsornokhoz küldött tudósítása szerint csak november 2-kán indult meg, ezen évi győzelméről pedig Mátyás a pápát ennek válasza szerint már szeptember 15-dikén tudósította; bár mind a két levelet maga is egész kiterjedésében közli; és így a pápa mostani válasza, mellyről mindjárt bővebben szólandunk, semmi esetre sem vitethetik Kinizsi Pálnak nagy beütésére. De különben is Mátyás fő ercjével Haimburg megszállásánál elfoglalva nem adhatott Kinizsinek 32,000 embert ezen beütésre.

2) *Bonfin e. h. — Müller, Reichstags-Theat. II. d. 763. l.* Mátyást azzal vádolja, hogy csak Haimburgban táborozó katonáinak feltüzélése végett ütött oly nagy zajt ezen különben csekély győzedelemből. De erről nem annyira Mátyás mint Bonfin által szóltak ránk a tudósítások.

dikén kelt levele által értesítette a pápát, egyszersmind tudtára adván, hogy a török háborúnak egész erővel nem feketik, mivel a császár által a háború megindítására kényszerítve Haimburg megszállásával van elfoglalva. Éreztetni kívánta a király a szent-székkal, hogy mit tehetne az ozmánok ellen, ha nem volna kénytelen erejét megosztani. Bár mennyire érezte is ezt a szent-atyá, olaszországi bonyolódott viszonyai nem engedék, hogy most más felé fordítsa figyelmét. Azon szövetség következtében, melyet a pápa unokaöccsese Riario Jeromos, Imola és Forli ura, unszolására ezzel és a velenceiekkel kötött, Hercules ferrarai herczegnek, őt birodalmától megfosztandók, háborút izentek mind hárman május 3-dikán 1482. Melléjük állottak nem soká a montferrati marquis Vilmos, Genua, és Rossi Péter Mária sansevinoi gróf. Másfelül Ferdinánd nápolyi király, Herculesnek ipa, a milanói fejedelem és Firenze, miután sikertelen ügyekeztek a pápát elvonnni ezen igazságtalan háborútól, május 14-dikén visszahívták római követeiket és kinyilatkoztatták, hogy a ferrarai herczeget egész erővel védelmezendik. Szövetségökbe fölvték Fridrik mantuai herczeget, a bolognai köztársaság fejét Bentivoglio Jánost, és a Colonna-házat Róma mellett. Így a szerencsétlen Olaszország több évig tartó véres háborúba keveredett¹⁾. Innen kell megítélni a pápa feleletét Mátyásnak, melyben a hit ellenségei legyőzésében eddig szerzett érdemeit magasztaló kifejezésekben említve ezen újabb diadalához szerencsét kíván, de egyszersmind azon, hogy a császárrali háborút megindította és reménysege van Haimburgot minél előbb megvívhatni, mély szomorúságát jelenti ki, miután ez által az a hit ügyébeni erélyes működésben

1) Böven leírta ezen háborút *Petrus Cyrenaeus, De bello Ferrarensi Muratorinál Script. Rer. Ital. XXI. d. 1189. és köv. l. Has. Volaterani, Diar. Rom. Ugyanott 171. és 172. l., Infessura, Diario Romano ugyanott III. d. 2. köt. 1142. l.* — Az Otrante visszavétele után szolgálatába vett janicsárokat ezen háborúban sikeresen használta Ferdinánd calabriai herczeg. *Infessura o. h. 1156. l.*

gátoltatik. Mire nézve újabban felszólítja őt, kössön a császárral békét vagy legalább hosszabb időre fegyverszünetet, s minden további ellenségeskedéssel Fridrik ellen, különösen pedig Haimburg vívásával hagyjon föl ¹⁾. De ezen intés későn jött, már ekkor Haimburg a király hatalmában volt.

Itt ugyanis az eleség napról napra fogyni kezdő, az őrsereg kedve az ellentálláshoz mind inkább és inkább csökkent és a romokká lőtt falak megigazítására sem idő sem erő nem volt. A várnagy kétes állásáról a császárt tudósítván, sürgetve kért tőle segedelmet, mivel különben kénytelen lesz magát megadni ²⁾. Ennek ekkor fiát Miksát is kellett mind pénzzel mind sereggel segíteni a francia király ellen, ki felesége birtokát magának kívánta tulajdonítani, miután ez martius 28-dikán egy vadászat alkalmával lováról leesvén, belső részeiben halálos szakadást kapott ³⁾. Illy körülmények közt a császár igen sokáig nem tudta kiállítani a kívánt segedelmet. Végre csakugyan Brucknál megint összegyűlt egy 10,000 főből álló sereg, hogy a megszállókat hátba fogván a három hónaptól óta sanyargatott várat fölmentse. A király kémjei által tudósítatván a szándékról, nem látá tanácsosnak az ellenséget a vár alatt megvárni, hanem katonái közül annyit, mennyi szükséges volt a várbeliek szemmel tartására és netalán történhető kiütéseiknek visszautasítására, hátrahagyván, a többivel elébe ment. Nem soká szemben állott a két ellenséges sereg. Egyik fél sem akarta a másikat megtámadni; az osztrákok igen tartának a magyarok gyakorlottságától, katonai készületeiktől és számos ágyuiktól, ezek pedig amazoknak

¹⁾ Datum Romae die 20. novembris 1482. *Raynaldból, Annal. Eccl. XIX. d. 312. l. Pray e. h. és Katona IX. d. 455. l.*

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ *De Roo, Hist. Austr. IX. könyv, 342. l., Häberlin VII. d. 148. l., Julius Caesar VI. d. 253. l. Has. Tritthem, Chron. Hirsau. II. d. 513. l., Ziegler, Schauplatz der Zeit I. d. 254. l. — Két fiát, Fülöpöt és Ferenczet, és egy leányt Margitot hagyott maga után. Julius Caesar e. h.*

nagyobb számától, mely a szemes Mátyás előtt nem maradhat titokban, bár vezérek mindent gondosan elkövetett annak elfödözésére, éjjel táborában minden világot szorgalmasan eloltatván és szekereinek egy részét félre küldvén. Mind a két fél megerősíti táborát és itt kívánja megvárni a másiknak megtámadását. A vranai perjel azonban némelly könnyű lovasokkal véletlen megtámadja a parancs ellen az ellenség elővédjét és nem kis veszteséggel a derék seregre veti; most már a magyar táborban mindenkinek igen nagy kedve jött a megindult csatát egész erővel folytatni; de Mátyás ezt nem látá czélszerűnek és embereit visszatartóztatta. Azonban az ágyuzás egész éjjel tartott és nyugtalanította a császáriakat, kik löfegyverrel nem voltak olly jól ellátva mint a magyarok. Nem soká a császáriak kísérték meg a kiéhezett várba némelly nyugodt fegyveresek mellett eleséget vetni, de tetemes veszteséggel táborukba utasítottak vissza. Így meggyőződván hogy ezen uton nem boldogulhatnak, táborukat felbontják és a legjobb rendben Bruck felé vonulnak. Most újra több magyar vezérek sürgeték a megtámadást, de mások tanácsára az megint elmaradt. Némelly egyes csapatokat azonban nem lehet tartóztatni. Ezek közt volt Haraszi Ferencz, ki könnyű lovasaival a visszavonuló tábor után eredve azt egész Bruckig üldözte, de maga vállában kapott szúrás következtében halva rogyott össze. Megkísérté ugyanezt Buzlai Mózsés is, de ő is kénytelen veszélyes sebet kapva visszavonulni. Mind e mellett ezen számos apróbb csatázások által a császáriak sok kárt szenvedtek, különösen egy ízben hús, hadi kellékekkel megrakott terhes kocsi jutott az üldözők kezébe ¹⁾. Bár e szerint Mátyást egyenes győztesnek nem lehet is mondani, de még is embereinek visszatartóztatása, előre számított ügyes mozdulatai által az ellenség tervét semmivé tette. Ez utoljára is kénytelen volt, a nélkül hogy Haimburgot fölmenthette vagy abba akár ka-

¹⁾ *Bonfin e. h.* — *Unrest e. h.* a császári sereg egész veszteségét ezen táborozásban 2500-ra teszi.

tonákban akár eleségben segedelmet vehetett volna, visszavonulni¹⁾. A vár körülszállása újra és minden további akadály nélkül megindult. A várnagy a történetek után a további segedelemhez minden reményét elvesztvén, a napról napra növekedő szükségnek kénytelen engedni és így szeptember 30-dikán megadja magát²⁾; a vár kiürítéseért személyére nézve 3000 aranyat kapott³⁾. Az egész megszállás Mátyásnak 200,000 aranyába került⁴⁾.

¹⁾ *Fessler* szerint *V. d. 282. l.* a császáriak valósággal megverték, még pedig Szentgyörgyi Bertalan vranai perjel, Harasztí Ferencz szbrényi bán és Buzlai Mózsés vezérése alatt.

²⁾ *Bonfin e. h.* — *Fugger, Spiegel d. Ehren, 924. l.* a dolgot 1483-ra teszi.

³⁾ *Unrest e. h., Pray, Annal. IV. d. 159. l.*

⁴⁾ *Bonfin e. h.*

LVIII.

1482—1484.

Haimburg megadása által Mátyás megállapította ugyan hatalmát Osztrákhonban, de még tekintve sergeinek csekélységét nem merete megtámadni a katonasággal bőven megrakott és megerősített Lajta melletti Bruckot, melly más felől is erős támaszpontot nyújtott volna neki munkálkodásai folytatásában Osztrákhon szive felé. Ezen várnak összeköttetését a császár több birtokával kívánta elválni mindenek előtt. Azért hosszasabb haimburgi mulatása után, — melyet előkészületei megtételére használt és melly alatt tekintve Pozsony városa hű szolgálatait, mellyeket mindig de kivált a Fridrik császár ellen folytatott háborúban, legfőképen pedig a szent koronától rég elidegenített Haimburg vára és városa visszacsatolásakor nékie tett, és azon károk némi megtérítéseül, mellyeket a város a háború alkalmával szenvedett, azon harminczadi jövedelmet, melly a pozsonyi polgárok saját árúitól őt illető, három évre és azután tetszéséig továbbra a városnak engedi át beszedés és saját hasznára fordítás végett ¹⁾, — Nagy-Entzersdorf hó-

¹⁾ Datum in Hainburg secundo die Omnium Sanctorum, anno domini 1482. *Oklevéltár, DCXCVII. 33.*

dolatát elfogadván¹⁾, főtanúját Badenben állítja föl. Neukirchent, St.-Veitot több más helységekkel együtt elfoglalja; mindenütt győzedelmes seregei egy felől Schottwienen keresztül Stájerországba, más felől Bécsig száguldoztak, itt gyakran egész a külvárosokig hatottak, innen több foglyokat vittek el magokkal és már ekkor a Duna jobb partján minden eleség bevitelét gátolták s ez által a várost szorongatni kezdték²⁾, mi az itt tartózkodó Fridriket nem kis aggodalomba hozta és arra bírta, hogy a segédet minden oldalról komolyan sürgesse³⁾. Osztrákhonnak déli része Petersdorf megadása után⁴⁾ egészen hatalmában volt, Bécsset, Neustadtot, Bruckot, Laxenburgot és Mödlinget kivéven⁵⁾.

Hasonló szerencsével folytatták Mátyás vezérei előbb Panisko, később Han György, Stájerországban a háborút apróbb csatázásaikban. Fürstenfeld, Cilli, számos más helységekkel a győzedelmesek kezébe jutott. Nem volt olly

¹⁾ *Fugger e. h.*

²⁾ *Bonfin e. h. 451. l.*

³⁾ Fridrik november 24-dikén Bécsből tudósítja Stahremberg Kocsárd és Ulrik testvéreket, hogy Mátyás személyesen Haimburg alól a hegység alá vonúlt és némely erősségeket hatalma alá hajtván, őt Béca városában megszállani bátorkodik. Mire nézve meghagyja nékiek, hogy az utolsó országgyűlésen tett ígéretük szerint minél előbb és minél több fegyverrel jelenjenek meg jószágaik és szabadalmak elvesztésének terhe alatt. *Chmel, Regest. 709. l.* — Valamivel előbb megparancsolta volt a Steyer városiaknak, jönnének minél előbb Ypsbe, mivel Mátyás jön seregével s már Marchenstein várát megszállotta. Említi ezen rendeletet *Preuenhuber 134. l.* és utána *Chmel, Reg. 707. l.* — Még az év elején meghagyta a st.-flóriáni apátnak, hogy a kolostort erősítse meg. *Geben zu Wien 5. martij 1482. Kurs, Gesch. Friedr. IV. II. d. 271. l.*

⁴⁾ Petersdorf alatti táborából december 4-dikén adott Küküllő megyei Bolkács mezővárosának annak kérelmére szabadalmat, hogy évenként sz. Háromság és sz. Lőrincz napján országos, és minden vasárnap heti vásárokat tarthasson. *Datum in Castris exercitus nostri penes Pettersdorff in festo Beate Barbare Virginia, anno domini 1482. Oklevéltár, DCXCVIII. sz.*

⁵⁾ *Unrest, Chron. Austr. Hahnál I. d. 680. l.*

szerencsés a mellette fegyvert fogott pártjáró Maubitz, egy stájerországi nemes. Ez mindent földülő szabad csapataival Laubitzot és Friesachot hatalma alá hajtván, szeptember 26-dikán Kärnthen legrégebbi egyháza Maria-Saal alatt, melly meg volt erősítve, jelent meg és azt harmad napig sikerrel vívta. A tartomány kapitánya Weisspriach Boldizsár azonban tetemes sereggel jelent meg a szorongatott monostor segedelmére. A nagyobb erő előtt kénytelen vala Maubitz visszavonulni; Langenann által Mauterndorf felé rablás, pusztítás jelölé utját. Ezen utolsó helynél Wolfersdorf György elérte, megtámadta, megverte, sőt el is fogta a vakmerő zsarolót. Életétől maga fosztotta meg magát, honfitársainak, kikkel igen keményen bánt, közönséges öröme, és a magyaroknak, kik a pártos halála után kevesebbé gyűlöltettek, nem kisebb hasznára ¹⁾. Itt a kisháború mindenütt a legnagyobb elkeseredéssel folyt; különösen sokat szenvedett Fürstenfeld, hol a vívás alkalmával tűz támadván, mintegy 1000 részint fegyveres részint csendes lakos égett meg. Ezt gátolni nem állott a vezérek hatalmában, miután Fridrik sergei is gyakran ütöttek Magyarországra mindent feldúlva, elpusztítva, fölperzselve ²⁾; mi által a kedélyek mind két oldalról a legnagyobb mértékben föl voltak ingerelve. Növelte a szegény kärnthoniek inségét Fridrik zsoldosainak féktelensége, kik a fizetni elmulasztott zsold miatt nem csak hanyag urok ellen ütöttek pártot, hanem a szegény föld népével is éreztették bosszújokat. Így Weisspriach András, ugyanaz, kit az előbbi évben Fridrik szolgálatának elhagyásával Mátyás mellett harczolni lát-

¹⁾ *Megiser, Annal. Carinthiae, IV. könyv, 27. fejt. 1220. l.*

²⁾ A pápai követ a szent-azékhöz intézett és alább bővebben említendő tudósításában *Prayndl, Annal. IV. d. 161. l.* a Mátyás sergeinek tulajdonított fürstenfeldi tűzvész által okozott szerencsétlenséget pár szóval említvén, azt mondja: „Hoc idem fecere milites Caesariani discurrantes interdum et villas Hungariae detinentes; sicque utrinque rapinae, stropa, incendia, caedes plurimae atque horrendae committuntur etc. Noster Serenissimus Caesar dormitat adhuc, creditur tamen quod una die magni aliquid sit moliturus.“

tunk, megint a császár szolgálatába lépven, miután itt zsoldja ki nem fizettetett, az engedelmességet a császárnak egyenesen fölmondotta. György passauai püspök közbe vetette ugyan magát és a császár némelly tanácsnokaival annak követeléseit megvizsgálta és elhatározta ¹⁾, de ő ezzel nem volt megelégedve, s mint feljebb látók, újra Mátyás zászlaihoz szegődött ²⁾. Zinani Wulzko Venczel még tovább ment, és a császár saját jobbágyságait rabolta ki hátra lévő zsoldja fejében ³⁾.

Az örökös ura által elhagyott és minden felől szorongatott tartomány kénytelen volt a hatalmas ellenséggel alkudozásba ereszkedni és nyugodalmát 10,000 forinton megvásárolni, ezen mennyiség felének letételét kész pénzben, a másikénak posztóban igérvén, a mennyiben tudniillik ezen egyezéseket Fridrik császár is helyben hagyandja. Ennek azonban az egész dolog nem igen volt kedve szerint; azért az egyezést sem megerősíteni, sem azt, miután a szerencsétlen tartomány segedelmére sereget nem küldhete, egyenesen elvetni nem akarván, hosszasabb ideig magánál tartóztatta minden feleletadás nélkül ⁴⁾. Így a magán semmikép segíteni nem tudó tartomány utoljára is kénytelen volt a békét fejedelmének minden befolyása nélkül is megkötni. St.-Veiton egy 31 pecséttel megerősített kötelezvényt ada magáról, melly szerint a megállapított pénzüszveg felét sz. András napján 1482., a másikat sz. Vincze napján 1483. lesz leteendő. Ezen egyességgel új követek küldettek a császárhoz, a megkötött béke helybenhagyásaért neki különösen 10,000 forintot ajánlandók. De ez

¹⁾ Wien am Mittichen vor St.-Paulstag der Bekehrung (januarius 23-dikán) 1482. *Kurz e. h.* 168. l.

²⁾ *Oklevéltár, DCLXXXII. sz.*

³⁾ *Linck, Annal. Claracall. II. d. 263. l.* Reichwein Jakab után őt Wulski Vaslanak nevezi és még egy Kunschwamb nevezetű czimborájáról is emlékezik. — Ennek ügye is megvizsgáltatván, a császár 28,628 forinttal találtatott adósnak, Wien am Montag vor St.-Antonien (januarius 14-kén) 1482. *Kurz e. h.*

⁴⁾ *Unrest e. h.* 677. l.

még ekkor sem akart a dologról semmit is tudni. A kárnteniek igen értettek urok nyelvén beszélni, ígéretöket még 6000 forinttal megtoldák és ohajtott békéjük minden további kérdés nélkül megerősítettetett ¹⁾.

Badeni tanyájában a király természetes fia nevelőjének, Galeotus Martiusnak, hogy kényelmesen Magyarországra mehessen, minden feles költségei mellett is kocsit, elégséges kíséretet és pénzt bőven rendelt, minthogy ő legnagyobb hadi elfoglaltatásai közt sem felejtkezett meg tudós kedvenczéről ²⁾. Az esztendő vége felé minden Osztrákhonban elfoglalt erősségeket elegendő őrséggel ellátván, serege több részével Badenből Sopronba ment át ³⁾, innen némelly csapatokat küldött Kőszeg megvételeére és azt majd minden ellentállás nélkül hatalma alá hajtotta. A város vívással foglaltatott el, miután a vár magát megadta. Rataler a várnagy azért nem csak 10,000 forintot hanem arra is engedelmet nyert, hogy saját házi butorait 12 szekeren magával elvihesse; de ezek közt a császári pénztárt

¹⁾ *Unrest e. h. 680. és köv. l.*

²⁾ *Galeotus, De dictis et factis Mathiae Regis XXVIII. fej. Schwandtnernél I. d. 558. l.*

³⁾ Innen parancsolta meg még december 28-dikán fej- és jószágvesztés terhe alatt minden gyalog és lovas királyi hadak kapitányainak, hogy Palóczi Imre főlovászmester és Palóczi István bármely megyében fekvő jószágaiba, mellyek a gyakori katonai megezállások miatt, mint állítatik, már is nagy romlásra jutottak és a mellyeket ő bizonyos helyes okokból pártfogása alatt vett, népeikkel megszállani s ott károkat tenni ne merjenek; ha pedig netalán azokat már megszállották volna vagy ezután megszállának, e levél láttára, megfizetvén előbb minden itt nyert élelmöket és megtérítvén a tett károkat, azonnal vonuljanak ki mások jószágaiba. Datum Sopronii in festo Sanctorum Innocentum, anno domini 1482. *Oklevéltár, DCXCIX. sz.* — E szerint azon törvényes parancs, Datum Budae feria quinta proxima ante festum B. Thomae Apostoli (december 19-dikéről) anno domini 1482., mellyről *Katona IX. d. 476. l.* emlékezik, a nélkül hogy tárgyának csak kivonatát is adná, de a mellyből ő a királynak ezen napon Budán létét következteti, valószínűleg távollétében adatott ki.

is 35,000 forinttal ki akarván csempészni, és a dolog fölfeleztetvén, Mátyás a pénzt elkoboztatta ¹⁾). Azalatt a hideg idő is beállott, Bécs megszállásának elkezdése lehetlenné vált; azért a király sergének nagyobb részét téli tanyjára Magyarországra helyeztetvén el, maga a hadjárat fáradalmainak kipihenése végett hosszabb soproni mulatása után ²⁾), — mely alatt Bánfi Miklós pozsonyi főispánnal újabban érezteté kegyelmét, minden alkalommal szerzett érdemei különös kiemelése mellett őt és általa testvérét Bánfi Jakabot és maradékaikat januárius 8-dikán 1483. veres pecsétviasz használásával és mind azon jogokkal, mellyekkel a szabad és örökös grófok élnek, megajándékozván ³⁾), — tatai kellemes kastélyába vonúlt és a bőjt nagyobb részét itt töltötte ⁴⁾). Csak 10 nappal husvét előtt és így martius 7-dikén jött Budára ⁵⁾).

¹⁾ *Fessler* szerint *V. d. 383. l.* nem csak Kőszeget hanem Rohoncot is körülfogta, és mind a két hely első fölhívására megadta magát; azonban *Bonfin e. h. és Unrest, Chron. Austr. Hahnnál I. d. 685. l.* egyetlen kútfőnk, e részben csak Kőszegről szólnak, amaz csak egy pár szóval, ez részletesebben.

²⁾ Innen adott még februárius 2-dikán Kálnai Lászlónak Bars megyei Gelednek helysége részére szabadalmat minden vasárnap heti vásárok tarthatására, Datum Sopronii in festo purificationis beate Marie Virginis anno domini 1483. Az eredetiből *Katona e. h. 476. l.*

³⁾ Datum Sopronii feria quarta proxima post festum epiphaniarum domini anno eiusdem 1483. *Oklevéltár, DCCII. sz.*

⁴⁾ *Bonfin e. h.*

⁵⁾ *Bonfin e. h. és Hellai II. d. 197. l.* — Már martius 20-dikán Kassa városa panasza következtében, — miszerint közelebb mult sz. Mihály napja körül, midőn némely kassai polgárok négy edényekkel megrakott szekérrel szüretre Szántó városába ügyekezve Perényi Istvánnak Abauj megyei Vizsoly nevű helységébe értek és ott annak vámosától Bálinttól régi leveleik szerint szabad-menetelt kértek volna, ugyanazon vámos urának megegyezéséből s annak több vizsolyi jobbággyai a harangok félreverése mellett rájok rohantak, a szekerek közül némelyeket halálosan megebeastettek, másokat kegyetlenül megvertek, és azon kívül Ferber György kassai polgárnak egy kezét összetörték, — meghagyja a jászai conventnek, hogy ezen fél-

A királynak föltett szándéka volt a háborút a császár ellen egész erővel folytatni; azért még az 1482-dik évi táborozás alatt ügyekezett Schlesienben a csöndet helyre állítani s a brandenburgi háborúnak, mellynek úgy is súlyát főként a sagani fejedelemnek kellett vinni, véget vetni. Ezen tekintetből ügyekezett már előbb a sagani fejedelmet arra bírni, hogy más felé adandó illendő kárpótlásért mondjon le minden képzelt jogairól a glogauai fejedelemséghez, melly úgy is egyenesen reá szállott mint védúrra. De a szerencsében elbizott János herceg, a helyett hogy ezen felszólításnak engedett volna, egyenesen a király ellen támadt és a glogauiakat megnyervén, nem csak a várost elfoglalta, hanem János váradi püspököt, ki a király parancsából jött hozzá, a városba sem bocsátotta be ¹⁾. Mátyás nem volt ekkor Schlesienben elég erős arra, hogy ezen bántalmat meghosszolja, a szemtelen védjobbágyot ezen hetykeségeért megfenyítse s előmenetelében gátolja. Május 1-sején 1482-ben a glogauai vár, hova szorúlt volt Brandenburgi Borbála, az utolsó fejedelem özvegye, kénytelen volt magát neki megadni ²⁾. Végre Stein György, előbb Osztrákhonban Bernát szerzetebeli barát később Mátyás tanácsosa és kedves embere ³⁾, most pedig schlesieni kormányzó, arra vette őt hogy Opitz Collo korlátnokát és Koppel János Glogau városa jegyzőjét mint követelt hódolása kijelentése s kegyelmének kikérése végett küldje Budára Mátyáshoz. Ezek már sz. Lőrincz napján mindenki csudálkozására azon hírrel tértek vissza, hogy a magyarok hatalmas királya a hercegnek nem csak megengedett, ha-

adás iránt vizagálatot tévén, idézze meg Perényi Istvánt olly móddal, hogy 32 napi határidőre a királyi személyes jelenlét előtt jelenjen meg és egyszersmind nevezett vámosát és jobbágyait ugyanott állítsa törvény elébe. Datum Bude feria quinta proxima post dominicam Judica anno domini 1485. *Oklevéltár, DCCIII. sz.*

¹⁾ *Curæus, Annal. Siles. II. d. 103. l., Schickfuss, Annal. Siles. IV. d. 195. l.*

²⁾ *Curæus e. h. 106. l. és Schickfuss e. h. 198. l.*

³⁾ *Ziegler, Labirinth der Zeit, III. d. 100. l.*

nem öt élte idejéig megerősítette az akarata ellen elfoglalt tartomány birtokában ¹⁾). Ez után Stein György kibékéltette a sagani herceget és ez által magát Mátyást, mint ennek szövetségesét, a brandenburgi határgróffal, mintán János herceget Mátyásnak nevében augusztus 18-dikán 1482. a glogani hercegségben megerősítette, azzal öt élte idejéig megajándékozta s illy módon nékie a karok és rendek által a hűségsküt letétette és Zulloch, Crossen, Sommersberg és Boberg városait Borbála, az özvegy fejedelemlenő részére özvegyi joga fejében a brandenburgi határgrófnak 50,000 arany forintban zálogképen átadta ²⁾).

Ezen időtájban jött Mátyás III. János muszka fejedellemmel érintésbe. Ugy látszik, Kázmér lengyel fejedelemben nem igen bízott és nékie másfelül foglalatoságot adandó, egy János nevű követet küldé Moszkauba, a fejedelmet szövetségre és Lengyelország megtámadására birni kívánván. János fejedelem a követet jól fogadta és vele Mátyáshoz küldé Karazin Fedor nevű titoknokát, hogy a Moszkauban megkötött egyességi oklevelet kicserélje és hitelesítse. E szerint a két hatalmasság elvégezte volt, hogy Kázmért adandó kedvező alkalommal egyszerre megtámadják. János fejedelem követe által egyszeremind megkérte Mátyást, küldene nékie 1-ször művészeket, kik ágyukat önteni és azokból löni tudnak, 2-szor földmérőket, 3-szor építőmestereket, egyházak és paloták építésére alkalmasokat, 4-szer ötvösöket kissebb és nagyobb ezüst edények készítésére,

¹⁾ *Curæus e. h. 109. l.* és *Schickfuss e. h. 200. l.*

²⁾ *Curæus e. h. 110. l.*, *Schickfuss e. h.* — Mátyásnak szándéka, a maga egyenes birtokait Schlesienben az apróbb hűbériségek megszerzése által növelni, nyilván való, A fejér Kónrad őlái fejedellemmel még Lőrincz napján 1478-ban úgy egyezett meg, hogy ez tartományait élte idejéig engedhesse által haszonvételül a német rendnek, azonban halálával szálljanak azok Mátyásra mint védúrta. Mátyásnak erről Budán kiadott levele megvan a köniagsbergi levéltárban, *Voigt, Gesch. v. Preussen, IX. d. 146. l.* Később azonban ez tartományait a szász fejedelmeknek akarván örökösen átadni, ezt Mátyás kénytelen volt erőhatalommal gátolni. *Curæus e. h. 102. l.* és *Schickfuss e. h. 195. l.*

5-ször bányászokat, képeseket az aranyat és ezüstöt föltalálni, megválasztani. „Légy irántunk, így fejezi bélevelét, kedvezéssel és mí is örömet szolgálunk azzal, mi országunkban találhatik¹⁾.”

A háború kedvetlen folyama Fridriket azalatt hajlandóbbá tette a békére, bár fia Miksa a francia királynak XI. Lajosnak seregét Crevloner Fülöp vezérlése alatt Guinegaste mellett megvervén (augustus 7-dikén 1479.)²⁾ és később leányát Margitot Artois és Burgund jegyajándékul ígérése mellett a dauphinnak eljegyeztvén és így békét kötven (december 23-dikán 1482.)³⁾, ezen oldalról bátorságba volt téve. Másfelül a spanyol és nápolyi udvar sok ígéretekkel megnyervén Riario Jeromos imolai grófot, s megint ennek ösztönzésére IV. Sixtus pápa a király ipával és a ferrarai herczeggel december 19-dikén békét kötven, sőt a velenceiek ellen, ha ezek engedni nem akarnának, velek szövetségre lépven⁴⁾, a szent-szék eddigi politikájának változtatása növelte benne a kívánságot a béke eszközlésére. Azért a császár Sándor, Forli püspöke, által új ajánlatokat tétetett⁵⁾, annyival is inkább mivel Bajazednek az égyptomi basában egy új ellene támadván, nagyon tartott attól, hogy a király így a török oldalról sza-

¹⁾ *Angelegenheiten des deutschen Reichs, Nro 1. 178. és 179. l., Karamstn VI. d. 136. és 137. l.*

²⁾ *Häberlin VII. d. 243. l. Has. Mezerey, Hist. de France, VII. d. 198. l.*

³⁾ *Häberlin e. h. A békekötést közli Dumont III. d. 2. köt. 1000. l. Has. De Roo, Hist. Austr. IX. könyv, 346. l.*

⁴⁾ Azon levél, melyben a pápa a velencei köztársaságot ezen téttről tudósította, az arra adott válaszzal megvan a párizsi királyi könyvtár kéziratában 9960. szám és illy czsm alatt: C. Historia di Venezia dall' anno 1457. all' anno 1500. *Daru, Hist. de Venise, II. d. 519. l.*

⁵⁾ Kitészik ez a pápának a császárhoz intézett leveléből, Datum Romae die 10. Januarii 1483., melyben öt békeséges gondolataiban megerősíteni ügyezsik, és a melyet *Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 329. l.*, innen *Pray, Annal. IV. d. 159. l.* és ebből *Katona IX. d. 483. l.* közölnek.

badságot nyer és így azután egész erejét ellene fordítja. A pápa is tudósította a királyt, hogy egy új követet szándékozik hozzá küldeni a castellai püspök személyében, őt egy úttal szavánál fogván, hogy a szent-szék ítéllete alá veti magát. A királyné felekezete is folyton munkálkodék a békeség eszközlésén, nem kevesse segítvén őt Ranzan Péter lucerai püspök, egy igen ékes szólású dominicanus, ki 1482. végén mint Ferdinánd nápolyi király követe érkezett volt Magyarországra ¹⁾, és a királyt arra kívánta bírni, hogy Fridrikkel megbékélvén, a pápával és ipával egyesülve a velencei köztársaságot támadja meg ²⁾.

Mind ezen sürgetéseknek engedett Mátyás és az alkudozások valósággal meg is indultak, de mint gyanítani lehet nem minden akadály nélkül. A királynak ekkor legnagyobb befolyású tanácsosai, Várdai Péter kalocsa érsek s főcancellár és Stein György, tudván a királyné titkos tervét a béke előmozdításában, Mátyásnak pedig a majdnem folytonos háborúba merült olasz ügyekbe avatkozását mind a hazára mind a keresztyénségre nézve sokkal veszélyosobbnak tekintvén mint az osztrák háborút, miután a császárt megalázni, mélyen meg kellett alázni, hogy akár az ozmánok ellen erélyesen föllépni, akár a király életében és halála után Magyarországon ez oldalról csöndességet reményleni lehessen, a békének megkötését csak igen kedvező föltételek alatt tartották üdvösnek, erre pedig az alkalmat kilesni szükségesnek. Nem mernők egyenesen tagadni, hogy urok

¹⁾ Ranzannak Mátyáshoz érkezését említik *Timon, Epitome Chron.* 176. l., és *Katona IX. d. 470. l.* — Később panormoi püspök és Ferdinánd nápolyi király gyermekeinek nevelője volt. *Ferrarius Zsigmond 414. l.*

²⁾ *Engel e. h.* — A pápa nem csak Mátyást és a császárt, hanem majd minden hegyentúli keresztyén hatalmasságot felszólított az iránt, ügyekesszék a velencei fejedelmet, Mocenigo Jánost, és általa magát a köztársaságot a ferrarai háborútól elállásra bírni. A császárhoz intézett levelét Datum Romae X. Januarij 1483. közli *Raynald e. h. 317. l.* De mind ezen felszólítások siker nélkül maradtak, és végre is a makacs velenceieket fegyverrel kellett erre szorítani.

később bővebben kifejtett tervét természetes flával már ekkor sejdítvén, annak egykor a magyar trónra lépésében legnevezetesebb versenytársát a hosszas háború által egyszersmind tehetetlenségbe kívánták helyezettetni, de ennek még is határozott állítására nincs elégséges adatunk. Akármint legyen is a dolog, annyi bizonyos, hogy Mátyás saját nézeteivel is megegyező tanácsukra az alkudozások huzására minden alkalmat gondosan fölhasznált, melly Fridriknek határozatlan és a halasztásra mindenütt hajlandó természetéből termékenyen fejlett ki.

Ezen alkudozások tekintetéből a háboruzás nem függesztetett egészen föl, hanem tovább is folyt, de a király részéről halkkal. Bécszet sergei csak távolról fogták körül, de még is arra szorították, hogy egy két hónapos fegyverszünetet 3000 forinttal vásároljon meg ¹⁾. Fridrik erre 1000 lovassal, 2000 gyaloggal és tetemes zsoldkötelezvénynyel Wulsko cseh kalandort a város oltalmára hátra hagyván, Gréczbe vonta magát jobb idők reményében ²⁾. A háboruzás ez után egészen ezen vidéken központosult, de az erők minden nagyobb megfeszítése nélkül. A hadi működések ezen lassuságát okozták részint a törökök készületei iránt érkezett újabb hírek is, mellyek Mátyás figyelmét más felé vonták. Ezek miatt a király kénytelen volt a ráczokat a Duna mellé, Báthori Istvánt pedig katonasággal Erdélybe küldeni; de mind ezek nem voltak elégségesek arra, hogy az ozmánokat minden felől zabolán tartásák, és ezek Ginreschewich Musztafa vezérlése alatt ³⁾ hirtelen Herczegovina felé csapván és Kossachich herczeg

¹⁾ *Hormayr, Wien IV. d. 1. füz. 47. l.*

²⁾ *Engel e. h. Has. Linck, Annal. Claravall. II. d. 266. l., Chron. Mon. Mellic. Pez Jeromosnál I. d. 267. l. — Häberlin szerint VII. d. 259. l. a német városokra a segedelem elküldésének elmulasztása miatt vetett tetemes pénzbéli büntetésekből, — egyedül Regensburg városát 5000 forinttal róttá meg, — elégtette ki Wazla Wulskót és megint szolgálatába vette 1000 lovassal, 2000 gyaloggal.*

³⁾ *Engel, Gesch. v. Serv. 434. l. a török vezért Hecko sandszáknak mondja.*

fiait, Ulászlót és Wlaskót, meglepven birodalmuktól megfosztják ¹⁾. Az első minden ellentét nélkül hagyta el tartományait és Magyarországra szaladt; a második védelmezte ugyan magát, de a törökök Drakovizza, Ulatha és Castelnovo várait megvíván, ő is megszökött Ragasába ²⁾. Így az egész tartomány a törökök kezébe jutott és mindjárt a bosnya beglerbég Mustafa keze alá adatott ³⁾.

Mind a pápa mind a líborizokok a hitetlenek ezen előnyomulása tekintetéből mind a császárt mind a királyt újabban megintették a békekötésre. „Annak megtudása, úgy mondanak az utolsók Mátyáshoz szóló levelökben, hogy fölséged és a császár közt közelebbről megindult békealkudozások semmi eredményre sem vezettek, sőt a követek minden további reményről lemondva szétozoztattak, annyival kedvetlenebbül hatott mind rájuk mind a szent-atyára, mivel egész biztossággal reménylök, hogy mind ketten a fegyvert, mellyel népeik romlására olly hosszasan veteledtek, végre letévön, és a kölcsönös gyűlölséget, mellyel egymást üldözték, elfojtván, alattvalóiknak nyugalma, a keresztyénségnek üdvöt, magoknak diéséretet szerzendének. Mintán mind ők mind a szent-atyá, mint az ennek leveléből bővebben kitetszik, mindent elkövettek a jó egyetértés helyreállítására, nem gyaníthatták, hogy ismeretes bölcseségök mellett ezen jó szándékú ügyekezetek így meghíúsuljanak és az ozmánok közös megtámadása elmaradjon. Ezeknek féktelenségét a keresztyén fejedelmek örökös zivódásai csak növelik. Most is a köz-hír szerint igen nagy készülöket tesznek, ezen kedvező alkalmat használandók. Mire nézve a megváltó emlékére szólítják fel a királyt, a mint külön levelökben felszólítják a császárt is, hogy minden további ellenségeskedésről és gyűlölségről mondjon le,

¹⁾ *Parlat e. h. IV, d. 190. l., Engel, Gesch. v. Ung. e. h. Has. Schimeck, Gesch. v. Bosn. 175. l.*

²⁾ *Engel, Gesch. v. Serv. e. h.*

³⁾ Ezen zavarban a velenozeiek is elfoglaltak a Herczegovinában némelly várakat, mellyek birtokában az 1483-diki béke által meg erősítették. *Engel e. h.*

a köz jót a magán tekintetnek ne áldozza fel és a császárral békéljen ki ¹⁾." De ez nem akadályoztató a királyt abban hogy Dávidházi István ²⁾ vezérzése alatt ne rendeljen egy tetemes serget a gondosan megerősített Lajta melletti Bruck megszállására ³⁾, mellynek hatalma alá kerítése nélkül Béceset megvévni nem reménylhetette.

A püspökségek is sok gondot adának ezen időben Mátyásnak. A modrusi még mindig függőben volt, mintán a király a pápa által kinevezett Raguzai Kristófit püspöknek elismerni és a püspökség birtokába bocsátani nem akarta. Most már ipa, a nápolyi király, vetette magát közbe, ezen Kristóf tulajdonait és a vallás körül szerzett érdemeit magasztalólag emelvén ki, és Mátyást megkérvén hogy, ne csak azok tekintetéből hanem az ő kedvéért is ne ellenzené tovább annak a püspökség birtokába léptét ⁴⁾. Úgy látszik, ezen ajánlás nem maradt siker nélkül, ennek versenytársa a király által kinevezett Jadrai Antal, feleségének Beatrixnak gyóntatója ⁵⁾, idő közben vagy meghalván vagy más rendeltetést nyervén. Legalább ezen Kristóf 1489-ben már mint valóságos modrusi püspök fordul elő ⁶⁾.

¹⁾ Datum Romae die 22. Martij anno a nativitate domini 1483. *Epist. Math. Corv. III. réss, LII. levél, 101. l.* Ezt Pray, *Annal. IV. d. 135. l.* megigazítja egy régi kézirati gyűjtemény szerint és utána így adja *Katona IX. d. 485. l.* Az ide tartozó levelek közül csak ez szállott reánk, a többieknek létezését csak ebből tudjuk.

²⁾ *Bonfin*nál, ki a Dávidházi nevet hibásan szakította két felé, így fordul elő: Stephanus David, cui Hazi cognomen erat; követi őt e tévedésben fordítója *Heltai* is *Magy. Krón. I. k. d. 198. l.*, Hazi Dávidnak nevezvén ezen magyar vezért, kit már *de Roo e. h.* helyesen írt Dávidházinak, miben őt *Fessler* és minden újabb íróink követik.

³⁾ *Bonfin IV. tés. VI. könyv, 452. l.*

⁴⁾ Datum in Castello novo Neapoli XVIII. Septembris 1483. *Epist. Math. Corv. III. réss, LIII. levél, 104. l.* Ezen levelet is megigazította adja Pray, *Annal. IV. d. 135. l.* és utána *Katona e. h.*

⁵⁾ *Farlat, Illyricum Sacrum, IV. d. 109. l.*

⁶⁾ *Farlat e. h. IV. d. 110. l.*

Nagyobb baj volt a boroszlói püspökséggel, mely Rudolf halálával még június 13-dikán 1482. üresedett meg ¹⁾). Erre Mátyásnak, miután az Magyarországon kívül esett, egyenes befolyása nem volt ²⁾); azért ő csak a káptalan által folyhatott be az új püspök kijelölésébe. Ezen mostani esetben még az is hozzá járult, hogy a pápa még több évvel ez előtt külön bullája által eltiltotta volt a boroszlói káptalant püspökének más helyre rendeltetése esetében minden választástól, miután az új püspök kinevezését egyenesen magának tartotta fel. Később és, mint látszik, kevéssel halála előtt Rudolf magának a király tudtával és megegyezésével helyettest és utódot választott, és ezt maga a pápa is megerősítette Roth János személyében ³⁾). Alig esett tehát Mátyásnak tudtára Rudolf püspök halála, mind ezeknek nyomán megparancsolja a boroszlói káptalannak, hogy a pápa parancsának minden követtséget mellőzve hódoljon és akármilyen szín alatt is új püspök választásához fogni vagy az elválasztotton és megerősítetten kívül másra szavazni ne merjen; mert különben minden intézkedéseit a pápa által megsemmisítették és az ellenszegülőket meg fogja tanítani, milly veszedelmes a pápai parancsokat megvetni ⁴⁾). Egy-

¹⁾ A boroszlói sz. János egyházában lévő síriratból nyilván kitetszik, hogy Rudolf 1482-ben halt meg. *Sommersberg I. d. 67. l.*, még pedig die Sancti Antonii Confessoris, mint mondják a *Chron. Wratisl. Sommersbergnél II. d. 176. l.* és *Anonymus, Vitae Episc. Wratisl. Ugyanott 195. l.*

²⁾ *Katona IX. d. 488. l.*

³⁾ *Anonymus, Vitae Episc. Wratisl. Sommersbergnél II. d. 195. l.*

⁴⁾ *Katona IX. d. 364. l.* Rudolf püspök halálát még az 1481-diki évre tévén, Mátyásnak Albert münsterbergi herczeg mellett mind magának a pápának mind az arragoniai bsbornokhoz írt és mindjárt említendő leveleit ennek következtében ugyanazon évben hozván föl, ezen most említett levelet, mely *Mátyás levelei gyűjteményében IV. rész, XC. levél, 246. l.* fordul elő, valamint több ezen tárgyra és Lőrincz kolozsmonostori apátra vonatkozó leveleit, melyeket mindjárt bővebben előadandunk, *e. h. 489. és köv. l.* ezen évre tévén által, azt jegyzi meg, miszerint nem tudni, micsoda boroszlói püspök haláláról van ezekben szó. Azonban miután Rudolf, mint látók, június 13-dikán 1482. halt meg, de különben is a boroszlói püspökök

szersmind felszólította Boroszló városát, mely iránt különös bizodalommal viseltetett, munkáljon a helybeli káptalannál oda, hogy az a pápa tilalma ellen az ő tudta s meggyezése nélkül új püspököt ne válasszon. A káptalan a király felszólításának engedett, mint kitetszik a királynak Boroszló városához intézett válaszából, mellyben azt megdicséri, hogy ebbeli parancsa teljesítésében olly szorgalmasan és híven eljár, és azért királyi kegyeiről biztosítja és egyszersmind megnyugtatta az iránt hogy, mitől levele szerint tartani látszik, ellene előtte senki sem vádaskodott; de különben is hűségéről nem tudna kétségeskedni, és mit az iránt írt hogy, ha a káptalan a pápa parancsainak nem engedelmeskedik, mind annak mind a pápának nagy kárára válhatik, azzal nem a várost akarta fenyegetni, meg lévén győződve, hogy az a pápa és az ő akaratának ellenszegülni nem szándékozik ¹⁾). Csakhamar ez után Mátyás megváltoztatván szándékát, a káptalant felszólította, hogy Lőrincz boroszlói kanonokot és dékánt, — kit ő iránta mutatott hűségeért különösen kedvel, és már előbb, addig is még jobb állásba teheti, a kolozsmonostori apátsággal ajándékozott meg, — az ő kedveért válassza el és kívánja a pápától a meghalt boroszlói püspök helyébe; mit ha megteend, ő is a káptalant eddiginél bővebb királyi kegyével jutalmaztatja, miként erről schlesieni biztos a tanácsnoka bővebb értesítést fog adni ²⁾). Később ezen püspökségre nézve Mátyás megint megváltoztatta szándékát és arra Al-

szorában az említett Roth János fordul elő mint Rudolf közvetlen utódja, kételkednünk nem lehet hogy mind ezen levelek ezen Rudolf halála következtében keltek. Csakugyan *Katona e. h. 364. l.* azt állítja, hogy Mátyás levelei közül az, melly *Epist. Math. Corr. IV. rész, XI. levél, 21. l.* fordul elő, még Rudolfhoz van intézve. De ezen különben is közönbös tárgyú levélnek kelete nincs, tartalmából pedig mitsem lehet következtetni.

¹⁾ Datum — — — — *Epist. Math. Corr. IV. rész, XCI. levél, 249. l.*

²⁾ Datum — — — — *Epist. Math. Corr. IV. rész, LXXXIX. levél, 244. l.*

bertet, idősb Henrik münsterbergi herczeg és glaczi gróf fiát ajánlotta a pápának ¹⁾, egyszersmind fölszólítván az arragoniai s egri bíbornokokat, hogy ők is mindent köveszenek el ezen ügy előmozdításában ²⁾. De a káptalannak nem igen volt kedve a szent-székkal újjat húzni; Lőrincz és az ifjú münsterbergi herczeg választatásának nincs semmi nyoma, és Roth János lépett Rudolf helyett a boroszlói püspökségbe ³⁾.

Brucknak megszállása alatt Németország több fejedelmeinek írt Mátyás, panaszait Fridrik ellen előadván és őket kérvén, hogy inkább neki adjanak segedelmet Fridrik ellen mint ennek ellene ⁴⁾. Henrik regensburgi püspökhöz írt levelében különösen említi, hogy már több ízben figyelmeztette őt s a többi német fejedelmeket panaszaira Fridrik ellen, melyeknek illendő megfontolásából kitetszik, ki hibázott, ő-e vagy a császár? sőt még a mult évben is, ha a dolog úgy terjesztetik az országgyűlés elébe, mint valósággal van, a császár által kívánt segedelem neki nem adott volna meg. De e helyett követői nem hallgattattak ki, sőt a mi ennél sérelmesebb még az országgyűlés elébe sem bocsáttattak. A császár a velenceiekkal egyesülve mindent elkövetett, hogy a keresztyénség ellenségeit ellene ingerlje és őt semmivé tegye, egyenesen kinyilatkoztatván hogy csak a magyarok eltörlésével lehet a keresztyénség dolgait helyrehozni. Ezen természet elleni izgatás következtében az ozmánok valóban igen nagy készüléteket is tesznek. Hogy ezeknek ellentállhasson, az egész keresztyénség közös érdeke tekintetéből kéri, sőt kényszerítve

¹⁾ *Epist. Math. Corv. IV. rész, XLV. levél, 114. l.*

²⁾ *Ugyanott XLVI. levél, 116. l.* — Ezen évben vesztette el Mátyás fő pártfogóját a ravennai érsek és bíbornok személyében, kinek rokonait buzgó szolgálatai és személyéhez atyai ragaszkodása tekintetéből különösen ajánlotta sógorának, a ferrarai herczegnek. *Ugyanott XIII. levél, 24. l.*

³⁾ *A Chron. Wratisl., és Anonymus, Vitae Episc. Wratisl. Soimnersbergnél e. h.*

⁴⁾ *Katona IX. d. 490. l.*

felszólítja őt miként, miután a röndek már nem tagadták meg segédelmöket a császártól ellene, neki is küldjenek azt az ozmánok ellen. Fontolják meg jól, hogy ő nem tudván ezeknek ellentállani, bizonyos veszély érendi közvetlen Németországot is. Eddigelő is sokszor kérték őt a hitetlenek, sőt igen nagy ígéretek mellett unszolták, miként őket bocsássa szabadon keresztül országán; de ő eddig mindig kész volt saját tartományait, alattvalóit és életét veszélyeztetni, hogysem azt megtette volna. Fontolják meg tehát jól, hogy illy körülmények közt ki érdemli meg inkább a segédelmet, Fridrik ehene, vagy ő a törökök ellen? Valójában elhagyatva és nem segítettve, saját erejére bízva, könnyen jöhet azon állapotba, mellyben legjobb akarátja mellett is kénytelen leend olly valamit tenni, mi mind rájuk mind az egész keresztýénségre veszélyhozó lehet ¹⁾). Hasonló értelemben írt a szász fejedelemben Ernesztnek és Albertnek, őket is sürgetvén hogy neki segédelmet adjanak a törökök ellen. Mit felelt a regensburgi püspök, nem tudjuk; a szász fejedelmek azzal mentagették magokat hogy, mfg a béke közte és a császár közt nem eszközöltetik, e részben mitsen tehetnek ²⁾). Ezen két fejedelem barátságának megnyerése igen szíven fekvűdt a magyarok királyának, és Stein Györgynek, a schlesieni kormányzónak, kellett volna különös utasítás szerint őket megnyerni ³⁾).

¹⁾ Datum Budaë, XI. Aprilis, anno domini 1483. regnorum nostrorum Hungariæ anno XXVI., Bohemiæ vero XIV. Helytelenül állítják *Höbertin e. h. VII. d. 225. l.*, és *Pray, Hist. Reg. II. d. 469. l.*, hogy itt az évben hiba van és 1483. helyett 1482 nek kel-lene állani, mint bizonyítják az uralkodás éveinek számai; mert ezek valóban az 1483-dik évvel vágnak össze, és azért *Katona e. h. 480. l.* helyesen teszi ezen levelet 1483-ra.

²⁾ *Langenn e. h. 134. l.*; a levél kelt 1483-ban a nap meghatározása nélkül.

³⁾ Budáról aprilis 16-dikán 1483; kelt levelében megparancsolja Steinnak, hogy a közte s a szász fejedelmek közt támadott kedvetlenségeket ügyekezzenek akár miként is elintézni. Ha őket a tudva lévő tárgyban frásbéli egýességre nem tudná bírni, elégedjék meg szóbeli ígéréteikkel is, minden esetre pedig ügyekezzenek a dolgot oda in-

A törökök valósággal tetemes és aggodalmat méltán gerjeszthető előmeneteleket tettek. Bajazed ugyanis a Morava vize mellett mind azon várakat, mellyeket apja elrontott volt, helyre kezdé állítani ¹⁾).

Az előre béli jelentett és hosszas ideig várt pápai követ, a castellai püspök, megjelent végre. Hosszasb időt töltött Gréczben a császárnál, őt elfogadható föltételekre birni ügyekezvén. Azonban itt minden törekedései azon remény által hiúsítottak meg, hogy a magyarok királya, a sok háboruzásokban minden segédforrásai kiapadásával tökéletesen elszegényedvén, úgy is kénytelen lesz a háborút kevés idő múlva félbe szakasztani és minden hódításairól lemondani, és így a császár érdeke kívánja a békekötésnek elhalasztását. Ezen, mint a következők megmutatá, igen helytelen talpköviön épült meggyőződés és Fridrik elzárta, határozatlan, minden iránt gyanakodó természete mellett igen nagy bajjal tudta őt annyira is birni, hogy némelly olly föltételekbe egyezték meg, mellyekkel a sikernek csak néminémi reménységével léphessen föl. Az akkori európai udvarokkal igen ismeretes és a kormánytanban valamint annak minden szövevényeiben jártas követ kedvetlen benyomással hagyá el azon fejedelmet, ki szóval mindent tett, a legnagyobb események keresztülvitelét büszkén magának tulajdonította, míg valóban mitsem tett, vagy legnagyobb szorongattatásai közt is apróságokkal foglalatoskodék. October 7-dikén indult el Gréczből és a porrá égett Fürstenfeldben Elderbachnál, Mátyás osztrákhoni egyik parancnokánál több napokat töltvén, csakugyan azon hó 16-dikán ért Budára. A várostól mintegy egy mérföldre fogadta őt a pápát követében is megtisztelni kívánó Mátyás parancsára elébe jött négy püspök és számtalan fényes öltözött

tézni, hogy követeket küldjenek hozzá: „Scimus enim aliquid ad honorem illorum pertinens, quod alioquin illis non displicebit et credimus quod non poterit non prodesse illis amicitia nostra.“ *Langenn c. h.*

¹⁾ *Hammer II. d. 287. l.*

világi úr, kik őt a számára valóban királyi pazar fényvel felkészült szállásra vezették. Bámúlásra gerjeszté őt itt a minden cselekedeteiben nagyszerű, tudós és ékeseszóló, de szavaiban akaratán túl soha sem menő, harczias fejedelemnek bátor és magasztos tekintete, kellemteljes és nyájas társalgása, a királyi lak, mélynél nagyobb és szebb egész Olaszországban sincs, fénye, a vár kapujában tartott isteni tisztelet pompája, melly minden képzeletet felülmul, és az egész udvarban uralkodó áhitatosság, — alkudozásai sikeres folyama iránt pedig igen nagy reményeket nyujta neki azon tisztelet, mellyel a király a pápa nevét emlegette, kivált mintán azt is tapasztalta, hogy a királyné és annak pártja őt működéseiben hathatósan segíti, ügyekezeteinek kettőztetésére buzdítja; bár másfelől Fridriknek reményeit a magyar királynak a háború folytatására megkívántató forrásai tökéletes kiapadása iránt egészen alaptalanoknak tapasztalta. Mátyás előtt ugyanis ezt egy alkalommal távolról érintvén, ez ismeretes beható tekintetével czélzását mindjárt keresztülnözte és a követ hal véleményének megczáfolására az ő jelenlétében a minden kigondolható készletekkel gazdagan és zsúfolva ellátott hadi raktárból 17 nagy ágyut vontatott ki, és mindegyik elébe 18 lovat fogatván, Pozsony felé utnak indíttatott, Bruck megszállásánál használandókat. Az után elvezetteté őt egyik meghitt embere által kincstárába, hol előbbi gyanuján egyre pirúlnia kelle, mert mit ő itt arany és ezüst asztali edényekben, gyöngyökben és drága kövekkel himzett ruhákban, minden nemű ékszerekben és egyéb mindenféle drágaságokban felhalmozva látott, alig lett volna képes 50 nagy társzeker elvinni. A király mind e mellett dicséretes készséget mutatott a békére, mivel igen jól tudta, hogy a velenceiek, Magyarország legfőbb ellenségei, éleszték mindenek felett ezen reá nézve egészen jogszerű s becsület sértés nélkül ki nem kerülhető háborút, a velenceiek alacsony hitetlenségének, a császár bántalmas, a fennálló szerződészek lábball tiprásával összekötött eljárásának bebizonyítására számos okleveleket adván elő és azoknak a szent-

atya elébe terjesztését kérvén. A béke szerenésés és illendő föltételek alatti megkötése után az alattomosan munkálkodó büszke velencei köztársasággal kívánta volna éreztetni fegyverei súlyát, azt vágyott volna lealázni, az után pedig egész erővel a törököknek esni, kiktől három tartomány volt visszafoglalandó. Illy körülmények közt a pápai követ hosszasan előadta a király előtt a pápa indólatár személye iránt, ki őt gyakran királyok királyának nevezi, azon buzgó ohajtását, hogy a császárrali kedvetlenségeit minél előbb egység útján elintézzvén, a király erős karját a keresztyénség ügyében más felé használhassa. Ez után pedig megjegyzé, hogy ezen háború a császár, az egyengült aggastyán ellen neki ép oly kevés dicsőséget adhat, mint az oroszán harcza az egér ellen. Egyenként felhozá továbbá a régi szövetség hőseit és királyait, kiket a menyeyei áldás kísért, valahányszor papjaik és profétáik szavainak engedtek. Ezeknek és több más hizeigő észrevételeinek következtében felszólítá őt a maga meggyőződésére, azon fényes példák utánzására, mellyek az ő-világi hősök emlékezetét örökítik, és nagylelkűségének az általi bebizonyítására, hogy minden sértések és bántalmak elfelejtése mellett első nyujtson barátságos kezét makacs, de tehetetlen ellenségének. Mire a király egyenesen kinyilatkozatá, hogy ő kész a császárnak minden eddigelő elfoglalt birtokát a pápa kezébe adni, mind addig zár alatt tartandót és Fridriknek vissza nem adandót, míg ez nem csak leróvja hátra lévő tartozását, hanem a németországi rendektől egy 10,000 lovashól álló török elleni segedelmet is eszközöl. Azon meggyőző ódésben, miszerint illy föltételek alatt békét reményleni nem lehet, megjegyzé a követ, hogy mint előre látható Fridrik ezen javaslatban nem nyugszik meg, mivel az könnyen oda magyaráztathatnék, miként ő már minden köz hitelt elvesztett, annyival is kevesbbé, mivel ő császári címére megcákküdt, hogy önkényt nagyobb kárpótlást adand, mint ezen egységek és kezesség következtében. Erre Mátyás hangos kacajra fakadt, és a követ könnyenhívósége ellenében nem minden élesség nélkül jegyző meg, hogy ő job-

ban ismeri Fridriket, és igen jól tudja, mennyiben lehet szavának himni. Elfoglalt birtokainak visszaadását, mint ő állítá, igen örömet tekintendi, de azt egyszer megnyervón, kissebb gondja is nagyobb lesz a felvállalt kötelességek teljesítésénél. Ennek kinyilatkoztatása mellett állhatatosan megmaradt előbbi javaslatánál, és sem a jelen volt királyné sem a tanácsnokok nem tudák őt megtántorítani; igen nagyra számítottá volt az apostoli közbenjáró ezeknek befolyását. Mátyás önmeggyőződése szerint rendelkezett, uralkodott és intézkedett mindenben, és semmi idegen befolyás nem volt képes egyszer megállapodott akarata szilárdságát megtörni.

Végre a minden körülményekhez simulni tudó püspök követ magát a császár hitetlenségének, csaltságának és alacsony gondolkozásmódjának elhívására is engedte színlelve birni, és azon kérdést vetette föl: nem lehetne-e az által mindent megnyerni, ha a pápa a keresztyénség ügyének fölségelésére s ellenségeinek megalázására, megsemmisítésére apostoli hatalma teljes erejénél fogva valahol Németországon a fejedelmeket tanácskozássra hívná össze. Hirtelen és egyszerre felfogta Mátyás itt is a célzást, és rövid gondolkozás után félbeszakasztá a további beszélgetést, mondván: „A gondolat nem rossz, de annak mikénti életbe léptetése bővebb megfontolást igényel. Elég ovatosak nem lehetünk. Ha Fridrik ezen gyűlésnek célját idő előtt megtudná, makacs indulata mellett képes volna megtartásának gátlására minden eszközöket fölhasználni. Apért atyaságotat annyiszor fárasztani nem akarván, holnap követeim által fogom nézeteimről tudósítani.“ Más nap a castellai püspök szállásán meg is jelentek urok nevében Várdai Péter kalocsai érsek és Stein György tanácsnok, velük a szöbe hozott németországi gyűlés iránt intézkendőké és az iránt némelly pontokat megállapítandók. Az egység nem soká megtörtént abban, hogy a pápának a császárhoz, a királyhoz és a német fejedelmekhez intézendő bulláiban és illetőleg brevóiban, valamint a követnek adandó meghatalmazásában a hit oltalma állapíttatik meg mint

czél, a béke pedig a császár és király közt mint erre vezetendő eszköz. Magában a gyűlésben, úgy vélekedének mindnyájan, igen könnyű leend azután a czélt az eszközzel fölcserélni s keresztülvinni, miszerint a császár a szerződésbeli 100,000 forint hátralékot letegye, a király a meghódított császári birtokokat kormányzás végett a pápának átadja, a német fejedelmek pedig a 10,000 lovast, a szultán ellen küldendő, minél előbb állítsák ki és küldjék Magyarországra, mivel a hit oltalma kívánja és a kereszttyenség főpásztora az engedetleneket mint az egyházi köztársaság ellenségeit üldözni fogja. A király különösen megkivánta, hogy egyfelül a brevékben a velenceiek megszegyenítésére, azok alattomos és a kereszttyenség köz érdekeit sértő mesterkedései különösen említettessenek, másfelül pedig ezen egész terv mind addig, míg az a szent-szék által is helyben hagyatva sikeresíthetetik, a legszorosabb titokban tartassék.

Mind ezekről igen hosszasan és részletesen tudósította a követ a pápát. Egyébiránt milly jól ismeri Mátyás minden jogait, milly mérséklettel ügyekszik azokat fentartani, minő nehéz a hivatalos ügyekbeni belátása mélységét felfogni és magas röptét kábulás nélkül kísérni, minő mesteriséggel szükség Rómából reá hatni, minő keveset tart ő mindennapi idomzatú papokra, minő egyszerűnek de még is illedelmesnek, nemesnek és nagynak mutatkozik egész életmódjában, mennyire túlhalad ő mind udvara fénye mind személyes tulajdonai által minden más fejedelmeket, minő rendszeresen állítja össze a legszövevényesebb kérdésekben is eszméit és milly könnyüséggel adja elő azokat mind latin mind olasz nyelven, — mind ezek iránt fentartotta magának bővebb szóbeli tudósítását, valamint a tisztelet és szeretet azon mértékének fölfejtését, mellyel ezen király a szent-szék iránt viseltetik ¹⁾.

¹⁾ Ezen tudósítást ex Cod. Bibl. Vaticanae Nro 3901. közli Pray, *Annal. IV. d. 161. l.* és belőle Katona *IX. d. 500. l.* Ennek ugyan kelet ideje hiányzik, de ugyanezen követnek egy másik, Deam iránt

Mielőtt a követ megint Fridrikhez visszatért volna, Várdai Péter kalocsai érsek és Stein György a király parancsából még egyszer megjelentek nála s tudósíták őt ennek egy titkos tervéről. Az európai basák Bajazednek keménységére únva, egy ifjú basa, Dsemnek kedves embere által, ki Magyarországra menekült, fölkérték volt Mátyást, hogy a szultánt egész erejével támadná meg; ezen tekintetből Dsemet, a szultán testvérét, ki kétszer megveretve Rhodusba szaladt volt, de még mindig igen sok barátokat hagyott Törökországban, adatná ki a nagy-mester d' Aubusson Péter által, és az ő társaságában fegyveres kézzel szorítaná a megútt zsarnokot uralmának átengedésére sokkal népszerűbb öcsese, a szelíd, művelt, tudományokban és költészetben gyönyörködő és népei boldogítására alkalmas Dsemnek részére. Ők ezen vállalatnak pénzzel és sereggel kitelhetőleg segítését, megjutalmaztató kárpótlásul pedig Bosnyák-, Rác- és Bolgárország kiűritését és átengedését a királynak ígérték. A király ennek következtében a nagy-mesternél valósággal többször sürgette is Dsem kiadatását, de mind annyiszor tagadó választ nyert ¹⁾; mivel Bajazed nékie a veszélyes fogoly őrzéseért igen hasznos föltételeket ajánlott és annak tartása fejében 40,000 arany forintot ígért volt ²⁾. Most tehát Mátyás a követ által az említett közbenjáró szökevény basának személyes Rómába küldése mellett magát a szent-atyát kívánta felszólíttatni ezen tárgyban olly kéréssel, hogy a magas fogoly átadását fő hatalmánál fogva parancsolja meg a rhodusi rendnek. A castellai püspök a mondott két tanácsnok által kijelentett kirá-

tett és mindjárt említendő tudósításának kelte napja s annak az ebben említett különböző napokkal összevetése nyilván mutatja, hogy ennek is october második felében kellett készülni.

¹⁾ Mátyásnak ez iránti levelezése a rhodusi nagy-mesterrel megvan Cod. Ms. Dipl. Mellic. *Pray, Annal. IV. d. 168. l.*

²⁾ *Fessler e. h. V. d. 388. l.* — *Mezeray* szerint *Hist. de France VII. d. 203. l.* a szultán Dsem tartásaért 80,000 forintot fizetett a rhodusi rendnek.

lyi kívánságnak engedve, mindjárt írt is a szent-atyának ¹⁾. Igen mély belátásu volt a király arra, hogysem szerfölött nagy reményeket kötött volna a basák ígéreteihez, de mind e mellett ezen környülállást használni kívánta a szent-szék meggyőzésére, hogy ő valósággal kívánja a török háborút, és nem rajta múlik annak meg nem indítása. Dsem, — ki még a múlt évben Rhodusból átvitetett a rend francziaországi birtokaiba ²⁾, különösen Bourguen várába Auvergnebe ³⁾, — maga is úgy látszik be volt avatva ezen tervbe, Mátyásba nagy bizodalmát helyeztette, és ezen 1483-dik évi februáriusban ügyének előmozdítása végett hozzá küldötte két meghitt emberét, Mustafa és Achmed bégéket. De ezeknek hová lett jutások nem tudatik ⁴⁾. Valamint a rhodusi rend nagy-mestere, úgy maga a pápa sem hagyta helyben Mátyás terveit Dsemmel, a helyett hogy annak a magyar király kezébe szolgáltatása iránt lépéseket tett volna, a francia királyt szólította fel, venné őt át a rhodusi rendtől és gondoskodnék illő tartásáról és őrizetéről ⁵⁾.

October 25-dikén hagyta el a pápai követ Budát ⁶⁾, hogy Fridriknél addig is, míg Rómából a Mátyással a német országgyűlés tartása iránt kidolgozott tervre nézve bővebb utasítást veend, a békére elfogadható föltételek esz-

¹⁾ A követnek levele a pápához, mellyben ezen tervet közli, Ex Buda XXIV. Octobris 1483., megvan ex Cod. Vatic. Nro 3901. *Praynal Annal. IV. d. 168. l.* és belőle *Katonánál IX. d. 517. l.*

²⁾ Kitészik ez a pápának 1482-dik évi június 28-dikéről és november 9-dikéről a francia királyhoz és d' Aubasson nagy-mesterhez intézett leveleiből, *Raynaldnál Annal. Eccl. XIX. d. 313. l.*

³⁾ *Mezeray e. h. VI. d. 203. l.*

⁴⁾ *Hammer, Gesch. d. Osm. Reichs II. d. 268. l.*

⁵⁾ *Müller, Reichstags-Theat. III. d. 180. l.*

⁶⁾ *Engel, Gesch. d. Ungr. Reichs III. d. 388. l.* a pápai követ eltávozását határozottan october 24-dikére teszi. Azonban maga a követ a Dsem dolgában ezen napon még Budáról írt levele végén nyilván mondja, hogy a király az naponi eltávozását nem engedte meg, a cseh ügyekben pedig már Visegrádról mindjárt más nap october 25-dikén írt levelében ide érkezését ezen napra teszi.

közlését újabban megkísértse ¹⁾. Azonban kevés órával eltávozása után a királyhoz kedvetlen tudósítások érkeztek Csehországból. Prágában egy újabban felállított cseh kolostor miatt a sokkal számosabb kelyhes nép annyival inkább felzúdul, mivel egy darab időtől fogva a két alakosok közönségesen eretnekeknek hirdették, a hivatalokból nagy részint kizárattak és így ez által már fölingerelve voltak ²⁾. Szerdán sz. Mihály napja után ³⁾ azaz october 1-sején előbb a catholicusokat ⁴⁾, azután pedig az akkori szokás szerint mindjárt a zsidókat veszi üldözőbe, a városházát megvíván, a hírot több tanácsnokokkal agyon veri, a többit az ablakon dobja ki ⁵⁾. A király korlátnokai és tárnokai is áldozatai levének a felbőszült tömeg dühének, a barátok és kanonokok, valamint minden más nem kelyhes papok elkergettetnek, catholicus egyházak, kolostorok és a királyi lak kiraboltnak, maga Ulászló is kénytelen a várost rögtön oda hagyni, miután a legszemtelenebbül piszkoltatott, sőt még utána is lőttek volna. Szinte egy időben hatalmak alá keríték a kelyhesek az aranyban és ezüstben gazdag Kuttanberget is a többnyire kétalakos bányászok segítségével. A király ugyan 8000 főből álló zsoldos sereggel személyesen jelent meg a gazdag város alatt, azt megint engedelmességre szorítandó. Azonban a polgárok és bányászok a kapukat előtte bezárták, olly kinyilatkoztatással, hogy ők fejedelmöket jelentéktelen kísérettel készek falaik közé hocsátani, de erőszaknak erőszakot tesz-

¹⁾ A pápai követ azért is sietett el Budáról, mivel fényes fogadtatása megszégyenítette őt. „Pudet me, azt mondja maga egy utóiratban a Dsem iránt írt leveléhez, diutius hic esse, quando (rex) ita mecum agit ac si ex ejus sanguine natus essem.“

²⁾ *Chron. Mtsn. Menckennél II. d. 371. l. Has. Stransky, Staat von Böhmen IV. d. 11. l.*

³⁾ *Ursini Chron. Ugyanannál III. d. 1374.; Mittwoch nach Matthaei, september 24-dikén Fessler V. d. 392. l.*

⁴⁾ *Chron. Mtsn. e. h.*

⁵⁾ *Ursini e. h.*

nek ellenébe ¹⁾). Erre minden bátorságát elveszté a különben is gyáva fejedelem, sírva fakada, sergeit elbocsátá, Prágába viszatére, az éj csöndét használva, sz. Venczel várába vonúla s a sz. Vid oltára előtt ünnepélyesen megesküvék, hogy a fővárosban soha többé más szállásra nem költözik ²⁾). Ezen kedvetlenségeket tetéző még azon köz hír, hogy a tatárok a lengyeleken egy nagy diadalt nyertek. — Mind ezen tudósításokkal Stein Györgyöt küldé a király a pápai követ után olly kinyilatkoztatással, hogy ítélete szerint ezen országban további kedvetlen eseményeknek nézhetni elébe, mellyeknek mikénti fordulását előre látni nem lehet; azért úgy vélekedik, hogy ezen tárgyban minden elhamarkodás káros következtéseket szülhetne és e szerint óvatosan és lépésenkint kell mindent tenni. Ez őt Visegrádon érte el, hol neki Mátyás meg akará mutattatni az általa teremtett paradicsomot. Innen tudósította ez mind ezekről az apostoli szent-széknek ³⁾). Ezen események Rómában nagy benyomást tettek. A pápa azokról értesítettet, még mielőtt a castellai püspök most említett tudósítását vehette. Tüstént írt Mátyásnak, őt figyelmeztette azon veszélyre, melly a szent hitet ezen oldalról újabban fenyegeti, és miután Csehország egyenesen az ő birtokainak mintegy függeléke s az efféle dolgokat mindjárt csirájokban elfojtani szükséges, nehogy azok bővebben kifejlődve és elharapódzva, a szigorúbb módokkal is daczolhassanak, őt mint az eretnekek pörölyét, kit a megváltó minden lépéseiben különösen segít, felszólítja, hogy itt is a keresztyénség köz ügyét szokott buzgóságával fölkarolván, kövessen el erélyes föllépésével mindent ezen veszélyes mozgalmak legyőzésére ⁴⁾). Szerette volna a szent-anya Má-

¹⁾ A castellai püspöknek mindjárt említendő tudósítása ezen nevezetes tárgyban.

²⁾ *Fessler e. h. V. d. 393. l.*

³⁾ Ex Visegrado, paradiso terrestri die XXV. Octobris 1483. Ex Cod. Ms. Bibl. Vatic. *Pray e. h.* és utána *Katona e. h.*

⁴⁾ Datum Romae 4. Dec. 1483. *Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 330. l.*, belőle *Pray e. h.* és ebből *Katona e. h. 523. l.*

tyás által a hit ellenségeit minden oldalról legyőzteni, még pedig maga részéről minden áldozat nélkül. Azonban a magyarok önálló királya magát, illy mindenre kész eszközzé lealjasíttatni nem engedé. De különösen most ügyei annyira kezdének összebonyolódni, hogy új háborúba ereszkedni tanácsos nem volt; e mellett a szent-szék eljárása irányában az utolsó időkben épen nem volt olyan, melly őt illy áldozatra készíthette volna.

A castellai püspök olly szándékkal jelent meg a császári udvarban, hogy a cseh dolgoknak, mellyek sok aggodalomra nyújtottak alkalmat, bővebb kifejlődésére s a pápától várt újabb utasításokra időt engedendő, a további alkudozásokban ezen fejedelemmel halkkal és lépésről lépésre haladjon elő, minden hirtelenkedést gondosan elkerülve. Fridrik gáncsozkodó határozatlansága s természetévé vált halogatási vágya e részben nagy segítségére voltak. Ez maga gondoskodott arról, hogy az alkudozásoknak egy könnyen vége ne szakadjon. Tizenhat napig tartotta a követet magánál, és még ekkor is egyenes válasz helyett kikerülőt adott. A castellai püspök ezzel megint Budára érven, Mátyást egészen megváltozva találta. Az alkudozások most is részint személyesen a királylyal, részint a kalocsai érsek és Stein György közbejövetele mellett történtek. Azonban most a király előbb tett ajánlatait nehezebben elfogadható módosításokkal kötö össze. Komolyan kinyilatkoztatá, miszerint a szent-széknek nem adathatnak minden hódítások által, hanem csak némellyek; hogy a németországi segedelemre nézve nem elégséges három esztendő, hanem négyre van szükség. Így a várt közelítés helyett még jobban eltávoztak a felek egymástól, és a pápai követ maga is meggyőződött arról, hogy az elkeseredés a két fél közt olly mértékre emelkedett, miként nincs ékesszólás, melly makacsságukat megtörhesse, hogy az eddig követett uton soha sem fog boldogulni s így rendkívüli módokat kell megkísérteni az akadályok elhárítására s a kedélyek lecsillapítására. A vele egy értelemben és egyesült erővel dolgozó királyné helybenhagyása mellett azt indítványozta,

hogy Mátyás maga menjen Fridrikhez és így személyesen ügyekezék mindent tisztába hozni ; de a király élesen azt jegyzé meg : ha Fridriknek valóságos kedve van reám várakozni, én nem sokára kétségen kívül szomszédságában leendek. A császár makacsságát, úgy mond erre a követ, természeténél fogva harcz nem töri meg. Én sem tehetem ki magamat, így folytatá beszédét a király, annak hogy a császár az ajánlandó személyes összejövetelt gúnyosan megtagadja, mint ezt már egy ízben tette, midőn a királynét szándékoztam az alkudozások könnyítésére hozzá küldeni. A követ mind e mellett a beszélgetés további folyamából némi reményt látszott az iránt meríteni, hogy végre is nem leend lehetetlen a királyt ezen indítvány elfogadására bírni.

A király ezen egész magatartására s előbbi békés szándékainak megváltoztatására nem kis befolyással volt, mint ezt maga a pápai követ is gyanította, a törökökkel kötött fegyverszünet, melly iránt előbb a köz hírből értesítetett, később pedig a király engedelmével a kalocsai érsek által nyert hiteles fölvilágosítást. A szultán ugyanis, ki még mind nem szünt meg öcscsének népszerűségétől tartani, kivált ha az Mátyásnak kiadatra ennek vitéz serge, ügyes hadnagyai, különösen pedig személyes vezéri magas és közönségesen elismert tulajdonai által gyámoltva jelenik meg a török földön. Ehhez járult, hogy Égyiptomban baja növekedett a vitéz Koyte béggel, az ellene fegyvert fogott basával. Azért igen hízelgő kifejezések közt külön küvetsége által Mátyásnak egy öt éves fegyverszünetet ajánlott. Ezen megbizottak csak kevéssel a pápai követ első eltávozása után érkeztek Budára. Bajazed Mátyáshoz írt levelében azt mondja, nem azért mintha hatalmától félne, hanem mivel a fegyverszünet mind két részről kívánatos, és mind neki az égyiptomi basával támadott kedvetlenségeire, mind a királynak a császárral folyó háborújára nézve könnyebbségére szolgál, teszi ezen ajánlatot. E mellett készségeit jelenté ki örökös béke megkötésére is ¹⁾. Mátyás a

¹⁾ *Epist. Math. Corv. IV. rész., I. levél., 1. l.*

tárgyat egy nagy országos tanácsülésben vette tárgyalás alá, hol a felett a jelen voltak közt igen nagy vetekedés támada. Sokan ellenzék az ajánlat elfogadását, különösen Várdai Péter kalocsai érsek és cancellár szokott nyíltságával, mellyel mindent ki mert mondani, mi szivén feküdt, és sokat keresztül is vitt fejedelménél, de épen azért mind a királyné, mind igen sok főember előtt gyűlöletessé tette magát, mondá ki vélekedését. De most ura és a többség elhatározott szilárd akaratát nem tudá megváltoztatni ¹⁾, kénytelen volt ennek nem csak engedni, hanem magát a rá nézve olly kedvetlen következésű fegyverszüneti levelet is föltenni. A feleletben Bajazedhez így szól Mátyás: „Hatalmas fejedelem, szeretett uram és barátom! Ajánlásodat a fegyverszünetre nézve vettük. Ugy mint indítványoztad, örömet elfogadjuk azt, miután mi is kényszerítve látjuk magunkat némely kötelességökről megfeleltkezett alattvalóinkat engedelmességre szorítani. Legyen tehát kívánságodhoz képest öt esztendeig béke közöttünk, és mi ezennel keresztyén hitünkre fogadjuk annak hű és szilárd megtartását, de még is azon föltétel alatt, hogy nem fogsz azalatt egy országot is megtámadni, melly hitünkhöz tartozik ²⁾, és különösen a tengerpartok felől senki is alattvalóid közül tartományainkba fegyveresen és ellenségesen ne lépjen; a kereskedők ellenben ezen fegyverszünet ideje alatt áruikkal akadály nélkül jöhessenek határainkon át és mehessenek vissza. Ha az istennek úgy tetszik, jövendőre állandó béke is köttethetik közöttünk ³⁾.” Ezzel a török követet el-

1) Pray, *Annal.* IV. d. 169. l. és Fessler, V. d. 394. l.

2) Regnis nostram fidem observantibus. Fessler V. d. 395. l., ki ezen levelet a később kérdés alá vett békekötésnek magának tekinti, megjegyzi hogy ezt az akkori frászmód szerint minden keresztyén vallásu tartományokra ki kellett volna terjeszteni; de lehetett úgy is érteni, és a szultán, mint a következés mutatá, úgy is értette, hogy abban csak a Mátyás fő hatalma alatt lévő, az ő hűségében álló országokat kell számítani.

3) *Epist. Math. Corv.* IV. rész, II. level, 2. l.

bocsátotta, melléje adván maga részéről is egy követet, ki a szultánt mindenről szóval bővebben értesítse ¹⁾).

Mátyás, — ki a Bajazedhez írt levelében a Perényiek által indított sokkal csekélyebb zavarokat, hogysen azokat a török háború mellett, mint mindjárt meglátjuk, szokott erélyes intézkedései által könnyen legyőzni képes ne volt volna, több indokai elfödözésére csak ürügyül hozta föl, — ezen fegyverszünet elfogadása által mitsem tett többet, mint a mire a szomszéd fejedelmek tehetetlensége és fősvénysége rég felhatalmazta s a körülmények megfontolása méltán birta. Bizonytalanok voltak azon segedelmek, mellyeket az elégtelen basák ígértek, kétséges ezeknek állandósága; Dsem, a János rendének francziaországi commendatorságába mint fogoly küldve, nem adatott ki; ez által a basák részéről kívánt föltétel nem mehele teljesedésbe. A németországi gyűlések sikeretlenségét, haszontalanosságát jobban ismerte a király mint a castellai püspök; mit várhatott ő onnan, hol Fridriknek lomha uralkodási nyomása alatt elejétől fogva vagy pusztá beszéd folyt minden határozás nélkül, vagy ha valami végre határozásba ment is, ez papiroson marada és annak végrehajtásával senki sem gondolt? De különben is ezen tervezett országgyűlés iránt a pápa felelete kelletén túl késett, és közönségesen a szent-székhbe, melly mindent csak levelok, szép és hízelgő szavak által gondolt végezhetni, mi bizodalmát sem vethette. A császár becsületességéről 25 esztendő óta semmi bizonyossága nem volt, az ellenkezőről elég; egy renyhe, fősvény, cselszövényes öreg megtérítésébe nem nagy reményét vet-hette. A bizonyost tehát a bizonytalanért fölláldozni nem akarván, egy hatalmas szomszéd ellen magát bátorságba helyeztette, hogy egy ólálkodó fortélyos ellenséget más felől egész erővel megtámadhasson ²⁾).

¹⁾ A castellai püspöknek most mindjárt bővebben említendő tudósítása ezen követet csak Györgynek nevezi. Ki lehetett ez, megmondani nem tudjuk.

²⁾ Hogy mind ez nem pusztá okoskodás Mátyás védelmére, hanem

A szultánnal kötött fegyverszünet és a király ennek következtében adott nyilatkozata a pápai követnek a béke megkötése iránti reményeit nagyon lehangolta. Mind e mellett ügyekezéssel egészen nem hagyott föl és Mátyást még tovább is unszolta az egyességre. Így végre meg is kapta a kalocsai érsek által a királynak vég elhatározását, mellyel mindjárt visszasietett Gréczebe. — Geréb János, Mátyásnak rokona, vele ment, hogy a császár feleletét magával hozza vissza ¹⁾.

A castellai püspök itt mindent elkövetett maga részéről, hogy Fridriket föltételeiben néminémi engedékenységre bírja. De ez minden felelet helyett annak nyilvános jeléül, hogy a háború további folyamától fél ugyan, de még is békélni nem akar, a családi kincseket, drága-köveit és leányát Kunegundát Bécsből Tiroloba küldötte nagyobb bátorság végett. Mátyás mind ezen alkudozásokkal elfoglalva Tatárról Budára érkezte őltá az évet itt töltötte ²⁾. De a

hoz frt levele, mellyben ezt tudósítja, hogy a magyarok mindentől elhagyatva és minden oldalról ellenséggel körülvéttve, kénytelenek voltak a törökökkel megbékélni. *Katona, IX. d. 534. l.*

¹⁾ Ezen értekezésekre nézve Mátyás és a castellai püspök közt egyedüli kútforrásunk ennek a szent-székhöz Budáról december 13-dikán intézett tudósítása, mellyet ex Cod. Ms. Bibl. Vatic. egész kiterjedésében közöl *Pray, Annal. IV. d. 172. l.* és ebből *Katona IX. d. 529. l.*

²⁾ Másutt megfordultának nincs semmi nyoma sem az íróknál sem oklevelekben. Ellenben számtalan okmányok bizonyítják Budán mutatását. Az eddigiekhez vagy még ezután említendőkhöz nem annyiban a különben is eléggé bizonyított tény erősítésére mint a sorozat kiegészítésére említhetjük azt, mellyben május 31-dikén komolyan megparancsolja Pozsony városának, hogy Kremnitzer Mihályt, — kit azon adósságok megfizetésétől, mellyeket az még mint zsidó vett fel Balázs győri helyettes püspöktől, még a múlt években az ország némmelley egyházi és világi nagyainak ítélete nyomán fölmentett, a város azonban erre tekintettel nem lévén, ugyanazon Balázs püspök kérelmére letartóztatott, — jelen levele vételével rögtön bocsássa több egykorúak véleménye volt, bizonyítja Philadelphusnak XI. Lajos-

pápanak már feljebb említett felszólítását a cseh eretnekek ellen egészen hallgatással mellőzte el. Már igen sokat és igen sokáig engedte magát római dícséretnek és hízelgések által a pápai szándékok előmozdítására eszközül használni magán érdekeinek és tartományai javának hátratételeivel; most már elég erősnek érezte magát ezen lépésre s azon parancsok el nem fogadására, mellyeket hajdan még ingadozó trónjának megerősítésére kettőztetett ügyekezettel sietett teljesíteni. Osztrákhonnak meghódítása maradt ezen túl minden ügyekezeteinek fő iránya, mellytől sem a castellai püspök ékesszólása sem a pápanak utolsó szives intése a békére a császárral ¹⁾, sem az esztergomi érsek és bíbornok Arragoniai János felszólítása, sem a királyné unszólo kérése nem mozdíthaták többé el.

Még mielőtt azonban az osztrák háborút újra elkezdhetette volna, újabb aggodalma keletkezék az ország éjszaki részében. A hatalmas Perényi Miklós váraiból a csöndes utasokat fosztogatni, zaklatni kezdé. Több alattvalói és némelly Lengyelországból jövő kereskedők panaszára neki ismételve írt, őt az útasok és kereskedők háborgatásától és ez által a királyi jövedelmek csonkításától komolyan eltöltötte, sőt neki személyes megjelenésre és kicsapongásainak igazolására határnapot is tűzött ki; de ez parancsait makacsúl megvetve sem előtte meg nem jelent, sem a kereskedők és más utasok kirablásaival nem hagyott föl, sőt az idegeneket fenyegetései által az országba jöveteltől végkép elijesztette. Azért Kassa városának, királyi neheztelésének terhe alatt, komolyan megparancsolja július 21-dikén, hogy rögtön minden vívó szereivel szállja meg Perényi Miklós

szabadon, és többé sem a nevezett püspök sem más akárki folyamodására ezen adóssága miatt háborgatni ne merje. Datum Bude Sabatho proximo post festum Sacratissimi Corporis Christi, anno eiusdem 1483. *Oklevéltár, DCCVI. sz.*

¹⁾ Datum Romae die 10. martij 1484. *Raynaldus, Annal. Eccl. XIX. d. 333. l., Freynal, Annal. IV. d. 173. l.*

sztropkói várát és azt minél előbb adja át a királyi hárminczadosnak, hogy ez után az útasokat védhesse s a károsultaknak elégtételt szerezhessen ¹⁾. Ezen rendeletnek kívánt sikere nem lévén és Perényi Miklós rablásait mind folytatván, Mátyás Bajnai Both András királyi udvarnokot küldötte teljes felhatalmazással a dühös vakmerőnek a felső vidékbeli híveinek segítségével megszállítására, az illető hatóságoknak october 7-dikén megparancsolván, hogy mindenben; mit az ő nevében rendelend, engedelmeskedjenek ²⁾. De még mielőtt ezen parancsolat teljesezésbe ment volna, Perényi Miklós meghalt és testvére Perényi István zempléni főispán, — ugyanaz, ki a múlt évben sz. Mihály napja körül némelly, szüretre Szántóra menő kassai polgárokat vizsolyi birtokában megrohanván, ellenök tetemes és vérontással összekötött hatalmaskodást követett el ³⁾, és az-ólta a városiak ellen hatalmaskodni meg nem szünt ⁴⁾, —

¹⁾ Datum Bude feria secunda proxima ante festum b. Marie Magdalene anno domini 1483. *Oklevéltár, DCCVIII. sz.*

²⁾ A királynak Kassa városához szóló illy értelmű levélét, Datum Bude feria tertia proxima post festum b. Francisci confessoris, anno domini 1483. közöljük *Oklevéltár, DCCIX. sz.*

³⁾ Már feljebb emlékeztünk mellesleg Mátyásnak martius 20-dikéről (Datum Bude feria quinta proxima post dominicam Judica anno domini 1483.) a jászai conventhez intézett parancsáról ezen hatalmasság megvizsgálása s a bepanaszoltnak a királyi személyes jelenlét elébe idéztetése iránt *Oklevéltár, DCCIII. sz.* A jászai convent ennek következtében aprilis 6-dikán a vizsgálatot megtette, a panaszt mindenben helyesnek találta, Perényi Istvánt megidézte és erről Mátyást aprilis 12-dikén tudósította. *Oklevéltár, DCCV. sz.*

⁴⁾ Bizonyítja ezt a királynak egy november 29-dikén a szepesi káptalanhoz intézett kemény parancsa, mellyben annak meghagyja, hogy azon két rendbeli jelentő levele helyett, mellyet a mondott káptalan Kassa városa részére Perényi István ellen némelly hatalmaskodások ügyébeni törvényes nyomozásról minap kiadott és melylyek helyett, miután azok véletlenül elvesztek, a város felszólítására újakat adni vonakodik, ezen parancsa vételével rögtön adjon az előbbiekkal mindenben megegyező leveleket, vigyáztván arra, hogy e részben csalás ne történjék, Datum Bude in vigilia festi. Beati Andree apostoli anno domini 1483. *Oklevéltár, DCCXI. sz.*

minden jószágait elfoglalván, és saját féktelen vad természetével ösztönözve rokona példáját követvén, ezekből a vidéket zsákmányozó kiutéseivel szorongatta, sőt mi több Uj- és Sárosváraiba a király hatalmának és tekintetének megvetésével az ez iránt vett hiteles tudósítások szerint idegen katonaságot szándékozik fölvenni. Az elfoglalt jószágok közt volt a füleki erősség is. Az ennek elvételére rendelt királyi hadnagyt és sereget a makacs alattvaló és tisztviselő, ki épen itt tartózkodék, azon hűségéről, mellyel királyának és urának le volt kötve, megfelejtkezve nem csak nem bocsátá be, hanem tűzzáporral fogadá. Ezen újabb rendtelenségek tekintetéből a király meghagyja Lábatlani Andrásnak, hogy a szomszéd vármegyéket és városokat személyes fölkelésre szólítsa föl és segítségökkel a szemtelen pártütőt alázza meg, mindenek előtt pedig az említett Uj- és Sáros várait vívja meg. Parancsolat ment november 15-dikén egy uttal az illető hatóságokhoz, hogy személyesen fölkelvén, fegyveresekkel, különösen a városok ágyuikkal és tarackokkal Lábatlani zászlói alatt minél előbb seregeljenek össze, neki az említett várak megvívásában, az idegen zsoldosok bémenetelének hathatós gátlásában segédül legyenek, és az ő rendeletének mindenben engedelmesskedjenek ¹⁾. Valamivel később ugyanezeknek tudokra adván, hogy Lábatlani András, már ekkor alkalmasint a Perényiek fő hatalmának meggyőzése után sárosi és sztropkói kapitány, Perényi Istvánnak több várai közt még Terebesnek megvívásával is meg van bízva, december 10-dikén meghagyja nékiek, hogy őt mindenkép segítsék, miért megjutalmaztatásukról bizonyossá teszi ²⁾. Lábatlani

¹⁾ A Bártfa városához szóló parancsot, Datum Bude feria sexta proxima post festum S. Bricii anno domini 1483. közli *Wagner, Comit. Sáros. 190. l.*; a Kassa városához intézettet, melly mindenben megegyezik amazzal, ugyanazon napról adjuk mi *Oklevéltár, DCCX. sz.*

²⁾ A Bártfa városához szólót Datum Bude feria IV. post festum Conceptionis Marie anno domini 1483. kiadta *Wagner c. h.*; a Kassa

a reábizottakban ügyesen eljárta, Perényi Istvánt megalázta; ez ennek következtében a fölségsértésben elmarasztaltatott, minden jószágát elkoboztatták, és azokat fia csak később nyerte vissza kegyelem útján ¹⁾).

A háború Fridrik és Mátyás közt a lassú és kétséges folyamatú alkudozások alatt időkeletesen nem szűnt volt meg. Lajta melletti Brucknál állott még Dávidházi István egy tetemes sereggel ezen városkát távolról bérekesztve; egy más nagyobb sereg Pozsonynál tanyázott, a minden felől ide rendelt csapatok által napról napra növekedve és a király további rendeleteit várva. Innen némelly egyes csapatok időről időre Osztrákhonba ütöttek, pusztítva egész Bécs környékéig nyomultak, úgy hogy a városiak 3000 arany forint fizetése mellett kénytelenítették Orsolya napjától számítva hat hétre fegyverszünetet vásárolni, hogy szünetüket elvégezhesék csöndességben ²⁾. Krainában 1483. végén Mátyás emberei karddal kezökben mászták meg Klingensfels várának falait, és a király a várat Thurn Györgynek adta ³⁾. Kärnthenben Geréb Péter ⁴⁾, kitűnő vitézség mellett egyenes lelkű, szavának álló s azért köz tiszteletben részesülő férfi, a királynak unokaöccse, erélyesen de a tartománynak feldúlásával folytatta a háborút. Több várakat, városokat és helységeket hódított meg; csak két sziklavár, Seldenheim Klagenfurt mellett és Dietrichstein, melly a most is virágzó osztrák hercegi s grófi családnak adott nevet, nyujtott komolyabb ellentállást. Amazt Lichtenstein Miklós a tartomány örökös marsallja oltal-

városához intézett ugyanazon napról, melly amazzal mindenben megegyezik, megvan *Oklevéltár, DCCXII. sz.*

¹⁾ *Bonfin I. tiz. 1. könyv, 19. l.* Has. Szirmay, *Notit. Comitatus Zemplén, 40. l.*, Ugyanő, *Notit. Topogr. Comitatus Zemplén. 239. l.*

²⁾ *Tichtel, Diarium Rauchnál II. d. 538. l.*

³⁾ *Valvasor, XI. könyv, 306. l.*

⁴⁾ *Fugger, Spiegel d. Ehren, 924. l.* őt Máté Péternek, *Megiser e. h. Merepeternek* nevezi; *Fessler e. h. V. d. 374. l.* ebből Garrai Pétert csinál.

mazta mind addig, míg minden eleségből kifogyván kénytelen volt azt átadni, mind az urakra mind a szolgálkra nézve fegyvereikkel, kincseikkel és minden vagyonaikkal szabad és bántatlan kimenet kikötése mellett, mire a vidék nagy csodálkozására Geréb Péter minden tétovázás nélkül és egész őszinteséggel állott, egyenesen kinyilatkoztatván, hogy neki szabott utasítása van a tartományt királyának mint kegyes urának meghódítani, nem pedig annak lakosait sajátjoktól megfosztani. Nagyobb baj fejlődött ki Dietrichstein alatt, melyet a tartomány örökös pobárnoka Dietrichstein Pongrácz épen olly kitartással mint ügyességgel védelmezett, a megszállók minden vívásait visszavervén, minden ügyeketelt meghiusítván. Itt is az eleség hiánya mutatkozni kezdé, midőn Weiszpriach Boldizsár a tartomány főkapitánya több jól megrakott társzekerekkel egy tetemes sereg födözése alatt megjelent, s az előre értesített őrsereg segítségével, melly vele egyszerre támadta meg a megszállókat, egy véres csata után, mellyben Dietrichstein Gerébet két helyen sebesítette meg, nem csak eleséggel látta el a várat, hanem némelly nyugodt katonákat is vetett abba. Ázonban végre ezen eleség is elfogyott, a szükség napról napra növekedett, a segedelem reménye elenyészett és Dietrichstein kénytelen volt magát megadni: Geréb neki is megadta a szabad elmenetelt mind magára mind embereire nézve, fegyverrel és minden pogyászaikkal, de a várat magát még az őrsereg tökéletes eltávozása előtt légbe röpíttette ¹⁾).

Mihelyt Geréb János Fridriktől visszajött, és ennek, mint előre leheté látni, kevesbbé kielégítő feleletét elhozá, a háborúzást Mátyás egész erővel elkezdé. Fő szemügye a már igen szorult állapotban lévő Bruckra volt fordítva, annyival is inkább, mivel ez által további működéseiben sergei hátát bátorságosítá. Dávidházi új sergekkel erősítetve azt januárius 19-dikén 1484. körül fogja ²⁾, és min-

¹⁾ *Megiser, Annal. Carinthiae 1223. l.*

²⁾ *Bonfin e. h. 452. l. és Tichtel, Diar. Rauchnál II. d. 538.*

dent elkövetett az erősség megvételére, de a legjobban irányzott lövéseket és a falakban ezek által tett romlásokat az őrsereg vitéz kitartása, mindenre kész elszántsága és fortélylyal párosult bátorsága minden sikertől meg tudá fosztani. Végre a falaknak azon részeit, mellyek legtöbbet szenvedtek és a hol a betörés leginkább vala reménylhető, gondosan kikémlelvén, közönséges vívást rendel, rövid de megható beszéddel buzdítja katonáit, személyesen veti magát eléjükbe és köz lelkesedéssel vezérli őket a dicsőség útjára. Az őrsereg ugyan most is mindent megtett a gyengült oldal oltalmára, de az éjjelnappali rongálások kligazításában kifáradva utoljára is kénytelen a vezérok példája által feltüzelt vívóknak engedni. Dávidházi maga volt első a falakon és hat órai megfeszített munka után a magyarok kezébe juta a város ¹⁾ februárius 24-dikén ²⁾. Az őrsereg nagyobb része most a várba vonta magát, hol még néhány napig daczolt a győzedelemeik által feltüzelt magya-

I. A két egykorú író igen különbözik egymástól ezen megszállás előadására a különösen annak idejére nézve. Amaz azt állítja hogy a megszállás mindjárt tavasszal 1483. kezdődött, mihelyt az időjárás engedte, négy hónapig sikertelen folyt, ekkor egy közönséges vívás következtében jutott a város a magyarok hatalmába és 14 nappal később kénytelenítette magát a vár megadni, az éhség miatt nem tarthatván magát tovább. Emez szerint a megszállás januáriusban 1484. indult meg, februáriusban vívatott meg a város, mártiusban a vár. Mí az utolsónak, ki az egész idő alatt Bécsben tartózkodott, napló könyvét azon időben írta, több hitelt adva a napokra nézve, ezt követjük. Azonban egyszersmind elfogadjuk Bonfintól azt, hogy már jóval előbb elkezdődött egy ízben a megszállás, de később a közbejött alkudozások miatt félbeszakasztott, és csak januárius 19-dikén kezdődött el megint új erővel; így kívánván a két íróat egyeztetni, annyival is inkább, mivel a többi írók is, mint *Sigler Béniél 62. l. és de Roo, IX. könyv, 347. l.*, utánok pedig *Pray, Annal. IV. d. 159. l., Katona e. h. és Fessler, V. d. 385. l.*, ezen megszállást 1483-ra tessik.

1) *Bonfin e. h.*

2) *Engel e. h., Mátyás napján Tichel e. h. 539. l.*, a tél végén *de Roo e. h.*

rok ügyekezeteivel, végre kénytelen volt magát az eleség hiánya miatt martius 12-dikén megadni ¹⁾).

Míg ezek Bruck alatt történtek, a másik magyar sereg Pozsonynál mozgásba tette magát és Bécs felé közeledt, ezen várost mind jobban és jobban körül fogja, a passauai káptalantól megvásárolt és már jóval előbb átvett St.-Pöltent megerősíti ²⁾. Neukirchent, Schottwient és Markersteint majd minden ellentállás nélkül elfoglalja ³⁾, és így az eleség bevitelét a Duna jobb oldaláról akadályoztatja ⁴⁾. A szükség már ekkor nagy mértékben mutatkozik a népes városban ⁵⁾; mire az előljárók jónak láták segélyért Fridriket felszólítani, de ez őket csak pusztá igéretekkel kívánta békétkérésre bírni. Már sz. Pál fordulása napján tudósította egy követség a császárt fővárosának készülő veszélyéről ⁶⁾; martiusban egy új követség sürgette az ekkor ígért de még mind meg nem jelent segélyt; a császár pünkösdig buzdította a várost ellentállásra, ekkorra annak a megszállástól fölmentésére biztos reményt nyujtván ⁷⁾. Így tehát a város magára hagyatva a nagyobb erőnek nem tudta ellentállani; Mátyás seregei mind inkább és inkább közelítének a császárok lakához; április 4-dikén Stammersdorf kezékbe jut; ezt nyomban követi Klosterneuburg körül fogása, melly csakhamar megadta magát ⁸⁾; nagy-csütörtökön vagy április 15-

¹⁾ Engel e. h., pridie Gregorii Tichtel e. h., egy hónappal a város megvétele után de Roo e. h., 42 nappal az után Bonfa e. h.

²⁾ A mülki évszám Pez Jeromosnál I. d. 267. l. Has. Annal. Styriae III. d. 574. l.

³⁾ Pray, Annal. IV. d. 160. l.

⁴⁾ Így nevezetesen martius 4-dikén a magyarok 200 embert fogtak el, kik eleséget akartak a városba szállítani. Tichtel Rauchnál II. d. 538. l.

⁵⁾ Már az 1484-dik év elején egy tyúk 40 fillér, egy tojás két fillér volt, kevéssel pedig Bruck megvétele után egy mérő búsa egy font filléren (una libra denariorum), egy fej káposzta egy talléron kelt el. Tichtel e. h. 538. és 539. l.

⁶⁾ Tichtel e. h. 538. l.

⁷⁾ Ugyanó ugyanott 539. l.

⁸⁾ Tichtel hibából említi itt Klosterneuburg helyett Korneubar-

dikén a kahlenbergi várat vívják meg a magyarok délután két óraker, ugyanaz nap két órával későbbre a hegy tövében felhányt két erősséget. Mind ezen előlépések mellett még a Duna nem lévén kezökben, az eleség bevitelét a folyó segítségével nem tudák egészen gátolni. Nagy-pénteken vagy is aprilis 16-dikán tíz eleséggel terhelt hajó Steinból és Kremsből küldve számos veszélyek és a magyar íjászok sűrű lövései közt károsodás nélkül tuda a városba hatni, a kiéhezett nép nem kis öröme 1).

Mátyásnak a háború ezen kedvező s gyors folyamáni örömet némikép megzavarák azon surlódások, mellyek Erdélynek két fő embere: Báthori István vajda és Geréb László püspök közt támadtak és ezen tartományt nagy kedvetlenségekkel fenyegették. Ez élesebb kifejezésekben vádolta el amazt, hogy egyházi hatóságába vágva, magának a lelkészek és más egyháziak személyére nézve is törvényes hatóságot tulajdonít. Ugy látszik, a harczok közt megöszült vezér nem sokat aggdott a törvénykezés külső alakjaival és egyedül igazságszeretete belső sugallásai által vezéreltetve katonásan kívánt minden tárgyat bevégezni. Mátyás ennek következtében egy keményebb szerkezetű nyílt rendeletet adott ki, mellyben az erdélyi néposzket és minden más egyháziakat személyeikre nézve a vajdáknak minden hatósága alól, melly ha eddigelő létezett volna is, csak bitorlás útján gyakoroltathatott, egyáltalában fölmentvén, Báthori István vajdát, alvajdait és ezeknek minden utódjait az egyháziak személyes ügyeinek tárgyalásába avatkozás-tól komolyan eltilja 2). Valószínűleg ezen lépés egyik fő oka volt azon személyes ingerültségnek, melly a kenyér-

got. Még sokkal inkább hibáz *Fessler V. dar. 385. l.*, midőn azt állítja, hogy az első még 1483. végén az alkudozások megindítása előtt adta meg magát; ez ellenkezik a többi írókkal és az események menetelével.

1) *Tichtel e. h. 539. és 540. l.*

2) *Datum Budae feria quarta proxima post. dominicam invocavit (martius 7-dikén és nem 10-dikén, mint Katona határozza meg) anno domini 1484. Hevenesi kézfrataiból közli Katona, IX. d. 535. l.*

mezei nyers hős későbbi magaviseletéből királya, jóltévéje sőt mondhatni barátja irányában kitört, annyival inkább, mivel az ő nyilvános megszegyenítésével diadalmaskodó vetélytársa, Mátyásnak kegyelme által még ezen évben újabb kitüntetésben részesült. A király ugyanis a szent-széknél hatályosan közbevetette magát az iránt, hogy ezen kedvenc rokonát oldalagos követének nevezné ki Magyarországra, mit attól meg is nyert ¹⁾. Ezen hivatal már ekkor ugyan össze volt kötve az esztergomi érsekséggel, de a mostani körülmények közt ennek minden sérelme nélkül ruháztathatótt másra, miután ezen egyházi megye ügye még mindig függőben volt a megszőkött Beckenslöer miatt. Ez ugyanis a salzburgi érsekségbeni megerősítését a szent-széknél sürgetvén, egyszersmind azt is kérte, hogy az esztergomi érseki címet e mellett mind addig megtarthassa, míg Mátyás a salzburgi egyháznak még mindig birtokában lévő jószágait ki nem adja, ezen egyháznak szellemi kormányát idő közben átvenni vonakodván, az esztergomiéba pedig még mindig avatkozván, bár ez iránt Mátyás az arragoniai bíbornok kinevezetethetőség a pápa megegyezésével másként rendelkezett. Ezt a szent-atyá igen rossz néven vette s a makacs főpap kérésének egyenes megtagadása s annak megjegyzése mellett, hogy ezen eljárásáért megérdemelné, miszerint mind a salzburgi mind az esztergomi érsekségre alkalmatlannak nyilváníttassék, neki csupán a császár iránti tekintetből a salzburgi egyház szellemi kormányának átvételére öt hónapi határidőt enged ²⁾. Ezen kemény parancs nem maradt siker nélkül; Beckenslöer megelégedett a salzburgi érsekség kormányával, az arragoniai bíbornok pedig mint valóságos esztergomi érsek Magyarországra jött és megyéjét átvette ³⁾. De

¹⁾ VIII. Incze pápának levele, Datum Romae die VIII. novembris 1484. *Schmitt, Episc. Agr. II. d. 101. l.*

²⁾ VIII. Incze pápa levele, Datum Romae die 29. Septembris 1484. *Schmitt, Episc. Agr. II. d. 98. l.*

³⁾ *Bonfin, IV. tiz. VI. könyve, 453. l.* Bizonyítja ezt az is, hogy még ezen évben elítélte ezen minőségben az esztergomi káptalan és

mind e mellett Geréb megmaradt tovább is elnyert hivatalában ¹⁾).

Midőn Mátyás ezen rokona mellett közbe veté magát, IV. Sixtus nem volt már életben, és VIII. Incze ült az apostoli székben. Amaz ugyanis augustus 12-dikén ²⁾, kevéssel ³⁾ az olaszországi béke ⁴⁾ kihirdetése után, — melynek, bár tiszteletére egyházat építtetett ⁵⁾, nem nagy barátja volt, — e miatti bűjában ⁶⁾ meghalt, hosszas köszvényes láz által különben is lehangolt életerejét a hirtelen gutaütés végkép megtörvén ⁷⁾. Augustus 29-di-

György sági prépost közt a dézmák felett támadt pört. *Schmitt, Archiepisc. Strig. II. d. 89. l.*

¹⁾ VIII. Incze pápa 1485-dik évi october 7-dikén kelt bullája által követi hatóságát kiterjesztette minden Mátyástól függő tartományokra. *Schmitt, Episc. Agr. II. d. 102. l.*

²⁾ *Infessura, Diar. Muratorinál Script. Rer. Ital. III. d. 2. köt. 1183. l., Volaterrani Diar. Rom. Ugyanott XXIII. d. 199. t., Sanuto, Duchi di Venez. Ugyanott XXII. d. 1234. l. Diario Sanese ugyanott XXIII. d. 817. l., Roscoes II. d. 16. l.;* Idibus Augusti *Spondanus II. d. 449. l.*

³⁾ Ötöd napra *Muratori, Annali IX. d. 546. és 549. l., Roscoes e. h.*; mindjárt más nap a vett hír után *Volaterrani Diar. Rom. Muratorinál Script. Rer. Ital. XXIII. d. 199. l.*

⁴⁾ Ezen békekötés egyfelül a szent egyesület (liga) azaz IV. Sixtus pápa, Ferdinánd siciliai király, Sforza Galeozzo János Mária milanói fejedelem, Firenze és Hercules ferrarai fejedelem, másfelül a velencei köztársaság közt 1484-diki augustus 7-dikén Bagnolóban kötöttet meg. A kötés megvan *Dumontnál Corps Dipl. III. d. 2. köt. 128. l., Lünignél Cod. Ital. Dipl. III. d. 126. l. Has. Sanuto, Duchi di Venez. Muratorinál Script. Rer. Ital. XXII. d. 1232. l.*

⁵⁾ *Spondanus II. d. 448. l.*

⁶⁾ Vagy azért mivel halála ideje eljött vagy a békéni bűjában, *Machiavelli Ist. Fior. VIII. könyv, Opere II. d. 114. l. Hasonl. Muratori, Annali és Roscoes e. h.* — Nem azért mivel rokonai felmagasztalásáról le kellett mondania, hanem mivel ezen akaratja nélkül kötött béke által a szent-szék tekintetét kissébbítve látta, *Raph. Volaterrani XXII. könyv, Raynald XIX. d. 335. l., Jacobi Volaterrani Diar. Rom. e. h.*

⁷⁾ *Spondanus II. d. 449. l., Jac. Volaterrani Diar. Rom. és Muratori Annali e. h.* — In quo felicissimo die, azt mondja In-

kén ¹⁾ választatott helyébe Cibo keresztelőd János genuai születés ²⁾, VIII. Incze neve alatt, nem minden cselszövények és ígéretek nélkül ³⁾, a bsbornoki társulat új, czélszerűbb de nem minden önzés nélkül kidolgozott és elébe tett szabályozását elfogadván ⁴⁾, és mind választása előtt mind azután azt hittel erősítvén, és mihelyt székében magát eléggé megszilárdítva érezte, mind a két hitet mint a szent-egyház jogaival ellenkezőt megsemmisítvén ⁵⁾. Nem a nagyravágyás, nem a háború szenvedélye bélyegzi uralkodását mint megelőzőjét ⁶⁾, hanem fősvénység, romlott

fessura e. h., Deus ipse omnipotens ostendit potentiam suam super terram, liberavitque populum suum Christianum de manibus viri, cui nullus regendi populi Christiani amor, nulla caritatis et dilectionis affectio, sed solum voluptas, inhonesta avaritia, pompa seu vana gloria semper et continuo precipue viguit et in consideratione fuit.

¹⁾ *Infessura, Muratorinál Script. Rer. Ital. III. d. 2. kól. 1190. l., Anonymus, Diario di Roma ugyanott 1191. l. és Muratori, Annali XIII. d. 611. l., Calvisius 809. l., Habérlin VII. d. 266. l.; quarta Kal. Sept. Spondanus e. h. 50. l.*

²⁾ *Machiaccelli e. h. 114. l., Sanuto e. h. 1236. l., Sismondí XI. d. 257. l., Spondanus e. h.; egy görög eredetű, Genuában megtelepedett nemes házból. Calvisius e. h. — Genuainak mondja őt Anonymus, Diar. Rom. e. h., és Muratori, rómainak Infessura e. h. olly megjegyzéssel, hogy atyja Cibo Áron római tanácsnok volt.*

³⁾ *Infessura, Diario e. h. 1190. l. és Sismondí e. h.; a bsbornokok egyes akaratából. Muratori, Annali e. h.*

⁴⁾ Ezen szabályozás szerint minden bsbornok 4000 forint évi jövedelmet kap, vizsgálat alá fölvétel végett csak úgy jöhet, ha a bsbornokok két harmada erre érdemesnek találandja, 24 bsbornoknál több nem lehet; míg ezen számra nem apadnak le, új nem nevezethetik, a kinevezendő 30 évesnél ifjabb nem lehet, nemzetségből a pápa csak egyet nevezhet, mindenik hit- vagy törvénytani tudor legyen, kivéven a királyok fiait, kik csak megvizsgáltatnak; a kormányt a pápa a bsbornokokkal egyetértőleg viszi. *Raynald, XIX. d. 337. l.*

⁵⁾ *Raynald e. h. 340. l.*

⁶⁾ *Sismondí, XI. d. 260. l. — Sixtusról mondja Muratori, Annali IX. d. 538. l.: di grossi conti avra avuto questo pontifice nel Tribunal di Dio. — Egyébiránt tudós volt és sokat írt; irományai sora megvan Spondanusnál e. h. 449. l.*

erkölcs ¹⁾, az egyházi hivataloknak alacsony, árveréseni osztogatása ²⁾. Ő maga nem sok rosszat tett, de mindent engedett tenni ³⁾.

¹⁾ Nyolcz nőt és ugyanannyi meghalt természetes gyermeket tulajdonstnak neki némellyek; ezen kívül egy törvényes fia és leánya is volt házasságából, mielőtt pappá lett. *Häberlin, VII. d. 266. l.*

²⁾ *Anonymus, Vita Sixti IV. Muratorinál Script. Rer. Ital. III. d. 2. köt. 1053. l., Infessura ugyanott 1182. l., Anonymi Diario di Roma ugyanott 1088. l., Valeterrani Ugyanott XXIII. d. 199. l., Sanuto ugyanott XXII. d. 1234. l.*

³⁾ *Sismondí XI. d. 260. l.*

LIX.

1484. 1485.

Mátyás a szultánnal kötött fegyverszünet által ezen oldalról magát bátorságba helyeztetve vélvén, a háborút a császár ellen egész erővel kívánta folytatni; azonban erre több pénz kellett volna, mint közönséges jövedelemforrásai adhattak. Azért a szabad királyi városokat szorította megint segedelemadásra¹⁾, és ez sem lévén elég sok költségei fődözésére, szent Mihály napján országgyűlést tartott és mintán az 1478-dik évben öt esztendőre ígért segedelemnek ideje eltelt, magának új adót ajánltatott, még pedig minden nemtelen házi gazdától egy aranyban²⁾. Egyszersmind pedig egy-

¹⁾ Mátyás levele a bártszaiakhoz, mellyben meghagyja nekik, hogy több alattvalói példája szerint öt segedelmökkel gyámolítsák és ennek fejében tüstént küldjenek 600 forintot Orbán győri püspök és királyi kincstartó kezéhez. Datum Budae Dominica quasi modo (aprilis 25-dikén) 1484. *Wagnernél Dipl. Comit. Sáros. 130. l.*

²⁾ *Engel e. h. III. d. 390. l.* azt állítja, hogy ezen segedelmet Mátyás országgyűlésen kívül vetette ki. Azonban hogy ezen országgyűlés tartatott, bizonyítja Mátyásnak egy parancsa Kassa város levéltárában (C. Nro 558.), melly mellett a lengyelek által okozot sérelmek és károk elintézését a sz. Mihály napján tartandó ország-

felül magát Lengyelország felől bátorságba teendő, másfelül pedig a Németbirodalomban barátainak számát növelendő, Kázmérral támadott némelly kedvetlenségeinek kiegyenlítése s barátságos viszonyainak helyreállítása végett Fodor (Crispus) Istvánt, Dóczi Orbánnak rokonát, ki épen ekkor jött haza Olaszország egyetemeiből, hol különösen előbb Ferrarában, később Rómában vég kiképezése tekintetéből több évet töltött, küldötte Krakköba ¹⁾); Erneszt és Albert szász fejedelmeknek pedig, kik akkor nem csak birtokaik kiterjedése, hanem személyes tulajdonaik által is nagy befolyást gyakoroltak Németország ügyeire, barátságának újabb ajánlása mellett különös követség által arany és ezüst edényeket, drága ruhákat és dőlczeg paripákat küldött ajándékol, melylyeket a töröktől vett volt el ²⁾).

A mennyire ügyekezett a király maga az osztrák háború erélyes folytatásán, ugyanannyira volt munkás annak gatlá-

gyűlésre halasztja. *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. d. 223. l.* Mi egyéb tárgyai voltak ezen gyűlésnek, adatok hiányában megmondani nem tudjuk. De nincs okunk abban kételkedni, hogy ezen segedelem itt ajánlatott meg, miután a király a magyar nemzet dicsőségét épen ezen időben fokról fokra emelte s népszerűsége ugyanazon mértékben mind inkább és inkább növekedett.

1) *Bonfin, IV. tis. VI. könyv, 453. l.* nyilván említi ezen követséget, a nélkül hogy annak tárgyáról szólna. Ezt adatok hiányában mi sem merjük bővebben meghatározni. Nem lehetetlen, hogy az általunk még a múlt évben említett kedvetlenségek Safranik és a krakkói kapitány Dombno Jakab miatt még nem voltak egészen béfejezve. — Birjuk Mátyásnak egy levelét, mellyben előadván, hogy Albert krakkói tanító és gneseni kanonok, ki hozzá és az arragoniai bíbornokhoz mint pápai követhez ügyekezett Budára némelly dolgaiban, Kassa körül több lengyel által megtámadtatott és kiraboltatott, a rablók pedig Lengyelországban találtak menedéket, ezeknek fölkeresztetését és illő megbüntetését sürgeti. *Epist. Math. Corv. IV. rész, XV. levél, 28. l.* Ezt azonban tartalmának bizonyítása szerint öt esztendővel előbb írta, midőn az arragoniai bíbornok mint pápai követ jött Magyarországra, miről annak idejében bővebben szólottunk, és így nem igen hihető, hogy ezen csekély ügy, melly különben inkább Lengyelországot illette, illy hosszús ideig elintézetlen maradt volna.

2) *Chron. Misn. Menckennél II. d. 373. l.*

sában a királyné s pártja; de minden siker nélkül, bár ez most új erőre kapott Bakacs Tamás megnyerése által. Ez egy parasztnak, a Drágfi-nemzetség jobbágynak, fia volt Erdődről Szatmár vármegyéből ¹⁾, kit a király még 1480-ban megnemesített, jószágokkal megajándékozott, kabinetjébe vett és titeli prépostnak nevezett ki ²⁾, egy ravasz és kétszínű, a körülményeket maga hasznára fordítani tudó és mostani állása által mint királyi titoknok nagy befolyásu férfiú. Ez a királynéhoz közelítve azon volt, hogy Várdai Pétert és Stein Györgyöt ³⁾ megbuktassa, mivel ezek ketten legjobban buzogván Corvin János mellett, a királyt untalan készítették, hogy ennek örökődése mellett elhatározó lépéseket tegyen, és különösen Fridriket, ki azt egyedül gátolhatta, tegye egészen semmivé.

Azalatt Osztrákhonban folyt a háború, és a király mind inkább és inkább közelített jól számított terveihez ezen tartomány meghódításában. A császáraik ugyan Wolfersdorfer alatt Eppensteint kezdék pünkösöd körül megszállani ⁴⁾, mellyet még az előbbi esztendőben Mátyásnak egyik hadnagya Königsdorfer meglepés által hatalma alá hajtott volt ⁵⁾, két bástyát építvén, honnan a várost keményen lövöldözték ⁶⁾. A közel tanyázó magyar vezérek ennek hallatára 400 lovassal s 200 gyaloggal a szorongatott városnak segítségére robogtak; Bertalan napját megelőző vasárnap azaz augusztus 22-dikén azt minden szükségeseikkel ellát-

¹⁾ Engel e. h. 390. l. helytelenül teszi Erdődöt Szabolcs megyébe.

²⁾ Ily minőségben adta ki, mint feljebb látók, a királynak egy levelét, *Katona e. h. IX. d. 362. l.* Ily minőségben fordul elő több más levelekben is. *Oklevéltár, DCCXIII. és DCCXIV. sz.*

³⁾ Ez már régtől fogva birta Mátyás bizodalját, és egyike volt legmeghittebb tanácsnokainak, mint ezt feljebb láttuk. *Has. Eschenlöer e. h. III. d. 335. l.*

⁴⁾ *Unrest, Chron. Austr. Hahnnál, I. d. 689. l.*

⁵⁾ *Unrest e. h. 688. l.*

⁶⁾ *Ugyanő ugyanott 690. l.*

ták ¹⁾, de visszajövet a császáriak által megverettek; Lichtenstein és Weiszpriach fogságba estek 81-ed magokkal, 16 elesett, a többi elszaladt ²⁾. Nem soká azonban egy más magyar sereg érkezik a vár fölmentésére; Wolfersdorfer maga mellé vevén a seckani katonás püspököt, elébe megy; de, miután ennek észrevételével az őrsereg is egy alkalmas kiültést tett, két tűz közé jön, a püspök 100-ad magával elfogatik, 400 osztrák pedig összevagdaltatik. Később a püspök Lichtensteinért kicseréltetett ³⁾.

Bécs volt azonban már most Mátyásnak fő szemügye, jól tudván hogy ettől függ az egész tartomány sorsa ⁴⁾; ide központosította minden erejét. Miután Müdling, Brunn és Gumpoldskirchen megadták magokat ⁵⁾, Bécs szorosabb körllfogása a Duna jobb partján eszközöltetett, de még a balt is szükség volt elfoglalni, hogy a cél elérhessék. Ezen oldal kulcsa volt Korneuburg és ezt kívánta a király meghódítani. Dávidházi ⁶⁾ vesz parancsolatot ennek eszközzésére, és már április 10-dikén Bruck vitéz megvívójának

¹⁾ *Ugyanő ugyanott 691. l.*

²⁾ *Ugyanő ugyanott 692. l.*

³⁾ *Ugyanő ugyanott 693. l.* — Mátyás seckai püspök elfogatását Miksa császárnak egy 1494. július 27-dikén kelt oklevele szerint, melly megvan *Annal. Duc. Styriae, III. d. 604. l.*, másként adja elő *Julius Caesar, VI. d. 370. l.* azt állítván, hogy ő Eppensteinet oltalmazta és inkább elfogatta magát, hogysem azt átadta volna.

⁴⁾ Ezt a bécsiek magok is sejdítették és az egyetem már november 23-dikán 1482. gondoskodott nagyobb mennyiségű gabona s liszt beszerzéséről. *Kink, I. d. II. köt. 103. l.*

⁵⁾ *Unrest e. h. 695. l.*

⁶⁾ *Bonfin, IV. tiz., VI. könyv, 452. l.* és *de Roo, Hist. Austr. IX. könyv, 257. l.* — *A Chron. Mellic. Pez Jeromosnál e. h. I. d. 267. l., a Cillei grófok évkönyve, III. sz. Annal. Styriae, III. d. 160. l., maga az Annal. Styriae, III. d. 375. l. a dárrensteini évkönyv Duellii Misc. II. d. 120. l. és Haug, Ungr. Chron. 60. l.* a magyarok vezérért Korneuburg alatt Csernahorai Dobesnek mondják. Azonban a magyar ügyekben jártas Bonfinnak és gondos de Roo-nak e részben több hitelt gondoltunk adhatni, minden újabb írókat követve, kivéren *Julius Caesárt VI. d. 255. l.*, ki Dobesről szól.

ágyui Korneuburg falainak voltak szegezve ¹⁾. Kienberger Burghard ²⁾, a vitéz várnagy, semmit sem mulasztott el a nevezetes erősség oltalmára. Éjjelenként nem kis megerősítéssel fölvetett sánczok töltötték be azon rézseket, melyeket a magyar ágyuk nappal a vár falaiban csináltak; a megszállók minden ügyekezetei hatalmasan akadályoztatnak, és midőn lehetett, semmivé tétettek, az őrsereg versenyezve követvén paraucsnoka példáját a fáradalmak békés eltürésében, az erők kétszeres megfeszítésében ³⁾; bár ezen városnak lövöldözése olly tüzesen folyt, hogy az ágyuk durranásait éjjel nappal lehetett Bécsben hallani ⁴⁾, untalan emlékeztetvén a főváros lakosait azon sorsra, melly rájuk vár. — Fridriknek a két város megtartása igen szívéen feküdt. Azonban Bécs fölmentésére lepadt segédforrásai elégtelenek valának; ezt tehát csak eleséggel kívánta ellátni s a további ellentállásra alkalmassá tenni, míg minden összegyűjthető seregeit Korneuburg fölmentésére indítá meg. Parancsára Prässing kapitány némelly hajókat mindenféle eleséggel megrakva és a szükséges védkatonasággal ellátva indít meg a Duna vizén Bécs felé a szorongatott és már majd mindenben szükségét szenvedő lakosok fölsegélésére. A magyarok ezeket ugyan Mauternnál megtámadják, a partok mellett kísérő védkatonaságot megverik, de a hajókat útjukban gátolni nem tudják ⁵⁾. Így május 5-dikén tizenegy hajó, — a tizenkettedik az útban sülyedett el, — buzával, lisztel, szalonnával, vajjal, kenyérral és hússal terhelve

¹⁾ In vigilia Palmae. *Tichtel, Diarium Rauchnái, II. d. 541. l.* — *Engel e. h.* alkalmasint csak elhamarkodásból teszi a megszállást husvét szombatjára azaz aprilis 17-dikére. Közönségesen bőjten történtnek mondják *Unrest e. h., Chron. Monast. Mellic. Pex Jeromosnál, I. d. 267. l.*, a III. Cillei évkönyv, *Annal. Styriae III. d. 160. l.*

²⁾ *Tichtel e. h. 544. l.* tartotta fel a vitéz vezér nevét.

³⁾ *Bonfin e. h.*

⁴⁾ *Tichtel e. h. 541. l.*

⁵⁾ *Chron. Monast. Mellic. e. h.*

a városi nép örömjaja közt úszott a város falai alá ¹⁾, ezt az első szükségűtől egy időre fölmentendő.

Kevesebbé kedvezett a szerencse a császárnak Korneuburg fölmentésében, mellynek megvívását Dávidházi május 11-dikén egész erővel és kettőztetett tűzzel, de sikeretlenül kísértette meg, bár némelly bátrabb csatárai már a falakra felhatottak volt, kénytelen végre is nem csekély veszteséggel visszavonulni és szándékával felhagyni. Wolfersdorfer vezérelte a város fölmentésére megindult császári csapatokat, mellyek stájer, bajor és sváb zsoldosokból állottak ²⁾. Dávidházi, kémei által tudósittatván a fölmentő sereg közegetéséről, serege nagyobb részével tüstént elébe megy, azt június 16-dikán ³⁾ Leitzersdorfnál megtámadja. A két sereg összecsapása igen kemény és tüzes volt. A magyarok eleintén visszanyomattak; de az osztrákok, a helyett hogy a nyert előnyt használták volna, zsákmányvágyuk által vezéreltetve a majdnem egészen magára maradt tábornak esnek. Ez alkalmat nyújt Dávidházinak a futók megtérítésére, a rend helyreállítására. Az ütközet megújul, a magyar nehéz lovasság a császáriakat oldalba fogja, ezek egy órai makacs ellenállás után engedni kezdenek, majd rendetlen futásnak erednek, szétverve a csatátért táborukkal együtt a győzedelmesek kezében hagyják ⁴⁾. A jól felszerelt, 6000 főből

¹⁾ *Tichtel e. h.* — *A mölki monostor évirata e. h.* ugyan ezen segedelem megérkezését a korneuburgi megszállás kezdete elébe teszi, de több hitelt érdemel az ekkor Bécsben tartózkodó *Tichtel, Has. Kink, e. h. I. d. 2. köt. 103. l.*, hol a *Conspectus Univers. Viennensis* szerint a hajók megérkezése május 7-dikére tétetik és megjegyzetik, hogy a város ez által egész esztendőre el volt látva.

²⁾ *Tichtel e. h. 543. l.*

³⁾ Azaz szerdán Vida napja után, a *Cillei grófok évkönyve, III. sz. Annal. Styriae* és *Haug e. h.* — *A dürrensteini évkönyv Duelliusnál e. h.* az ütközetet sz. Vida napjára azaz június 15-dikére teszi. — *A mölki évirat* szerint *Pez Jeromosnál e. h.* az ütközet istriduo festo Corporis és így június 19-dikén történt volna.

⁴⁾ *Bonfin, de Roo e. h., Fugger, Spiegel d. Ehren, 927. l.*, a *Cillei grófok évkönyve, III. sz. Annal. Styriae*, a *dürrensteini évkönyv Duelliusnál* és *Haug, Ung. Chron. e. h.*

álló seregből 1000 maradt halva, míg a 7000 főt számláló magyar sereg vesztesége aránylag nem volt nagy¹⁾).

Igy a körülszállottak megfosztattak minden reményöktől a fölmentés iránt; de annál szilárdabbul megmaradtak szándékuk mellett magokat utolsó csepp vérökig oltalmazni. A bátor Kienberger nemcsak nem szűnt meg a város oltalmára mindent elkövetni, mi hatalmában állott, hanem a megszállókat gyakori kiűtések által nyugtalanítá, munkálataikban gátlá. Egy illy alkalommal Dávidházi, az ezen esztendei táborozás fényes hőse, egy golyó által találva holtan terült el a földre²⁾. Ezen kedvelen esemény a megszállottak bátorságát növelte, míg a megszállókét gyöngítette. Mátyás személyes jelenlétével kívánta azt megint éleszteni³⁾. A fővárost, hol töltötte majdnem az egész élet⁴⁾, —

1) *Unrest és a dürrensteini érkönyve Duelliusnál e. h.*

2) *Tichtel e. h.*

3) *Bonfin és de Roo e. h.*

4) Az eddig említett okleveleken kívül bizonyítják ezt még a következők: — Február 11-dikén Besztercze városa panaszára az ország minden hatóságának, különösen Bonczhida, Buza, Régen és Vásárhely bíráinak, valamint Magyarország és az erdélyi részek minden sorsú birtokosainak a legszorosabban megparancsolja, hogy a mondott városnak, melly különben is az ő saját örökös birtoka, polgárait és lakosait kiváltságaik ellenére a városokon és piaczkokon valami szokatlan és törvénytelen fizetésre szorítani ne merjék; különben eszennel felhatalmazza az erdélyi vajdákat, alvajdákat és azon megyék fő- s alispánait és szolgabiráit, mellyekben ezen rendelet talán meg nem tartatnék, hogy az e tekintetben engedetleneket annak megtartására minden egyes esetben a szokott terheltetésekkel szorítsák. Datum Bude in festo b. Benedicti Abbatis anno domini 1484. *Oklevéltár, DCCXIII. sz.* — Ugyanaz nap csakugyan a mondott város polgárai, lakosai s kereskedői panaszára, — miszerint őket, jöllehet a magyar királyok és különösen atyja Hunyadi János által a vámfizetés alól örökre fölmentették, Erdélyben némelly vámszedők erőszakkal vámfizetésre szorítják és így megkárosítják, — megparancsolja Erdély minden vámszedőinek, szintűgy a királyi és királyneikiaknak mint más magánosokéinak, hogy a panaszosokat e tekintetben többé háborgatni ne merjék; ellenkező esetben meghagyja Báthori István országbíró és erdélyi vajdának, alvajdájának, a megyei fő- s alispánoknak és szolgabiráknak, hogy azon vámosokat, mellyeknél

miután barátjának, a hivatalokban megőszült, becsületessége, tántoríthatatlan igazságszeretete, a hazához és fejedelméhez hűsége által annyira megkülönböztetett Ország Mihály-nak idő közben történt halálával¹⁾ a nádori hivatal helyet-

e parancsa meg nem tartatnék, az ő részére foglalják el, bizonyossá tévén az említett megyei tiszteket hogy, ha e tekintetben hanyagúl járnak el, őket hivatalaiktól meg fogja fosztani. Datum Bude in festo b. Benedicti Abbatis anno domini 1484. *Oklevéltár, DCCXIV. sz.* — Ugyanazon hó 21-dikén Zipser Kelemen és Szabó Gergely kassai polgároknak városuk nevében tett kérelmére, — mellyben a városnak a királyi szolgálatban eddig tett fáradozásai, továbbá a város megerősítésére, különösen pedig egy most építeni kezdett védfal emelésére fordított és még fordítandó költségek, valamint a város lakosai által a mult években Sztropkából szenvedett káraik tekintetéből némi könnyebbségért esedeztek, — királyi kegyelméből a városnak 1500 arany forintot tevő évi királyi bérét két egész esztendőre elengedi, olly formán, hogy abból a város 2000 forintot a maga segélyére tartson meg, a harmadik ezerből pedig a sztropkói várból megkárosított lakosokat elégítse ki, e rendeletének megtartását kincstartójának Orbán győri püspöknek és minden királyi kincstartói úgynököknek a legszorosabban kötelességökké tévén. Datum Bude die dominico proximo post festum b. Valentini martiris anno domini 1484. *Oklevéltár, DCCXV. sz.* — Megint azon hó 27-dikén rendelkezett némelly nagyváradi polgárok portékáinak letartóztatása ügyében, Datum Bude in dominica reminiscere anno domini 1484. *Kovachich, Form. Sol. 196. l. 70. sz.* — Martius 24-dikén István dömői prépost és királyi titoknok és Horváth János királyi udvarnok panasza következtében, — miszerint Gressel pozsonyi polgár néhai testvérök Horváth Görgynek nála letett javait nékiek kiadni vonakodik, azt állítván hogy Horváth kis fia tartására atyja megbizásából bizonyos, még meg nem térített összeget költött, — megparancsolja Pozsony városa tanácsának, hogy e levele vételével Gresselt maga elé hivatván, a kérdéses összeg mennyisége iránt eskettesse meg s a nála maradt vagyont ezen összeg értékéig igazságos becsű mellett hagyja nála, a fölösleget pedig a nevezett panaszlók e végett megbizott emberének, ki ezen levelet előmutatandja, szolgáltatassa kezéhez, maga igazolásául e parancsot megtartván. Datum Bude in vigilia festi annunciationis beate Marie Virginis anno domini 1484. *Oklevéltár, DCCXVI. sz.*

¹⁾ Mikor halt meg Ország nádor, határozottan megmondani nem tudjuk. *Fessler* szerint *V. d. 451. l.* a következő 1485-dik évben ugyanazon golyó vetett véget életének, melly Ebersdorf megszállásánál Mátyásnak magának volt szánya, Honnan vette ő ezen állítását,

tes folytatását Dóczi Orbán egri püspökre bízta volna ¹⁾, — seregeihez Korneuburg alá megindult ²⁾.

Út közben vette a király azon kedvetlen tudósítást hogy Bajazed tetemes sereggel Moldvába ütött, ezt tömérdek seregével elborította, és ennek két nevezetes várát, Kiliát (Achillea) a Duna éjszaki kiömlésénél és Neszter-Fejérvárat (Nister Alba, Akierman, Bielgorod, Moncastron) a Dniester torkolatánál egész erővel megszállotta ³⁾. István vajda nem tudta ellentállani, az erdők közé vonta magát és csak apróbb csatázásokban kívánta a török sereget rongálni, előmenetelét gátolni ⁴⁾. Első hevében az utolsó fegyverszünet

nem tudjuk; de azon körülmény, hogy az agg nádornak nyomát már ezen idő tájban veszítjük el, igen valószínűvé teszi ekkor történet halálát.

¹⁾ *Bonfin, I. tiz., I. könyv, 3. l.* csak közönségesen mondja róla: per multos annos praetorii praefecturae (gereret), quam palatinatum dicunt. De minden körülmények oda mutatnak, hogy ő mind Szapolyai Imre nádorsága előtt, mind ennek halála után helyettesen viselte a nádori hivatalt; sőt Bonfinnak azon állítása is, hogy ezen hivatalt sok évig kezelte, ide látszik mutatni.

²⁾ Még september 25-dikén Budáról engedte meg a kőszegieknek, hogy boraikat a hazában úgy, mint a külföldön akárhová vihessék eladás végett, előbbi parancsa ellent nem állván, szabadon de mégis a királyi vámok és más fizetések letétele mellett, ez iránt Battyáni Boldizsárt, a kőszegi vár kapitányát, kellőleg utasítván. Datum Bude sabbato proximo ante festum b. Michaelis Archangelii anno domini 1484. Cornides irományaiból *Katona, IX. d. 563. l.* De már november 11-dikén Pozaonyból ajándékozta meg fiát Corvin Jánost némelly jószágokkal egy adománylevelében, Datum Posonii in festo beati Martini episcopi anno domini 1484., melyet *Oklevéltár, DCCXIX. sz.* adunk és a melyre még annak idejében visszajövünk.

³⁾ *Pethő, Magyar Krón. 87. l., Schmidt, Imper. Ottom. I. d. 53. l., Schells, Gesch. v. Oest. VII. d. 216. l.* — Ezen megszállásban vitézkedett legelőször a török zászlók alatt a krimi khán 50,000 úgy nevezett tatárral. *Hammer, Osm. Gesch. 288. l.*

⁴⁾ *Engel, Gesch. d. Wal. u. Mold. I. d. 182. l. és II. d. 145. l.* — Ezen eseményre látszik a brassai egyház felirata célozni, midőn azt mondja: Valachi a turcis vincuntur et subiguntur. — Ezen alkalommal akarta Chevalier szerint, Voyage de la Propontide, egy derwis megölni a szultánt, koldulás színe alatt közelítván hozzá, és en-

ezen váratlan megtörését rögtön meg akarta Mátyás büntetni, a sereg összevonása iránt e végből mindjárt meg is tette a szükséges rendeleteket, és ez utjában már egész Nagy-Váradig hatott volt, midőn a Budára sietett király új tudósítást veszen, hogy az említett két vár kénytelen volt magát megadni¹⁾. Erre megváltoztatá előbbi szándékát, seregeit megint visszahívá²⁾ és Bajazednek levelében éles kifejezésekben lobbantá szemére hite megszegését, miután mintegy loppal vívta meg ezen két várat Moldvában, melly tulajdonképen Magyarországhoz tartozik és így a fegyverszünetbe volt foglalva. Egyszersmind azoknak visszaadását élénken sürgette, hogy kénytelen ne legyenek, úgy mond levelében, igazságomat fegyverrel kivívni³⁾. A szultán feleletében megjegyevén, miként fontolatlan fenyegetőzéseit mibe sem veszi, hogy egyébiránt készebb meghalni mint hitét megszegni, a dologra nézve előadja, hogy követének szóbeli előadása után eleinte maga is olly véleményben volt, miszerint Oláhország és Moldva a fegyverszünetbe foglalvák, de maga a kötlevel megtekintése ellenkezőt bizonyít. Ennél fogva tőle senki rossz néven nem veheti, hogy inkább az íráshoz mint a szóbeli előadáshoz tartotta magát, honnan nyilván kitetszik a fegyverszünet megszegése iránti vád helytelensége, sőt az is, hogy a várakat, mellyeknek megvív-

nek következésében rendeltetett, hogy jövendőre semmi idegen se közelíthessen magára a nagy-úrhoz, hanem mindig a kapidzsik vagy kapunállók kíséretében, kik kezeit és karjait fogják. Ezen lealacsonyító szokás az újabb időkben is fennállott még a keresztény követek fogadásakor is a fényes portánál. *Engel, Gesch. d. Wal. u. Mold. II. d. 145. l.*

1) Az első, mint *Engel, Gesch. d. Wal. u. Mold. II. d. 145. l.* és *Gesch. v. Ung. III. d. 391. l.* állítja, az ó-naptár szerint július 14-dikén, a második augustus 5-dikén, *Hammer* szerint *e. h.* Kilia július 15-dikén, Akierman augustus 9-dikén, *Fessler* szerint *V. d. 397. l.* július 26-dikán amaz, augustus 17-dikén emez, *Schmidt* szerint *Imp. Ottom. I. d. 53. l.* Bielogrod csak 1485-ben adta meg magát.

2) *Bonfin e. h. 459. l.*

3) *Epist. Math. Corv. IV. rész, III. levél, 4. l.*

vása annyi vérbe és bajba került, nem adhatja vissza ¹⁾). Szavai és állításai valóságának bebizonyítására örömet közli magát a költlevelet is. Ő egyébiránt épen nem kívánja a királylyal a jó egyetértést felbontani, mire nézve Moldvának további meghódítását tüstént félbe is szakasztotta, és a két erősség várnagyjainak a béke és szomszédos barátság fentartását szoros kötelességökké tette ²⁾).

A költlevél megtekintése meggyőzte a királyt a szultán elbódadásának valóságáról, de egyszersmind azon vigyázatlan hanyagság ezen nevezetes oklevél kiadásában, melly illy kedvetlen következtetésekre adott alkalmat, annyira fölhevíté őt annak szerkesztője Várdai Péter kalocsai érsek ellen, hogy első hevében nem csak éles szemrehányásokkal, hanem megfélejtkezvén arról, mivel saját tekintélyének és egy illy magas állásu tisztviselőnek tartozik, tettelegesen is illette ³⁾). Használták a király ezen haragját az érseknek számos irgyei és ellenségei, különösen a királyné párthivei. Számos illetlen, a királyt kissebbítő, személyes sértő szavakat adtak a különben is durvaságtól nem ment és nehéz természetéről megrótt főpap szájába, mellyekkel említette Mátyásnak számos és mint ő állftá elnyomó parancsait ⁴⁾). A tüzes, min-

1) Később Bajazed ezeket úgy látszik még is visszaadta, mert Ulászló alatt megint magyar kézben találjuk azokat. *Pray, Bosnia, Servia, Valachia, Moldavia etc.* 135. l.

2) *Epist. Math. Corv. IV. rész, IV. levél, 5. l.*

3) *Révai, De Monarch. et Corona Hung. Cent. V. Schwandnernerél II. d. 683. l. és Timon, Epitome 93. l.* megverettetéséről közönségesen, *Pray, Annal. IV. d. 174. l. és Engel e. h.* felpoztatásáról szólnak.

4) Várdai elfogattatásának okaira nézve az írók nem egyeznek meg. *Révai e. h.* egyenesen a Bajazeddel kötött fegyverszünet hiányos szerkezetének tulajdonítja azt, *Timon* ellenben *Epitome e. h.* ezt kétségbe hozza. — *Bonfin e. h. 455. l.* azt állítja, hogy nyelve szabadsága hozta őt ezen szerencsétlenségbe, mivel illetlen kifejezésekkel szólott a királylyal a sok segedelmek miatt. *Istvánfi, I. könyv, 14. l.* csak közönségesen szól nyelve szabadságáról mint elfogattatása okáról. De ez, mint *Pray Annal. IV. d. 175. l.* helyesen jegyzi meg, nem elégséges ok arra. — *Tabero* szerint *I. könyv,*

den oldalról ingerelt Mátyás egészen megvonta kegyelmét tőle, őt az árvai várba zárattván (honnan később Visegrádra vitetett át) ¹⁾, és itt szoros de illendő fogságban tartván ²⁾. VIII. Incze pápa sikeretlenül vetette magát mellette közbe. Beatrix és hatalmas pártja gondoskodott arról hogy el ne bocsáttassék és csak hűséges párthiveik fészkelhessék meg magokat hízeltedéseik által a király kegyelmében. Korlátnok lett helyébe János váradi püspök. Ez időtől fogva Mátyásra minden nevezetesebb ügyekben nagy befolyást nyert ravasz felesége. A legszilárdabb jellem is kénytelen végre engedni gyöngéi mesterséges és állhatatos használásának s a ravaszúl elfödött hízeltetés bókólásainak. Ezért Mátyás, az erélyes, terveinek kivitelében állhatatos, minden kísérteteknek ellentálló fejedelem, még éltében fiának, a szép műveltségű de lágy és szelíd, ezen évben megint Maróthi János magvaszakadtával a koronára szállott ter-

XIII. §. Schwandtnernél II d. 128. l. Mátyás Péter érseket cognomento insanum, ezek szavai, ob ferox et intractabile ingenium, vetette fogságba Beatrix készítésére, ki ob intollerabilem hominis in se acerbitatem haragudott rá, bár némelyek szerint azért érte Pétert a király haragja, mivel a kormány titkait előlulta. Annyit *Bonfin* is mondja valamivel alább **IV. tíz. IX. könyv, 484. l.**, quem rex Mathias reginae ut ajunt gratia per sex annos in arce retinuerat. A hízeltetők hamis vádjainak tulajdonítja ő maga elfogattatását *Petri Vardai Epist. XVIII. levél, 46. l.* Ugy látszik, mind ezen körülmények együtt vitték őt börtönbe.

¹⁾ *Révai e. h.* egyenesen Árvát mondja; *Engel, Gesch. v. Ung. e. h.* talán csak nyomtatási hibából Oravát, mely Árvának tót neve, *Istvánfi, I. könyv, 17. l.* és *Tabero, I. könyv, 14. §.* Visegrádot.

²⁾ *Bonfin e. h.* azt állítja, hogy illendő fogságban tartatott, *Révai* ellenben *e. h.* azt, hogy az árvai várban még az ő idejében is létezett az érsek börtöne, mely olly szűk volt, hogy egy ember is alig fért el abban. — *Klein* szerint *Gesch. v. Ung. 328. l.* még ma is megvan és mutogatják azon kösziklába vágott pinczét, melyben el volt zárva, a padolatban vízfolyás forma horpadások láthatók, melylyeket a fogoly, mint állítatik, alá és feljárva koptatott ki. *Szegedi* ellenben *Vita Reg. Hung. 287. l.* a köztudomásra hivatkozva, azt állítja, hogy ott több kényelmes szobákat mutogatnak, melylyeket maga építtetett és a mellyekben lakott.

jedelmes jószágokkal ¹⁾), valamint némelly, Szilágyi Erzsébet halálával és végrendeletéből reá szállott fekvő javakkal gazdagított ²⁾) Corvin János öröködési jogainak elismerését országgyűlési végzés által eszközölni és így nemzetségének megfészkelését a királyi székben megalapítani elmulasztá, mit neki, a szegényebb sorsú nemesség és a nép szeretetét bíró fejedelemnek, némelly oligarchák minden titkos törekedési daczára is könnyű volt volna megtenni. Így jöhetett kora halála után a magyar nemzet szerencsétlenségére fölemelkedett gyáva Jagello-ház a magyar trónra, és így nehezedett rá a mohácsi veszedelem minden gyászos és a hazát lesújtó következéseiivel.

Bajazed a fegyverszünet megtartásának minden ígérete mellett azt még ezen évben megtörte, vagy szándékkal vagy mivel rabláshoz szokott fegyveres csoportjait maga sem tudta féken tartani ³⁾). Sergeinek egy 7000 főből álló csapatja ⁴⁾) Hansi vagy mások szerint Skayn basa vezérlete alatt Horvátországon keresztül Kärnthenbe és Krainba csapott ⁵⁾). Mátyásnak sergei Bécs bérekesztése miatt kénytelenek levén a szélekről Osztákhonba menni, Fridrik pedig tehetlenségében semmi gátat nem vethetvén nékiek, egész St. Veitig mindent kénye szerint feldúlt különösen Pettau és Villach környékén, és nagy zsákmánnyal, sok ezer kereszttyén rabszolgával minden akadály nélkül visszavonult Dubiczáig az Unnának a Szávába folyásánál ⁶⁾). Itt táborba száll-

¹⁾ 1484. *Extr. Dipl. Anols. XXVI. cs. 42. sz.*

²⁾ Datum Posonii in festo b. Martini episcopi (november 11-dikén) 1484. *Oklevéltár, DCCXIX. sz.*

³⁾ *Fessler* szerint *V. d. 400. l.* ezen beütés a szultánnak tudta s akarata nélkül történt.

⁴⁾ 7000-re teszi *Bonfin, IV. tiz. VI. könyv, 453. l., Megiser, 10. könyv, 30. feje. 1191. l., Linck, Annal. Claravall. II. d. 271. l., 1500-ra Pethő e. h. 87. l.*

⁵⁾ Ez tíz év alatt ötödik betetés volt már, mint *Fessler e. h.* állítja 1475., 1475., 1478. és 1480. Azonban mi előadásunkban ennél jóval többet említettünk.

⁶⁾ *Bonfin* és *Fessler e. h.* — *Pray, Annal. e. h.* Dubiczinnak, *Gebhardi e. h.* Dubiczinnak nevezi a helyet. *Heltai, II. d. 203. l.* azt mondja, a Száva és Hun vize közt, *Pethő* az Un vizéhez teszi *e. h.*

lott és ezen vidéken is pusztítani kezdte. Geréb tótországi bán azonban ¹⁾ Zrinyi István, Szluini Mihály, Valkó bán, a Frangepánok és több krainai és horvátországi nemesek által segítve ²⁾, itt rögtön megtámadá és megveri. A gyilkos csatában, mellyben főként Frangepán Bertalan tüntette ki magát rettenthetetlen vitézsége által, a mozlimek közül egy sem nyert kegyelmet, nagy részök összevagdaltatott, csak kevés tudá életét futással megmenteni; az egész tábor minden zsákmánnyal a győztesek kezébe esett, a keresztyén foglyok megszabadítottak ³⁾.

¹⁾ *Bonfin e. h. 453. l.* csak Mátyás bánról szól, Gere Mátyásnak nevezi őt *Heltai, II. d. 202. l.*, Geréb Mátyásnak *Pray, Annal. e. h. és Gebhardi, Gesch. v. Ung. II. d. 202. l.* — Hogy ekkor Geréb Mátyás volt tótországi bán, kétséget nem szenved.

²⁾ *Bonfin* a magyar sereg vezérének így adja elő: Lupus despota Gararii et Mathias banus, Comes Berardinus caeterique provinciae reguli. Azonban Vuk despota már ekkor, mint annak idejében láttuk, nem volt életben, a Garai-család pedig fiúágban nem létezett többé; azért mi tanácsosabbnak véltük e részben Valvasort követni, ki a vezéreket határozottan és egykorú kéziratok szerint adja elő.

³⁾ *Valvasor, XII. könyv, 120. l. és XV. könyv, 79. l., Megiser, Annal. Carinthiae 1191. l., Bonfin, IV. tiz. VI. könyv, 453. l., Sigler Bélnél Adpar. I. tiz. 68. l., Unrest, Chron. Austr. Hahn-nál, I. d. 660. l.*, ki valamivel alább *689. l.* a törököknek egy más beütését is említi csakugyan ezen évben, midőn 5600 török rontott át a magyar határokon. Ezen csapatot graf Wezedin genannt Teuschel, graf Bernhard, graf Stepan, graf Rinschütz, Marmalusch (Magyar Balázs, mint más helyéből kitetszik), Waldeck és egy Krabat, genannt Wolf támadták meg és vagdalták össze, miután előbb a keresztyén foglyok szabadon bocsátása iránt a török vezérrel alkudozásba bocsátkoztak, de ez idő közben azokat öldöstetni kezdte volna. Ezen csatában maga a török vezér néhányad magával fogságba esett. — A Geréb Mátyás és társai által megszabadított foglyok száma iránt az írók nem egyeznek meg. Némellyek és legtöbben 10-, mások 18-sőt 25,000-re teszik azt. — Minden most említett írók a törököknek ezen rájuk nézve szerencsétlen beütését 1484-re teszik. Mind e mellett *Katóna e. h. 483. l.* azt egy egész évvel előbb történnék véli, mivel 1484-ben már meg volt kötve a fegyverszünet Mátyás és Bajazed közt. Azonban ez nem elégséges ok minden egykorú írók el-
lenében.

Mátyás a vezérei által nyert ezen diadalt nem használta, mert sergeinek Osztrákhonban nyert tetemes előnyei után már most magát semmi által nem engedé Bécs városának megvívásától elvonatni. Hiába ügykezett a pápa előbbi tetteit magasztaló kifejezésekben említve őt a törökkel kötött fegyverszünetnek, mellyet ezek úgy is megszegtek, felbontása mellett az ozmánok ellen buzdítani, a többi keresztyén fejedelmek, különösen az olaszok erélyes és mint reményli sikeres felszólítását a segedelemadásra igérvén és tudtára adván, hogy egy tetemes hajóssereg gyülekezik ¹⁾, egyszersmind pedig a keresztyén fejedelmeket Rómában magához híván az ozmán háború iránti tanácskozások végett ²⁾. Míg Kärnthénbe, hol a nyugtalan Wolfersdorfer a rendekkel kötött békét megszegte volt ennek ünnepélyes felmondásával, ha a tartomány hat hét alatt újra nem fizet 32,000 forintot, még pedig felét kész pénzben, a másikat posztóban, — némelly csapatokat küldött ³⁾, seregének több részét Pozsonynál húzta össze; még Szapolyai Istvánt is, ki Stájerországban volt elfoglalva némelly várak megvívásával, maga mellé voná ⁴⁾; egyszersmind hogy hátát az ozmánok ellen egészen bátorságba helyeztesse, a keleti írók szerint következőt küldött Bajazedhez a fegyverszünet újabb megerősítése végett; — ezek 1485-ben télen értek Konstantinápolyba s a szultán őket az indiai scham és az égyptomi szultán fényes követségeikkel együtt fogadta ⁵⁾, — maga pedig Korneuburg alatti táborába sietett. Már november 25-dikén Entzersdorfnál találjuk őt ⁶⁾.

¹⁾ Datum Romae 1484. 21. nov. *Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 344. l.*

²⁾ Csakugyan november 21-dikéről *Raynaldnál e. h. 343. l.*

³⁾ *Unrest, Chron. Austr. Hahnól, II. d. 703. l.*

⁴⁾ *Bonfin e. h.*

⁵⁾ *Seadeddin Hammernél e. h.*

⁶⁾ E napon innen erősítette meg azon szabadalmakat, mellyeket még I. Lajos király adott volt a boroszlóiaknak, Datum in Entzeadorf Civitate nostre Austrie anno domini 1484. septimo Kalendas Decembres. *Lünig, Reichs-Arch. Pars Spec. Cont. IV. B. II. Forts.*

Személyes megjelenése új élénkséget gerjesztett már lankadni kezdő seregébe, de nem tudá megtörni az őrség bátorságát. Az éhségtől kelle tehát várni, mit a megfeszített erő is csak számtalan véráldozattal adhatta. Ez nem soká kezdte is jelentkezni; a vitéz őrsereg csakhamar kénytelen volt élete tengetésére a legtisztátalanabb eledelekhez nyúlni; macska- és lóhús, megfőzött bőr tevé mindennapi eledelét ¹⁾). Ehhez járult a megszállók táborába új seregek érkezése Schlesienből ²⁾, és így a fölmentés reményének napról napra bizonyosabb eltűnése. Végre is a jelen nyomorban a jövődre nézve reményt veszelve, kénytelenek valának az előjárók egy rövid fegyverszünetre lépni, melly alatt segítség nem érkezőn, a vár feladását ígérték ³⁾). A császár ugyan ennek meghallására Grézből Osztrákhonba sietett a szükséges sereg összegyűjtése végett ⁴⁾). De a tartomány már nagy részint az ellenség kezében volt, minden segedelemforrások ki voltak apadva, és Fridrik épen nem volt azon szilárd jellemű férfi, ki a körülményeken diadalmaskodni tudott, az akadályokat legyőzni képes volt volna; nem kevéssé gátolta őt e mellett munkálkodásában a rendkívüli hideg ⁵⁾). Ő ugyan már jóval előbb meghagyta volt Linzből osztrák alattvalóinak, hogy vagy fegyveresen jelenjenek meg, vagy fegyveres gyalogokat és lovasokat vagy legalább

275. l. — Cornides kézírataiból közli *Katona is e. h. 564. l.* Hibáz tehát *Bonfin e. h.* azt állítván, hogy Mátyás csak január 20-dikán (13. Kal. Februarij) indult meg Pozsony felé, mint ez későbbi előadásunk által még bővebben is bebizonyosodik; sőt maga magával ellenkezésbe jön, midőn valamivel alább Mátyás megjelenését a dunai híd oltalmára felhányt erősségek előtt Pál fordulása napjára és így január 25-dikére teszi.

¹⁾ *Bonfin e. h., Heltai II. d. 201. l., de Roq e. h.*

²⁾ *Engel e. h. — Fessler szerint V. d. 398. l.* 12,000 schlesieni ért ide még a város fölmentésére siető császári sereg megérkezése előtt.

³⁾ *Bonfin, IV. tiz. VI. könyv, 454. l., Heltai II. d. 204. l.*

⁴⁾ *Tichtel e. h.*

⁵⁾ *Bonfin e. h. — Heltai szerint e. h.* olly hideg volt, hogy a katonák szeméremtestei elfagytak.

fegyvert küldjenek Kremsbe ¹⁾, most ujabban pedig szorosan megparancsolta minden hatóságnak, hogy processiókat tartsanak, miséket mondassanak és imádkozzanak Korneuburg fölmentéseért ²⁾. De különben is a hozzá épen nem ragaszkodó osztrákok közül senki sem jelent meg ³⁾, az isten pedig nem akart csudát csinálni. Így a fölmentő sereg a kitűzött napig nem jelent meg ⁴⁾, a város az egyezés értelmében december 1-sején megnyitá kapuit ⁵⁾, és a király még azon hónap 4-dikén győzedelmes seregével fényes bemenetelét tartá a meghódított városba ⁶⁾.

Mátyás katonáinak Korneuburgban több napi nyugodalmat engedte és ezen időt használva, azon tetemes sereget is, mellyel a törököknek Moldvába ütésöket meg kívánta bosszúlni ⁷⁾, magához rendelé, azután pedig a Korneuburg megvívásában foglalkozott csapataival a keményen befagyott Dunán átmegy ⁸⁾. Klosterneuburgban, mellyet Boskovics Tobiás kevéssel azelőtt megadásra szorított volt ⁹⁾, több napokat tölte ¹⁰⁾, azután pedig a Duna jobb partján Bécs

¹⁾ Datum Linz Sabbatho post festum Ursulae (sept. 23-dikán) *Linck, Annal. Claravall. II. d. 272. l., Chmel, Reg. 716. l.*

²⁾ A Steyer városához azólv levelet említi *Freuenhuber 135. l., Chmel e. h. 717. l.*

³⁾ *Linck e. h.*

⁴⁾ *Pray, Annal. e. h.*

⁵⁾ Szent Andrást követő napon *Tichtel, Diar. Rauchnál e. h. 544. l.* — In adventu Domini *Chron. Mon. Mellic. e. h.* — Január 1-sején 1485. *Unrest e. h.* — *Bonfin* csak azt mondja *e. h.*, hogy a tél még a vár alatt érte a magyar sereget.

⁶⁾ *Engel e. h.* — In profesto Barbarae, *Tichtel e. h.*

⁷⁾ *Engel e. h. III. d. 393. l.* olly formán adja elő a dolgot, mintha a törökökön veendő bosszút csak ürügyül használta volna Mátyás screggyűjtésre.

⁸⁾ *Tichtel, Diarium Rauchnál e. h. 544. l.* ezen átmenetelt a Dunán Borbála napjára és így ugyanazon napra teszi, mellyen fényes bemenetelét tartá Korneuburgba.

⁹⁾ *Bonfin e. h. 452. l.*

¹⁰⁾ *Bonfin e. h. 454. l.* — Innen parancsolja meg január 22-dikén a székesfejérvári keresztetek conventjének, hogy Marczalházi Mátyást és Györgyöt Marczalházi Posár Miklós fiait, és Gáspárt, ugyan-

felé nyomúla. Már január 29-dikén Waring helységben ütötte fel fő tanyáját és innen új rendeleteket tett seregének minden oldalról gyarapítása iránt ¹⁾, és Bécs felől a dunai híd oltalmára felhányt három erősségnek kettejét mindjárt megérkezése napján megvívja ²⁾, a harmadik ellen, melly

ezen Posár Miklós fiának Demeternek fiát, kiknek hű szolgálataiért Marczalháza és Madar helységeit valamint Path és Gyarmat pusztákat Komárom vármegyében, mellyeket már eleik békével bírtak és magok folyvást bírnak, az azokban netalán lappangó királyi joggal együtt új adományul adta, az említett birtokokba annak rendje szerint igtassa be. Datum in Claustrali Neuburga Civitate nostra Austrie in festo beati Vincentii Martiris anno domini 1485. *Oklevéltár, DCCXXIII. sz.* A mondott keresztes conventnek bizonyásglevelét a beigtatásnak ellenmondás nélküli véghezviteléről martius 10-dikéről 1485. közöljük *Oklevéltár, DCCXXV. sz.* — Bonfin, mint feljebb látók, Mátyás megérkezését a dunai hídat védő erősségek előtt január 25-dikére, *Pray* pedig *Annal. IV. d. 178. l.* ugyanazon hó 23-dikára teszi a bécsi egyetem igazgatói sorának ezen évhez tett illy jegyzete szerint: Vigesima tertia Januarii secundo obsessa est Vienna a rege Mathia. Has. Eder Georgius, Catalogus rectorum Viennensium *de Linchnél Annal. Claravall. II. d. 245. l.* Valamint az elsőt nincs okunk kétségbe hozni, úgy a másodikra nézve az idézett szavak nem elégségesek.

¹⁾ A mondott nap szólította fel innen Pozsony városát, hogy levele vételével rögtön, bár miként lehet, 100 jól felszerelt alkalmas gyalogot állítson ki és küldje azokat táborába éjjel nappal, mi által neki, minthogy hadi népre igen nagy szüksége van, a lehető legkedvesebb szolgálatot teendi. Datum in castris exercitus nostri penes Viennam in villa Waring Sabato proximo ante festum purificationis Virginis Marie anno domini 1485. *Oklevéltár, DCCXXIV. sz.* — Igen valószínű hogy illy felszólítások több felé is mentek.

²⁾ *Bonfin e. h.* — Hogy ezen két várat mindjárt megérkezése napján vívta meg, mondja *Tichtel is e. h.* Ezt *Kink e. h. I. d. 2. köf. 104. l.* a *Conspectus Univers. Viennensis* szerint december 4-dikére, *Unrest, Chron. Austr. Hahnál I. d. 706. l.* a feljebbiek szerint Miklós napja és így december 6-dika estvéjére teszi, azt mondván hogy ezen két erősség a város felől, a harmadik, mellyet Mátyás megvívni nem tudta, a víz felől volt; a helyet, hol ezen két erősség feküdt, *Tichtel Burden nostre civitatis*nak nevezi. A *Werdennek* és így alkalmasint ennek megvételét *Hormayr, Wiens Gesch. VIII. d. 57. l.* december 4-dikére teszi, azt állítván hogy a magyar sereg Nussdorf felől jött. Ugyanő beszéli még azt is czelött,

épen a híd előtt volt felhányva, azonban minden rohanatai sikertelenek valának ¹⁾, Schweizer kapitány, ki azt oltalmazta, minden vívásokat visszavervén ²⁾.

A két elfoglalt erősséget a király rögtön megrakja katonasággal ³⁾, a közbülső híd és a veres torony felé némelly sánczokat hányat fel ⁴⁾, és hogy többé a Dunán ne lehessen eleséget hozni, ezt egy keresztűlvont lánczczal elrekeszti ⁵⁾. De nem soká mégis a Linczben tartózkodó császár által innen a főváros segítségére küldött négy eleséges hajó ezen lánczot keresztűlszakasztja, és a polgárság nem kis öröme szerencsésen a városig hat. Az illy kedvetlen történetek jövődjé elkerülésére már most a király egy harmas lánczot vont a Dunán keresztül, és a folyó közepén e felett kövel megtöltött hordókat süllyesztetett el, hogy így a netalán még küldendő hajók az erősségek és hegyekhez, mellyek katonasággal meg valának rakva, a part felé közelebb kényteleníttessenek vonulni és így keresztültörésök lehetetlenné válják ⁶⁾. A szárazon még nem volt egészen elvágva minden közlekedése a városiaknak a szomszéd vidékkel. Ezen azután a császár két papot küldött hozzájuk bátorságuknak élesztésére segedelemigéretük által. Nem soká valóban követte is őket Laaból 200 lovas, 300 pattantyús és 60 parittyás ⁷⁾, magában nem nagy segedelem, de a na-

hogy Stein és Krems városai némelly nemesekkel 16 eleséggel megrakott hajót vivén Bécs felé, ezek a maunteni, korneuburgi magyar őrtanyák előtt kevés veszély után elhaladván, a két Werd szigeténél szerencsésen kötöttek ki. *Schells* szerint *Gesch. Oest. VII. d. 271. és 272. l.* az untere Werd a mai Leopoldstadt, az obere Werd vagy Nicolai-Vorstadt a mai Rossau.

¹⁾ *Tichtel* és *Unrest* szerint *e. h.* mind a három erősség szigeten volt.

²⁾ *Unrest* Schweitzernek, *Tichtel e. h.* Schweitzernek nevezi a kapitányt.

³⁾ *Tichtel e. h.*

⁴⁾ *Hormayr e. h.*

⁵⁾ *Unrest e. h.*

⁶⁾ *Unrest e. h.*

⁷⁾ *Tichtel e. h. 545. l.*

gyobb reményének élesztésére elégséges. Azonban az éber király kémjei által erről tudósítva, a kis csapat utját elvágá, a város tökéletes elrekesztését eszközölvén három sereg által¹⁾. Az egyikkel a király maga Wäring mellett, a második a Schottok és Werder kapuival szemben állott a Döbling patakáig, Szapolyai István a harmadikkal a kereszt melletti Fonónónél (Spinnerinn am Kreutz)²⁾. Január 29-dikén 12 órakor indíttatott meg a város lövöldözése³⁾, és hogy ez annál sikeresebb legyen, a kisebb Dunánál új erősség állíttatott fel⁴⁾, Gumpendorfnál pedig a szent Egyed egyháza sánczokkal vétetett körül⁵⁾.

Ezen nagy készülétek nem kis aggodalomba hozák a városi népet, melly már utolsó szüretét csak loppal és nem kevés károsodásával viheté véghez⁶⁾. Illy körülmények közt egy Geyer nevezetű erdélyi küldetett a császárhoz, a városnak már is nagy szükséggel küzdését elébe terjesztendő, és ennek következtében rögtöni segedelmet sürgetendő⁷⁾. De pusztá igéretnél egyebet most sem nyert, sőt a tehetetlen Fridrik gúnyolva jegyzé meg udvarnokai előtt a bécsiek nyomorának hallására: „Csak szenvedjék az éhség kedvetlenségeit, mellyeket hajdan ők magok olly kegyetlenül érezteitek vele;“ mit a bécsiek követe híven megvitt a főváros különben is elkeseredett lakosainak⁸⁾. Azalatt elkészültek

¹⁾ Ugyanő ugyanott.

²⁾ Hormayr, *Wien VIII. d. 57. l.* — *Banfin* szerint *e. h.* a király Klosterneuburg, Szapolyai Baden (Podon) mellett állott. Miben őt követi Engel is *e. h.* Tichtel végre az általa említett három sereg állását így adja elő: az első volt apud Hundsmühl, a második apud Sanctum Bartholomeum, a harmadik apud Wehring.

³⁾ Feria sexta post Pauli. Tichtel *e. h.* 545. l. — Preuenhuber 135. l., valamint a *Cillei évkönyv*, III. sz. alatt, *Annal. Styriae III. d. 161. l.* a megszállás kezdetét január 28-dikára teszik.

⁴⁾ Tichtel *e. h.*

⁵⁾ *Kink e. h. I. d. 2. köt. 104. l.*

⁶⁾ Tichtel *e. h.*

⁷⁾ Hormayr, *Wien IV. d. 1. füz. 47. l.* — Tichtel *e. h.* 545. l. csak közönségesen mondja, hogy egy Geyer nevű küldetett ekkor a császárhoz segedelmet kérni.

⁸⁾ *Banfin e. h.*, *Fugger e. h. 930. l.*, *Kurz e. h. II. d. 174.*

a király erősségei Neubrun, Sperchenpichel és Gumpendorf felől. Enyhítette némileg a polgároknak e miatt támadott új aggodalmukat azon izenet, melyet Fridriktől február 15-dikén vettek, hogy t. i. fiát Miksát küldi nékiek segítségül, annyival is inkább, mivel a király azon török követtség fogadására, melly a szultán részéről hozzá érkezett, 800 lovassal mindjárt más nap hamvazó-szerdán, azaz február 16-dikán Korneuburgba menvén, e miatt a megszállásban az élénkebb mozgás csöndesedni kezdte, mit ők, valóságos okát nem tudva, a segedelem érkezésének tulajdonítanak. Azonban levegőbe épített örömlük nem soká tartott, mert a király csakhamar megint falaik alatt terem és kevésel visszajövetele után martius 15-dikén vitéz ellentállás után megvívja a hídnál lévő harmadik erősséget is, és így a folyónak tökéletes birtokába jutván, ennek következtében négy, eleséggel terhelt és a város szükségei enyhítésére rendelt hajót elfoglalt ¹⁾. Igaz ugyan, hogy ugyanaz nap Neustadtból 100 lovas 40 szekér eleséggel és 50 darab vágó marhával a magyar örök vigyázóságát megcsalván, a városba hatott ²⁾; de mi volt ez egy illy népes és már is nagy szükséggel küzdő hely fölsegelésére ³⁾.

l. és Hormayr e. h. Sokak szerint ezen gúnyos felelet könnyítette Bécs feladását, *Pray, Annal IV. d. 279. l., Kurz e. h.* — Ezt a bécsiek annyival nehezebben vették, mivel mint már másalkalommal mellesleg megjegyzők, a császár külön levelében 1466-ban a bécsieknek minden vétségeiket elengedte és őket kegyelmébe egészen visszafogadta. *Hansitz, Germ. Sacra I. d. 584. l., Julius Caesar, VI. d. 213. l.*

¹⁾ *Tichtel e. h. 546. l.* — *Bonfin* és *Kink e. h.* ezen erősségnek megvétele martius 17-dikére (amaz kalendas Aprilis, ez szerdára Gergely napja után) teszik.

²⁾ *Tichtel e. h. 547. l.*

³⁾ *Ranzan, Ind. XXXVI. 246—250. l.*, ki egyébiránt a megszállást csak igen röviden említi, magát a várost azonban annál bővebben írja le, Aeneas Sylviusra utalva, már Neustadtot hortus Hesperidarum Paradisumque deliciarum nevezi. Ennél, úgymond ő, Bécs még sokkal nagyobb, szebb és gazdagabb, lakosainak száma 50,000-re megy, házai szépen és jól vagynak építve, majd mind üvegablakkal.

A király maga, míg emberei az elfoglalt erősség helyén újat, a város ellen intézettet, hánytak fel ¹⁾), sergének egy részével megint eltávozott Ebersdorfnak hatalma alá hajtása végett. Ennek megvívása alatt egy ellenséges ágyugolyó esett azon földházba, melyben a király tartózkodék. Ezen körülményt igen ügyesen használta a királynénak mindenre ügyelő pártja Mátyás igen kedves titoknokának a morva és schlesieni dolgokban, Csernahora ²⁾ (Schwarzenberg) Jaroslavnak, kit ellenségének tarta, elvádolására, mintha ő a vár birtokosa szép özvegyének a király tartózkodása helyét elárulta volna, hogy ágyuit arra szegezhesse. A királyra ezen vád kedvetlen benyomást tett, de hiedelmét kedvencének hűségében nem tudá megtántorítani ³⁾). Martius 18-dikán megadta magát Ebersdorf ⁴⁾).

Bécs alatt azonban a dolgok nem mentek egészen a király kivánsága szerint. A megszállottak épen Ebersdorf átadása napján egy szerencsés kiütést tettek, az új erősség körül 60 munkást összevagdaltak és minden építő eszközöket a Dunába dobtak, más nap pedig a faerősségben tűz támadván, az porrá égett ⁵⁾). Ugyanaz nap újra kiütöttek a bécsiek, négy eleséggel terhelt hajó kedvéért, melyeknek érkezéséről tudósítva valának. Az ellentálló magyar örök közül 100 összevagdaltatott, és a hajók szerencsésen a város alá érkeztek ⁶⁾). Ezen kedvetlen kimenetelű csatázások meggyőzték Mátyást arról, hogy sergeinek száma nem elég-

Főiskolája igen népes, abba sok magyarok is járnak és majd minden nap 60 hordó bor érkezik be; a tojások és rákok is szekérral hordatnak a jó élethez szokott lakosok számára.

¹⁾ Martius 27-dikén kezdődött ezen új erősség építése, és így csak egy nappal Ebersdorf megadása előtt. *Tichtel Rauchnál II. d. 547. l.*

²⁾ *Julius Caesar, Gesch. v. Stayermark, VI. d. 258. l.* Csernahonak nevezi.

³⁾ Ebersdorfnak ezen megszállását valamint Mátyásnak veszélyét előadja *de Roo és Fessler is e. h.*

⁴⁾ *Tichtel e. h.*

⁵⁾ *Tichtel e. h.*

⁶⁾ *Tichtel e. h. 548. l.*

séges a nagy kiterjedésű város tökéletes bérekesztésére, vagy épen megvívására. Azért rendelést tett Magyarországon, hogy minden haladék nélkül új katonaság küldessék föl. Husvét körül megérkezett szép számú sereggel Újlaki Lőrincz ¹⁾, és mindjárt a Schottok és Werder kapuival szemben a király és Szapolyai közt foglalt helyet ²⁾; mire amaz osztályainak vezérlését Geréb Mátyásra bízta, maga pedig átment Ujlaki táborába egész udvarával, mivel innen az egész sereg kormányát jobban elláthatta ³⁾. A megérkezett segedelem új élénkséget hozott a megszállás munkálataiba. Új erőművek tétettek mozgásba, és egy kemény igen véres rohanat következtében, több külvárosok a magyarok kezébe jutottak ⁴⁾, az egyik némelly cseh zsoldosok árulása következtében, kik mindjárt Mátyás szolgálatába mentek át ⁵⁾, ki ennek következtében főtanóját a külvárosok egyikébe tette által ⁶⁾.

Bár ezután is a király a nagyon rongált városiakat majd minden nap új vívással, gyujtogatással fárasztotta és ez által saját életét is veszélyeztette ⁷⁾, a megszállás tudományának akkori gyermekségében csak kevésre mehet, és végre is kénytelenítették fő reményét az éhség következtébebe helyezettetni. „Két hatalmas szövetségesem vagyok, úgy mond ő, a megszállás hosszóságán, az ellenség szükségén és a zsold elmulasztott fizetésén zúgolódni kezdett ka-

¹⁾ *Hormayr e. h.* 57. l. — *Bonfin e. h.* aprilis elsejére teszi megérkezését. *Fessler* szerint *V. d.* 402. l. Garai Péterrel érkezett meg, és sok vívó eszközöket s ágyukat hozott magával.

²⁾ Magyarország felől, mint mondja *Bonfin e. h.*

³⁾ *Bonfin e. h.*

⁴⁾ *Bonfin e. h.* valamennyi külváros elfoglalásától szól, de azt hinni nem igen lehet. *Fessler e. h.* a külvárosok megvívását Újlaki megérkezése elébe teszi.

⁵⁾ Bécs városának feladását igazoló levele, melyet alább bővebben emlístünk, *Oklevéltár, DCCXXVII. sz.*

⁶⁾ Innen adott május 30-dikán egy levelet Tőrei Gergely részére in suburbio Viennensi feria sexta proxima ante festum pentecostes anno domini 1485. *Katona, IX. d.* 588. l.

⁷⁾ *Bonfin e. h.*

tonaságához, két nagy befolyású polgár létezik a városban, ki velem hatalmasan dolgozik egy célra és azt nekem nem soká kezeimbe is játszza: az éhség és az egyenetlenség¹⁾.” Igen jól tudta ugyanis a város belső állását, azt személyesen kikémlelvén. Egy ízben paraszt ruhában tojást és vaját árulva jelent meg²⁾, máskor kerékgyártó öltözetben csalta meg az örök vigyázatlanságát. Ezen alkalommal egy rongyos fogadóban a Három-hollónál állapodván meg, és itt némelly barátaival hosszabban mulatozván, a császáriak közül némellyek által fölismeretett és igen nagy veszélybe jött; de barátai a dolgot még maga idejében megsejdftvén, nagy robajt élesztének, a nép figyelmét ez által más felé fordíták és magokra vonák, melly időpontot a már szinte elárult király igen ügyesen használva, minden gyanú eltávolztatására egy kereket hajtván maga előtt, a Stuben-kapunál szerencsésen kiszökött³⁾. Nagy volt már ekkor az inség. Sokan lóhússal, macskákkal, egerekkel és más tisztátalan állatokkal táplálták magokat⁴⁾; egy mérő liszt 107 forinton⁵⁾ vagy 14 font pénzen, egy mérő zab 11 font pénzen, egy font lóhús 6, egy font borjúhús 40, egy tojás 5 pénzen kelt⁶⁾. A város minden felől körül volt véve; a számos lakosok, a nagy örsereg és magokat ide vont feles idegenek naponként emésztették az úgy is kevésből álló eleséget.

A mindenben szükségét szenvedő és az éhség számos áldozatai szemlélésén megrémült nép igen nagyon kezdte békételenkedni⁷⁾, és az alkudozások megnyitását hangosan

1) *Hormayr, Wien IV. d. 1. füz. 50. l.*

2) *Heltai, II. d. 265. l.*

3) *Hormayr e. h.*

4) *De Roo, Hist. Austr. e. h. 358. l., Valvasor XV. könyv, 380. l.*

5) *Catalogus Rectorum Viennensium ad annum 1485. Praynál, Annal. IV. d. 180. l. és Pessina, Mars Morav. 892. l. Hasonl. Annal. Styriae, III. d. 577. l., Julius Caesar VI. d. 258. l., Valvasor e. h.*

6) *Tichtel e. h. 548. l.*

7) 12,000 ember holt meg éhhal. *Valvasor e. h.* — Az éhen

sürgeté. A városi előljárok azt ugyan napról napra halogatták, oly reménynyel biztatván a nyughatatlanokat, hogy a császár adott ígöretéhez képest fia Miksa burgundi és német seregekkel már valósággal közelít, és öket kevés napok alatt minden bajtól fölmenti. De ez nem jött, de nem is jöhetett, mivel a békételen gentiek elég bajt adtak neki, titkon VIII. Károly francia király ¹⁾ által segítve. Miután ugyanis Fülöpöt kisded fiát hatalmuk alá kerítették volna, ezt sem kiadni, sem őt magát a városba bocsátani és gyermek fejedelmök gyámatyjának elismerni nem akarák ²⁾, a pápa intésére sem hajtva ³⁾. Mind ezekről a bécsi népet alkalmilag tudósítani el nem mulasztá a mindenre ügyelő Mátyás, egyszersmind pedig áldozó-csütörtökön (május 15-dikén) minden oldalról megrohaná a várost. Ügyekezete ugyan most is sikeretlen maradt, de mégis az ez által okozott félelem nem volt minden hatás nélkül a nyomor-sujtotta néptömegre; a feladás unszolásai megújultak, még pedig nyilvánosabban, mint az előbbeni napokon ⁴⁾. A császár kapitányai: Linzendorf Tiburecz, Lamberg Gáspár, Stahremberg Bertalan, Gall András, Prager László és Schiffer Sándor minden alkudozásoknak még most is ellene szegzék magokat ⁵⁾; de a néptömeg az éhségtől és kétségbeesés ál-

holtak számát maga a város igazoló levelében, mellyről alább bővebben szólandunk *Oklevéltár, DCCXXVII. sz.*, 6000-nél többre teszi.

¹⁾ IX. Lajos még 1483. augusztus 30-dikán megholt volt, *Trithem, Chron. Hirsaug. II. d. 517. l.*, *Mezeray, Hist. de France, VII. d. 212 l.*, III. Kal. Septembres *Nauclerus, Gener. L. 979. l.* — A pápa levele, mellyben fiának részvétét jelenti ki, Rómában szeptember 11-dikén kelt. *Raynald XIX. d. 325. l.*

²⁾ *De Roo, Hist. Austr. 360. l.* — Később azonban megbékéltek vele, és őt városukba be is bocsáták. *Ugyanő ugyanott.*

³⁾ A pápa levele ez iránt július 9-dikéről *Raynaldnál XIX. d. 333. l.*

⁴⁾ *Tichtel e. h. 549. l.*

⁵⁾ *Hormayr e. h. IV. rész, 1. füzet, 51. l.* — Más helyt *VIII. d. 51. l.* kapitányoknak mondja Ebersdorf Vidát, Lamberg Gáspárt és Stahremberg Bertalant. — *Lasius IV. 8.* Wulfensdorfer Györgyöt említi és Gáspárt, mondván hogy az egyik várnagy, a másik pedig gyalog kapitány volt, mind kettő régi nemes bécsi nemzetségből.

tal vezéreltetve, mind hangosabban sürgette azoknak megnyitását, úgy hogy végre maga a császár személyese Koller János sem merte azt tovább gátolni, a nélkül hogy abba egyenesen belé egyezett volna. A főiskola lépett fül a tudományokat kedvellő, a tudósokat pártfogó fejedeleemnél mint közbenjáró¹⁾, némelly tagjainak nem minden ellenzése nélkül, és a habozó városi előljárósággal hosszasan folytatott értekezések után²⁾. Mindjárt szombaton, áldozó-csütörtök után (május 14-kén) követei részére bátorságlevelet nyervén, ezek vasárnap jelentek meg legelőször a királyi táborban³⁾, melléjük adatván még sz. Dorottya-prépostja, a karmelhegyi szerzetesek perjele és hat előkelő polgár⁴⁾. Ez úttal azonban egy hat napi fegyverszünetnél egyebet nem tudának eszközölni. A nép újabb felzúdulására és zaklatására ugyanazon követség pünkösöd szombatján (május 21-dikén) másodsor, ünnep másod napján pedig harmadszor ment ki, melly utolsó alkalommal⁵⁾ végre meg egyeztek a felek hogy, ha június 1-sejéig⁶⁾ nem jön segítség, a város átadatik, de a császári őrsereg szabadon és bántalom nélkül elmehet lovaival, fegyvereivel, pogyászával és minden katonai készületeivel, a község pedig meghagyatik minden szabadalmaiban⁷⁾.

Az egyezéshez képest már május 27-dikén a császár emberei kiköltöznek a várból, és az mindjárt elkészítették a

¹⁾ *Hormayr e. h. IV. d. 1. füz. 51. l.*

²⁾ *Kink e. h. 104. és köv. l.*

³⁾ *Tichtel e. h. 549. l.* — *Hormayr* szerint *e. h.* a követség május 14-dikén ment ki a királyi táborba, mi azonban az egykorú s ekkor Bécsben mulatott Tichtel előadásával ellenkezik.

⁴⁾ *Hormayr e. h.*

⁵⁾ *Tichtel e. h.* — *Hormayr* szerint *e. h.* az egyezés május 21-dikén kötött meg.

⁶⁾ *Usque vigilia Corporis Christi. Tichtel e. h. Has. Hormayr e. h.*

⁷⁾ *Hormayr és Engel e. h.* — *Pray* szerint, *Annal. IV. d. 180. l.*, kit követ *Fessler V. d. 404. l.*, kegyelemre adta meg magát a város.

király számára ¹⁾. Szombaton azaz május 28-dikán ²⁾ meglátogató a várost Corvin János, annak nevezetességeit megtekinté és megint kiméne a táborba ³⁾. Június 1-ső napján ⁴⁾ átadaték a város; ugyanaz nap dél tájban tartá fényes bemenetelét maga a király ⁵⁾ 8000 főből álló válo-

¹⁾ *Feria sexta ante festum Corporis Christi. Tichtel e. h.*

²⁾ *Tichtel e. h.*; május 26-dikán, *Hormayr e. h.*; június 1-sején az átadás napján, *Engel e. h.*

³⁾ *Hormayr e. h.*

⁴⁾ A *Catalogus Rectorum Viennensium ad annum 1485. Praynál Annal. IV. d. 179. l.* és *Katonánál IX. d. 588. l.*, *Georgii Eder Catalogus Rectorum Viennensium de Lincknél Annal. Claravall. II. d. 275. l.*, a *Cillei grófok évkönyvre, III. szám, Annal. Styriae III. d. 161. l.*, *Haug, Ung. Chron. 60. l.*, *Hormayr e. h.*, *Fessler és Engel e. h.* — A feladást június 2-dikára teszik a többi írók, mint *de Roo e. h.*, *de Linck e. h.*, *Catal. Abbat. Glunic. Pez Jeromosnál 331. l.*, *Preuenhuber 135. l.*, *Ziegler, Schauplats d. Zeit, I. d. 608 l.*, az újabbak közül *Engel e. h. A Chron. Mi-snense* szerint is *Menckennél II. d. 374. l.* úr napján és így június 2-dikán történt a feladás; ellenben *Tichtel, Unrest e. h.* és a *Chron. Mon. Mellic.* szerint *Pez Jeromosnál I. d. 268. l.* in vigilia Corporis Christi, vagy is június 1-sején. — *Baksai 929. l.*, *Bonfin e. h.* a többi nagyobb számú írőkkel ezen megszállást 1485-re teszik, *Révai 48. l.* 1487-re, bár maga is mondja, hogy Mátyás öt évig volt ezen város birtokában és 1490-ben holt meg, — a *Kalender Kronik 1495-re*, *Bomelius* pedig 1473-ra. *Haner, Königl. Siebenb. 224. l.*

⁵⁾ Más nap, azaz június 2-dikán, *Engel e. h.*; ugyanaz nap de egy pár órával később *Hormayr e. h.*; feria secunda post festum Corporis Christi, mindjárt alább in vigilia Corporis Christi, *Tichtel, Diarium Rauchnál II. d. 551. l.* — Minden kétséget megszüntet, sőt ezen eseményt jobban felvilágosítja Márton mester budai lelkésznek levele, mellyben Mátyás király parancsából az országnak valamely egyházi nagyját a királynak és seregének Bécsbe június 1-sején dél tájban történt ünnepélyes bevonulásáról és fényes fogadtatásáról tudósítja, megjegyezvén hogy ennek végződésével a király Ártándit küldötte Pozsonyba a királynét meghívni, ki más napra június 4-dikére váratik, és kinek a király a Dana partjáig szándékozik elébe menni; Fridrik császár, mint hallik, a német fejedelmeket a király ellen fölkeltendő, Németországba távozott, a magyar sereg tovább megy Osztrákhon nem sokára bevégezendő meghódítását folytatni. Ex Vienna die 3. Junij 1485. *Oklevéltár, DCCXXVI. sz.*

gatott sereg kíséretében ¹⁾ magyar öltözetben, és igen fényes udvara által körülfogva. A polgármester és az egész városi tanács a város kulcsaival, a papság a sz. István-egyházi ereklyékkal és a főiskola tanítói elébe mentek ²⁾. Azalatt nagy szélvész támadott, mi a bemenetel fényét csökkenté; de annál inkább növelte annak becsét a sok eleséggel terhelt kocsi, melly kíséretében volt, és a mellynek az éhes nép mohón esett ³⁾. Vasárnap, június 5-dikén ⁴⁾ jött a városba Beatrix királyné Pozsonyból érkezve ⁵⁾. A tisztviselők elébe mentek és sz. István-egyházáig kísérték őt, hol a király által fogadtatott. Itt a tudós Kreuznach Miklós tartott neki beszédet, mellyre a király igen ékes diáksággal felelt ⁶⁾. Jól érzé Mátyás, hogy a mult kor reá nézve egészen idegen és ő csak a jelent tekintheti magáénak; azért a számára készített csá-

¹⁾ *Tichtel* szerint *e. h.* a 8000 ember a királylyal jött be, *Hormayr* szerint *e. h.* egy pár órával a király előtt, *Engel* szerint *e. h.* egy egész nappal előbb még pedig Corvin János vezérlése alatt.

²⁾ *Hormayr e. h.* — A *Conspectus Hist. Univ. Vien.* és *Acta Mss. fac. artium* szerint *Schiernél Buda Sacra*, 23. és 317. l. Márton mester orvostudor és a budai szent szűz egyházának népésze külön eszközölt az egyetem küldöttségének tünnepeles kihallgatást a királytól sz. István egyházának karzatán a királyné bejövetele után. *Has. Katona e. h.* 591. l., ki egy oklevél szerint, mellyet *Schmitt, Episc. Agr. II. d. 102. l.* kivonatolva közöl, kívánja megmutatni, hogy az említett szent szűz egyháza a három szent királynak szentelt kápolnájának ezen időben külön, Jakab nevezetű igazgatója volt.

³⁾ *Hormayr e. h.* — *Tichtel* szerint egy helyen, secunda feria post festum Corporis Christi, a királylyal együtt érkeztek meg ezen eleséges szekerek, más helyt mindjárt alább a király megérkezését külön más időre teszi. — *Ilan* szerint, *Alt- und Neu-Pannonia*, 210. l. földrengés volt a bemenetel napján, melly sokak által rossz jóslatnak, különösen a király halála előjelének tekintetett.

⁴⁾ *Hormayr e. h.* — *Engel* szerint június 3-dikén, *Tichtel* szerint pedig Bouifász napján azaz június 5-dikén érkezett meg a királyné.

⁵⁾ *Pray, Annal. IV. d. 179. l.*

⁶⁾ *Hormayr e. h.* — Hogy Mátyás a bécsi főiskola követségét a sz. István egyházának karzatán fogadta, mondja *Schier* is *Buda Sacra* 23 l., és *Katona IX. d. 592. l.*

szári lakban nem örömet mulatott, hanem magának egy új palotát készíttetett a Kärntheni-utczában ¹⁾).

Ez volt vége ezen, a magyar fegyverekre kitűnő dicsőséget árasztó megszállásnak ²⁾, melly ha a város közelebbi és szorosabb körülfogását tekintjük, csak egynéhány hónapig, ha annak első megszállását, egy pár évig tartott ³⁾. Bár a város a körülményekhez képest az írók egyező előadása szerint vitézül oltalmazta magát és utolsó pillanatig mitsem mulasztott el az ellenség tartóztatására ⁴⁾, több oldalról támadtatott meg gyávasága s hanyagsága miatt, úgy hogy annak előljárói kényteleneknek érezték magokat írásban igazolni ⁵⁾. A király a város által hűséget esküdte-

¹⁾ *Hormayr e. h.*

²⁾ Bécs városa bevétele alkalmával Mátyás következő versekkel tiszteltetett meg:

Discite mortales nimum non fidere muris,
Moenia quid valeant capta Vienna docet.
Strenua quid possit virtus quid dextera regis,
Exemplo monstrat clara Vienna suo.
O miranda nimis placidi clementia regis,
Laedere non novit, vincere cuncta solet.

Turóczi, IV. rész, LXVII. fejt. Egy régi német évirat szerint a heidelbergi egyetem könyvtárában közli *Tessedik is Tud. Gyűjt. 1829. év XII. fűs. 11. l.*

³⁾ *Bonfin, Praefat. ad Philostr. Kollárnál Annal. Vind. II. d. 815. l.* három, a *mölki kolostor éokönyve Pes Jeromosnál e. h.* két esztendőre teszi.

⁴⁾ Különösen kiemeli a város vitéz ellentállását a *meisseni évirat Menckennél e. h.*

⁵⁾ Birjuk Bécs városa polgármesterének, bírójának, tanácsának és közönségének egy július 5-dikén hihetőleg 1485. évt. levelét egy osztrákhoni város előljáróságához, mellyben előadják, miért voltak kénytelenek a várost, mellyet Mátyás Magyar- és Csehország királya szárazon és vizen mintegy harmadfél esztendeig szállott meg, feladni. Ők, mint állítják, a császár és város becsületéért és javáért életüket és vagyonukat nem kimélették, a hozzájuk küldött császári sergelyeket pénzzel és élelemmel tartották; azonban a magyar király túlnyomó hatalma s a városhoz vezető minden utak szoros elzárása által a városban roppant drágaság és éhség keletkezett, mellynek következtében a megszállás alatt több mint 6000 ember halt el és még

tett ¹⁾, egyszersmind annak minden szabadságait megerősítette ²⁾. Jól tudta Mátyás, milly kedvező benyomást tesznek a tudományokért tett áldozatok még a tudatlan tömegre is, és azért mint a Musák magasztalt barátja nem akarván, hogy azok még a háborúzás jajai között is egészen elhalgassanak vagy szükségét szenvedjenek, hihetőleg örömet kirendelte volna az egyetemi tanárok fizetését, melly már egy pár évtől ólta elvonatott tőlök, ha ezek közül némellyek fonák magokviselete által a különben bőkezű fejedelmet magokra nem haragttják. Már a király ünnepélyes bevonulása előtt a városba többen ellenzették az egyetemnek a győzedelmes elébe ünnepélyes menetelét és annak egy külön beszédbeni üdvözlését; csak azon tekintet, hogy ezen elmulasztást könnyen rossz néven vehetné ³⁾, bírta a többséget ellenkező határozatra. Kevéssel ezután az egyetem tagjai a várossal és több helybeli testületekkel június 24-dikére meghivatván a hódolati eskü letételére, ezt tenni vonakodtak, miután az egyetem mint egyházi testület semmi

most is sokan vesznek el naponként az éhség miatt; a nép egy része a nagy nyomor miatt szétszökött, úgy hogy a külvárosokban a huszadik házat sem lakják, sőt magában a városban is sok pusztán maradt. Mire nézve ők, miután a császár által, kit segélyért többször megkerestek, egészen elhagytak, ezen kívül némelly cseh zsoldosok az ellenséghez szöktek s ez által egyik külváros az ellenség hatalmába jutott, kénytelenítették a magyar királyiylal egyezkedni, mit ha nem tesznek, életüket veszítették s a város Osztrákhon és az egész kereszténység kárára feldúlott volna. Kérik azért hogy, ha netalán ez ügyről más hírt hallanának, csak ezen valóságon épült tudósításuknak higyenek. Geben am Erich tag Udalrici anno domini — — — *Oklevéltár, DCCXXVII. sz.*

¹⁾ *Tichtel e. h.*

²⁾ *Bonfin e. h.* — Kevés hetekkel Bécs megvétele után am Montag nach St. Ulrik (július 11-dikén) 1485. megerősítette a király a bécsi skottok szabadságait is. *Hormayr, Gesch. v. Wien, VII. d. 1. füz. 162. l.*

³⁾ *Quia obmisso hoc posset alle per regiam majestatem id ipsum imputari universitati, azt mondja az egyetemnek május 27-diki jegyzőkönyve.*

világi hatalom alá nem vettethetik ¹⁾. A határnapot megelőző napon egyes akarattal elhatározottat, miszerint az egyetem mindent elkövetend ezen kívánság elhárítására vagy legalább azon tanárok bántatlan eltávoztatásának eszközzésére, kik a hódolati hit letételét lelkiismeretökkel egyeztetni nem tudnák. E végett egy küldöttség küldetett a győri püspökhöz, ki közbenjárását a királynál ígerte. Ezeknek következtében a tanároknak fizetésüket még hosszabb ideig kelle nélkülözni. Esztendővel később, június 2-dikán 1486. az egyetem az igazgatót két tanárral küldötte ennek eszközzése végett Budára a királyhoz. De ennek sikere nem volt, és ugyanazon évi július 7-dikén az igazgató a dékánokkal megint Budára ment ugyanezen czélból. Ezeknek hosszab ideig kellett itt mulatni ²⁾, míg végre a királyt megengesztelni s a fizetések kirendelését eszközölni tudnák ³⁾.

Ez után hat hónapot töltött a király majdnem egy folytatában Bécsben ⁴⁾, és annak bebizonyítására, hogy magát

¹⁾ Cum utique universitas spiritualis sit et de jure communi nullus spiritualium seculari neque principi neque alteri obligari debeat.

²⁾ A hittani osztály július 23-dikán egy aldékánt választott propter decani recessum ad Budam.

³⁾ Az egyetem irományai szerint *Kink e. h. I. d. II. köf. 107. és 108. l.* — Hibáz tehát *Engel e. h.*, azt állítván hogy a király mindjárt Bécsbe jöve telekor az egyetemi tanárok fizetésének kiadását elrendelte.

⁴⁾ *Bonfin e. h.* — Innen rendelt Szeben városa részére négy esztendőre évenként 100 arany forintot elkezdett várfalainak bevégszésére, meghagyván Czéczei Kis Máté lipői főispánnak és kassai harminczadosnak, hogy ezen összeget a kezelésére bízott harminczadi jövedelmekből kifizetni el ne mulassa. Datum in Castro nostro Vienseni feria sexta proxima post festum b. Margarethe Virginis et martiris (július 15-dikén) 1485. *Wagner, Dipl. Comit. Sáros. 191. l.* — Innen parancsolta meg az erdélyi adóíróknak, hogy a szászok birtokát a magyar földön ne írják össze. Datum in Castro nostro Vienseni in festo b. Francisci Confessoris (october 4-dikén) 1485. *Schlözer, Gesch. d. Deutschen in Siebenb. II. d. 73. l.* — Innen rendeli kiadatni a Frangepániak által ajánlott 50 forint évi fizetést a zengi püspöknek. Datum Viennae in festo B. Ceciliae (november 22-dikén) anno Domini 1485. *Farlat IV. d. 130. l.* — Innen hagyta

Osztrákhon valóságos urának tekinti ¹⁾, csakhamar béké-
vetele után június 7-dikén meghívta ezen tartomány rendeit
szent János napján azaz június 24-dikén Bécsben tartandó
országgyűlésre, mellyen tőlök hódolati hitet átvenni és
az adót magának megajánlatni szándékozik²⁾. Fridrik ugyan,
ki Linzből eddigi tartózkodása helyéről öcséséhez In-
spruckba ment, részint innen részint útjában Salzburgból
mind a városokat mind a rendeket egyenként eltiltotta az
ezen országgyűléseni megjelenéstől ³⁾; de mindemellett

meg Pozsony városának hogy némelly szolgálit, kik Pozsonynak
huzódva a Dunán ott fognak átkelni, e levele előmutatására hajóin
szállítsa át. Geben zu Wienn in Sand Clementen tag (november
23-dikén) anno domini 1485. *Oklevéltár, DCCXXVIII sz.* — Az
első helyen említett és Szeben városa részére kiadott rendelet közlése
alkalmával *Kaprinai* után *Hist. Dipl. I. d. 52. l.* említi *Katona e.*
h. 596. l. Mátyásnak egy más ismeretlen város megerősítése iránt
kiadott parancsát is kelet nélkül. Igaz hogy itt Szilágyi Erzsébet,
Mátyás anyja, kit ő itt helytelenül magyar királynénak nevez,
néhainak mondatik, honnan, miután Erzsébet valószínűleg 1484-ben
halt meg, mint mindjárt meglátjuk, méltán következtethetni, hogy
ezen levél is ezen időtájban kelt, azonban épen mikor és hol, meg-
mondani nem tudjuk. — Azonban Bonfinnak általunk is elfogadott
elődadását Mátyásnak Bécsben mulatása iránt nem lehet betű szerint
értenünk, mert ő, mint mindjárt meglátjuk, idő közben megfordult
seregeinél, sőt egy rándulást is tett Budára. Hogy megfordult ezen
idő alatt némelly osztrákhoni városokban, bizonyítja egy levele,
melly által St.-Pölten városát tudósítja, hogy a helybeli és némelly
szomszéd várak és városok parancsnokságára Boskovics Dobes
helyett Trnka Jánost nevezte ki, és a melly Neunkirchenben septem-
ber 3-dikán kelt. Geben zu Neunkirchen am sambstag nach Egidii
Anno domini 1485. *Mayer Theodor, Dreyzehn Urkunden über
die Verpf. v. St.-Pölten, 20. l.*

¹⁾ Da wir, 1gy szól Mátyás maga mindjárt említendő meghívó
levelében, nu auch die würdig und löblich Stat Wienn, die dan ain
haupt des Lands Oesterreich ist, erobert — — — haben und billich
darumb ain Fürst und herr des Lands sein, und dafür gehalten und
erkant werden.

²⁾ A király levele, mellyben Krems városát an Sand Joannis zur
Sonnenwende országgyűlésre meghívja, június 7-dikéről megvan
Urbis Crems et Stein Acta Rauchnál III. d. 331. l.

³⁾ A Krems városához Inspruckból ez iránt küldött parancsa meg-

ezek nagy számmal gyűltek össze, a hódoló hitet letették ¹⁾, a kivánt csekély adót megajánlották ²⁾, de egyszersmind a régi, igen terhes adórendszer eltörlését sürgették, mire nékiek a király egy újnak kidolgozására hat heti időt engedte. De a megbizottak magok közt hosszabb tanácskozások után is semmiben sem tudván megállapodni ³⁾, augusztus 14-dikére Kremsbe egy újabb országgyűlés hirdettetett, mellynek egyszersmind feladata lett volna a belső csendnek az egész tartományban helyreállítása. Erre a király mint meghatalmazott biztosait küldötte János váradi püspököt és Schaffried leiningeni grófot ⁴⁾. Itt a királyi biztosok hozzájárulással elhatározottat, hogy az eddigi harminczad szűnjék meg, a kereskedés legyen szabad, és minden portékától csak kivitelekor fizetessék vám ⁵⁾. Igazságszeretetének fényes jelét adá a király az által, hogy a gazdagabb bécsi polgárokat, kik a megszállás ideje alatt az élelembelieket embertársaik sérelmére eldugdosták volt, büntetés alá vonta, mellyet ők csak nagy pénzbeli váltsággal tudtak magokról elhárítani ⁶⁾. Mivel Rohr Bernát bécsi püspök helyét oda hagyta és Mátyás több felszólításaira s intéseire is vissza-

van *Rauchnál e. h. 333. l.* A zvetli apáthoz intézett hasonló értelmű levelét közli *de Linck, Annal. Claravall. II. d. 876. l.* Egy más illy tárgyú levelét Hohenberg Jánoshoz, Geben Salzburg Pfünztag nach Sand Veits tag (június 16-dikán) 1485. *Kurz, Friedr. IV. II. d. 279. l.*

¹⁾ A lilienfeldi apát őszintén kijelenti azon levelében, melly által Mátyásnak meghódol, hogy csak kényszerítve ismeri őt el urának. *Hanthaler, II. d. 2. rész, 402. l., Kurz e. h. 170. l.*

²⁾ *De Linck e. h.*

³⁾ *De Linck e. h.*

⁴⁾ Ezen biztosainak adott meghatalmazó levelét, mint a cs. bécsi titkos levéltárban létezőt, említi *Lichnovshy e. h. VIII. d. DCIII. l.*

⁵⁾ *De Linck ad h. a. Katonánál és Praynál e. h.*

⁶⁾ Különösen Perman, Fuseller, Hayden Lőrincz, Vengler, Schenk és Fenkan polgároknál annyi gazdagságot talált és tőlök annyit vett el Mátyás, hogy az két fejedelemnek is elég lett volna, és azzal, mint maga is mondá, jól és célszerűen használva egész Budáig lehetett volna őt hajtani. *Unrest, Chron. Austr. Hahnál II. d. 707. l.*

jönni késedelmeskedett, ezen püspökséget megüresedettnek tekinté a fejedelem és a hűséges Dóczi Orbánt nevezé ki bécsi püspököknek ¹⁾).

A háború ezen szerencsés meneteléből örömet a királynak több kedvetlen események zavarák meg. Nevezetesen hogy tisztos anyja, ki kevéssel azelőtt halt meg ²⁾) és a király által bővítettet s ékesíttetni kezdett fejevári székes egyházban temettetett el ³⁾), abban részt nem vehete, hogy ugyanezen idő tájban veszté el egyik legkedvesebb vezérért Vuk despotot ⁴⁾), és hogy István moldvai vajda

¹⁾ *Conspectus Hist. Univ. Viennensis Schmittnél, Episc. Agr. II. d. 144. l.*

²⁾ *Kaprinai, Hist. Dipl. I. d. 53. l.*, utána pedig *Katona e. h. 598. l.* és *Budai Ferencz, Polg. Lex. III. d. 356. l.* azt vélik, hogy Hunyadi Erzsébet még 1484-ben halt meg. Hogy már november 11-dikén 1484. nem volt életben, bizonyítja Mátyásnak egy adománylevele, melly által némelly, az anyja Erzsébet halála által a koronára szállott jószágokat fiának Corvin Jánosnak adományoz. Datum Posonii in festo Beati Martini episcopi anno domini 1484., mint ezt már feljebb látók. *Oklevéltár, DCCXIX. sz.*

³⁾ *Bonfin e. h.* és *Heltai, Magy. Krónika, II. d. 226. l.*

⁴⁾ *Schimek, Gesch. v. Bosn.* azt vátatja, hogy Vuk még 1477-ben halt meg, mivel mint ő mondja özvegyét a király ezen évben ajándékozta meg a kamengradi és gradiskai várakkal Zágráb vármegyében, meghagyván Magyar Balázs és Báthori István erdélyi vajdának és Drágfi Tamás tótországi bánnak, hogy ezen özvegy nyugalmáról gondoskodjanak. A levél, előadása szerint, megvan a császári levéltárban. Azonban Schimek az esztendőt hibásan olvasta, alkalmasint 1487 áll abban, mert 1477-ben Drágfi még nem volt bán és Vuknak nyoma előfordul 1484-ig; alkalmasint 1485-ben halt meg, semmi esetre pedig nem 1497-ben, mint Raitsch mondja, *Engel, Gesch. v. Serv. 447. l.* Hihetővé teszi ezt Mátyásnak egy adománylevele, melly mellett Berekszo várát Valkó vármegyében, melyet Vuk titulo donationis et inscriptionis birt, 1486-ban Illustri Georgio despotae Rasciae ac Magnifico Johanni fratri ejusdem, filii Ill. quondam Stephani despoti írja át 12,000 arany forintban *Katona e. h. 752. l.*, mint annak idejében bővebben meglátjuk. — Raitsch, mint *Engel Gesch. v. Serv. 448. l.* mondja, Vuk halálát régi krónikák szerint világ teremtetésétől fogva a 6993-dik évre teszi, melly Krisztus születése után 1485-re esik. — *Schmitt, Imp. Ot-*

kénytelen volt Kázmér lengyel királynak meghódolni. A szultán a kötött fegyverszünet daczára, Bessarabia meghódítása után ¹⁾, Moldvát újra kezdé fenyegetni, sőt némelly száguldozó csapatai a már is sokat szenvedett tartomány téres vidékeit pusztítva, rombolták keresztül. A vajda nem volt képes saját erejével ellentállani, s kétséges helyzetében mind Mátyáshoz mind Kázmérhoz folyamodott segélyért. Amaz egyéb bajaival és a szultánnal kötött fegyverszünettel mentegeté magát; ez ígért ugyan segedelmet, de csak azon föltétel alatt, ha a rég olta sürgetett és több ízben megígért hódolati ténytszemélyesen megteszi. István kénytelen volt a körülmények súlyának engedni. A személyes hódolat Kolomia mezővárosánál a mezőn történt szeptember 15-dikén ²⁾. Húszezer emberrel jelent meg itt Kázmér, ide jött István nagyai kíséretében és azt sürgette hogy a hódolás ne szabad ég hanem egy sátor alatt zárt helyen történjék meg. A lengyel király erre rá állott és e végett vont sátorában trónján ülve, fényes udvara által körülvéve várta a megalázott vajda megérkezését. Ez egy délczeg ménen Moldva zászlaját kezében tartva jelent meg a sátor előtt, itt paripájáról leszállván, a lengyel országos tanácsnokok által fogadtatott, a király elé vezetett, hol térdre ereszkedve a zászlót védura lábaihoz tette. Ezen pillanatban egy mesterséges készüllet segítségével a kárpitok a sátor elején megnyitlak, a jelenet a számosan összegyűlt népség előtt fölfedeztetett, és István akarátja ellen kénytelen

tom. I. d. 53. l. azt állítja ugyan, *Ráthayra* utalva *Mem. Ban. 104. l.*, hogy Vuk, Geréb bán és Garai Péter társaságában, a törököket ezen 1485-dik évben verte meg; de mi ezt más írók után a mult évben említők.

¹⁾ *Curæus, Annal. Siles. I. d. 365. l.*

²⁾ *Michovius Pistorinál II. d. 222. l.*, *Cromer, Híst. Pol. XXXIX. könyv, 651. l.* Hasonl. *Curæus, Annal. Siles. I. d. 365. l.* — *Gebhardi* szerint *Gesch. v. Ung. IV. d. 603. l.* a hódolás Lembergben történt szeptember 12-dikén, mi azonban ellenkezik kútforrásainkkal.

volt a hódolati hitet egészen nyilvánossággal letenni ¹⁾. Ez után Kázmér a vajdát fölemelte, megcsókolta s bojárjaival, kik hasonlólag hűsöget esküdtek, asztalához hitta és megajándékozta ²⁾. Az ünnepélyes tényről egy külön oklevél készült, annak emlékezetét a késő maradéokra szállítandó ³⁾. Mátyás épen akkor osztrákhoni hódításaival elfoglalva, ezt nem gátolhatta s megelégedett azzal, hogy Incze pápa előtt ez iránt panaszt emelt ⁴⁾. Hódolása jutalmául István 3000 lengyel lovast nyert segítségül. Ezen csekély számú idegen segédcsapattal a vitéz vajda a Moldvában hátra maradt apróbb török csapatokat megverte, kihajtotta, az utolsót Katlaguban tette semmivé november 16-dikán, de Kiliát és Akiermant visszavenni nem tudta ⁵⁾.

¹⁾ Cromer azt állítja, hogy ez alkalommal István arra is megesküdött volna, miszerint Kázmér híre s engedelmé nélkül semmi hódolati, szövetségi vagy békekötésre más fejedelemmel nem lép, mi alatt főként Mátyás volt értve; de a hit mintájában, melyet *Dogiel, Cod. Pol. Dipl. I. d. 603. l.* egész kiterjedésében közöl, ennek nincs semmi nyoma *Engel, Gesch. d. Wal. u. Mold. II. d. 145. l.*

²⁾ *Michovius, Cromer és Curaeus e. h. — Priliasius Pistorinál Corp. Hist. Pol. I. d. 254. l.* az unalomig részletesen írja le ezen hódolati tényt; bőven szól arról *Engel is Gesch. d. Wal. u. Mold. I. d. 182. l. és II. d. 146. l.*

³⁾ Ez tizennégy tanácsos által aláírva megvolt a lengyel királyi levéltárban. *Cromer e. h. 652. l.*

⁴⁾ Erre a pápa azt felelte 1486-ban, hogy a dolgot megvizsgálja s elintézi, a mennyiben a lengyel király törvényszéke előtt megjelenik. *Gebhardi, e. h. IV. d. 604. l.*

⁵⁾ *Cromer e. h., Engel e. h. 146. l. és I. d. 182. l. — Pray, De Bosnia, Servia, Valachia, Moldavia etc. 135. l.* azt gyanítja, hogy ezen két várat Bajazed később visszaadta, mivel Ulászló alatt megint magyar kézben találjuk azokat.

LX.

1485. 1486.

Bécsben csak kevéssel fényes bémenetele után vett a király tudósítást a Váczon tartott országgyűlés reá nézve kedvező eredményéről. A köz pénztárak szűkös állapotja és a háború folytatására szükséges költségek hiánya tekintetéből már előbb meghívta volt az országnak több, mind két renden lévő nagyait és nemeseit, mint az ország összességének képviselőit ¹⁾). Maga az osztrák háború, különösen Bécs városának végéhez közelítő megszállása miatt személyesen nem jelenhetvén meg, biztosai által előadja fegyvereinek dicső előhaladását és ennek következtében felszólítja őket: nyujtanának neki új segedelmet egyfelől Osztrákhonban már eddigelő nyert győzedelmeinek folytatására, másfelől Alsó-Magyarországnak a törökök becsapásai elleni oltalmára. A nemzetek összességében mind feltaláljuk az egyesek hibáit, mellyek közt nem kis szerepet játszik a hiúság. A külső fényért könnyebben mennek minden áldo-

¹⁾ Fideles nostri nonnulli Domini praelati et barones ceterique Regni nostri primates nobiles, totum regnum nostrum repraesentantes. Mátyásnak Kraszna vármegyéhez intézett levele, mellyről mindjárt bővebben szólunk.

zatok, mint a belső boldogság kevesebbé kitünő előmozdításaért. Hamar elkészült a végzés a fényes győzedelmei által a nemzet külső fényét annyira növelő fejedelem kívánsága szerint, mely által a királynak megengedteték, hogy minden kaputól egy arany forintot szedhessen bé. Ennek következtében ezen segedelem beszédése iránt június 4-dikén megtette Mátyás az illető hatóságoknál a szükséges rendelkezéseket ¹⁾).

Még mielőtt ezen segedelem összegyűlt volna, folytatta Mátyás Osztrákhon tökéletes meghódításának eszközzését. E végből több felé küldötte ki sergeit. A tartomány második fővárosára, Fridrik közönséges lakára, a jól megerősített Bécs-Ujvárosra került most mindenek előtt a sor. Szapolyai Istvánt, kit ezen hadviselet alatt nevezetes szolgálatai tekintetéből Ebenfurttal ajándékozott meg, küldé a bécsi megszálló sereg nagyobb részével ezen város alá ²⁾), mellynek oltalmát Fridrik császár a hadakozás mesterségében jártas, tevékeny és erélyes Wolfersdorfer Jánosra bizta, ki mindjárt a mészáros- vagy vizi-kapu előtti külvárost lerontotta, számos és jól ellátott ágyuinak szabad tért nyitandó ³⁾). Szinte egy időben ezzel fogta körül a király egyik kisebb csapatja Pütten különben épen nem jelentékeny, de ezen megszállás által némi nevezetességet nyert várát, hol a várnagy Teufel Farkas vitézül fogadta azt. A bátor ellentálláson felingerült király végre személyesen is megjelent a vár alatt, de nem boldogult, bár a várban a szükség nagy volt. Ezt a várnagy jól el tudta fedezni, úgy hogy Mátyás

¹⁾ Kitészik ez Mátyásnak Kraszna vármegyéhez írt parancsából ezen egy forintnyi segedelem beszédése iránt, Datum Viennae Sabato post festum Sacratissimi Corporis Christi anno domini 1485., mellyet *Batthiányi, Leges Eccl. I. d. 519. l.* és abból *Kovachich, Vest. Comit. 401. l.* elöad. Közli ezt de csak kivonatban a pécsi püspöki könyvtár kézírataiból *Katona e. h. 588. l.* Az utolsóból kitészik az is, hogy Mátyás személyesen nem volt jelen, hanem biztosokat küldött oda.

²⁾ *Bonfin e. h., Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 394. l.*

³⁾ *Böhm, Chronik v. Wiener-Neustadt, I. d. 171. l.*

ezen csekély erősség miatt, melly végre is kénytelen leend megadni magát, más felé szükséges katonáit további veszélyeknek kitenni nem akarván, nem csak felbontá a vár megszállását, hanem a várnagyot vitézségének méltányos elismerése jeléül saját ívó serlegével ajándékozta meg ¹⁾. Másfelől a király serege harmadik csapatával Tulut fogta körül, és már július 29-dikén meg is vívta ²⁾. Hasonló sorsra jutnak még több kisebb városok is ennek környékében ³⁾, nevezetesen Laxenburg, hol Fridriknek híres kapitánya Schlacher fogatott el, és Waldt, mellynek várnagya Telizer Zsigmond rabló kiütéseivel mind a két felet háborgatta és a vidék népének sok kárt tett ⁴⁾. Egy negyedik csapattal Tettauer Vilmos Felső-Osztrákhonnak fordul, az Ennsen egy Ernsthovennél hirtelen vert hidon ⁵⁾ minden ellentállás nélkül átmegy, itt egy erősséget épít, melly igen sokáig viselte Tettauer sánczainak nevét, és onnan az egész környéket tetszése szerint pusztítja ⁶⁾. Száгуldozó csapatai

¹⁾ A várnagy, szükségeinek elfödözésére, Mátyásnak egy eleven, addig gondosan megkimélt nyulat, egy az utolsó lisziből süttöt kenyeret és egy palaczk magyar bort küldött ajándékba. A Mátyás által viszonaajándékba küldött serleg ezüstből volt gazdagan megarrayozva, mintegy meszely nagyságu és makk alakú. Azt olly izenettel adatta át: Weill du noch hast Wiltprät, Weiss brodt und guet ungarische Wein, So musst du wohl der Teufel sein. A serleg, mellyre ezen szavak egy pár magyarázó sorokkal későbbi időkben vésvé állanak, a XVII. századból kelt irománynyal együtt látható a bécs-linczi úton Pottenbrunn mellett a wasserburgi vár levéltárában, melly a Teufel-családról a Zinzendorfira és erről a Budessinire ment. *Rally Chmelnél, Gesch. Forsch. II. d. 1. füz. 189. és köv. l.*, hol megvan annak képe is 1485. évvel.

²⁾ *Engel e. h.* — Die septem dormientium Tichtel, *Diar. Raachnál Script. Rer. Austr. II. d. 551. l.*

³⁾ *Pray e. h.*

⁴⁾ A *Cillei grófok eskönyve, III. szám alatt, Annal. Styriae, III. d. 162. l.* és *Haug, Ungr. Chron. 60. l.* Az első szoriat Waldt megvétele augustus 26-dikán, Laxenburgé mindjárt Bécs feladása után.

⁵⁾ *Preuenhuber, 136. l.*

⁶⁾ *Catal. Abbat. Glunic. Pex Jeromosnál II. d. 331. l.*

egész Steyerig előnyomulnak ¹⁾). Könnyítette ezt egyfelől, hogy a regensburgi püspök osztrákhoni jószágaira nézve Mátyással megegyezvén, sergeit mindenütt szabadon átbo-
csátá ²⁾, másfelől hogy Gravanek Ulrik a gréczeni várat Csehországban, mellyet a Rosenbergektől bírt zálogban, Mátyásnak átadta ³⁾. Végre Székely Jakab pettani parancsnok és Geréb Mátyás horvát bán egy ötödik csapattal Triesztig, Duinóig és az akkor szinte osztrák felsőség alatt lévő Fiuméig száguldoztak ⁴⁾. Fridrik június közepén, mint fol-
jebb látók, elhagyván Linzet ⁵⁾, és előbb Salzburgba, később pedig öcséséhez Zsigmondhoz Inspruckba vonván magát, János salzburgi érsekre bízta az ország kormányát, Reichenberg Ruprechtre, Miksa herczeg marsalljára, a katonaság vezérlését ⁶⁾, Stahrenberg Ulrikra különösen Felső-Osztrákhon oltalmát ⁷⁾, egyszersmind Krain, Kärnthen és Stájerország lakosait megintette, hogy vitézül oltalmazzák magokat, míg barátaitól, kikhez most megy, segedelmet nyerhet. Ruprecht és Ulrik mindent megtettek, mit tehettek; amaz az ellenség figyelmét más felé vonandó, Magyarországra ütött és onnan sok marhát el is hajtott, de valamely nagyobb hadi tette igen gyenge volt, kivált miután a Zsigmond által Inspruckból küldött segedelem a magyarok által út közben

¹⁾ *Preuenhuber e. h.*

²⁾ *Ugyanő, ugyanott.*

³⁾ Fridrik frt Ulászlónak hogy ezt akadályoztassa, Datum in Wispade feria II. post Nicolai 1485., de úgy látszik siker nélkül; mert mind e mellett még 1486-ban kelt levelében is előfordulnak Mátyásnak gréczeni tisztviselői. *De Linck, Annal. Caravall. II. d. 279. l.*

⁴⁾ *Hormayr's Taschenbuch, 1843. 322. l.* és Fridriknek Nürnbergből october 30-dikán frt levele Bécs-Ujhely városához, melly szerint Rauber Gáspár volt Triesztben, Mitterburgban és Fiumében császári hadnagy. *Lichnovsky, e. h. VIII. d. DCV. l.*

⁵⁾ *Häberlin, VII. d. 299. l.*

⁶⁾ *Unrest, Chron. Austr. Hahnál I. d. 709. l.*

⁷⁾ Június 8-dikán 1485. Vocklenburgból nevezte őt ki Felső-Osztrákhon kapitányának. *Chmel, Regest. 718. l. — Kurz, Gesch. Friedr. IV. II. d. 177. l.* helytelenül nevezí őt Kocsárdnak.

megtámadtatván, megveretett és nem sokára Grub vára, hová vonták magokat a sereg maradványai, october 20-dikán ¹⁾ kénytelen volt magát megadni ²⁾. Ezer foglyon feldl esett itt a magyarok kezébe ³⁾, kik közül 500 vitetett Bécsbe és itt a császári lakba tétetett őrizet alá ⁴⁾. Valamivel szerencsésebb volt Ulrik; de ez is minden ügyekezete mellett egyebet nem tudta eszközölni, mint hogy a magyarok Felső-Osztrákhonban gyorsabb előmeneteleikben gátoltattak. Mind a két felet mozgásaikban nem kevésbé akadályoztatá az igen silány termés Osztrákhonban ⁵⁾.

A neustadi táborba török követek érkeztek, kik tíz tevért hoztak ajándékokkal terhelve Mátyás részére. Ezek a király rendeletéből Bécsbe utasítottak, hogy egyfelől ők ujonnan meghódított városának nagyságát, dicsőségét láthassák, másfelől a bécsi nép ezen ritka látványban új fejedelme dicsőségét csodálja ⁶⁾. Fridrik Osztrákhonban ellenkészületeivel semmire sem tudván menni, úgy látszik, a lengyelek által kívánta Mátyás figyelmét más felé vonni ⁷⁾; de ebbeli ügyekezeteiben sem boldogult.

¹⁾ *A Cillei grófok éckönyve, III. sz. alatt, Annal. Styriae, III. d. 162. l. és Haug, Ungr. Chron. 60. l.*

²⁾ *Unrest, Chron. Austr. Hahnnál I. d. 709. l.*

³⁾ 1300, *Tichtel e. h. 552. l.*, ezeren feljül *Anonymus Rotten- sis, Chron. Austr. Pez Jeromosnál II. d. 468. l.*

⁴⁾ Erre *Tichtel Rauchnál e. h.* azt jegyzi meg: *Res misera in arcem olim Imperatoris et Ducis Austriae subditos Ducis Austriae per Regem Hungariae captivos ducere. Schlagger, Wiener Skizzen I. d. 115. és 144. l. — A foglyok közül Bécs városának 111-et kellett tartani. Schlagger, e. h. 115. l.*

⁵⁾ *Chron. Salisb. Pez Jeromosnál, II. d. 441. l.*

⁶⁾ Ezen török követek september 14-kén (die exaltationis Crucis) nézték meg szent István egyházát. *Tichtel, Diarium Rauchnál II. d. 551. l.*

⁷⁾ A kémárkiak tudósítván Szapolyai Imrét arról, hogy a lengyelek készületeket tesznek, az feleletében kétségeskedéseit jelenti ki tudósításuk valósága iránt. *Ex Castro nostro Papa secundo die B. Lucia virginis (december 14-dikén) anno domini 1485. Wagner, Analecta Scep. I. d. 69. l.*

Olaszországban azalatt a múlt évben kötött béke daczára ¹⁾ igen véres háború ütött ki az új pápa és a nápolyi király közt, az ország nagyainak készítésére ²⁾, mellyben Mátyás is részt vett ipa mellett ³⁾. Ferdinánd ugyanis a nápolyi igen nyugtalan nemességet több ízben megaláztatván és a föld népét is nagy adózásokkal nyomván, köz volt az elégedetlenség, a gyűlölség. Már Sixtus látván ezen forradalmat, a békételenekkel alkudozásba kezdte ereszkedni, de a halál akadályoztatá további lépéseiben. A nemesség utódjához is folyamodott mint az ország védurához, aggodalmait nem kevésbé növelvén a jövőbe vetett tekintet, Ferdinánd első szülöttjének Alfonznak vad természetű. Ettől tehát menekedni és helyébe a szelídebb természetű Fridriket kívánták örökösének minden alattvalói ⁴⁾. A fősvény Incze, — ki bár Ferdinánd atyjának Alfonznak udvarában növekedett, tőle nyerte első egyházi javadalmát ⁵⁾, mindjárt megválasztásával megsemmisítette azon engedményt, melly mellett Ferdinánd egy paripával válthatta meg azon adót, mellyet elei fizettek ⁶⁾, és ezt nyugtalanul sürgette természetben, hogy így természetes fiainak annál nagyobb kincseket gyűjthessen, — őket nem csak meghallgatta, hanem nékiek segedelmet is küldött ⁷⁾, annyival nagyobb készséggel, mivel ugyanezen időtájban a calabriai herczeg Aquelea városa ellen szabadalmi daczára katonaságot küldvén, ezen inkább nápolyi védség mint kormány alatt lévő

¹⁾ A békekötés azaz a szent liga, egy részről IV. Sixtus pápa, Ferdinánd sicíliai király, Sforza Galeozzo János Mária milanói fejedelem és Hercules ferrarai fejedelem, más részről a velencei köztársaság közt augustus 7-dikéről 1484. megvan *Dumontnál Corps Dipl. III. d. 2. rész, 128. l.*

²⁾ *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 395. l.*

³⁾ *Fessler, V. d. 626. l.*

⁴⁾ *Gianone, Hist. de Naples, III. d. 608. l.*, ki ezt teszi a háború egyedüli okának. Hasonl. *Infessura, Diar. Muratorinál, Script. Rer. Ital. III. d. 2. köt. 1196. l.*

⁵⁾ *Sismondí, Hist. d. republ. Ital. XI. d. 263. l.*

⁶⁾ *Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 358. l., Sismondí e. h.*

⁷⁾ *Gianone e. h.*

hely főnökét minden elégséges ok nélkül elfogatván, az elkeseredett lakosság felzudult, a katonaságot elkergette, és magát hasonlólag pápai pártfogás alá vetette ¹⁾. Sanseverino Robertnek a pápai vezérnek közelítésével a szélvárosok mindjárt pártot ütének, Salerno falaira minden kardcsapás nélkül a szent-szék lobogói tüzetek fel, és a szomszéd fejedelmekhez, sőt még a magyar királyhoz is tilalomparancsok mentek, hogy a szent atya engedelme nélkül a nápolyi királynak segedelmet ne nyujtsanak ²⁾. Ezzel együtt érkezett Mátyáshoz annak híre, hogy Ferdinánd a pápa által nem csak átokba tétetett, hanem trónjától is megfosztatott. A magyarok királyát minden tisztelete a szent-szék iránt nem ijeszté el ipa ügyének lelkes felfogásától; tartózkodás nélkül lépe föl mint annak védője s a rajta elkövetendő méltatlanság megboszulója. Az anconai köztársasággal alkudozásba ereszkedék kikötőjök átengedése végett a küldendő segédsereg biztos kiszállása tekintetéből, egyszersmind Rómában egy ünnepélyes feljebbhívást nyujtatott be a rosziú értesített pápától a jobban értesítendőhöz ³⁾.

Ezen olaszországi kedvetlenségek azonban nem akadályozták a királyt Oszrákhon hóditásának folytatásában. Fő szemügyét fordította Bécs-Ujhelyre. Ezen város ez időben nevezetességére nézve Béccsel vetekedett ⁴⁾, igen jól meg volt erősítve, egy völgyben feküdt minden oldalról vízzel körülfogva, két sor fal, kettős sáncz, számos torony, egyes erősség és földhányás által védve; külön állott még ezeken feljül a vár, mellynek falai négyszegű faragott kövekből voltak rakva. Három jól megerősített külvárosa és a stájer hegyek szomszédsága, honnan könnyen kaphatott segítséget, nehezíték megvételt ⁵⁾. Az egyik nagyobb külvárost egy éjjeli viadal következtében hatalmok alá kerí-

1) Cronica Aquilana 924. l. Sismondinál XI. d. 263. l.

2) *Infessura, Diario Muratorinál Script. Rer. Ital. és Istoria Neapolitana Ugyanannál e. h.*

3) *Fessler e. h.*

4) *Bonfin e. h.*

5) *Ugyanö, Praefat. ad Philostrat. e. h.*

Armann Józ. met.

III. FRIDRIK CSÁSZÁR :

tették a magyarok, melly alkalommal vállokig érő vizen kellett keresztülgázolniok. Így azután az ágyuk közelebb vitethettek a vár falaihoz, mellyek szüntelen éjjel nappal rongálták azoknak kivált Bécs felőli oldalait. Legtöbb kárt tett azon hat nagy ágyu, mellyeket Mátyás a törököktől elvettekből öntetett; ellenerőségekkel majd az egész város körül volt véve ¹⁾). A császári parancsnok és a városi előjáróság szükségesnek látta Fridriket a dolog állásáról és azon veszélyről, mellybe a város idővel jöhet, előre tudósítani. Maga a főbiró Fürstenberger Farkas ment hozzá. A császár azzal ügyekezett mind katonaságát mind a város lakosait megnyugtatni, hogy neki a maynzi, brandenburgi és szász választók segedelmet igérvén, ezzel a várost minden további bajtól fölmenti ²⁾). Ekkor már Inspruckot is elhagyta volt, és levéltárát, kincseit s leányát Kunigundát öcscsénél Zsigmondnál hagyván, Németországon keresztül ³⁾) fiához sietett. Utjában a városokba és kolostorokba szállott, az előbbiek hódolatát elfogadta, magát általok megajándékozatta, pénzt kapott némelly fejedelmek adományozásából is; több városokból kölcsön is vett föl pénzt, így Augsburgtól 6000 forintot. December végén ért Aachenbe ⁴⁾). Egykedvűségét szerencsétlenségében is megtartva ⁵⁾), Nürnbergben és több más helyeken vigasztalásúl a falakra frogatá ezen közmondást: szerencsés, ki felejtheti azt, mit megváltoztatni nincs hatalmában ⁶⁾). Ez majdnem nevetséges ellentétben állott már előbb az öt magánhangzóban: A. E. I. O. U. fölvelt jelmondatával, mellyeknek mind ő maga mind mások olly

¹⁾ *Ugyanő ugyanott.*

²⁾ Az ez irást kelt és Fürstenberger Farkas által Bécs-Ujhely parancsnokához és várostanácsához intézett levél Nürnbergből kelt october 30-dikán. *Hormayr, Taschenbuch, 1843. 322. l. Lichnovsky, e. h. VIII. d. DCV. l.*

³⁾ 800 lovas kíséretében *Curaeus* szerint *I. d. 366. l.*

⁴⁾ *Häberlin, VII. d. 299. és köv. l.*

⁵⁾ Ezt a kor és szerencsétlenség által megtompult elmebeli tehetségének tulajdonítja *Kurz, e. h. II. d. 175. l.*

⁶⁾ *Rerum irreparabilium summa felicitas oblivio. Curaeus e. h., Schickfuss, I. d. 16. l. és de Roo, Hist. Austr. X. könyv.*

büszke magyarázatot adtak Osztrákhonnak épen általa olly kevésbé emelt fényére ¹⁾, és a mellyeket ő minden épületeire, ezüstjére ²⁾, egyéb ékszereire ³⁾ sőt még pecsétjeire is pazarolva vésetett ⁴⁾.

Azalatt tudósíttatott Mátyás, hogy Fridrik a német birodalmon általi útját kettős célra kívánja fordítani, nevezetesen hogy ellene a rendektől segedelmet nyerjen ⁵⁾, és fiát Miksát római királynak választassa. Az elsőre nézve nem igen boldogult. A Zsigmond tyroli fejedelem által küldött segedelmen kívül, mellynek sorsát már feljebb előadtuk, csak némelly birodalmi városok és a württembergi grófok küldöttek némelly csapatokat ⁶⁾. Ezekkel történt is egy gyenge, ezen évben utolsó kísérlet a magyarok ellen, hihetőleg Bécs-Ujváros fölmentésére; azonban a hirtelen összegyűlt seregecske Mölknél szétveretett ⁷⁾. A többi német fejedelmek igen hidegen fogadták a császár felszólításait. A bajor fejedelmek már előbb kinyilatkoztatták volt, hogy

¹⁾ *Lambecius in Diario Itin. Cillensi* 8. l. ennek harmincznyolcz, *Köhler* pedig *Münzbelustigungen*, III. d. 170. l. még jóval több mind hasonértelmű magyarázatát adja, *Hanthaler Recess. Arch. Campilil.* I. d. 172. l. Mí ezek közül csak a nevezetesebbeket emeljük ki: Austria erit in orbe ultima — Aquila electa iuste omnia vincit. — Maga Fridrik naplójában így magyarázta diákul: Austriae est imperare orbi universo, németül: Alles Erdreich ist Oesterreich unterthan. *Chmel, Gesch. Fridr.* I. d. 577. és 578. l.

²⁾ *Hist. Ducum Styriae* 95. l. — Kivált a neustadti várban igen sok helyt találtak ezen betűk kőbe vésvé. *Böheim, Chron. v. Wiener-Neustadt.* I. d. 144. l.

³⁾ Már 1445-ben élt ezen jelbűtűkkel némelly ékszeren, mellyeket magának készíttetett. *Chmel, Mat.* I. d. 2. köt. 176. l.

⁴⁾ *Annal. Styriae*, III. d. 535. l.

⁵⁾ *Engel, Gesch. v. Ung.* III. d. 395. l. — *Gebhardi* szerint II. d. 202. l. Mátyás Osztrákhont elfoglalván, ezen tartományt elszándékozott Németországtól szakasztani, és így ez által ennek jogaiba vágott. Ez nem lehetetlen, de semmivel bizonyítva nincs; azonban hihető, hogy ezt használta Fridrik a német fejedelmek buzdítására Mátyás ellen.

⁶⁾ *Sattler, e. h.* III. d. 147. l.

⁷⁾ *Hormayr, Wien IV. d. 1. füz.* 55. l.

a pápa megegyezése nélkül nem fognak Mátyással háborúba ereszkedni ¹⁾).

Fridriknek ügyekezete fia mellett emlékeztette Mátyást, hogy gondoskodjék fiának Corvin Jánosnak jövőendő sorsáról. Ezt Beatrix előtt titokban kelle tartani. Egy Fontana nevezetű olasz volt ekkor a király udvarában, ezt kívánta tervei előmozdítására használni. Mint ha kegyelmét elvesztette volna, elküldé udvarából olly titkos utasítással, hogy nevében kérje meg Corvin számára Bianka Máriát, milanói hercegnőt, ki akkor igen gazdagnak tartatott ²⁾. Ez testvére volt Galeozzo János Máriának, ki megint jegyben volt a calabriai hercegnek, Beatrix bátyjának leányával és a kinek tulajdonkép milanói hercegnek kellett volna lenni, de anyjával Bonával együtt, Sforza Lajos által, ki Szerecsennek is neveztetett, terhes függésben tartatott. A hercegnek valamint anyjának is kellemes és kívánatos volt az atyafiságos összeköttetés a hatalmas magyar királylyal, és azért Fontana ajánlatának elfogadása iránt biztosított ³⁾.

Igen valószínű, hogy a nádor hatalmának körülírása iránti országgyűlési végzések hozatala és Szapolyai Imrénének ennek következtében nádorrá választatása, még pedig Mátyás személyes jelenlétében valószínűleg Budán november utolsó napjaiban igen rövid, talán már a király megérkezése előtt az ő általa kidolgozott terv szerint megindult tanácskozások után ⁴⁾ hasonlólag Corvin János érdekében

1) *Freyberg, Samml. Hist. Schrift. u. Urk. Stuttgart és Tübingen, 1827. 159. l.*

2) *Engel e. h.*

3) *Engel e. h.*

4) Ezen végzések a törvénytárban, honnan közlik azokat *Pray, Annal. IV. d. 180. l.* és *Katona e. h. IX. d. 602. l.* illy czím alatt fordulnak elő: *Articuli pronunciatii de Officio Palatinatus, cum Comes Emericus de Zápolya per Mathiam Regem ex consensu Regnicolarum electus in Palatinum esset anno domini 1485.* Ebből látjuk, hogy ezen határozatok 1485-ben Szapolyai Imrénének nádorrá választatása előtt hozattak, de az országgyűlésnek sem helyét sem napját meghatározni nem tudjuk, miután ezen törvényezikkeknek mind bevezetése mind béfejezése hiányzik. *Katona e. h.* és utána több tör-

történtek. Ezt ugyan az ország előtt fölfedezni nem volt volna tanácsos, de erre nem is volt szükség. Elég volt megjegyezni e tekintetből, hogy Bécs városa ugyan meg

ténetfróink mint *Péczeli, e. h. II. d. 346. l., Szalay e. h. III. d. 323. l.* azt vélik, hogy ezen rendelkezések még a váci országgyűlésen hozattak. Azonban ennek elfogadását tilalmazzák ezen czikkeknek ezen első szavai: *Quoniam praeaus Diacta sive Congregatio Regnicolarum pro eligendo et sufficiendo novo Palatino instituta est, eam ob rem, qualis eligi debeat et quae ad ejus Officium ex antiqua ordinatione pertineant, praeterea quae ipse ex suscepto Officio exercere et peragere debeat, ante omnia diligenter consideranda et annotanda sunt.* Kitétszik ebből hogy az országgyűlés a nádorválasztás végett hivatott össze; már pedig az előbbieken láttuk, hogy a váci gyűlésnek egészen más célja volt. Azért tanácsosabbnak látjuk *Kovachich* véleményének elfogadását, ki *Vest. Comit. 403. l.* erre nézve egy külön országgyűlést alapít meg ezen év végén. — *Katona e. h. 602. l.* azt állítja hogy, ha ezen választás Budán történt volna is, azon Mátyás nem lehetett személyesen jelen, miután Bécs bevétele után majdnem az egész évet ezen városban töltötte. Azonban hogy Bonfinnak ez iránti előadása nem egészen szorosan veendő, már feljebb megmutattuk; e mellett pedig nem igen föltehető, hogy Mátyás egy illy nevezetes tárgyat a maga távollétében vétetett volna tárgyalás alá, sőt ha Mosóczi ezen czikkek czimét az irományok szerint dolgozta ki, azon szavaiból hogy ezen czikkek akkor hozattak, cum Comes Emericus de Zapolya per Mathiam regem ex consensu regnicolarum electus in Palatinum esset, az tetszenék nyilván ki, hogy Mátyás ezen országgyűlésen személyesen jelen volt. Aminthogy Mátyás megfordultának Budán november végén van némi nyoma egy november 30-dikán itt kelet levelében, mely által a Pawen nemesek részére néhai Palóczy László országbírónak 1462-ben a Pawen-család leánygát Pawen és más tótországi birtokokhoz követelt jogától elmozdító s ezen javakat egyedül főúgat illetőknek nyilvánító ítéletét szóról szóra átrván, megerősíti. Datum Bude in festo beati Andree Apostoli anno domini 1485. *Uj Magyar Mus. 1853. 541. l.* Igaz ugyan hogy a király, mint feljebb látók, egy Pozsony városához intézett levele szerint (*Oklevéltár, DCCXXVIII. sz.*) még november 23-dikán Bécsben volt, Szapolyai Imre pedig már december 4-dikén mint nádor írt a zágrábiaknak a püspöki déma tárgyában, mint mindjárt meglátjuk, és így igen kevés idő maradt ezen nevezetes tárgy elintézésére. Azért gondoltak valószínűnek, hogy a tanácskozásokat e felett a rendek már a királynak Budára érkezte előtt megindították. — *Engel e. h. 399. l.* azon országgyűlést,

van víva, de Osztrákhonnak többi részeit is meg kell hódítani, hogy a büszke ellenségnek egész ereje megtörtvén, ez oldalról az ország tökéletes bátorságba tétessék. Ez a király távollétét az országból gyakrabban és huzamos időre megkívánja, azért olly nádorról kell gondolkozni, ki az országlás közönséges dolgainak folytatására, különösen pedig az igazság gyors és részrehajlatlan kiszolgáltatására alkalmas legyen. Szükséges e mellett hatáskörét szorosan kijelölni, hogy egyfelől a haza javát előmozdítani képes legyen, másfelől minden visszaélésekben gátoltassék.

Azonban a király megegyezésével hozott czikkek egész tartalma, valamint a hivatalra kijelölt személy nyilván elárulják egy titkosabb czél létezését. Egy megbízott férfinak kívánt ő most mindjárt annyi hatalmat tulajdonítani, melylyel annak idejében Corvin Jánost a királyi szék elnyerésében a királyné pártjának és némelly oligarcháknak titkos fondorkodásai daczára még azon esetre is segíthesse, ha maga a király hirtelen meg találna halni, még mielőtt természetes fia öröködéséről gondoskodhatnék, és ez törvényes

mellyen ezen czikkek hozattak és Szapolyai Imre nádornak választott, összekötöti az 1486. elején béfejezettel és ezt úgy tekintí mint annak folytatását, mi azonban Mátyásnak Bécsben megfordulásával még december végén is, mint feljebb látók, nem igen egyeztetethető. Még kevesebb figyelmet érdemel *Bartal* állítása, ki *Commentarii ad Hist. Status Jurisque Publici Hung. III. d. 204. l.* minden történeti adat nélkül, csupán mivel Mátyás önkényéről és az akkori rendek szolgálai érzetéről illy alkotmányos szellemű törvények hozatalát föltenni nem lehet (*lexque de Palatino publicis eligendo Comitibus silentio suppressa*, ezek szavai, *nemoque repertus sit, qui hanc Garaii aut Orszaghii seu potius Juris regni de electione Palatini vicem quereretur. Ab hoc igitur seu imperio seu servitute eam, qua litterae hae exuberant, liberalitatem repetere vix possis*), azoknak hozatalát későbbre teszi s Ulászlónak tulajdonítja. — *Kovachich József, Notit. prael. ad Syllogem Decret. Comit. 125. l. és Madarassy Ferencz* neve kitétele nélkül még 1832-ben kiadott munkájában *Dissert. hist. crit. super quibusdam vetustioribus rer. Hung. capitibus 134. és köv. l.* még tovább mennek és ezen czikkek hitelességét kétségbe vonják, mire azonban adatokat felhozni nem képesek.

idejét elérhetné. Erre alkalmasabbnak senkit sem talált Szapolyai Imrénél, családja régi védenczénél és legtitkosabb gondolatai tudójánál, ki nem csak maga tekintélye hanem öcscsének Istvánnak hathatós befolyása által is előmozdíthatta céljait. Azt vélte, hogy ezen két személybe, — kik közül az elsőt, már atyjának is pártfogoltját, a leggazdagabb birtokosok egyikévé tette, a másodikat pedig már maga a semmiségből kiemelve bizodalmaival megajándékozta, kegyelmének legkitünőbb jeleit halmozva rá, s most közelebbről 1483-diki augusztus 11-dikétől fogva Hedviggel a tescheni herczeg leányával összeházasította, — tökéletes bizodalmaát vetheti. De valamint egyfelől a jövő időt nem láthatta, úgy másfelől a nemes lelkek közönséges sorsa szerint a háladatosság kapcsaira igen sokat építve, reményeiben megcsalatozott. A kijelölt nádor bevégezte pályáját, még mielőtt alkalma volt volna pártfogója ohajtásait teljesíteni, István pedig, mint a következmény mutatá, szívében a királynak és nézeteinek megátalkodott ellensége, Corvin János üldözője s a ravasz Beatrix párt-hive volt.

Ezen előzményekből kell megítélnünk ezen nevezetes törvényes intézkedést a nádori hatalom iránt. A királyi hatalom korlátozását nem kevesse eszközölő azon befolyása minden köz dolgokra, melly ebben a nádornak tulajdonítatik és mellynek elfogadása az önállásu fejedelem személyességével nyilvános ellenkezésben állott, szükséges volt az erélyes uralkodása által azt enyhíteni tudó fejedelem halála után, hogy a kitzűött cél elérésére minden erőket egyesíttessenek, az azt konokul ellenzők törvényesen zabolán tartathassanak és az illő korlátok közé szoríttathassanak. Ezek szerint előleges tanácskozások következtében elhatározottat: 1-ször. A nádor azon esetre, ha a király maradék nélkül hal meg, és egy új fejedelem szabad választása talál helyt, ebben legelső szavazattal bír. — 2-szor. Ha a király gyenge korú örököst hagy maga után, a nádor annak gyámja élemedett korának eléréséig, és köteles őt az atyai birodalmak és tartományokban megtartani,

tehetsége szerint oltalmazni. Illy gyámság ideje alatt minden hazafiak neki úgy, mint uroknak, fejedelmőknek kötelesek engedelmeskedni. Ez által nem csak Beatrix, hanem minden királynék egy általjában kirekesztetnek a gyámságból. — 3-szor. Mind az új király megválasztásáig a feljebb érintett esetben, mind gyámatyai hivatalának folyama alatt a nádor jogai közé tartozik országgyűlést hirdetni. — 4-szer. A nádor az ország egész véderejének főkapitánya, valahányszor az valamely ellenség ellen fölkéretik, ő vezérli azt, de a király akarata s rendelése szerint. — 5-ször. A rendek belső czivódásait a nádor köteles lecsilapítani, elintézni és elítélni. Határozatát mindjárt végre is hajtja a bűnösök megfenyítése által a király méltóságának és fő határozásának megszorítása nélkül. — 6-szor. A király és a rendek közt támadott kedvetlenségek és visszázkodások alkalmával a nádor hivatalos állásánál fogva törvényes közbenjáró, és azokat kiegyenlíteni egész tehetségével ügyekezik. — 7-szer. Ha a király az ország külső javainak előmozdítására elmebeli gyöngesége miatt alkalmatlan, vagy annak eszközlésében hanyag volna, a nádor helyette az idegen hatalmasságok követeit kihallgatja, azoknak feleletet ad. — 8-szor. A helytelenül vagy törvénytelenül elajándékozott jószágok miatt támadható panaszokat a nádor köteles a fejedelem elébe terjeszteni s azoknak törvényes eligazítását eszközölni. — 9-szer. A király mellett a nádor főbirája az országnak, ő nem csak az erőszakos foglalások iránt hoz ítéleteket, mint az ország többi rendes birái, hanem a lakosoknak valóságos jogai iránt is egy vagy más jószágra nézve, mit a többi bírának tenni nem szabad. A törvényes büntetéseket és bírságokat, mellyekben ő a feleket ítélet által elmarasztalja, a király csak kegyelem útján engedheti el, az ország többi rendes birái által rendelteket a törvény útján is megváltoztathatja és megsemmisítheti. — 10-szer. A király távollétében ő annak helytartója és a melléje illy esetekben különösen rendelt országos tanácscsal gyakorolja ezen hivatalt; ő kormányoz ekkor mindent, kivéven az adományt illető és a kegyelemtől függő tárgyakat, mellyek a

király részére tartatnak fel. — 11-szer. Ő a kúnoknak és jászoknak főbirája s grófja és tőlök ezért 3000 aranyat kap Lajos és más királyok leveleinek értelmében. — 12-szer. Ő főbirája Dalmátországnak is, és azért némelly, ezen tartományokhoz tartozó szigetek jövedelmeit veszi.

Ezen törvényes határozatok hozatala után Szapolyai Imre a király kivánságához képest köz értelemmel elválasztott nádornak, és ezt, kinek jelenlétét Bécsben némelly országos bajai megkivánták, fölkiéste ¹⁾).

Mátyás ezen mostani rövid mulatását Bécsben nem kis mértékben keserftette titoknokának Csernahora Jaroslávnak szomorú esete. Ezen megkülönböztetett elmebeli tehetségű ifjú a Boskovics-nemzetségből ²⁾ a király kegyelmét már ifjú korában annyira megnyerte volt, hogy a cseh dolgokban majd mindent reá biza. Sokan tartottak szép tulajdonaitól, egyenességétől, tündöklő eszétől, mások irigyelték különös szerencsáját, és mind ezek egyesültek megbuktatására. Már előbb azzal vádolták volt, mint feljebb látók, hogy Ebersdorf megvívása alkalmával az ellenségnek ő árulta el a király tartózkodása helyét és ennek következtében röppült azon ágyugolyó a király sátorába, melly életének szinte veszélyes lön. A király ekkor a vádnak nem hitt, s a dolog egészen elfelejtettnak látszott ³⁾; de később egy más tárgy felett vele összekapván, ezt is szemére hányta

1) December 4-dikén már innen hívta meg a zágrábiakat a köztök és a helybeli püspök közt a dézma iránt támadott és a király által reá s némelly más ország nagyaira bizott ügy elitélése végett karácsony napjára Budára. Datum Viennae in festo b. Barbarae virginis anno domini 1485. Emericus de Zapolya Comes perpetuus terrae Scepusiensis et regni Hungariae palatinus. *Pray, Hier. III. d. 354. l.* Azonban itt nem sokáig mulatott, és már december 14-dikén Pápán találjuk őt; innen írta a késmárklaknak a többek közt a lengyelek készülétei iránt azon levelét, mellyet már feljebb is említettünk. Datum ex Castro nostro Papa secundo die b. Luciae Virginis anno domini 1485. *Wagner, Anal. Scepus. I. d. 69. l.*

²⁾ *Pessina, Mars Morav. 599. l.*

³⁾ *Hormayr, Wien IV. d. I. füz. 59. l.*

és öt első hevében tüstént el is fogatta, annyival inkább mivel számos ellenségei idő közben nem szüntek megbuktatásán munkálkodni s újabb vádak is hoztak föl ellene, nevezetesen hogy Bécs megszállása alatt a városba alattomosan Cseh- és Morvaországból élelemszereket küldött volna ¹⁾). A kínpad fájdalmai közt minden ellene felhozott vádakát elismert a szerencsétlen ifjú, de később kényszerített vallomását mindjárt megint visszavonta ²⁾). Mind e mellett más bizonyítványok nyomán ³⁾ halálra ítéltetett. A királynak szíve ekkor megesett előbbeni kedvence sorsán és tudtára adatá, hogy kész nekie megengedni, ha vétkeinek töredelmes elismerése mellett kegyelméhez folyamodik ⁴⁾); de ő ezt büszkeségből, vagy mivel a világ előtt bűnösnek látszani nem akart, egyenesen megtagadta, tenni nem akarta ⁵⁾). Ezen a király nagyon fölhevült és a halálos ítélet végrehajtását elrendelte. A vesztés alkalmával az ügyetlen bakó irányát elhibáztatván, vállába vágott ⁶⁾). A számosan összesereglett

1) *Hormayr e. h.* — *Bonfin* szerint *e. h.* 455. l. ellenségei újíták meg vádjaikat.

2) *Bonfin e. h.*

3) *Bonfin*, ezen esemény iránt szinte egyetlen kútfőnk *e. h.* ezt nyilván mondja, és mind *Pray, Annal. IV. d. 178. l.*, mind *Katona, e. h. IX d. 601. l.* Jaroslávot valósággal vétkesnek tartják. — *Galeotus, De dictis et fact. Mathiae Regis. XIX. sej. Schwandlner-nél e. h. 254. l.* azt mondja, hogy Mátyás az árulkodóknak nem könnyen hitt, és ennek hebizonyítására említi hogy, midőn némelly házi cselédei azzal vádoltának miszerint őt meg akarták étegni, azt felelél: a melly fejedelem törvény szerint és igazságosan uralkodik, az nem félhet sem méreztől sem fegyvertől. — *Katona e. h.* Galeotus ezen előadásából kívánja főként következtetni, hogy a királynak meggyőző bizonyítványai voltak Jarosláv bűnössége iránt. Az utolsót mi is készek vagyunk hinni, de nem Galeotus bizonyosága után, mert Mátyásnak több tettei ellenkezőt bizonyítanak.

4) *Hormayr e. h.*

5) *Bonfin és Hormayr e. h.*

6) *Bonfin és Hormayr e. h.* — Az utolsó azt állítja, hogy barátai ijesztettek a hóhérra és vesztegették azt meg. Ez a vesztést december 21-dikére, *Engel e. h. 396 l.* szombatra ugyanazon hó 8-dikára, a *Cillei grófok évkönyve, III. szám. alatt, Annal. Styriae*

nép, szálnalmától indítva, a második vágást megtenni nem engedé és a bakót erőhatalommal elkergeté, de még is az így támadott zavarban az orvosi segedelem igen későn érkezék meg, a szerencsétlen ifjú vére azalatt elfolya s ő három óra mulva lelkét kiadá ¹⁾). A megholtnak testvére Boskovics Tóbiás (Pan Dobes) annyira felindúlt e miatt Mátyás ellen, hogy szolgálatát rögtön elhagyván, Fridrikébe ment által ²⁾). Ezen történet után a király feleségével együtt Bécsset oda hagyta és karácsony estvéjére Budára ért ³⁾).

Mátyást Budán igen nevezetes, az ország jövőndőjét közszelről érdeklő tárgyak várák. A téli, a hadi mozdulatokra kevésbbé alkalmas napokat kíváná használni régi terveinek keresztlvtelére az igazság gyorsabb, czélszerűbb és az időkhöz inkább alkalmazott kiszolgáltatása iránt. Ez iránt már előbb huzamosb tanácskozásokot tartott meghit-tebb embereivel, nevezetesen Szapolyai Imrével, Orbán királyi kincstartóval, János váradi püspök és főcancellárral és Drágfi Tamás ítélőmesterrel, ki a magyar nyelvben igen jártas volt ⁴⁾). Ezeknek következtében az ország rendei, nevezetesen az egyházi s világi fő rendek és megyei köve-tek (a városokéi jelenlétének nincs nyoma), már előbb össze-hivattak volt, és mindjárt megérkezte után a király régi szándókát az országglásba, nevezetesen pedig az igazság kiszolgáltatásába csuszott tetemes visszaéléseket állandó írott

III. d. 162. l. és Haug, Ung. Chronik, 61. l. december 12-dikére tessik. — A Cillei évkönyv és Haug azt állitják, hogy halálának fő oka volt Szapolyai István, kinek kedvéért egy schlesiaeni herczegnő, később csak ugyan Szapolyai hitvese, kezéről nem akart lemondani. Azonban hogy a tescheni herczeg asszony már ekkor neje volt Szapolyainak, feljebb látók.

¹⁾ *Bonfin és Hormayr e. h.* — Síremléke megvan sz. István egyházában, és Hassensteini Boskovics Bohuslav, ezen utazott cseh tudós, megénekelte halálát. *Hormayr e. h.*

²⁾ *Bonfin és Pessina e. h.*

³⁾ *Bonfin e. h.* — *Engel* állitása szerint mindjárt a vesztés napján indult meg Mátyás Bécsből.

⁴⁾ *Bonfin, IV. és VII. könyv, 456. l.*, ki Drágfi praetornak, *Hellai* pedig *II. d. 209. l.* ítélőmesternek nevezi.

törvény által orvosolni¹⁾), mellyben eddig szomszédai boszszantó eljárása és a belső zavarok miatt gátoltatott, említvén s egyszersmind sok ügyekezeteit az ország határainak nem csak fentartásában hanem terjesztésében is felszámítván, az összegyűlt rendeknek előbe adja, hogy most közelebbről a császár gyakori beütései s ezeket követő hadizenete által kényszerítve ellene hat évtől óta véres háborút folytat. A szerencse ugyan ebben is kedvezett fegyvereinek, a megátalkodott ellenség tartományainak nagy része és maga a főváros hatalmába jutott, azonban a harc még nincs béfejezve. Mind a mellett, miután hosszas távolléte s elfoglaltatása miatt az országban a gonosztevők száma megszorodott és a belső csend annyira felzavartatott, hogy testvér test-

1) Utque statuta et decreta ita salutaria ita stabilia condere possemus, azt mondja maga a király ezen végzemények olly sok tekintetben figyelemre méltó bévezetésében, quae ad laudem et gloriam imprimis redemptoris nostri ac deinde nostrum ac totius regni nostri honorem, salutem commodum et tranquillitatem condita plane dignoscerentur; quaeque pro legibus et jure scripto perpetuo haberentur, nec unquam illa pro arbitrio variare aut novas et contrarias leges cuiquam ferre liceret, prout hactenus in cujuslibet novi regis assumptione factum fuisse non est obscurum. Megújítja ezt illy szavakkal: Quos quidem articulos — — — de eorundem Dominorum praelatorum baronum procerum et totius regni consilio, voluntate et assensu pro perpetuo regni ipsius decreto et statuto, et pro lege et jure scripto tenendos et duraturos sancimus, stabilimus, auctorisamus, authenticamus et confirmamus, atque ad eorundem observationem universos successores nostros reges, et item totum hoc regnum sio obligamus ut nullo unquam tempore, neque scilicet in novorum regum electione vel coronatione, sed neque in diaetis seu congregationibus vel particularibus regnicolarum, quicquam ex illis variare seu mutare liceat; sed in omnibus clausulis et punctis inconcussae et inviolabiter observentur. Figyelemre méltók még a bévezetés első szavai: Decet reges, principes qui superna dispositione in supremae dignitatis specula constituuntur non solum armis verum etiam legibus esse decoratos, et honorum stabiliumque potius institutorum rigore, quam absolutae potentiae vel damnandae abusionis severitate populos subjectos et simul imperii sui habenas moderari. Azonban hogy Mátyás ezen szavakat a végzemény megerősítése első szakasza szerint saját kezével adta volna ahhoz, *Bartallal Comment. III. d. 222. l.* állítani nem merjük.

vértől, az utas gazdájától nincs bátorságban, üdvös szándékát tovább nem halaszthatja s az igazság kiszolgáltatásának rendezése iránt kíván tanácskozni. Ezen előterjesztés következtében a vármegyei s az egész országot illető bíróságok és a törvénykezés módjainak elintézése az előre kidolgozott terv szerint 87 cikkelybe foglalva kevés nap alatt elintéztetett. Ezen nevezetes, nagy kiterjedése miatt közönségesen Mátyás nagyobb Törvénykönyvének neve alatt ismétetes végzemény hazánkban a legujabb időkig divatozott és az igazság kiszolgáltatásának egyik fő alapja volt. Főbb pontjai ezek: — 1-ször. A kikiáltott gyűlések, mellyek úgy is más országokban nincsenek divatban és számtalan visszaélésekre, botrányokra sőt veszélyekre adnak alkalmat, örök időre eltöröltetnek. Így — 2-szor. Eltöröltetnek az eddig divatozott rövid idézések a király elé. — 3-szor. Eltöröltetnek a közönséges vagy nádori gyűlések. Azonban azon esetre, ha valamely megyében a rablók, tolvajok, gyilkosok, gyujtogatók és más gonosztevők száma nagyon elszaporodnék, a király ez iránt maga a hatóság által teendő panaszra köteles annak hatalmat adni, hogy ezen gonosztevőket a fő- s alispánokkal fölkereshesse s kiírthassa.

Az első bíróságot alkotják a megyei törvényszékek. E végett valamint a megye egyéb dolgainak elintézése végett 1-ször minden megyében a király nevez ki főispánt a zászlós urak vagy más előkelő, ezen hivatal viselésére alkalmas nagyobb birtokosok közül. — 2-szor. Ez nevezi ki az alispánt vagy alispánokat a megyei előkelőbbek közül. — 3-szor. Miután szokásba kezdett jönni, hogy a megyékben alsóbb állásnak és csekélyebb birtokoknak választatnak szolgabiráknak, ez pedig sok félelemből, kedvességéből és megvesztegetésből általok elkövetett visszaélésre ad alkalmat, jövődöre a szolgabírák, mint már Zsigmond király törvénye által meghatározottat, az előkelőbb és birtosabb nemesek közül választassanak, és mindegyiknek legyen meghatározott s jól kivehető czímeres pecsétje. A ki ezen hivatalt elvállalni vonakodnék, a főispán által rögtön fölveendő 50 márkában büntetessék. — 4-szor. Minden megyé-

ben a szükséghez képest 8—12 királyi ember választatik a birtokosabb és a megyében lakó nemesek közül a főispán és a nemesség által; ezek visznek véghez minden vizsgálatokat a káptalan vagy convent bizonyosságával. A kik ezen hivatalt elvállalni és esztendeig viselni vonakodnak, 25 márkával büntettetnek. Hasonló birság alá esnek azok is, kik a rájuk bizottakban hűtelenül járnak el, e mellett pedig elvesztik mind becsületüket mind emberségüket. Egyébiránt ezen királyi embereknek a fejedelem különös megbízása nélkül sem a törvényszék előtt sem azon kívül bizonyosságot tenniök nem szabad. A megyei törvényszékek ugyan nyilvánosan tartanak, és azokon nem csak a peres felek hanem mások is megjelenhetnek; azonban minden visszaélések elkerülésére minden fegyver nélkül. A ki ez ellen vét, nem csak fegyverei elkobozásával büntettetik, hanem e fölött ha nemes, egy nehéz sulyú márkát fizet, ha pedig nemtelen, két napra étel és ital nélkül kalodába tétetik. Huszonöt márkában büntettetik mind az, ki törvényszéksértést követ el.

A mellék tartományokban meghagyattak tovább is a bánok és vajdák székei, mellyekhez vitettek feljebb az illető megyei törvényszékektől minden perek. Tótországbán azonban örökre eltöröltetett a zagoriai grófság törvényszéke, úgy hogy jövendőre a perek Varasd vármegyétől is nem ehhez, hanem a bánok törvényszékéhez följebeztessenek.

Mind a bánok és vajdák mind pedig az anyaországban a megyék törvényszékeitől a feljebbvitel a királyi törvényszékhez szabadon állott; de hogy e miatt a pörlekedő felek ok nélkül ne hurczoltassanak, azon esetre, ha a felső biróság az elsőnek ítéletét helybenhagyta s ez által a följebeztést alaptalannak nyilvánította, a vesztes fél a feljebbvitel kettős, mindjárt végrehajtás által fölveendő birságában volt elmarasztalandó.

A királyi törvényszék vagy a királyi udvarhoz tartoznak mint bírák mindenek előtt az ország rendes bírái, mint a nádor, az ország bírása és a titkos koraltnok, midőn az

udvarnál van, vagy midőn nincs ott, helytartója, kire van ezalatt bízva a királyi törvényes pecsét. Ezek valamint helyetteseik a királyi törvényszékekben nem csak megjelenhetnek, hanem valahányszor meghívotnak, ezt tenni kötelesek, úgy hogy az ítélet érvényességére legalább két rendes országos bírónak jelenléte megkívántatik. Azok helyett, kik a királyi törvényszék ezen rendes tagjai közül meg nem jelenhetnének, a király nevez ki másokat a főpapok vagy zászlós urak közül. A tárnokmester, a nagy seneschal (a tálnokok főmestere), Dalmát-, Horvát- és Tótország bánja s az erdélyi vajda nem rendes tagjai a királyi törvényszéknek; azonban még is midőn kedvök tartja, abban részt vehetnek, és akár van a király jelen akár nincs, nékiek és helyetteseiknek valamint ítélőmestereiknek illendő ülés kijelölendő. Valamint azonban az ország rendes bírónak, kik a király távollétében is érvényes ítéletet hozhatnak, szabadságukban áll másokat, kiket bizonyság végett vagy más tekintetektől szükségeseknek látnak, a királyi törvényszékhez meghívni, úgy ezek tehetik azt a mondott rendes bírák megegyezése nélkül. A királyi udvar alkotó részeit teszik végre az ítélőmesterek, kik egyszersmind a peres írományok összeszedői, rendezői és az ügynek előadói. Ezeknek tilos volt otthon a törvényszéken kívül akármi nemű ítéletet hozni. A pörbeli ítéleteket ők tették föl, de a nevezetesebbeket addig ki nem adhatták, míg azok a törvényszékben föl nem olvastattak, helyben nem hagyattak; ekkor is főnökeik azon pecsétje mellett, melyet ők az ítéletlevélre nyomtak, kénytelen volt egy másik ítélőmester is aláírni, úgy hogy, ha az ügy valamelyik királyi ítélőmester előtt folyt, ezt a nádori vagy országbirói ítélőmester tegye meg. A királyi törvényszéken, bár az üléseit nyitott kapuk mellett tartja, semmi idegennek megjeleneni nem szabad; ki ez ellen vétene, 100 arany büntetés alá esik és mindjárt a csonka toronyba tétetik, hol mind addig tartandó, mígnem ezen összeget lefizeti.

Minden évben két törvényes nyolczad tartatik, még pedig az anyaországban sz. György és sz. Mihály, Erdély-

ben és Tótországban vízkereszt és sz. Jakab napján, úgy hogy az ülések ezen határnapoktól számítandó huszadik napon kezdessenek meg és mind addig tartsanak, míg a szükség kívánja. Ezen törvényes időszakok tartását nevezetes és elégséges ok nélkül elmulasztani nem lehet, akár az országban van a király, akár nincs.

A fekvő birtokot illető pereknek béfejezésére, melyre néha eddigelő egy egész emberi élet sem volt elégséges, csak négy nyolczad engedtetett. A hatalmaskodási, kártételi és más illy nemű perekben mindjárt az első törvényszakon ítéletet kellett hozni, és ennek elhalasztása a közelebbi nyolczadra csak akkor engedtetett, midőn kiváltsági levelek előmutatása kívántatott. Ennek következtében és a perek folyamának könnyebbitésére elhatároztatott 1-ször, hogy királyi elhalasztó parancsokat csak azok nyerhessenek, kik az ország ügyeiben, háborúban vagy követségekben a külföldön tartózkodnak és kik atyjaikkal vagy testvéreikkel nincsenek osztozatlan állapotban. Azok, kik hamis előadással szereznének halasztó királyi parancsokat, nyelvváltság büntetésében marasztaltatnak el, és ha jelen vagynak, ők magok, különben pedig ügyvédek börtönbe tétetnek mind addig, míg ezen birságot le nem teszik. — 2-szor. Az ügyvédek külön-külön csak tizennégy peres félnek ügyeit vállalhatják el, és a birságok megfizetését csak a perek béfejezésével sürgethetik. — 3-szor. A fekvő birtokot érdeklő perekben az első törvényszakon az alperes csak kikiáltatik, hogy így bizonyosan értésére essék megidéztetése és ez az illető ítélmester által jegyeztessék föl. Ha az alperes az első nyolczadon nem jelenék is meg, birságot nem fizet; ha azonban ezt a második és harmadikban sem teszi, a szokott birságban elmarasztaltatik, a negyedikben pedig, akár jelenik meg akár nem, a per vég ítélet által béfejeztetik. — 4-szer. A zálogos jószágok iránt a valóságos birtokos a zálogtartót a jószágon fekvő pénz letétele mellett törvényesen megintetvén, ha ez a pénzt fölvenni vagy a pénz fölvétele után is a jószágot kiadni vonakodnék, és így a tulajdonos kárára és hurczolására az ügyet törvényszék elébe vinné, a per

mindjárt az első törvényszakon ítéltessek el, a makacs zálogtartó nem csak a kérdéses jószágok ingyen kibocsátásában, hanem még e fölött a jószágon fekvő összeg birságképeni letételében is elmarasztaltassék.

Az eddig szokásban volt idézések illy rekesztékekkel: „ennek vagy amannak megegyezésével és akarattal”, eltöröltetnek, valamint a hármás vásári kikiáltások is, mellyek némelly ügyekben törvényesen voltak elrendelve, de sok visszaélésekre adtak alkalmat; ellenben megengedettett, hogy az idézések minden rendes birónak pecsétjével megtörténhessenek.

A párviadal, mint a bizonyítványnak olly módja, melly sok visszaélésekre adott alkalmat, végkép eltöröltetik, kivén azon eseteket, mellyek titokban történtek és a mellyek iránt más bizonyítványokat előállítani nem lehet, mint ha valaki ütközetben minden tanú nélkül fosztatik ki, a négy szem közt adott letéteményt nem tudja visszakapni, vagy fülébe sügött szavak által sértetnék meg. De illy esetben is az ügy nem megy a rendes királyi udvar elébe, hanem egy különösen e véghől összehívott katonai törvényszék által ítéltetik el. Minden más esetben levelek vagy tanúbizonyosságok által kell az előadás valósága vagy valótlanságának bebizonyíttatni. Valamint a feljebbiek szerint a vizsgálatokra kijelölt királyi embereknek alkalmasoknak, jó lelkűeknek kell lenni, úgy a káptalanok és conventek által kiküldendő bizonyosságok amazok részéről kanonokok, ezekéről áldozárok legyenek és visszajövet eljárásukról hit alatt tegyenek jelentést a királyi emberekkel együtt. A tanúkra nézve azt, hogy nemesek-e vagy nemtelenek, ha az utolsók, kinek jobbágyai vagy micsoda állásuak, név szerint följegyezni és őket előre megesketvén, vallomásait egyenkint és hűségesen följegyezni kötelesek. Azok, kik a rájuk bizottakban hűtelenül járnának el vagy hamis tudósítást tennének, mint hitszegők és levélhamisítók javadalmaitól rögtön fosztassanak meg, főpapjaik azokat másoknak adni köteleztessenek és nékiek semmi szín alatt ne kegyelmezthessenek meg. Az eddig is divatozott közös

tanúvallatások ezen túl is meghagyatnak. Ezek egy bizonyos, előre meghatározandó napon a törvényszék előtt, a felek részére közösen kinevezendő királyi ember és káptalani vagy conventi bizonyosság jelenlétében vitetnek véghez, olly móddal még is, hogy a tanúk kihallgatása alkalmával a felek a törvényszékből utasíttassanak ki. A tanúk, kik közé hitszegők, becsstelenek és becsület- s emberségvesztettek, valamint nemtelenek, a király által meg nem nemesítettek, ha mindjárt birtokosok volnának is, nem bocsáttathatnak, és a kik vallomásainak érvényessége 60 évre terjed, előre megeskettetvén, a káptalan vagy conventi hites bizonyosága és a királyi ember által egyenkint kérdeztessenek ki a fentforgó kérdés iránt. Ha a tanúvallatások följegyezése és bejelentése iránt kérdések támadnának, nem az alperes, mint eddigelő szokásban volt, teszi le tisztító hitét, hanem a fölperes több vagy kevesebb, a bíróság által meghatározandó számú együtteskülvőkkel a pótló hitet. Azonban az alperes, ha e szerint ügyében megbuknék, nem a hatalmaskodás büntetésében hanem csak 25 márkában vagy 100 forintban marasztaltatik el. Ha a tanúk a kérdéses ügyre nézve különbözőleg vallának, a bíró határozza el, mellyik fél bocsáttassék esküre. A szemméli vizsgálatokra nézve az eddigi törvényes rendelkezések magok erejében hagyatnak. Minden igtatásokról vagy határjárásokról szóló levelekben a jelen volt szomszédok nevei egyenként följegyzendők. A püspökök, káptalanok, apátok, prépostok és más egyházi személyek tanúvallatásokkal jószágokat nem szereshetnek, a meglevőt nem tarthatják meg, hanem kénytelenek e végett kiváltsági leveleket vagy felsőbb birói ítéleteket mutatni elő, kivévén ha ő felsége előre bocsátott szoros vizsgálat után őket ettől fölmentené. Előre megjegyezvén, hogy a feleknek magán pöreikben szabadságukban áll az ügy iránt barátságosan megegyezni, a bíró pedig őket ebben nem gátolhatja és tőlök e miatt mit sem zsarolhat, továbbá hogy minden szerződési kérdésekben mindenki elvállalt kötelességének az egyesség értelmébeni teljesítésére az első törvényszakon szorítandó, — a mi illeti a főbenjáró ítélete-

ket, ezeknek csak a következő esetekben van helyök: a nemesi lak erőszakos megrohanásaért, ezek haszonvételeinek, tartozandóságainak elfoglalásaért, a nemesek oknélküli letartóztatásaért, megvertetéseért és megöletéseért. Illy esetekben, a mennyiben a fölperes ez iránt tanúvallatásokat adna a bíróság elé, a felek közös megegyezéséből az ügy bővebb följejtése köz tanúvallatásra utasíttathatik; ha azonban csak az alperes nem akarná elfogadni a beadott tanúvallatást, a fölperes beadott bizonyítványai kiegészítésére az eddig divatozott szokás szerint az ellenfél fejére teszi le hitét. Midőn a felek megegyezéséből véghez vitt köz tanúvallatás a feladást kétségessé teszi, a bíró a tanúk vallomásának egybevetése után határozza el a tisztító vagy pótló hit szükségét. Ha a hatalmaskodást valamely tisztiek, cselédek vagy jobbágyok követnék el: ezeknek urai kötelesek az iránt hitet letenni, hogy az akaratukon és tudtukon kívül történt, egyszersmind pedig a mennyiben még szolgálatában volnának, a sértett félnek igazságot szolgáltatni. Egyébiránt a tisztjeik vagy szolgálk által tett károkért, a mennyiben azok nem saját hanem uraik házaiban laknak, ezek felelni és eleget tenni tartoznak, fenmaradván későbbre ellenöki követelésök. Ha azonban az illy tisztiek és szolgálk saját házaikban lakva csak bért huznának uraiktól: ők magok szoríttatnak elégtételre, uraik nem elegyedhetnek védelmökbe, de még is kénytelenek őket a törvényszék elé állítani. — Ha valamely nemes a hatalmasság, a párviadalbani meggyőzöttetés, a rágalmazás, hamis oklevelekkel élés vagy fővesztés terhében a törvény rendes útján elmarasztaltatott: az illető bíró őt elfogni és a barátságos egyesség könnyítése végett harmad napig magánál tartani köteles; ha az egyességet létre hozni nem lehetne: ezen határidő elteltével a győztes félnek átadja, hogy a törvények által szabott büntetést rajta megvegye, úgy még is, hogy az elmarasztalt gyermekeinek, feleségének, testvéreinek és rokonainak illetősége ezektől el ne vétethessék.

A történetes gyilkosnak szabadságában áll a megöltött rokonaival megegyezni; az önkénytes, előre elhatározott

gyilkos ellenben minden kifogás nélkül halállal büntetetik. Az illető fő- s alispánok és szolgabírák kötelessége az illy gonosztevők ellen megyéjük kobelében az igazságot az ország régi törvényei és szokása szerint kiszolgáltatni.

Egyedül a tiszta vagy, mint akkor nevezték, szembevaló adósokat szabad akármelly közhelyen is lefoglalni. Minden más adósokra nézve kénytelen a hitelező magát azon megye főispánjánál, mellyben ez rendesen lakik, jelenteni, ki megint maga részéről hivatalánál fogva köteles az adós urát felszólítani hogy tőle elégtételt szerezzen, vagy ha ezt nem tehetné, 12 nehéz sulyú márka büntetése alatt a legközelebbi törvényes napon a megye törvényszéke elé állítsa. Ha az adós itt magát kitisztítani nem tudná, vagy őt ura a második kitűzött határnapon is előállítani elmulasztaná: maga az úr köteles nem csak a tőkére hanem minden költségeire nézve is a hitelezőnek eleget tenni; ha ellenben itt feleselések következtében az adós elmarasztaltatik: annak ura köteles annak javaiból elégtételt szerezni, sőt ha az adósnak vagyona arra nem volna, személyét is a győztes fölperesnek átadni. Midőn a főispán mind ezeknek végrehajtására elégtelen, a király elé tesz fölterjesztést, ki a panaszlónak elégtételt szerez, e mellett pedig az elmarasztaltatott fél urát 25 márkában bünteti meg.

A mi az adományokat illeti: mind azok, mellyek ezen rekesztékkal: *a királyi kezekből* adattak, érvénytelenek, mintán azt a felek egyedül azért tétették az adományokba, hogy magokat a fejedelem birtokával földözhessék. Mind azon adományok, mellyek az utolsó évben az ország törvényei, jogai és szokásai ellen elfoglalt jószágok iránt adattak, hasonlóan érvénytelenek, és ezen jószágoknak mostani birtokosai, királyi s nádori levelek által megintetve, azokat egy hónap alatt kibocsátani kötelesek. Jövendőre pedig minden adományozott jószágok birtokosai, a mennyiben azokat, a történet ellenmondásokra nem hajtvá, erőszakkal elfoglalták volna s visszaadni vonakodnának, az illető főispán által intessenek meg azoknak kibocsátására. A mennyiben azonban akár az első akár az utolsó esetben az illy

megintésnek foganata nem volna, a főispán kötelessége a helytelenül bitorlott jószágokat elvenni és illető birtokosaiknak visszaadni, mit ha ön erejével nem tudna eszközölni, a hatalmas foglaló ellen az egész megye köteles fölkelni, és ha még ez sem volna elég, a király fog a főispánnak ennek felszólítására illő segedelmet rendelni. A jószágától e szerint megfosztott adományosnak, ki az utolsó esetben még a letartóztatott jószág hecsárában is elmarasztaltatik, fennmarad jogainak törvény utjání kivívása. A jövő adományokra nézve, ha az igtatás alkalmával valamely ellenmondás tétetnék, az adományos azt elfogadni s annak engedni köteles. Azonban ha az ellenmondó csak rövid időtől óta van a kérdéses jószág birtokában, ő tartozik egy év alatt, akár tartatnak törvényes nyolczadok akár nem, a király, a nádor vagy ezeknek ítélőmesterei előtt ellenmondásának alapos okát adni; mit ha tenni nem tudna vagy elmulasztana, a királyi felség vagy a nádor által a jószágból rögtön kivettetik, sőt az idő közben abból bévett jövedelmek megtérítésére is szoríttatik. Midőn az ellenmondó hosszabb ideig volt a jószág birtokában, maga az adományos köteles ellene a törvényes nyolczadokon ezen határozat erejénél fogva pört indítani. Ha valamely birtokos nemes ember magtalanul találna meghalni s jószágai iránt a korona s örökösei közt kérdések támadnának: a király ezen jószágokat zár alá veszi s egy alkalmas gondnok által kezelteti, míg azoknak birtoka iránt a maga útján végeztetik. Azok, kik az illy jószágokat igénybe veszik, tartoznak egy év alatt a nádor előtt, akár tartatnak törvényes nyolczadok akár nem, jogaikat bebizonyítani; mit ha tenni képesek nem volnának, a jószágokat a király másnak adományozhatja, nékiek fennmaradván a törvény rendes útja. Ha az illy jószágokban a megholtak özvegye vagy leányai maradnának: azokat birtokuktól megfosztani nem lehet mind addig, míg törvényes követeléseik iránt elégtételt nem nyernek. Ha a leányok a kérdéses jószágok mint a leányágot illetők iránt tesznek követelést, ők is kénytelenek egy év alatt jogaikat bebizonyítani. Ha ezt tenni nem képesek és a jószá-

gok őket leányágon nem illetnék, a király vagy azok, kiknek a jószágokat a király adományozná, vagy kiket azok különben illetnének, az özvegyeket hitbérők és más igazságos követeléseikre nézve kielégíteni, a leányokat pedig kiházásításukig az atyai házban és leánynegyed czíme alatt a jószágok negyed részének birtokában hagyni, az utolsót végre férjhez menetelőkkel pénzzel megváltani kötelesek. Egyébiránt azon leányokat, kik apjok vagy testvéreik meg-egyezésével nemtelenhez mentek férjhez, az illy leánynegyed mindig természetben illeti.

A törvényhozásnak nem kis dicsőségére szolgált azon határozat, miszerint a fiú az apa, ez pedig amaz bűneiért nem marasztaltathatik el, és hogy a birtokot illető perekben a nők és gyermekek csak akkor idéztethetnek meg férjeikkel és illetőleg apáikkal, ha a peres jószágok iránt különös jogaik volnának; hogy az egyházi személyek a törvény előtt a világiakkal egyformásítottak, úgy hogy ezek amazok irányában nagyobb birság alá nem vettethettek, mint tőlök az egyháziak magok követelheték volna; hogy az egyházi személyek, midőn világiakkal akármelly bíró előtt pörlekednek, mind addig, míg a kérdés függőben van, a király különös engedelmé nélkül akármelly kérdésben is ellenfelőket egyházi fenyték alá nem vethetik, — végre hogy a hatalmas visszaverés alkalmával eddigelő divatozott első esetben egy, másodikban két márka birság helyett jövendőre minden akármelly állásu pörlekedő, ki akármelly ügyben, még a főbenjárókat sem vévén ki, illy visszaveréssel élni bátorkodnék, a hatalmasság büntetésében és e fölött, ha igtatás, visszagitás vagy becsülés alkalmával történt volna az, a kérdés alatti jószágok becsárában, ha pedig közös tanúvallások vagy helyszíneni vizsgálatokkor tétetett, az ügy elvesztésében marasztaltassék el.

A bírának, kiket becsmérlni, igazságtalansággal, részrehajlással törvény útján kívül gyanúsítani, ugyanazon büntetés terhe alatt tilos, melly alá ők esnének, ha a vád ellenök bebizonyíttatnék, — arról hogy mindenkinek, szegénynek úgy mint gazdagnak, minden kedvezés, kérelem,

jutalom, részrehajlás, félelem, gyűlölség, szeretet és jó indulat félretételével az igazságot úgy, mint azt isten és belső meggyőződésük szerint felfogni képesek, fogják szolgáltatni, különös, az országgyűlés által a Zsigmond törvénye szerint megállapított esküt kellett hivataluk átvétele alkalmával letenni, még pedig a nádornak, az országbirónak, a fő- s alkorklátnokoknak, ítélőmestereknek, az említett rendes bírák helyetteseinek, valamint az ülnököknek, a tótországi bánoknak, erdélyi vajdának és a főispánoknak a király személye, az alispánoknak és szolgabíráknak pedig az illető megyék előtt.

A királyi kissebb korlátnokság vagy a conventek és káptalanok előtt kelt minden irományoknak díjai, kevés különbséggel úgy mint azok Zsigmond törvényei szerint divatoztak, 12 és 24 dénár közt elhatározottak, kivéven a kissebb királyi irodában kiadott ítéletleveleket, mellyekért, ha hatalmassági ügyben keltek, minden 100 után 10 a pecsét órének és 200 fillér az írónak, ha birtok- vagy akármilyen más kérdésben, a peres tárgy mennyisége szerint annyi, mennyiben a felek az ítélőmesterekkel meg tudtak egyezni, volt fizetendő. Különösen a káptalan vagy convent embereinek, midőn valamely törvényes tett véghezvitelére mentek ki, tartás mellett 12 dénár napi díj rendeltetett, akár magok akár a felek alkalmatosságán tettek az utat. Minden birságok, a mennyiben a felsőbb törvényszékek által ítéltettek meg, csak a pör végével vétetnek végrehajtással fel, ekkor is a peres felet illető rész előbb és csak ez után a bírót illető; a főispánok vagy megyei törvényszékek által ítéltettek ellenben tizennegyed nap alatt tartoznak az illető felek végrehajtás terhe alatt lefizetni. Egyébiránt minden eddig folyamatlan lévő perek nem ezen új hanem a régi rendszer szerint voltak béfejezendők.

Ha ezen határozatokat szoros vizsgálat alá vesszük, azokban sok szépet és egyes meglepő rendelkezéseket fogunk találni, mellyek a nagy király igazságszeretetének nyilvános bizonyosságai. Azonban ezeknek igen nagy része épen olly határozatlan mint czélelles, és a pörlekedő megnyugtatótását épen olly kevéssé eszközlő mint az osztó igazság

elveivel össze nem férő; az egész pedig hiános, az igazság kiszolgáltatása minden eseteit koránsem kimerítő s a kitűzött célnak meg nem felelő. Azonban ezen egész munkálatot és annak egyes részeit a törvényhozás mostani kifejlődéséhez nem szabad alkalmaznunk, hanem a középkorban divatozott és annak intézményeiből kifejtett eszmék szerint kell megítélnünk, és szükséges még azt is megfontolnunk, hogy maga Mátyás körülményeihez képest az igazság kiszolgáltatásának rendszerét nem merte egészen felforgatni, egy illy tervnek kivitelét minden befolyása mellett a műveltség annyira különböző fokán álló ország rendeitől, az ősi szokásaihoz annyira ragaszkodó nemzetől épen nem várhatván és kénytelen lévén azzal megelégedni, ha a már meglevő rendszer egyes részeit kijavíthatja.

Az eddigelő vizsgálat alá vett határozatokon kívül hoztattak még ezen országgyűlésen több, nem annyiban az igazság kiszolgáltatását és annak rendszerét mint a belső bátorság fentartását és a különböző állású polgárok viszonyainak megalapítását és más közigazgatási tárgyakat érdeklő határozatok is. Különösen — 1-ször. A szabályozott apátságokra és prépostságokra csak azon szerzetbeli apátok neveztessenek ki. Az illető megyés püspökök minden évben kétszer személyesen vizsgálják meg, vagy ha ebben más elfoglaltásaik által gátolatnának, helyetteseik, prépostjaik vagy más erre alkalmas egyházi személyek által vizsgáltassák meg a megyéjökben lévő kolostorokat, a szerzet szabályaival nem gondoló, helytelenül élő és felsőbbségöknek engedelmeskedni vonakodó apátokat és prépostokat tegyék le és javadalmaik adassanak másoknak, a roszeletű barátokat pedig rekeszszék ki a monostorból. A kissebb szerű conventek, mint a szent-joghi, a hiteles levelek kiadásától egészen eltiltattak. — 2-szor. Minden eddigelő nyert kivételek a rendes bírák hatósága alól, kivévn az örökös grófokat, kik régi időktől fogva egyedül a királyi bírószágtól függöttek, ezennel megsemmisítetnek, mivel azok számos visszaélésekre adtak alkalmat. — 3-szor. A főpapok, zászlós urak és más nemesek, midőn ő felségének udvarához a háborúba vagy akárhova egyébbüvé mennek, ezt a lakosoknak

minden kára s terheltetése nélkül tegyék. — 4-szer. A háborúba menő vagy különben az országban utazó fegyveresek mind magok mind lovaik számára kötelesek minden szükségükre nézve kész pénzzel eleget tenni azon árszabály szerint, mellyet a király időről időre a körülményekhez képest megállapítand. A magánosok e részben fegyvereseikért felelősek, a király pedig zsoldosai mellé mindig rendel egy alkalmas és tekintélyes biztost, ki ezen rendelet teljesítésére felügyel és kit panasz esetére ő maga tartozik felelet alá vonni. Ha a zsoldosok, mint ez főként a könnyű lovasoknál vagy huszároknál szokott megtörténni, a háború végével vagy szolgálatuk idejének eltöltével, a helyett hogy csöndesen haza mennének, az országban csatangolnak, mások jószágaiban megtelepednek, itt zsarolásból, a csöndes lakosok terheltetésével élődnek, azon főispán előtt, kinek megyéjéből valók, kell panaszt tenni, ki köteles őket az eltávozásra és a kár megtérítésére felszólítani, és ha ők ezt tenni nem akarnák, őket elfogatni és a királynak megfenyítésök végett átadni, a megkárosultakat vagyonukból igazságos követeléseikre nézve kielégíteni. Ha a főispán ezt önerejével eszközölni nem tudná, a megyei nemesség köteles fölkelni és segítségére robogni. A kötelességében hanyagúl eljáró főispán vagyonából ő felsége szerez a megkárosultaknak elégtételt. A fegyveresek, midőn egyenkint vagy csapatonként vonulnak át az országon, az egyházakat a lakosok által nagyobb bátorság végett ott tartott élelembeliek tekintetéből feltörni, az ott talált élelembelieket úgy mint más sajtját a lakosoknak elrabolni, és sok más helytelenségek által köz botrányt okozni szokván, jövendőre mind azon fegyveresek, kik az egyházak ajtait feltörni s azokat akármi módon szentteleníteni bátorkodnának, ha nemesek, minden jószágaik elvesztésével büntetessenek, ha nemtelenek, égettessenek meg. A bűnösök főhadnagya felelős ezen rendelet szoros megtartásaért, ki ha azt elhanyagolná, a felség által büntettetik meg. Ha a bűnösök királyi szolgálatban vagynak, ő felsége gondoskodik az egyház új felszenteléséről, ha magánosokéban, illető uraikat szorítja

ennek megtételére. Azonban másfelől ha az illy fegyveresek élelembeliekben szükségét szenvednek, az illető népsz vagy helybeli bíró köteles az egyház ajtaját megnyitni és a csapat főnöke által erre rendelt biztos előtt a fegyvereseket illendő s igazságos áraknak letétele mellett a szükséges eleséggel ellátni. Az illy fegyveresek végre a nemesek házához szállani, ott akárminemű élelembelieket, ha mindjárt a jobbágyokéi volnának is, zsarolni ne merészeljenek ugyanazon büntetés terhe alatt, melly az egyházak megfertőztetőire szabattott. — 5-ször. Mivel a lengyelek és velenceiek az ország ellen mindenkép törekednek, ezennel örökös hűségtelenség bélyege alatt tilalmas akárkinek is nékiek várait, helységeit, fekvő birtokait eladni, elzálogosítani, ajándékozni vagy akármmely szín alatt átengedni. — 6-szor. A reá bízott javakat károsan kezelő tisztet vagy szolgát, nemesi szabadalma ellent nem állván, akárki elfogathatja; azonban ennek is hatalmában áll, midőn letartóztatását igazságtalannak véli, gazdája ellen pert indítani s ártatlanságát hebizonyítani. Az illyen tisztet és szolgát, ha megszökkik és más szolgálatába áll, új gazdája az előbbinek felszólítására kettős vérdíja megfizetésének terhe alatt tartozik elbocsátani s kiadni, mire, ha azt tenni vonakodnék, bíróilag is szoríttatik. — 7-szer. Egy év alatt nevezetesen a jövő újévig minden főispán köteles bizonyos előkelő megyebeli nemesekkel a megyében lévő vámokat, a hidak és töltések hosszát, mellyektől azok vétetnek, pontosan összeírni s ő felségének följelenteni, hogy ez a főpappokkal és zászlós urakkal az illendő vámfizetéseket elhatározhassa. Ha valaki ennek átküldése után is a meghatározott árszabályt megtartani vonakodnék, a főispán a választott nemesekkel a sértett félnek mind a helytelenül vett vámra mind költségeire nézve szerezzen elégtételt. Ha pedig a vámbirtokosok javíthatlan makacsok volnának, tiltsa el őket a király további kegyelméig egy általjában a vámszedéstől és gondoskodjék ezen tilalom megtartásáról. Ha magának az illető főispánnak volnának megyéjében illy vámjai, a szomszéd megyék főispánjai közül valamellyik

gondoskodik mind ezekről. A szomszéd helységeiből feleséget hozó jobbágyok egyáltalában nem fizetnek vámot, a szabók és borbélyok pedig csak annyit mint mások és nem 40 fillért, mint eddig szokásban volt. — 8-szor. A királyi pártfogás alatt lévő egyházak ügyeibe a királyi tisztviselők közül senki, akármily magas állásu legyen, nem elegendhetik a felség rendeletén kívül. — 9-szer. A tolvajokat, rablókat, gyilkosokat, gyújtogatókat, levél- vagy aláíráshamisítókat, ha az illető földesúr azoknak kiadását a főispán felszólítására megtagadná, ez erőhatalommal is elfogathatja. Midőn ennek csak a helybeli lakosok állanak ellent, a főispán nagyobb erőt rendel és mind a gonosztevőket mind az ellentálló parasztokat elfogatja. Midőn az ellentállásban a földesurak tisztjei is részt vesznek, de a bűnösnek a törvényszék elébe állítását ígérik, minden további lépés felüggesztendő; azonban ha a gonosztevőt sem kiadni sem annak törvény elébe állítását ígérni nem akarják, a főispán a helységet ő felségének további kegyelméig elfoglalja. Ha végre maga a földesúr áll ellent az illy elfogatásoknak, és a gonosztévőnek törvényszék elébe állítását nem ígéri vagy ebbeli ígérését nem teljesíti: a főispán a helységet a korona részére végkép elkobozza, úgy hogy azt ő felsége szabad tetszése szerint másnak adományozhassa vagy magának megtarthassa. A ki az elfogott gonosztevőt megint szabadon bocsátja, köteles ennek kettős vérdíját a főispán kezéhez letenni, a sértett félnek okozott károkat pedig megtéríteni. — 10-szer. A jobbágyoknak eddig is divatozott szabad költözése jövedőre is megállapíttatik, és a ki jobbágyait ebben akármely szín alatt akadályoztatná, 6 márkában marasztaltatik el, másfelül azonban az idegen jobbágyoknak hatalmas elvitele is tilalmaztatik. Az utolsó évben így elhurczolt jobbágyot mindenki tartozik a főispán első felszólítására kibocsátani; ha ezt tenni nem akarná, a jobbágy vérdíjában marasztaltatik el, mellynek fele a főispánt, másik fele pedig a jobbágy valóságos tulajdonosát illeti. Az illy eseteket a főispán az egész megyében köteles kinyomozni, még pedig a király és királyné jószágain kezd-

vén el. Jövendőre az illy eseteket a főispánok a választott nemesekkel vizsgálják meg, és az elhurczolt jobbágy szabadon bocsátását eszközöljék, a hatalmaskodón a feljebbi büntetést is megvón. — 11-szer. A dézmálásra nézve hosszas tanácskozások után is azon mód állapított meg, melly a koronázási végzeményben foglaltatik, akként hogy a dézmáló a király által minden megyében e végett kinevezendő nemesek közül egyet vagy kettőt a dézmabirtokos költségén vegyen maga mellé, kiknek kötelességök a dézmálás helyes elintézésére ügyelni. Ez vagy ezek a dézmálásban hibát találván, az iránt a munkálat további felfüggesztése mellett jelentést tesznek az illető püspöknek vagy káptalannak; ha pedig innen orvoslást nem nyernének, egyenesen a királynak, ki a dolgot az igazság szerint intézi el. A dézmáló kénytelen a dézmás által hit alatt fölfedezett mennyiségben megnyugodni, vagy ha a kérdés alatti kazlat felbontja és a feladás helyesnek találtatik, — ellenkező esetben az eltagadott mennyiség elkoboztatik és e mellett a dézma az egész mennyiségből kivéttetik, — a dézmás részére egy aranyat kell fizetni kárpótlásul, mellynek fejében ez a dézmálónak e végből már jó előre udvarába hozott lovát mind addig letartóztathatja, míg azt le nem teszi. Különösen az egri megyében az állatokból venni szokott dézmának a dézmás csak sz. Mihály napig köteles gondját viselni, de ekkor is a történetesen eldöglött állatokra nézve kárpótlással nem tartozik; mire nézve a marhák átadása alkalmával hitet tesz le, hogy ezek nem gondatlansága miatt döglöttek el. A földesuraknak nem szabad magok részére egy vagy más kertet vagy pinczét dézmálás végett fentartani. — 12-szer. A dézmák iránt Rómában indított valamennyi pereket kötelesek a felek jövő május elsejéig ott megszüntetni és a királyi törvényszék előtt újra folyamatba tenni; azok ellen, kik ezt elmulasztanak, az ellenség kérelmére az ez által előadandó írományokból fog ítélet hozatni. Jövendőre akármilyen keresetre nézve tilalmas Rómában pört indítani; a dézmát illető perek egyenesen a király által ítéleldők el. — 13-szor. A királynak nem áll

hatalmában akármely nagy és nyomos feladásra is akárkinek jószágait lefoglalni, hanem a feladást a főispán és választott nemesek által kellőleg megvizsgáltatván, az ezek által tett tudósítás nyomán kénytelen ítéletet hozni; e mellett senkit sem szabad neki a hűségtelenség örökös bélyegében a zászlósok és főpapok tanácsa nélkül elmarasztalni. Az illy bűnösöket csak azon esetre de akkor is csak 12 napra fogadhatják rokonaik és barátjaik magokhoz, ha ezek a felség kegyelméhez folyamodni vagy engedelmességök vagy ártatlanságuk bebizonyítására a király előtt megjelenni készek, melly esetben a rokonok vagy barátok az illy személyt vagy személyesen kísérik vagy embereik által levél mellett kísértetik a királyhoz, és mellettök magokat szabadon közbevetethik, ártatlanságuk bebizonyításában munkálkodhatnak és mellettök királyi kegyelemért folyamodhatnak. Ha azonban ügyekezeteik siker nélkül maradnának, többé őket magoknál nem tarthatják azon vár, erősség, város, mezőváros, helység vagy lak örökös elvesztésének terhe alatt, mellyekbe rejtették. — 14-szer. Azon nemesi jószágokat, mellyekben arany, ezüst vagy más érczek, vagy só találtnak, ő felsége becsérelheti hasonló értékű jószágokkal; ha ezt tenni nem akarná, a birtokostól egyebet nem kívánhat a törvény által szabott résznél. — 15-ször. Az esperestek és népészek kivált Somogy megyében a meggyilkoltak illendő eltemetését mind addig megtagadni mérészelvén, bár ezen zsarolástól már Károly király alatt ennek kérésére pápai bullák által eltiltattak, míg minden egyéb temetési díjakon felül egy márka vagy négy arany nem tétetik le, ezen bűnös zsarolástól javadalmaik rögtöni elvesztése alatt komolyan eltiltatnak. — 16-szor. Midőn a megyékből az egész megyét illető tárgyban vagy a király különös parancsából követek küldetnek ő felségéhez, az ezekre fordítandó költségekhez minden megyebeli akármilyen állásu s tekintetű birtokosok, a főpapok úgy mint a zászlósok, helybeli birtokaik arányában járulni kötelesek, egyedül azok vétetvén ki, kik illy alkalommal a fejedelem által személyes megjelenésre szólíttatnak fel. Az ellenszegülő-

kön a rájuk vetett összeget a főispán veszi fel végrehajtás utján az illy esetekre szabott három könnyű sulyú márka birsággal együtt. — 17-szer. A vásárokon, kocsmákon mindenki akármí állásu legyen is, fegyver nélkül jelenjen meg ugyanazon büntetés alatt, melly, mint feljebb látók, a megyei törvényszéken fegyverrel megjelenőkre szabott. — 18-szor. Mind azok, kik a fő- és alispánoknak a végrehajtásokban erőhatalommal ellentállani és őket azokban gátolni merészelnék, ha nemesek, a hűségtelenség örökös bélyegébe esnek; az illy bűnbe keveredett szolgákat és parasztokat ellenben uraik 25 márka birság terhe alatt illő büntetésök elvétele végett a fő- vagy alispánoknak átadni kötelesek ¹⁾.

¹⁾ Ezen törvénykönyv, Datum Budae anno Domini 1486. in festo conversionis B. Pauli apostoli (január 25-dikén), megvan a törvény-tárban, eredetije pedig találtatik a bécsi császári ítkos levéltárban. *Kovachich Józ. Var. Lect. 21. l.* — *Katona, IX. d. 611. l. Grossingert, ki Jus publ. 241. és 246. l.* azt állítja, hogy a magyar királyok minden adományait szabadon akármikor visszavonhatják, ezen tévedésének megczáfolása végett ezen végczmény 48-dik cikkére utasítja, melly a magyar nemesi jószágok elvételét a bennök talált érczek kedvéért is csak kárpótlás következtében enged meg. A törvénykönyv végén Geréb erdélyi püspök azért tétetik az egri püspök és bíbornok sőt a kalocsai érsek elé is, mivel pápai követ volt, bár gyakran ezen hivatalra semmi tekintet sem vétetett. *Katona, IX. d. 693. l.* Hogy pedig Geréb még ezen évben sőt mindjárt az országgyűlés eloszlása után is gyakorolta ezen tisztjét, kitetszik Keresztélynek, a szép mesterségek és törvények tudorának és erdélyi kanonoknak, mint Geréb püspök és pápai követ főbiztosának leveléből, melly által Napkori Pór Gergely, Imre és Mártonnak, valamint Ramocsaházi Ramocsai Mihálynak megengedi, hogy magoknak egy év leforgása alatt szabadon választáhsanak gyónatát, ki őket minden megbánással meggyónt bűneik terhe alól fölmenthesse, kivéven azokat, mellyek a szent-észeknek vagynak fen tartva. Datum Budae feria tertia ante festum Cathedrae S. Petri (február 21-dikén) anno domini 1486. *Pray, Hier. II. d. 271. l.* — Az országgyűlésnek végzéseit a király különös parancsa által is kihirdette. *Kerchelich, Hist. Ecc. Zagrab, 185. l.* Egyébiránt ezen országgyűlési határozatokat *Bonfin* is bővebben említi *IV. liz. VII. könyv, 456. l.*

Ezen országgyűlésen, mellynek végzései nyomatásban is megjelentek akkor mindjárt ¹⁾, mint látszik, a királynak pénzbeli segedelem is ajánltatott, mellyről azonban a törvénykönyvben semmi emlékezet sem fordul elő. Nyoma van ezen ajánlásnak Mátyás némelly későbbi okleveleiben, melyek szerint a váczi ajánlások megerősítése mellett egy új, hasonló segedelem ajánltatott még egy évre ²⁾.

1) Az újabb vizsgálatok szerint ezen törvénykönyvnek több nyomtatási kiadásai vagynak. Már *Kovachich József, Notit. Prael. ad Syllogem Decret. Comit. 11. l.* két kiadásról emlékezik, *Horváth István* pedig *Tud. Gyűjt. 1833. II. füz. 25. l.* három különböző kiadást ismert meg. — Az első az iogolstadti egyetem könyvtárában van, *Seemüller, Bibl. Acad. Ingolst. Typogr. Fasc. IV. p. 137.* és utána *Panzer* szerint *I. d. 266. l.* év és hely nélkül in fol. A második Lipcsében jelent meg 1488-ban. Négy levél belőle a muzeumban volt már előbb is, más négy levél Jankowich gyűjteményével jutott oda. Az utolsó levelel ki van téve egyenesen a hely és év, s így különbözik az előbbenitől, mert az, mint *Seemüller* nyilván mondja, absque subscriptione van, de különben is az első másod, a második pedig nyolczadrétü. A harmadik is a muzeum tulajdona. Ezt kiadta B. R. L. gyaníthatólag: *Blasius de Rakamaz Litteratus*, segédkezeket nyujtván nógrádi alispán *Mohorai Vidfi Ambrús*, ki 1504-ben *Pestről* Budára evezvén, a csolnakkal elmerült és több előkelő urakkal vízbe fúlt, egy régi egykorú jegyzék szerint *Korachichnál Supp. ad Vest. Comit. II. d. 310. l.* (Ezen szerencsétlenség, mint *Wrancsics Antal* magyar krónikájában mondja, 1514-ben történt, *Tud. Gyűjt. 1833. VIII. füz. 92. l.*). Az ingolstadtitól különbözik ezen kiadás, mert ennek, mint a muzeum példánya mutatja, czíme: *Constitutiones Inelyti Regni Hungarie, az ingolstadtinak pedig Seemüller szerint Mathie Regis Hungarie Bohemie etc. leges in dieta ut vocatur, seu conventu generali procerum Regni Bude habita condite; amannak a. b. c. d. e., ennek csak b. c. d. e. nyomtatási jegyei vagynak, az nyolczad, ez másod rétü.*

2) *Pray* ugyan *Annal. IV. d. 185. l.* egyenesen azt állítja, hogy semmi segedelem sem ajánltatott, és mivel *Neustadt* megszállásának béfejezésére a királynak pénzre volt szüksége, kénytelenítettet a berekszői vidéket *György rácz* fejedelemnek 12,000 forintért zálogba vetni; az erről szóló levelet, *Datum Bude feria secunda post dominicam Invocavit* (február 12-dikén) anno domini 1486 egyszers mind közli *Bél Mátyás* kézírataiból. Belőle kiadta azt *Katona, IX. d. 752 l.*, mi pedig némelly részben kiegészítve adjuk *Oklevéltár*,

A városokat azonban a király kénye szerint rólta meg, így p. o. Bártfának 1000 aranyat kelle fizetni ¹⁾. Az országgyűlési végzések mellé volt egy rendszabály is csatolva a törvényes becsüre nézve ²⁾. E szerint 150 hold föld 3

DCCXXX. sz. — Azonban *Kovachich, Vest. Comit. 405. l.* emlékezik Mátyásnak egy későbbi, Gömör vármegyéhez írt leveléről, mellyben a budai országgyűlésen minden házhelytől egy arany forintban ígért segedelemről, az egyházas és papnemeseket sem vévén ki, nyilván van szó. Ugyanezen segedelemről emlékezik csak ugyan Mátyás Bárifa városához intézett és mindjárt bővebben említett levelében is. Igaz ugyan hogy ezen utolsó levelében Mátyás egyenesen nem mondja, hogy az itt említett segedelem a budai országgyűlésen ajánlatotott, e mellett pedig ez december 7-dikén 1486-ban, a Gömör vármegyéhez szóló pedig épen 1487-ben kelt és így kétség támadhat, vajjon nem ajánlatotott-e ezen segedelem egy későbbi, csak ugyan ezen évben tartott országgyűlésen. Minden kétséget megszüntet azonban Mátyásnak az erdélyi szászokhoz Budáról aprilis 7-dikén írt levele, mellyben előadván hogy, midőn his diebus superioribus Domini Praelati, Barones Proceres et alii regnicole hic Bude pro tenenda diaeta convenissent, ezek önkényt Magyarországon minden üléstől egy aranynyi segedelmet ígértek, őket is felszólítja, hogy járuljanak a köz szükség fődözésére segedelemmel és azt ne tagadják meg, quoniam si id facere attentaretis, atque negotia nostra et regni nostri, ad quae subsidium hujusmodi deputamus, aliquo pacto turbarentur, nemini alteri nisi vobis et quidem gravissime imputaremus. Datum Budae feria sexta proxima ante festum B. Tiburtii anno domini 1486. *Schuller, Gesch. v. Siebenb. Urkb. 7. sz.*

¹⁾ *Kovachich e. h.* emlékezik Mátyásnak Bártfához ezen 1000 arany iránt írt leveléről, Datum Bude in festo beati Ambrosii anno domini 1486., mellyben az országosan összegyűlt rendek által ajánlott egy forintnyi segedelem tekintetéből szólítja fel azt a mondott összeg fizetésére.

²⁾ Nádasdi Tamásnak az ország törvénykönyveit magában foglaló kéziratában 150. levél, s a Szapáriak hasonló ercsi codexében 529. l. ezen országgyűlési végzések után olvashatni ezen árszabályt. *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. d. 266. l.* — Kaprinai irományai közt Lit. B. 4. Tom. XXIX. 190. l. van egy levél, mellyben Mátyás a rendekkel együtt elhatározza, hogy a mislei prépostságra nézve a pártfogóság nem illeti sem Lapispataki Miklóst sem a főbb Zsegynei nemeseket. Datum Budae feria II. proxima post Dominicam Judica (martius 13-dikén) anno domini 1486. *Kovachich* azonban *Suppl. ad Vest. Comit. e. h.* nem meri elhatározni, vajjon

márkát, egy bold 80 dénárt, egy ökör egy márkát, egy 16 hármat, négy juh és ugyanannyi sertés egy márkát tett.

Még az országgyűlésének bevégezése előtt Arragoniai János bíbornok és esztergomi érsek ezen utolsó hivataláról lemondta ¹⁾. Mátyás Beatrixnak kedveskedendő, vagy általa az iránt különösen felszólítva, sógorának Herkules ferrarai hercegnek némellyek szerint kilencz ²⁾, mások szerint nyolcz ³⁾, megint mások szerint öt éves ⁴⁾ fiát nevezte ki helyébe és Rómában lévő követének Veronai Gábornak és Vitéz szerémi püspöknek meghagyá, hogy a pápa helybenhagyását, megerősítését eszközöljék ⁵⁾. De a szent atyának ezen kinevezés nem volt kedve szerint; azért miatta külön levelet írt Mátyásnak, mellyben figyelmeztetvén őt, hogy országa ezen első egyházi javadalmának egy gyermek kezére bizása nem csak királyi tekintélyének kockáztatását eszközölheti, hanem az egyházi dolgok komolyabb folytatására is kedvetlen befolyást gyakorolhat, felszólítja őt, miszerint vagy a Magyarországon lévő sok érdemes egyházi férfiak közül vagy valamely, ezen állomásra minden tekintetben alkalmas idegen személyt ajánljon neki, kit örömet meg fog erősíteni, miután erősen föltett szándéka ezen állomásról csak az ő egyenes befolyásával rendelkezni ⁶⁾. Ennek oka lehetett nemcsak Hippolitnak ifjúsága, hanem az is, hogy ekkor a szent-szék a nápolyi királyival, mint már feljebb is említők, nemcsak kedvetlenségbe jött volt, hanem ellene tüzes háborút

ezen levél ezen országgyűlésen kelt-e? Mi hajlandók vagyunk azt vélni, hogy ezen levél egy általjában nem országgyűlésen hanem azon kívül az országos tanács határozata következtében adatott ki. Erre mutat legalább a tárgy csekélysége, mellyről szól.

¹⁾ *Timon, Purpura Pannonica*, 86. l. még 1485-re teszi lemondását.

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ *Engel e. h., Katona, IX. d. 706. l.*

⁴⁾ *Péterfi, Conc. I. rész, 199. l.*

⁵⁾ A pápának mindjárt említendő levele ezen tárgyban *Raynaldnál XIX. d. 372. l.*

⁶⁾ *Datum Romae apud S. Petrum die 8-va Junij 1486. Raynald e. h.*

is folytatott. E mellett írt a pápa a királynak egy más levelet is Péter kalocsai érsek mellett, annak szabadon bocsátását vagy ügye elítélésének átengedését a megváltó kinszenvedéseire sürgetvén, és igérvén, hogy őt megbüntetni el nem mulasztja, a mennyiben hibásnak találandja ¹⁾). Egyébiránt az egri püspök távolléte miatt megyéjével nem sokat gondolván, mi miatt köz gúny tárgyává is lett ²⁾), jószágait pedig egy Brixeni Fülöp nevű olasz igen hitetlenül és rosszul kormányozván sőt végre megszökvén, a pápa körlevele által annak elfogatását és további rendeletig szoros őrizet alatt tartását rendelte el ³⁾).

Fridrik, ki idegen segedelem által kívánta azt elnyerni, mire maga erejéből elégtelen volt ⁴⁾), működéseit Németországon folytatta s alkudozások helyett fegyver által kívánta kedvetlenségeit Mátyással béfejezni. György bajor fejedelem inkább a török háború hő kívánságából mint a császár iránti jó indulatból ügyekezett ugyan közte s Mátyás közt békét eszközölni, miért a pápa őt meg is dicserő ⁵⁾); de igen nagy volt a két fél közt az ingerültség,

¹⁾ Datum Romae apud S. Petrum die VI. martij 1486. *Raynaldnál XIX. d. 372. l.* Ezen levelet közli innen mind *Pray, Annal. IV. d. 186. l.*, mind *Katona e. h.* Az utolsó azt véli, hogy ezen levél következtében vitetett Várdai által az árvai várból Visegrádra, hol kevesebb szigorú börtönbe tétetett.

²⁾ Gabriel antistes non curat, clerus ubi stes, ezen vers készült rá. *Katona e. h. IX. d. 697. l. Timon, Purpura Pannonica, 86. l.* azt állítja, hogy Bonfin őt helytelenül mondja büszkének, mert ő szeléd volt és szerény, mint Oldoinus mondja in add. ad Cracovianam.

³⁾ Datum Romae apud S. Petrum sub annulo piscatoris die XV. martij 1486. *Schmitt, Episc. Agr. II. d. 123. l.*

⁴⁾ A pápához e végből követeket küldött, de VIII. Lucze a segedelmet megtagadta, mint a császár maga panaszkodik az országgyűlésen. *Müller, Reichstags-Theat. unter Frid. III. V. 122. l.*, *Ranke, Deutsche Gesch. im Zeitalter der Ref. I. d. 86. l.*

⁵⁾ A pápának Györgyhez ezen tárgyban írt levelét Datum Romae die XXVIII. septembris 1485. közli *Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 351. l.* és innen *Pray, Annal. IV. d. 181. l.*, ebből pedig *Katona IX. d. 593. l.*

a bizodalmatlanság; Fridriket a jellemében gyökerezett macacsság, Mátyást fegyvereinek szerencséje tartóztatták minden közelítéstől. A békéhez tehát kevés reménység marada, több lehete a fegyverszünethez, mivel Fridrik időt kívánt nyerni tervei kivitelére, Mátyás pedig még nem hagyott fel egészen Dsem iránti szándékával, és ennek tekintetéből annak kiadását ujabban is sürgette. De ez hosszasabb időre haladt és a Németországon történt dolgok újra fölhevíték Mátyást a császár ellen, és minden alkudozásoknak vége szakadt ¹⁾).

Fridrik ugyanis a német fejedelmeket szorosabban házához kötendő, azon ügyekezett egész erővel, hogy fiát Németországban elválasztassa királynak. E végből a németországi főbb udvarokhoz küldé Werdenberg Hugó gróf titkos tanácsnokát és János volt esztergomi érseket, a dolgot előre elkészíteni ²⁾. Ezek a rájuk bizottakban oly szerencsével jártak el, hogy Miksa Frankfurtban ³⁾ február 16-dikán 1486 ⁴⁾ a jelen voltak által egyes akarattal választatott el római királynak ⁵⁾, bár a francia király min-

¹⁾ *Pray e. h.* Dsem kiadásának megtagadását a pápa által mondja egyedüli okának. Egyébiránt Dsem általadását Mátyáson kívül, ki ebben első volt, sürgették Ferdinánd nápolyi, Ferdinánd castiliai királyok és az egyiptomi szultán. *Raynald e. h. XIX. d. 351. l.*

²⁾ *Hist. elect. et coron. Maximiliani I. Frehernél, Script. Rer. Germ. III. d. 17. 19. és 24. l., Goldast, Politische Reichshändel, I. d. 3. l., Pubüschka IX. d. 365. l., Häberlin, VII. d. 305. l.*

³⁾ Fridrik meghívó levelét ezen országgyűlésre közli Müller, *Reichstags-Theat. III. d. 1. l.*

⁴⁾ *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 404. l., Guatter, II. d. 973. l., Freher e. h., Müller e. h. 7. l.* — Calendas martij vagy martius 1-sején *de Roo e. h., die Juliannae* vagy február 16-kán *Anonymus Rottensis, Breve Chron. Pez Jeromosnál I. d. 467. l.* február 20-dikán azaz secunda feria post dominicam reminiscere *Trütthem, Chron. Hirsaug. II. d. 523. l.*, pünkösöd napján vagy május 14-dikén történt mások szerint a választás, és azt tartományaiban Fridrik mindjárt ki is hirdette *Preuenhuber 138. l.* szerint.

⁵⁾ *De Roo e. h.* — A választási irományok megvannak azon oklevelek közt, mellyek *Aeneas Sylcius Hist. Frid. III.* című munkájának 1685-diki kiadásához vannak mellékelve, és *Lünignél Reichs-Arch. Pars Gen. Cont. II. 282. l.*

dent elkövetett hogy a dolgot akadályoztassa ¹⁾. Fridrik örömében könnyezett ²⁾. Már martius 10-dikén egy német szövetség is keletkezett Mátyás ellen ³⁾, később pedig a rendek ellene segedelmet is rendeltek Fridriknek ⁴⁾. Miksa király erről mindjárt tudósította az osztrák rendeket olly hozzáadással, hogy a Németország rendei által ajánlott tetemes segédsereggel nem soká megjelenend, és így annak élelméről gondoskodjanak jó előre ⁵⁾. Aprilis

¹⁾ *De Roo e. h.* — A francia király és Mátyás Kranz, *Saxonia, XIII. könyv, 2. fejt., Struvius, Corpus Hist. Germ. I. d. 775. l.*

²⁾ *De Roo e. h.* — De azért még is az országlás dolgaiba választása után sem engedett neki befolyást, és őt mindig úgy tekintette mint házfíát. Miksa levele szász Alberthez 1492-ről a dresdeni levéltárban. *Ranke, Deutsche Gesch. im Zeitalter der Ref. I. d. 96. l.*

³⁾ A szövetséglevél megvan *Müllernél Reichstags-Theat. III. d. 1. l., Dumontnál Corps Dipl. III. d. 2. réss, 153. l.* Hasonl. *Fugger, V. fejt. XXXVII., Lehmann, Speyer. Chron. VII. könyv, CXVIII. fejt., Struvius e. h. és Lünig, Reichs-Arch. I. d. 271. l.*

⁴⁾ A császár 34,000 embert és, 500,000 forintot kért, de a rendek csak annyit akartak adni, mennyit hajdan Nürnbergben és Regensburgban a törökök ellen ígértek volt; végre csupán pénzsegedelemben egyeztek meg 508,400 forintban és ha a szükség nagyobb leend, 30,000 emberben. *Müller, Reichstags-Theat. III. d. 7. és köv. l.* — *Lehmann* szerint *Speyer. Chron. 987. és köv. l.* az egész pénzbeli segedelem 418,900 forintra ment. — Ezen segedelem azonban csak úgy volt ígérve, ha a pápa, a lengyel, cseh, dán királyok és a schweitziaik is adnak segedelmet. — 34,000 főből álló sereg ajánlatott a császárnak, mellynek tekintetéből 5200 arany esett Augsburgra. *Annal. Augsburg. Menckennél I. d. 1700. l.* — A városok azonban nem akartak részt venni, bár őket később Kölnben, Esslingenben, Speierben és 1487-ben megint Speierben is kívánta a császár arra bírni. *Müller, Reichstags-Theat. III. d. 71. 76. és 78. l.*

⁵⁾ Ezen levelet, Datum feria II. ante Pascha (martius 27.) közli *de Linck, Annal. Claravall. II. d. 278. l.* Hasonl. *Kurz, Gesch. Friedr. IV. II. d. 181. l.* — Már előbb martius 12-dikén írt volt Fridrik Stahremberg Ulriknak, közönségesen ígérvén segedelmet és fia választását jelentvén. Martius 12-dikén és 14-dikén mind Fridrik mind Miksa külön ugyan de egy papirra csakugyan Stahremberg

11-dikén esett meg a koronázás Aachenben ¹⁾, és innen a császár s a király mindjárt Brüggebe és Gentbe mentek ²⁾.

Az ellene kötött szövetség Mátyást — ki hosszabb budai mulatása alatt február 6-dikán Altenberger Tamás szebeni polgármesternek és ugyanottani királyi kamarásnak maga s az erdélyi szászok nevében tett kérelmére András királynak 1214-ben az erdélyi szászok részére kiadott és Károly által 1317-ben, Lajos által 1366-ban, Mária által 1383-ban, Zsigmond által 1387. és 1406-ban átírt és megerősített szabadalomlevelét mind ezen megerősítésekkel együtt szóról szóra átírta s maga részéről is megerősítette³⁾, — Geréb Pétert fő ajtónállónak ⁴⁾, Brankovics Györgyöt, István

Ulriknak és az Ensen feljüli főpapoknak, nemeseknek és városoknak egészen hason értelmű leveleket írtak Frankfurtból. *Chmel, Regest. 724. l.*

¹⁾ Aprilis 9-dikén *Häberlin VII. d. 323. l.*, martius 28 dikán *Freher III. d. 24. l.*, hol az bőven le is van írva, aprilis 10-dikén *Gualter II. d. 973. l.* — szertartásai bőven le vagynak írva francziául *Dumontnál, Suppl. aux Corps Dipl. IV. d. 562. l.* — Itt megújította Fridrik kérését a Mátyás ellen adandó segedelem iránt, egyszersmind pedig sürgette azt is, hogy jelölnének ki némely személyeket a Rómába, Schweitzba, Velenczébe, a lengyel, dán és cseh királyokhoz küldendő követséghez; ezt azonban a választók egyenesen a császárra bízták. *Müller, Reishstags-Theat. III. d. 50. l.*

²⁾ *De Roo e. h.*

³⁾ Datum per manus etc. anno domini 1486. Octavo Idus Februarij *Oklevéltár, DCCXXIX sz.* — II. András kiváltságlevelét kiadták már mind *Schlözer, Gesch. d. Deutschen in Siebenb.*, mind *Endlicher, Rerum Hung. Monum. Arpadiana, 420. l.*; azonban Mátyás ezen nevezetes okmányát maga egész kiterjedésében közölni s abba II. András szabadalomlevelét is fölvenni nem véltük fölöslegesnek.

⁴⁾ Még a január 25-dikén kelt törvénykönyvben a főajtónállóról nincsen emlékezet, de már a kevés napokkal ez után a szászok részére kiadott és épen most említett szabadalmi levélben Geréb Péter fordul elő ezen czimmal. Meg kell még jegyeznünk hogy Szakolyi András, ki a mondott törvénykönyvben Haraszi Ferenczel hibásan szerémi bánnak mondatik, ezen szabadalmi levélben Patócsi Bertalannal helyesebben mint szörényi bán fordul elő.

rácországi despot fiát atyja helyébe rácز fejedelemnek ¹⁾ nevezte ki, ezen utolsót és öcscsét Jánost egyszersmind február 12-dikén 12,000 arany forintban Berekszó várával és tartozandóságaival ajándékozta meg ²⁾, — az ellen-

¹⁾ *Engel, Gesch. v. Serv. 448. l. és Gesch. v. Ung. III. d. 404. l.* hibásan állítja, hogy Mátyás Brankovics Jánost nevezte ki szerb despotnak, még pedig mindjárt husvét után; megczáfolja őt Mátyásnak Berekszó vára iránt kelt, Brankovics Györgynek szerb despottá neveztetését nyilván említő és mindjárt bővebben előadandó átiró levele.

²⁾ Datum Budae feria secunda post dominicam Invocavit anno domini 1486. *Pray, Annal. IV d. 185. l., Katona e. h. IX. d. 752. l. és Oklevéltár, DCCXXX. sz.* — *Engel e. h.* megjegyzi, hogy Brankovics János később Ilonát, Jaksics Demeter leányát vette feleségül, Berekszó várán kívül említi még Kölpény várát is, de erről az említett adománylevélben nincs szó. — Mátyás huzamosb mulatásának a fővárosban az eddig említettekén kívül még több oklevele nyomai is vannak. — Január 6-dikán innen adott a székelvására helyieknek Maros székben Báthori István országbíró és erdélyi vajda közbevetésére a vámoktól fölmentő szabadalmat az egész országra nézve. Datum Bude in festo epiphaniarum anno domini 1486. *Eder, Observ. in Felmer. 223. l.* — Innen írt január 25-dikén a zágrábi püspökség jószágai ügyében. Datum Bude die festo Conversionis Pauli Apostoli, anno domini 1486. *Farlát, V. d. 449. l.* — Február 21-dikén Besztercze városának és a beszterczei kerületben eső más száz városok és mezővárosoknak innen parancsolja meg szorosán, hogy a szomszédságukban elhatalmasodott rablókat, tolvajokat és gyujtogatókat, kik a szászok közt jószágokat bíró nemesek birtokaiban tartózkodnak és a szászoknak naponként kimondhatatlan károkat okoznak, ezentúl bármely nemes jószágain is, hol megkaphatók, fogják el és érdemök szerint büntessék meg. Datum Bude feria tertia post dominicam Reminiscere anno domini 1486. *Oklevéltár, DCCXXXI. sz.* — Február 23-dikán Péter corbovai grófnak menedéklevelet ad, hogy embereivel és cselédeivel három vagy négy hónap alatt hozzá jöhessen, vele értekezhessék és dolgait végezvén, megint szabadon haza mehessen. Datum Bude feria quinta proxima post festum Cathedre Beati Petri, anno domini 1486. *Oklevéltár, DCCXXXII. sz.* — Martius 19-dikén Pozsony városának megparancsolja, hogy ott helyben lévő hét ágyujának a földre szállítása végett Pinkolczi Lászlónak, kit ezzel megbízott, vagy e levelét előmutató embereinek utasítása szerint elég embert és lovat rendeljen és azokat egész Nagy-Szombatig vitesse. Datum Bude in

ség készületeinek megelőzésére és a háborúnak serényebb megkezdésére ösztönözte. Bécs-Ujváros szorosabb bezárására Szapolyai Istvánnak új parancsot küldé, maga pedig csakhamar az országgyűlésnek béfejezése után gyülekezni kezdő új seregével, — miután valószínűleg készületeinek serényebb elintézése végett Győrben és Pozsonyban hosszabb időt töltött ¹⁾, — felesége és fia kísé-

dominica palmarum anno domini 1486. *Oklevéltár, DCCXXXIII. sz.* — Martius 30-dikán megerősítette Privigye városának Mária királyné által adott szabadalmait. Említést teszen erről *Katona e. h. IX. d. 695. l.* — Aprilis 23-dikán az utolsó országgyűlési végzemények következtében a földesurakat tiltja attól, hogy egyedül az egyházakat illető dézmákból akármit is, mint ez eddigelő némelly pinczékkel és földekkel megtörtént, elvonjanak és magoknak tulajdonítsanak. Datum Budae in festo S. Adalberti Episc. et Mart. anno domini 1486. *Kerchelich, Hist. Episc. Zagrab. 185. l.*

¹⁾ A Győr városi szűz Mária fogantatása egyházában alapított és egyenkint megnevezett 16 oltár igazgatóit Győr városában lévő házaiktól minden nemű rendes és rendkívüli adótól Győrben június 9-dikén mentette fel örök időkre, e rendelete megtartását kincstartójának Orbán győri püspöknek, a Győr megyei fő- s alispánoknak, szolgabiráknak és királyi adószedőknek szoros kötelességökül szabván. Datum Jaurini feria secunda proxima ante festum beate Margarethe Virginis, anno domini 1486. *Oklevéltár, DCCXXXIV. sz.* — Már június 14-dikén Pozsonyból parancsolja meg a helybeli tanácsnak, hogy a Swerfurb Henrik és Reisinger Márton közti ügyben, melyet azok előbb Bécs város törvényszéke előtt folytattak, most pedig elébevittek, tüzzön határnapot, hallgassa ki a feleket, hozzon ítéletet s azt a netalán meg nem jelenő vagy kifogást tevő fél ellen is törvényesen hajtsa végre. Geben zu Presburg an Mitwoch nach Margarete anno domini 1486. *Oklevéltár, DCCXXXV. sz.* — Június 24-dikén Bécsbe utaztában a győri Keresztelő sz. János egyházát meglátogatván, miután annak csekély jövedelmeiről értesült, az a melletti három üres telket megint Győrből mentette föl minden adótól örök időkre, úgy hogy azok lakói egyedül a nevezett egyház szolgáltatására legyének kötelesek; ezen kívül mind azon bármi nemű adót, királyi segélypenzt vagy táborozási költséget, mely a nevezett egyház által birt Kóny helységbeli jobbágyoktól járandó lenne, az András király által a keresztések rendjének adott és Incze pápa által megerősített engedély szerint ugyanazon egyház szükségeire örökre átengedte, oltly föltétel alatt, hogy abban érte s az őt megelőző és követő ma-

retében ¹⁾ Bécsbe sietett ²⁾, innen Osztrákhon vég meghódítását elintézendő. Most ezen tartomány éjszaki részét vette célba. A zistersdorfi vár és városbeli őrsereg az ok nélküli ellentállással felhagyva, mindjárt megadta magát ³⁾, követte példáját Feldsberg ⁴⁾ és sz. Lőrincz napja körül Rohrbach két órányira Steyer városától ⁵⁾; de Laaval a király nem boldogult olly könnyen ⁶⁾.

Fridrik várnagyai által itt minden ügyesen és még maga idejében el vala az ellentállásra készítve. Bár a király egész seregét a város alatt gyűjté össze, a vastag falakkal, vízzel körülfogott várral ellátott, e mellett kettős köfal, árkok és sánczok által mesterségesen megerősített hely erőssége s a vezérek hős példája által lelkesített őrsereg vitézsége által kényszerítettetett minden rendelések megtételére annak szabályszerinti megszállására; sánczokat, árkokat hányata, erősségeket emeltete föl saját tábora bátorságára, egyszersmind pedig kiállított ágyutelepeiből szünet nélkül löveté és töreté a makacs vár falait ⁷⁾.

Fridriknek dolgai ezen idő tájban más oldalról is rövid időre kedvezőbb fordulatot nyerének; de ő jelleménél fogva nem volt alkalmas ezt úgy használni, mint lehetett

gyar királyokért minden héten egy mise olvastassék. Datum Jaurini in predicto festo nativitatis Sancti Johannis Baptiste anno domini 1486. Oklevéltár, DCCXXXVI. sz.

¹⁾ *Bonfin e. h.*

²⁾ Ezt egyenesen mondja maga épen most említett levelében. És ha ennek következtében *Bonfinnak IV. tiz. VII. könyv, 462. l.* elhiszszük, hogy Pozsonyon át vette útját, ebből *Fesslerrel V. d. 407. l.* épen nem következtethetjük, hogy innen a Morva vizén átmenvén, egyenesen Zistersdorf alá ment. Hibáz *Fessler e. h.* az eddigiek szerint még abban is, hogy Mátyás elindulását Budáról nagy Boldogasszony és így augustus 15-dike utánra teszi.

³⁾ *Bonfin e. h.*

⁴⁾ *Fessler e. h.*

⁵⁾ *Preuenhuber e. h. 139. l.*

⁶⁾ *Bonfin és Fessler e. h.*

⁷⁾ *Bonfin e. h.*

volna. Egyfelől seregei Eppensteint visszafoglalták ¹⁾, másfelől Kärnthenben a háború újabb kiütésével a magyarok minden felől veszteséggel nyomattak vissza. Itt ugyanis Regensburger Ruprecht a tartományi rendek gyűlésén befolyása által keresztül tudá vinni hogy, miután Mátyás a nékie ígért 9000 forint rendes lefizetése után is az erről adott kötelezvényt visszaadni vonakodott, a karok és rendek a vele kötött békét felbontottnak nyilatkoztassák. Mire Wolfersdorfer minden apróbb csapatokat, mellyek itt még elszórva találkoztak, magához vonván, Neumarkot véletlen megtámadja, a várost erőhatalommal megvívja, a meglepett várnagyot Seidliczot a vár átadására kényszeríti, a hely segítségére robogó királyi hadnagyot Székely Jakabot tökéletesen megveri, emberei közül sokakat levág, némelyeket elfog, a többit elszéleszti ²⁾. Azonban a császár többszöri sürgetése után is őt a szükséges pénzzel ellátni késett és ennek hiánya további előhaladását akadályoztatá. Kevés időre a hű szolga segíté ugyan magán és ez által urán, gyámfia és öcsese Ungnad János egyik várának Neuenbergnek elzalogosítása által, de az így nyert 12,000 forint is csakhamar fölment a telhetetlen zsoldosok hátra lévő követelése egy részének kielégítésére. Mire ezek újra nyugtalanodni kezdenek és sem intésre sem ígéretekre nem hajtvá elszélednek, szükségüket és pénzvágyukat sarczolások által a különben is majdnem elviselhetetlen adózások miatt elkeseredett lakosok rovására kielégítendőek. Így a magyar vezérek időt nyertek elszélesztett erejük összevonására ³⁾. Idő közben a bátorságot még akkor sem vesztett vezér a szükséges pénz megnyerése végett újra a császárhoz folyamodott, sőt ennek különös parancsára személyesen is megjelent nála; azonban azt, mit kívánt, mire szüksége volt,

¹⁾ *Anonymi Rottensis Breve Chron. Pez Jeromosnál II. d. 467. l.*

²⁾ *Unrest, Chron. Austr. Hahnál I. d. 710. l.* — Neumarkt megvételeét említi a *Rottense Chronicon is Peznél e. h.*

³⁾ *Unrest e. h. 713. l.*

mi egyedül tehető őt képessé a további ellentállásra, a pénz-
zetlen fejedelemtől nem nyerhette meg, és csak azon kö-
zönséges ígérettel bocsáttatott el, hogy Miksa király nem
soká nagy erővel jelenend meg, az örökös tartományokat
minden bajtól fölmentendő. Ezen remény, ha néminémikép
élesztette is a szorongatott kärntheniek bátorságát ¹⁾, még-
sem elégithető ki a pénzt folytonosan sürgető zsoldosokat,
kik így reményeikben megcsalatra rablásaikat folytatták,
semmit sem kimélve ²⁾, és ez által minden, bajjal nyert
előnyeiket elvesztvén és a lakosokat magok ellen fölinge-
relvén, a császár ügyének igen nagy kárt tettek azon vi-
dékeken, míg más oldalról annak fegyvereit igen érezhető
csapás érte, a hű Stein városa igen vitéz ellentállás után
végre megadván magát július 2-dikán ³⁾.

¹⁾ *Ugyanő ugyanott 714. l.*

²⁾ *Ugyanő ugyanott 715. l.*

³⁾ *In die visitationis Mariae. Anonymus Rottensis, Breve Chron. Pez Jeromosnál e. h.* — Fridrik még november 25-dikén 1485. Inspruckból megintette volt Stein és Krems testvérvárosait a vitéz ellentállás folytatására, *Urbis Crems et Stein Acta Rauchnál III. d. 336. l.*; augusztus 15-dikén 1486. már csak a kremsieket szólította fel Bruggesből, segítség végett őket helytartójához János esztergomi érsekhez utasítván. *Ugyanott 340. l.* Ezen intést megújították azután ő maga Gentből september 7-dikén, *Ugyanott 341. l.*, fia Miksa Brüsseltől december 13-dikán ugyanezen évben. *Ugyanott 345. l.*

LXI.

1486. 1487.

Bár a németországi rendek által ajánlott segedelemtől nem igen tartott a király, ismervén az illy határozatok foganatosításának lassuságát és többen a német rendek közül azon kívül is sokkal inkább szitván hozzá mint a császárhoz; még sem csupán fegyverrel hanem szövetségek által is kívánta magát ellenségei előtt félelmessé tenni. Az idő közben kifejlett körülmények által főként a cseh király volt e részben kijelölve. A két fejedelemnek utolsó olműczi összejövetelétől fogva ugyan Ulászlónak megint igen sok kedvetlenségei voltak alattvalóival, kivált a prágaiakkal, kik gyakran felzudultak. Több egyenes összeesküvések is fedeztettek föl élete ellen. Sokan mind ezen zavarok élesztését Mátyásnak tulajdoníták, ki gyakran mondá, hogy minden ellenségeinek elijesztésére sokat tenne a magyaroknak és cseheknek egyesülése kormánya alatt¹⁾). Ez megvitetvén Ulászlónak, gyanúságát növelte és a két fejedelem közt nagy hidegséget szült. Azonban valamint egyfelől Ulászló kedvetlenségeinek, legalább egy időre, véget

¹⁾ *Dubrav, Hist. Boj. XXXI. könyv, 293. l.*

vetett a vallási béke a kuttenbergi országgyűlésen ¹⁾, úgy másfelül a cseh nemzetet és Ulászlót igen felbosszantá Fridrik császár, eddigi hű szövetségese, ellen Miksának római királyvá választatása; mivel ezen alkalommal a cseh király mint választó-fejedelem egészen elmellőztetett. Kevesebb kedvetlenséggel vette ezt maga a tunya, mivel sem gondoló fejedelem, mint a karok és rendek, kik azt a választók jelen volt követneinek élesebb kifejezésekben lobbanták szemökre, és királyukat ezen sérelem fegyverrel orvoslására unszolák. A német fejedelmek azzal mentegeték cselekedetöket, hogy nem választás végett, hanem más tekintetekből gyűltek Frankfurthba össze és a választás később csak történetesen s előre nem láthatólag hozatott szőnyegre ²⁾. A csehek ezzel nem elégedtek meg és a háborút Fridrik és fia ellen tovább is sürgették, és azt kívánták, hogy Ulászló e végből atyjától Kázmértól kérjen segedelmet ³⁾. Végre a lágy fejedelem kénytelen volt a választó fejedelmeknek egyenesen kinyilatkoztatni miszerint, ha nékie elégtételt nem adnak, különösen a IV. Károly császár által adott arany bulla értelmében egyenkint 500 márka aranyat nem fizetnek, Miksát római királynak el nem ismeri, sőt még más keményebb módokhoz is nyúl ⁴⁾; egyszersmind hogy szükség esetében nagyobb sikerrel léphessen föl, a magyar királyhoz kezde közelíteni ⁵⁾.

¹⁾ Pelczel, *Gesch. v. Böhm. I. d. 493. l.*

²⁾ Hübner *Dubrav, Hist. Boj. XXXI. könyv,* és *Glassfay, Pragm. Gesch. v. Böhm. 401. l.*, azt állítván, hogy az Ulászló és Mátyas közt támadott kedvetlenségek okozták ezen elmellőzést, mert ez inkább ellenkezőt szülhetett volna. *Pubitschka, IX. d. 366. l.* — *Glassfay* e mellett ezt a császár és Ulászló közt Magyarország miatt támadott háborúnak is tulajdonítja, mi még sokkal nagyobb tévedés. — A választók levele ezen tárgyban Ulászlóhoz megvan *Goldastnál Reichs-Satz. II. d. 178. l.* és *Dumontnál Suppl. II. d. 2. rész, 476. l.*

³⁾ *Fragmenta epist. Bohusl. de Hassenstein. Pragae s. a. Pubitschka e. h.*

⁴⁾ *Pubitschka és Pelczel e. h.*

⁵⁾ *Pelczel e. h., Döring, Menckennél Script. Germ. II. d. 44. l.*

Mátyás kapva kapott az alkalmon, melly neki új szövetségest adott a császár ellen. Olly szín alatt hogy Olmüczben még több pontok határozatlanul maradtak, különösen a magán személyektől és kolostoroktól elfoglalt jószágok mikénti visszaadása iránt, egy Iglóban tartandó személyes összejövetelben állapodék meg a két fejedelem ¹⁾). Mátyás a kitűzött határnap közeledésével Laa megszállásának — melly alatt főtanyáját Stomfán tartotta vagy legalább egy időre ide tette át ²⁾ — folytatását Zsigmond-szent-györgyi grófra és Haugwitz Hermannra bizza ³⁾, és még Ulászló előtt érkezik meg a kitűzött helyen fényes kísérettel, mellyben voltak Beatrixon és Corvin Jánoson kívül a nápolyi királynak és Herkules ferrarai fejedelemnek épen ekkor udvarában tartózkodó követei ⁴⁾). Ulászló csak september 1-szén jött Német-Brodrol Igló alá. Mátyás tüstént előbe megy; de kíséretét, melly feles nemességből és 300 magyar lovasból állott, hátra hagyja, hogy így Ulászlót meglephesse, mi valósággal meg is történt. Barátságosan köszönté egymást a két fejedelem és mindjárt tovább folytatá utját Igló felé. Út közben vetekedés támadt közöttök, egyik sem akarván a jobb oldalt elfoglalni, míg végre abban állapodnak meg hogy, míg a morvaországi határokat eléri, Mátyásé, azután pedig Ulászlóé legyen a tisztelet helye. A hátra hagyott magyar kísérethez értökkel Zsigmond pécsi püspök diák, Czimburg Stibor morva kapitány pedig cseh beszéddel üdvözlék a királyi vendéget. A városiak a közbe jött eső miatt nem teheték meg illendő tisztelgésöket. Ulászló ez nap Mátyásnál ebédelt. Más nap a Jövel szent-lelket a pécsi püspök tartá; ez után a király vendégének drága, mesterséges szövettű szőnyegeket és ritka gyümölcsöket küldé ajándékba ezüst kosarakban. Harmad nap, melly épen

¹⁾ *Dubrav e. h.*, ki egyedül ezt mondja a két király személyes összejövetele céljának.

²⁾ Augustus 9-dikén innen írt ipa, a nápolyi király, dolgában a milánói herczegnek, mint mindjárt hővebben meglátjuk.

³⁾ *Pessina, Mars Morav. 894. l.*

⁴⁾ *Bonfin, IV. tis. VII. fej. 462. l.*

vasárnap volt, a váradi püspök tartá misét Mátyás igen ügyes udvari hangászainak kísérete mellett, mely 14 órakor kezdődött. Ebéd az nap megint Mátyásnál, mellyen az ország nagyai közöl is többen megjelentek ¹⁾; e felett is igen ügyes énekesek és hangászok mulattaták a magas vendégeket ²⁾. Délután Beatrix küld a cseh királynak fényes ajándékokat, ezüsttel ékesített butorokat, arannyal gazdagan hímett ágyneműt, ingeket stb. Hétfőn Ulászló oda haza ebédelt, ugyanaz nap küldött Mátyásnak két nagy sisakot ezüsből aranyozva, s vacsorakor két kalapot arannyal ékesen kivarrrva s drága kövekkel dúsan megrakva; kedden megint hat ritka szépségű vadász ebet, két palástot, egyiket veres bársonyból, a másikat arannyal kihímézve, egy török főveget, felső ruhát, ezüst készületű, drága kövekkel fénylő tört és szablyát. Ugyanaz nap meg látogatta vendégét is, szerdán pedig ez őt. Csütörtökön a tanácskozások folytak, még pedig a tanácsnokok jelenlétében; az nap a magyarok királya két thraciai lóval ked-

¹⁾ Így adja elő ezen összejegyzetelt egy egykorú, személyesen is jelen volt nevezetlen író leírása szerint *Pessina e. h.* — Mátyás iglói ezen mulatásának több okleveles nyomai is vannak. Így nevezetesen september 6-dikán innen rendelkezett Zsigmond és János szent-györgyi és bazini grófoknak a kalocsai káptalan ellen Szent-György Bács és Bodrog megyei helység és tartozandóságai iránt Drágyi Tamás királyi személynök előtt lefolyt és ez által elítélt perökben a székesfejérvári keresztsek conventjénél (Datum in Civitate nostra Igloviensi Marchionatus Moraviae feria quarta proxima ante festum nativitatis beate Mariae Virginis anno domini 1486.), mellyet *Katona e. h. IX. d. 767. l.* Hevenesi kézírataiból töredékesen közöl. — September 7-dikén csak ugyan innen parancsolja meg Pozsony városa tanácsának, hogy Wintperger György helybeli polgárnak Rekk Pál bécsi polgár ellen előtte megindított perében, mellynek további tárgyalására s eldöntésére Wintpergernek ez iránti különös folyamodására Lendvai Bánfi Miklós pozsonyi főispánt királyi biztosul nevezte ki, ezen személyesével egy bizonyos, előre kitűzött és a feleknek maga idejében tudtúl adott határnapon összeülvén, hozzon igazságos ítéletet. Geben zur Iglaw an unnsrer liebhen Frauen Abent nativitatis anno domini 1486. *Oklevéltár, DCCXL. sz.*

²⁾ *Pubitschka, IX. d. 369. l.*

veskedett Ulászlónak. Pénteken, Mária napján, megint mise, azután ebéd Mátyásnál, midőn vendégét egy kövel kirakott sisakkal és egy gazdag kalpaggal tisztel meg, mellyek együtt 7000 aranyra becsültettek ¹⁾). Szombat megint tanácskozásoknak szenteltetik, különösen az Ulászló megsértése felett az új német király választásakor. Ez után a váradi püspök ajándékozta meg Ulászlót ezüst edényekkel, arany kanalakkal stb. Vasárnap újra mise, ebéd Mátyásnál, vacsora Ulászlónál, hova amaz küldött hét válogatott étket nehéz ezüst tálakban. Csak a két fejedelem és a váradi püspök voltak jelen. A tanácskozások még az nap befejeztettek és Ulászló már hétfőn, september 11-dikén, miután a magyar királynak hat tarka, a váradi püspöknek két fekete, a pécsinek két nagy lovat küldött volna ajándékba, elment. Mátyás egy fél mérföldre elkíséré őt és mindjárt maga is megindúla ²⁾). Így ment véghez ezen személyes összejövetel, mellynek eredményéről majd semmit sem tudunk; némellyek szerint szövetséget kötött a két fejedelem Fridrik ellen, mellyhez állott későbbre Kázmér is ³⁾). Annyi bizonyos hogy a fejedelmek a legjobb egyetértésben váltak meg egymástól és hogy Mátyás vendége kérésére Schwamberg Bohuslávot is szabadon bocsátotta, kit némelly feladások következtében fogatott volt el és több időtől fogva tartott börtönben ⁴⁾).

Nem kisebb figyelmét fordította Mátyás a francia királylyal és a milanói fejedelemmel megindult alkudozásaira, melly utolsónál főként családjának természetes fiában külső összeköttetések általi megalapítása volt czélba véve, bár arra eleintén legalább a pápával ipa miatt támadott kedvetlenségei is nyújtottak alkalmat a pápával különben is háborúba keveredett hatalmas Galeozzók barátságának megnyerésére. VIII. Incze ugyanis Mátyásnak ipa mellett írt

¹⁾ *Pessina e. h.* — A sisakról emlékezik *Bonfin e. h.*

²⁾ *Pessina e. h.*

³⁾ *Pelczel e. h. 494. l.*

⁴⁾ Ms. Pernatein Pessinánál 878. l. Mscr. Bohuslai Balbini. *Pubitschka, IX. d. 393. l.*

tüzes levelére ezen év elejével (martius 1-sején) méltósággal, mérséklettel, de még is vad indulatának imitt-amotti kitörésével, felsőbbségének a büszke s önbecséről soha meg nem felejtkező magyar királyra nyomasztó éreztetésével válaszolt. Tudósította őt a dolog valóságos állásáról, figyelmeztette őt, hogy itt egyházi ítéletről nincs szó, ő mint védúr lépett föl, miután ipa ellen méltó panaszok jöttek elébe és az ingerültség a nápolyi király és nagyai közt olly fokra emelkedett, miszerint mind a két fél a törökök meghívásáról gondolkozott. Értésére adta neki, hogy kettősen vét, midőn a védencz és az alattvalóit keménységgel elnyomó fejedelem pártját fogja a védúr és a szent-szék ellen; s milly sikertelen attól minden feljebbhívás, ki magán feljül semmi hatalmat sem ismer el. Kényszerítve felszólítá őt végre, ne felejtene el a rokonság miatt kötelelességeit a szent-egyház iránt; mert különben ez is kénytelen leend ellene egyházi hatalmával föllépni ¹⁾. Mátyás nem volt az, kit az illy fenyegetések engedékenységre bírhattak volna, s azért addig is, míg körülményei az erélyesebb föllépést megengedik, a közvéleményt megnyerendő, köz tudomásra hozta a római pereket Ferdinánd király ellen, feljebbhívását a pápa ítéletétől nem csak Magyarországon, hanem Osztrákhonban, Cseh- és Lengyelországban is kihirdettette. De ez a tőle idegenkedő osztrákokra, morvákra és főként csehekre nem tevő a kívánt benyomást, kivált miután rosza-akarói elterjeszték annak hírért, hogy a pápa őt átokba tette. Növelte e miatti felindulását az, hogy a fölingerlett pápa Moldvára nézve a lengyel király pártját fogva, István vajdának meghódolását Kolomiánál és ennek Kázmér részéről ünnepélyes elfogadását helyeselni látszott; mi a királynak annyival nehezebben esett, mivel körülményei nem engedék hogy sértett jogai mellett erélyesen léphessen föl. Küldött ugyan egy Krajut nevű moldvai szökevényt né-

¹⁾ Datum Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae 1486. *Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 169. l.*, és belőle *Pray, Annal. IV. d. 186. l.*

melly csapatokkal ezen tartományba, a hűtelen vajda ellen itt lázadást élesztendő; de ez ezen évi martius 6-dikán a Szeret vize s a Skecz tava mellett egy heves ütközetben, melly sokáig kétséges maradt, és mellyben István vajda lováról leesvén, szinte ellensége kezébe jutott, végre is meggyőzöttvén, fogságba esett s a felindúlt vajda parancsára lenyakaztatott ¹⁾. Csak a törökök újabb mozgalmi, mellyek most Lengyelország felé is voltak intézve s mellyek miatt Incze pápa keresztes háborút rendelt éjszaki Európában ²⁾, gátolta Istvánt szerencséje kellő használásában. Mind ezeknek tekintetéből küldé Mátyás Vitéz János szerémi püspököt Rómába a titkos átokbullának ellent mondani s a pápát tudósítani arról, hogy a király ipát vérével, sőt életével is kész oltalmazni a pápa hatalmas lépései ellen, és hogy moldvai védúri joga oltalmazása végett a szultánnal végbékét szándékozik kötni, ha a szent-szék nem talál benne módot, hogy a lengyel király ezen tartományra nézve minden jogairól és követeléseiről lemondjon. Erőltetett csendességgel, de még is kedvetlenségének éreztetésével felciti neki június 7-dikén a szent-atyja, őt intvén hogy jövődőre az apostoli szék iránt a tudatlanság vagy rossz akarat által elbintett minden hírt vizsgáljon jobban meg, és valahára győződjék meg arról, miszerint ettől nem eredhet valamely fontolatlan, hirtelenkedő vagy alaptalan lépés. Így nem fog azután olly könnyen illetlen tűzre lobbanni, nem fogja elfelejteni azon tiszteletet, mellyel mint keresztyén fejedelem vallása fejének tartozik és nem kockáztatja nagy uralkodói méltán nyert nevét olly helytelenül. Mind azokról, mellyek iránt követje által felindúlva panaszt emel, Rómában mit sem tudnak. Szükségtelen vala a pápai brevüket és pereket, mellyek csak nékie voltak sinórmértékül szolgálándók, közönségesekké tenni; azon következtetéseket, mellyeket ezekből ellenségei húztak, és azon hazug híreket, mellyek

¹⁾ Miron után *Engel, Gesch. d. Wal. u. Mold. II. d. 146. l.*

²⁾ Datum Romae apud S. Petram anno 1486. III. nonas Julij (július 5-dikén). *Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 378. l.*

ennek következtében elterjedtek, egyedül magának tulajdonítsa és ne a szent-széknek; ez semmit egyebet nem tett annál, mit nyilvános jogainál fogva minden védúr tehet köteleességéről megfeleltkezett védcenzé ellen. Hiba volt ezt segedelemigéretei által makacosságában megerősíteni. Moldva iránt az apostoli szék előtt még semmi sem vétetett tárgyalás, annál kevesebbé határozat alá. Ha azonban későbbre ezen ügy ítélet alá találna bocsáttatni, úgy ebben, valamint minden nevezetesebb ügyben tapasztalandja a király, hogy a pápa iránta nem csak jó indulattal viseltetik, hanem őt igazán szereti; mire nézve tovább is bízik hűségében, még pedig annyival is inkább, mivel különben is egy igaz keresztyén fejedelemnek sem szabad a szent-szék ellen szövetségre lépni ¹⁾). Mátyásra ezen levél igen kedvetlenül hatott, és őt csak jobban feltűzelte. Meg kívánta ő tettelesen Inczét arról győzni, miszerint őt sérteni, ipát bántani nem tanácsos, és hogy ő tartományainak minden távolsága mellett is szövetségesein segíteni képes. Mindenek előtt a milanói herczegnek, ki a firenzeikkel egyesülve a nápolyi király mellett fegyvert fogott, augusztus 9-dikén írt levelében eddigi erélyes föllépését megköszöni, őt dicséretes ügyekezeteinek folytatására serkenti s arról tudósítja, miszerint ő maga részéről is mindent elkövet a szent-szék akaratosságának megtörésére, e végből tetemes seregeket gyűjtött, ezeknek egy részét már rég megindította, úgy hogy azok eddigelő valószínűleg a tengerpartoknál lesznek, vagy talán hajóra is szállottak; ezeket nem soká megint új csapatok követendik, mint ezek iránt nála tartózkodó követét Fontana Ferenczet részletesebben tudósította, mindenről, mit a herczeg kívánand, szükséges felvilágosítást adandót ²⁾). Azonban ezen seregek elkéstek volt és a ná-

1) Datum Romae apud S. Petrum anno 1486. VII, idus Junij. *Raynald e. h. 370. l., Pray, Annal. IV. d. 193. l.*

2) Datum in villa Stompfa nono die mensis Augusti Anno domini 1486. *Archiv für Kunde Oesterreichischer Geschichts-Quellen* a bécsi császári akadémia által kiadva 1848. I. füz. 78. l. — Hibáz

polyi király olasz szövetségeseivel elégséges volt az őt fenyegető veszélyt elhárítani. Bár ugyanis a pápa egyfelől az anconaiakat, a velencei köztársaság által segítve, a Mátyással kötött szövetségről lemondásra s az ő tőle nyert zászlónak Rómába küldésére szorította ¹⁾, úgy másfelől Alfonz nápolyi herceg atyja sergeivel a hadi szerencsét ennek részére hajtotta, a pápa tartományait megtámadta és már Róma megszállására is készülleteket tett; mire Ferdinánd arragoniai királynak, ki felesége által Kasztiliát is egyesítette ősi birtokaival, közbenjárása mellett augusztus 12-dikén 1486. a béke meg is kötöttetett ²⁾, a nápolyi király majd mindenben engedvén ³⁾. Mind e mellett Mátyás és a pápa közt a jó egyetértés még ezután sem állott helyre, és fenmaradt egy mindig kitöréssel fenyegető feszültség, mellynek csak Mátyás halála vetett véget, és a melly reá nézve kívánatosná tette a szövetkezést Olaszország hatalmasabb fejedelmeivel.

A milanói fejedelemmel kötendő szövetséget igen könnyítette azon készség, mellyel fogadtatott itt kéz alatt Fontana által tett ajánlata természetes fiának házassága iránt Biankával, János Galeozzo herceg nővérével. Ennek tisztába hozását némileg nehezítette az, hogy ezen dolog-

tehát *Fessler e. h. V. d. 631. l.*, midőn azt állítja, hogy Mátyás a pápa leveleinek következtében eljárása igaztalanságáról meggyőzve, egészen elhallgatott.

¹⁾ *Heltai, II. d. 235. l.*

²⁾ *Gianone, Hist. de Naples III. d. 608. l. — Infessura, Diario Romano Muratorinál Script. Rer. Ital. III. d. 2. köt. 1211. l., Diario del notajo di Nauliporto Ugyanott XIX. d. 1103. l., Raynald, Annul. Eccl. XIX. d. 368. l., Sismondi, XI. d. 275. l.*, ki a békekötést augusztus 11-dikére teszi. — Sforza János milanói fejedelem Mátyást tudósította a béke megkötéséről, mit ez külön levelében megköszönt, egyszersmind pedig jelentette neki, hogy ő is szövetséget kötött Ulászló cseh királyllyal és közelebbről új követet szándékozik Milanóba küldeni. Datum in Reecz Civitate nostra Austrie XXII. Octobris, anno domini 1486. *Archiv der kais. Academie in Wien e. h. 79. l.*

³⁾ *Sismondi e. h.*

nak még most a más tervekkel elfoglalt királyné előtt titokban kelle maradni.

Miként indultak meg az alkudozások Mátyás és a francia király közt, bizonyosan megmondani nem tudjuk; annyi kétséget nem szenved, hogy már az 1486-dik év végén egy Kristóf nevű francia követ érkezett Mátyáshoz az Eggenburg alatti táborba. Ennek előkelő állású férfinak kellett lennie, miután Mátyás igen fényesen fogadta őt, követséget küldött elébe és már ekkor igen kedves emberét Nagy-Lucei Fodor Istvánt később szerémi püspököt rendelte melléje, hogy őt feleségéhez Beatrixhoz kísérje, ki az udvarral és más külföldi követekkel Rötzben várta Eggenburg bevételét ¹⁾. Szövetség Miksa ellen volt ezen követ küldésének fő célja, melyre mostani körülményei közt maga Mátyás is igen örömet hajlott; de ezen alkalmat arra is ohajtotta használni, hogy Dsem kiadását eszközölje, őt később a még mindig nyugtalankodó szultán ellen használandó. Ez a dolgot igen kényessé tette a pápa miatt, ki nek ezen török menekült szultánfival egészen más tervei voltak.

Ezen két udvarrali épen olly nevezetes mint a legnagyobb óvatosságot igénylő alkudozások béfejezésére jelölte ki Mátyás az ügyességéről isméretes és előtte igen nagy kedvességben álló váradi püspököt. Bécsből az 1487-dik év kezdetével indította meg ezt ²⁾, melléje adván a francia

¹⁾ *Bonfin*, IV. tiz. VII. könyv, 463. l. Ezen francia követ megjelenéséről Mátyás maga is emlékezik Rötzből october 22-dikén a milanói fejedelemnek írt és most említett levelében.

²⁾ A királynak és Corvin Jánosnak a püspök részére adott isméretes meghatalmazó levelében egyedül a Biankával kötendő házasságról van szó. Hogy ő egyszersmind a francia királyhoz is küldött, valamint azt is, mi célja volt ezen kiküldetésének, *Bonfin* beszéli el körülmenyesen *e. h.* — A kérdéses meghatalmazó levelet kiadták *Dumont, Corps Dipl. III. d. 2. köt. 176. l.* és *Lüntig, Cod. Ital. Dipl. III. d. CXIII. sz.* Mind a két helyen a kelet így áll: Datum in arce nostra Vienensi anno Hung. etc. 29. Bohemiae vero 18. — *Katona* ezen oklevelet közölván *e. h. 747. l.*, az uralkodás éveinek említett meghatározásából azt következteti, hogy az még

követet is, kit szokása szerint mind maga mind a királyné igen fényes, együtt 3000 arany forintra becsült ajándékokkal bocsátott el ¹⁾). A váradi püspöknek előbb Franciaországban ²⁾ és visszajövet mintegy alkalmilag kellett Milanóban megjelenni s titkos czéljainak biztos elföldözésére mindenütt a legnagyobb fényt kifejteni, melly a közönség figyelmét mindenek fölött magára vonja. A gazdag püspök mindent elkövetett, hogy e részben a fényüzésben úgy is gyönyörködő urának megfeleljen. Háromszáz nemes fiú a legelőkelőbb házakból volt kíséretében, mind korára s külsejére nézve megegyező, bíbor ruhában, le nem borotvált szakállal, aranynyal és drága kövekkel ragyogó sisasokkal és lószerszámokkal, többnyire mind vitézségök által érdemelt arany lánczokkal. Ezek minden nagyobb városokban, hol ünnepélyes vonalakban mentek által, mind harczias tekintetök, mind fényök által magokra vonák a lakosság bámuló figyelmét. Ezeknek megfelelték magának a püspöknek

ezen 1486-dik évben kelt, miután Mátyás magyarországi uralkodásának 29-dik éve ezen esztendei január 25-dikén, a csehországinak 18-dikán kezdődött. Azonban ezen évek még az 1487-dik évi január 25-dikéig is úgy voltak számitandók, következöleg az utasítás 1487. eiején is kelhetett ezen kitétt uralkodási évek sérelme nélkül. Aminthogy az eredetiben, melly szerint azt a szorgalmatos *Chmel* a bécsi csász. akademia által kiadott igen becses *Archib*ban *e. h.* 81. l. szövegére nézve különben a Lünig és Dumont másolatával majdnem szóról szóra megegyezőleg újra kiadta, a kelet így áll: Datum in arce nostra Vieneni tredecima Januarij anno domini 1487. Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. vigesimo nono Bohemie vero XVIII. Igen szépen megegyezik ez *Bonfin* előadásával is *e. h.*, ki nyilván mondja, hogy a király épen új-esztendő napján ért Bécsbe. Megjegyezendő még, hogy ezen meghatalmazó levél mind Mátyás mind Corvin János által sajátkezűleg van aláírva, bár maga a levél Mátyás nevében kelt.

¹⁾ *Bonfin e. h.* Has. Mátyás említett levelét a milanói fejedelemhez october 22-dikéről.

²⁾ A történetek hajdani tanára a pesti egyetemben *Keresztúri* egy kissé megtévedett, midőn *Eccl. M. Varad. I. d. 106. l.* azt állítja, hogy János váradi püspök XI. Lajos francia királyhoz volt küldve; mert ez, mint annak idejében láttuk, jóval előbb holt meg.

gazdag készületei, mellyek inkább egy uralkodó fejedelemlere mint az egyház egyszerű szolgájára emlékeztettek. A király és királyné részéről a francia királynak szánt ajándékok mind belső becsők mind külső fényökre nézve az ajándékozók és ajándékozott magas állásához voltak mérve. Huszonöt, külseje által mind megkülönböztetett török ló, több más hazai lovak, arany és kővel kirakott lészerszámok, fegyverek, drága ruhadarabok, arany és ezüst edények stb. tették azt, mellyekhez különösen Beatrix adott egy vert aranyszálakkal dúsan kihímzett szobakészületet; az egész könnyű szerrel becsültetett 25,000 aranyra. Párizsban a fényűző követ olly válogatott és nagy ebédeket adott, hogy azok számára a halpiacz nagyobb részét föl kelle vásárolni, és gyakran alig maradt annyi fenn, mennyi a királyi konyhának ellátására elégséges volt volna ¹⁾).

Midőn Mátyás Iglóból táborába visszaért Laa alatt, itt már mindent elkészülve talált egy közönséges víváshoz. Azonban az őrsereg ezt nem várta meg, hanem három napi fegyverszünetet kért, hogy azalatt a feladás föltételei tisztába hoztathassanak. A király az ajánlást elfogadá, a föltételek valósággal megállapíttatának, és a város már september 30-dikán megnyitá ennek következtében kapuit ²⁾. Mátyásnak Osztrákhon meghódítása igen sokba

¹⁾ *Bonfin e. h.*

²⁾ *Bonfin e. h.* — Még september 29-dikén Laa alatti megszálló táborából ajándékozta meg Wingarti Geréb Pétert, a német sereg kapitányát, — ki már a privigyeikoez ezen évi martius 30-dikán adott szabadalmi levelében mint királyi főajtonálló mester fordul elő, — és általa testvérét Mátyást, Dalmát-, Horvát- és Tótorozág bányáját, egy várral és tartozandóságaiival, melly Laki Kiss Tamás királyi kamarás hűtlensége által szállott a koronára, még pedig feleségének Beatrixnak egyetértésével. Datum in Castris exercitus nostri sub obsidione civitatis Laa in festo b. Michaelis, említi *Katona e. h. 695. l.*, mf pedig adjuk, bár a város és tartozandóságai neveinek kihagyásával, *Oklevéltár, DCCXLII. sz.* Ezen adománylevelél az által is magára vonja figyelmünket, hogy azt Mátyás saját kezével írta alá. — Már september 30-dikán magából a városból hagyta meg a tótorozági nemességnek, hogy a zágrábi püspököt illető dézmát min-

került, és hol fegyverrel nem tudta boldogulni, más módokhoz is nyult ¹⁾. Ez után feleségét Znaimban hagyván, hol őt időről időre meglátogatta ²⁾, a megszálló sereggel fia

den további vonakodás nélkül adja meg; miután már is meghagyta a tótországi bánnak, miszerint őket jószágaik és birtokaik elfoglalásával is szorítsa kötelességeik pontos teljesítésére; jövendőre pedig, ha vétkes makacsságukban tovább is megmaradnának, mint az egyházak törvényes pártfogója kénytelen lesz az engedetleneknek megbabolását keményebb módok által is eszközölni, mellyeknek kedvetlen következményeit egyedül magoknak fogják tulajdoníthatni. Datum in civitate nostra Lava Australi in festo b. Hieronymi Confessoris anno domini 1486. *Parlat, Illyr. Sacr. V. d. 498. l.* — Ezen határozattal a tótországi nemesség nem volt megelégedve s ujabban a királyhoz folyamodott, míg másfelül maga a püspök is, ki a dézma ezen megtagadása miatt az egész országot egyházi kirekesztés alá vetette volt, sürgette a királyt újabb panaszaival. Minek következtében Mátyás Szapolyai Imre szepeesi gróft és nádort, az országbirót, és ezeknek helyetteseit a törvényes dolgokban, Drágfi Tamás személynököt, a tárnokmestert, valamint Csorén Mihály esztergomi helyettest, Domokos székes-fejérvári prépostot, nem különben némelly esztergomi kanonokokat, az ítélő mestereket és a királyi törvényszék ülnökeit bizta meg ezen ügynek a két fél rendes kihallgatása utáni elítélésével s az ítéletnek elébe terjesztésével, hogy azt kettős peccátságával megerősíthesse s így ezen kellemetlen tárgynak valahára véget vethessen. Datum sub annulari secreto sigillo nostro in vigilia festi b. Andreae Apostoli (november 29-dikén) anno domini 1486. *Pray, Hier. II. d. 357. l.*

¹⁾ Engel, *Gesch. v. Ung. III. d. 405. l.*

²⁾ Pozsony városa panasa következtében, — miszerint János és Zsigmond Bazini és Sz. Györgyi grófok a pozsonyi polgárokat az 8 józsaikbani szőlőhegyeken termett boraikból ez évben kilenczedadásra kezdék szorítani, — october 16-dikán innen parancsolja meg az említett grófoknak, hogy a mondott polgárokat régi szabadalmaik ellenére többé e tekintetben háborgatni ne merjék, hanem, ha követeléseik vannak ellenök, azokat a törvény rendes útján keressék; különben, mint ezt most előre tudokra adja, intézkedni fog, miszerint a mondott polgárok, ha boraikban e miatt kárt vallának, azt rajtok tiszzeresen megvehessék. Datum Znoyme feria secunda proxima ante festum beati Luce Evangeliste anno domini 1486. *Oklevéltár, DCCXLIV. ss.* — Megjegyzésre méltó, hogy ezen levél német nyelven is kiadatott. Geben zu Znoym am Eritag vor Sannnd Lucasn tag des heiligen Evangelisten. *Oklevéltár, DCCXLV. ss.*

kiséretében Rötz alá ment ¹⁾. Itt is nagy vitézséget fejtett ki az őrsereg az oltalomban, mit a város czélszerű megerősítése nem kis mértékben segített elő. Számos tornyok és bástyák, mély árok és erős falak annak rendes megszállását szükségessé tevék, és a király kénytelen volt mindenek előtt a vár falaiban ágyui és erőművei által rést lővetni. Az ez által nyert időt a városiak gondosan használták a megszálló seregnek gyakori kiütések általi zaklatására, kivált midőn kémjeik által értesültek az élelembelieknek a királyi táborba érkezéről. Egy illy alkalommal a szemességben engedni kezdő megszállókat váratlan meglepven, igen tetemes kárt is tettek volna, ha egy vitéz oláh szinte csak magára az egész előnyomuló csapatot föl nem tartóztatja és így a szükséges ellenkészületek megtételére időt nem szerez; de ő maga végre a számos sebek súlya alatt összerogy. Más nap a vitéz bajnok meghal az elszánt vitézséget becsülni tudó király nem kis szomorúságára ²⁾, ki ezen történet által okulva, táborában a vigyázatot megketőztette, sánczait újakkal erősítette, ezek segítségével nem csak táborát helyeztette bátorságba, hanem a vár falainak lövöldöztetését is könnyítette. Így látván a városiak minden ügyekezeteik sikeretlenségét, az végre kevés napok múlva még october közepe táján megadta magát ³⁾.

¹⁾ *Bonfin e. h. 462. l.*

²⁾ *Bonfin e. h. 463. l.*

³⁾ Rötz feladásának napját határozottan megmondani nem tudjuk, azt az egykorú írók, különösen pedig Bonfin, ki innen kezdve mint szemtanú leghitelesebb kútfőnk, följegyezni elmulatván. Annyi bizonyos, hogy még october 4-dikén a rötzi megszálló táborból parancsolta meg Mátyás Pozsony városa tanácsának, hogy a Reisinger Márk és Swerfurb Henrik közt folyó s előbb elítélés végett általa hozzá utasított perben, — mellyet, minthogy az először, mint értesült, Bécsben kezdetett és ott még bé nem fejeztetett, ugyanazon város tanácsa elé visszautasított, — mit se intézkedjék, hanem a feleket utasítsa a bécsi tanács elébe. Geben im Feld vor Retz am Mittwoch Sand Franciscen tag anno domini 1486. *Oklevéltár, DCCXLIII. sz.* Azonban már october 11-dikén Rötzben erősítette meg a sz. Klára apáca szerzetének szabadalmait. *Wadding, Annal. XIV. d. 420. l.*

Rözt megszállása alatt jött Bonfin Antal Mátyáshoz, nevének nagy híre által kecsegtetve, szerencsőjét Magyarországon keresendő. Személyének ajánlására és a tudományokban jártasságának bizonyítására több munkáit nyújtá be. Ezek közül a királynak három: egy értekezése mellett a Corvin-nemzetség eredetéről Hermogenes és Herodianus diák fordítása, a királynénak kettő: Arcoli történetei s egy értekezés a házassági szeméremről, Corvin Jánosnak pedig egy epigrammai gyűjteménye volt ajánlva. Mátyás őt igen kegyesen fogadta, mint a királyné felolvasóját igen szép fizetéssel szolgálatába vette, mellynek tekintetéből ő kénytelen volt ezen időtől fogva az udvart mindenütt követni ¹⁾, e mellett a magyar történetek leírását is reá bízta ²⁾.

Míg Mátyás maga főserégével e szerint volt elfoglalva, egy magyar csapat Freystadt alá nyomult elő és ezen város határán tábort kezdé építeni ³⁾. Sokat szenvedett Falkenstein vidéke és vitézül ellentállott Grein városa ⁴⁾. Másfelől Tettauer Vilmos Spanobsky társaságában Zwettl felé-
vevé utját ⁵⁾; Allendsteigot elfoglalja ⁶⁾. Fridrik ugyan távollétében Osztrákhon kormányát a salzburgi érsekre bízta

¹⁾ *Bonfin e. h. 463. l.*

²⁾ *Bonfinnak ezen szavaiból I. tiz. I. könyv, 18. l.*: hic Emericus (Szapolyairól van szó) praefectus praetorianus, quem palatium vocant, et Stephanus frater, Comes regius tempestate nostra dominantur; alter sapientia summa, ac magna rerum experientia pollens; alter fide probitate armisque praeclarus, helyesen következteti *Katona e. h. IX. d. 802. l.*, hogy Bonfin még Szapolyai Imre életében és így csak kevéssel Mátyáshoz jötte után megkezdette történeteit írni.

³⁾ Stein kéziratára szerint *Kurz, Gesch. Friedr. IV. II. d. 173. l.*

⁴⁾ Kitészik ez Fridriknek két leveléből martius 7-dikéről és június 2-dikéről 1487. Nürnbergből, *Kurznál e. h. 280 és 281. l.*

⁵⁾ Mátyás november 14-dikén meghagyja a zwettli apátnak, hogy kapitányát Spanobsky Mihályt jól fogadja katonáival együtt. Datum in campo ante Eggenburgam feria tertia post Martini. *De Linck, II. d. 279. l.*

⁶⁾ Innen írt december 7-dikén Tettauer és ezen Spanobsky, ki magát zwettli kapitánynak nevez, parancsolatokat az apáthoz feria quinta ante Conceptionem b. Virginis Mariae. *De Linck e. h.*

volt ¹⁾, és az idő közben megholt Stahremberg Ulrik helyett Stahremberg Kocsárdot nevezte ki Felső-Osziptrákhon kapitányának ²⁾: de sem pénzt sem segédelmet nem küldvén nékiek, ezek majd mit sem tehettek; az utolsó még is a fölkelést az egész tartományban felszólította, s ezzel a magyarok előhaladását némileg nehezítette ³⁾.

A király csakhamar Rötzt megvétele után sergeit Eggenburg alá vezérelte ⁴⁾; a királynét, hogy közelebb legyen hozzá, egész udvartartásával és az idegen hatalmaságok követivel Rötzbe hozatta át ⁵⁾, hol idő közben a háború fáradalmait kipihenendő s némelly nevezetesebb országlási dolgokat elintézendő, személyesen is megjelent. Egy illy alkalommal a Rongoni Gábor halála által megüresedett egri püspökségre ⁶⁾ kinevezte Dóczy Orbánt ⁷⁾,

1) Kölnből május 21-dikén. *Chmel, Regest. 726. l.*

2) Slavsából Flaudernben augusztus 9-dikén. *Chmel e. h. 727. l. Hasonl. Preuenhuber, 139. l.*

3) Stein kézírata után *Kurz e. h. 177. l.*

4) Már october 19-dikén az Eggenburg alatti táborból tudósítja Altenberger Tamás szebeni polgármestert, miszerint hozzá, valamint a hét és két száz szék s Brassó vidéki szászokhoz bizonyos emberét fogja küldeni, ki a királyi megbízó levéllel és teljes utasítással oda november 11-dikén meg fog érkezni; mire nézve megparancsolja neki hogy a kitűzött napra a kijelölt szászokot székenként és városokként a szokott módon küldendő követei által hívja össze Medgyes városába a királyi parancsok meghallgatására. Datum absente majori sub Sigillo nostro annulari, in Castris sub Obsidione Civitatis Eggenburg feria quinta proxima ante festum undecim millium Virginum anno domini 1486. *Oklevéltár, DCCXLVI. sz.*

5) Láttuk már feljebb, hogy ide küldötte Beatrizhoz az eggenburgi táborban megjelent francia követet.

6) Ez Rómában holt meg ugyanezen esztendőben és ott is temetettetett el egy maga-építtette kápolnában. *Schmitt, Episc. Agr. II. d. 121. l.*

7) Mátyás adománylevele Datum in Reecz Civitate nostra Austriae in vigilia festi beatorum Simonis et Judae apostolorum (october 27-dikén) anno domini 1486. megvan *Schmittnél e. h. 126. l.* Hibáz tehát Wadding azt állítván, hogy még Gábor életében 1483-ban tétetett át: *Ugyanő ugyanott 123. l.* Talán távollétében az egyházakban ő kormányozta ezen püspökséget is.

ennek helyébe titoknokát, a későbbben olly nevezetes Bakacs Tamást győri püspöknek, ennek testvérét végre titoknoknak nevezte ki ¹⁾. Dóczit, Bakacsot és János váradi püspököt leginkább kedvelte ezen idő tájban Mátyás ²⁾. Az utolsó semmikép sem akarta az olműczi püspökséget kezéből kibocsátani, bár a pápa ezen püspökséget János szerémi püspöknek, Mátyás követének a római udvarnál, adta és Pruist több ízben megintette volt, adná azt által ennek. Azért az ellenzést nem könnyen tűrő Incze a makacs püspököt egyházi átokba tette, a hozzá ragaszkodó püspökséget pedig kirekesztéssel fenyegette ³⁾. Ezen fenyítéket ugyan később több római nagyok és Mátyásnak Balchai Miklós második követe által tett közbevetésére három hónapra felfüggesztette ⁴⁾. De ezen engedékenysége nem használván, egy pár évvel ezután (1488.) Dóczy Orbánt hatalmazta föl ezen fenyíték használására, ha a váradi püspök nyakasságában megmaradva, az olműczi megyéről lemondani tovább is vonakodnék ⁵⁾. De ez sem használt, a fejedelem erőlyes pártfogásában bizó János csakugyan megmaradt ezen egyházi megye birtokában ⁶⁾, de valóságos olműczi püspök sohasem lett.

Edgenburg várának megszállása alatt vette a király az erdélyi nemességnek és szászságnak követei Gyéresi Kemény Gergely és Gottfried szebeni polgár által azon kedvetlen tudósítást, hogy az oláhok ezen tartományban fellázadtak, a nemeseket és szászokat öldösik, mindent tüzzel

¹⁾ Engel e. h. 406. l. — Hogy Dóczy lett egri püspökké Rongoni halálával, helyébe pedig Bakacs győrivé, mondja Bonfin is IV. tiz. VII. könyv, 464. l.

²⁾ Bonfin, IV. tiz. VII. könyv, 464. l.

³⁾ A Tabulae Romanae Praynál Hier. II. d. 184. l.

⁴⁾ Pray e. h.

⁵⁾ A pápa levele Dóczy Orbán püspökhöz megvan Schmittnél Episc. Agr. II. d. 129. l.

⁶⁾ Dubrav, Episc. Olomuc. 327. l. — Ennek fényüzését különösen Nagy-Váradon magasztalja Ranzan Ind. I. 551. l. Katonánál e. h., esztét, elmebeli tehetségét Bonfin I. tiz. I. könyv, 5. l. —

vassal pusztítanak. Minek következtében János szentgyörgyi grófnak mint erdélyi vajdának megparancsolja, hogy a lázadást erőhatalommal fojtsa el, a pártütés fejeit irgalom nélkül nyakasztassa le, és a felbőszült oláhokat, ha még tovább is vonakodnának engedelmeskedni, írta ki ¹⁾. Úgy látszik, Mátyást különösen fölingerelte volt az eggenburgiak makacssága is, kik sokáig ²⁾ ellentállottak minden ügyekezeteinek; oly nagy volt bizodalomuk Miksa ígéreteiben, ki tetemes sereggel fogadta közelebbi megjelenését ³⁾, hogy minden kedvetlenségekkel megküzdeni készek voltak. Könnyítette megfeszített ügyekezeteiket a város erőssége. Egy felől magas hegyen fekvő vára, más felől két bástya, mellyeket mély vízzel megtelt árok, vastag, az erőművekkel sokáig daczoló falak kötöttek össze, és mind ezeket mind amazokat rendesen felhányt sánczok védelmezték, a megszállás tudományával daczolni látszottak. Bár a megszállottak gyakori kiütései többnyire vesztéssel utasítottak vissza, kénytelen volt Mátyás sergeinek erősítéséről gondoskodni, mind Bécsből mind Magyarországról számos gyalogokat rendelni ⁴⁾; a szükséges, nagyobb mennyi-

¹⁾ Datum in campo ad Egenburg anno 1486. feria quarta post festum Martini (november 15-dikén). Ezen igen érdekes oklevelet közli gróf Kemény József, *Tud. Gyűjt. 1830. III. füz. 105. l.*

²⁾ *Fessler* szerint *e. h. V. d. 409. l.* az eggenburgiak 38 napig állottak ellent, hasonlót mond *Bonfin* is *e. h.* november 5-dikétől december 13-dikáig. Azonban, mint fontebb látók, Mátyás sargei már jóval előbb állottak Egenburg alatt.

³⁾ *Bonfin e. h. 463. l.*

⁴⁾ Maga Bécs városa 32 gyalogot küldött saját zsoldja alatt az eggenburgi táborba, mint kitészik a városnak számadásaiából. *Schlagger, Wiener Skizzen I. d. 116. l.* — Mátyás november 9-dikén kelt levele által megkeresi s megkéri Pozsony városát, egyszeremind pedig komolyan meghagyja annak, hogy e levele vételével küldjön azonnal 100 gyalogot, kik minél jobban és czélszerűbben fegyverkezve s főszerelve legyenek Zistersdorf városába annak kapitányához Forgács Péterhez, kinek különösen meghagyta, hogy azok felett, mihelyt megérkeznek, tartson szemlét és zsoldjokat azonnal fizesse. Meghagyja egyszeremind a városnak hogy e gyalogoknak küldésével, mi által neki igen kedves és királyi kegyecivel jutalmazandó

ségü löporról főként Pozsony városának kelle gondoskodni¹⁾. Igy erősödvé a megszállást kettőztetett ügyekezettel indította meg, és jól elrendelt ágyutelepeiből olly hathatósan lövette a város falait, hogy azok majd minden oldalról romba dőltek. Ezt látván az eggenburgiak, és legfőbb védelmők, a várost minden felől körül folyó tó egy éjjel hirtelen befagyván, minden további erőlködést fölöslegesnek találtak és magokat megadták. Az őrsereg minden pogygyászával szabad kivonulhatást nyert. Mátyás hogy a macacs város ünnepélyes átvételét annál fényesebben tartsa, Drágfi Bertalan és Móricz László vasas lovasezredek által Rützből táborába kísérteté Beatrixot és vele együtt tartá hódító bémenetelét²⁾. Azalatt Spanobsky Miklós is

szolgálatot tesz, ne késedelmeskedjék. Datum in Castris exercitus nostri in Obsidione civitatis Egenburg feria quinta proxima post festum Emerici ducis anno domini 1486. *Oklevéltár, DCCXLVIII. sz.* — Kevés napokkal ez után ugyanazon hó 17-dikén ujjolag sürgeti Pozsony városát előbbi parancsa folytán, hogy 100 gyalogot, kikre, mint Pósa Balázstól bővebben megértheti, multhatatlanul szüksége van, és kiket megérkezésök után azonnal saját zsoldjába veendő, minél előbb küldjön Zistersdorf városa alá, ezen igen kedvesen veendő szolgálataért azt királyi különös kegyeiről biztosítván. Datum in Obsidione Civitatis Egenburg feria sexta proxima post festum beati Martini episcopi et Confessoris anno domini 1486. *Oklevéltár, DCCL. sz.*

¹⁾ Mátyás király november 19-dikén meghagyja, hogy Pósa Balásznak, kit bizonyos lőpor iránt hozzá küldött, az ő nevében mondanókra nézve tökéletes hitelt adjon és engedelmeskedjék. Datum in Castris exercitus nostri sub Egenburg in festo b. Elisabethe, anno domini 1486. *Oklevéltár, DCCLI. sz.* — November 21-dikén csak ugyan Pozsony városát megkéri, hogy azon 20 mássa lőport, melyre most igen nagy szüksége van és melly iránt már előbb is írt, szolgáltatassa minél előbb Pósa Balás kezéhez, ki velle ez ügyben az ő nevében bővebben fog értekezni, biztosítván a várost, hogy ezen lőport vagy természetben visszaadja vagy árát megtéríti. Datum in obsidione Civitatis Egenburg feria tertia proxima ante festum beate Cecilie Virginis, anno domini 1486. *Oklevéltár, DCCLII. sz.*

²⁾ *Bonfin e. h.* — Már november 29-dikén megadta volt magát Eggenburg, mint bizonyítja Mátyásnak itt kelt és följebb említett levele a zágrábi püspököt illető dézmák iránt. *Pray, Hier. II. d.*

elfoglalta Zwettl városát, hol a császárhoz ragaszkodó apátot, sok város és falvak urát, két izben kelle a kapuk megnyitására inteni ¹⁾). A király azután kifáradt sergeinek Klosterneuburgban kipihenésre kevés időt engedvén, azokat némelly apróbb várak megvétele után Bécsen keresztül Neustadt szorosabb bérekesztésére küldötte, mellyet Szapolyai István, Tettauer Vilmos, Kanizsai László és Székely Jakab esztendőtlől fogva sikeretlenül szállottak meg. Maga pedig december 20-dikán 1486. ²⁾), mint a Duna bal partjání Osztrákhon meghódítója közönséges szokásaként felesége társaságában tartá fényes bémenetelét Bécsbe ³⁾). Szapolyai Imre, Dóczi Orbán, a város és a székek előljárói, a papság és a főiskola elébe menének ⁴⁾).

Mátyás családja megalapításának egyetlen reményét, természetes fiát Corvin Jánost, kinek növeltetésére elejétől fogva a legnagyobb gondot fordította ⁵⁾), ennek béfejezését most közelebbről Ugoletto Taddé nevezetes olasz tudósra bízván ⁶⁾), és ki még a gyermeki kort allg túlhaladva már is a legszebb reményeket nyujtotta, testalakjára nézve atyjához, szemeire nézve pedig nagyatyjához hasonlított, — nem csak fényes házasság és külső összeköttetések által kívánta emelni, hanem a magyarokat is ohajtá az országglásbani részvét által jövőnő kormányához szoktatni. Ezen tekintetből az igazság kiszolgáltatásában is gyakran maga mellé vette; jobbánál ült minden fényes alkalommal,

357. l. — Hogy Laa, Rötz és Eggenburg Mátyásnak Iglóból történt visszajövele után adták meg magokat, mondja *Pessina* is *Mars Morav.* 897. l.

¹⁾ *De Linck, Annal. Claravall. II. d. 279. l.* — Mátyás második levele, mellyben az elsőről is emlékezik, Datum in campo ante Eggenburgam feria tertia post Martini (november 14-dikén) 1486. megvan *de Lincknél e. h.*

²⁾ XIII. kal. Januarij.

³⁾ *Bonfin e. h.*

⁴⁾ *Bonfin e. h. és Hormayr, Wien IV. d. 1. füs. 63. l.*

⁵⁾ *Bonfin e. h. 461. l.*

⁶⁾ Naldus Bélnél *Notit. Hung. III. d. 597. l.* — Ezen tudós parmai születés volt, mint maga mondja *Katona IX. d. 744. l.*

midőn a külső hatalmasságok követeit fogadta, a fényes asztaloktól egészsége változásának ürügye alatt ő maga igen gyakran elvonult és helyét neki engedte által, közbevető kéréseinek igen gyakran engedett, csak hogy azok előtt, kik közbenjárásáért esedeztek, kedvessé tegye őt. A katonai gyakorlatokra, az akkori idők kedvencz mulatságára, mellyben legszebb alkalom nyújtatott a lovagi ügyesség kittüntetésére, igen gyakran ösztönözte őt szemei előtt ¹⁾.

Az ifjú herczegre nézve Milanóban Jánosnagyváradai püspök a rábizottakban jó sikerrel járt el; ennek következtében Antal milanói választott érsek és Mastei Naso Fontana Ferencz társaságában a herczeg nevében Mátyásnál megjelentek, és Bianka kezét Corvin Jánosnak egyenesen oda ígérték. Mátyás őket bócs-ujvárosi táborában igen fényesen és megkülönböztetéssel fogadta. Azonban Sforza Lajos, a jövendő menyasszony gyámja, kérdéses megegyezését a szövetségben azon föltételhez kötötte, hogy Corvin János előbb koronaörökösnek neveztesse ki Magyarországon. Ez Mátyásnak, mint már előbb is megjegyzők, magának is szándéka volt; de az elméket erre fokról fokra kívánta előkészíteni, annyival is inkább mivel, úgy látszik, még minden reményét törvényes örökös tránt végkép nem vesztette volt el. Azért ezen kívánság előtte még is valamennyire meglepő volt, Beatrixot pedig és pártosait nem kis aggodalomba hozta. Ezen két tekintetből lehet csak megmagyaráznunk a követségnek adott feleletét, mellynek Magyarország jövendő történetére igen nagy és szomorú befolyása lett. Ha a király saját reményein és Beatrix alattomos mesterkedésein erőt tud venni, és Corvin Jánost egy országgyűlésen örökösének elismerteti, mit neki eszközölni szilárd jelleme mellett lehetetlen nem volt volna, szerencsétlen hazánknak a gyáva Jagellók uralkodásán és a mohácsi veszélyen nem kell keresztülmennie. A milanói követeknek adott felelet ebből állott: Corvin Jánost még

¹⁾ *Bonfin e. h.*

most örökösnek nem lehet kinevezni, de hercegi czímmel és ehhez mérsékelt birtokkal bizonyosan felruháztatik; ha ezzel megelégszik a milánói udvar, minek eszközlése János nagyváradai püspöknek megint szívére kötteték, úgy a király a menyekzöt mindjárt kész végrehajtani ¹⁾).

¹⁾ *Engel e. h.* — Erről *Bonfin e. h. IV. tiz. VIII. könyv, 467. l.* és utána *Pray is Ansal. IV. d. 188. l.* egészen így emlékszik, de sokkal rövidebben.

LXII.

1 4 8 7.

Mátyás rövid bécsi mulatását ¹⁾ az ujonnan meghódított tartományokban az országlás rendbe hozására és a császár tartományai meghódítására szükséges előkészüle-

¹⁾ Midőn *Unrest, Chron. Austr. Hahnnál I. d. 708. l.* azt mondja, hogy Bécs megvételestől fogva majd ezen városban majd seregénél, Beatrix pedig mindig Bécsben tartózkodott, karácsonykor azonban 1486-ban lement Magyarországra 40 hajóval mindenféle osztrák kézműveseket vivén magával és 3000 embert hagyván a város oltalmára, nyilvánosan megtévedt az esztendőben; mert ez, mint annak idejében látuk, még 1485-ben történt. Nem kevésbbé tévelyedett meg *Fugger is Ehrenspiegel 972. l.*, midőn azt állítja, hogy Mátyás sokképen büntette meg a bécsieket, még pedig csak azért, mivel magokat olly könnyen megadták és a várost vitézebbül nem oltalmazták; sokszor, úgy mond ő, igen nagy adót zsarolt rajtuk, a legszebb hölgyeket és leányokat fölrendelte magához és udvaronczaival bujálkodásainak tette ki. Ha az adó zsarolásában lehetett is valami, mint ezt már feljebb is előadtuk, úgy még is az asszonyok és leányok erőszakos megszeplősítését méltán kétségbe hozhatjuk, miután az egykorú írók arról hallgatnak, semmi esetre sem lehet pedig sem az egyiket sem a másikat, ha volna is a dologban valami, a város könnyű feladása megbüntetésének tulajdonítani; ez által a király egyenesen magának ártott volna, minden további hódításokat nehezítve.

tek megtételére használta. De már január 13-dikán 1487. ¹⁾ bécs-ujvárosi táborába sietett, miután csillagjós-lói vizkereszt első nyolczad napját az elindulásra igen kedvezőnek jelölték volna ki ²⁾. Vele voltak Dóczi Orbán egri, Bakaacs Tamás győri püspökök, a király tanácsosai, a vitéz Báthori István, a bátor Székely Jakab, és a király rokonai a három Geréb Péter, László és Mátyás, az első főajtónálló, a másik erdélyi püspök, az utolsó Dalmát-, Horvát- és Tótország bánja, a vasas lovasság vezérel Drágfi Bertalan és Megyefalvai Mórocz László, igen számos tettek után sovárgó magyar, morva, cseh és osztrák nemességgel ³⁾. A király a Szapolyai által a megvívásra tett rendelésekben sok hibát, igen sok igazítani valót talált. A megszállás Bécs elfoglaltatásától fogva az egész 1486-dik éven át és így már a harmadik esztendőben folyt ⁴⁾. István a várostól igen messze ásátott sánczokat, épfttetett tornyokat, ez által az eleség behozását gátlandó. A megszálló sereget ezen egyes, egymástól távol eső erősségek oltalmára nagyon meg kellett osztani, és így az őrsereg könnyen tehető és gyakran tett is kiütéseket, még pedig nem ritkán jó szerencsével ⁵⁾;

¹⁾ Idibus Januarij. *Bonfin, IV. tiz. VIII. könyv, 465. l.* — Még január 2-dikán Polmar Márkot a törvények tudorát és segesdi népszét Bécsben nevezte ki a pécsi székes egyház mellé épült kápolna igazgatójának, melly Erdődi Tamás titeli prépostnak győri püspökké neveztetése által ürrült meg. Datum Viennae feria tertia proxima post festum Circumcisionis domini anno ejusdem 1487. *Koller, Hist. Episc. Quinque Eccl. IV. d. 436. l.* — Január 5-dikén Szunyog Gáspárnak Beatrix megegyezésével egy helységet adományozott, Datum in Castro nostro Vienensi in vigilia festi epiphaniae domini, anno ejusdem 1487. *Pez Bernát, Cod. Dipl. III. d. 425. l.*

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ *Fessler e. h. V. d. 412. l.*, ki Geréb Pétert helytelenül nevezi Garai Péternek.

⁴⁾ *Chron. Mellic. Pez Jeromosnál I. d. 268. l.* — Némellyek, mint az *Annal. Styriae* szerzője *III. d. 162. l.* és *Julius Caesar, VI. d. 259. l.*, két külön megszállásról szólnak, még pedig egyikről 1486-ban, a másíkról 1487-ben; azonban ennek nincs elégéses alapja.

⁵⁾ *Bonfin, IV. tiz. VIII. könyv, 465. l.* Has. *Böheim, Chron. v. Wiener-Neustadt, I. d. 175. l.*

mi megint nem kevésbé könnyíté a külső segedelem behozását mind nyugodt katonaságban mind eleségben. Így egy ízben Königsberg Zsigmond vezérlete alatt Sebensteinből 300 lovas 200 eleséggel terhelt szekérrel, 400 lóval és 100 ökörrrel vágta magát keresztül éjjel az eloszlott megszálló seregen, és a várost több hetekre ellátta a szükséges eleséggel ¹⁾. Ezen évnek elején pedig Ruprecht a császár fővezére parancsot vévén Neustadt ellátása iránt, 1800 lovassal és 200 gyaloggal Kärnthénből megindúl, 40 szekeren, 200 lovon vivén eleséget és 100 ökröt hajtván magával; mind ezt szerencsésen bevitte a városba, sőt visszajövet két fabástyát is felgyújtott ²⁾. Mátyásnak a táborba érkezéttel új élénkség jött a megszállási munkálatokba. Ő mindenek előtt magát a sereget újította meg, az időn túl szolgált és azért már megunatkozott katonákat haza bocsátotta és helyöket fiatalabbakkal, nyugodtabbakkal pótolta ki; a városhoz közelebb és köröskörül hányata sánccokat, ásata árkokat ³⁾. Nem soká a bécsi kapu előtt elterülő külvárost nyakas és véres vívás következtében, melly alatt katonái szinte nyakig gázoltak a várost körül fogó vizen és mocsáron át, hatalma alá kerfő ⁴⁾. Kétszer verettetik vissza a vívó sereg, harmadszor azonban a vívottakat visszanyomja; ezek azonban a külvárost mindjárt felgyújtják, ágyúikat egyenesen az utczáknak szegezik, így a lángba borúlt falak mögött menedéket nem találó magyarokat nagy sikerrel lövöldözvén és 500-nál többet földre terítvén ⁵⁾. De az akadályokkal daczoló, a veszélyek által

¹⁾ *Bonfin e. h.*

²⁾ *Unrest, Chron. Austr. Hohndál I. d. 717. l.* — A Cillei évkönyv 3. sz. a. *Annal. Styriae. III. d. 162. l.* és *Haug, Ungr. Chron.* a vezért Reichenberg Ruprechtnek nevezik és azt mondják, hogy ez Königsberger sebensteini várnagy segítségével, ki különben is sok kárt tett Mátyásnak, látta el a várost élelemmel. — *Bonfin* csak azt mondja *e. h.*, hogy 200 eleséggel terhelt szekér ment be az elébe fogott marhával.

³⁾ *Bonfin e. h.*

⁴⁾ *Ugyanő ugyanott.*

⁵⁾ *Unrest e. h.*

új bátorságra gyuladt fekete-sereget az nem ijeszti el, ellenállhatatlan tűzzel ront ez minden felől a magát mutató ellenségre, halált szór minden felé, attól maga nem félve; a vívottak illy ellenség ellen minden további ellentállást sikeretlennek találván, rendetlen tolongással vonják magokat a város kapui felé a megrémült és menedőket kereső külvárosi polgársággal; sokan a hidról tulajdon bajtársaik által lelökve a vízben találják halálukat, mások az utánok rohanó magyarok által vagdaltatnak össze, és csak igen kevesen érnek a városba, ennek kapui utánok még maga idejében becsukatván. Igy jutott Mátyás kezébe a bécsi külváros; a többieket nem soká maga az összeolvadt és oltalmukra elégtelen őrsereg elpusztítva oda hagyá ¹⁾).

A király ezen esemény után a várost szorosabban bezáratá, ágyuival szüntelen löveté és Bécsből könnyű táborig hajókat hozata, segítségükkel a vizárkon hidat verendő. Rózsék, gerendafalak oltalma alatt közelített a vár erősségeihez, új ágyutelepeket hányatott fel, szóval mindent elkövetett, mit a megszállás akkori mestersége ismert, saját személyét sem kímélve. Egy izben a munkálatokat személyesen megtekintvén és a városhoz vigyázatlanul közelítvén, 70 bátor polgár hirtelen kiütése által az elfogás veszélyébe jött és csak egy könnyű sebbel tuda megmenekedni; a neustadti vadaskertben egy magyar címerrel ellátott kő által van megjelölve azon hely, hol ez történt ²⁾. De a várnagy Wolfersdorfer ³⁾ is maga részéről mindent megtett a király ügyekezeteinek sikeretlenítésére, gyakori kiütéseivel háborgatá a megszállókat minden működéseik-

¹⁾ *Bosfn e. h.*

²⁾ *Böheim, Chron. v. Wiener-Neustadt, I. d. 177. l.* Hasonl. *Annal. Styriae, III. d. 578. l.*, hol a kiütött polgárok száma 700-ra tétetik.

³⁾ *Un: est e. h.* — Wulfenstorf János a *Cillei évkönyv, 3. sz. Annal. Styr. III. d. 162. l.*, Wulfensdorf János *Haug, Ungr. Chron. 61. l.*, Wulfensdorf György *Preuenhuber 140. l.*, *Annal. Styriae, III. d. 528. l.*

ben ¹⁾; a városi lakosokat pedig, kiket a félelem nagyon elfogott volt és már feladásról is kezdének gondolkozni, beszédje és példája által lelkesíté ²⁾. Bátor vitézségét, férfias szilárdságát semmi sem tudá megtörni; minden fölkérésre állhatatosan és elszántsággal azt felelé, hogy a hűségére bizott vár omladéka alatt keresend magának nyughelyet ³⁾. — Beatrix ezen egész idő alatt a csatatér szomszédságában Ebenfurtban tartózkodott, melyet a király Bécs megvétele után Szapolyai Istvánnak ajándékozott volt; később Lichtenbergben várta Neustadt meghódítását, de ez igen hosszú időre haladott. A várnak Magyarország felé néző oldalain annak falai már meg valának rongálva a magyar ágyuk által, és itt egy nagy rézs alkalmasnak látszott a vívársra; növelte az ebből eredhető veszélyt az egyik toronynak összeomlása. A király ezen helyet jelölte ki a megvívás megkísértésére ⁴⁾, és hogy itt annál bizonyosabban boldogulhasson, kémeket küldte a városba, ki ennek ellenkező oldalát meggyujtván, az őrsereg és a lakosok figyelmét más felé vonja. De az éber várnagy a dolgot fölfedezi, a kémeket elfogatja, ez kénytelen a tervet kivallani. Így Wolfersdorfer időt nyer mindent még maga idejében elkészíteni a vívók elfogadására, és elbizottságukat saját romlásukra növelendő, maga gyujtat meg egy farakást az adandó jel gyanánt ⁵⁾. Az így elámított gyalogság a bizonyos győzelem reményei közt minden tartózkodás nélkül rohan a kevéssé őrzöttnek vélt rézs felé, de itt mindent készen talál kemoly fogadtatására; az ágyu- és puskagolyóbisok, a nyilak és kövek egyszerre megindúlt zápora megdöbbsenti a győzelem-szokta csapatot, de nem rettentheti vissza. Kétszer kénytelen ugyan engedni a nagyobb erőnek, de harmadszor az omladékot minden akadályok daczára megvívja, azonban annak birtokában magát megtartani nem

¹⁾ *Chron. Mon. Mellic. e. h. 268. l.*

²⁾ *Bonfn e. h.*

³⁾ *Ugyanó ugyanott, Engel e. h., Böhém I. d. 174. l.*

⁴⁾ *Bonfn e. h.*

⁵⁾ *Unrest e. h.*

képes; mert azalatt az őrsereg egy osztálya egy lebocsátó hídon kimentve hátba fogja azt, megbomladozott rendeit zavarba hozza és az engedéshez nem szokott hősokeket kényyszeríti a vérrel vásárlott romok elhagyására igen nagy veszteséggel. A király legjobb katonájának ezen romlását látván, még több ágyukat hozat elő, még pedig igen nagyneműeket, mellyeket a törököktől vett volt el. Ezekkel tüzesen folyt a vár falainak további lövöldözése, e mellett a város legszorosabb bérekesztésére is a legnagyobb gond volt; de mind ez nem törhette meg a megszállottak rendíthetetlen bátorságát¹⁾, bár Fridriktől, ki ekkor épen Kölnben tartózkodott, több ízben is minden legkisebb siker nélkül sürgették a segedelmet²⁾. Egy ízben úgy látszik tétettek némelly készületek a szorongatott város fölmentésére, vagy legalább ennek híre a magyar táborban elterjedett volt. Ennek tekintetéből a király, ki a megszállás zavarjai alatt sem felejtkezett meg az országlás legkisebb tárgyairól³⁾ is, új hadakat rendelt Magyarországról magához, különösen felszóltotta Pozsony városát, hogy szokott hűsége s a közjő előmozdításában annyiszor tanusított készsége szerint rögtön szedjen össze 100 gyalogot, azokat illőleg szerelje föl és küldje éjjel nappal Bécs-Ujváros alá, mert az ellenség egy hét alatt bizonyosan megérkezik; biztosítja egyszersmind a várost, hogy ezen segédseregecskét öt nappal tovább nem

1) *Bonfin e. h.*

2) *Chron. Mon. Mellic. e. h.*

3) Igy mártius 31-dikén Grawen Sebold pozsonyi polgár kérelmére, — miszerint ő bizonyos árukért, mellyek különben is igen drágák voltak, egy oppelni Prokachofsky nevezetű kereskedőt, mint-hogy különben is sok kárt vallott, ki nem elégíthetvén, ez most megbizottját Pozsonyba küldvén, házát akarja elfoglaltatni, mi által ő, ki különben újabb határideőre fizetni kész, tökéletesen tönkre jutna, — megparancsolja Pozsony városának, hogy a kérdéses ház elfoglalását ne engedje meg, hanem a követelőnek két esztendőre, mint a fizetés elhalasztott határidejére, zálogképen adja át. Geben im Feld am Sambstag vor Judica anno domini 1487. *Oklevéltár, DCCLIII. sz.*

tartóztatja, mivel ez alatt el fog dőlni, kinek kedvez a szerencse, miként ez ügyben More György hainburgi parancsnok és királyi főlovászmester az ő nevében mindeneket bővebben fog személyesen előadni ¹⁾). Az ellenség seregei megjelenésének azonban mi nyoma sincs.

Nem soká a város falai sok helyen össze voltak rongálva a nagy török ágyuk szünetlen lövései által, több részek nyiltak, a vívás megújítása könnyült, sikerülése bizonyosodott. Mátyás mind e mellett, látván hogy vívás által csak igen nagy vérontás útján juthat a város birtokába, és ha mindjárt a számos háborúk megtompíták is szívében az emberiség gyöngédebb érzéseit, az egyes katona becse, kinek bátorságától és vitézségétől függött ezen időkben a háború szerencséje, nem engedé meg hogy ennek életét ok és cél nélkül kockáztassa, inkább ohajtá ezt vérontás nélkül az idő által eszközölni. Azért minden további vívással felhagy és elhatározza azon időpont csendes elvárását, mellyben a várfalak mögött már is mutatkozó éhség megtöri a megszállottak makacsságát ²⁾).

Ezen idő alatt érkezett meg táborába Bajazednek követsége ³⁾). Ez épen ekkor Szaladinnal háborúskodott Szíriában és Kaith béggel Égyiptomban ⁴⁾); annak megértésére, hogy az Mátyással kíván szövetkezni s őt ellene háborúra indítani, ezt gátlandó, egyikét legtapasztaltabb vezéreinek, kit már több keleti követségben használt volt, küldé a magyarok királyához. Ez a hetyke magaviseletű és büszke hangon beszélő ozmánt sétálás közben fogadá és eleinte közönséges, érdektelen tárgyakról kezde vele be-

¹⁾ Datum sub nova Civitate secundo die festi pasce anno domini 1487. *Oklevéltár, DCCLIV. sz.*

²⁾ *Bonfin e. h.* és *Praef. ad Philostratum Kollárnál Anal. Vind. II. d. 814. l.*, hol az egész megszállást úgy adja elő mint történeteiben.

³⁾ *Engel e. h. 408. l.* — Ezen követségről említés van II. Lajos királynak 1521-ben kelt és a Révai-nemzetiség érdemeit elősoroló levelében. *Pray, Annal. IV. d. 180. l.*

⁴⁾ *Schmitt, Imp. Ottom. I. d. 54. l.*

szélgetni, s észrevehetetlenül táborra megtekintésének színe alatt azon fő ágyutelephoz vezető, honnan a város legtüzesebben lövettetett és a melly épen azért a megszállottak ágyui működésének leginkább ki vala téve. Itt a két fél ágyuinak durrogása, a minden felől sűrűn röpülő golyók süvöltései közt hozza a beszédet küldetésének tárgyára. A követ Hassan bég baktatva elmondá ugyan a szultán kívánságait, Mátyás pedig ezekre a legnagyobb hidegvérűséggel pontonként felelt, de ez rémültében vagy nem értette őt vagy csakhamar elfelejtette a hallottakat, és így eltávozása előtt kénytelen volt a királytól azoknak ismétléseért esedezni; ezt azonban nem nyerheté meg, sőt urához azon izenettel bocsáttatott el, hogy máskor olly követet küldjön, ki az adandó feleletet megérteni és megtartani képes ¹⁾. Egyébiránt Mátyásnak nem vala szándéka a tö-

¹⁾ Igy adja elő a dolgot *Révai Péter*, *De Monarch. Cent. V. Schwandiner*nél I. d. 681. l., azt vetvén még utána, hogy Nádasi Tamás nádor kézírataiból vette ezen előadást. Követi őt *Pray, Annal. IV. d. 189. l.* Igy említi azt Gregoriánecz győri püspök szavaival (*Bél, Adpar. Dec. II. 114. l.*) *Katona, IX. d. 782. l.* — *Pray* egyébiránt *Annal e. h.* ezen egész történetet egy évvel előbb még 1486-ra tévén, ezen 1487-diki évben egy más ozmán követségről emlékezik, azt így adván elő: Mátyás Osztrákhont egészen hatalma alá hajtván, Miksa király pedig Belgiumban tulajdon alattvalóival el lévén foglalva, török háborúról kezdé megint gondolkodni, annnyival inkább mivel több előkelő törökök nógatták, hogy a fegyverszünet úgy is vége felé közelítvén, Dsem mellett fogna fegyvert. A király ennek kiadása iránt Rótházi Pál követe által megint megszólitotta a rhodusi főmestert (ex secundo Vol. Cod. Dipl. Mellie.), de sikeretlenül. Ezalatt érkezett Bajazed követsége Visegrádra. Ez itt a nagy fényen, pompán, a királyi kíséret sokaságán elbámulta, betanult beszédjéről megfélejtkezék és egyebet mondani nem tudá, csak: „a császárom köszönt — — császárom köszönt.“ A király mindjárt észrevéven növekedő zavarodását, kiküldi őt hogy szedje magát össze, jöjjen magához és úgy jelenjék meg megint előtte. De, később ezen történetet időnyérésre használandó, többé maga előbe nem bocsátotta, hanem tudára adatta, miként maga küldend a szultánhoz követeket (*Oláh Miklós Hung. VI. fej. Bélnél e. h. 11. l.*), és így küldötte vele Jaksicsot. Azonban az egész előadásból kitesszik,

rökökkel új háborúba keveredni ¹⁾); de még is kívánván tudni a török birodalom mostani valóságos állását, a visszamenő követ mellé adta Jaksicsot, a rácز fejedelem fiát ²⁾), a szultánnál nevében még tovább is alkudozandót, olly utasítással, hogy magának egyszersmind a török tartományok mostani állásáról, a szultán körülményeiről, nevezetesen a syriai háború folyamatáról kielégítő adatokat szerezzon ³⁾). A magyar követet igen jól fogadta a szultán, tiszteletére ünnepélyes lakomákat adott, őt tiszteletkaftánnal is megajándékozta ⁴⁾). De visszajövet Szendrő mellett egy Ghasi Mustafa nevezetű török által, — kinek egy ízben, midőn testvérével együtt elfogta volna, ez által fogait kiüttette, őt magát pedig nyársra vont testvére megsütésére kényszerítette, — bosszuállásból megtámadtatott és vitéz ellenállás után megöletett, ezen alkalommal kapott sebeiben bosszuálló megtámadója is meghalálózván ⁵⁾).

Kevéssel Jaksics eltávozása után a jeruzsálemi patriarcha jelent meg Mátyásnál mint Szaladin syriai basa meghatalmazottja szövetségekötés végett a török szultán

hogyan ezen dolog előbb való; már ekkor Dsem nem volt Rhodusban, mint feljebb látók, és ezen idő tájban Mátyás nem fordult meg Visegrádon. *Engel* azért *e. h.* ezen két követséget egynek veszi; azonban a Pray által itt előadott követség, a mennyiben azt elfogadhatnók is, jóval előbb fordult meg Visegrádon; de annak idejét meghatározni nem vagyunk képesek.

¹⁾ *Engel* szerint *Gesch. v. Serv. 434. l.* és *Gesch. d. Wal. u. Mold. 183. l.* ezen alkalommal a béos-ujvárosi táborban meghosszabbított a fegyverszünet Mátyás és a szultán közt.

²⁾ *Schmitt* azt állítja *Imp. Ottom. I. d. 56. l.*, hogy csak a fegyverszünet meghosszabbítása végett küldötte Mátyás ezen követséget, mellynek feje a Codex Vatic. szerint Paksi volt.

³⁾ *Pray* és *Engel e. h.* — *Amaz, Leunclav, Annal. Turc. Script. Byz. X. d. 259. l.* és *Schmitt* Jakovicznak, a többi írók Jaksitznak nevezik őt.

⁴⁾ *Schmitt* állítása szerint *e. h.* kereazyén követség még eddig ott olly szívesen, olly megkülönböztetéssel nem fogadtatott.

⁵⁾ *Leunclav e. h.* és más keleti írók, *Seadeddia stb. Hammer, Osm. Gesch. II. d. 296. l.* Hasonl. *Engel, Gesch. v. Serv. 449. l.*

ellen. Ezt a magyarok királya igen jól és barátságosan fogadta, és biztató ígéretekkel bocsátotta el magától¹⁾).

A neustadti körtülzállás folyama alatt martius 11-dikétől június vége feléig országgyűlést tartott a király az osztrák rendekkel²⁾ a mezőn Bécs mellett³⁾. „Mivel, úgy mond meghívó levelében, az isten igazságos ügyét pártolva, őt Osztrákhon meghódítására segítette, azon sok szenvedéseket, mellyek ezen szegény tartományt ezen idő alatt akaratján kívül érték, orvoslandó, e felett magokkal a rendekkel kíván tanácskozni.“ Ennek következtében itten a seereg és a hadi tiszték végtelen zsarolásainak végett vetett,

1) *Engel és Pray e. h.*

2) Történetíróink ezen országgyűlés tartásának ideje felett nem egyeznek meg. *Engel e. h. III. d. 409. l. és Katona, IX. d. 784. l.* ezen gyűlést júniusra, *Fessler e. h. V. d. 416. l.* egyenesen június 22-dikére, *Pray pedig Annal IV. d. 196. l.* Bécs-Ujvárosa megvétele után az esztendő végére teszik. — Mátyásnak két meghívó levelét ismerjük, mellyben mind kettőben az országgyűlés kezdete Remisiscere vasárnapra vagy martius 11-dikére van téve. Az első Geben zu Lichtnerd am Sonntag vor Lichtmessan (január 28-dikán) anno domini 1487. Stahremberg Korcsárdhoz szól és azt kiadta *Hormayr, Archiv stb. 1810. évf. 566. l.* és később *Kurz, Gesch. Friedr. IV. d. 286. l.* A másikat Geben zu Lichtenwerth am st. Blasiusstag (február 3-dikán) anno domini 1487., melly Steyer városához van intézve, említi *Preuenhuber e. h. 139. l.* — Hogy pedig június vége felé fejeztettek bé a tanácskozások, mindjárt meglátjuk Mátyás leveléből Spanobsky Miklóshoz. Nem lehetlen ugyan, hogy az országgyűlés ezen meghívó levelek következtében nem jött össze s későbbre halasztatott, mit gyámolítani látszik azon körülmény, hogy a meghívó levelekben Bécs van mint a gyűlés helye kijelölve, a kérdéacs gyűlés pedig a szabad mezőn tartatott, mint mindjárt meglátjuk. Azonban valamint a gyűlés Bécsből áttétehetett a szabad mezőre, úgy az itt elvégzett tárgyak nevezetessége igen valószínűvé teszi a tanácskozások hosszabb ideig tartását; e mellett az országgyűlés határidejének elhalasztása iránt sem az egykorú íróknál sem az oklevelekben adatot nem találunk.

3) *Conventum Austriae statuum celebravit circa Viennam, non tamen in urbe, sed in campis, azt mondja de Linck, Annal. Clavall. II. d. 281. l.* — *Fessler* mind e mellett a lilienfeldi apát-ságba teszi a gyűlés tartását minden további adat nélkül.

az adó tárgyát czélszerűbben rendelte el, különösen pedig a harminczadosok önkényének zabolázására, és minden más közvetett adózások eltörlése mellett az egész harminczad tárgyának rendbe szedésére alkalmas intézkedéseket tette. A tartományból kivitt minden carrata bortól ¹⁾ négy magyar forint, minden darab sótól három pénz, minden 4 ökörtől vagy 100 berbécstől egy forint, minden más kiviendő vagy behozandó árutól valóságos becsének egy huszada rendeltetett fizettetni. Azonban ezen határozatok csak a külső kereskedést érdekelték, mert az ország belsejében minden harminczadok általánosan eltörltettek, sőt amott is a fizetés csak egyszer kívántathatott és senki is az egyszer megtett fizetésről szóló nyugtatvány előmutatása után másodszori fizetésre nem szoríttathatott ²⁾.

Ezen idő tájban érkezett meg végre a pápa megegyezése is a kilencz éves Hippolitnak esztergomi érsekké lett kineveztetése iránt magával az ifjú érsekkel együtt ³⁾. A király a fejedelmi ivadéknak minden tiszteletet meg kívánván adni, egész Zágrábig elébe küldötte Frangepán Bernátot, Sopronig pedig Beatrix királyné Fodor Istvánt, maga a király pedig Báthori István erdélyi vajdát, kit csak kevéssel azelőtt rendelt magához 1000 lovassal a bécs-ujvárosi megszállásban részt veendőt ⁴⁾, meghagyván azoknak,

¹⁾ Egy carrata = 18 akó Ducange Glossar. szerint *Carrada* szó alatt. *Fessler, V. d. 416. l.*

²⁾ Mátyás levele Spanobsky Miklós gmundeni várnagyhoz, kit egyszersmind harminczadosnak is nevezett ki Gmundenben, a zwettli monostorban és Allendsteigban. Datum in campis feria sexta ante festum Joannis Baptistae (június 22-dikén) 1487. *De Linck, Annal. Claracall. II. d. 281. l.* — Ezen új adózások beszédésére több harminczadosokat rendelt a király; így Neuhauser Jánost St. Pöltenben. Datum Viennae feria tertia post St. Aegidii (september 4-dikén) 1487. *Ugyanott 282. l.*

³⁾ *Bonfin, I. tiz. I. könyv, 18. l.*

⁴⁾ *Bonfin, IV. tiz. VIII. könyv, 467. l.* — Az *Archiepisc. Strig.* nevezetlen írója 90. l. megjegyvezén hogy Arragoniai János még 1485-ben lemondott hivataláról, Rómában vette megint lakását, és ezen hely egész 1486-ban is fűres volt, mint bizonyítja a törvénytár-

hogy nékie minden tiszteletet adjanak meg úgy, mintha hivatalát valósággal folytató érsek volna, míg Ibafalvi Tamás az érsekséghez tartozó székes püspökök egyetértésével közönséges helyettesnek nevezteték ki, hogy a gyermek érsek nevében az egyházi kötelességeket folytassa ¹⁾. Később közelítvén a kis herczeg érsek, maga a király három mérföldre ment elébe a táborában lévő nemességgel, őt kitüntetéssel fogadta, táborába vezette és onnan rövid mulatás után Laxenburgba küldötte Beatrixhoz, ki beteges állapota miatt tartózkodott itt ²⁾.

A bécs-ujvárosi megszállás igen sok költségeket okozott, Mátyás pénztára egészen ki volt ürülve; azért június 24-dikén Budára a tárgy sürgetőssége tekintetéből az ország egyházi és polgári nagyainak egy részét összehívta és szorult állapotát élénk színekben terjesztette elejökbe. A tanácskozmány a király kívánságához képest meg is ajánlotta neki a kívánt segedelmet egy arany forintban minden kaputól; de miután ezen nevezetes tárgyat a megyék kirekesztésével végrehajtani nem volt tanácsos, köz megegyezéssel határozatba ment, hogy előbb ezen segedelemajánlás a megyék gyűlésein is vétessék tárgyalás alá, a végzés sikeresítése tekintetéből a jelen volt nagyok közül többen személyesen rendeltetvén ezen gyűlések egyikéhez vagy másikához. A foganat tökéletesen megfelelt a várakozásnak, a megyék minden ellenzés nélkül megerősítették a segedelemajánlást, és Mátyás már augusztus 6-dikán kiküldhette adószedőit, kik a szolgabirákkal és hites ülnökökkel egyetértőleg a kapukat összeírják, a segedelmet kivessék és azt minél előbb ügyekezzenek beszédni. Ezen alkalommal az egyházas és papi nemesek is kénytelenek valának fizetni ³⁾.

ban lévő végzések bérekeztése, hogy Estei Hippolit ferrarai herczeg Beatrix és Arragoniai János testvérök fia volt, azt veti még utána, hogy a valóságos megerősítés Rómából csak 1489-ben érkezett meg.

¹⁾ Péterffy, *Conc. l. d. 201. l.*, *Katona, IX. d. 794. l.*

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ Kitétszenek ezek Mátyásnak Gömör vármegyéhez írt leveléből,

Másfelül a császár is gondoskodék ezalatt segedelemről, melynek tekintetéből a frankfurti és aacheni végzések következtében követségeket küldött Rómába, Cseh- és Lengyelországba a segítség sürgetése végett, és bár ennek sikere nem volt ¹⁾, a bőjt közepétől fogva tanácskozott Nürnbergben Németország rendeivel ²⁾. Nem sokára hitelesen tudósított Máttyás, hogy az ország rendei egy 8000 főből ³⁾ álló segédsereg kiállítását és 100,000 forintban határozott pénzsegélyt ⁴⁾ ajánlottak egyenesen Bécs-Ujváros fölmentésére ⁵⁾, de úgy hogy maga a császár

Datum sub annulari Secreto Sigillo nostro in Civitate nostra Schadwien feria secunda proxima post festum Beate Marie virginis de Nive anno domini 1487. *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. d. 267. l.* — *Bartal, Comment. III. d. 219. l.* és utána *Szalay, Magyar Tört. III. d. 334. l.* emlékeznek Máttyásnak egy illy körleveléről, melly megvan *Kovachichnál, Form. Solemn. 197. és 198. l. 73. sz.*, és a mellyben a kérdéses segedelem csak fél forintra van téve minden kapu után.

¹⁾ Legalább mind ezen hatalmasságokat tovább is jó egyetértésben találjuk Máttyással. *Müller, Reichstags-Th. III. d. 122. l.* — Ulászló úgy látszik a Fridrik zavaros állapotját használendő, a Máttyással kötött barátsággal nem sokat gondolva, hatalma alá kívánta hajtani Felső-Osztrákhont és a rendeket felszólította, adnák magokat az ő oltalma alá, *Preuenhuber 136. és 146. l.*; de Fridrik őket ettől eltiltotta Speyerből február 11-dikén 1487. *Kurz, Gesch. Friedr. IV. II. d. 283. l.* Hasonl. *184. l.*

²⁾ Hogy ezen országgyűlés bőjt közepén kezdődött és Keresztelő sz. János napjáig tartott, mondja *Döring, Menckennél III. d. 45. l.*, de még július 5-dikén is Nürnbergben tartózkodott a császár és innen mentette föl a kremsieket némelly vámok fizetésétől. *Urbis Crems et Stein Acta Rauchnál III. d. 347. l.*

³⁾ *Müller, Reichstags-Theat. III. d. 85—87. l.*, 8800-ról szálanak *Pray, Annal. IV. d. 196. l.* és *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 410. l.*

⁴⁾ *Müller e. h. 106. l.* Hasonl. *Lehmann, Speyer. Chron. 989. l.* és *Schmidt, VI. d. 350. l.* Sokáig nem boldogult e szerint Fridrik és végre is kénytelen volt a fejedelmeket egyenkint körülfogni és különböző módok által ígéretekre bírni.

⁵⁾ *Pray és Engel e. h.* erről hallgatnak, de bizonyítja ezt Miksának körlevele Nürnbergből június 16-dikáról 1487., mellyben a német rendeket felszólítja, hogy a nürnbergi országgyűlés által Bécs-

is állítson ki 8000 embert s a segedelemből a városok fizessenek 40,000 forintot ¹⁾, és a segedelemből közösen kiállítandó seregnek a császárral egyetértőleg viendő vezérlését Albert szász herczegre bízták, ki magának a *bátor* melléknevet szerezte volt meg ²⁾.

Ezen hír a királyra annyival kedvetlenebbül hatott, mivel pénztára még mindig üres volt, a budai tanácskozmányban ajánlott és a megyék által elfogadott segedelem beszédese a dolog természeténél fogva igen lassan haladván előre és így későre vezethetvén csak kívánt eredményre; minek következtében szükséges hadi szereik igen megfogytak és a fizetetlen zsoldos katonaság széteszlással fenyegetőzött, ha követeléseik nem elégtétlenek. Ezen kétséges helyzetében megint Dóczi Orbánhoz folyamodott és a hű szolga és barát segített is rajta ³⁾. Mindjárt Egerbe püspöki megyéjébe sietett, saját jószágaiából és barátaitól pénzt szerzett, ennek egy részével sereget gyűjtött, és így a királynak maga idejében mind pénzt mind nyugodt katonaságot küldött. Ezen gyorsan és már másod ízben szerzett segedelem által olly annyira megszerettette magát fejedelme által, hogy ő szinte egyedül volt tanácsosai között, kit egész haláláig egyformán megkülönböztetett ⁴⁾.

A Dóczi által küldött pénzbeli segedelemmel katonáit zsoldjaikra nézve kielégítvén és megszálló seregét megerősítvén, Mátyás Bécs-Ujvárost még szorosabban bezárta s egyszermind keményebben is lövette; mindent maga személyesen igazgatott, magát gyakran a legszembe-tünőbb veszélyeknek tévén ki. Egy ízben épen vacsora felett egy lövés három apródját teríté a földre szomszéd-

Ujváros fölmentésére ajánlott pénzbeli segedelmet Albert szász fejedelemnek mint kinevezett fővezérnek kezéhez küldjék minél előbb. *Lünig, Cod. Germ. Dipl. I. d. 467. l.*

¹⁾ Müller e. h.

²⁾ Pray, Engel e. h. és Miksa említett levele. Hasonl. *Unrest, Chron. Austr. Hannál I. d. 719. l.*

³⁾ Bonfin, IV. tiz. VIII. könyv, 466. l.

⁴⁾ Ugyanő ugyanott.

ságában; de ez olly kevéssé hatott belsejére, olly kevéssé háborítá meg csendes egykedvűségét, hogy ábrázatán a legkissebb változást sem leheté észrevenni, mintha semmi sem történt volna. Azalatt az olly régi időtől fogva bérekesztett városban a szükség napról napra érezhetőbb kezdé lenni. Ez valamint az éjjel nappali nyugtalanság és a vár falainak megrongált állapotja, különösen pedig Mátyás fenyegetőzése, hogy ezután az egyházakat, mellyek tornyai-ból kezdék a város parancsnokai táborát lövöldöztetni, nem fogja kimélni sőt az egész várost porrá égetteti ¹⁾, végre megtörék nem csak a lakosok hanem az őrsereg, sőt magoknak a császári kapitányoknak bátorságát is ²⁾. Péter és Pál napján vagy június 29-dikén megjelentek ezen utolsók, névszerint Wolfersdorfer János ³⁾, Westernach Bernát, Augsperger Károly, Hagen Boldizsár, Kymberger Zsigmond és Königsberger János a városi polgármesterrel, biróval és tanácscsal a királyi táborban, az ellenségeskedéseknek megszüntetését eszközözlendők. Itt mindjárt még az nap megengedetett és elhatároztatott ⁴⁾, hogy ezen naptól fogva hét hétig a megszálló sereg és minden a városban és várban lakók közt állandó és keresztyén béke uralkodjék ⁵⁾.

¹⁾ *Bonfin e. h. IV. tiz. VIII. könyv, 467. l. Gleich, Gesch. v. Wien. Neustadt.*

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ *Engel e. h. és Schneller, Ungarns Schicksale, 267. l. csak ezt és Raaber Andrást nevezik.*

⁴⁾ *Fessler V. d. 415. l. — Bonfin és utána Engel szerint e. h. Tettauer ment be a városba és csak július 2-dikán iratott alá az egység. De az egyező levél, melly megvan a város levéltárában, ellenkezőt bizonyít, mert ennek kelte így áll: Geben ist im Feld an Sand Peter u. Pauls tag 1487. Böheim, Chron. v. Wienerisch-Neustadt I. d. 176. l.*

⁵⁾ *Fessler e. h. — Engel szerint e. h. augustus 16-dikáig, Tichtel szerint e. h. ad sequentem diem post assumptionis Mariae, mi egészen egyre megy és megegyezik a hetedik hét utolsó napjával. Bonfin szerint e. h. idibus Augusti és így augustus 13-dikán adatott a város át. Honnan Katona e. h. 795. l. azt véli, de elégséges alap nélkül, hogy a bécs-ujvárosiak nem várták meg a kitűzött határnapot. Egyébiránt Bonfin Philostrat ajánló levelében e. h. ezen alka-*

Ha ezen idő alatt a bécs-ujvárosiak minden közbevetése nélkül egy legalább 3000 főből álló császári sereg a város kapujának sorompójáig hathat: a bérekesztés egészen felbontatik; ha pedig ez nem történik meg, a hetedik hét utolsó napján átadatik a város és vár Mátyásnak. Ezen esetben szabad elmenetelt nyernek a kapitányok és zsoldosok, valamint a velök menni akaró polgárok is minden vagyonukkal és bátorságos kíséret mellett ¹⁾; de semmit sem vihetnek, dughatnak, áshatnak és titkolhatnak el abból, mi a császáré. Ekkor azután a király is megerősíti a város szabadságait, igazait és kiváltságait, mint az annak szabaddalmi leveleiben ki van téve, a polgároknak pedig visszadja vagy megtéríti mind azt, mi a 18 hónapi bezárás és megszállás alatt házaik, szülleik, rétjeik, vagy szántóföldjeikből elvétellett vagy elpusztított. A hét hét elteléséig egy magyar sem közelít a városhoz, egy bécs-ujvárosi őrkatoná vagy lakos sem a táborhoz; a ki ezt tenni bátorkodnék, azt az ellenfél mindjárt lelöveheti, a nélkül hogy ez által a béke megtöretnék ²⁾. Mátyás igen jól ismerte a német birodalom lassuságát és ebben bízva könnyen reá állott ezen haladékra, melly további vérontás nélkül biztosította neki a nevezett hely birtokát ³⁾.

A bécs-ujvárosiakkal kötött egyezés egyedül a várra és városra nézve állapítván meg a fegyverszünetet, a király seregeinek egy részét mindjárt Stájerország meghódítására vezette, annyival is inkább, mivel itt a császár vezérei Mátyás seregeinek elfoglaltatását Bécs-Ujváros-alatt

lommel illy szójástékkal él: Idibus circiter Augustis Augusta civitas vero Augusto deditionem facere coacta. ut qui Augustis auspiciis nactus erat, superato toties Augusto de Augusta Civitate Augustis quoque idibus triumpharet. Történeteiben ezt elhagyja.

¹⁾ *Bonfin e. h.* az elviendő holmik mennyiségét közönségesen 300 szekérre szorítja.

²⁾ *Gleich, Gesch. d. Wienerisch Neustadt, 1808. 69. l.* szerint *Fessler e. h.*

³⁾ *Bonfin* szerint ezen hét hét alatt építettett Mátyás Bécs külvárosában egy palotát, egy játékházat és egy kápolnát. *Böheim e. h.*

használva, némely előnyöket nyertek volt. Pünkösd körül megvívták Suldenheim várát ¹⁾, kevéssel azután megadta magát Ruprecht embereinek Gmund is ²⁾. Utjában a Glockwitz és Schottwien közt elterülő rónaságon Beatrix, de főként a vele levő idegen követek mulattatására s valószínűleg az utolsóknak hatalmáról meggyőző bizonyosságot adandó, egy hadszemlét rendezett a rómaiak modorában ³⁾. A kiállított sereg állott 8000 gyalogból és 20,000 lovasból ⁴⁾. Az ágyuk és mintegy 9000 hadi szekér a szárnyakon voltak felállítva, maga a sereg pedig a könnyebb és serényebb mozgás tekintetéből több kisebb testekre felosztva állott. A király először a sereg egyes sorain lovagolt keresztül, mindegyik osztálynál egy kevéssé megállapodván és azt szorosán megvizsgálván. Minden illy osztálynak, melly magát az osztrák háborúban bátor magaviselete által megkülönböztette, maga a király adott által egy nagyobb zászlót, mellyen a magyar-, dalmát- és csehországi czímeren kívül az osztrák és a Hunyadi-családé volt látható. Az egyes lovasok, kik magokat jutalmakra tették érdemesekké, kisebb láncsáikon lobogó zászlókat nyertek. E mellett minden ilyen osztálynál a legvitézebbek között 12 kard, ugyanannyi csákány és hasonló számú buzogány osztatott ki megkülönböztettképen. Ezek mindjárt akkor letették sarkantyúikat annak jeléül, hogy a futásban ők kívánnak utolsók lenni, egyszersmind díszhelyeiket mindjárt a zászlók tartói mellett foglalták el. Minden illy zászló

¹⁾ *Unrest, Chron. Austr. Hahnánál e. h. II. d. 717. l.*

²⁾ *Unrest e. h. 726. l.*

³⁾ *Fessler V. d. 416. l.* — Böven leírja ezen hadszemlét *Bonfin*, *IV. tiz. VIII. könyv, 478. l.* és *Praef. ad Philostratum Kollárnál Anal. Vind. II. d. 823. l.*, amott a dolgot Neustadt átadása, itt Schottwien megvívása előtt említvén. Követi őt az előben *Pray* is *Annal. IV. d. 191. l.*

⁴⁾ *Bonfin* mind a két helyen 20,000-re teszi a lovasok számát; *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 412. l.* valószínűleg iráshibából csak 2000-re. Hasonló hibába esik *Böheim e. h. 181. l.*, midőn a gyalogok számát teszi 80,000-re, holott ezeknek száma *Bonfin* szerint csak 8000-re ment.

előtt 25 csapat állított fel mindegyik 25 főből, ugyanannyi állott mindenik mögött; e szerint 625 volt mindegyik zászló előtt és ugyanannyi azok mögött ¹⁾). A jutalmak kiosztása után a király az egyes gyalog és lovas osztályokat egyenkint gyakorolta személyesen előbb a fegyverforgatásban, az után különböző mozgásokban. A katonai gyakorlatok bérekesztésével az egész sereg felállított hadi rendben. Közül volt a gyalogság három sorban; elül a paizsosok, ezek mögött a kopjások, leghátul az ijászok és könnyű puskások. A gyalogság két oldalát foglalták el a nehéz vasas, és ezek mellett legszélül állottak a könnyű lovasok serény mozdulatú paripáikon. Az egész együtt skorpió alakját ábrázolta és így tette magát mozgásba. Minden mozdulatok olly nagy pontossággal és összevágólag mentek véghez, hogy egyik lovas sem előzte meg a másikat csak egy újjal is, jól tudván hogy a szemes király figyelmét semmi sem kerülheti el, és a legkissebb hibát sem hagyja megrovás vagy büntetés nélkül ²⁾).

A sereg ezen ünnepélyes játék után mindjárt megint elkezdé komoly foglalatosságait. Schottwien megvívása csak egy napi munkába került (július 12-dikén) ³⁾; de ezen alkalommal Graffaneck Ulrik, a királynak régi kedves pártosa, a bátor de szerencsétlen Baumkircher András bajtársa, egy visszazökő ellenséges golyó ⁴⁾), vagy egy, a magyarok részéről történt lövés ⁵⁾ vagy a várból jött követés által megöletik ⁶⁾). Bánfi Miklós, kit a király mindig úgy tekintett mint testvérét, mi által, tudva nines, magára haragította

¹⁾ *Bonfin, Hist. e. h.*; Philostratus előbeszédében csak 80-at tesz a zászlók elébe, ugyanannyit azok mögé.

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ *Pray* szerint *Annal. IV. d. 191. l.* Schottwien megvételeét megelőzte Neustadt valóságos átadása, *Tichtel* szerint *e. h.* az profesto Margarethae és így július 12-dikén, *Engel* szerint *e. h.* július 14-dikén történt.

⁴⁾ *Bonfin e. h.*

⁵⁾ *Tichtel e. h.*

⁶⁾ *Fessler e. h.*

öt és elfogattatott; de csakhamar visszanyerte szabadságát és ezzel együtt ura kegyelmét¹⁾. Schottwien megvételével, melyet követett a Müzzuschlagé és Kindbergé²⁾, a király ura lett a simeringi szorosnak és ez által Stájerország nagy részének; hűsz nevezetesebb helység mindjárt megadta magát ezután minden ellenállás nélkül³⁾. A sereg egész Vorauig hatott, a helybeli monostor büntetésből kénytelen volt több ízben tetemes fizetéseket tenni⁴⁾; a jól megerősített Gréczet azonban az idő rövidsége miatt tanácsosnak nem látta megtámadni a magyar sereg⁵⁾.

Augustus 14-dikén megint megjelent Mátyás egész seregével Bécs-Ujváros alatt⁶⁾ és ugyanazon hónap 17-dikén az egyezés következtében az megnyitotta kapuit⁷⁾, miután sem Fridrik sem Miksa segedelmet nem küldöttek⁸⁾;

1) *Bonfin e. h.*

2) *Unrest e. h. 720. l.*

3) *Bonfin, Fessler és Engel e. h.* — Hartberget Peimkircher vezérlése alatt kezdték a magyarok megszállani, Max. Chron. Vorav. *Annal. Styriae. III. d. 580. l.* Megvívták-e vagy sem, nem bizonyos.

4) A vorau-i frott évkönyv szerint a kolostornak jobbágyságaiért 100, később 350, tisztje kiváltásáért megint 100 forintot, a városkéért egyszer 900, máskor 700, harmadszor 500 forintot kellett fizetni ezen évben. *Annal. Styriae, III. d. 581. l., Julius Caesar, VI. d. 262. l.*

5) *Julius Caesar e. h.*

6) *Bonfin, IV. tiz. VIII. könyv, 468. l.*

7) *Engel* és a Cillei grófok évkönyve III. szám, *Annal. Styriae III. d. 162. l., Haug, Ungr. Chron. 61. l.* — augustus 9-dikén a *mölki évirat* *Pez Jeromosnál II. d. 268. l.*, — augustus 13-dikán 1486., de alkalmasint csak nyomtatási hibából, *Kurs, Gesch. Fridr. IV. II. d. 181. l.* — szent Lőrincz napján pénteken egy esztendei és három hónapi megszállás után *Unrest e. h.* — *Pray* ugyan *Annal IV. d. 189. l.* ezen egész bérekesztést 1486-ra teszi, de a többi írók egyezőleg ezen esztendőre, az eddig említettek kivül a *mölki évirat* *Pez Jeromosnál e. h.* — *Cromer, Hist. Pol. XXIX. könyv, 654. l.* minden korú írkkal ellenkezőleg azt állítja, hogy Neustadt megszállása Mátyásnak egész haláláig tartott.

8) *Engel, Gesch. v. Ung. III. d. 411. l.* — Sok bűzdító levelek

Albert szász herczeg pedig, ki még valamivel Bécs-Ujváros átadása előtt érkezett Linzbe, mint alább bővebben előadjuk, a készülletlenség és az idő rövidsége miatt mit sem tehetett, a császár előre semmiről sem gondoskodván ¹⁾). Mátyás bémenetele a császár ős tartományainak második fővárosába igen fényes volt. Három nappal előbb küldötte volt ide Beatrixot, erre mindent előre elkészíteni ²⁾). A tíz éves Hippolit érsek, Báthori István, Geréb Péter és Székely Jakab kíséretében jelent meg; a diadalmi jelek helyett mérséklésből csak tulajdon zászlai lobogtak; a sereg olly szoros fenyítéket tartott, hogy semmi kihágások sem történhettek. Maga a király egy tejszürke paripán ment serege élén, és egy drága arany sisak fedte őt a nap meleg sugárai ellen. A díszvonalt eleség kísérte ³⁾, különösen 150 ökör, 100 hordó bor a szegénység számára ⁴⁾, bár már előbb is küldött volt élelembélieket a bezárás alatt kiéhezett városi lakosoknak ⁵⁾. Magát a várost nem csak megerősítette minden kiváltságaiban, hanem meg is ajándékozta jól talált arczképével ⁶⁾, hadi sapkájával, nyakékességével,

érkeztek tőlök, mellyek megvagynak a város levéltárában. *Böheim e. h. 179. l.*

¹⁾ A császár nem csak segédelmet nem küldött Bécs-Ujvárosnak, hanem zsoldosait sem fizette, bár Ruprecht Bécs-Ujváros ellátása után hozzá ment azt sürgetni. *Unrest, Chron. Austr. Hannál I. d. 719. l.* — Alles das, — így szól ezen író 720. l., várait és tartományait értvén, — hat er so liederlich verlassen. Ugyanő *e. h.* mondja, hogy végre 3000 embert gyűjtött össze, de ezzel a király irányában igen gyenge volt (damit was er dem kunig zu krangh azaz schwach). Hasonl. *Böttiger, Gesch. v. Sachsen, I. d. 471. l.*

²⁾ *Bonfin, Praef. ad Philostratum Kollárnál Anal. Vind. II. d. 818. l.*

³⁾ Hosszasan írja le ezen bémenetelt *Bonfin* mind a két említett helyen.

⁴⁾ *Unrest e. h.*

⁵⁾ Ugyanő *ugyanott 720. l.* — 16 pénzre ment volt már fel egy font húsnak ára. *Ugyanő ugyanott.*

⁶⁾ A képen ez áll: Naturalis et verissima Mathiae Reg. Hung. effigies. *Böheim e. h. I. d. 184. l.*

pánczélingével és egy 35 fontot nyomó, gazdagan aranyozott ezüst billikommal ¹⁾), melyeket féltékenyen rejt keblében és dicsekedve mutogat mai napig a nagy királyra csak tisztelettel, csak hálával emlékező ellenséges hely ²⁾).

Bécs-Ujváros átadása után mindjárt más nap számos szerencsekivánatok érkeztek Alsó-Osztrákhon tökéletes meghódításához, mely ezen város bevételel végre hajtattott. Dóczi Orbán, több magyar nagyok, és némely vidékek követei voltak ezek közt ³⁾).

¹⁾ *Hormayr, Wien. IV. d. 1. füz. 64. l.* A billikomon olvasható A. E. I. O. U. magánhangzók, Fridrik jelmondata, arra mutatnak, hogy azt Mátyás vagy tőle kapta ajándékban, vagy mi hihetőbb Bécsben jutott kezébe a város elfoglalásakor. *Fessler, V. d. 417. l.* — A billikomon 1462 év áll és rajta van Mátyás monogramma; bőven leírja azt *Böheim e. h. I. d. 184. l.*

²⁾ *Pécseli II. d. 332. l.* — Még a nagy tűzvészből is szerencsésen megmenekültek ezen tárgyak. *Hormayr e. h.*

³⁾ *Bonfin, IV. tüz. VIII. könyv, 468. l. és Praef. ad Philostr. Kollárnál Anal. Vind. II. d. 819. l.* — Már september 7-dikén Bécs-Ujvárosból írt Kolozsvár városának a Farkas-utczai egyház dolgában. *Fasching, Nova Dacia, II. d. 82. l.* — September 29-dikén megint innen sürgette az erdélyi szászokat előbbeni levele következtében, hogy a segedelem iránti kívánságát minél előbb vegyék tanácskozás alá. Datum in arce novae civitatis nostrae Austriae in festo b. Michaelis Archangeli anno 1487. *Schuller, Gesch. von Siebenb. 7. l.* — October 2-dikén csakugyan innen hagyta meg Tarczai Mártonnak, az erdélyi sókamarák ispánjának és az ottani várnok szedőjének, a bárczasági lakosok panaszára, hogy ezen túl az Erdélyből kivinni megtiltott czikkeket, mint aczél, lovat és kővér juhok Havasálföldre kivitetni ne engedje s ez iránti tilalmát mindenütt hirdettesse ki; ha pedig valaki ez ellen vétne, annak minden javait az ő részére azonnal foglalja le; miben ha hanyagságot tanúsítana, azon esetre a kivitel meggátolására s a kivivók jószágainak az ő részére eszközendő lefoglalására a bárczasági lakosokat hatalmazza fel. Datum in arce nove Civitatis nostre Australis feria tertia proxima post festum beati Michaelis Archangeli anno domini 1487. *Okleéltár, DCCLVI. sz.* — Bár Mátyás az utolsó időkben Bécs-Ujváros megszállását személyesen kormányozta és ennek következtében nagyobb részt a megszálló táborában tartózkodott, úgy még is időről időre egyebütt is megfordult, mint bizonyítják több oklevelei. Így martiusban Bécsben erősítette meg a klosterneuburgi ko-

Csak kevéssel Bécs-Ujváros átvétele után szeptemberben megholt Pápan Szapolyai Imre nádor ¹⁾, öcscsére a büszke Istvánra hagyván kiterjedett jószágait az ország minden részében. A király helyébe úgy látszik megint Dó-

lostor minden szabadalmait német nyelven. *Pez Bernát, Cod. Dipl. III. d. 425. l.* — Május 7-dikén Sopronban mentette föl Gerlistyei Jakab szőrényi albán házát Karansebesen minden adótól és adózástól. Datum in Civitate nostra Soproniensi in festo beati Stanislai episcopi et martiris anno domini 1487. *Arpadia, I. d. 192. l.*

¹⁾ Isépi Pál tudósítja ezen eseményről a bártaikat olly hozzáadással, hogy István a király engedelmével már meg is érkezett Szepesvárra, bátyja minden jószágait átveendő; egyszersmind értesítette őket Bécs-Ujvárosnak a magyarok általi meghódításáról is. Datum in castro Scepus feria V. post festum nativitatis Mariae (szeptember 13-dikán) anno 1487. *Wagner, Anal. Scepus. IV. d. 16. l.* — A szepesi sz. Márton akkor társas egyház fő egyházában temettetett el, még pedig szeptember 12-dikén, mint Isépi Pál mondja épen most említett levele utóiratában, a Szapolyai-család alapítója és annak legkitünőbb tagja. Itt illy sűrűsége volt: Hic jacet Illustrissimus ac Excellentissimus Dominus Emericus Comes perpetuus Scepusiensis et Palatinus Regni Hungariae, qui obiit anno 1487. *Wagner, Anal. Scepus. II. d. 339. l., Palatini Regni Hung. 109. l.* Hasonl. *Tud. Gyűjt. 1818. IX. fűz. 6. l.*

²⁾ *Bonfin, I. tiz. I. könyv,* Eger városát leírván, azt mondja, hogy Dóczi Orbán oda való püspök nádor is volt; ut apud Principem (Mathiam) primum locum obtineret, omnia regeret, quae sturam perpetuam gereret, et per multos annos Praetorii praefecturam, quem Palatinatum dicunt stb. Ennek következtében őt Jogellinus a valóságos nádorok sorába is fölveszi. Ennek vagy most vagy Ország Mihály halála után kellett volna történni, midőn tudniillik a nádori hivatal ürességben volt. Azonban ennek sem más írónál sem oklevelekben legkisebb nyoma sincs, min eléggé csudálkozni nem lehet. Dóczinak valóságos nádorsága Ország Mihály halála után nem igen hihető, mivel így nem volt volna oka Mátyásnak Szapolyai Imrét megválasztani és ez által Dóczit hivatalától megfosztani, kivált őt, kit annyira szeretett, kivel annyira meg volt elégedve; Szapolyai Imre halála után még kevésbbé, mivel az őrsi sz. Magdolna prépostságát megerősítő oklevél végén, melly IX. kal. Julij vagy július 13-dikán 1489. kelt, nyilván mondatik: Palatinali dignitate vacante. *Palatini Regni Hung. 107. l.* Azonban ha Dóczit nem mint valóságos nádort, hanem mint a nádori hivatal helyettes keze-

ezi Orbánt nevezte ki nádori helyettesnek ²⁾, ez által is iránti kegyelmének új jelét adandó.

lőjét tekintjük, mind ezen ellenvetések megszűnnek. Nádori helyettesnek Szapolyai halála után őt elfogadja *Péczeli is e. h. 362. l.* Mit annyival biztosabban tehetünk, mivel két, *Oklevéltárunkban DCCLIX és DCCLX.* számok alatt előforduló és 1487-dik évi december 4-dikén és 6-dikán kelt levelében magát nyilván a nádor előtt folyó perekben a király által kinevezett bírónak mondja.

LXIII.

1487. 1488.

Az alatt Albert szász herczeg, Fridrik unokaöccse, kinek megjelenésével biztatta volt Fridrik majdnem egész nyáron alattvalóit ¹⁾, a nürnbergi országgyűlés által ígért segede-

¹⁾ Már martius 19-dikén tudtára adta felső-osztrákhoni alattvalóinak, hogy Albert szász fejedelem, mint a német birodalom segédsegeinek főkapitánya, közelebből megjelenend seregével közdöttök, minek következtében felszólítja őket, gyűlnének ők is minél nagyobb számmal össze Linznél, így vele egyesülve, az ellenségnek sikeresen ellent állandók. *Chmel, Regesten, 743. l.* Az együtt volt rendek ezen felszólításnak engedve, köz akarattal elhatározták, hogy a fölkelés maradjon még együtt három hónapig, ezen segedelem megérkeztét várandó, mit nekik Fridrik május 11-dikén csakugyan Nürnbergből hízegő kifejezésekben megköszön. Az országgyűlésen lévő császári biztosokhoz ez iránt intézett levelét, Geben zu Nürnberg am Freitag vor sand Pongraczn tag anno domini 1487., egész kiterjedésben közli *Kurz, Gesch. Fridr. IV. II. d. 285. l.* — A császár Lichtenstein Kristófot, Mátyás buzgó párthívét, is meg akarta nyerni és ennek következtében június 6-dikán felhatalmazta Stahremberg Kocsárdot, hogy vele fegyverszünetet köthessen. Geben zu Nürnberg am Eritag vor sandn Margareten tag anno domini 1487. *Kurz e. h. 287. l.* Stahremberget kevéssel ez után július 19-dikén ujabbán is tudósította Albert fejedelem jöveteléről, meghagyván neki, miszerint

lemmel és némelly saját költségén gyűjtött seregekkel, mintegy 3000 emberrel ¹⁾ Linzbe megérkezett augustus elején. A császár a vele kötött egyesség következtében őt saját serege főkapitányának is kinevezte ²⁾ és illő mennyiségű seregeknek kiállítása, ezek zsoldjának fizetésére a szükséges pénzüsszegek előleges kifizetése s végre minden császári várak és városok kapuinak kinyitása mellett saját személyére nézve évenként 10,000 rajnai forint fizetésére, 200 lovasnak mint tisztelgő őrseregnek körülte tartására s a háború folyama alatt Yps városának átengedésére kötelezte magát ³⁾. Azonban mind e mellett az új fővezér Linzbe érkeztekor itt a parancsainak súlyt adni nem tudó Fridrik fonák eljárása s a felső-osztrákhoni előjárók, nevezetesen a császári helyettes Flans érsek és a fővezér Stahremberg Kocsárd közt támadott zetlenségek miatt ⁴⁾

vele egyesülve kövessen el mindent az ellenség viszonyomására. Geben zu Nürnberg am Phincstag vor sannd Maria Magdalentag anno domini 1487. *Kurz e. h.* 288. l.

¹⁾ *Hormayr, Wien, IV. d. 1. füz. 65. l. és Fessler, V. d. 418. l.*; az utolsó szerint serege 3000 főből állott.

²⁾ A szász-meissenai rendek ezzel nem voltak megelégedve s e miatt fejedelmöknek szemrehányást is tettek; a herczeg azzal mentegeté magát hogy a Mátyás ellen már előbb is adott segedelem tekintetéből kerülhetetlen Mátyást más oldalról elfoglalni, és hogy saját tartományai biztosítása tekintetéből a brandenburgi határgróffal szövötközött. Az országgyűlési irományok szerint *Langenn, Herzog Albrecht der Beherzte, 155. l.*

³⁾ A herczeg kinevezéséről szóló oklevél *Langenn e. h.*

⁴⁾ Stahremberg ugyan mindent elkövetett a császár parancsainak foganatosítására, de semmire sem tudta menni, az önző salzburgi érsek a különben is kiszívott tartomány minden véderejét egyedül saját birtokainak, különösen Steyer városának oltalmára kívánta fordítani, sőt a földesura nagy hatalmában és sikeres pártfogásában bizó mondott város az országgyűlésileg reája rótt hadi adónak fizetését is egyenesen megtagadta. *Preuenhuber e. h. 141. l.* Mi Stahrembergnek annyival nehezebben esett, mivel a részrehajló császár mindenekről Flans által reá nézve nem kedvezőleg értesítve és erőlyesebb föllépte miatt ennek makacssága iránti vádját elhíve, május 19-dikén kemény kifejezésekben intette meg őt az érsek iránti engedelmességre. Geben zu Nürnberg am sambstag nach Sannd

sem pénzt sem sereget nem talált ¹⁾, úgy hogy Albert itt újra kénytelen volt 30,000 forintot a zsoldjok kifizetését zajosabban sürgető katonák közt a magáéból kiosztogatni ²⁾. A császár későbbi segédelmében bízva mind a mellett Albert mint a német birodalom segédcapatjai és a császár fővezére Mátyásnak már augustus 9-dikén ünnepélyesen hadat izent, sőt az általa bírt védtartományokra nézve maga részéről is az engedelmességet felmondta ³⁾. Erre Mátyás Bécs-Ujvárosban augustus 15-dikén kelt válaszában igen mérsékelt kifejezésekben figyelmeztette a szász fejedelmet, hogy ő a német birodalom ellen nem folytat háborút, hanem egyedül és kikötőleg Fridrik mint osztrák fejedelem ellen, ki őt mindenfélekép ingerelte és szavát több ízben megszegte. Bővebben kívánta ő ügyének igazságát a választófejedelmek előtt kifejtetni, de még kihallgattatást sem nyerhetett tőlök, mintha ők az istent képviselnék, ő pedig az ördög volna; bár néha maga a mindenható az ördöggel is szóba ereszkedik. Ez után átment azon barátságos jó indulatra, mellyel Albert iránt mindig viseltetett és a mellynek következtében köztök eddigelő a legjobb egyetértés divatozott ⁴⁾. A szász fejedelem állása épen nem volt kedvező. Nem elég hogy Linzbe érkeztekor semmi hadi készleteket nem talált, de még későbbi felszólításai is mind Felső-Osztrákhonban mind a császárnál egészen siker nélkül maradtak. A nemesség azzal mentegette magát, hogy a császártól nem segíttetve vég elpusztulása elkerülésére kénytelen volt Mátyással megbékélni, a városok azzal, hogy

Sophien tag anno domini 1487. *Kurz e. h.* 282. l. — Steyer városa egyébiránt mind végig vitézül oltalmazta magát és azért Fridrikől szép kiváltságokat is nyert, mellyek oklevelesen tudva nem volnának, ha az okmányokat *Rauch* összeszedve ki nem adja. *Script. Rer. Aust. III. d. 351. és köv. l.*

¹⁾ *Langenn e. h.* és Albert levele augustus 31-dikéről csak ugyan ott 160. l.

²⁾ *Fessler e. h., Häberlin, VII. d. 404. l.*

³⁾ *Langenn e. h. 156. l.*

⁴⁾ *Ugyanő ugyanott 157. l.*

magokat oltalom nélkül nem hagyhatják¹⁾. A várnagyok segedelmet nem kapva és a hűségökre bízott erősségek oltalmához minden reménységöket elvesztve, ezeknek kulcsait Albertnek átküldötték, magokat minden további felelet terhétől fölmentetni kérvén. Henrik münsterbergi herczeg ajánlkozott egy zsoldos csapat kiállítására, ha az erre megkivántató költséggel elláttatik; de a császár nem küldött pénzt, sőt mi több Albertnek több levelére nem is válaszolt²⁾. Ennek a császártól vett utasításhoz képest Bécs-Ujváros átadását kellett volna akadályoztatni, azonban a leírt körülmények közt lehetetlen volt; ügyekezett ugyan a fővezér legalább a feladás határidejének meghosszabbítását eszközölni, de ez természetesen nem sikerült³⁾. Fridrik ezért egy későbbi levelében keményebb kifejezésekben támadta meg őt, egyenesen hanyagsággal vádolván és felszólítván hogy, miután különben is Mátyás túlnyomó erejének megfelelni nem képes, sok zsoldossal ne terhelje seregét, mi sok költséget okozhatna, de mégis a többi veszélyeztetett helységet ügyekezék megmenteni⁴⁾.

Ezen méltatlan eljárás a szász fejedelemnek, ki magát minden ellene gördített vádak ellen könnyen igazolhatta⁵⁾, annál nehezebben esett, mivel ő minden segédforrásai csokélysege mellett a táborozást csakhamar hadizenő levele után megindította s ez által Mátyásnak azon szemrehányásra adott alkalmat, miszerint ez előbb történt, hogysesem ő a hadizenetet megkaphatta volna. „Lássa kiki, úgy mond Mátyás ez iránt augustus 18-dikán írt levelében, mi jognál és alkalomnál fogva történhetett ez; ha a magyarok

1) Albertnek a császárhoz intézett tudósítása augustus 25-dikéről. *Langenn e. h. 158. l.*

2) Albert levele a császárhoz october 7-dikéről. *Langenn e. h. 165. l.*

3) Albert levele csakugyan a császárhoz augustus 16-dikéről. *Langenn e. h. 159. l.*

4) A császár levele augustus 29-dikéről. *Langenn e. h. 160. l.*

5) Albert levele a császárhoz Enneből augustus 31-dikéről. *Langenn e. h. 159. l.*

tettek volna illyesmit, az egész birodalomban beszélnének róla ¹⁾." A szász fejedelem Mátyásnak ezen szemrehányására augustus 26-dikán válaszolván, ugyanezen levélben érinti azon észrevételeket is, mellyeket hadizenő levélére tett volt. „A felséged eljárását eddigelő a császár, és ezért felséged irányában mellőzvé, csak azt vagyok kénytelen megjegyezni, hogy mind azt, mit most teszek, csupán engedelmességből teszem a császár, a német választók és más fejedelmek iránt, kik a nürnbergi országgyűlésen a birodalom javának s a német nemzet becsületének és tekintélyének fentartására felséged ellen háborút rendeltek, miután a császárnak minden birtokai a német birodalom kiegészítő részét alkotják.“ Az ellenségeskedések igen jókori megindítására nézve megjegyzi: „miszerint annak idejében az igazság itt is kitünendik, mert ő e részben úgy mint minden másban úgy járt el, hogy magát becsülettel igazolhassa.“ Mind e mellett Albert megemlékezett azon barátságos viszonyról, mellyben állott hajdan a magyarok királyával. A császár és birodalom iránti kötelesség nem törölhetette el egészen azon idők emlékezetét, mellyekben Mátyás, ha talán inkább országglási tekintetekből mint szívéből, több jelét adta Albert iránti jóindulatának. Azért különben élesebb tartalmu levelét így fejezte be: „Felséged, reménylem, meg lesz győződve, hogy én később lettem volna felségednek szolgálatot tenni, mint ellene így föllépni; mert nem kételkedem abban, hogy ezen háború a császár ő felségének, a keresztyén hitnek, a német nemzetnek és az egész birodalomnak kárt hozand, mi rám mint a szent birodalom egyik tagjára nézve igen fájdalmas“ ²⁾.

Mihelyt Mátyás arról tudósíttatott, hogy Albert némelly seregekkel Linzből kivonulván, a táborozást meg szándékozik indítani, főként felső-osztrákhoni hódításait fenyegetve, a különben is posványos vidéke miatt katonái egész-

¹⁾ Mátyás levele Albert szász fejedelemhez augustus 18-dikáról. *Langenn e. h.* 157. l.

²⁾ *Langenn e. h.* 158. l.

ségének nem igen kedvező Bécs-Ujvárost elhagyja és seregeit több felé osztván, az ellenségnek erélyesen ellentállani készült. Sergej újtokban több városokat szorítottak feladásra. Így meghódoltak a seitensteini, waldensteini, ernsthofeni erősségek az Ens mellett ¹⁾; megadta magát Aich ²⁾ és Rohrbach ³⁾. Ezen utolsó helyet szándékozott a szász fejedelem mindenképp visszavenni és utjában Tettauer sánczait megvívni. Sergej mindenfélé, mintha ellenséges földön volnának, rémitő pusztításokat tettek ⁴⁾. Rohrbach jól oltalmazta magát, mire Albert seregének egy részét itt hátra hagyván ⁵⁾ és kapitánya Wolfersdorfer Gozza által a zwettli apátot minden engedelmességtől a magyarok iránt eltiltván s tanácskozás végett Kremsbe a közelebbi szombatra meghivatván ⁶⁾, ezen utolsó város segítségére sietett; utjában Ypset elfoglalta ⁷⁾ és Stájerország felé nyomúlt. Kis-Martont, Gréczet, Bruckot, Weidhofot több más városokkal együtt megerősítette ⁸⁾. A király ennek hallására a hideglelős Beatrixot Bécsben hagyván, az általa is igen

¹⁾ *Chron. Cill. Nro. 3. Annal. Styriae, III. d. 165. l., Haug, Ung. Chron. 61. l.*

²⁾ A *Tampeck* nemes urak adták ezt által. Fridrik levele Stahremberghez Speyerből december 18-dikáról 1486. *Kurznael e. h. 289. l.*, mellyben meghagyja neki, hogy ezen bűnösöket ítéltesse el vagy tartsa fogva további határozatig.

³⁾ *Preuenhuber e. h. 139. l.*

⁴⁾ Sz. Florián kolostorában harmad napig tanyáztak és mindent elpusztítottak. Egy régi idevaló kéziratból előadja *Kurz e. h. 186. l.* — A császári zsoldosok már előbb is igen sok kárt tettek volt, mint kitetszik a császárnak Stahremberg Kocsárd főkapitányához még martius 4-dikén (Geben zu Dinkelspühl am Sonntag Invocavit in der Fasten anno domini 1487.) intézett parancsából, hogy a kammeri császári urodalom jobbágyait a katonák zsarolásai ellen oltalmazza.

⁵⁾ *Preuenhuber, 140. l.*

⁶⁾ Datum Crems feria tertia post nativitatem b. Mariae Virginis (september 11-dikén) 1487. *Linck, Annal. Claravall. II. d. 287. l.*

⁷⁾ *Linck, II. d. 282. l.*

⁸⁾ *Fessler e. h.*

becsült ¹⁾ új császári vezér elébe indult. Utjában a neustadtiak megínt hűséget esküdtek kezébe. Egy ragályos nyavalya, melly a városból táborába is elhatott, sok katonájának okozott halált. Utjában tudta meg, hogy Albert herczeg sergeivel magát St.-Pölten felé vonta. Ide is elébe sietett a király, és a két fél közt történtek is némelly csatázások változó szerencsével. A negai várat a magyarok igen nagyon szorongatván és parancsnoka Berneck annak tovább tartására magát elégtelennek nyilvánítván, a szász herczeg elhatározta magát ennek segítségére sietni. A megszálló sereget véletlenül megtámadja s nyakas ellentállás után megveri; az egész nap folyt ütközetben sok előkelő magyar vesztí életét és a győztesnek sikerül a várat új katonasággal, eleséggel egy darab időre ellátni ²⁾. Azonban mind

¹⁾ Müller, *Reichstags-Theat.* III. d. 145. l. és Fessler e. h. — Albert egy ízben Mátyás előtt elvádoltatván hogy róla illetlen kifejezésekben nyilatkozott volna, a nélkül hogy maga mentegetésébe ereszkednék, azt jegyzé meg, hogy ő nem szóval hanem fegyverrel szokott versengeni. Ezen felelet a lovagias királynak igen megtetszett. Braun, *Monathl. Auszug aus der sächs. Gesch.* V. füz. 68. l. Később saját tapasztalásából ismerkedvén meg a szász fejedelem vitészségével és vezéri tehetségeivel, azt mondá ezeket az ellenségben is becsülni tudó király: „Egyedül ő képes nekem ellentállani; ha ő nincs, Németország szívében vernék közelebbről tábort.“ Glaffay, *Kern d. Sachs. Gesch.* 104. l. és több mások. Ha ezen mondatok niocsenek is kellőleg bizonyítva, a két fejedelem ismeretes jellemével igen egyeznek. Langenn e. h. 173. l.

²⁾ Ezen győzedelméről tudósította Albert a császárt september 24-dikén. Langenn e. h. 190. l. — De Linck, *Annal. Claravall. e. h.* emlékezik Fridrik seregének egy fényes győzedelméről, de annak sem helyét sem idejét nem határozza meg. Ezt így elfogadják mind *Pubitschka e. h.* IX. d. 373. l., mind *Engel e. h.* Mi nem gondoltuk ezen csatát külön felszámítandónak, hanem azt a Negau alattval egynek tartjuk. Fessler e. h. 419. l. ezen *de Linck* által említett győzedelmét Albertnek az osztrák sergeknek Bonfin által említett és mindjárt bővebben előadandó megveretésével összehozalván, azt jegyzi meg, hogy csak a két sereg elővédje csapott össze, és hogy Albert minden, a csatában nyert előnyök mellett kénytelen volt visszavonulni, mivel főseregét Mátyás körülfogással fenyegette.

e mellett a vár sokáig nem tudta magát tartani és egyezés mellett kénytelen lón kapuit megnyitni ¹⁾). Egy más alkalommal St.-Pölten szomszédságában ütött össze a két sereg. A csata mind két részről a legnagyobb elkeseredéssel folyt, az eredmény igen sokáig kétséges maradt; végre azonban még is a németek kénytelenek voltak a csatátért a magyaroknak átengedni. Mind két részről sokan estek el, és nem csekély volt a megsebesültek és elfogottak száma ²⁾).

Mind a két versengő fejedelem tisztelettel viseltetett egymás iránt, mindegyik tartott a másiknak vezéri tehetőségétől és egyik úgy mint a másik kétségesnek tartá a tusa eredményét. Így könnyen történt a dolognak alkudozásokra utasítása. Mátyás tette az első lépést, még szeptember 14-dikén kelt levelében ohajtását egy személyes összejövettel nézve közte és Albert közt nem homályosan jelentvén ki ³⁾).

A királyt hihetõleg főként a császár alattomos merkedései is birták ezen ajánlatra. Ez ugyanis idő közben megint Inspruckban megfordulván, tyroli öröködését betegeskedõ rokona, a schweitziai segítségével a velenceiek ellen dicsõségesen harczolt ⁴⁾, és a Roveredo ⁵⁾ melletti ütközet után ⁶⁾, — mellyben a híres San-Severino Robert ⁷⁾

¹⁾ *Unrest, Chron. Austr. Hahndl e. h. 717. l.*

²⁾ *Bonfin, IV. tis. VIII. könyv, 479. l.*

³⁾ *Langenn e. h. 160. l.* — Hibásan állítja *Fessler e. h.*, hogy Albert tette az első lépést.

⁴⁾ Ennek igen bő leírása megvan *Frehernél e. h. II. d. 215. l.*

⁵⁾ *Müller, Schweitz. V. d. 305. l.*; *Roveretto Sanuto, Duché di Venezia Muratorinál Script. Rer. Ital. XXII. d. 1242. l.*

⁶⁾ *Sanuto*, ki egyébiránt ezen ütközetrõl röviden emlékezik, azt *e. h. május 30-dikára, Sismondi, XI. d. 319. l.*, *Navagiero 1195. l.*, *Petri Bembi, Rer. Venet. Lib. I. p. 8.* és *Spiegel der Ehren 968. l.* utalva, augusztus 9-dikére 1487. teszi.

⁷⁾ Ez egyike volt Olaszország legjobb vezéreinek, de igen nehéz természetû, kemény és büszke; azért egész Olaszországgal összeveszvéen és rokonától a milánói fejedelemtõl (õ maga a híres Sforza Ferencnek testvére volt) semmit sem várhatván, végre velencei szolgálatba lépett. *Müller e. h. V. d. 303. l.*

is életét veszté ¹⁾, — velők megbékélt ²⁾ Zsigmond történetű halála esetére biztosítandó, ezen alkalmat ügyesen tudá használni arra, hogy Victorin münsterbergi herceget, a zagoriai grófot, és némelly osztrák nagyokat Mátyástól elpártolásra bírjon. Ezeknek hitszegését jószágaik elkobzásával büntette a felboszantott király; különösen Victorin és a zagoriai gróf bővebb megfenyítését Both Andrásra és Székely Jakabra bízta. Az egyik elfoglalta Tótországban azon birtokokat, mellyekért Victorin egy pár évvel ezelőtt átengedte volt Troppant és Frankensteint ³⁾, a másik némelly gyalog csapatokkal és 500 lovassal azon urodalmakat, mellyeket a zagoriai gróf és testvérei Zágráb megyében bírtak ⁴⁾. Hogy pedig ezen pártítás titkos szerzőjével is éreztesse roszul számított működéseinek kedvetlen következményeit, seregének egy részét kiterjesztette Alsó-Stájerország, Kraina és Kärnthenbe, melly majd pusztítva majd hódítva borította el ezen tartományokat, míg azoknak lealázott rendei kegyelméhez nem folyamodtak, mire nékiek békét adott ⁵⁾. Egyszersmind szükségesnek látta a német választó-fejedelmek előtt a császár egész eljárását irányában keményebb kifejezésekben felvilágosítani és ez által, ha lehet, a többi birodalmi segedelem küldését gátolni ⁶⁾.

¹⁾ *Sanuto, Sismondi, Müller e. h.* — Futás közben az Etsch hidjára tolongó nép alatt ez összetörvén, San-Severino nehéz lovával és vasas készülékével a vízbe esett és magán segíteni nem tudván, abba fuladt. *Müller e. h.*

²⁾ November 13-dikán. *Sanuto e. h. 1243. l.*

³⁾ Ezen csere 1484. körül történt. — Victorin ez után vejéhez Kázmér tescheni fejedelemhez vonta magát és ott 1500-ban halt meg. *Ens, Oppaland, I. d. 85. l.*

⁴⁾ *Bonfin e. h. 470. l.* és *Dufresne, Illyr. 174. l.*

⁵⁾ *Bonfin e. h. Haas. Fessler, V. d. 418. l.*

⁶⁾ Mátyás leveleit a választókhöz nem bírjuk, de bírjuk Fridrikét a magyarai érsekhez és választóhoz, mellyben ezt értesíti, hogy levelet, valamint a Mátyáséit is, mellyet neki s a többi választóknak írt, és ő most vele közlött, vette. Erre ő kénytelen megjegyezni, miszerint ő Mátyást az ozmán háborúban soha sem gátolta, mint ezt a magyarok királya állítja, sőt mindig kész volt volna őt ezen ügye-

Alig esett Albertnek tudtára Mátyás ohajtása személyes összejövetelök iránt, ezen alkalmat annyival inkább megragadta, mivel a kedvetlenség közte s Fridrik közt napról napra mind inkább s inkább megrögzött. A császár igen éles kifejezésekben unszolta őt, hogy valahára tegyen valamit és óvja magát a szégyentől. Ez a két fél közt igen élénk levelezésre adott alkalmat, mellyben Albert a zsoldosok egy részének, mellynek gyöngesége és a táborozás fáradalmi eltűrésére alkalmatlansága miatt hasznát venni nem lehet, és a melly e szerint ok nélkül huzza a fizetést, elbocsátását, sőt, ha nála alkalmasabb vezért talál, mostani állomásáróli lemondását ajánlja. Szeretett volna ő egy hirtelen becsapással a magyar földre a háborúnak más fordulatot adni; de a császár őt sem pénzzel sem katonasággal segíteni nem akarta, ő pedig seregével e nélkül erre igen gyenge volt; a várakat és erősségeket elégséges katonasággal ellátván, alig maradt 5000 embere. Ezen csekély erővel, melly alig tette egy ötöd részét a Mátyásénak, a magyarok előnyomulását gátolni tudta a herczeg; de a császárnak meglegedését és méltánylását megnyerni nem volt képes¹⁾. Illy körülmények közt, miután a császár időről időre tett ígéreteit nem teljesítette, a katonaság elmaradt és jó darabig a vezér által saját erszényéből fizetett²⁾ zsoldja miatt zúgolódni kezdett, Albert ezen napról napra inkább bonyolodó állásából kifejlődésének fegyver általi eszközölhetése iránt kétségbe esett, és becsületének megtartására, a Fridrik dolgainak némi helyre állítására egyedüli módnak látta a barátságos alkudozást, mellyet megint személyes összejövetelében Mátyással reménylhete czélsze-

kezeteiben segíteni, de általa mindenféleképp boszantott és most is minden igaz ok nélkül fegyveresen támadtatott meg. Geben zu Norimberg am samstag nach Sand Symon und Judas der heiligen zwölfpotentag (november 3-dikán) 1487. Müller, Reichstags-Theat. III. d. 147. l.

¹⁾ Langenn e. h. 160. és köv. l.

²⁾ Ezt nyilván mondja Albert a császárhoz augustus 14-dikén intézett tudósításában. Langenn e. h. 166. l.

rően megindíthatónak. Azért levelének vételével azonnal följelentette az egész dolgot a császárnak, egyszersmind pedig a magyar királyhoz intézett levelében mindjárt a helyet is kijelölte, hol személyesen összejöhetnének. Fridrik őt minden alkudozástól komolyan eltiltotta, miután a magyar király őket csak ámítani szándékozik ¹⁾. Mátyás pedig a személyes összejövételre kitűzött helylyel és még inkább a kitűzés módjával nem lévén megelégedve, nem minden élesség nélkül jegyezte meg, hogy egy meissenai fejedelemhez nem illik a magyar királylyal rendelkezni ²⁾. Az ellenségeskedések újra megindultak. A magyarok királya a Duna partján szándékozott felvonulni főserégével és az Ensen feljüli Osztrákhonba rontani, Albert pedig Felső-Stájerhon nemességét felszólította ugyan hogy ennek gátlására keljen föl és egész erejével jöjjön hozzá Rottemondba ³⁾; de némelly osztrák nagyokkal egyetértőleg nem hagyott fel az ügynek alkudozás utján elintézése iránt terveivel ⁴⁾, bár Fridrik ez iránti tilalmát november 3-dikán megújította volt ⁵⁾. Mindenek előtt az admonti apát és Weitmüler Benus karlsteini vágróf igen régi barátjának közbevetésére ⁶⁾ october 14-dikén egy rövid fegyverszünetet kötött, melly szerint a biztosok közelebbi összejövételében fog a hely és nap elhatározatni, hol és mellyen Mátyás és Albert a további alkudozások végett személyesen összejönnek; addig a feleknek új megszállásokat tenni nem szabad, de a régiek folytatása megengedtetik ⁷⁾. Már octo-

¹⁾ A császár levele Nürnbergből october 7-dikéről. *Langenn e. h.* 166. l.

²⁾ „Quoniam non est Romanorum, így fejezi be ez iránt írt levelét, ab inimicis consilia capere.“ *Langenn e. h.*

³⁾ Albert felszólítása october 24-dikéről. *Langenn e. h.* 167. l.

⁴⁾ *Fugger, Spiegel d. Ehren*, 971. l.

⁵⁾ *Langenn e. h.* 168. l.

⁶⁾ Mátyás levele october 28-dikáról. *Langenn e. h.*

⁷⁾ Egy illy czimű oklevél után: Original der Artikel von 14. Oct. 1487. *Langenn e. h.* 168. l.

ber 27-dikén 1487. ¹⁾ a fegyverszünet megint Weitmüller Benusnak, de már mint Ulászló cseh király meghatalmazottjának ²⁾, ki úgy látszik idő közben Fridrikkel kibékült ³⁾, közbenjárása mellett meghosszabbított 14 nappal

¹⁾ Sz. Gál napjára teszi *Preuenhuber 141. l.*, october 16-dikára, mi egyre megy, *Annal. Duc. Styriae, III. d. 580. l.* és *Julius Caesar, VI. 261. l.*

²⁾ *Engel e. h., de Linck, Annal. Caravall. e. h., Pubitschka IX. d. 373. l.*

³⁾ Hogy megbékélt Ulászló a császárral, ezen közbenjárásból nyilvános; de miként és milly föltételek alatt, nem tudjuk. — Még az előbbi év végével igen tüzesen készült ellene és e végett atyjától is kért segédelmet. A felső-osztrák rendeket felszólította, hogy tegyék magokat az ő pártfogása alá. *Preuenhuber, 136. és 146. l.* De Fridrik eltöltötte ettől őket Speierből február 11-dikén 1487. *Kurz, Gesch. Friedr. IV. II. d. 184. l.* — A császár azonban ezen kedvetlenség barátságos elintézését ohajtotta, és erre a király is kész volt, de a következő föltételek alatt: 1-ször. A római király választásában történt elmellőztetéséért fizetessék le a törvényes büntetés azaz 500 márka ezüstben. — 2-szor. Tétessék Ulászló bizonyossá, hogy ezen elmellőrés Csehországnak szabadalmaiban és jogaiban nem lesz sérelmére. — 3-szor. Erre nézve ígértessék meg, hogy soha többé nem történik választás Csehország egyenes befolyása nélkül. — 4-szer. A cseh királyok jövedőre oldoztassanak fel a személyes hódolás terhétől, valamint — 5-ször, azon köteleztetés-től is, hogy a római királyt koronáztatása alkalmával Rómába kísérik akár személyesen, akár követségeik által. Még azt is tudjuk, hogy a választó-fejedelmeknek a két utolsó pont ellen volt főként észrevételök, mint kitészik egy levelöknek mintájából, melyet említ *Hübertin, Allg. Deutsche Gesch. VII. d. 478. l.* Megvagnak továbbá a választó-fejedelmeknek az iránt kelt levelei, hogy Miksa király választásában a cseh király kirekesztése nem szántszándékkal történt, ígervén hogy, ha ez jövedőre meg találna történni, az 500 márka ezüst büntetést minden vonogatás nélkül leteszik; megvan Ulászlónak az iránt adott írománya, miszerint a büntetés pénz iránti követelésétől az úttal eláll és Miksát római királynak elismeri. De mind ezen írományok később időről valók, a pfalzi választó-fejedelmé aprilis 6-dikán, a szász választóé május 21-dikén 1489., az Heidelbergen, ez Torgauban kelt. Ezt közli *Lünig, Reichs- Arch. Pars Gen. Cont. II. 296. l.* — *Goldast, Erbfolg. in Ung. und Böhmen 235. l.* (és *Append. 67. szám a.*), és alkalmasint utána 1489-ről nap és hely nélkül *Lünig e. h. Pars Spec. Abth. I. 237.*

szent Katalin-nap utánig (december 9-dikéig) ¹⁾; egyszersmind elhatározatott, hogy a felek, különösen Mátyás St.-Pöltenben, Albert pedig Mölkben november végével jelenjenek meg és az után egy meghatározandó helyen a két város közt kezdjék meg személyes értekezéseiket a vég béke iránt, mind ezen helyek bátorságosítása iránt egyaránt rendelkezvén. Mátyás a meghatározott napon meg is jelent St.-Pöltenben. Azonban Albert nem jelenhetett meg, de egy hízelgő levelében elmaradásának elégséges okát adá és a királynak csak egy napi türelméért esenge. Ez igen kegyes válaszában nyilvánítá, miszerint jó indulatának bebizonyítására kész három nap is várakozni ²⁾. Albert megérkezéssel Märgendorfnál vagy Markersdorfbán jött össze a két fejedelmi fővezér, és az egyesség főpontjait megállapította. Kölcsönös és őszinte tisztelettel járult egymáshoz a két bajnok és hosszas beszélgetés, értekeződség után még sokkal nagyobbval vált el egymástól ³⁾. Ennek következté-

l., más helyt *Pars Spec. Cont. I. Fortsets. 1. 90. l.* Frankfurt, 1489. előadja a választók által együtt illy értelemben kiadott levelet; azonban *Häberlin e. h.* és *Glaffay, Gesch. v. Böhm. 402. l.* nem ok nélkül gyanttják, hogy Goldast maga húzta a többi választó-fejedelmek leveleit egybe. Az Ulászló említett levele június 16-dikáról, Prag am Dienstag nach h. Veittag 1489., megvan *Lünignél e. h. Pars. Gen. Cont. II. 296. l.* Ugy látszik, hogy ezek iránt az alkudozások már előbb jöttek némelly eredményre Fridrik és Ulászló közt.

¹⁾ Orbán napjáig azaz május 25-dikéig 1488. *Annal. Duc. Styriae, III. d. 580. l.*, *Julius Caesar* és *Preuenhuber e. h.* Erről tudósítja Spanobsky Miklós, Mátyásnak gmündti kapitánya a zwettli apátot in festo Martini (november 11-dikén) 1487. *De Linck, Annal. Claravall. II. d. 282. l.* Ugyanazon apátot tudósítja ezen kötésről Zwettl városa is. Datum Zwettl Dominica ante Elisabetham (november 18-dikén) 1487. *Ugyanaz ugyanott 283. l.* Ezen utolsó szerint a fegyverszünet kezdendő volt szombaton azaz november 16-dikán és tartandó november 26-dikáig (usque feriam secundam post Catharinae), mely idő alatt a vég béke is tanácskozás alá vétetik.

²⁾ Mátyás levele St.-Pölten november 30-dikán. *Langenn e. h. 172. l.*

³⁾ *De Linck, Annal. Claravall. II. d. 282. l.* — A sátorban magokra minden alkalmatlan tanúkat eltávolítva sokáig és csöndesen

ben a megkötött béke híre mindenfelé közönségesen elterjedt és köz örömmel fogadtaték; de ez még most a két nemzetnek nem volt megadva ¹⁾.

A két háborús fél biztosai ez után St.-Pöltenben ²⁾ jöttek össze s a fejedelmek által előre megalapított fő elvek szerint december 12-dikén a következő pontokban egyeztek meg ³⁾. 1-ször. A császár és a király a köztök fenforgó kérdések elítélését a most uralkodó pápára vagy ennek közbejövő halála esetére törvényes utódjára bizzák. Ha ez Mátyásra nézve kedvezőleg határoz: a német rendek a császárnak, ha ezen végzésnek engedelmességni nem akarna, segédelmet nem adnak. Ellenben ha az ítélet a császárnak talán kedvezni: Magyarország egyházi és világi nagyai, a morvák és schlesieniek, a rácz fejedelem, az oláh vajda, szóval a magyar koronának semmi jobbágysai vagy alattvalói sem segítik Mátyást, a mennyiben magát az ítéletnek

beszélgetvén, mulatván, ez a semmi neszt nem halló kisérletnek féltelmet okozott és azért a tilalom ellen is berontott; de csudálkozásukra barátságosan kezet fogva találták a két hőst. *Müller, Reichstags-Theat. III. d. 150. l.*

¹⁾ Mátyás ezen idő tájban nevezte ki Osztrákhonban Neuhaus Jánost vicecusornak. *De Linck e. h.*

²⁾ *Tichtel* szerint *Diarium Rauchnál II. d. 555. l.*, mit elfogad *Engel is e. h. 414. l.*, ezen alkudozások is Markersdorffban tartattak; *de Linck* szerint pedig *Annal. Claravall. II. d. 282. l.* Albert szász herczeg Molkben, Mátyás St.-Pöltenben tartózkodott. Azonban mind Mátyás maga mind Albert szász herczeg azon oklevelekben, mellyek mellett a két fél biztosai által kidolgozott pontokat december 16-dikán megerősítik és a mellyekre alább még bővebben visszajövünk, nyilván mondják, hogy ezen tanácskozások St.-Pöltenben tartattak. *Langenn e. h. 542. l. Oklevéltár, DCCLXI. sz.*

³⁾ Ezen fegyverszünet pontjait röviden előadja *Pray, Hist. Reg. 480. l.* egy hiteles másából, mellyet Varasdon Konczer György és Paksi József abalgabírák 1756-ban február 12-dikén készfettek. Bővebben ismerjük azokat Mátyásnak és Albert szász herczegnek megerősítő leveleiből december 16-dikáról, mellyekről mindjárt bővebben. Has. *Granville bíbornok irományait e. h. 26. l.* — *De Roo* annak megkötését 297. l. csak általánosan decemberre teszi; telre *Bonfin, IV. tiz. VIII. könyv, 470. l.*

önként alája nem vetné. Mind azon németországi fejedelmek és városok, valamint azon magyar, morva, schlesieni nagyok és városok, kik ez iránt felhíva lesznek magokat előlegesen írásban kötelezni, név szerint elősoroltatnak. — 2-szor. Miután Albert fejedelem ezen egyesség megkötésére elégséges felhatalmazással a császár részéről nem bír, Orbán-napjához nyolczad napig vagy június 1-sejéig a császár helybenhagyását megszerzi; mit ha eszközölni nem tudna, ezen egész szerződés ereje megszűnik. — 3-szor. Hogy az apostoli székek az ügy elítélésére elég ideje maradjon, a fegyverszünet a következő 1488-dik évi július 2-dikáig, sőt ha a szükség úgy hozná magával, september 1-sejéig kiterjesztetik. Azonban a pápa még ezután is ítélhet egész november 1-sejéig; de ha határozatával eddig sem készül el, bírósága egészen megszűnik és a fegyver határoz. — 4-szer. Minden, nem csak a jelen hanem az előbbi fegyverszünet ideje alatt történt vagy még történhető kicsapongásokat, csendrontásokat a két fél által kinevezendő biztosok, vagy ha ezek magok közt megegyezni nem tudnának, Weitmüler Benus mint közbenjáró, vagy a bajor fejedelmek közül az, kit ő kijelölend, intézik el, és a két rész vezérei kötelesek a hozandó határozatok fogadtatását kölcsönös egyetértéssel eszközölni, egyszersmind a vétkeseknek találándókat megbüntetni. — 5-ször. Osztrákhonban, Stájerországban és Kärnthenben mind a császár mind Mátyás különkülön tekintélyes parancsnokokat neveznek ki, kik a felek oda való jobbágyai közt támadható minden kölcsönös kérdéseket egyetértőleg ítéljenek el; mit ha tenni elmulasztának, a panaszos félnek fenmaradt ügyét az ellenfél fejedelme vagy annak helyettese elé vinni, sőt ha itt sem tudna elégtételt eszközölni, azt akármely más úton megszerezni ezen fegyverszünet minden sérelme nélkül. — 6-szor. A Dunán csak két helyen vámoztathatnak meg a hajók, az egyikken a császár, a másikon Mátyás részéről, még pedig úgy, hogy egy helyen több ne vétesék mint a másikon. — 7-szer. A Duna s minden köz utak a kereskedők és a két fél alattvalói számára szabadon nyit-

tassanak meg és az illető vámok lefizetése után ezeken mindenki bátorságba helyeztessék. — 8-szor. Az egyházi hatóságok minden ügyeiket épen úgy folytatják ez után is mint eddigelő s ebben sem egyik sem másik fél által nem gátoltatnak. — 9-szer. Mátyásnak az Ens mellett új erősségeket emelni tilos, de a már megkezdettek béfejezése megengedtetik. — 10-szer. Sem Mátyásnak a császár, sem ennek amaz alattvalóit elcsábítani vagy különös pártfogása alá venni nem szabad. — 11-szer. A zsoldosok kicsapongásainak, zsarolásainak gátlására mindegyik fél 300 lovast, 200 gyalogot állít ki és saját zsoldjában tart, kik St.-Pölten, Eggenburg, Mölk és Krems városaiban vegyesen és hasonló számmal lesznek elosztva. — 12-szer. A foglyok mind két részről szabadon bocsáttatnak. — 13-szor. Salzburg, Passau és Flans János a fegyverszünetbe foglaltatnak. — 14-szer. A dunai vámok jövedelmei a két fél közt megoszlanak, a többi jövedelmet mindenik fél a maga birtokában kirekesztőleg szedi, de még is magát ezekre nézve a régi bévett szokáshoz alkalmaztatja ¹⁾).

Ezen egységbe több olly pontok foglaltattak, melyek Mátyásnak nem lehettek kedve szerint; nevezetesen hogy sok áldozattal tett hódításainak igazsága felett az ítéletet az iránta elejé től fogva nem kedvező indulatot mutatott pápára bizza, erre egész esztendeig várjon, addig ezen tartományok jövedelmeinek nagy részét a császárral megoszsa, főként pedig hogy személyes ellenségét a hitetlen Flanst ezen békébe foglalja. Azonban családjában támadott kedvetlenségei, a folytonos háboruzás fáradalmainak unalma ²⁾ s több más, előttünk titokban maradt körülmények annyira kívánatossá tették rá nézve a békét, hogy mind ezen tekinteteken magát túltéve, már december 16-dikán

¹⁾ Engel e. h. — Bonfin e. h., Pray, Annal. IV. d. 296. l. és Katona e. h. ezen fegyverszünetről csak melleleg emlékeznek.

²⁾ Gebhardi, Gesch. v. Ung. II. d. 208. l. azt véli, hogy Mátyás egészségének romcsolt állapota tette előtte a békét kívánatossá; azonban annak nincs nyoma az egykorú írónknál, hogy Mátyás ekkor beteges állapotban volt volna.

St.-Pöltenben ünnepélyesen megerősítette a tanácsnokai által megállapított szerződést ¹⁾. Ugyanaz nap és ugyanott erősítette meg azt Albert szász herczeg is ²⁾. Több baj volt Fridrik császárral. Albert szász fejedelem idő közben nem szűnt meg őt a dolog békés elintézésének elhatározására felszólítani. „Én ugyan, így szól egyik utolsó ez iránt írt levelében, kész volnék Fölségednek kívánságait és parancsait mindenben követni, ha lehetséges volna. Fölségednek tartományaiban úgy állanak a dolgok, hogy nem tehetem azt, mit gyenge belátásom szerint legüdvösebbnek vélek, hanem kénytelen vagyok Fölséged és tartományai javát előmozdítani, mint a körülmények megengedik. Igen szeretném magam is ez ügyet béfejezni minden alkudozások nélkül, miután ezeknek magam sem vagyok barátja. Igen kívánatos volna, hogy azok, kik Fölségednek illy eljárást tanácsolnak, itt volnának és ezen kedvetlen ügyben Fölséged kívánságát mélyebb belátásuk szerint teljesítenék; én részemről kész volnék őket ügyekezeteikben véremmel és vagyonommal segíteni“ ³⁾. Ez után seregének szomorú

1) Német nyelven erősítette meg magát a szerződést, annak minden egyes pontjait elősorolván. Datum zu Sanct Pölten am Sonntag nach Lucie anno domini 1487. Egész kiterjedésben közli azt *Langenn e. h. 543. l.* Ugyanaz nap adott ki diák nyelven nyílt levél alakban egy okmányt saját aláírása alatt, mellyben királyi szavára kötelezé magát ezen tárgyban a pápa ítéletének fídi tisztelettel elfogadására és mind azoknak vonakodás és ellenzés nélküli teljesítésére, mik abban foglaltatni fognak. Datum in Sancto hippolyto Oppido Ducatus nostri Austrie, Die dominico proximo post festum beate lucie virginis et Martiris, anno domini 1487. *Langenn e. h. 542. l.* E szerint helytelen *Fessler* azon gyanítása *e. h. 420. l.*, hogy Mátyás nem fogadta el ezen szerződési javaslatot és így az minden eredmény nélkül maradt.

2) Datum in Sancto Hyppolito Oppido Ducatus Austrie die dominico proximo post festum beate Lucie Virginis. Anno domini 1487. *Oklevéltár, DCCLXI. sz.*

3) Albert előbbi tapasztalásából ismerte Fridrik udvarának állását. Már 1483-ban azt írta neki egyik biztosa, kit egy szivén fekvő tárgy előmozdítása végett a császárhoz küldött volt: „It az udvarnál pénz és ajándék nélkül mit sem lehet eszközölni.“ Főként egy

állítását eleven színekkel festvén megjegyzi, hogy pénze nincs, a zsoldosoknak sokkal tartozik és azért tőlök sok méltatlanságot kénytelen szenvedni ¹⁾). Ennek következtében a császár külön követő Harras által megengedte fejedelmi fővezérének, hogy az a magyar királylyal alkudozásokba bocsátkozzék. De az általa megállapított elvek, úgy látszik, ellenkeztek nem csak az idő közben megkötött szerződéssel, hanem Albert nézeteivel is. Azért ez a császárhoz intézett válaszában azt mondja, hogy már azt, miben egyszer megegyezett, becsülettel nem változtathatja meg, de tovább is úgy fogja az ügyet elintézni, hogy abból se a császárra se önmagára szégyen és csúfság ne háramoljék ²⁾).

Bár a st.-pölteni szerződés, tekintve a körülményeket, sokkal kedvezőbb volt a császárra mint Mátyásra nézve, ennek felsőbbségét a csataterén azzal semmikép sem érezteté, tekintélyét semmikép sem csorbitá: ő nem volt azzal megelégedve, valószínűleg azért is, mivel ezen időben a pápával kedvetlenségbe jött volt ³⁾), és így tartott annak reá nézve nem igen kedvező ítéletétől. Valószínűleg ennek köszönheti eredetét egy, kevéssel ez után csak ugyan Mátyás és Albert helybenhagyásával ezen előbbi egyezés mellőzésével kötött fegyverszünet, melly szerint mind a két fél megszüntet minden ellenségeskedést a jövő pünkösdig;

bizonyos Praschnick élt vissza a rövid látású Fridriknél befolyásával illy megvesztegetések következtében. „Praschnicknak, így folytatta azért a mondott biztos tudósítását, határtalan hatalma van a császárnál; mind az, mit ő előmozdít, bizonyosan megtörténik, a többi tanácsnokok mind félnek tőle; a melly ügyet ő egyszer pártolása alá veszen, abba ellenkezőleg szólani nem mernek.“ Flehinger biztosnak levele Alberthez. *Langenn e. h. 170. l.*

¹⁾ „Ich habe kein Geld und bin den Dienstleuten schuldig; einer schilt mich, der andere will mich schlagen, der dritte will mich erstecken, und kann euer Gnad denken, wie ich euch diene.“ Albert herczeg fölterjesztésének fogalmazásából *Langenn e. h. 169. 170. l.*

²⁾ *Langenn e. h. 170. l.*

³⁾ *Müller, Reichstags-Theat. II. d. 122. l.*

a meghódított Alsó-Osziprákhont megtartja Mátyás minden fejedelmi jogokkal és jövedelmekkel, míg a császár által az 1479-ben kötött békéből folyó tetemes követeléseire s az újabb hadi költségekre nézve ki nem elégítetik; ha idő közben meg találna halni, ezen tartomány a császárra és örököseire visszaesik; addig is az egyházi és világi nagyok, a nemesség, a városok és minden lakosok megtartatnak ősi szabadalmaikban és szokásaikban; a Mátyás és Fridrik közt eddigelő kötött és valósággal életbe lépett több egyezések megmaradnak tovább is a magok erejében, és így Fridriknek ezután is szabadságában álland a magyar királyi cím használása ¹⁾.

Ezen újabb pontokban mind a két fél megnyugodott; Fridrik azért, mivel fiának Miksának igen meggyűlt volt baja Németalföldön saját alattvalóival ²⁾, és ez az ő figyelmét is különösen igényelte; Mátyás azért, mivel fiávali tervei már most nyugodalmat kívántak. Mind e mellett sem ezen fegyverszünetet sem az előbbieket a felek nem tartották meg szorosan. Albert emberei Simon-Juda napján (october 28-dikán), és így már az első fegyverszünet megkötése után vívták meg Nussberget ³⁾; az utolsó fegyver-

¹⁾ Müller, *Reichstags-Theat.* II. d. 145. és 151. l., *de Linck, Annal. Claravall. e. h.*, *Unrest, Chron. Austr. Hahnndl Script. Austr.* II. d. 728. l., *Fabricius, Origines Sax.* VII. könyv, 54. l., *Gerard. de Roo.* X. könyv, 513. l. így adják elő a Mátyás és Albert közt kötött fegyverszünet föltételeit, és ez bírta *Fessler*t arra hogy *V. d. 480. l.* ezen fegyverszünetet egészen megkülönböztesse a st.-pöltenitől. Annyi bizonyos, hogy ezen utolsó soha életbe nem lépttetett és a felek közt többé szó nem volt a köztöki ügynek a pápa ítélete alá bocsátásáról. Főként ezen körülmények tekintetéből gondoltuk *Fessler* ebbeli véleményét elfogadhatónak, kivévén a napot, melyre ő ezen újabb fegyverszünet megkötését teszi, t. i. december 12-dikét, mert, mint feljebb látók, a st.-pölteni békeszerződés kötött meg ezen napon és Mátyás által csak december 16-dikán erősített meg.

²⁾ Engel, *Gesch. d. ung. Reichs*, III. d. 415. l.

³⁾ *Unrest e. h.* 729. l.

szünettel nem gondolva, már ennek is megkötése után foglalták el Mátyás sergei Guttensteint és Kis-Martont ¹⁾.

A tetemesb hadi működések azonban még is megszűntek, és míg Albert Nürnbergbe ment a német országgyűlésre, ott a császár részéről méltányló elismerés helyett méltatlanságot szenvedendő, Mátyás személyére nézve Bécsbe ment, hol már előbb is megfordult volt ²⁾. Itt adott december 25-dikén az utolsó időkben iránta mutatott hűségéért és ragaszkodásaért St.-Pölten városának címert és engedelmet, hogy minden alkalommal veres viasszal élhessen ³⁾. Innen kívánta szemmel tartani Albert szász herceg működéseit Fridriknél a kötött szerződés megerősítése iránt, és ezen nyugnapokat használni természetes fia ügyének előmozdítására és családjának a magyar trónoni megalapítására, melly már darab időtől fogva minden ügyekezetének fő irányát alkotta, s most különösen a milánói udvarral

¹⁾ Ezt Mátyásnak szemére veti Albert szász fejedelem egy In-spruchban február 4-dikén 1488. kelt levelében, melyben őt felszólítja, hagyna fel ezzel, damit solches Thun als für unbillig in dem heiligen Reiche und Andern Enden, dem friedlichen Anstand zum Abbruch, euer Gnaden zu Schimpf und mir zum Schaden nicht erschalle. *Langenn e. h. 177. l.* Albert levelében Kis-Marton megrohanásáról szól; de hogy azt Mátyás egység utján vette által, annak idejében meglátjuk.

²⁾ Itt vette el november 11-dikén Fejér vármegyétől Erdélyben Volkán helységét, mint a segesvári egyház birtokát és csatolta Segesvár székhez, azt egészen hatósága alá vetvén. Datum in arce nostra Vieniensi in festo beati Martini episcopi et Confessoris anno domini 1487. *Eder, Observ. in Felmer. 230. l.*

³⁾ Geben zu Wienn am Erichtag in der heiligen Weichnachtsfeiern Nach Christi unseres herrn geburd 1487. *Mayer, Dreyzehn Urkunden über die Verpfändung von St.-Pölten und Mautern an den König Mathias Corvinus, 21. l.* Kevés napokkal az után újabb jeleit adta ezen város iránti kegyeinek azon számos károk és kedvetlenségek tekintetéből, mellyeket az utolsó táborozásban, főként pedig most közelebbtről a kebelében támadott tűz által szenvedett, azt egy új hidvámossal ajándékozván meg. Geben zu Wienn an Mitwoch nach sand Erhardstag (januar 14-dikén) nach cristi unsers lieben herren gepurde 1488. *Mayer, e. h. 22. l.*

szerencsésen folytatott alkudozások következtében rá nézve újabb ingert nyert.

A legérdemesebb és legmélyebb belátású főpapok, zászlósok, főurak és nemesek, kik fölemeltetésüket a sötétségből vagy kétséget nem szenvedő érdemeiknek vagy a király különös kegyelmének köszönheték, több ízben tanácsláknak neki és kérék őt, hogy még éltében neveztetné ki és fogadtatná el örökösének természetes fiát, az elmebeli tehetségei, kedveltető módja és szép magaviselete által olly sok reménységgel biztató Corvin Jánost, azon esetre, ha Beatrix őt nem ajándékozna meg férfi magzattal; de a királyné és Szapolyai István, mind ketten a főhatalom után ásitozva és számos párthíveik által támogatva, mindent elkövetének ennek gátlására, Mátyás pedig vonakodék még a nemzet becsületérzését és a törvényes születés iránti tiszteletét megsérteni ¹⁾. A mit fiától a törvény és nemzeti érzés megtagadott, azt neki magának jövődre hatalmas gazdagsága által kellett volna megszerezni; ezen tekintetből átadá neki a legnevezetesebb várakat, és várnagyait hűségére megesküdteté ²⁾, különösen pedig Schlesien-

1) Optabant et a nobis instanter petebant, ut Illustrissimum filium nostrum Joannem Corvinum Ducem Slesiae etc. ex nunc, et nobis adhunc viventibus pro nostro succesore et eorum futuro domino et Rege eligendi et nominandi ipsis facultatem concederemus, — — — sed nos consentire noluimus, quia ipsa Domina Regina in huius electionem consentire noluit. — — — Efficere voluimus, quod praefatus filius noster, quem Regna subditique nostri, ut praemisimus in futurum Regem et Dominum, successoremque nostrum expecebant, Dominam Regiam ex nunc in matrem adoptaret stb. Mathiae Instructio pro Praeposito Posoniensi ad Ducem Calabriae. *Kováchichndi Script. Min. I. d. 344. l.*

2) Hoc autem verosimile, imo quasi certum, quod is post mortem Regiae Majestatis etiam absque praesenti electione se Regem faceret, quia nemo ipso in Regno tunc erit potentior, nam etiam in praesentiarum plurimas Arces, pluresque Civitates in Regno haberet, ac omnes Castellani et Praefecti tam Arcium quam Civitatum, et hi eidem fideliter juramenta praestant, qui Thesaurum tenent, et insuper non solum militia, sed universum etiam Regnum plurimum ipsum amaret, et ei afficeretur; accedit quod omnes Praelatos, et om-

ben több fejedelem birodalmait szerzé meg számára vétel vagy csere, egyezés ¹⁾ vagy elkobzás által. Kinevezé őt előbb lipcsei, majd troppai, végre tótországi hercegnek ²⁾. Így szerzette meg már jóval előbb Konrád ölsi hercegtől számára fejedelemségét ³⁾; így foglalta el részére még 1479-ben a ratibori hercegséget; így vette által még 1480-ban a leobschützt Jánostól ⁴⁾; így cserélte be 1484 körül Victorin hercegtől Troppant és Frankensteint némmely tótországi urodalmakért ⁵⁾; most közelebbről Felső-Schlesien országos kapitánya Bielik János a két oppelni fejedelmet Jánost és Miklóst elfogatta, a király pedig csak ugyan fiát nevezte ki oppelni fejedelemnek ⁶⁾. Több bajt okozott itt János sagani herceg bódult magaviselete, ki ellen a királynak végre is erőhatalommal kelle föllépni, mi-ből egy véres, a király hadi erejének nagyobb részét igénybe vevő háború fejlődött ki, mint annak idejében bővebben meglátjuk; mi Mátyásnak annyival nehezebben esett, mivel ezen birtokokon és nevezetesen a freystadti és glogai hercegségekbeni öröködésén Sagani János halála után épült nagy részint a nagy-váradi püspök által Milanóban eszközölt házassági szerződés Corvin részére, mely ugyanott november 25-dikén íratott alá ⁷⁾. E szerint

nes fere Barones genitor ejus creavit, et quasi de stercore eos omnes erexit, et omnibus insuper aliis benefecit, qui omnes, vel saltem major et sanior pars illi propter patris merita et beneficia adhaereret, nemo enim ex his discretus ingratitudeis notari, et damnari vellet, militia etiam tota ad eum concurreret, sicque etiam invita Reginali Majestate se Dominum et Regem postea faceret. Mátyás király említett utasítása e. h. 349. l.

1) Pénzfizetés mellett. *Manlius Hoffmannál*, I. d. 1. rész, 400. l.

2) *Palma*, II. d. 416. l.

3) *Fessler*, V. d. 422. l.

4) *Engel e. h.* III. d. 415. l.

5) *Bonfin e. h.*

6) *Engel e. h.*

7) Hibásan teszi *Fessler e. h.* 421. l. ezen szerződés kötését Bécsbe.

előre bocsáttatván, hogy már Fontana Ferenczcel, mint Mátyás király megbizottjával, a házasság Mátyás király fia Corvin János herceg és a most uralkodó milanói fejedelem Galeazzo János nővére Bianca Mária hercegnő közt elvégeztetett volt, megjegyeztetik, miszerint ennek következtében mind Mátyás mind Corvin János saját aláírásuk mellett meghatalmazták János váradi püspököt a házassági szerződés megkötésére s az ünnepélyes eljegyzés eszközésére, minek következtében a mondott püspök több, e végett meghívott előkelő tanúk előtt két, nagy becsű kövekkel ékesített gyűrű átnyújtásával az eljegyzést valósággal megtette. E mellett az egyező felek a következő pontokat alapították meg köz akarattal: a menyasszony 100,000 aranyat kész pénzben, 40,000-et mindenféle drágaságokban és 10,000-et köntösökben és mindenféle házi eszközökben hozand magával, mellyek egy év mulva magával a fejedelmi arával voltak átadandók. Másfelől Mátyás és fia Corvin János kötelezik magokat ezen tetemes menyasszonyi ajándék egyszerrei visszafizetésére, mihelyt maga a hercegasszony, annak halála után pedig gyermekei vagy más örökösei által felszólíttatnak, mi mint reményleni lehet soha sem történik meg, egyszersmind ezen összeg bátorságára lekötik az osztrák főhercezséget, a hunyadi grófságot, a munkácsi hercezséget Debreczen helységével és minden tartozandóságával, a gyulai, maróti, garai, cserepi és tószegi urodalmakat, Turóc vármegyét a szklabinai grófsággal, Árva és Liptó vármegyéket a likavai és árvai várakkal, e mellett Schlesienben az oppelni, leobschützi, tosti és ratibori hercezségeket és a saganiban az örökdedést. Ezen szerződés Mátyás általi megerősítésének hat hónap alatti eszközésére kötelezi magát a váradi püspök ¹⁾.

¹⁾ Ezen házassági kötlevelet Girardis Antal hites jegyző által illy bévezetéssel: In nomine domini Amen. Anno nativitatis ejusdem millesimo quadringentesimo Octuagesimo septimo. Indictione sexta, die dominico vigesimo quinto mensis Novembris, kiadva Dumontból III. d. 2. réss, 174. l. és Lünigből Cod. Ital. Dipl. III. d.

Úgy látszik, hogy egy külön, Beatrix mesterkedései miatt szoros titokban tartott szerződés szerint a váradi püspök kénytelen volt Mátyás nevében megígérni, hogy fiát még a menyekző megtörténte előtt Magyarországon örökösének fogja nyilvánítani ¹⁾.

A király ezen ügyekezetein, mellyek mellett fának illy tetemes örökséget és illy gazdag menyasszonyt kívánt szerezni, Beatrix és felekezete igen nagyon megütközött, annyival is inkább, mivel ennek hatalma s kiterjedése mellett a magyarországi örökösödés iránti titkos ígéretnek tudomására jutásában kételkednünk alig lehet; ennek következtében és valószínűleg a királynénak nem minden befolyása nélkül bocsátotta Bielik János szabadon a két oppelni herceget egy bizonyos váltsági összeg letétele mellett. Ezek szabadságukat tüstént arra használták, hogy január 9-dikén 1488. a Mátyás ellen nyilvános támadásban levő sagani herczeggel szövetséget kössenek ²⁾. Ez ugyanis még 1480-ban mind a sagani mind a glogau herczogség iránt, — mellyeknek egy részét még 1473. és 1474-ben eladván, Mátyás magához váltotta volt, más részét pedig mint

794. l. közli *Pray e. h.* és ebből *Katona, IX. d. 828. l.* Ujabbán közzé tette magából a Milanóban létező eredetiből *Chmel* a bécsi csász. akademia által kiadott *Archiv für Kunde Oesterreichischer Geschichts-Quellen, I. d. 83. l.* Ez némi, igen csekély figyelemre alig méltó olvasáskülönbséggel megegyezik Lünig és Dumont lenyomataival. — Ezen szerződésben Corvinus 14 évesnek mondatik és így 1474-ben kellett születnie s nem 1475-ben, mint *Pray, Annal. IV. d. 96. l.* állítja, *Katona e. h.* Azóban meg kell jegyeznünk, hogy itt Corvin János kora ezen kétes kifejezésekkel határoztatik meg: nunc aetatis ut dicitur annorum quatuordecim et ultra. — Mátyás fának előbb osztrák herczegnőt szánt volt és Fridrik őt e részben sokáig reménységgel kecsegtette. *Joannis Sambuci Appendix ad Ranzan.* Corvinus Jánost tréfásan Hauuskónak is nevezték. *Palma e. h. 418. l.*

¹⁾ Ezen föltételt, melly az ismeretes szerződésben nem foglaltatik, olly nyilván említi az egykorú s a Mátyás udvarában tartózkodó *Bonfin, IV. tiz. VIII. könyv,* több helyen, hogy azon kételkednünk majd nem lehetetlen.

²⁾ *Engel e. h. 416. l.*

annak idejében bővebben látók, egyenesen ennek segítségével hódította meg, — Mátyással oly egyességre lépett, hogy fiúágának kihalásával azok rá szálljanak ¹⁾; minek különben is meg kellett volna történni, mivel azok schlesieni fiúágra szabályozott vérbirtokok voltak ²⁾. Ezen egyességet azonban nem sokára megbánta és tartományait három leánya számára megtartandó, azokat a gazdag és hatalmas Henrik münsterbergi herczeg három fiához adá férjhez (január 6-dikán 1486.), egyszersmind pedig e végett összehívott alattvalóit kényszeríteni akará, hogy vejeinek hódoljanak meg. Ezek mindazáltal őt kegyetlenségei miatt nem szerették és azért nékie engedelmeskedni vonakodtak, oly szín alatt, hogy ők illy lépést törvényes fejedelmöknek Mátyásnak, kinek már előlegesen hűségesküvel le voltak kötelezve, tudta és híre nélkül nem tehetnek ³⁾. Ezen váratlan makacsságon felbosszankodva, a szenvedélyeinek parancsolni nem tudó zsarnok többeket az ellenszegülők közül elfogatott, börtönbe vettetett és éhséggel ölt meg ⁴⁾, a városba pedig cseh sereget fogadott, mellyet násza e végre küldött neki ⁵⁾. Illy kegyetlenség mellett alkalmazott fenyegetések és ígéretek által a lakosokat végre vejei öröködésének elismerésére bírta ⁶⁾. A véduri jogoknak ezen megsértését Mátyás büntetlen nem hagyhatá, s azért kénytelen vala Schlesienben háborúhoz készülni ⁷⁾. Olly szín alatt, hogy ezen tartományban némelly, a házassági szerződés alapját alkotó tárgyakat még előbb tisztába kell hoz-

¹⁾ Henel, *Annal. Siles. Sommersbergnél II. d. 362. l.*

²⁾ Henel, *Excerpt. Chron. Münsterb. Sommersbergnél I. d. 208. l.*

³⁾ Henel *eml. helyeken, Curaeus II. d. 115. l., Schickfuss IV. d. 206. l., Manlius Hoffmannál I. d. 1. rész, 397. l.*

⁴⁾ Henel *e. h., Curaeus és Schickfuss e. h. 214. l.* Az utolsó igen bőven adja elő, megjegyezvén hogy ezen szerencsétlen martalékok a város előljárói voltak.

⁵⁾ Henel, *Curaeus és Schickfuss e. h.*

⁶⁾ Lünig, *Reichs-Archiv, I. d. 583., Pray, Hist. Reg. II. d. 484. l.*

⁷⁾ Bonfin, *IV. tiz. VIII. könyv, 470. l.*

nia, a házassági szerződésnek Mátyás általi megerősítése elhalasztatott; bár ennek eszközzésére a nagyváradi püspökkel kötött szerződés értelmében megint egy új, igen fényes követség érkezett Milanóból János Antal később érsek vezérlése alatt, mellyet a király nem csak megkülönböztetéssel fogadott, hanem drága ajándékokkal terhelve bocsátott haza, egyszersmind pedig erélyes készületeket tett a ságani herczeg oktan támadásának elfojtására. Azért Schlesien kormányát az iránta hűséggel viseltető lignitzi herczegre bízta, melléje rendelvén János nagyváradi püspököt, kit a pápa elébe tett abbeli vád, miszerint a kétalakos eretnokségéhez szít, bár az alól magát egészen kitisztította volt, annyira elkedvetlenített, hogy az apostoli széktől engedelmet kére magát egy monostorba vonhatni, mit ettől meg is nyert, de Mátyás egész haláláig nem engedett meg ¹⁾. Seregének egy részét ide küldé, nagyobb részint cseh kelyhesekből állót Trinka hitök sorsosa által vezérelve; ehhez adott egy más magyar lovascsapatot Haraszti Ferencz alatt ²⁾, az egésznek vezérlését Tettauer Vilmosra bizván ³⁾. A sereg 3000 gyalogból, mellyek közt 500 fekete-seregbeli volt, és 1050 lovashól állott ⁴⁾. Valamivel később még utána küldötte Haugwitz Hanust a fekete-sereg többi részével és 3000 lovassal ⁵⁾. Ezek közt sok rácz lévén, a köz nép ezen táborozást rácz háborúnak

¹⁾ *Augustinus Olomuc.*, *Series Episc. Olomuo.* 164. l.

²⁾ Trinka és Aristius küldését említi *Bonfin*, *IV. tiz. VIII. könyv.* 470. l. és *Heltai, Krón. II. d. 241. l.* A *Tud. Gyűjt.* szerint 1823. évf. III. füz. 20. l. az aspiratiót nem szenvedő olasz Bonfin Harasztriból csinált Aristiust. Átvette tőle az elváltoztatott nevet Heltai is.

³⁾ *Bonfin* és *Heltai* Tettaueréről említést nem tesznek, azonban a schlesieni írók általjában mind őt mondják ezen táborozás fővezérének; egyébiránt ő kicsiny természetű volt, de a harcban bátor bajnok és értelmes vezér. *Manlius e. h.*

⁴⁾ *Manlius* és *Engel e. h.* együtt 6000-re, *Curaeus* és *Schickfuss e. h.* 3000-re teszik.

⁵⁾ Ezen sereg vitéz tetteit bőven leírja *Curaeus. Annal, Siles. II. d. 337. l.* *Pessina, Mars Morav. 897. l.*

is nevezte ¹⁾. A hadviseletre, valamint az Osztrákhonban még mindig szükséges zsoldosok fizetésére megkivántató költséget nagy részint a szabad királyi városoknak kelle viselni ²⁾. Az új kormányzó még a királyi seregek megérkezése előtt több schlesieni nagyokkal egyetértőleg békés uton kívánta a dolgot elintézni, kivált miután seregei némelly előnyöket nyertek ³⁾. De a saganai herczeg, kit a király tette igazolása tekintetéből már előbb Budára

¹⁾ *Manlius e. h., Gualler II. d. 975. l.*

²⁾ Mátyás levele Bártfa városához, mellyben a schlesieni háborúra és azon fizetésekre, mellyeket Brünben a cseh királynak kell tenni némelly várak váltása fejében, 600 aranyat kíván, mivel ezen terhet nékie és a többi királyi városoknak kell viselniök, és mire nézve minden visszairást egyenesen megtilt, minthogy ez úgy is sikeretlen volna és Orbán egri püspök és királyi kincstartónak már meghagyta, hogy azt mindenkép szorítsa ezen fizetésre, Datum Viennae proximo ante festum b. Mariae Virginis (september 7-dikén) 1488. megvan *Wagnernél Dipl. Comit. Sáros. 132. l.* — Mátyás király Pozsony városához január 15-dikén intézett parancsában előre bocsátván, hogy az ország jogainak visszaszerzéseért és a Fridrik császártól szenvedett sérelmek megtorlásaért folytatott hosszas háborúiban seregeinek tartása minden hitelt felülmuló költségbe telt és kerül még maig is, hogy e tekintetből az ország több lakosai ezen években már néhányszor segédpénzeket adtak, szorosan meghagyja e városnak, mellyet eddig mennyire lehetett megkimélt és e tehertől most is örömezt fölmentene, ha serege tartása majd végső szükségre nem juttatta volna, miszerint e levél vételével rögtön szedjen össze s adjon át 1000 arany forintot Orbán. egri püspöknek és kincstartójának, kit e parancsának, ha szükség, kényszerítésseli végrehajtására is megbízott. Tudatja egyszersmind a várossal, hogy ez ügyben követséggel hozzá ne járuljon, mert küldöttjeit sikeretlen fogja visszautasítani. Datum in arce nostra Viennensi feria quarta proxima ante festum beate Prisce Virginis anno domini 1488. Kiadta már *Hormayr, Wien VIII. d. 1. füz. 158. l.*, ujra közöljük mi kiegészítve e némelly olvasási eltérésekkel *Oklevéltár, DCCLXIII. sz.* — Hasonló értelemben írt csakugyan január 15-dikén Mátyás Kassa városának is. Datum Viennae feria IV. proxima ante festum beatae Priscæ virginis anno domini 1488., mint ezt említi *Kaprinai, Hung. Dipl. I. d. 228. l.*

³⁾ *Curæus és Schickfuss e. h.*

maga elébe idézett volt ¹⁾, semmi által sem engedte magát jobb gondolatokra hozatni és nyakasan megmaradt oktalán ellenszegülésében, egyenesen azt nyilvánítván, hogy alattvalói hűséggel ragaszkodnak hozzá, mást uroknak ismerni nem akarnak, és mos is önkényt tették le a hűségüket vejei részére, mi iránt némellyektől tudott is magának bizonyítványokat kicsikarni ²⁾. Tettauer is eleintén barátságosan akart mindent elintézni, azért János fejedelemmel személyesen is összejött, őt arra birandó, hogy menjen Mátyáshoz, kérjen tőle engedelmet, igérvén miszerint összejövetelég nem bántja tartományait. De a bódult fejedelem megfoghatatlan elbizottságában ³⁾ minden jobb tanácsot megvetéssel utasított el ⁴⁾. Így a magyar vezér kénytelen erőhatalomhoz nyúlni. Május 9-dikén egyenesen háborút izen a makacs védjobbágnak ⁵⁾, május 12-dikén a város alatt megjelenik és a megszállást megnyitja, de halkkal, még mindig reménylven, hogy a herczeg magába tér és az oknélküli vérontásnak véget vet ⁶⁾. Június 1-sején 260 osztrák jött a város segítségére ⁷⁾, miből azt kell gyanítanunk, hogy Fridrik kéz alatt ösztönözte János herczeget Mátyás ellen, hogy így ennek más felé dolgot adjon. Más felől június 7-dikén Tettauer táborába is érkezett 4000 magyar és ezzel a város rendes lövöldözése mindjárt el is kezdetett ⁸⁾. Június 14-dikén maga a herczeg, ki egyébiránt fővárosát a legnagyobb gonddal és nem kis ügyességgel oltalmazta, a

¹⁾ Ez ezen idézésből csak csúfot üzött, mondván: A. B. C. Nach Ofen komme ich nimmer nach. *Manlius e. h.*

²⁾ *Schickfuss e. h. 205. l.*

³⁾ Ezen elbizottságát a nászába helyezett reményén kívül alkalmasint azon tetemes pénzösszeg is okozhatta, melyet hátralévő zsoldja fejében kevéssel azelőtt a német rendtől kapott volt. *Voigt, Gesch. v. Preuss. e. h.*

⁴⁾ *Curæus, II. d. 121. l.* és *Schickfuss, IV. d. 202. l.*

⁵⁾ *Curæus e. h.* és *Schickfuss, IV. d. 208. l.*

⁶⁾ *Curæus e. h. 122. l.*

⁷⁾ *Curæus és Schickfuss e. h.*

⁸⁾ *Ugyanók ugyanott.*

megszállókat gyakori és néha szerencsés klütéseivel zaklatta, nevezetesen egy izben őket véletlen lepvén meg, nem csak sokat összevagdalt közölök, hanem két ágyujokat is elfoglalta s diadalmasan vontatta a városba¹⁾, olly ürügy alatt, hogy egy tetemes cseh segédsereg elé kell mennie, elhagyta Glogaut, egyik vejét Henrik münsterbergi herczeget hagyván hátra. Június 21-dikén a város minden oldalról körül volt fogva²⁾. A herczeg ugyan egy tetemes sereget hozott is Csehországból és azzal közelfített a városhoz, azt fölmentendő; de őt út közben Hagnál a megszállók segítségére megindult Hangwitz tökéletesen megveri s az egész sereget elszéleszti július 28-dikán³⁾. Igy azután Tettauerrel Hangwitz is egyesülvén, a megszállás új erővel megindult és már augustus 27-dikén minden sánczok elkészülének⁴⁾. September 10-dikén az első vivás megkisírtetett, de sikeretlenül, mivel Tettauer a várost kimélni akará⁵⁾. Végre azonban az éhség a városban mind inkább és inkább növekedvén és a münsterbergi herczeg is megszökvén, a szerencsétlen, más büneért lakoló város novemberben megnyitotta kapuit⁶⁾. Igy jutott Glogau hat hónapi véres ellentállás után a ma-

1) *Manlius Hoffmannál I. d. 1. rész, 398. l.*

2) *Curaeus és Schickfuss e. h.*

3) Igy adják elő ezen dolgot a schlesieni írók, nevezetesen *Curaeus e. h. 125. l.* és *Schickfuss e. h. 210. l.* Emlékezik arról *Bonfin is IV. tiz. VIII. könyv, 470 l.*, de azt Aristusnak és Trinkának tulajdonítja, azt állítván, hogy ezek Glogau alól mentek a csehek elébe; azonban általok megtámadtatva eleinte visszanyomattak és Aristus egy erdőbe kénytelenítetett vonulni, honnan véletlenül megint a győzedelmében elbizott és mitől sem tartó ellenségre rohant, azt zavarba hozta és a megint összeszedett gyalog csapataival idő közben megérkezett Trinka segítségével, ki, bár nem volt nagy kedve honfitársaival és hite sorsosaival komolyan összeütöni, mégis szégyenletében és kötelességérzéséből mindent elkövetett a győzedelemre, tökéletesen megverte.

4) *Schickfuss e. h.*

5) *Schickfuss e. h. 213. l., Curaeus e. h. 129. l.*

6) *Curaeus e. h. november 13-dikára, Schickfuss e. h. 17-dikére, Manlius e. h. 1-sejére vagy 23-dikára teszi.*

gyar király kezébe ¹⁾. Követte a főváros példáját Frey-
stadt, Sprottau, Palkovitz, Wartemberg, Geimberg, Fran-
kenstein s az egész tartomány, és csakhamar azzal együtt
letették a hódolati hitet mind Mátyásnak mind Corvin
Jánosnak ²⁾. János herceg megverettetése után mindentől
megfosztva, mindentől elhagyatva, Wohlauba vonult és
itt igen nagy szegénységben holt meg ³⁾. Ez után a király
a münsterbergi herceget a nászának adott segítség miatt
tartománya elvesztésével büntette; de ezt nékie később
(1489.) kegyelemből megint visszaadta ⁴⁾, egyszersemind
pedig János váradi püspököt, — kit a schlesieni dolgok-
ban szerzett érdemeiért évenként 7000 forintot jövedel-
mező jószágokkal ajándékozott meg ⁵⁾, mi eddig 30,000
forintra menő jövedelmeihez ⁶⁾ szép járulék volt, —
Uláslóhoz küldötte Prágába, itt panaszt teendőt a cseh
által a sagani hercegnek nyújtott segedelemre nézve. A
cseh király bebizonyította, hogy alattvalói az ő tudta és
engedelmével mint a münsterbergi herceg zsoldosai
vettek részt a háborúban; minek következtében a barát-
ság a két király közt nem zavartatott meg ⁷⁾. Igen nagy
szerencsétlenség volt Schlesienre nézve, hogy május
9-dikén 1488., ugyanaz nap, mellyen Tettauer a sagani
hercegnek háborút izent, a tartomány kormányzója, az
egyenes lelkű, szilárd jellemű Fridrik lignitzi herceg
megholt; mert ez a dolgot bizonyosan béke útján fejezte
volna be ⁸⁾. Mátyás helyette ezen tartomány kormányt

¹⁾ Henel, *Excerpt. ex Chron. Münsterb. Sommersbergnél I. d. 209. l.*, Manlius és Curaeus *e. h.*

²⁾ Curaeus *e. h.* 138. l. és Schickfuss *e. h.* 220. l. Has. Cro-
mer ezen évre és Engel. *e. h.*

³⁾ Henel *e. h.* és Curaeus 137. l.

⁴⁾ Henel *e. h.*, Pubitschka, IX. d. 377. l.

⁵⁾ Bonfin, IV. tiz. VIII. könyv, 470. l.

⁶⁾ Bonfin, IV. tiz. VII. könyv, 464. l.

⁷⁾ Bonfin *e. h.* 470. l.

⁸⁾ Henel. *e. h.* és *Annal. Siles. Sommersbergnél II. d. 365. l.* Manlius Hoffmannál I. d. 1. rész, 398. l. és Curaeus *Annal. Siles. II. d. 121. l.*

Stein Györgyre bízta, kinek erre azelőtt is nagy befolyása volt ¹⁾).

Ezen távoli háboruzásai mellett nem felejtkezett meg Mátyás Magyarország kiegészítő részeinek visszaszerzéséről. Tizennyolcz esztendővel ezelőtt állapította meg Fridrik a szent György lovag rendjét és mindig örömet mutatván bőkezűségét más rovására, azt megajándékozta a kis-martoni és fraknói urodalmakkal. Most ezeknek visszavételével fenyegette Mátyás a rendet, mellynek főmestere Siebenhírter János ennek nem akará kitenni magát és azért február 6-dikán barátságosan megegyezett vele. Az erre következett szerdán azaz ugyanazon hó 13-dikán a két vár tartozandóságaival és minden azokban találtató ágyukkal és étellel átadatott a király biztosainak, és a rend helyettök átvette Trautmansdorfot és Wartensteint Osztrákhonban, a királynak és örököseinek hűséget ígervén, ki azt megint maga és utódai nevében kegyelme felől bizonyossá tevé ²⁾).

Azalatt a Fridrikkel kötött fegyverszünet vége felé közeledett, a nélkül hogy a felek a vég békéhez közelfettek volna. Abban ugyan megegyeztek volt, hogy kötésök következtében követelik a vég béke iránti alkudozások tekintetéből Steyer városában jöjjenek össze. Fridrik e végett kedvenczét János salzburgi érseket nevezte ki követének ³⁾). Ez maga átlátta állása nehézségeit, és hogy ő, kit nem csak Mátyás hanem az egész magyar nemzet gyűlöl, személyes befolyása által a győztesektől a meggyőzött részére kedvező föltételeket nem fog eszközölhetni;

¹⁾ Henel, *Annal. Siles. e. h.*

²⁾ Az egyező levelet Datum Viennae in festo S. Dorothee Virginis et martiris anno domini 1488. a jezsuiták millestadi levéltárából diák fordításban közli Pray, *Annal. IV. dar. 197. l.* és belőle Katona, *IX. d. 867. l.* Mi adjuk azt az eredeti német nyelven, Geben zu Wienn an Mittwoch Sand Dorotheen Tag anno domini 1488. *Oklevéltár, DCCLXVI. sz.*

³⁾ Stein kézírata az 1488. évhez, Wolfersdorfer János eredeti levele szerint, *Kurz, Gesch. Friedr. IV. II. d. 188. l.*

azért a meghatározott napon nem jelent meg személyesen, hanem maga helyett megbízatásának átruházása mellett György chimseei püspököt, Schaumburg Fridrik gróf kanonokot és Graf Vilmos rastadi helyettest küldötte Steyerbe ¹⁾. Azonban Mátyásnak nem volt kedve egy szökevény alattvalója küldöttjeivel értekezni, azért megbízottjai egészen elmaradtak, és így az alkudozásokból semmi sem lett ²⁾. Később azoknak megújítását Fridriknek korával növekedő halogatási rendszere mellett gátolták a németalföldi események is. A római király ugyanis a francia király által ellene felbízott német-alföldiekkel bajoskodva, midőn Brüggében a felzendült népet lecsöndesítendő, a tömeg közé ment, ez által elfogatik (februárius 5-dikén 1488.) ³⁾. Erre a nyugtalan gentiek is újra fegyvert ragadnak ⁴⁾ és a jó formán még le nem csöndesített tartományban a háború minden felől újra kiüt. Fridrik ennek meghallására egész Németországot felszólítja fia segítségére, és ugyanazon rendek, kik, midőn gyűlölt császárfjok tartományainak védelméről volt szó akár a törökök akár

¹⁾ *Kurz e. h. 189. l. — Julius Caesar e. h., Preuenhuber e. h. és Annal. Duc. Styriae III. d. 583. l.* Flans követeit így adja elő: György chimseei püspök, Fridrik schauburgi gróf, Graf Vilmos kanonok és rastadi helytartó, és Kravath András steyeri várnagy.

²⁾ *Preuenhuber e. h. 142. l., de Linck, Annal. Claravall. II. d. 288. l., Unrest Hahnnál II. d. 735. l. és Kurz e. h.*

³⁾ Nonis Februarij *de Roo, Hist. Austr. X. könyv, 370. l.*; büjthben *Unrest, Hahnnál II. d. 728. l.* — Ezen nevezetes esemény történének ideje iránt az írók nem egyeznek meg. *A mölki évkönyv Pez Jeromosnál e. h., Arenpeck* ugyancsak *Peznél I. d. 1291. l.*, a *Chron. breve Anonymi San Petriensis* megint *Peznél II. d. 442. l.* és *Tichtel Rauchnál Script. Rer. Austr. II. d. 555. l.* még 1481-re teszik Miksa elfogatását, az utolsó nevezetesen sz. Egyed napjára vagyis september 1-sejére. Minden kétséget megszüntet e részben Miksa fogsága történeteinek írója (Rollio János) *Pez Jeromosnál II. d. 551. l.*, ki maga is jelen volt, és a Hofmár aus dem Niederland, mellyet kiadott *Hormayr, Archiv, 1812. év. 233. l.*

⁴⁾ *De Roo e. h.*

Mátyás ellen, mindenkor késedelmeskedtek, őszinte, egyenessége által szeretetre méltó és valósággal szeretett királyuk mellett minden áldozatra készek valának, a legnagyobb serénységgel megtévén mindent, mire felszólítottak. Csakhamar készen állott egy 30,000 főből álló szép sereg, mellyet maga szándékozott Németalföldre vezérelni ¹⁾, előre küldvén Albert száz fejedelmet ²⁾, kit minden aljas bánása mellett megint meg tudta nyerni. Midőn ez a Mátyással kötött fegyverszünet után nála megjelent, még maga elé sem bocsátotta, ellene tanácsnokai által fölingereltetve vagy, mint mások állítják, ennek személyes sürgetéseit az osztrák háborúra előlegezett tetemes összegek megtérítése iránt kerülni akarva ³⁾. A herczeg ezen annyira felboszankodott hogy, miután igazságos követeléseir iránt számos leveleire sem tudta kedvező választ nyerni, hirtelen és a nélkül hogy Fridriknél magát jelentette volna, oltávozott, mit ez igen nehezen vett, neki ez iránt szemrehányásokat tett és ügye elintézésének elhaladtát a németalföldi eseményekkel mentegette ⁴⁾. Albert kénytelen volt, hogy az általa fogadott zsoldosok hátralékait kifizethesse, másoktól pénzt kölcsönözni, sőt némely várait elzálogosítani ⁵⁾, és mind e mellett a császártól még az év végén sem tudta kielégíttetését eszközölni ⁶⁾. Nagy ragaszkodást Miksa személye iránt és nem kevesebb nemes lelket tanusított Albertben azon készség, mellyel minden sérelméről és keserítéséről megfelejtkezve engedett

1) *Kurz, Gesch. Friedr. IV. II. d. 190. l.*

2) *Uggyand és Pray, Annal. e. h.*

3) *Unrest, Hahnál e. h. 719. l., Fabricius, Rer. Sax. 812--814. l., Melchior Bazenus, Vita Alberti animosi ducis Sax. 61. l., Müller, Reichstags-Theat. III. d. 150. l. Has. Böittiger, Gesch. v. Sachs. I. d. 471. l. és Langenn e. h. 177. l.*

4) Fridriknek Inspruckból martius 14-dikén 1488. írt levele. *Langenn e. h. 179. l.*

5) Albert levele a császárhoz martius 29-dikéről, 1488. *Langenn e. h. 180. l.*

6) Csakugyan ennek levele a császárhoz september 21-dikéről 1488. *Langenn e. h.*

Fridrik első felszólításának a Németalföldre rendelt sereg-
gek vezérlésének elvállalása iránt ¹⁾).

A genti és brüggei események a vég béke iránti minden alkudozásnak egyszerre véget vetettek, de egyszersmind Fridrik előtt a fegyzerszünet meghosszabbítását kívánatossá sőt szükségessé is tevék. Mihez képest a császár mindjárt rendelkezett ugyan arról, hogy Albert szász fejedelem zsoldosai szolgálatában megtartassanak ²⁾; de egyszersmind míg egyfelől a felső-osztrákhoni rendeket sz. György napjára összehívta Linzbe, hogy azon esetre, ha Mátyás a fegyzerszünet kitelésével ellenségesen lépne föl ezen tartomány ellen, előre tanácskozhassanak a szükséges védintézetek felől ³⁾, úgy másfelől János salzburgi érseket felhatalmazta az Albert szász herceg által Mátyással kötött fegyzerszünet meghosszabbítására és a mennyiben lehet, a vég béke megkötésére, miről a hivatalnokokat és az egész népséget Osztrákhonban olly meghagyással tudósítja, hogy az általa megalapítandó pontokat szorosán tartsák meg ⁴⁾. Mátyás, — ki ezen tavasz kezdetével meg-

¹⁾ A császár levele martius 16-dikáról. *Langenn e. h. 189. l.*

²⁾ Fridrik Inspruckból február 16-dikán 1488. meghagyja Stahremberg Kocsárdnak, hogy az Albert szász fejedelem által elbocsátandó zsoldosokat tartsa meg szolgálatában, míg más fővezért küld. Ugyanaz nap meghagyja ugyanannak, hogy Albertnek a várakban és városokban lévő zsoldosait, kik alkalmasint csak Invo-cavit vasárnapig azaz február 23-dikáig vagynak kielégítve, tartsa együtt, mivel közelebből meghatalmazottat küld hozzájuk, velők egyezkedendőket. Mind a két levelet említi *Chmel, Regest. 753. l.*; az utolsót közli *Kurz e. h. II. d. 291. l.* — Február 17-dikén ugyancsak Inspruckból meghagyja Fridrik a kremsirieknek, hogy az Albert által elbocsátandó zsoldosokat fogadják fel és fordítsák városuk oltalmára *Rauch, Script. III. d. 349 l.* Ezen zsoldosok azonban mégis békételenkedni kezdettek, mint kitetszik Fridriknek a salzburgi érsekhez intézett több rendbeli leveleiből, február 5., martius 1., július 16-dikáról és a salzburgi főpapnak február 26-dikán kelt jelentéséből *Kursnál II. d. 292—296. l.*

³⁾ Inspruckból martius 26-dikán 1488. *Chmel, Regest. 761. l.*

⁴⁾ Stuttgartból aprilis 5-dikén 1488. *Chmel. e. h. 755. l.*

fordult habár igen rövid időre Budán is ¹⁾, — maga részéről sem idegenkedett attól schlesieni dolgai miatt. Azért a császárnak ez iránt hozzá küldött követjét Rötzben jól fogadta, a fegyverszünet meghosszabbításában Vasas sz. Péter napjáig vagyis augustus 1-sejéig ²⁾ megagyezett.

¹⁾ Ezen utját említi *Bonfin* is *e. h.*; de van annak okleveles nyoma is. Február 25-dikén Budáról parancsolta meg a budai káptalannak hogy Nagy-Lúcsei Ferenczet és Szent-Erzsébeti Forster György leányát Annát, az említett Forster György és neje Csapi Ilona által részökre örökbe vallott szent-erzsébeti várba és számos megnevezett somogy megyei helységek fele részébe, valamint az azokban létező királyi jogba törvényesen igtassa be. Datum Bude in festo beati Mathie Apostoli Anno domini 1488. *Oklevéltár, DCCLXVIII. sz.* A beigtatás minden ellenmondás nélkül megtörtént a budai káptalannak martius 19-dikén kelt tudósítása szerint *Oklevéltár, DCCLXIX. sz.* — Mátyás budai mulatása igen rövid volt, mert már aprilis 16-dján Besztercze városa s kerülete lakosainak panaszára, — miszerint a kebelökbeli mesterembereket és kereskedőket régi szabadságaik ellenére áruiknak darabonként és más szomszéd mezővárosokban heti vásárokon mostansban elkezdettek tiltani, — Bécsből parancsolja meg Báthori István országbíró s erdélyi vajdának, alvajdának és utódaiknak, hogy a nevezett panaszlókat említett jogukban, Vásárhely mezőváros kivételével, minden más mezővárosokban oltalmazzák és megtartsák. Datum in arce civitatis Viennensis feria quarta proxima post Dominicam Quasimodo anno domini 1488. *Oklevéltár, DCCLXX. sz.* — Ugyanaz nap az erdélyi fejevári püspök helyettesének, kit már az előbbi években komolyan eltiltott, hogy a Besztercze városi és kerületbeli lakosokat világi ügyekben maga elébe ne idéztesse, ki azonban mint az említett lakosok panaszából értesült, e tilalmat meg nem tartva, azokat törvénytelen idéztetéseivel háborgatja és sokszorososan terheli, megint Bécsből a legkeményebben megparancsolja, miszerint ezt tenni többé semmi szín alatt ne merje; e levele által egyszersmind javadalmaik elvesztése alatt meghagyja az említett kerületbeli dékánoknak és lelkészeknek, hogy neki e részben ne engedelmeskedjenek és parancsára senkit meg ne idézzenek. Datum in arce nostra Viennensi feria quarta proxima post Dominicam Quasimodo, anno domini 1488. *Oklevéltár, DCCLXXI. sz.* — Ha Mátyásnak rötzi mulatása, mellyről mindjárt bővebben szólunk, martius végére vagy aprilis elejére esik, mi igen valószínű, úgy Budán mulatása alig tarthatott egy hónapnál tovább.

²⁾ *Pray, Annal. IV. d. 198. l.* és utána *Fessler e. h. V. d. 425. l.* — Mátyás rötzi mulatásának nyoma van egy, bizonyos

Azalatt a felső-osztrákhoni rendek Fridrik meghívása szerint nem Linzben ugyan, hanem Steyervárosában összejöttek és itt tanácskozásukat megnyitották azon módok felett, mellyek által a tartomány mostani kedvetlen állásán se gíteni lehessen, és miután Fridrik távolléte s hanyagsága miatt rólok egészen megfelejtkezni látszott, abban állapotok meg, hogy ők magok gondoskodnak a magyarok királyávali kibékülésökről és ennek tekintetéből mindenek előtt a már vége felé járó fegyverszünet meghosszabbítását kísértik meg eszközölni Mátyásnál. A császári helytartó János érsek a Fridriktől közelebről vett és feljebb említett utasítás nyomán, miután abban, hogy ő maga neve alatt indítson Mátyással újabb alkudozásokat, módot nem látott, szándékukat helyesli és előbbi követei a steyeri parancsnokkal ¹⁾ rendelést vesznek Steyerben összejönni és a magyarokkal alkudozni. Mátyás cancellárját a váradi püspököt küldötte Tettaner sáncaiba ²⁾, ki itt a magyar vezérekkel egyetértőleg hosszabb alkudozások következtében a felső-osztrákhoni rendek követivel megegyezett, hogy a fegyverszünet úrnapiáig 1489. hosszabbíttassék meg, de a rendek ezért 9000 aranyat fizessenek a királynak ³⁾. Ezen egyesség pontjai kevéssel ezután (september 22-dikén) Bécsben hitelesítették némelly osztrák nagyok

Kálmán nevű barátának apátjához martius 21-dikén írt levelében is, mellyben ezt tudósítja arról, hogy Mátyás királyt Rötben várják, azért Pulka helységének ide 100 mérő zabot kell szállítani és halas tavaiban teiemes halászatok tartatnak. Datum ad S. Bernardum anno domini 1488. feria sexta in die Sancti Benedicti. *De Linck e. h.* 287. l.

¹⁾ *Kurz e. h.* 192. l. — *Preuenhuber e. h.* 142. l. csak a chimsei püspököt és Schaumburg Fridrik grófot említi.

²⁾ *Preuenhuber e. h.*

³⁾ *A steini* kézirati évkönyv szerint *Kurz e. h.* 191. l. — Ezen összeg megígéréscről Fridrik két levelében emlékezik rosszalólag; az egyik kelt Wormsban november 23-dikán *Chmel, Regest.* 759. l., a másik Ulmban december 9-dikén (Gebén zu Ulm am Erltag nach unserr Heben Frawntag Conceptionis anno domini 1488.) *Kurz, II. d.* 297. l.

által, melly alkalommal a salzburgi érsek személyesen meghuntyászokodva engedelmet kért előbbi urától és vele kibékéllett. A fegyverszünet meghosszabbítása iránt kelt ezen okmányban a felső-osztrákhoni rendek által fizetendő ússzegről, valószínűleg az irántoki kiméletességből, nincsen emlékezet ¹⁾. Fridrik örökös tartományai alattvalóit az általa előidézett ellenség ellen védeni ugyan nem volt képes; de minden tehetetlensége mellett nehezen esett neki és tölök rosz néven vette, hogy magokon úgy segítettek mint tudtak és mint a nyomasztó körülmények engedték. Azért meg is szidta őket. Mátyásnak pénzt adni, azt mondja leveleiben, nem egyéb mint az ellenségnek új életerőt nyúj-

¹⁾ A mit *Preuenhuber* és utána *Kurz e. h.* a *steyeri* és *Tettauer* sáncai alkudozások iránt illy körülményesen adnak elő és a mit támogatnak Fridriknek mindjárt említendő levelei, ennek elhallgatásával egy Bécsben tartott gyűlésről beszélik más írók, mellyen maga a salzburgi érsek is jelen volt és a királyljal kibékéltetett volna. *Hansitz, II. d. 537. l., Zanner, Kronik von Salzburg III. d. 208. l. — Az Annal. Styriae III. d. 583. l.* és utána *Julius Caesar e. h.* hasonlóan mondják hogy Mátyás a salzburgi érseknek *St.-Pöltenben* (úgy mint mi mondottuk *Steyerben*) meg nem jelenésén megindúlva, új összejövettel rendelt Bécsbe, hol az érseknek személyesen megjelenni és magát megalázni kelle, és a hol történt ezen fegyverszünet kiterjesztése. Hogy János érsek végre magát Mátyás előtt megalázta, tőle engedelmet kért a fegyverszünet meghosszabbítása mellett, kitetszik az *Ensen* alóli rendek egy leveléből *Pez Bernátnál Cod. Dipl. Hist. III. d. 425. l., Kurz, Gesch. Friedr. IV. II d. 190. l. — Huber* is említ *154. l.* egy levelet, mellyben némelly osztrák egyházi és világi rendek *elismerek*, hogy azon fegyverszünet, mellyet *Albert szász herczeg* mint a császár és a német birodalom főkapitánya Mátyással kötött, és a melly nyolczad nappal *Orbán* napja utánig volt tartandó, de később a salzburgi érsek mint császári biztos és meghatalmazott közbenjárására *szent Egyed* napjáig terjesztetett ki, csak ugyan az említett érsek alázatos kérésére a királynál ez által a közelebbi úrnapijáig megint kiterjesztetett ugyanazon föltételek alatt, mellyek mellett azt *Albert herczeg* megkötötte, és az érsek *szent Egyed* napjáig kiterjesztette volt. *Wien Montag Sanct Maurizitag 1488. Has. Lünig, Cod. Germ. Dipl. II. d. 583. l.*, ki ezen levelet egész kiterjedésében adja.

tani; mire nézve őket el is tiltja ezen összeg fizetésétől¹⁾. Azonban, úgy látszik, erre a rendek nem hajtottak, tanácsosabbnak tartván ezen összeg letételével a háború nyomorúságait megváltani. Az ez által még inkább fölingerelt császár arra büntette őket, hogy neki is fizessenek ugyan annyit²⁾. A káintheniektől hasonló tettökért 16,000 forintot zsarolt³⁾.

Több külföldi követségek köszöntötték meg Mátyást újabb bécsi mulatása alatt. Ezek közt voltak a schweiczi szövetség meghatalmazottjai, a gransoni, marteni és nancyi híres diadalmasok részéről, Mátyásnak, ki a hatalmas osztrák fejedelemséget, régi megrögzött ellenségek, meghódította és szövetségöket a milánói fejedelemmel kibékeltette⁴⁾, tiszteletöket megteendő, és tőle tartományaiban kereskedelmi kedvezményeket eszközöndök — mert a havasok egyszerű lakosainak, megismerkedve a gazdag Burgund kényelmeivel s fényezésével, már szükségök kezdé lenni a pénzre, — vagy a szolgálat- és segédszövetséget, melyet Mátyás a vitéz nemzetséggel már előbb kötött volt, megújítandók. Ezen követek Felső-Osztrákhonban egy magas állású tisztviselő által⁵⁾ erőhatalommal megtámadtattak, letartóztattak, leveleiktől és meghatalmazásaiktól megfosztattak volt. Mátyás a hozzá küldött követeken és ezek által rajta magán a nemzetek törvénye megszegésével, legázolásával elkövetett méltatlanság miatt a felső-osztrákhoni rendektől tüstént elégtételt sürgetett, még pedig nem kevesebben, mint a megsértő tisztviselőnek Oberheimernek kiadásában, az erőszak elkövetésében részt vett minden czinkosával együtt, és 200,000 forint birságban; megtagadás esetében seregének megjelenésével fenyegetvén őket, mely

1) Előbb említett leveleinek másodikában. *Kurz, II. d. 297. l.*

2) Geben zu Insprugg am Montag nach sannd Paulstag Conversionis (január 26-dikán) anno domini 1489. *Kurz e. h.* egészen közli, említi *Chmel, Regest. 762. l.*

3) *Unrest e. h. 638. és 685. l.*

4) 1487-ben. *Müller, Gesch. d. schweits. Eidgen. V. d. 310. l.*

5) *Kurz e. h. II. d. 194. l.* őt csak osztrákhoni közönségek nemesnek mondja.

urodalmaikból maga szerzendi meg az elégtételt ¹⁾. Miként szakadt vége ezen kedvetlen ügynek, adatok hiányában megmondani nem tudjuk; azon körülmény azonban, hogy annak további nyomát nem találjuk és Mátyás az elégtételt többé nem sürgette, igen valószínűvé teszi annak barátságos uton még pedig Mátyás megelégedésével elintézését ²⁾.

György landshuti bajor fejedelem követsége által védelmet kért a királytól János pfaltzi gróf és augsburgi püspök részére a császár ellen, ki a bajor herczeg említett védenczének Zollern Fridrik strassburgi dékányt tette volt ellenébe. E mellett ezen követek arról is tudósíták Mátyást, hogy a császár keserítésére urok a burgani vidéket osztrák főherczeg és tyroli gróf Zsigmondtól, Fridrik magtalan rokonától ³⁾, zálogképen magához vette, Albert fejedelem, a bölc, Regensburgot a bajor birtokkal megint egyesítette s mi több, nem régiben Inspruckban Zsigmond főherczeg helybenhagyása mellett Kunegundát, a császár kegyteljes leányát, ennek tudta nélkül sőt akarata ellen feleségül vette, még Tyrolt is Zsigmond halála után menyasszonyi ajándékkul magának ígértetvén ⁴⁾ és a kedves hölgyet mind-

¹⁾ A levél augustus 31-dikéről 1488. megvan *de Lincknél Annal. Claravall. II. d. 288. l.*

²⁾ *Fessler e. h. 426. l.* azt véli, hogy a rendek valószínűleg a császár emberét kiadni nem merték, de a reájok mért pénzbeli büntetést megfizették; mert Mátyás következmény nélkül nem fenyegetőzött és szavának ura tudott lenni. — *Kurz* szerint *e. h.* Miksa király vetette magát közbe s egyenlítette ki a dolgot. Ő ugyanis Rohrbach Zsigmondot küldötte ki, hogy némelly kedvetlenségeket atyja a császár és Oberheimer Otmár közt igazítson el. A levél, mellyben ezen Rohrbachot és a reá bízott ügyet Stahremberg Kocsárdnak ajánlja, *Geben zu Frankfurt am Samstag nach sand Alexien tag (július 18-dikán) anno 1488., megvan Kurznál e. h. 300. l.*

³⁾ *Fessler, V. d. 426. l.* helytelenül mondja Zsigmondot Fridrik fivérének.

⁴⁾ *Adelarsreiter, Annal. Boicae Gentis II. d. 204 és 205. l., Kurz e. h. 187. l. Has. Müller, Gesch. d. Schweiz. Eidg. V. dar. 312. l.*

járt magával Münchenbe vivén. Mellyekre nézve a háború újabb kiütése esetére a király a bajor herczegnek tetteges segedelmére épen olly bizonyosan számot tarthat, mint ők számítanak a királyéra azon esetre, ha Fridrik visszajövetelével rajtok bosszút kívánna állani ¹⁾).

Kázmár lengyel és Ulászló cseh királyok követei ²⁾ emezt kívánták tovább is fölmenteni azon már a váradi püspök által Prágában kérdésbe hozott gyanú alól, mintha ő segedelmet küldött volna a glogai herczegnek. Azt állíták ők, hogy a rendhez szokni semmikép sem akaró kelyhesek mindennek okai, hogy a zsoldja után élő cseh katonaságot nem lehet tartóztatni, hogy egy szolgálatból a másikba ne menjen, mihelyt több zsoldot vagy nagyobb zsákmányra reményt nyer ³⁾).

Miután ezen tárgy Prágában a váradi püspök által már egy izben barátságosan el volt intézve, a két király ezen követségének más titkos czélja is lehetett. Nem minden alap nélkül gyaníthatni, hogy annak Mátyás közellítését János muszka főherczeghez kellett volna gátolni. Ez ugyanis még 1487-ben a teveri nagyherczegség meghódítása után írt Mátyásnak. „Már elkezdtem a háborút Kázmérral, úgy mond levelében, mert a teveri fejedelem neki szövetségese; az én helytartóim több helyeket elfoglaltak Lithvania szélein és Mengli Glaris khán akaratom teljesítésében Kázmér birtokait fegyverrel és tűzzel pusztítja. Segíts tehát, mint megegyeztünk vala.“ — Mátyás

¹⁾ *Adelsreiter, Annal. Boicae Gentis II. d. 205. l. — Spondanus, Annal. Eccl. II. d. 458. l.*, ki szerint Fridrik ezen leányát Mahomedhez akarta férjhez adni, az alkudozás hat évig folyt a föl-tételek iránt és most a dolog megtörténik, ha Albert azt meg nem előzi; azonban megfeledkezett Spondanus, hogy Mahomed már több év óta nem volt az élők közt. — *Pray, Annal. IV. d. 198. l.* hibásan teszi át az augsburgi püspök dolgát Passauba, és épen olly hibásan említi János pfaltzi gróf helyett Öttinger Fridriket és Zol-tern Fridrik helyett Hester bíbornokot. *Fessler, V. d. 427. l.*

²⁾ *Engel, Gesch. d. ung. Reichs, III. d. 419. l. és Bonfin, IV. tis. VIII. könyv. 470. és 471. l.*

³⁾ *Engel és Bonfin e. h., Heltai, II. d. 243. l.*

a császárral elfoglalva azt felelé: „Szivemből örülök magas uralkodásod terjesztésén Muszkaországban. Én kész vagyok egységünknek eleget tenni s közös ellenségünk tartományaiiba ütni, mihelyt megtudom, hogy egész erővel szállasz táborba ellene. Egyedül ez iránti tudósításodat várom.“ A lengyel háborúra így tüzelték egymást és még sem kezdték azt el¹⁾). A most kérdés alatti évben kölcsönös követség, szíves levelezés és ajándékokkal újult meg a barátságos viszony Mátyás és III. János közt. Ez egy becses fekete czoboly bundát küldött annak gazdagan megrakva novogradi nagy gyöngyökkel, tisztelete jeléül a magyar követeket leültette, sokáig beszélgetett velök és saját kezével nyújtotta nekik a boros billikomot.²⁾

A pápa nevében Angelo ortonai püspök jelent meg. Ennek a király, királyné és Corvin János üdvözlete mellett ennek Biancával, a milanói fejedelem hugávali házasságához szerencsét kívánni és ezen összekeléshez a szent atya áldását megvinni, mindenek felett pedig Mátyásnak Fridrikki kibékíltetését és Péter kalocsai érsek ügyének elintézését kellett volna eszközölni. Az elsöre nézve meg volt neki hagyva, hogy e részben a császárhoz nevezendő követtel egyetértőleg működjék, a királyt arra bírni ügyekezzenek, hogy ezen ügyet egyenesen a szent-szék ítélete alá bocsássa, vagy ha valamely titkos sérelmei volnának Fridrik ellen, ezeket őszintén és minden tartózkodás nélkül fedezze föl, hogy így azok orvoslása által a kibékítés könnyíttessék. A kalocsai érsekre nézve kötelelességül tétetett, hogy a királynénak közbenjárását, bár némelyek szerint ő volna egyik főoka ezen főpap elfogattatásának, igénybe vévén, a királynál ügyekezzenek annak szabadon bocsátását, vagy ha vétkei nagyobbak volnának, azt eszközölni, hogy ügyének elítélése a szent-székre, melly őt bizonyosan bűnéhez szabott fenyíték alá veendi, bizattatván, ő vagy a pápának adassék egyenesen által,

¹⁾ *Karamsin, VI. d. 147. l.*

²⁾ *Ugyanő, ugyanott 137. l.*

vagy neki az országban magában szabad lsboni védelme engedessék meg, melly utolsó esetben a követ kötelessége lesz arról gondoskodni, miszerint tőle ártatlanságának bebizonyítására vagy vétkeességének enyhítésére a szükséges eszközök ne tagadtassanak meg. Ezek mellett a követ több más egyházi tárgyakkal is bízott meg, mellyek közül különös kiemelést érdemelnek a váradi püspöknek, ha a szükség úgy hozná magával, egyházi fenytékekkel is arra szorítása, hogy az olmtüzi püspökség kormányát adja által a szerémi püspöknek, mint a pápa által kinevezett püspöki helyettesnek (ezen tárgyra nézve csak kevéssel azelőtt megbízta volt a pápa Orbán egri püspököt is ¹⁾), a nemességnek, ott hol eddigelő szokásban volt, az illető egyházak részére (főként a zágrábi püspökséget kell értenünk) a dézmáknak minden további vonakodás nélküli kiadására szorítása, a királynak Pál esztergomi és Leontius pécsi prépostok iránti kiengesztelése, és végre csak ugyan a királynak bizonyossá tétele az iránt, hogy bár a követnek ezen kiküldése által az erdélyi püspöknek mint pápai követnek hatósága megszüntetett, ez a követnek eltávolításával meg fog ujfttatni, ha a király kívánandja ²⁾).

¹⁾ Datum Romae die 1. Junij 1488. *Schmitt*, *Episc. Agr. II. d. 129. l.* — Ugyanaz nap írt a pápa mind a királynak, mind magának a váradi püspöknek, amant megintvén, hogy előbbi felszólításai következtében az olmtüzi egyház java előmozdítására és az ő irántai tekintetből a mondott püspökség jószágait az arra kinevezett János szerémi püspöknek adassa át; — ennek pedig személyes kirekesztése, Várad városának és egyházmegyéjének tilalom alá tétele, sőt még ha makacosságában tovább is megmaradna, a váradi püspökség elveztetésének terhe alatt megparancsolja, hogy ezen levele vételétől számftandó egy hónap alatt az olmtüzi püspökség jószágait adja által a szerémi püspöknek, nem állván ellent hogy ő ezeknek egy részét pénzével szerezte vissza, mert a hosszas használat által ez iránt már is elégséges kárpótlást szerzett magának, de különben is e részben az igazság neki ki fog szolgáltatni. *Oklevéltár, DCCLXXIII. és DCCLXXIV. sz.*

²⁾ Az ortonai püspöknek adott utasítás *Oklevéltár, DCCLXXX. sz.* Itt ugyan sem a mondott püspök neve, sem az iromány keltének éve kitéve nincs, de annak tartalma semmi kétséget sem enged

A nápolyi követség királya és királynéja nevében Mátyást és Beatrixot megtisztelvén Corvin János összekötetéséhez Biancával szerencsét kívánt. Szószólója Ranzan Péter lucerai püspök a történetíró volt ¹⁾, ki igen hosszú beszédében említé a király származását a római Corvinoktól, e mellett magának a királynak és dicső atyjának érdemeit egyenkint számlálá fel ²⁾. Ezen beszédből kiviláglik az is, hogy a követségnek e mellett titkos célja is volt, melly azonban tudva nincs. Ha valamennyi követség közt ez volt legfényesebb, 400 lovag lévén kíséretében ³⁾, úgy a tárgy nevezetességére nézve egyik sem haladta meg a törököt.

Ennek kettős célja volt ⁴⁾: A Jaksics Demeter Guss Mustafa általi megöletésének mentegetése, egyszersmind pedig a vég béke vagy legalább a fegyverszünet meghosszabbításának eszközlése ⁵⁾. Bajazed ugyanis Kayte bég mameluk fejedelem által Égyiptomban 30,000 embert, a kedvetlen szélvészek által pedig egész hajósseregét elvesztvén, és a fegyverszünet Magyarországgal vége felé közelítvén, nem érzette magát elég erősnek, hogy két illy hatalmassággal egyszerre mérközzék meg s Mátyással a

az iránt, hogy az ide tartozik. Hogy a zágrábi dézmák ügye ezen pápai követre volt bízva, nyilván mondja és ez iránt a pápának egy külön hozzá augustus 25-dikéről intézett levelét is közli *Kerchelich, Hist. Episc. Zagrab. 200. l.*

¹⁾ *Bonfin e. h. 471. l.*

²⁾ *Ranzan, Ind. I. 1. l.*

³⁾ *Chron. Mon. Mellic. Pez Jeromosnál e. h. 269. l.*, melly azt is mondja, hogy ezen követségben több alchimisták is voltak, kik a fogadót, mellyben szállásolának, vigyázatlanságból felgyújták és így ez még 200 más házzal és a skottok egyházával a lángok martaléka lett.

⁴⁾ *Katona e. h. IX. d. 855. l.* a Visegrádon fogadott török követséget ezzel egynek tartja. Azonban *Bonfin, IV. tized, VIII. könyv, 471. l.* mind a két követségről külön és igen tisztán teszen említést.

⁵⁾ *Schmitt, Imp. Ottom. I. d. 56. l., Engel Gesch. v. Serv. 419. l. Has. Engel, Gesch. d. ungr. Reichs, III. d. 418. l.*

barátságot megújítani ohajtá. Mátyás köszvényben szenvedve, de a láz által is igen gyakran háborgattatva, kénytelen vala minden testi erőlködéstől ovakodni; e mellett a pápa ellen, ki mindenkép gátolta Dsem átadását, nagyon fel volt hevülve; azért a szent-szék követének Angelo ortonai püspöknek minden ellenkezése mellett is, és bár ezen évben egy ozmán rabló csapat Horvátországba ütött, az elébe állott nemességet megverte, sok pusztításokat tett és szokás szerint nagy zsákmánnyal terhelve vonult haza ¹⁾, egy új három éves fegyverszünetben meg egyezett ²⁾. Ezen követség igen sok ajándékokat is hozott, mellyek közt volt Alamizsnás szent János alexandriai patriarcha holtteste is ³⁾. Ezen követség eltávozása s a fegyverszünet megkötése után érkezett meg Kayte bégnek követe Mátyásnak szövetséget ajánlani Bajazed ellen, úgy hogy míg ő egész erejével támadja meg a szultánt, a király üssön rá Szerbország vagy Bosnia felől ⁴⁾. Erre azonban az előadott körülmények közt tekintettel lenni nem lehetett.

Mátyás a schlesieni háború könnyebb kormánya tekintetéből megint huzamosabb ideig mulatott Bécsben ⁵⁾,

¹⁾ *Valvasor, XV. könyv, 381. l.*

²⁾ A zvettili apátság levele augustus 31-dikéről 1488. *de Lincknél e. h. és Bonfn IV. tiz. VIII. könyv, 471. l.*

³⁾ *Curaeus, Annal. Siles. 368. l.* — Hogy ezen évben jött ezen ereklye Mátyás kezéhez és 1489-ben tétetett a vár templomába, mondja *Mandelinus in Curaeum apud Oeffel, l. d. 541. l.*

⁴⁾ *Schmitt, Imp. Ottom. 56. l.* Ezen követségről említést tesz *Bonfn* is, de igen zavarosan.

⁵⁾ *Engel, Gesch. d. ung. Reichs, III. d. 218. l.* — Az eddig előadott vagy ez után említendő levelekhez ennek bebizonyítására felhozzhatjuk Mátyás királynak innen october 3-dikán Pozsony városához intézett levelét, mellyben ennek megparancsolja, hogy a kebeléből neki rendes királyi díjúl évenként járó 50 arany forintot, — mellyet eddig majd mindig némelly hiveinek szokott volt ajándékozni, de jövendőre a pozsonyi vár részére mindig azon vár ispánjának utalványoz sz. György és sz. Mihály napkor fizetendő két részletben, — többé senki másnak mint az említett ispánnoknak ne adja ki; miután ő azokat, kiknek eddig e díjt utalvá-

egy ízben rövid időre megfordulván Budán is ¹⁾). Osztrák-hont, melyet egészen saját tartománya gyanánt tekintett, külön kerületekre osztotta; azokat, kik a dolgok mostani állásával nem voltak megelégedve, jószágaik elvesztésével büntette ²⁾). Ezek mellett nem felejtkezék meg Corvin János házassági ügyének előmozdításáról. Még az év elejével János váradi püspöknek újra Milanóba kelle menni némelly fenforgó kérdések elintézése végett. Ez a reá bizottakban szerencsésen járt el, sőt a schlesieni háború tekintetéből pénz szükében lévő király részére a milanói herczegtől egy 8000 arany forintnyi kölcsönt is eszközölt, mely annak idejében Bianca menyasszonyi ajándékába volt számítandó ³⁾). Kevéssel ezután a milanói fejedelem korlátnokát Oliva Já-

nyozni szokta, másunnan elégtendi ki; tudatja egyszersmind a várossal, hogy ellenszegülés esetében e parancsának kényszerítés-seli végrehajtására Czobor Imre pozsonyi várgrófot utasította. Datum Viennae feria sexta proxima post festum beati Michaelis Archangeli anno domini 1488. *Oklevéltár, DCCLXXIX. sz.* — Ide tartozik még Mátyásnak levele a bártfai előljárókhoz november 29-dikéről, melyben előadván, hogy azon vidéken, különösen magában a városban is, mint értesítetett, főként a pásztorok által sok rablások történnek, megparancsolja, hogy ezen gonosztevőket a leggondosabban keressék föl és vétségökhöz képest büntessék meg, jövődre pedig az illy pásztor embereket szablyák, paizsok, török, nyilak és minden efféle fegyverek tartásától tiltsák el és egyedül a vas villák és fejszék használatát engedjék nékiek meg. Datum Viennae in vigilia festi beati Andree Apostoli, anno domini 1488. *Katona, IX. d. 870. l.*

¹⁾ Bizonyítja ezt egy september 10-dikén (feria quarta proxima post festum nativitatis virginis gloriose anno domini 1488.) itten Veszele Zsófia részére kelt levele, melyet említ *Katona e. h. IX. d. 853. l.*

²⁾ *Engel e. h.* — Ezek közt voltak a seegeri grófok, valamint a Weisspriacher-testvérek. *Unrest, Chron. Austr. Bahnnál I. d. 734. l.*

³⁾ Kitétszik ez Mátyásnak a kevés napokkal ezelőtt a mondott püspöktől átvett pénz iránti nyugtatványából. Datum in Arce nostra Viennensi tredecima die Februarii Anno domini 1488. A királynak saját aláírása. *Chmel* a bécsi akademia által kiadott *Archivban I. d. 92. l.*

nos Ferenczet küldötte Mátyáshoz őt nem csak üdvözölni, hanem jó módjával a menyekző kívánt elhalasztásának valóságos okát megtudni. E mellett fel volt hatalmazva hogy ezen haladékba a jövő martius vagy aprilis hónapig megegyezhessék, ha a szükség úgy hozná magával, kötelességévé tétetvén egyszersmind annak megtudása is, mi esoda követség fog a fejedelmi ara átvételére küldetni és az a magyar király tartományainak határain valamint azoknak belsejében hol és minő szertartással fog fogadtatni ¹⁾? Mátyás, úgy látszik, nem annyiban ezen újabb követség mint a schlesieni háborúnak szerencsés folyama s végéhez közelítése által ösztönöztetve, az előbb kért haladéktól elállva, komoly készületeket tett fia menyekzőjéhez ²⁾. Ez a királynét és felekezetét megint igen nagy aggodalomba hozta; a házasság ellen egyenesen föllépni tanácsosnak nem tartá s minden ügyekezését oda fordítá, hogy Mátyást fia magyarországi öröködésének elmellőzésével arra bírja, miszerint Corvint inkább Morvaországban, Schlesienben és Lausitzban erősítse meg és az után adandó alkalommal emelje a cseh trónra. A köszvényben mind inkább szenvedő király, hogy magának nyugodalmat szerezzen, ezen indítványra hajlani kezdett; de mindenek előtt a milanói udvar gondolkozását kívánta kitapogatni. A tudós, ékes-szólása és emberekkeli ügyes bánásmódja által megkülönböztetett Fodor vagy Crispus Istvánt jelölte ki ide követének, ki ezen eszmék felhozása mellett a menyekzőnek egy évre leendő elhalasztását eszközölje, miben ez a leg-

¹⁾ A követnek olasz nyelven adott utasítást, Datum Viglenani die 27. Februarij anno domini 1488. közli *Chmel e. h. 93. l.*

²⁾ Bizonyítja ezt a királynak september 29-dikén Stahremberg Kocsárdhoz intézett levele, mellyben őt felszólítja hogy fiának Jánosnak közelebb megtartandó menyekzőjéhez küldjön neki Bécsbe pisztrángokat, Geben zu Wienn am Montag sandd Michaälstag anno domini 1488. Ezen érdekes kis levelkét kiadta már *Hormayr is Archiv 1810. 356. l.* de hiánosan; mi adjuk azt *Oklevéltár, DCCLXXVIII. sz.*

jobb sikerrel járt el ¹⁾ mind a két félnek tökéletes megelégedésére. ²⁾

Azalatt Fridrik, miután az Incze pápától nyert egyházi tilalom sem volt képes megtörni a brüggiek nyakaságát, maga személyesen sietett fiának Miksának segédelmére, ki azonban még február 14-dikén VII. Henrik angol királylyal szövetséget kötött ³⁾ és még atyjának megérkezése előtt május 18-dikán ⁴⁾ megegyezett volt a pártosokkal, és apja elé sietvén ezt is ügyekezett irántok megegyeztetni s az általa megerősített egyezési pontok elfogadására bírni. Fridrik, ki sokkal hatalmasabb ellenségeivel a makacsságig akaratos volt, nem mutatott engedékenységet most, midőn egy szép, minden kellékekkel bőven felkészült sereg adhatott kívánságainak súlyt, és így fia közbevetésére nem hajtva, útját folytatta. A háború megindult és Albert szász fejedelem a brüggieket csakhamar megverte; de ezeknek hatalmas szövetségese a francia király megint gondoskodott erejük helyreállításáról, és Fridrik újra ott volt, hol állott győzelmé előtt. Azért fiát győztes seregével Flandernben hagyván, maga ismét Németországba ment vissza, innen örökös tartományairól gondoskodandó. Az erélyes föllépésre, mi úgy sem fért össze jellemével, sem pénze sem fegyveres ereje nem lévén, egész figyelmét arra fordította, hogy időt nyerjen, mit igen könnyített az, hogy Felső-Osztrákhon a kötött fegyverszünet által darab

¹⁾ *Bonfin e. h. IV. tá. VIII. könyv, 472. l.*

²⁾ Bizonyítja ezt azon barátságos levelezés a milánói fejedelem és Mátyás közt ezen év végéről, mellyből csak Mátyás egyik feletét bírjuk a milánói uralkodó fejedelemhez Galeozzo Jánoshoz. Ebben örömet fejezi ki azon, hogy mind ő mind nagybátyja Lajos, miut ezt több rendbeli leveleikből értette, egészségesek; de egyszermind tudatja vele, mennyi részt veszzen nővérének a calabriai herczegüőnek kora halálában és a genuaiak elpártolásában. Datum in arce nostra Viennensi IX. die Decembris anno domini 1488. Kiadta *Chmel e. h. 96. l.*

³⁾ Dordrecht, *Rymer, Foedera Conventiones XII. d. 359. l., Dumont, III. d. 2. rész, 191. l.*

⁴⁾ Bruges, *Dumont e. h. 201. l.*

időre biztosítva volt, Alsó-Osziprákhonban pedig egyedül Kremset bírta ¹⁾, melyet a magyarok soha sem is tudtak hatalmuk alá hajtani ²⁾.

Mátyásnak igen nehezen esett a pápa eljárása kedves korlátnok a váradi püspök irányában az olmüci püspökség iránt. Most ujabban közbevetette magát mellette, az ellene szórt egyházi fenytékek visszavonását és megerősítését a mondott püspökségben erélyesen sürgette. Egyik fő akadálnak vélte azt, hogy a pápa az ifjabb Vitéz János szerémi püspököt nevezvén ki ezen lépés javadalom helyettes birtokosának, tekintélyének veszélyeztetése nélkül vissza nem léphet. Ez bírta őt reá hogy egyszersmind Vitézt kárpótlásúl a veszprémi, a Milanóból ezelőtt kevéssel visszatért Crispus Istvánt ³⁾ pedig szerémi püspöknek nevezte ⁴⁾. Mind az, mit meg tudta nyerni, abból állott, hogy VIII-dik Incze a váradi püspök ellen szórt fenytékeket három hónapra felfüggesztette, de egyszersmind komolyan megintette a királyt, használná ezen időt annak eszközlésére, hogy a makacs egyházi főnök az olmüci püspökség jószágait adja által a szerémi püspöknek; mivel ezen idő elteltével a fenytéket megint okvetetlen életbe fogja léptetni ⁵⁾. A kedvetlenségek Mátyás és a keresztyénség egyházi feje közt napról napra komolyabb jelleműek kezdenek lenni. Amaz ennek minden ügyekezetei daczára meg tudá a váradi püspököt tartani az olmüci

¹⁾ Még július 24-dikén 1489., a fegyverszünet már vége felé járván, Fridrik a kremsieknek segedelmet ígér. *Urbis Stein et Cremis Acta Rauchnál III. d. 350 l.*, sőt még december 21-dikén 1489. és így kevés hónapokkal Mátyás halála előtt megintti őket a vitéz ellentállásra. *Ugyanott 354. l.*

²⁾ Kitészik ez Fridriknek leveléből, mely által ezen város minden szabadalmait megerősíti január 13-dikán 1493. *Ugyanott 355. l.*

³⁾ *Heltai, Magy. Krónika, II. dar. 247. l.* Crispust Fodornak nevezi.

⁴⁾ *Katona, IX. d. 850. l.*

⁵⁾ Datum Rome die VI. augusti 1488. *Oklevéltár, DCCLXXVII. szám.*

püspökség jószágainak birtokában ¹⁾), sőt már ekkor titkon alkudozásba ereszkedék az anconaiakkal ²⁾); Incze ellenben még kisebb szerű tárgyakban is késedelmeskedett a magyar király ohajtásainak teljesítésében. Így ez magyarországi Kelemen szerzetesnek és pápai algyóntatónak botrányos élete miatti elmozdítását és az ő ajánlására olly férfi kinevezését sürgetvén, kihez a Rómába menő magyar nép bizodalommal folyamodhassék, Incze kinyilatkoztatja, hogy Kelemen törvény útján kívül nem mozdíthatja el hivatalából; azonban a király és a szent-széknek hódoló magyar nép iránti tekintetből abban megegyezik hogy, ha Mátyás más alkalmas férfiút küldend, ez a király alattvalóit kihallgathassa ³⁾.

Mátyás bécsi mulatása nem csak komoly országlási tárgyak elintézése, hanem udvari mulatságok és több kegyelemosztások által is kitüntette magát. Az ünnepélyes lakomákat harczjátékok váltották fel. Ekkor jelent meg a bajvívók sorában legelőször Corvin János. December 8-dikán megerősítette a király a bécsi egyetem minden kiváltságait, és kirendelte a tanárok elmaradott fizetését ⁴⁾. Valamivel előbb erősítette meg a német rend szabadságait is a bécsi, neustadti, spanbergi és gumpoldskircheni egy-

¹⁾ János váradi püspök csak Mátyás halála után 1492-ben mondott le püspökségéről és vonta magát mint szerzetes a Ferenczsek boroszlói monostorába. *Bonfin, IV. tiz. X. könyv, 496. l.*

²⁾ A pápa Orbán egri püspökre bízta ezen ügy elintézését is, ki a szent-atyát tudósította, hogy megbizásához képest rögtön eljárt királyánál az Ancona városa ügyében, mindent elkövetvén a pápa s a szent-szék becsületét illetőleg, miként erről a szent atya a király leveléből bővebben meggyőződhetik. Vienne nona di majj 1488. *Oklevéltár, DCCLXXII. sz.* — Sajnálni lehet, hogy a királynak itt idézett levelét nem bírjuk, melly az ügy iránt bennünket felvilágosíthatna. Annyi bizonyos, hogy Orbán eljárásának nem nagy sikere volt, mert csak kevéssel ez után a dolog újra fölmerült.

³⁾ Datum Rome die XV. Junij 1488. *Oklevéltár, DCLXXV. sz.*

⁴⁾ *De Linck, Annal. Claravall. II. d. 289. l., Ferrarius, de Rebus Proc. Ord. Praed. 454. l. Engel e. h. 419. l.*

házakra nézve, még pedig Stanchwitz Konrád tartományi comtursága alatt. ¹⁾

Béfejezte ezen év dicsőségét a kärntheniek és stájeriek ünnepélyes meghódolása. Amazok ezen időben igen sokat szenvedtek a védelmükre rendelt császári zsoldosoktól, kik megígért és kiszolgált béröket nem kapván meg, rablások és zsarolások által kivántak magoknak elégtételt szerezni; végre is a tartomány ezen pusztításokat megúnván, magok a rendek valának kénytelenek követeléseiket kielégíteni, eltávozásukat eszközölni és ez által a csendet megvásárolni ²⁾. Ez után seregenként jöttek mind ezek mind a stájerországi nemesek, már most a közel tanyázó magyar katonaság szakadatlan beütéseinek kitéve, Bécsbe Mátyáshoz magokat egyenkint alávetni, de ettől is csak drága pénzért tudták nyugodalmokat megvásárolni; bár másfelül megint többen közölök a mindig bőkezű király által gazdagon meg is ajándékoztattak ³⁾.

¹⁾ *Hormayr, Wien VII. d. 1. füz. 108. l.*

²⁾ *Unrest, Chron. Austr. Hahnál I. d. 733. l.*

³⁾ *Bonfin, IV. tiz. VIII. könyv, 470. l.*

LXIV.

1 4 8 9. 1 4 9 0.

Bécs elfoglalása óta Mátyás többnyire ezen városban tartózkodott, valószínűleg azért is, mivel nem igen bízott a lakosok hűségében, mindig tartózkodott tőlök és jelenléte által őket biztosabban reménylette féken tarthatni. Egy ízben némelly városiak és a skottok között heti vásár alkalmával nagy villongás támadt. Egy ezen jelen volt és németül nem értő magyar tiszt lélekszakadva siette hozzá őt értesíteni, hogy zenebona támadt a városban, a skottok tiszttartója vezérli azt, sőt a skottok magok is ingerlik a népet. A király tüstént hivatja Szapolyait, megparancsolja neki, hogy a skottok apátját kötözve hozza elejébe, hogy mindnyájokat vettessé vízbe, minden lázadót vagdaltasson össze. Szerencsére még mielőtt ez eltávozott volna, megjön a tudósítás, miként csak pár elzálogosított tehén okozta az egész zavart és már minden lecsöndesedett. A városra vetett adó nagy és terhes volt; még a trágyától is fizetni kellett, midőn azt a lakosok szőlleikbe vitték; minden szekér bortól négy, négy ökörtől és száz kostól egy-egy

forintot kellett fizetni a behozáskor az idegeneknek. Azért a békétlenség nagy és közönséges vala ¹⁾.

Még bécsi mulatása alatt tudta meg Mátyás kijátsztatását Dsemmel. Ennek ugyanis csak hamar az 1489-dik év kezdete után Blanchefort vitéz, a rhodusi rend nagyperjele, Auvergne-ben tudtára adá, hogy a pápa kívánságához képest azon magas hatemeletes tornyot, melyet ő magának Bourquenensben négyszög kövekből építtetett volt mulatságból, a Vaticánban egy fényesebb lakkal lesz fölcserélendő ²⁾. Már martius 13-dikán Róma kapuinál fogadta őt Cibo Ferencz a pápa kedvelt természetes fia, a római nemesség számos kíséretében, és mindjárt innen a szent atya elé vezette nyilvános kihallgatásra. A meghatározott és neki eleve tudtúl adott utasítás ellenére minden térdhajtás és lábcsókolás nélkül egyenesen a szent atyára rohan az európai szokásokkal nem ismeretes és a kívánt lealázó lépéseket méltósága kissebbsége nélkül teljesíthetőknek nem vélő szultáni, őt a körülálló udvaroncok nem kis botrányára megöleli és vállain megcsókolja. Szállásul a pápai palotában némelly szobák, illendő szolgálattul több előkelő nemes ifjak, s állítólag megkülönböztetésül, tulajdonkép őrizetül, válogatott őrsereg vala számára rendelve. Incze a nevezetes állami rab birtokán anynyira megörült, hogy mindjárt más nap az őt átengedő rend főmesterét d'Aubusson Pétert bsbornoknak nevezte ki és a keresztyénség minden hatalmasságait köz hadjáratra szólítá fel Bajazed ellen ³⁾.

¹⁾ *Hormayr, Wien IV. d. 1. füz. 66. l.*

²⁾ A szultán Károly francia királynál sürgette volt Dsem átadását; követsége egy nápolyi kíséretében jelent meg és ura nevében azt ígérte, hogy 1-ször kiad minden ereklyéket, melyek birtokában vagynak. — 2-or. A Szent-Föld birtokáról lemond és azt is kibocsátja. — 3-szor. Dsem eddigi tartásáért bizonyos pénzösszeget fizet. Julius in *Historia Regis Caroli Spondanus II. d. 461. l.* Hasonlót mond *Raynald, XIX. d. 393. l.*

³⁾ *Sanuto, Istoria di Venezia Muratorinál Script. Rer. Ital. XXII. d. 1244. l., Infessura, Diario ugyanannál III. d. 2. rész, 1225. l., Fessler, V. d. 429. l., — Infessura in Mscr. Vati-*

Most már azonban még a török háborúra illendő segedelem mellett mindig kész Mátyásnak sem vala többé kedve felszólításának engedni. Másfelőli elfoglaltatása mellett nem csekély okot szolgáltatottak a király hidegségére a szent-szókkal mind inkább bonyolodni kezdő viszonyai. VIII. Incze felszólítására a király ugyan az alkudozásokat a szultánnal a fegyverszünet iránt felfüggesztette, sőt a török háború iránt némi készséget is nyilvánított; de tele volt panaszszal a pápa eljárása iránt nem csak közönségesen, hanem különösen mind a cseh király mind Dsem ügyére nézve, a mennyiben t. i. a pápa amannak követeit jól fogadá, sőt ígérete és szava ellen hódolatát is készséggel vevé, ennek kiadását pedig a király minden sürgetései mellett is a francia királynál meggátolá és most csupán a velenceiek iránti kedvezésből maga vevé át. Panaszt emelt továbbá a pápának szövetsége iránt a hitetlen velenceiekkel, kiknek kedvéért az anconaiak ellen olly borzasztó eljárást követett el. Mind ezen vádak iránt követe az ortanoi püspök által január 30-dikán kelt jelentésében tudósíttatván a pápa, szükségesnek látta magát azok

cano et Vialard in vita Innocenti VIII. *Raynald*, XIX. d. 393. l. Hasonl. *Muratori*, *Annali XIII.* d. 631. l., *Mezeray*, *Hist. de France*, VII. d. 252. l., *Roscoe*, *Leo the tenth*, I. d. 61. l. — Később 1495-ben VIII. Károly francia király megvénén Rómát, Sándor pápa az egyesség pontjai következtében kénytelen volt a szerencsétlen ifjat a törökök elleni használás végett annak átadni. Így jutott Gaétába, hol még azon évben február 15-dikén meghalt némellyek szerint étetés következtében, melyet borhélya, vagy a kútnak, mellyből ivott, megmérgezése által egy Castania Kristóf nevű anconai nemes ember eszközlött, *Infessura*, *Diario Muratorinól* *Script. Ser. Ital.* III. d. 2. réssz, 1231. l., még pedig, mint némellyek állítják, Sándor pápa (*Jorius*, *Hist.* I. d. 142. l., *Lonicerus*, *Annal. Turc.* I. d. 47. l., *Guiccardini* 96. l., *Sagredo*, *Memorie istoriche de Monarchi Ottomani* 97. l., *Roscoe*, *Leo the tenth*, 307. l.), mások szerint a szultán (*Infessura e. h.*), megint mások szerint a velenceiek (*Mezeray e. h.* 279. l.) készítésére. Vagynak, kik halálát egyenesen a rossz tartásnak tulajdonítják, melyet VIII. Károly francia királytól mint Nápoly urától nyert. *Corio*, *Stor. Mil.* 171. l., *Roscoe e. h.*

íránt mondott követe által igazoltatni. Mindenek előtt Mátyást bizonyossá kívánta az íránt tenni, hogy mind az, mit a szent-szék ellen csak a hit és ország javával nem gondoló önhaszonlesők kölhettek, épen olly alaptalan mint kárhozatos; miután a pápa miként elődei a király íránt atyai jó indulattal viseltetik. Azon érdemeket, mellyeket a király dicső atya s ő maga a hit és szent-szék ügyében népének vére ontásával szerzett, és a mellyekre a király hivatkozik, a szent-szék ugyan igaz lélekkel méltányolja; de ezeknek ellenében a királynak is el kellene ismerni a pápának és elődeinek azon jó indulatát és kegyeit, mellyeket a cseh és török háborúkban irányában tanusított, és mellyek meggondolása mellett a szent-szék és pápa felől, ki egyedül a keresztyénség köz javát és békéjét tartja szem előtt minden lépéseiben, nem vélskedhetnék olly balúl. A cseh király követeinek elfogadott hódolatát illetőleg megjegyze a pápa, hogy ezt a pápa nem a magyar király jogainak sérelmére tette, és ezen hódolatot el nem fogadnia lehetetlen volt; de különben is a cseh király ez által sem megerősítést sem áldást nem nyert, és a király követe, ki őt az íránt tudósította, hogy a pápa megígérte volna, miszerint az Ulászló követeit el nem fogadja, helytelenül cselekedett, mert illy nevezetes ügyben a pápa illy keményen nagy megfontolás nélkül nem felelhetett; mire nézve nem is hiheti, hogy azon kemény vád, melly íránt követe által tudósított, és melly szerint a pápa hitének megszegésével gyanúsított, egy olly jó keresztyén gondolkozásu fejedelemtől származhatott volna mint Mátyás. Dsem kiadásának a francia királynáli gátlása íránt a szent atya pápai szavára állíthatja, hogy semmi illyes eszébe nem jutott, hanem a körülmények érett megfontolása után úgy találván, hogy a török ellen indítandó hadjárat ügyére nézve legcélszerűbb volna ezen szultánfinak az ő kezében létezése, valamint elődje Sixtus, úgy ő is mindent elkövetett, hogy az a rhodusi nagymestertől, kinek kezében volt, a szent-székhez kerüljön, mi meg is történt, de mi a királynak semmi okot nem szolgáltathat gyanakodásra s épen

nem jogosítja őt azon nyilatkozatra, hogy a pápa a török szultán testvérét a velenceieknek, kiknek kedvéért tesz mindent ő ellene, el akarná adni; melly hirtelen kifakadásra őt csak gonosz indulatú emberek rágalmi vihették, miután a pápa ezen magas foglyot sem a velenceieknek sem más hatalmasságnak nem fogja kiadni, hanem az általa s a király által is tervezett török hadjáratra használandja. Ezek után igazolni kívánta a szent-szék szövetségét a velenceiekkel, melly a pápai olaszországi birtokok védelmének tekintetéből multhatatlan szükséges, meg akarván egyszermind a királyt győzni a velenceieknek irántai barátságos jó indulatáról, kik ellen őt a közügy ellenségei örögi mesterségekkel izgatják. A pápa eljárására az anconaiak ügyében a velenceieknek mi befolyásuk sem volt; őket az egyházból a legméltóbb okoknál fogva, különösen az egyház szabadsága ellen hozott végzésökért rekesztette ki, melly büntetést azonban a sérelmes végzés megsemmisítése után mindjárt visszavont, mi által a királynak minden aggodalmi elenyésznek. Bármennyire ügyekezett is VIII. Incze ezek által Mátyást jó indulatáról meggyőzni, úgy még is minden okoskodásaiból bizonyos keserűség tör ki, melly a két hatalmasság barátságos viszonyainak helyreállítására kevés reménységet nyujta, annyival is inkább, mivel a visszázkodásokra új anyagot szolgáltatnak némelly idő közben kifejlődött körülmények. A pápa és a nápolyi király közt támadott kedvetlenségek elintézésére nézve megígérte volt Mátyás, hogy ipához követeket fog küldeni, de a pápa olyakat sürgetett e részben, miknek teljesítése nem igen volt várható: mint a nápolyi király egyik kedves emberének elfogatását és letartóztatását. E mellett a pápa a királynál nem kis ingerültséggel követelte az egyházi alattvalók iránti intézkedéseinek visszavonását, mellyek a kiadott pápai rendeletek szerint nem csak érvénytelenek, hanem büntetésre méltók is, és ha a pápa a király iránt tekintettel nem volna, kemény fenyítéket vontak volna magok után, mellyekkel azonban a szent atya a király hozzá küldeni ígért követének megérkezéséig várakozik. Ezen

kárhozottatott intézkedések közé számíttatott a kalocsai érsek fogva tartása is, melyre nézve Rómában ezen időben elterjedett volt azon hír, hogy az megszüntetett és az érsek szabadon bocsáttatott¹⁾ de ez későbbre valótlannak mutatkozott.

Mind ez a szent atya iránt bizodalmatlansággal viseltető Mátyásra kedvező benyomást nem tett, sőt inkább megerősítette azon véleményében, hogy VIII. Inczéval mint személyes ellenségével olly terhes ügybe mint a török háború biztosan nem ereszkedhetik. Befolyással volt alkalmasint ezen meggyőződésre gyengélkedő egészsége, igen rossz jóslatú betegeskedése is. Köszvényes fájdalmai napról napra növekedének, az ifjú feleség, a kemény borok és könnyen haragra gerjedő természete által súlyosodva²⁾. Ezt még veszélyesebbé tévé egy közönséges elgyengülés és erejének olly elfogyása, hogy már lábain is alig tudá állani³⁾, szélütés forma szédülések is mutogaták magokat⁴⁾. Az erős idomzatú, az idővel daczolni látszó testet a gyenge ifjúsága ólta majdnem folytonosan személyesen viselt háborúk fáradalmai, a viharos uralkodását mindig veszélylyel fenyegető sűrű események miatti gondjai, meg nem szűnő aggodalmai, családi viszonyainak kedvetlen összebonyolodása, mellyen segíteni nem tudá, idő előtt elviselték és minden életerejétől megfosztották. E mellett astrologiai előítéletekbe mélyen elmerült elméjének meg kelle abban ütközni, hogy ezen esztendő első napjaiban a tél közepén dörögni kezd⁵⁾. Egy, Zsámboknál fenmaradt szóbeli hagyomány szerint a király ezen időben a király-

1) A Mátyásnál tartózkodó pápai követnek, az ortanói püspöknek martiusban 1489. adott pötlő utasítás. *Oklevéltár, DCCLXXXIV. szám.*

2) *Henel, Annal. Siles. Sommersbergnél II. d. 366. l., Curæus, Annal. Siles. I. d. 370. l.*

3) *Engel. Gesch. d. ungr. Reichs III. d. 420. l.* — Lábat a szél ütötte volt meg a halálát megelőző évben. *Curæus e. h.*

4) *Henel e. h.*

5) *Bonfin és Engel e. h.*

nével némi kedvetlenségben és hidegségben élt, és az ettől figyelmét elvonta; min Beatrix felboszantva alattomos mesterkedéseit kettőztette ¹⁾). Férje indulatának megváltoztatását főként Julius Emiliusnak ²⁾), a király kedves házi-orvosának, ki őt eddig mindig szerencsésen kiragadta volt minden nyavalyáiból, tulajdonitá; ennek megbuktatását vette tehát főként szemügyre. Mesterséges czélzással oda vetett szavakkal gyöngíté a király bizodalját iránta és végre arra is bírta, hogy vegyen maga mellé még egy olasz orvost is, kinek hűségére minden alattomos terveiben számot tarthata. Ez által a régi udvari orvos szabadsága nagyon korlátoztatott, és ez megbántva és elkeserítve ettől fogva sokkal kevesebbet gondolt ura egészségével ³⁾).

Egészségének mind ezen nagy változása s testi erejének szemlátomást fogyása mellett is, részint Magyarországon, hol a rablások nagyon elhatalmaztak volt, csöndeséget szerzendő ⁴⁾), részint a magyarok több rendbeli sürgetéseinek eleget teendő ⁵⁾), Bécszet martius 25-dikén elhagyja a király ⁶⁾), és mivel fájdalmai miatt a kocsi rázá-

1) *Engel e. h.*

2) Ez a maga korának egyik leghíresebb orvosa és jó költő volt. *Bonfin, Praef. ad Phil. Kollárnál Anal. Vind. II. d. 827 l.*

3) *Bonfin, IV. tiz. VIII. könyv, 471. l.*

4) *Bonfin e. h.*

5) *Bonfin e. h., Heltai, Magy. Krón. II. d. 244. l.*

6) Hogy a király Budára ment, mondja *Bonfin e. h.*, azt vetvén utána, hogy az tavasz elején történt; az egykorú és ekkor épen Bécsben tartózkodó *Tichtel Rauchnál II. d. 557 l.* megindulását *secunda feria post reminiscere teszi.* — Hogy már február 9-dikén Budán volt Mátyás, következteti *Katona e. h. IX. d. 879. l.* két rendbeli, neve alatt kelt parancsból, mellyek közül az első Bebek Imre leányai Zsófia Homonnai Simon, és Orsolya Szapolyai Imre felesége részére adatott ki némelly eltartóztatott jószágok iránt (*Datum Bude feria secunda proxima post festum beate Dorothee Virginis et martyris anno domini 1489.*) és a mellyet töredékesen ad *Wagner, Anal. Scep. IV. d. 17. l.* A másik, *Datum quinquagesimo quinto die Octavarum epiphaniarum domini, anno ejusdem 1489.,* megvan a pécsi könyvtár kézíratai közt, de annak tartalmát *Katona* nem közli. Ezen két oklevél támogatására még felhoz egy

sát nem tűrhette, hajóra ült¹⁾ feleségével együtt²⁾, ennek nem kis örömére, fiának pedig kipótolhatatlan kárára Osztrákhonnak mind katonai mind polgári kormányát a há-

harmadikat, mellyben a király megerősíti azon itéletét, mellyet még 1487-ben a szent Mihály napi törvényszakon Orbán egri főpap és püspöksége részére hozott, és a melly egy pár nappal később kelt. Datum Bude sexagesimo die Octavarum festi epiphaniarum domini (február 14-dikén) anno ejusdem 1489. Ezt *Schmitth, Episc. Agr. II. d. 131. l.* csak töredékesen adja. Azonban Mátyás az erdélyi hét szász szék polgármestereinek és némely biráinak panaszára, — miszerint a róf, mázsa, font és mértékekre nézve, mellyeknek különbözése miatt az erdélyi országos és heti vásárokon sok csalás és veszekedés történt, az említett hét szász szék, a Bárczaság és Besztercze, valamint több más erdélyi városok és előkelő helységek biztosai a múlt időkben megegyeztek, hogy mindenütt ugyanazon mértékeket fogadják el, mellyekkel a hét és két szász szék és Brassó városa régtől fogva élnek, mind e mellett némely városok és mezővárosok különös királyi parancs nélkül a kérdéses mértékeket elfogadni vonakodnak, — Erdély minden hatóságának február 14-dikén még Bécsből hagyja meg, hogy ezentúl a hét szász szék és Brassó városa rég használt mértékein kívül más mértékekkel élni ne merjenek, e parancsát vásárokon és más közhelyeken kihirdettetni rendelvén. Datum Vienne in festo beati Valentini martyris, anno domini 1489. *Oklevéltár, DCCLXXXI. sz.* Sőt még martius 3-dikán is Bécsből adományozta az osztrákhoni örökös pohárnoki hivatalt, melly a Pottendorfer-család kihaltával megürült, hú szolgálatai tekintetéből Nicolsburgi Lichtenstein Kristóf osztrákhoni marsalnak. *Oklevéltár, DCCLXXXII. sz.* E szerint kétséget nem szenved, hogy a Katona által említett parancsok Budán Mátyás neve alatt de távollétében adattak ki. Gyámoltíja ezen állítást az, hogy a Bebek Imre leányai részére adott parancsa végén ezeket olvassuk: Praesentes autem propter absentiam sigilli nostri, quo in iudiciis utimur, sigillo fidelis nostri, egregii Thomae de Drag, personalis nostrae presentiae locumtenentis, fecimus consignari; az egri püspökség részére adottban pedig azt, hogy a törvényszék összejövetele alkalmával Paulus de Pelen pro R. D. Urbano, electo et confirmato ecclesiae Agriensis, cum procuratoriis litteris ejusdem nostram personalem veniens in presentiam.

1) *Engel e. h.* — Hogy Mátyás hajón tette ezen utat, a nélkül hogy okát adná, nyilván mondja *Tichtel is e. h.*

2) *Tichtel e. h.*

ládatlan Szapolyai Istvánra bízván¹⁾, bár ez németül nem tudott²⁾.

A belső csend a keménységnek és szilárdságnak egy két törvényes és igazságos példája által megint helyreállított Magyarországon és a király Budán utjának második céljához, fia öröködésének hővebb megerősítéséhez újabb lépéseket tehete. Ebbeli szándékát mind inkább és inkább kezdé nyilvánítani. A szent koronát és az ország többi klenodiumát az ő felügyelésére bízta, a testőrsereg minden tisztjeit oda utasítja, hogy neki hűséget esküdjenek. Neki szánta minden külföldi hódításait³⁾. Schlesiében kettőztetett erővel folytatta a háborút, azzal mit sem gondolva, hogy ezek miatt Ulászló cseh királylyal kedvelenségbe jött, sőt mint gyanítani lehet, kész volt volna új háborút kezdeni ellene, hogy így őt elkergetvén, fiát helyezze helyébe a cseh trónra. Seregei ugyanis Haugwitz vezérzése alatt, mert Tettauer Vilmost magához szólította volt, Glogau megvívása után elfoglalták Münsterberget és Frankensteint, Henrik münsterbergi fejedelmet azért hogy a saganai herceget mint pártütőt segítette, tartományai elvesztésével büntetvén. Ez után Haugwitz seregeit Alsó-Lausitzban tanyáztatta a király további parancsait várva, míg egy más csapat Felső-Lausitzba ment és innen Szászországba s Brandenburgba rontott, mivel ezen tartományok

1) Kitetszik az a királynak parancsolatából a rötzi parancsnokhoz, melyben meghagyja hogy Szapolyai István rendelkezéseit mindnyájan engedelmességgel fogadják. *Linck, Annal. Claravall. II. d. 292. l.* — *Budai Ferencz, III. d. 541. l.* helytelenül mondja Szapolyai Imrét bécsi parancsnoknak és osztrák kormányzónak. — Szapolyai István alatt kapitányoskodtak Tarczai János Bruckban, Székely Jakab Pettauban, Radkeraburgban és egész Steyerországban, *Istvánfi, I. könyv. 3. és 4. l.*, Kanizsai László Bécs-Ujvárosban, Mouyorókereki Elderbach János Fürstenfeldben és vidékén. *Budai Ferencz, I. d. 596. l.*

2) *Istvánfi, editio Col. 1685. col. 2.*

3) Kitetszik ez azon föltételekből, melyeket halála után a magyar rendek Corvin Jánossal alapítottak meg. *Pray, Hist. Reg. II. d. 492. l.*

fejedelmei azon alapos gyanúba estek, hogy a saganai fejedelmet segítették ¹⁾, különösen Albert meissenai fejedelem a pártütő hűbéres sergeinek, mellyek csehokból és osztrákokból állottak, tartományain keresztül szabad átmenetet engedett, és mind ő mind a brandenburgi fejedelem a császárt még most is segítették ²⁾. A magyarok majd minden ellentállás nélkül egész 11 mérföldre Magdeburgon feljül haladtak, az egész vidéket feldulva ³⁾. Mire a két fejedelem megalázva mentogetvén magát Mátyás előtt, engedelmet kért, s ezt megnyervén, Mátyás sergei, mellyek úgy sem tarthaták volna magokat sokáig, visszavonultak ⁴⁾. Fejér Konrád is, kinek birtokát Mátyás ezelőtt 10 évvel csak kormányzás végett hagyta volt kezében, megharagította Mátyást az által, hogy Venczel steinaui fejedelem özvegye Salome meghalálozván, annak birtokát a királynak minden tudta és híre nélkül elfoglalta. Azért Brankovics rácz despota, kit Mátyás a mind inkább készülő lengyel háború kedvéért új sergekkel küldött volt ide, a Mátyás ebbeli parancsai teljesítésében késedelmeskedő Haugwitzczal ellene megindulván, a herceg nem tartá tanácsosnak illy nagy hatalomnak erőszakot tenni ellenébe, és ez által jövődjét majdnem minden remény nélkül kockáztatni; azért minden birtokát még élteben átengedé Mátyásnak, magának csak az auresi várat lakásúl és 1600 forint évenkénti nyugpénzt kötvén ki ⁵⁾. Ez után a két vezér a stinari, harnstadti vidékeket hatalma alá hajtá, az oppelni hercegséget pedig nagy pénzváltásra szorítá ⁶⁾. Azalatt János váradi püspök ⁷⁾ is megérkezett a király nevében.

¹⁾ *Curaeus, Annal. Siles. l. d. 363. l. II. d. 139. és köv. l., Schickfuss, IV. 222. l.*

²⁾ *Manlius Hoffmannál l. d. 1. rész, 398. l.*

³⁾ *Manlius e. h. 399. l. egy régi száz évkönyv szerint.*

⁴⁾ *Curaeus e. h. 369. l. Has. Schickfuss és Manlius e. h.*

⁵⁾ *Curaeus és Schickfuss e. h.*

⁶⁾ *Henel, Annal. Siles. Sommersbergnél II. d. 366. l.*

⁷⁾ *Manlius Hoffmannál l. d. 1. rész, 398. l. ezen váradi püspököt Janus Pannoniással vegyíti össze.*

Ez április 23-dikán a sagani fejedelmet reá bírta, mondania le a különben is már lefoglalt glogauai herczegségről, az után májusban helyre állította a békét egy részről, Mátyás más részről pedig a szász és brandeburgi fejedelmek közt ¹⁾), végre pedig augustus 2-dikán a sagani és münsterbergi fejedelmekkel némelly váraknak barátságos átengedése iránt 40,000 forintban egyezett meg ²⁾). Így Stein is gondoskodott egy újonnan kiírt adó által a kincstár megtöltéséről ³⁾). Téli tanyára Haugwitz, ki némelly rabló várakat is elfoglalt volt, Morvaországba ment ⁴⁾); a többi seregek a városokba helyeztettek, tavasszal a szükség úgy hozván magával, Lengyelországba ütendők ⁵⁾). Némelly lengyel csapatok azon közben ezt nem várván meg, hirtelen Schlesienbe rontottak; mi iránt panasz érkezhén Mátyáshoz, ez annyira felindult a béke ezen megszegésén, hogy mindjárt megparancsolá ráczainak és fekete-sergének, mellyek Schlesienben elszórva voltak, hogy mindjárt vonuljanak össze a városokba és várják meg, míg ő maga sergének többi részével személyesen is fölmehet ⁶⁾). A portyázó lengyel csapatocska ennek következtében nyakra-főre s nem kis veszteséggel visszavonult, és Kázmér Mátyás nagy készülétein megijedve, minden haladék nélkül maga részéről is sereget gyűjt és fiától, kivel már előbb szövetséget kötött volt ⁷⁾), segedelmet kér. Ez magát a véres háború

¹⁾ *Curaeus*, II. d. 140. l., *Schickfuss*, IV. d. 221. l. A békefeltételek tudva nincsenek.

²⁾ János sagani és Henrik münsterbergi herczegek némelly váraikat pénzért engedték Mátyásnak által. Egyezése Mátyásnak ezen herczegekkel némelly várak iránt 40,000 forintban Bécs feria II. proxima post festum S. Innocentii 1489. *Mantissa*, *Diplom. Sommersbergnél* II. d. 90. l.

³⁾ *Curaeus* I. d. 368. l.

⁴⁾ *Curaeus* II. d. 144. l.

⁵⁾ *Curaeus* I. d. 368. l.

⁶⁾ *Henel*, *Annal. Siles. Sommersbergnél* II. d. 366. l.

⁷⁾ E szerint ígérik hogy, ha valamellyiket közölkök az eddigi bekezdések ellenére Mátyás megtámadná, vagy megtámadtatná, egymást egész erejükből segítenék, vele egymás tudta nélkül nem

kiütése esetére minden egyéb bajoktól fölmentendő, a németországi választókkal a Miksa király választásában történt elmellőztetése miatt támadott vetekedését és kedvetlenségét barátságosan béfejezte, Miksát római királynak elismerte (májusban 1489.) ¹⁾.

egyezkednek. Datum Pragae 23. Aprilis 1489. *Dogiel, Cod Pol. Dipl. I. d. 23. l. Häberlin, Gesch. Deutsch. 481. l., Bonfin e. h. 470. l., Pubitschka, IX. d. 390. l. — Pray, Hist. Reg. II. d. 484. l.* azt állítja, hogy a két király közt a szövetség azért kötött meg, mivel attól tartottak, hogy a ságani herczeg birtoka Corvin Jánosra szállván, majd elválík a cseh koronától. — *Pubitschka e. h. Excerpta ex Chron. Regino Hrad. és Hageckre utalva* azt állítja, hogy Mátyás ezen szövetségen felboszanva, Ulászlót meg akarta éietni és a münsterbergi herczeget jószágai visszaadásával megnyervén, arra bírta, hogy ennek eszközlését magára vállalja. Ez e végett valósággal föl is bérelte Podvinszky Sándort, Reiczi Prokopot és Sladvonik Sylvestert; de a dolog még végrehajtása előtt elárultatott és az elfogott bűnösök a kőpadon mindent megvallottak. Ezzel még az ő állítása szerint nem elégedett meg Mátyás, és csakugyan a münsterbergi herczeg és Tovaczovi Czimbürg János által pártütést kívánt élesztetni Csehországban, mint ezt Hageck nyilván mondja. Ezek ugyanis illy czélból hitetlenül azt sürgették, hogy a király a városokkal, mellyek a rájuk vetett adót megtagadták, keményebben bánják, így fellázadásukat reménylvén, de Ulászló ezen veszélyes tanácsot nem fogadá el. Azonban Hagecknek és Pubitschkanak, ki ez alkalommal maga is történetíróhoz nem illő aljas kifejezésekben kel ki Mátyás ellen, ezen egész előadása igen gyanús; mert bár az említett három gonosztevő halállal büntettetett, úgy annak hogy a szinte olly bűnösnek állított münsterbergi herczeg megfenyítettett vagy csak kérdőre vonatott volna is, nincs semmi nyoma, sőt Ulászló még későbbre is érestette vele kegyelmét. *Pubitschka e. h. 391. l.*

¹⁾ A választók e miatt Frankfurtban tartottak gyűlést, hol a császár kívánására megegyeztek abban, hogy a cseh királyt egy arról adandó tételtvénnyel nyugtassák meg, hogy nékie a Miksa király választásából kirekesztésével sérelmet okozni nem akartak; de őt a római koronázási uttól kivánságához képest fölmenteni nem akarák. *Müller, Reichstags-Theat. III. d. 155. l.* A maynzi, kölni, trieri érsekeknek, a pfalzi, szász és brandenburgi fejedelmeknek mint választóknak ez iránt 1489-ben adott írása *Goldastnál Erbfolge in Ung. u. Böhm. 235. l., Lanig, Reichs-Arch. Pars Spec. Abth. 2. 237. l., Dumont, Corps Dipl. III. d. 2. réssz, 217. l. — Du-*

János nagy-váradai püspök személyesen jött Budára Mátyást a Schlesienben történekekről tudóstani. Örömmel fogadta őt a király, és már most fő szemügyét fia javának előmozdítására fordítván, egész készséget mutatott a Fridrikkel megbékélésre, mellyre nézve a német rendek ujabbán ajánlották közbenjárásukat ¹⁾, és a mellyet Flans János volt esztergomi érseknek közbe jött halála könnyített ²⁾. Fridrik ugyan még a Frankfurtban együtt levő választókat felszólította volt a Mátyás ellen adandó segedelemlre, de sikertelenül ³⁾. A frankfurti országgyűlésen megint megújította kérését, és ekkor mind Mátyás mind a pártot ütött flanderniek ellen sürgette a segedelmet. Hosszas tanácskozás után ezt megigérték a rendek szinte 30,000 fegyveresben a flanderniek és 6000-ben Mátyás ellen, de olly föltétel alatt, hogy az utolsó csak akkor állíttassék ki, ha a magyar király illendő föltételek mellett békére ujabbán felszólíttatva azt nem fogadná el. ⁴⁾. Ennek

montnál e. h. és Goldastnál Reichstags-Satzung. II. d. 178. l. a hely kitétele nélkül van; közli azt még *Goldast, De Regno Boh. App. 67. szám, 309. l., Häberlin, VII. d. 479. l.*, ki azt gyanítja, hogy ezen iromány csak az egyik választó törtévénye és azt csak Goldast tette által mindnyájok nevére, mert Fridrik szász és Fülöp pfalsi választók külön is adtak szóról szóra hasonló törtévényt, a kölni és szász választó e mellett nem is volt jelen Frankfurtban. — Másfelül Ulászló is adott egy külön irományt magáról, mellyben kijelentvén hogy a Miksa király választása alkalmával 1486-ban történt kirekesztéseért választó társai illő elégtételt adtak, ő ebbeni megnyugvását nyilvánítja és Miksát római királynak elismeri. Prag am Dinstag nach St. Veitstag 1489. *Gudenus, Cod. Dipl. IV. d. 485. l.*

¹⁾ *Engel e. h. 422. l.*

²⁾ Ezen 1849. évben halt ő meg Szalaburgban, *Unrest, Chron. Austr. Hahnál I. d. 741. l.*, martius 25-dikén *Chron. Salz. Duelliusnál Miscell. II. d. 163. l.*, december 15-dikén *Annal. Styriae, III. d. 568. l.*, *Hansitz, Germ. Sacra, II. d. 538. l.*, december 15-dikén 1488. *Julius Caesar, VI. d. 369. l.*

³⁾ *Müller, Reichstags-Theat. III. d. 155. l.*

⁴⁾ *Lünig, Reichs-Archiv, III. d. 292. l.*, *Neue Sammlung d. Reichst. Absch. I. 284. l.*, *Müller, Reichstags-Theat. unter*

következtében Ottó bajor herceg ¹⁾ és hét más német követ ez ügyet még egyszer megkísérelte ért Budára ²⁾. Ezekkel június 6-dikán elvégeztetett és kihirdtetett a fegyverszünet meghosszabbítása ³⁾, elhatározatván egy-szersmind, hogy a vég béke a két fejedelemlnek Linzben még ezen évi szeptember 13-dikán tartandó személyes összejövetelében vétetik tanácskozás alá. Ugy látszik azonban, Fridriknek nem volt valóságos célja vég békét kötni, mivel Magyarországról vett tudósításai szerint Mátyásnak halálos órája sebes lépésekkel közelgetett ⁴⁾. Azért rendelkezéseket tett a háború folytatása iránt, Enns

Fried. III. 160. és 170. l. (e szerint 163. l. 40,000 embert kért a császár Flandern ellen, de csak 32,000-et nyert), *Müller, Reichstags-Theat. unter Max. I. 88. l., Habérlin, VII. d. 472. l. — Lehman, Speyer. Chron. 996. l.* vasárnap Misericordiae Domini kezdődött az. A segedelem 29,487 főben állapított meg *Ugyonő 1001—1005. l.* — A segedelem lajstromát közli *Lünig, Reichs-Arch. Pars Gen. Cont. II. 303. l.*

¹⁾ *De Roo e. h. és de Linck, II. d. 291. l.*

²⁾ Hogy Fridrik és Miksa követeket küldöttek Mátyáshoz, mondja *Bonfin is IV. tiz. VII. könyv, 471. l.* olly megjegyzéssel, hogy Mátyás ezen követeket szokása szerint fényesen megajándékozta. Ő azonban nem mondja, hová érkezett ezen követség; de ezt Budára teszi és az ajándékokról is szól *de Roo, X. könyv, de Linck, Annal. Claravall. II. d. 291. l.* — *Pray* szerint ellenben *Annal. IV. d. 200. l.* ez még Bécsben érte volna Mátyást, de itt semmit sem eszközölhetett, és úgy küldötte aztán maga a király a nagyváradi püspököt újabb alkudozások végett Linzbe.

³⁾ Hogy a fegyverszünet meghosszabbított, állítja *Bonfin is e. h.* — *Zsámboki, Append. ad Ransan. 263. l.* azt mondja, hogy augusztus 6-dikán (in festo Sanctissimae Eucharistiae) a király magas királyi székeben ülve, az ünneplés utáni tisztelet után a béke kihirdtetett és szeptember 13-dikára (ad Septembres Idus) összejövetel rendeltetett, hol a két fejedelem személyesen megje-lenend és azt megerősítendi.

⁴⁾ *Fugger* szerint *Spiegel d. Ehren, 102. l.* még ezen esztendőben reménylette halálát, *Fessler* szerint pedig *V. d. 430. l.* az orvosok csak egy pár esztendőt adtak neki, sőt egyik a téli hónapokra jövedőlte halálát.

városa őrségét megszorította ¹⁾, erősségei növeltetését elrendelte ²⁾, a magyar királylyal kötött béke vége felé járván, Felső-Osztrákhon oltalma iránt intézkedett ³⁾; alattvalóinak megparancsolta, hogy Stahremberg Kocsárd rendelkezéseit mindenben szorosan teljesítsék ⁴⁾. Másfelől július 22-dikén a francia királylyal Német-Alföldre nézve békét kötött ⁵⁾, Zsigmond előregedett, elgyengült öcsesét arra bírta, hogy Tyrolról mondjon le ⁶⁾; később kibékkeltette fiát a flanderniekkal ⁷⁾ és ezt küldötte Linzbe előre olly utasítással, hogy a béke megkötésében ne hirtelenkedjék ⁸⁾. Mátyás, ki úgy látszik nem mulasztotta el a

¹⁾ Fridrik parancsa Geben zu Inspruck am Monntag nach dem Sonntag Jubilate (május 11-dikén) anno domini 1489. *Kurz, Friedr. IV. II. d. 300. l.* A Miksáé Geben zu Inspruck am Freytag nach des heiligen Creutztag Inventionis (május 8-dikán) anno domini 1489. *Kurz e. h. 301. l.*

²⁾ A császár parancsa Geben zu Porttenaw am Eritag nach sand Bertlmes tag (augustus 20-dikán) anno domini 1489. *Kurz e. h. 302. l.* — Már 1488-ban meghagyta volt, hogy két mérföldre a környéken a parasztok itt robotoljanak. Geben zu Inspruck am Samstag vor dem Sonntag Reminiscere in der Vasten (martius 1-sején) anno domini 1488. *Kurz e. h. 295. l., Chmel, Regest. 754. l.*

³⁾ A császár parancsa Geben zu Ynsprugh am Monntag vor dem heiligen Auffarstag (május 25-dikén) anno domini 1489. *Kurz, e. h. 302. l.*

⁴⁾ A császár rendelete Geben zu Ynsprugg am Monntag nach dem Sonntag Laetare in der Vasten (martius 30-dikán) anno domini 1489. *Kurz e. h. 303. l.*

⁵⁾ Hogy ezen békét a német rendek közbenjárására megkötötte Fridrik, mondja *de Roo, Hist. Austr. X. könyv, 380. l.* Haas. *Häberlin, VII. d. 497. l.*

⁶⁾ *Unrest e. h. 729. l., Fugger e. h. 101. l., de Roo, X. könyv, 380. l., Häberlin, VII. d. 458. l., Kurz e. h. II. d. 195. l.*

⁷⁾ October 1-sején *Dumont e. h. III. d. 2. rész, 242. l.* — A bécsiekre annyira fel vala hevülve még most, hogy azt mondá, ha nem voltak megelégedve a bottal mint királyukkal, tőrjék a golya kényuraságát. *Fugger e. h. 972. l., Kurz e. h. 197. l.*

⁸⁾ *Engel e. h.*

háborúhozi készüléteket¹⁾, maga is a személyes megjelenésben gátoltatván, a váradi püspököt küldötte maga helyett ide²⁾.

Miksa Linzbe érkezéével tüstént követeket küldött Mátyáshoz, hogy mint nyilván mondá vele a béke iránt tartandó összejövetele nézve bővebben végezzenek, tulajdonképen hogy őt a király egészségének valóságos állásáról hitelesen tudósítsák³⁾. A hosszas betegeskedés anyyira elgyöngítette volt Mátyás testét, hogy kénytelennek érzé magát Miksának megizenni, miszerint mostani állapotjában ezen hosszú utat nem teheti meg⁴⁾. Egyszersmind előre küldött meghitt követo a váradi püspök által az őszinte, és mind gondolkozásmódjára mind érzelmére nézve veje rokon Miksát tiszteletéről tudósította és 400 hordó jó borral, 400 ökörrrel és 12,000 arannyal kedveskedett neki, és a hadi költségek fejében fizetendő 700,000 aranyért Fridriktől meghódított valamennyi tartományok visszaadását ajánlotta⁵⁾. Fridrik, ki ezen alkudozásokra a

1) Bethlen Miklós rötzi kapitány meghagyja a zwettli apátnak, hogy készen tartaa fegyveres népet István (Szapolyai) a királyi főkapitány parancsára tüstént összejövendőt, Datum Retz feria sexta ante Pentecosten (május 15-dikén) 1489. *Linck, Annal. Claravall. II. d. 292. l.*

2) *Bonfin, IV. tis. VIII. könyv, 471. l.*

3) *Bonfin e. h.*

4) *Bonfin e. h.* a személyes összejöveteletről nem szól, hanem azt mondja, hogy Mátyás a béke iránti összejövetelet közönségesen halogatta betegsége miatt holnapról holnapra.

5) *Bonfin e. h. IV. tis. VIII. könyv, 471. l., Fugger e. h. 1022. l., Unrest e. h. 741. l., Pray, Annal. IV. d. 200. l.* és utánok *Kurz, Gesch. Friedr. IV. II. d. 195. l.* — Ujabb íróink közül többen és nevezetesen *Häberlin, Gebhardi, Engel, e. h.* és *Schells, Gesch. Oest. VII. d. 238. l.* a hadi költségek megtérítése fejében kívánt összeget 70,000 forintra szállítják le. Bár a 700,000 forint az akkori körülményekhez képest nekünk is soknak tetszik, úgy még is az egykorú vagy ehhez közel álló írók állításának önkényes változtatására magunkat feljogosítva nem érezzük. — Hogy a császár által fizetni elmulasztott összeg és hadi költségek megtérítése mellett kész minden hódításait Osztrákhonban kibocsátani, a velencei követnek

német választókat is meghívta ¹⁾), semmit sem akart adni, mondván: elégednék meg az elrablottakkal. Miksa is sokalta ezen követelést; de Mátyás megnyerését és ennek következtében egy részének elengedését reménylven, atyjának mindenkép tanácsolta, ne fősvénykedjék most és örökös tartományai véretlen visszaszerzésének áldozza fel pénzét ²⁾). De Fridrik, kiben mint látszik fia iránt az ennek küldött ajándékok néminémi bizodalmatlanságot szültek ³⁾), szint olly fukaran mint ravaszúl, a magyar király bizonyos halálára számítva, előbbi nyilatkozatánál makacsúl megmaradt és minden kárpótlás nélkül kívánta vissza elfoglalt tartományait. Így a német király is kénytelen volt Mátyásnak megizenni, hogy atyja akaratosságának legyőzésére egyetlen mód a személyes összejövetel vele, azért ügyekezzenek, mihelyt egészségi állapota megengedi, Linzbe jönni ⁴⁾). Ez most nem történhetett meg, és Miksa atyjának megegyezésével csak egy hat hónapos fegyverszünetet kötött Lucza napjáig ⁵⁾).

Mátyás ezen időt használá egy országgyűlés tartására ⁶⁾), mellynek tárgyai tudva nincsenek. Igen valószínű,

is kinyilatkoztatta a győri püspök által, a pápai követ és ortonai püspök jelenlétében; miután, úgymond a főpap, királyom háborút csak a béke kedveért visel és ezen jelen háborúban is főként azt sajnálja, hogy erre pazarlott erejét a törökök ellen nem fordíthatta. Erről a mondott pápai követ a szent-széket Budáról június 1-sején írt jelentésében tudósította. *Granvell bíbornok irományából e. h. 51. l.*

1) A maynzi választóhoz intézett ebbeli levelét közli *Müller, Reichstags-Theat. III. d. 178. l.*, és ebből gyanítja, hogy a többi választók is kaptak hasonló leveleket.

2) *Fugger e. h.*

3) *Fugger e. h., Pray, Annal IV. d. 200. l.* — *Fessler* szerint *V. d. 542. l.* Fridrik öt darab időre szeme elől is száműzte; *de Roo, X. könyv, 380. l.* és *Fugger* szerint *e. h.* úgy megharagította Miksa az öreg gyanakodó Fridriket, hogy neki minden közlekedést a Mátyás követével megtiltott. *Has. Kurz, Gesch. Friedr. IV. II. d. 195. l.*

4) *Bonfin e. h. de Roo, Hist. Austr. X. könyv, 380. és 381. l.*

5) *Unrest e. h. 741. l.*

6) Hogy ezen idő tájban Mátyás országgyűlést tartott, kétségen

hogy a király szerette volna ez alkalommal fiának örökösét halála esetére Magyarországon biztosítani, de Beatrixnak és tevékeny pártjának alattomos celszövényei ettől elijesztették ¹⁾ és tanácsosabbnak vélte a dolgot előbb

kivül bizonyítja egy levele, mely által Rátkai Istvánt hatalmaskodásáért, nevezetesen hogy ítéltesen elvesztett malmát Méra helységében Abauj vármegyében a végrehajtás után visszafoglalta, az országosan összegyűlt rendekkel együtt feje és jószágai elvesztésében marasztalja el. *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. d. 268. l.* Sajnálni lehet, hogy ezen oklevélnek, mely megvan Székely gyűjtésében, *III. d. 167. l.*, kelte napját nem tudjuk és így más adatok hiányában ezen országgyűlés tartásának idejét meghatározni képesek nem vagyunk. Kovachich ugyan ezen gyűlés tartása iránt hivatkozik Mátyásnak Kassa városához december 14-dikén intézett és mindjárt említendő levelére is; de hogy itt nem országgyűlésekről hanem a római királylyal tartandó összejövetelekről van szó, bizonyítja annak tartalma, különösen pedig annak ezen szavai: *ad expensas instantis diete, quam cum Serenissimo Domino Romanorum Rege pro compositione pacis — habituri sumus.*

¹⁾ Ezen alkalommal, mint *Fessler V. d. 431. l.* mondja, Mátyásnak azon utolsó öröme volt, hogy a megjelent főrendek, a világiak úgy mint az egyháziak, egyetértőleg az egész nemességgel, szabadon és minden erőltetés nélkül felfogadták, hogy halála után fiát törvényes és valóságos örökösének elfogadják, királyuknak elismerik és a királyi székbe ültetik. „Placuit reparando generi, vel necessitate postulante, quod alium haeredem non habuerat, legitimum facere et in successorem sibi cooptare, desperata prorsus ex Beatrice prole. Tentatum itaque hoc apud proceres et ex sententia impetratum, moxque in publicis comitiis, universi tum proceres, tum reliqui omnium caetus coronaturos se et in principem suum habituros Joannem Corvinum, patre mortuo jurejurando obstrinxere, idque non semel (ut accepi), quemadmodum suo loco latius prosequemur.“ Igy szól Verancz Antal, kire építi Fessler egész előadását, *Kovachichnál Script. Min. II. d. 36. l.* Ez azonban ellenkezik az egykorú irók tudósításaival Mátyás aggodalmairól fia miatt. Egyenesen mondja *Bonfin, IV. tiz. II. könyv*: „Deplorabat secum pueri fortunam, cui quidquid natura largius indulserat et ius dederat communitatis, a severa nonnullorum censura opinioneque (törvénytelen születése miatt), post mortem suam ademptum iri praevidebat.“ — — A főurak közül sokan nem akartak neki hűséget esküdni: „Nonnulli, úgy mond csakugyan *Bonfin, IV. tiz. VIII. könyv*, juramentum declinarunt, diviticulum aliquod ex ingenii calliditate causati.“

országgyűlésen kívül megkísérteni. Ez után nem soká a városoktól, mellyek ezen évben már egy ízben segélyadásra szorítottak volt ¹⁾, új segédelmet kért a császárral tartandó alkudozások költségeinek földözésére ²⁾.

Még ez után is hosszas ideig tartotta a királyt betegsége, melly november és december hónapokban egy harmadnapos váltó-láz által ³⁾ még tetemesen súlyosodott, és a melly miatt a törökök betűtését és pusztításait Krainában nem is gátolhatta ⁴⁾, a nélkül hogy

¹⁾ Mátyás király Pozsony városához intézett levelében előre bocsátván, hogy bár az egész ország neki, szükségeit tekintve, kétszeres adót fizetett, a várost mind eddig kímélte, most azonban nagyobb lévén szükségei ki nem kerülheti, hogy tőle is valamely segílyt ne kívánjon, — komolyan megparancsolja a mondott városnak, hogy e levél vétele után rögtön fizessen le 2000 arany forintot Orbán egri püspök és kincstartó vagy megbízottja kezéhez, kit e parancsának terheltesekkel végrehajtására meghatalmazott, és hozzá ez ügyben ne folyamodjék, mert küldötteit kihallgatatlan fogja elutasítani. Datum Bude feria secunda proxima post festum Ascensionis Domini (május 31-kén) anno eiusdem 1489. *Oklevéltár, DCLXXXV. sz.*

²⁾ Kassa városához december 14-dikén írt levelében értesítvén azt, hogy a római királylyal kötendő üdvös béke végett közelebről tartandó összejövetel költségeire az egész ország általános adót ajánlott, és illőnek találván hogy ahhoz a város is járuljon, megkéri azt és egyszersmind hűségi köteletségére figyelmeztetve meghagyja neki, hogy ezen segély pótlékaul e levelet vivő emberének kezéhez rögtön szolgáltatasson 1000 arany forintot, mivel ellenkező esetre Orbán egri püspököt és kincstartót utasította és felhatalmazta, hogy a város lakóit fejenkint és birtokaránylag rovassa meg és az így kivetett adót tőlök mindennemű terheltesekkel hajtsa be. Datum Bude feria tertia proxima post festum Lucie virginis anno domini 1489. Ezen levelet említi *Kovachich, Suppl. ad Vest. Comit. II. d. 268. l.*, mf pedig adjuk *Oklevéltár, DCCXCVIII. sz.*

³⁾ *Bonfin e. h. 472. l. és Zsámboki, Appendix ad Ranzan. 263. l.*

⁴⁾ *Valcasor, XV. könyv, 581. l.* — Ez adott híhetőleg alkalmat a pápának a török háborúnak bűnbocsánatok általi elősegítésére. Perandi Rajmundnak mint a pápa által e végre kiküldött meghatalmazottnak két levelét, melly mellett közönséges bűnbocsánatot ad mind azoknak, kik a törökök ellen harcolnak, augustus 1-sejéről 1489., közli *Lünig, Reichs-Archiv. Spicil. Eccl. I. d. 361. l.*

tudományos élvezeteiben gátolta volna¹⁾, Budán, bár mint ohajtotta volna is a linzi személyes összejövettel megtartani. Három egész hónapig állott 50 kincscsel és mindenféle butorral terhelt királyi társzekér a fejedelmi lak udvarában készen, várván azon pillanatot, mellyben a király magát utnak indulásra elég erősnek érzendi²⁾. Betegségének mindenfelé elterjedt híre³⁾ ipának követét Montana Ferenczet és egy más velencei követet is vont a királyi udvarba⁴⁾. Az elsőnek a pápa és nápolyi király közti egyenetlenségekről kellett a királyt tudósítani⁵⁾, de egyszersmind Beatrix javára is felvigyázni azon esetre, ha a király mostani betegségében és így magtalanúl találna meghalni⁶⁾. Bár Mátyás a pápai követ, az ortonai püspök, közbetetésére a kalocsai érseknek fogságában némelly könnyebbségeket engedett; úgy még is a szent-székkeli ezen újabb kedvetlenségei igen növekedni és tettelegesen kitöréssel fenyegetni kezdettek. Ennek több okai voltak. Mindenek előtt igen nehezen esett a királynak Dsem kiadásának újabb megtagadása, és hogy most ezt Ince pápa minden előbb tett nyilatkozatai ellenére az ő egyenes kirekesztésével egy nagy, a keresztyén hatalmasságok egyesült erejével megindítandó török háborúban maga kívánta a szultán ellen eszközül használni. Ehhez járult, hogy a pápa a közhir, sőt Mátyáshoz érkezett majdnem hiteles tudósítások szerint ipát megtámadni készült, legközelebb pedig külön a követ által

1) Birjuk azon könyvek lajstromát, mellyeket ezen évben a hires firenzei tudós Politiano Angyaltól kapott. *Oklevéltár, DCCXCIX sz.*

2) *Bonfin e. h. 472. l. és Zsámboki, Append. ad Ranson. 263. l.*

3) *Hormayr* szerint *Wien, VI. dar. 1. füz. 70. l.* a császár csillagvizsgálói azt jövendölték, hogy Mátyás még 1489-ben meghal; hasonlólt jósoltak a Mátyáséi is, őt különösen a bécsi mulatás elkerülésére intvén.

4) *Bonfin e. h. 472. l.*

5) A pápa ugyanis minden bírfizetőket, kik béreiket nem tették le, megátkozván, a nápolyi király ezt magára vette, és a concilium elé hivatkozott. *Raynald, Annal. Eccl. XIX. d. 394. l.*

6) *Bonfin e. h.*

benyújtott brevék szerint a papi dézmákat az egész országban a török háború ürügye alatt magának fentartotta és kincstárába szolgáltatni rendelte. Az ipát fenyegető veszély tekintetéből már előbb az anconaiakat különös pártfogás alá vette volt ¹⁾; értésére esvén azonban, mennyire rossz neven vette ezt a pápa, később nyilvánította, hogy ezen szövetségtől kész elállani, ha a pápa maga részéről az anconaiakat eddigi tetteik elengedéséről breve által biztosítja, és ezen tárgy elintézését Drágfi Tamás Rómába küldött követére bízta. Az újabb események azonban meggyőzték őt, hogy a szent-szék eljárása az ő irányában nem egyenes és az őt mindenkép csak arra kívánja bírni, hogy ipának segedelmet ne küldjön. E részben a nevezett pápai követ előtt több ízben igen keményen nyilatkozott, egyenesen értésére adta, hogy a szent-széknek a török háború valószínűséggel nem fekszik szívében, hogy ez ürügy az ipa elleni készülétek annál biztosabb megtételére. Ő azonban ügyeit a német császárral, a lengyel és cseh királyiylal, kik most közelebből ellene szövetséget kötöttek, elvégzi úgy mint a körülmények megengedik. Ha az utolsóknak büntetetlenül szabad eretnekek segítségével élni: miért ne volna neki szabad a hitetlenekkel szövetkezni és legalább ezen részről magát bátorságba tenni, hogy ellene fellázított sok ellenségeinek más oldalról sikeresen állhasson ellent. A szultán jelen levő követe által úgy is békét, fegyverszünetet ajánl, és csak azt kéri, hogy seregeinek tartományain keresztül szabad átmenetet engedjen, hogy a velenceieket hitetlenségökért és a béke pontjainak meg nem tartásáért illőleg megfenyíthesse. Ő maga részéről minden más elfoglaltatásai mellett méltatlanul megtámadtatandó ipát segély nélkül nem hagyhatja, de valóban nem is fogja hagyni. Nápoly távolsága de más háboruzások miatt sergeiből tetemes segítséget nem küldhet ugyan, azonban mind e mellett erőlyes rendelkezéseket tett, hogy Olaszországból magából álljon ki a

¹⁾ Ezen anconai szövetségről *Bonfin* is tesz mellealeg említést *IV. tiz. VIII. könyv, 499. l.*

szükséges sefély. Camerinónak ura egy tetemes csapattal már is zsoldjában áll és minden órában várja a tudósítást az iránt, hogy a mantuai gróf egész jól szervezett seregével szolgálatába lépett. Mind ezen fenyegetései mellett Mátyás a törökökkel semmi egyességre nem lépett, a szultán követét haza bocsátotta; de maga részéről az alkudozásoknak, mint gyanítani lehet, színelte folytatása végett követeket küldött Konstantinápolyba ¹⁾. A velencei követ némelly dalmátországi határkérdések eligazításának színe alatt küldetett Mátyáshoz ²⁾, de olly utasítással, hogy a köztársaságot tüstént tudósítsa, mihelyt hatalmas ellensége szemeit behúnyja. Egy lengyel követ is érkezett hasonló czélból ³⁾.

Betegeskedése alatt a király még egy kísérletet tett fia mellett. Az ország egyházi és világi nagyait egyenként maga elébe szólítá s őket arra kíváná birni, hogy Corvin Jánost örökösének ismerjék el és neki hűséget esküdjenek. Az elsőekkel, kik meg valának lepve, a dolog kedve szerint ment; de nem soká szándékának híre elterjedvén, az Beatrixnak is tudára esett, ki számos párthiveivel mindent elkövetett a dolog további folyamának gátlására. Így a nagyok közül igen sokan, még mielőtt a sor reájok jött volna, az udvarból különböző színek alatt eltávoztak, így Báthori István Erdélybe; mások mindenféle ürügy alatt, így például úgy a király megint meggyógyul és gondoskodása még időelőtti, a kívánt hitnek letételét megtagadták, elhalasztották ⁴⁾. Némelly egyes hatóságokat is rá tu-

¹⁾ Mind ezen körülmények bőven kitetszenek az ortonai püspöknek két rendbeli tudósításából Budáról június 1-sejéről és 25-dikéről, melyekről már több ízben emlékeztünk és a melyek közül az utolsóra még újabbban is visszajövtünk. *Granelle bíbornok írományai-ból e. h. 24. és köv. l.*

²⁾ Ezen kérdések egyezés útján el is intéztettek, Mátyás jogait tovább is fenntartván. *Staat v. Dalm. I. d. 127. l.*

³⁾ *Bonfin e. h.*

⁴⁾ *Bonfin e. h.* — *Zsámboki* szerint *Append. ad Ranzan:* hűségeit megintette, küldenék feleségét mindjárt harkála után meny-

dott azonban a király bírni, hogy fia öröködését elismerjék ¹⁾).

Legtöbb baja volt Beatrixsal. Ez nem elégedvén meg Corvin János öröködése elismerésének ezen alattomos gátolásával, nyilvánosan is föllépett ellene, sohajtással, sirással, és az asszonyi ékesszólás minden fegyverével ügyekezett elgyengült férjét meglágyítani és szándékának megváltoztatására bírni, még azt is sürgetvén, hogy inkább őt neveztesse most mindjárt halála esetére uralkodó királynénak és az ország örökösének. Ebben a nápolyi követ által is segítettett. Hiába törekedett őt a király meggyőzni, hogy a magyarok asszonyi uralkodást, attól a közelebbi tapasztalás által elrettentve, soha sem fognak elfogadni; sikerrellenül terjeszté elébe, hogy a nemzet őt személyesen sem kedveli, ha most haldokló fejedelme kedvéért talán elfogadná is őt örökösének, halála után gondolatait bizonyosan megváltoztatja, is így soha czéit nem érne, sőt hihetőleg a nemzetet maga ellen még csak jobban megharagítaná és magától végkép elidegenítené ²⁾); hasztalan ígérte, hogy

asszonyi ajándékának kifizetése mellett Olaszországba, fekete-sereget pedig tartanak együtt.

¹⁾ Segesvár városának polgármestere, királybírája, esküttjei és egész községe magok és utódjaik nevében elismerik, hogy Mátyás király különös meghagyása folytán esküvel fogadták hogy, ha a király úgy találja kimulni, miszerint Beatrixtól törvényes utódja nem maradna, ez esetben Corvin János oppelni herceget stb., a király fiát, ismerendik el igazi örökös uroknak és városukban és tartozandóságaiban rajta kívül senki mást fejedelmökül el nem fogadnak; mire nézve magokat és örököseiket ezennel keresztyén hitőkre kötelezik, városuk nagyobb peccsétével megerősített jelen levelöket az említett herceg részére kiadván. Datum in Segeswar in vigilia b. Johannis Baptiste (június 23-dikán) anno domini 1489. *Oklevéltár, DCCLXXXIX. ss.*

²⁾ „Ipsa Domina Regina (ut ingenue et confidenter fatemur) non multum in subditis nostris amatur, quod tamen nos moleste certe ferimus, sed inspirare illis nequimus, ut eam ament, qui forte amoris et benevolentiae occasionem sibi praestari non vident, quibus rebus et plurimis insuper aliis ex causis efficitur, ut id, quod ipsa cupit, et de quo semper est sollicita, quodve a nobis non petit tan-

illendő tartásáról gondoskodandik, ha őt fiúval tovább sem örvendeztetné meg, hogy nem csak eddig használt terjedelmes jószágai birtokában megerősíti őt, hanem még jóval többeket is rendel neki, hogy Corvin János és ennek jövőendő felesége őt mindig anyjok gyanánt tisztelendik, iránta gyermeki szeretettel viseltetendek és őt oltalmok alá veendik, sőt mind ez iránt a kezességet magok az egyházi és világi rendek is általa felszólítva a legnagyobb készséggel magokra vállalandják. Különb is ha még ezután fiút találna neki szülni, Jánosnak minden jogai megszűnnek. Siker nélkül maradának az elalélt király minden ügyekezetei. Beatrix ígéreteire mit sem hajtott, megátalkodva megmaradt kívánságai mellett, férjének utolsó pillanatait ez által nem kevésbé keserítvén.

Látván a király feleségének ezen makacsságát, György pozsonyi prépostot küldötte sógorához Alfonz calabriai herceghez, felesége legidősb testvéréhez, kihez mindig igen nagy bizodalmat mutatott. A követségnek kettős czélja volt: a herceget arra bírni először, hogy magát a francia királynál közbe vesse Dsem átadása iránt, másodsor, hogy hugát a királynét más gondolatokra hozza Corvin János irányában ¹⁾. Értésére kívánta sógorának az utolsóra

tum, sed continuis suspiriis, jurgiis et lacrymis exigere conatur, nos, praestare certe nequimus. Optat ipsa Domina Regina per nos effici ut post — nostrum obitum — nobis in Regimine et Regno succedat, imperique nostri habenas moderetur, quod nos etiam si omni studio conaremur efficere tamen nequimus et neque verbum de hac successione subditis facere audemus, nisi forte perpetuum odium et malevolentiam illorum tum contra nos, quam etiam ipsam Regiam contrahere vellemus, mallet quippe hoc hominum genus (de Hungaris loquimur) ad unum usque jugulari potius, quam per feminam gubernari; meminit enim quod superiori quodam tempore sub femineo fuisset imperio et pessime gubernatum, pessime etiam tunc successisset, et quidem taliter, quod in hanc usque diem Regiminis (ut ajunt) sopor in ore esset eorum.“ *Mathias instructio pro Praeposito Poseniensi ad Ducem Calabriae data. Kovachichnál Script. Min. I. d. 343. l.*

¹⁾ Engel *c. h.* 425. l. a másodikát mondja fő czélnak; azonban a

nézve adatni, hogy bár mind ő maga mind atyja a nápolyi király a királyné kivánságára nézve közbe vetették magokat, még is igen jól tudja, hogy azok nem tőlök hanem Beatrixtól vették eredetöket. Ő ennek kedvéért is mindent kész volna megtenni, mi hatalmában áll, de lehetetlenséget senki sem követelhet tőle. Kivánatos volna tehát, ha a királynét mind ő maga egyenesen mind apja által megügyekeznek arról győzni, hogy megfoghatatlan makacssága által nemcsak magát hanem Corvin Jánost is nyilvánosság veszélybe dönti. Ha ezen viszálykodás miatt kénytelen lesz fia dolgát elintézetlenül hagyni, igen valószínűleg halála után mind ketten elesnek a magyarországi tróntól. A mit a királyné kíván és nem csak kéressel hanem sohajtások, szemrehányások és könnyek által kíván erőltetni, teljességgel lehetetlen. A magyarok asszonyi kormányt elfogadni soha sem fognak, e mellett a királynét még személyesen sem szeretik, úgy hogy őt ezen népszerűtlensége mellett örökösének még csak indítványozni sem meri a nagyobb kedvetlenség kikerülése tekintetéből. Titkon kéz alatt úgy is megkísértette a dolgot, de sziklakemény szívű ellenállásra talált. Nyilván sürgették őt az ország nagyai hogy, miután őt a királyné még eddigelő fiú örökössel nem ajánlódotta meg, Corvint választhassák előlegesen királyuknak és örökösének, de úgy miszerint, ha még később is találna törvényes fia születni, ezen választás magában megsemmisüljön; mivel különben is ez örökségtől és evvel járó jogaitól nem fosztathatnék meg. Ebben azonban ő még eddig megegyezni nem akart, mivel a királyné azt ellenzette, bár ennek minden tekintetben fejedelmi ellátásáról halála után illendően gondoskodott, fia pedig őt anyjának fogadni kész volt, sőt még az ország nagyait is lehetett volna arra bírni, hogy őt mint királynéjokat, nagyasszonyu-

követnek adott utasítás ellenkezőt mutat, mivel itt meghagyja ennak, hogy az első iránt készségét tapasztalván a herczegnek, a másodikat elő se hozza, nehogy ez által a török háború valamelly nem várt akadályt szenvedjen.

kat tiszteljük. Ő azonban mind ezzel nem elégedett meg, azt elfogadni vonakodott. Így a király azután sem fia sem felesége mellett mit sem tehetett; már pedig illy körülmények közt mind kettőjük sorsa napról napra bizonytalanabb lesz. Igen könnyen megtörténhet, hogy a nemzet szabad választási jogaival élend és így egészen idegennel, talán házoknak épen ellenségével töltendi be a megürülendő királyi széket¹⁾. E szerint nem csak jövőendő állását, hanem még életét is kockáztathatja. Igen jól ismeri ő a magyarokat, kiket csak több évi bajoskodása után bírhatott arra, hogy benne mint önkéntesen választott királyukban megnyugodjanak. Mondja meg a követ a herczegnek beszéd közben, de nem a király nevében, hogy a királynénak Corvinnal indítványozott együtt-uralkodása egy általjában lehetetlen, mert két uraság egy országban soha sem tett jót; mindenütt, hol ez eddigelő megállapított, veszély következett. Talán azt szándékozik ez által a királyné megkísérteni, ki nyeri el könnyebben a királyi széket, ő-e vagy János? Azonban minden lehetőség az utolsó mellett van; ez már is sok uradalmakat, nagy jószágokat bír; neki hűséget esküdtek a sergek vezérei, a várnagyok és a királyi kincstár igazgatói. Az ország egyházi és világi nagyait a király emelte ki a porból, háládatosságuk az atyáról a fiúra is szálland. Ha a királyné oktalan unszólásaival nem hagy fel, őt terve létesítésében még tovább is gátolni ügyekszik: a különben szelíd és jó indulatú ifjú soha sem felejtendi el, hogy ő atyja idejében neki mindig utjában állott és ezen magaviseletét könnyen az országbóli eltávolítása követendi. Annyival jobban cselekszik tehát, ha Jánosnak örökösévé kineveztetését nem csak nem gátolja, hanem azt egész erejével előmozdítja; így a háládatosság örökös kötelékével kapcsolja őt magához²⁾.

1) „Contingere posset ut plurimi efficerentur beneficiorum nostrorum immemores et ingrati, et talem forte eligerent, qui in presentiarum est noster et totius Regni nostri capitalis inimicus.“

2) Ezen nevezetes és a királyi udvarban folyt cselekvényekre igen nagy világot vető utasítás megvan *Kovachichnál Scrpit. Min.*

Csakhamar uj-év után ¹⁾ a király minden erejét öz-

I. d. 341. l. — Pray, Hist. Regum, II. d. 491. l. ezen irományt, melynek esztendeje nincs, 1489-re, *Engel* ellenbene. h. 1490-re teszi.

¹⁾ *Bonfin e. h. 472. l.* azt állítja ugyan, hogy a király mindjárt karácsony ünnepei után indult meg Budáról; azonban egy levele, mellyben Altenbergerszebeni polgármesternek megparancsolja, ügyeljen arra, hogy a kender, mellyre a királyi bányák művelésénél oly nagy szükség van, Törökországba ne vitessék ki, hanem mindentűt vásároltassék össze a bányászat szükségeire, Datum Bude in festo Circumcisionis domini, anno eiusdem 1490. *Oklevéltár, DCCC. sz.*, nyilván bizonyítja, hogy még az új-évet is Budán töltötte. — Mátyás király ezen hosszas budai mulatásának igen számos okleveles nyomai is vagynak. A már eddigelő megemlítettekén kívül még felhozhatjuk a következőket: — Mátyás június 11-dikén Budáról ad Örményesi Fiáth Lászlónak és testvérének Lajosnak Sebes (Karan Sebes) vármegyében fekvő Bökén, Polyána és Polyanicza nevezetű helységeire, mellyeket már őseik békében birtak és most ők is bírnak, a királyné Beatrix megegyezésével új adományt, egyszersmind a netalán ezen helységekben lappangó királyi joggal is megajándékozván őket. Datum Bude in festo beati Barnabe Apostoli anno domini 1489. *Oklevéltár, DCCLXXXVI. sz.* — Ugyanaz nap megparancsolta az aradi káptalannak, hogy ezen új adományosokat a szokott törvényes mód szerint igtassa be. *Oklevéltár, DCCLXXXVII. sz.* — Ez valósággal meg is történt october 27-dikén minden ellenmondás nélkül, mint kitetszik a mondott káptalannak ez iránt kelt bizonyosságleveléből. Datum Quintodecimo die diei Introductionis et Statutionis prenotatarum, anno domini 1489. *Oklevéltár, DCCXCV. sz.* — Június 23-dikán Budán tesz bizonyosságot az iránt, hogy előtte Erzsébet, néhai Dengelegi Pongrácz Jánosnak az ő unokatestvérének özvegye, fiával Mátyással, más részről pedig Arragoniai Ludovica, a királyné Beatrix unokatestvére s Frangepán Bernát gróf neje, előtte személyesen megjelenvén, érett megfontolás után, több becsületes egyének különösen pedig Beatrix közbenjárására, említett Erzsébet fia Mátyás és Ludovica leánya Mária-Magdolna házassága iránt bizonyos feltételek alatt házassági szerződésre léptek. Datum Bude in vigilia nativitatis beati Joannis Baptiste anno Domini 1489. *Oklevéltár, DCCLXXXVIII. sz.* — Ugyanaz nap az őrsi sz. Mária-Magdolna prépostságnak még Zsigmond király által adott szabadságait megerősíti. Datum per manus R. in Ch. P. D. Joannis episcopi ecclesie Varadiensis, aule nostre Secretarii Cancellarii, fidelis nostri sincere dilecti, anno domini 1489. nono kalendas Julij. *Emléki Katona, IX. d. 880. l.* — Július 9-dikén a leendő nádornak, Báthori István országbírónak és erdélyi vajdának, Drágyi Tamás királyi sze-

szeszedte és Bécsbe ment ¹⁾, hogy Fridrikhez és Miksához,

mélynöknek, a tótországi bánoknak és albánoknak tudtokra adja, hogy ő Trau városabeli nemes szobrász mesterét Kőrös vármegyében Majkócz kastélyának (ma Majkovecz falu Zágráb megyében ennek Kőröszeel határos szélén) békés birtokában meg akarja tartani, s az e kastély iránt indított vagy indítandó pereket magára vállalta, mi iránt Borsovai Benedeket, a királyi ügyek jelenlegi igazgatóját utasította is. Datum Bude feria sexta proxima post festum Visitacionis beate Marie Virginis anno domini 1489. *Oklevéltár, DCCXCI. sz.* — Augustus 15-dikén a Beatrix királyné által bírt Csepel szigetebeli Kevi város bírójának és esküttjeinek kérelmére az említett városnak tőle s az őt megelőző magyar királyoktól nyert szabadságait, melyekről szóló levelek a városnak nem rég történt porrá égése alkalmával védkép elhamvadtak, úgy mint azok elébe terjesztettek és tudomására vannak, újra kiadja és megerősíti a következő pontokban: — 1-ször. A város polgárai és lakosai minden nemű vámfizetéstől az egész országban fölmentetnek. — 2-szor. Minden polgári s büntényi ügyekben magok a polgárok, lakosok, családok és vagyonuk felett egyedül a város bírása s esküttjei ítéljenek, a feljebbvitel pedig ezektől a tárnokmesterhez és innen a királyhoz történjék. — 3-szor. A Csepel szigeti ispánok és tisztek a város polgárai és lakosai felett semmi törvényhatóságot ne gyakoroljanak, rajtuk bírságot ne zsarolhassanak. Meghagyja ennek következtében az ország minden hatóságainak és vámszedőinek, valamint a Csepel szigeti tiszteknek, hogy az említett város polgárait és lakosait ezen kiváltságaikban háborgatni semmi szón alatt ne merjék. Datum Bude in festo Assumptionis gloriosissime Virginis Marie anno domini 1489. *Oklevéltár, DCCXCII. sz.* — October 1-sején megparancsolja a Győr vármegyei királyi adószedőknek, fő- s alispánoknak és szolgabiráknak, hogy Győr városának azon polgárait és lakosait, kiknek házaik a város legnagyobb részének nem rég történt földig elhamvadására alkalmával elégtek, és kiket ő 6 esztendeig mindennemű királyi adó fizetésétől fölmentett, ezen idő alatt e tekintetben zaklatni ne merjék. Datum Bude feria sexta proxima post festum beati Michaelis Archangeli, anno domini 1489. *Oklevéltár, DCCXCIV. sz.* — November 15-dikén megparancsolja a pannonhalmi sz. Márton conventjének, hogy Tamás győri püspököt Győr megyei Bércz helységébe, mellyet az említett püspök Báthori István országbiró levele szerint a zirczi monostor apátjától Pétertől Veszprém megyei Sághegy helységért cserélt, törvényesen igtassa be. Datum Bude feria secunda proxima post festum B. Martini episcopi et Confessoris anno domini 1489. *Oklevéltár, DCCXCVII. sz.*

¹⁾ Némelly későbbi írók szerint még budai mulatása alatt a vég beke Friderikkal megkötöttetett és ott ki is hírdettetett. *Bomelius, I. d. 127. l.*,

kik már most mind ketten Linzben tartózkodtak, az alkudozások tekintetéből közelebb legyen. Célja az volt, hogy ezekkel minden dolgait tisztába hozván, személyesen jelenjék meg Schlesienben, hova már rég készült. Boroszlón egy nagy országgyűlést szándékozott tartani és ebben Corvint mindjárt uralkodó herczegnek ismertetni ¹⁾). A schlesieni beigtatás után a Biancávali házasságnak kellett volna véghez menni, mellynek tekintetéből a barátságos közlekedés a két udvar, a budai és milanói közt nem szűnt meg élénkséggel folyni. Még az előbbi 1488-dik évben küldött volt a milanói fejedelem némelly erre vonatkozó, mint gyanítani lehet, kissebb érdekű tárgyakban egymás után hamar két külön követet Mátyáshoz, ki ezeket hosszabb ideig tartóztatta magánál, általok kívánván a herczeget a szerencsésen folyó schlesieni háború vég eredményéről tudósítani. Azonban még mielőtt ezt tehetné volna, több olly körülmények fejlődtek ki, mellyek az ő részéről egy követnek Milanóba küldését szükségessé tevék. Mind ezekről még az 1489-dik év elején tudósította a milanói udvart, követeinek illy hosszas eltartóztatását olly megjegyzéssel mentegetvén, hogy már nem csak kijelölt hanem általa el is bocsátott követe őt mind azokról, mik az újabb időkben nem csak Schlesienben hanem egyebütt is történtek, részletesen fogja tudósítani ²⁾). Az év közepe táján a milanói udvar megint követet küldött Budára Mátyáshoz Maffei személyében, kit ez nem csak igen jól fogadott, hanem kevés napok mulva a kívánt felvilágosításokkal vissza is kül-

Annal. Styriae, III. d. 586. — Ezt elfogadja a különben gondos *Schmidt is Gesch. d. Deutsch.*, azt vetvén utána, hogy ennek végrehajtását Mátyás nem érte meg.

¹⁾ *Curacus* szerint *Annal. Silas. I. d. 369. l.* a kifály a longyel háború miatt egyfelül, másfelül pedig mivel a boroszlóiak Stein György által mint nyakosak és nyugtalanok voltak elvádolva, készült ide. Mátyás meghagyta a boroszlóiaknak, hogy új tanácsot ne válasszának, míg ő személyesen nem jelenik meg. Ezen várósiak a megszállás olta, mellyben sokat szenvedtek, nem voltak meglegedve.

²⁾ Datum in Arce nostra Viennensi 24. Januarij anno domini 1489. *Archiv der kais. Akademie der Wissenschaften I. d. 97. l.*

dött, mint erről a fejedelmet egy későbbi, mint látszik, a felelet sürgetése végett küldött hírnöke által értesítette, olly megjegyzéssel, hogy idő közben haza érkezett követét Fontana Ferenczet közelebből visszaküldendi és őt általa minden, idő közben előfordult eseményekről értesítendi ¹⁾. Ez még ugyanazon év végével valósággal meg is történt, mint kitetszik a királynak saját kezével aláírt leveléből, melly által említett követét és a reá bizottakat különösen ajánlja olly kéréssel, hogy neki mindenben tökéletes hitelt adjon úgy mint önmagának ²⁾.

Ezen ügy Mátyásnak igen szívéen feküdt, és hogy abban annál bizonyosabban czélt érhessen, János váradi püspököt előre Schlesienbe küldötte, hogy a szándékba vett schlesieni országgyűlést husvét utánra hirdesse ki, az elméket előre készítse el, egyszersmind pedig kincstartóját, a hűséges és az emberekkel bánásmódban épen olly ügyes mint szerencsés Orbánt is magához rendelte. Az ő segítségével ohajtotta a schlesieni nagyokat megvesztegetni és arra bírni, hogy szándékának előmozdításában segítségül legyenek ³⁾. Testének elgyengülése, betegségének napról napra növekedése miatt utjában csak igen lassan haladhatott. Még január 12-dikén Visegrádon volt ⁴⁾. Mind e mellett alig ért Bécsbe ⁵⁾, az országglás dolgait, épen mint

¹⁾ Datum Bude 7. Julij anno domini 1489. *Ugyanott 99. l.*

²⁾ Datum Bude 23. novembris anno domini 1489. *Ugyanott 98. l.* Ezen levelekből ugyan nem tetszik ki, mik voltak a két udvar közt folyt ezen élénk közlekedésnek részletes tárgyai; de nem lehet kétkednünk, hogy azok mind a Corvin János és Biána közti házasságra vonatkoztak, és azért Chmelnek a történelem minden barátai igen nagy köszönettel tartoznak, hogy azokat közzé tette s ezen tárgyra nézve általok némi új világot vetett.

³⁾ *Bonfin, IV. tiz. VIII. könyv, 472. l.*

⁴⁾ Innen rendelt a mondott napon egy kolostor építéséhez Kolozsvárt költséget. Datum Wysegrad die Dominico post octavas epiphanie Christi anno ejusdem 1490. *Fridwaldzky, Miner. 116. l.*

⁵⁾ Ide érkezének bizonyos idejét meghatározni nem tudjuk. Legelső előtűnk ismeretes itt kelt levele az, melly által Pozsony városa

betegsége egész folyama alatt Budán, személyesen, és a legnagyobb szorgalommal vitte még egész február és martius hónapokban ¹⁾.

Ezen idő alatt a jóslatok s az ellenséges fejedelmek várakozásának daczára javulni kezdett a királynak egészsége; azt szinte már virágzónak lehetett volna mondani, köszvényét nem tekintve. Martius elején írt a boroszlóiaknak még pedig kegyelmet osztogatva és nem új terhet rakva nyakokba mint eddig ²⁾, sőt még martius 29-dikén országgyűlést hirdetett Magyarországon sz. György napjára Budára; mellyen azonban valószínűleg schlesieni utja miatt nem vala szándéka személyesen megjelenni, hanem azt biztosok által készültre megnyitni ³⁾. Mi lett volna az itteni

panasza következtében, — miszerint ellene Antal, az esztergomi egyházban sz. Péter oltáránaki gazgatója, némelly költségeinek megtérítésére, mellyeket ő a város által oltára részére fizetendő évenkénti díj iránt folytatott pörére költött, pörrel akarja szorítani, — február 26-dikán az ország minden egyházi bírának keményen megparancsolja hogy, miután a pozsonyiak az említett pörre szinte annyit és talán többet költöttek mint Antal pap, s az megelégedhetik azzal, hogy ezen évenkénti díjt el nem vesztette, Pozsony városát a mondott pap folyamodására ezentúl ez ügyben magok elébe idézni és elítélni ne merjék. Datum Vienne feria sexta proxima ante dominicam Invocavit anno domini 1490. *Oklevéltár, DCCCIII. sz.*

¹⁾ *Bonfin e. h.* és utána *Engel e. h., Pray, Annal. IV. d. 201. l.* és *Katona, IX. d. 890. l.* — Bizonyítják ezt számos itt kelt parancsai s ezek közt nevezetesen az, melly által martius 17-dikén a glogau nemességnek és jobbágyainak három évre a kamatot elengedi. Datum Viennae in Civitate nostra Australi feria quarta proxima post Dominicam Oculi 1490. *Lutig, Reichs-Arch. Pars Spec. Cont. I. Forts. I. 333. l.* Itt erősítette meg martius 22-dikén Fridrik császárnak levelét, melly által a bécs-ujvárosi szent-pálosok monostorának némelly jószágokat adományoz. Datum Vienne die lune post dominicam Letare anno domini 1490. *Pez Bernátnál Cod. Dipl. III. d. 427. l.*

²⁾ *Dokumentärte Gesch. v. Bresslau, III. dar. 2. rész, 365. l. Fessler e. h.* ezt utolsó levelének tartja; de, mint mindjárt meglátjuk, hibásan.

³⁾ Pozsony vármegyéhez küldött illy értelmű meghívó-levelét, mellyben meghagyja hogy két követet küldjön ide, Datum Vienne

tanácskozások tárgya, nem tudjuk; de alkalmasint fiának ügye s megint új pénzbeli segedelem.

Virágvasárnap azaz április 4-dikén hat lovas hintóban, mellynek tollai voltak mint a mai kocsiknak, csinosan öltözve, igen vidám tekintettel, fényes udvarának és az idegen hatalmasságok nála tartózkodó követeinek kíséretében azon egyházba, melly a vár udvarán egyedül az ő használatára volt építve, ment még a reggeli előtt. Itt hat órát töltött és a velencei köztársaság követét lovaggá ütötte, öt díszes ruhával és fényesen felszerszámozott parripával ajándékozván meg ¹⁾. Haza jövén kihallgatta még VIII. Károly francia királynak követét ²⁾. Az ebédre még ezután is sokáig kelle várni Beatrix miatt, ki több egyházakat ment vala látogatni. Azalatt a király megérkezvén ³⁾, Péter nevű hű sáfárjától fűgét kért; az elérteket és nyüveseket tett elébe, mit az éhes Mátyás, mohón harapván egyikébe, csak ekkor vett észre. Undorodva dobá el azokat és a gondatlan cseléd vigyázatlansága miatt nagyon felindúla ⁴⁾. Az idő közben haza érkezett királyné mindenkép ügyekczék őt lecsöndesíteni, mindensfélével megkinálá, de Mátyásnak ekkor már semmihez sem volt kedve; főfájásról, szédelgésről, szemei elhomályosodásáról kezd panaszkodni és elgyöngülten magát háló szobájába viteti. Itt mindjárt rossz jóslatú göresök, szélütés, mercedtség mutatkoznak; szava egyszerre eláll és: jaj! jaj! Jézus! siralmas felkiáltásnál egyebet mondani nem tud. Corvin János, Ge-

feria secunda post Dominicam Judica anno 1490., közlőtte Gyurikovics György *Tudományos Gyűjt. 1826. II. köt. 30. l.*; mí némelly olvasási eltérésekkel adjuk *Oklevéltár, DCCCIV. sz.*

¹⁾ *Bonfin e. h., Zsámboki, Append. ad Ranzanum 265. l.*

²⁾ *Curaeus, l. d. 370. l.*

³⁾ Dél után 5 óraker betegedett meg a király *Tichtel* szerint *Diarium Rauchnál II. d. 558. l.*, és így ennek is ezen idő tájban kellett történni.

⁴⁾ Emberei az Olaszországból érkezett fűgéket megevén, nem tudák elöadni, és ez haragította meg a királyt annyira *Curaeus* szerint *e. h.*

réb Péter és Mátyás, Orbán püspök, Szapolyai István és Báthori István berohannak többekkel; a királyné hűsítő italokat önt a beteg szájába, mindent hűségesen megtesz ápolására, de siker nélkül. Ezen nap és a következő éjjel az orvosok minden ügyekezete mellett a nyavalya súlyosodik, halálos kínok fogják el a magas beteget, ki fájdalmaiban ordít. Más nap szenvedései valamivel könnyebbülnek, de meredten, az életnek alig adva jelét fekszik ágyában; bályadt és elérzékenyedett szemei majd feleségén majd fián függenek, mintha őket egyességre, egyetértésre kívánná kérlelni; több ízben ügyekszik beszélni, de nyelvét nem bírja. A királyné az egész idő alatt nem hagyta el ágyát, mindent elkövetett, mindent a legnagyobb bekeztüréssel megkísértett szenvedéseinek enyhítésére. A szomorú esetben részt vesz nem csak az udvar, hanem az egész népség, különösen pedig a katonaság. Estve felé halálos álom ereszkedik a haldokló szemeire, mellyből többé nem is ébredne föl. Április 6-kán¹⁾ reggel hét és nyolcz óra

¹⁾ Így adják elő Mátyás halálát *Bonfin, IV. tized, VIII. könyv, 472. l.* és *Zsámboki, Append. ad Ranzanum 265. l.* — Az első, valamint *Pethő* szerint is 87. l. kedden holt meg, és így nem nonis Április mint az első állítja, melly hétfőre és április 5-dikére esik, aminthogy a második ugyanezen hibába esik, keddet tévén április 5-dikére. *Schier, de Corv. Bibl. Append. 86. l. Pray is Annal. IV. d. 201. l.* Bonfin utolsó állítását fogadja el. Egyenesen keddre, virágvasárnap után vagy április 6-dikára teszik Mátyás halálát *Verbőczy, II. 14. §. 47., Haug, Ungr. Chron. 62. l., Buchholzer, Indices 436. l.*, ki azt mondja róla: qui turcorum terror adpellatus; nonis Áprilisce vagy április 5-dikére teszik halálát *Boregh, II. d. 592. l., Jornandes, Notae ad Dubrav. XXXI. könyv, 805. l., Staindelii Chronicon Oefeliusnál I. d. 541. l., de Linck, Annal. Claravall. II. d. 291. l.*, a Cillei évkönyv 3. sz. *Annal. Styriae, III. d. 160. l., Hageck, 830. l.* (Montag nach Palmarum), *Calvisius 811. l., Cuspintanus, de Caesaribus 728. l., Ziegler, Schauplatz der Zeit, I. d. 346. l., Gualter, II. d. 976. l., Sanuto, Vite de' Duchi di Venezia Muratorinál Script. Rer. Ital. XXII. d. 1247. l., Diario Ferrarese Muratorinál e. h. XXIV. d. 281. l., Sismondi, XI. d. 356. l., de Roo, Hist. Austr. X. könyv, 381. l., Ortelius redivivus, 52. l., Han 212. l., továbbá *Michovius, IV. könyv,**

közt¹⁾ egy a gyomorból fölemelkedő és gégéjét összeszorító

Pistorinál Script. Pol. II. d. 237. l., Pistori, Genealogia Regum Hung. Schwandtnernél I. d. 770. l. és Procopius Lupacius in Ephem. Res. Boh. ad V. apr., mondván: nocte antecedente sextam diem Aprilis, quae tunc fuit feria secunda post palmas. — Virágvasárnapra teszik *Henel, Excerpta ex Chron. Münsterb. Sommersbergnél I. d. 209. l., Sigler, Chron. Res. Hung. I. könyv, V. fejt. 1490. évről és Parschilius, Tab. Hung. 92. l., Schier e. h.,* de ezek halála napját összevegyítik megbetegedése napjával. Használót mondhatunk *Lankmann Miklósról in sine Hist. Desponsationis et Coron. Frid. et Eleonorae Lambeciusnál IV. d. 78. l. és Zsámbokiról Append. ad Ranzanum 267. l.,* kik a király halálát április 4-dikére teszik. De Zsámbokiról Joh. Decius Barovius in Praefat. Syntagm. Instit. Juris megjegyzette: „Joannes Sambucus homo, ut nihil aliud dicam, de Historia Hungariae male meritis, etiam ea, quae a Ranzano et Bonfinio, peregrinis alioquin auctoribus vere et simpliciter memoriae posteritatis commendata fuerant, tam turpiter favore partis alterius corrupti“ stb. *Janus Pannonius, edit. Traject. ad Rhenum 1784. Praef. X. l.* — „Mense Martio, die martis iate martialis Rex moritur,“ azt mondja ezen szójátékában gyönyörködő, de e részben még czáfolatra sem érdemes *Révai, de Mon. Cent. V. Schwandtnernél II. d. 688. l.* — Minden kétséget megszüntet Beatrix április 17-dikén kelt levele, mellyben körülte lévő országnagyjaival a hatóságokat Mátyás haláláról értesítvén, a királyválasztó országgyűlésre meghívja. Datum in Komarom Sabbatho proximo ante dominicam Quasimodo anno domini 1490. Ennek több példányai ismételtesek. A Bártfához szólót közölte *Kaprinai, Hist. Dipl. I. d. 11. l.,* a Pozsony-városához szólót Gyurikovics György *Tudom. Gyűjt. 1826. II. köt. 32. l.,* mi adjuk a Kassa városához intézettet *Oklevéltár, DCCCV. sz.* Egy példány, a nélkül hogy tudnók kihez szól, előfordul *Praynál is Epist. Procer. I. d. 1. l.* Mind ezekben azt mondja a királyné: „Sciatis itaque quod Sua Maestas feria tertia proxima post Dominicam ramis palmarum (azaz április 6-dikán) debitum carnis, quod certe dolenter et cum lacrymis referimus, Vienne persolvit.“

¹⁾ *Bonfin e. h., Zsámboki, Append. ad Ranzanum 267. l. Stein-deli Chron. Oefeliusnál I. d. 541. l., Fugger 1023. l.* — A bécai egyetem orvosi szakának irományai azt mondják: „Tertia feria post palmarum obiit intra septimum et octavam de mane Mathias Hungariae et Bohemiae Rex et Austriae Dux, cui exequiae in Octava post cum solemnitate celebratae sunt.“ *Schier e. h.,*

görcs megfojtá és életének véget vetett ¹⁾ korának 47-dik ²⁾, uralkodásának pedig 33-dik évében ³⁾, mielőtt a holdoklók szentségével élhetett volna ⁴⁾.

Sokan halálát méregnek tulajdonították ⁵⁾, melyet némellyek szerint Beatrix ⁶⁾, mások szerint Szapolyai Ist-

¹⁾ Betegsége előadásában főként *Bonfin*t követtük *IV. tiz. VIII. könyv*, 472. és 473. l.

²⁾ *Engel* szerint *e. h.* 428. l. ezt csak április 22-dikén töltötte volna be. Azonban azok szerint, miket Mátyás születéséről annak idejében *I. d. 333. l.* mondánk, ez már mártius 27-dikén megtörtént. — 47 éves koráról szól *Bonfin*, valamint a törvénytár is *Haner e. h.*, *Ortelius rediv.* 52. l., *Jornandes, Notae ad Dubrav.* XXXI. könyv, 805. l., *Boregh, II. d. 592. l.* — *Pray* ugyan *Annal. IV. d. 202. l.* megfoghatatlanul 59, *Neander* pedig *Synops. Chron. 148. l.* 56 esztendősnak mondják; de az első ezen hibáját más helyt *V. d. 328. l.* helyre hozza. — Életének 48-dik esztendejében holt meg, mint mondják *Han e. h.*, és *Timon* 86. l., 49-dikben *Zsámboki, Append. ad Bonfin.* 536. l., még nem volt egészen 50 éves *Tubero, I. könyv, 5. §. Schwandtnernél II. d. 117. l.* és *Fessler e. h.*, még nem volt egészen 56 éves *Parschitius* 92. l. — *Comines, CCLXVI. l.*, ki halálát 1491-re és 48 éves korára teszi, említést alig érdemel.

³⁾ Bár januártól 1458., mikor választatott, 1490-diki ápriliséig 32 év és egy pár hónap jön ki a legtermészetesebb számítás szerint; uralkodása idejében még is különböznek az írók. — 31 esztendőre teszi azt *Ortelius rediticius e. h.*, 32-re *Sigler* 60. l. és *Parschitius* 92. l., 36-ra *Ritius* 580. l., 37-re *Zsámboki, Append. ad Bonfin. e. h.*, *Jornandes* és *Boregh e. h.*

⁴⁾ *Tichtel Rauchnál II. d. 558. l.*

⁵⁾ *Henel, Annal. Siles. Sommersbergnél II. d. 366. l.*, *Schwarz, Rec. Epitome Ransanii* 13. l.

⁶⁾ Ezt nyilván mondja *Zsámboki, Append. ad Ransan. e. h.* azt mesélve, hogy Beatrix többek szerint magát férje által elmellőztetve látván, és miután az Fridrik császárral szövötkezve egész Olaszországot véres háborúval fenyegette volna, több olasz fejedelmek által unszoltatván, férjének egy fűgében mérget adott, úgy hogy az nyolczad napra megholt. Őt követi ebben *Ens* 160. l. *Has. Podlusányi* 403. l., *Sacy, Hist. d' Hongrie I. d. 239. l.*, *Schells, Gesch. Oest. VIII. d. 239. l.* De hogy Zsámbokinak mint történetírónak nem igen lehet hitelt adni, Baroviuson kívül megmutatja *Schwarz e. h.*

ván ¹⁾, megint mások szerint ez és Báthori István ²⁾ adott be; ezzel vádolják némelyek a velencei köztársaságot ³⁾ és a szultánt is ⁴⁾. Kevesebben tulajdonítják azt tör általi erőszaknak ⁵⁾, legtöbben gutaütésnek ⁶⁾, mire mutat az egész betegség folyama is.

¹⁾ Thurnschwamb *Engelnél Gesch. v. Croat. 193. l.*, *Wagner-nél Anal. Scep. IV. d. 20. l.* és *Praynál Hist. Reg. II. d. 487. l.*, ki egyszersmind azt is állítja, hogy azt nem csak némely várak el-tulajdonítása, hanem Mátyás Bécsben lévő drágaságainak elfoglal-hatása kedvéért tette, a minthogy annak ezüst edényeit el is sik-kasztotta, mellyeket később fánál Jánosnál meg lehetne ismerni, a rajtok megmaradt hollóczmer mindent elárulván. *Has. Révai e. h.* — „Volnál csak egy pár évvel idősb, így szóla a nagyravágyó és nagyravágyásból mindenre képes Szapolyai István fíjához Jánoshoz Mátyás király holtteste felett Bécsben az úgy nevezett *Agalháznál*, ezen nagy halott örökösévé tennélek.“ *Hormayr, Wien IV. d. 1. füz. 132. l.* Említi ezt *Herberstein* is *Comment. Rerum Mosc. 156. l.*, de valamivel későbbre teszi, midőn már új királyválasztás-ról volt szó. — *Engel e. h. 427. l.* elismeri, hogy a király meg-mérgeztetése akár Beatrix akár Szapolyai István által bebizonyítva nincs, de azt igen valószínűnek tartja.

²⁾ *Forgács Ferencz, Hist. 212. l.*, ki azt is állítja, hogy még többen is voltak a titokba avatva, de mind ezek az István gróf ha-ragját magokra vonván, nem soká meghaltak. — Habár a nagyra-vágyó és kétséges jellemű Beatrixról és Szapolyai Istvánról sokat lehet is föltennünk; úgy még is a vallásos, lovagias gondolkozású Báthori Istvánt illy alacsony vád gyanúja távolról sem érheti.

³⁾ *Ceremoniis longius productis aeger (Mátyásról van szó) e ficu veneta postridie miseranda morte exstingvitur. Fejér, Cod. Dipl. IX. d. 3. köt. XXXVIII. l.*

⁴⁾ *Infessura, Muratorinál Script. Rer. Ital. III. d. II. köt. 1231. l.* azt állítja, hogy Bajazed, ki a pápát és Daemet is meg akarta étetni, egy a keresztyn vallástól eltért Domokosos által adatott neki mérget. *Has. Raynald, XIX. d. 399. l.*

⁵⁾ „Veru dormienti per nates immissione.“ *Pray, Annal. e. h.* „In-misso per arcum dormienti veru, ne indicia sceleris adpareant.“ *He-nel, Annal. Siles. Sommersbergnél II. d. 366. l.* *Has. Ens e. h. 160. l.* — Ez már Zsámboki idejében elterjedt hírvolt; még az újabb időben is hiszi azt a köznép, még pedig olly hozzátétellel, hogy ezen erőszak az árnyékszéken ültében történt volna rajta. *Budai Ferencz, II. d. 299. l.*

⁶⁾ *Bonfin, Pistori, Ortelius redivivus e. h., de Roo, Hist. Austr.*

Mátyás halála óráján megdőglöttek Budán az orosz-lányok és a hollók mind eltakaródtak onnan Fejérvár, a királyok temetkező helye felé, a Duna pedig medréből kicsapott és számos városokat, vidékeket rombolt össze¹⁾; mint állítják a nagy férfiak eseteit a természet munkálkodásaival összekötni szerető középkori történetírók, olvasóik figyelmét csudák által élesztendők, az előadott események nagyságát még a természetnek sarkaiból kitörése által is bizonyítandók és előadásuknak költői szint adandók. — Más nap a halott fényes öltözetben és királyi jelekkel ékesítve egy gyászosan ékesített teremben magas gyászmenyemen a kíváncsi és részvevő közönség szemléletének volt kitéve. Azután egy szurokkal gondosan beöntött koporsóba tétetett²⁾ és husvét-szombaton azaz április 11-dikén a Dunán hajóra tétetett³⁾. A fő aladár és Bodó Gáspár egész Budáig, innen pedig Fejérvárig kísérték⁴⁾ és itt ideiglenesen a hideg földbe tették azt, mivel a megholt parancsából a székes egyház mellett nagy fénynyel és költséggel készült sírbolt még nem volt bevégezve⁵⁾. Az itt tartott temetési ünnepély igen nagyszerű és fényes volt⁶⁾; a ki-

X. könyv, 381. l., Cromer, Hist. Pol. XXIX. könyv, 654. l., Henel, Excerpta ex Chron. Münsterb. Sommersbergnél I. d. 209. l., Raynald, XIX. d. 399. l., Revolutions d'Hongrie I. d. 93. l., Curæus, I. d. 370. l., de Linck, Annal. Claravall. II. d. 830. l., Michovius Pistorinál II. d. 237. l.

1) *Bonfin e. h., Hormayr, Wien, IV. d. 1. füz. 74. l.*

2) *Bonfin e. h.*

3) *In vigilia coenae domini Tichtel, Rauchnál e. h. 558. l.*

4) *Datoque primario Aladario Bodo Casparique negotio. Bonfin e. h. — A főaladár, Bodó György mint mondja Heltai, II. d. 250. l.*

5) *Tubero, I. könyv, 5. §. Schwandtnernél II. d. 116. l. Az egyház közepében. Zsámboki, Append. ad Ransan. 271. l.*

6) *Bonfin e. h., ki ezen temetési szertartást bőven de minden érdekeltség nélkül írja le. A Cillei grófok évkönyve ellenben 3. sz. Annal. Styriae, III. d. 163. l. és Haug, Ung. Chron. 62. l. szóról szóra egyezően mondják, hogy Mátyás hullája: garschlecht und on allen Pomp temettetett el. — A Chron. Mellic. azt állítja, hogy quorsum ejus corpus deveniret ignoratur. Annal Styriae e. h.*

rálynak sokat érő ajándékai, mellyekkel az egyházat gazdagította és a mellyek közönségesen 100,000 aranyra becsültettek, ki valának téve ¹⁾). Ezekhez járultak még Corvin János ajándékai is, mellyek 75,000 forintot vagy aranyat értek ²⁾). Bécsben pünkösöd harmad napján ³⁾ szinte még fényesebb temetés tartatott üres koporsó mellett ⁴⁾, melly alkalommal Ranzan Péter ⁵⁾ lucerai püspök, a nápolyi király követe tartott igen kevés érdekű halotti beszédet, mellyben azt ügyekezett megmutatni, hogy a királynak nem válhatik bectelenségére, miszerint nyelve hasznát és szeme világát elvesztvén, a haldoklók szentségével nyilván nem élhetett ⁶⁾. Theobaldus Antal a következő siratot készíttette:

Corvini haec brevis urna est, quem magna fatentur
Facta fuisse Deum, facta fuisse hominem ⁷⁾.

¹⁾ *Tubero e. h.*

²⁾ *Bonfin e. h.* és *Zsámboki, Append. ad Ranzan. 271. l.*; az utolsó szerint egyedül egy kereszt 45,000 forintra becsültetett.

³⁾ *Tichtel e. h.*

⁴⁾ *Ugyanő ugyanott.* Hogy a bécsi temetés előtt vitetett el a holt test, mondja *Bonfin is e. h.*

⁵⁾ *Pray, Annal. IV. d. 204. l.*

⁶⁾ *Tubero és Bonfin e. h.*, kik ezen temetési ünnepélyt is bőven leírják, az utolsó még azt is említvén, hogy annak ideje alatt a városban nagy tűz támadott, mellyet Szapolyai István vezérlése alatt csak nagy bajjal lehetett eloltani.

⁷⁾ Antonius Theobaldus in Inscriptiōne tumuli Corviniāni *Fabri, Comment. de Bud. Biblioth. 9. l.*, ki azt *11. l.* így is adja elő: „Marmore hoc Mathias Corvinus situs est, quem facta Deum ostendunt fata fuisse hominem.“ Szerinte I. Miksa azt olvasván, sirva fakadt. Hasonl. *Révai, Cent. V. Schwandtnernél II. dar. 688. l.*, *Pray e. h.* és *Katona e. h.* — *Kovachich, Script. Min. II. d. 12. l.* Mátyásnak két más meglehetősen sűrűsített írást közli, mellyek közül az első szerint csak ugyan április 6-dikán holt meg. *Has. Bél, Notit. Hung. III. d. l.* — *Czwittinger, Spec. Hist. Lit. 106. l.* illy sűrűsített tulajdonít neki:

Matthias Regum specimen, et gloria Martis
Hic jaceo fortis, obrutus ante diem.

Ezen kívül tartományaiban több helyen, mint Ragu-

Qui domni Reges, populos, fortesque Bohemos
 Invasi solus, qui timor orbis eram.
 Caesare de gemino fateor duxisse triumphum,
 Alter Germanus, Turcicus alter erat.

Budai Ferencznél II. d. 301. l. ez így áll :

Matthias Regum specimen et gloria Martis
 Hic jaceo fatis obrutus ante diem.
 Qui domui Reges, Moravos, fortesque Bohemos
 Atque Polonorum castra superba Ducum.
 Caesare de gemino fateor duxisse triumphum,
 Alter Romanus, Turcicus alter erat.
 Innumeros vici populos, pulchramque Viennam,
 Solus et immensi qui timor orbis eram.
 Aspice quis fueram, quam magnus, postera namque
 Secula narrabunt, quem tulit hora brevis.

Budai egy más rövidebb síriratát is közli illyképen :

Matthias jaceo Rex hac sub mole sepultus,
 Testatur vires Austria victa meas.
 Terror eram mundo, metuit me Caesar uterque,
 Mors potuit tantum saeva nocere mihi.

Zeiler szerint Hung. Stübel kiad. 158. l. a szövegben lévő sírírata a paizsra, a jegyzékben közlött első pedig sírkövére volt vésvé. — Az öregebbik Strozzi, lásd munkáit 148. l., ezt csinálta :

Quas tua non adiit rex invictissime gentes
 Gloria? Matthiam quae tuitura dies.
 Laeta novum mundo natura faventibus astris
 Addidit in lucem te veniente decus.
 Nec fors, nec ratio, nec mentis vividus ardor,
 Nec pars virtutis defuit ulla tibi.
 Protulit antiquos regni te principe fines
 Pannonis arctols gens dominatur plagis.
 Te Geta, te Dacus tremuere acerque Boemus,
 Horruit et vires ora Liburna tuas.
 Effera quid bello possis Germania sensit
 Nec vis conatus ulla morata tuos.
 Ut coelum ornarent animo majora parantem
 Fatales terris te rapuere Deae.

Egyébiránt Mátyás tudományos érdemeiről olvasd Jacobi Petri Jaenichii Dissert. de meritis Matthiae Corvini Regis Hung. in rem litterariam. Thornae 1717.

zában ¹⁾, Glogauban ²⁾, Görlitzben ³⁾ stb, sőt idegen helyen is, mint Nápolyban a király rendelkezéséből különös temetési szertartással tisztelék meg a nagy halottat ⁴⁾.

Igy hala meg Magyarország és, minden részrehajlás gyanúja nélkül el merjük mondani, az egész világ egyik legnevezetesebb, legtündöklőbb uralkodója ⁵⁾, ki a nagy férfiaként szint annyi dicsőítésben mint olcsárlásban részesült ⁶⁾. Ő még mint gyermek juta az akkori világ egyik

¹⁾ „Cuius Regis, a nápolyi királyról van szó, officium Rhacusa quoque, ea est Dalmatiae civitas, imitata, funus Mathiae singulari pompa, omnibus congestis honoribus edidit. Quo quidem in funere oratores quidam et poetae luculentis scriptis — — apud coenotaphium eius magnifice exstructum, eloquentia inter se certarunt.“
Tabero e. h.

²⁾ Május 9-dikén. — Glogaunak kevéssel halála előtt megenvedte volt, hogy czímerébe fölvehesse a gyűrűt tartó hollót és veres viasszal élhessen, öt minden adótól három évre fölmentvén. *Curaeus, II. d. 142. l., Schicksfuss, IV. d. 223. l.*

³⁾ *Milius, Annal. Gorlitz. Hoffmannál I. d. 2. rész, 20. l.*

⁴⁾ *Tabero e. h.*

⁵⁾ Clarissimus et fortissimus Hungariae Rex *Istvánfi* szerint az *I. könyv elején*. — „Et profecto contemplatus eundem (Mathiam), ejus ingenium, linguam, mores, astutia (jó értelemben annyi mint okosság), audacia principes omnes quos novi, nullo excepto antecellit, beatissime pater! hic est rex indefessi animi,“ azt mondja a pápa követe 1483. évben kelt tudósításában. *Praynál Annal. IV. d. 163. l.*, valamivel alább csak ugyan *Praynál e. h. 166. l. ezt*: „De rege si rediero, tantum dicere oportebit, ut in rege Christiano neminem sibi comparandum invenerit Beatitudo Vestra, quae si ipsum amavit, coluit, juvit, id sane sancte factum fuit.“ — *Turóczi, IV. rész, LXV. fejt. Schwandtnernél II. d. 286. l.* azt mondja róla: „cunctos sui aevi christianos inter principes ipse unus est, qui alta facinorum cum gloria sui regiminis dirigit officium.“

⁶⁾ Midőn a híres *Gustermann I. d. 196. l.* azt mondja, hogy népeinek szerencséjére halt meg, csak hű marad azon ellenséges szellemhez, mellyben hazánk és nemzetünk iránt írta munkáját. *Dlugoss, Cromer és Spondanus* részint nemzeti gyűlölségből részint irigységből eredett épen olly aljas mint undorító előadásait, mellyeket különben is több ízben volt alkalmunk megróni, itt hallgatással mellőzvéen el; midőn *Tabero Schwandtnernél II. d. 115. l.* gúnyosan azt mondja róla: „ut ausim affirmare eum virtute quidem

legnevezetesebb királyi székére még pedig igen csiklandós körülmények közt, és még is ifjú bátorsága, férfias ereje és élemedett bölcsesége által nem csak meg tudta magát

multis cedere, fama vero nemini,“ újabb jelét adja azon gyűlölségnek, mellyel ezen király iránt viseltetett. — Midőn *Eder, Observationes ad Felmer. 126. l.* Mátyás azon leveléről szólva, mellyben anyját királynénak nevezi, s mellyet *Kaprinai, Hist. Dipl. I. d. 52. l.* közöl, azt mondja: „Sane Mathias matrem suam, Hunyadii conjugem, insolenti prorsus catachresi Reginam adpellavit; valamivel alább *152. l.* pedig azt: Ita jam formidabilis erat Mathias, ut omnino ne hiscere quidem auderet populus et proceres, — — — optimates, omnia jam invisí semel principis facta suam injuriam interpretati, et hoc ipso, quod nihil adversus regis sui vim et consilia efficere sperarent, irritati, hoc acriore quo magis secreto flagrabant odio, unumque in morte Mathie solamen reliquum habebant, si quando solium vacaret, eiusmodi Regem eligere certi, qui Mathiae esset dissimilimus;“ — abban találunk vigasztalást, hogy ezen különben sok érdemmel bíró idegen ajakú tudósunk nemzetünk és ennek dicsősége elleni részrehajlásának annyi jeleit adta, hogy ezt is méltán ennek rovására tehetjük. De midőn a hazafi érzéseire nézve soha gyanú alá nem jött de nem is jöhetőtt *Bartal György, Commentarii III. dar. 218. l.* így szól: a, „Neque jam est quispiam in rebus nostris tam peregrinus, qui nescit subsidia haec, nullo respirandi spatio concessa; usque dum is (Mathias) in vivis fuit, continuanter pensitata fuisse. Uti enim bellum Bohemicum, Austriacumque non perinde etiam fama militaris virtutis Hungarorum bellis his aucta indifferens multis fuit; cum alios ne dissentirent, partim calliditate, proprioque sibi colligendae benevolentiae artificio, partim terrore Princeps impulit, qui in Transylvanos ob tributorum magnitudinem, abrupta fide, Regem eligentes sibi, per quam acerbe animadvertit, Joannem Viteziium Archiepiscopum Strigoniensem, quod ad resananda non solum ecclesiae suae, sed regni universi juribus imposita vulnera et Rem publicam, cui neglectos per Mathiam Turcos perniciem olim daturus praesaga mente providit, hac maxime parte curandam, evocandi Casimiri auctor erat, simulata reconciliatione, ad se evocatum in custodiam posuit; Petrum Colocensem Antistitem sibi ante omnes alios charum, quia de perpetuo hoc tributorum onere anno 1484. vulgo et apud proceres reprobavit, in ergastulum conjici jussit, quoad ipse viveret, indè nequitquam dimitendum. Haec hactenus ut sensim percipias eoque cognoscas verius, in illo legum rerumque per Mathiam cum exteris gestarum splendore, quam parum beatitatis civilis fuerit domi,“ — lehetetlen el nem szomorodnunk. Azonban nem kétlem, hogy az

azon tartani, hanem a felekezetre oszlott hazát kibékéltette; egyesítette, a romlásnak indult állami testet megszilárdította; lángeszét kivévén, minden által elhagyva igen számos külső ellenségeinek, irígyeinek megalázásával és a féktelenséghez szokott és mindig nyughatatlan nagyokat majd meglörve, majd kegyelmével megszegyenyítve, és minden körülmények közt bámulásra ragadó elméjével oly fényes pontra emelte azt, mellyhez hasonlóra az ólta sem tudna vergődni. Kiméletlen keménységgel sújtá mind azokat, kik őt magas céljainak elérésében gátolni bátorkodának, a barátság, a vérség kötelékeire sem vetvén tekintetet. Ennek lettek áldozatai a büszke Szilágyi, az elbizott Vitéz. Szilárd kézzel ragadta meg a kormányt, rendíthetetlen részrehajlatlansággal kezelte azt ¹⁾, és elhatározott, kedvezést nem ismerő szilárdsággal korlátozta a hatalmokban elbizott oligarchákat, a közép kor kényurait, mind abban, mivel a nép, a szegényebb sorsú nemesség elnyomását czélozták ²⁾.

itt elő sorolt egyes eseményekre nézve Mátyás király azoknak maga helyéni hű előadása által eléggé igazolva leendő; jellemének összeállítására pedig őt mint uralkodót és embert egészen más színben fogja elének állítani. Távól legyen egyébiránt tőlem Mátyásban az emberi tökélyt oly mértékben keresni, hogy az minden emberi gyarlóságtól ment legyen.

¹⁾ „Mathias rex non nomine solum rex fuit, sed reipsa se regem praestitit,“ azt mondja Herberstein *Gaspar Ens, Hist. 267. l., Kelemen, I. d. 226. l.* — „Ita regem se praestitit ut Mahometes II. ob virtutem felicitatemque bellicam inter Christianos petentes eum solum principis nomine censuerit dignum.“ *Pflugk, Epist. fata Bibl. Budensis exhibens, 9. l.* — Midőn *Eder, Obs. 148. l.* és utána *Teutsch, Archiv. d. sächs. Vereins I. d. 1. füz. 80 l.* azt állítják, hogy akarata vagy ereje nem volt országát az ellenség ellen oltalmazni, vagy történeteinek nem tudását vagy, mi hihetőbb, elfogultságukat árulják el.

²⁾ Egy alkalommal Gömör vármegyében fényes királyi lakoma után, mellyhez számos főemberek valának hivatalosok, egy közel dombra vitte vendégeit és itt időöltés kedvéért szőlőmunka megkiértésére szólítá fel őket, maga is jó példával menvén előre. Serényen dolgozott az ifjú fejedelem a tréfára előre elkészülve, de nehezen ment a munka a többeknek, tele gyomorral. Izzadni kezdének

Azért épen nem is dicsekedhetett ezeknek szivességével ¹⁾, és halála után épen azok, kikre legtöbb kegyelmét halmozta, kik mindent neki, egyedül neki köszönhettek, mint házának legnagyobb ellenségei léptek föl. A köznép azonban, a szegényebb sorsú nemesség és az ország nagyobb része minden terheltetése mellett is imádta és szerette őt, mivel látta hogy az országra kivetett teher nem nyomja őt jobban mint hazafi társai vagyonosabb részét; hogy az igazság kiszolgáltatásában minden mellékes tekintetek szigorú elmellőzésével nem áll hátrább, mint azok, kik a király személyét körülállják, kiknek az országos dolgokra nagyobb befolyások van. „Veine bár Mátyás király évenként háromszoros adót mí reánk, örömet eltűrnők; csak állana hatalmunkban őt visszahozni!“ így sohajtott fel az ország nagyobb része szeretett királyának sírja felett ²⁾. „Megholt

és csakhamar egészen kifáradának. Ekkor figyelmetessé tevő őket, kik közül talán némelyek ellen panasz is tétetett jobbágyaik által keménységök miatt, a király, milly hajjal keresi a szegény ember kenyerét és milly kimélettel szükség vele bánni. *Bartholomaeides, Comit. Gömör. 222. l.* egy Gömör vármegyében mind eddig fennmaradt szóbeli hagyomány szerint.

¹⁾ A nagyok örültek halálának, perinde ac hoste quodam profigato et finibus exacto. *Wrancsics, Kovachichnál Script. Min. Rer. Hung. II. d. 34. l.* — „Ut tantis angustiis et oppressionibus, quibus hactenus Regnum Hungariae una nobiscum laboravit, liberetur et in pristinas restitueretur libertates,“ úgy mond az épen olly háladatlan mint alacsony gondolkozású Szapolyai István Bártfához aprilis 20-dikán 1490-ben és így csakhamar Mátyás halála után frt levelében *Wagnernél Anal. Scep. IV. d. 22. l.* Mert a főnemesek olly királyt kívántak, cujus crines continuo in manibus tenere possent, mint ezt kimondta az őszinte erdélyi vajda Báthori István még Mátyás életében. *Engel, Gesch. d. ungr. Reichs, III. d. 429. l., Ugyanő, Gesch. v. Serv. 46. l., Edler, Observ. in Felmer. 234. l.* — A főnemesség elégedetlenségéről bizonyosságot tesznek az Ulászló alatt hozott több törvények is.

²⁾ *Bonfin, IV. tízed. VIII. könyv, 477. l.* — A pápai követ is a szent-székhöz frt tudósításában *Kovachichnál Script. Min. II. d. 30. l.* egyenesen azt mondja, hogy szereti őt a nép, quia totis viribus justitiam servare conatur atque honestissime vivit. *Has. Engel, Gesch. v. Serv. 15. l.* — „Fejedelmi kötelességeimet birodal-

Mátyás király, oda az igazság!'' mondá a magyar nemzet halálakor, azt zengé később a hazát vég veszélylyel fenyegető csapások súlya alatt, és még a késő maradék is fentartá ezen példabeszéddé vált szavakban Mátyás uralkodásának legnagyobb, legfényesebb magasztalását, neki olly nemű emléket emelvén, millyennel fejedelem nem dicsekedhetik.

Az alkotmányos uralkodásnak, bár az iránt királyi meghívó leveleiben némelly igen szép elveket nyilvánított¹⁾, nem volt kitünő barátja; a nép jogainak magasb eszméjét, melly őt lépéseiben korlátozhatta volna, elsajátítani nem vala képes; az illendő szabadság által fékezett uralkodói önkénynek fogalmáig fölemelkedni nem tudá. A nemzet kiváltságait, országos törvényeit sokszor főként pénzbeli segélyek kérésével megszegte, még pedig többnyire csak kevéssel azután, hogy azokat megerősítette, megtartásukat hitttel fogadta volna; de mielőtt e miatt felette pálczát törnénk, vessünk egy tekintetet korára és uralkodása körülményeire, fontoljuk meg, hogy azt nagy részint az önkényes hatalomgyakorlás felé hajladozó, minden emberi jo-

mam oltalma s terjesztése által még teljesítve lenni nem gondolom; szükséges e mellett jobbágyaimat is pártolnom, mit csak úgy tehetek, ha mindenki tulajdonát szentnek tartva az érdemet megjutalmaztam, így szól a király maga egy levelében Troppau városa részére. *Ans. Oppaland, II. d. 48. l.*

¹⁾ Az 1462-diki országgyűlésre meghívó-levelében *Kovachichnál, Vestig. Com. 362. l.* azt mondja: „Caeterum cum dictum sacrae coronae negotium et tantarum turbarum compositio, universorum regnicolarum nostrorum libertatem, et totius regni statum concernat, nolimus nec satis esse putavimus cum his duntaxat praelatis et baronibus, ac nobilibus, qui pro nunc apud Majestatem nostram constituti sunt, in talibus responderi seu definire, quia ea. que ad publicam pertinent utilitatem, merito communi omnium consilio discutienda sunt et decidenda.“ — Az országos tanács által ajánlott és az egyes hatóságok által megerősített segedelem beszédése iránt Gömör vármegye közönségéhez intézett levelében *Kovachichnál Suppl. ad Vest. Com. II. d. 267. l.* pedig így: „Verum quia commune hujusmodi negotium communi etiam omnium vestrum consilio transigendum videbatur.“

gokat lábbal tapodó kor szellemének, — melly az emberiség történeteiben elszomorító s a jobbbérzésűek hitelét a felvilágosodás előmenetelében hatalmasan megrázó rémkép gyanánt annyiszor fordul elő, — az őt minden felől szorongató szükségnek kell tulajdonítanunk, és el kell ismerünk, hogy ez mindig a külső alakosság megtartásával történt, ha igazságtalanok nem akarunk lenni. Harminczkét évi dicsőséges uralkodása alatt nyugpontra alig találunk; belső zavar és külső háboruzások szüntelen egymást üzve tűnnek föl. Ha mindjárt külső háboruzásainak egy részében nagyravágyását ¹⁾ mint tényezőt elfogadni kénytelenek vagyunk; úgy még is mindnyájoknak fő okát a körülmények összeköttetésében, szomszédai irigységében, ingerléseiben kell keresnünk ²⁾. Főként a cseh és osztrák háború az, melly miatt őt az irók megtámadják ³⁾, Podiebrád irányában háládatlansággal is vádolván. De mennyi buzdításokkal kelle őt a szent-széknek a cseh háborúra birni? Nem veszti-e el a pápának reá nézve olly szükséges kegyelmét, ha ezeknek nem enged? Érdemlett-e az őle valamelly kiméletet, ki ellenébeni eljárásában inkább ellenséges indulatot mint barátságot tanusított, sőt végre alattomosan a császárral tartomá-

¹⁾ *Spondanus, Hist. Eccl. 466. l.* óriássá vált hiuságát különösen kiemeli. — „Italis, genti et lingua promptae et suapte natura adulatrici ac quaestui deditae largiri solebat,“ azt monja *Ubero, I. könyv, 4. §.*, „quo exteros in sui laudes et scriptis et sermone excitaret; hanc enim vocem crebro etiam inter pocula usurpabat: Principem nihil magis decere quam famam et gloriam.“ Még maga *Turbósi* is azt mondja róla *IV. rész, LXIV. fejt.* „gloriae usque infinitum avidus;“ *Bonfin* pedig azt: „gloriae plus aequo cupidus,“ *III. tiz. IX. könyv, 370. l.*

²⁾ Fridrik császár annyira gyűlölé őt, hogy még haláláni örömét sem tudá eltitkolni. „Ez példája az isten igazságos boszujának, melly lassan de keményen látogat és a zsarnok élete fonalát idő előtt vágja el,“ így szóla ő s egyszersmind szívéből megköszönte az isten kegyelmét, miszerint ezen ellensége halálát megérni engedé. *Fugger, 1024. l., Kursz, Oest. unter Friedr. IV. II. d. 198. l.*

³⁾ Még maga *Zrinyi Miklós* és *Bartal* is, amaz *Uj Magyar Museum, 1853. I. füz. 21. l., ez Commentarii III. d. 210. l.*

nyaitóli megfosztása iránt szövetkezett? Podiebrád halála után a gyáva Kázmér lengyel, és még gyávább fia Ulászló cseh királyok melly boszantó megvetéssel fogadták Mátyásnak minden békejavaslatait? és végre is megtámadások által kényszerítették a háború folytatására. Minő méltatlansággal bánt vele és az egész nemzettel Fridrik? Melly gondosan használta az ozmánok általi elfoglaltatását annyszor tartományainak megtámadására? — Nem lehet tagadni, hogy ezen háborúi által az ozmánok erélyes megtámadásában gátaltatott; de kibékélnek ezen tétével azok, kik uralkodásának történeteit figyelemmel és az indokok megfontolásával tanulják keresztül. Ezen háborúk folytatására a haza igen korlátozott rendes jövedelmei nem voltak elégségesek, és azért rendkívüli segélyekhez kelle folyamadni; de ez mindig az országosan összegyűlt rendek egyetértésével történt, és csak egy esetet tudunk 1487-dik évben felhozni, mellyben ez országgyűlésen kívül esett meg, de akkor is az egyházi és világi fő rendek és több rendek tanácsából és az egyes hatóságoknak előlegesen eszközölt megegyezésével. Tagadni ugyan nem lehet, hogy Mátyás az egyházi rendet és a királyi városokat igen gyakran róttá meg illy rendkívüli segélyekkel országgyűlésen kívül is. De amaz kikötőleg a cseh háború tekintetéből és mindig a pápai követ Roborella Lőrincz egyetértésével történt; ezt pedig a szabad királyi városok ezen korbéli állapotja megengedte. A cseh háború egyenesen vallási háborúnak tekintetett, mellyet a szent-szék folszólitására folytatott Mátyás, és a mellyre az egyházi rend segedelmet nyújtani köteles volt. Senki sem merte volna ezen korban a pápának azon jogát kétségbe hozni, hogy illy háború tekintetéből az egyházi rend különben is dús jövedelmeinek egy részét igénybe vehesse ¹⁾. A királyi városok ezen időkb

¹⁾ Így rendelte Kalliszt pápa az egyházi jövedelmek tizedét Magyar-, Dalmát- és Bosznýákországban a törökök ellen 1457-ben. *Farlat, Illyr. Sacr. IV. d. 72. l.* Így engedte meg IV. Sixtus pápa 1482-ben Ferdinánd spanyol királynak, hogy a mórok elleni há-

egyenesen a királyok magán birtoka gyanánt tekintettek, melyeket ezeknek szükségeik fedezésére felszólítani joguk volt, a nélkül hogy ez által szabadságaik meg lettek volna sértve. Bajosabb Mátyást némely más pénzszerzési intézkedései, nevezetesen a kikiáltott gyűlések megváltására nézve igazolni; itt egyedül a nagy szükség, melly sokat de nem mindent tesz elnézhetővé, szolgálhat mentségül.

Valamint azonban őt egyfelől a nagyravágyástól, a nagyra termett férfiak közönséges gyengéjétől, melly önbecsők érzetében gyökerezik, fölmenteni nem akarjuk, és akaratjának eszközlésében erélyes, néha az egyesek szabadságainak, a honi alkotmánynak megsértésével összekötött eszközök használatát elismerni kénytelenítettünk, úgy másfelől sem azt állítani nem merjük, hogy nagyravágyásának a haza, a nemzet javát feláldozta volna, sem őt az ország szabadságai merész lábbal tapodójának, az alkotmányos rendszer megrontójának épen nem mondhatjuk. Az elsőre nézve hivatkozunk hazánk akkori állásának összehasonlítására a többi műveltebb nemzetekével, mellyet bővebben kifejtendünk munkánk további folyamában; a másodikat megczáfolják az uralkodása alatt tartott számtalan országgyűlések ¹⁾. Nem félt ő alattvalóival tanácskozni, de nem is vala erre oka, ismerte az embereket és tudott különösen a magyarokkal bánni; elég elmebeli tehetséggel bírt a tanácskozások sikeres vezérlésére, meg tudá a kívánt ál-

ború tekintetéből a papságtól 100 aranyat vehessen. *Spondanus, e. h. II. d. 445. l.* De nem csak a török háború tekintetéből hanem különben is úgy tekintették a pápák az egyházi jövedelmeket, mint saját rendelkezésüktől függőket. Azért V. Miklós pápa megengedte Fridrik császárnak, hogy örökös tartományaiban az eddigi szokás szerint leányai kiházásitására vagy más szükségeire az egyházi személyektől pénzbeli segédelmet követelhessen. Martius 22-dikén 1452. *Oklevéltár, CLXI. sz.*

¹⁾ Magok a rendek reá úntak volt a sok országgyűlésre és az 1472-diki 3-dik czikk által *Kovachich, Sylloge Decr. I. d. 222. l.* megígértették magoknak, hogy egy évig nem tart országgyűlést.

dezatokat magának a törvényes uton is szerezni¹⁾). Ujító, még pedig igen nagy ujító volt ő nem csak az igazság kiszolgáltatásának jobb elrendelésében, hanem az alkotmányos elvek szorosabb meghatározásában is, mint ezt ezen tárgyakra átmenvén bővebben ki fogjuk fejteni; de ezen újításait, mellyek mély belátásának, a dolgok velejébe hatásának, a körülmények ügyes felfogásának bélyegét hordják magokon, törvényes uton vívta ki azok ellen, kik a régi zavart önhasznuk tekintetéből szerették volna megtartani, és azt halála után gyenge utódai alatt a haza szeretetének, az alkotmány fentartásának örve alatt megint behozták. Minden esetre elmondhatjuk, hogy minden egyes önkényes tettei mellett ő volt korának legalkotmányosabb fejedelme.

Nagy volt Mátyás nem csak mint uralkodó hanem mint vezér is²⁾. Valamint a szerencsében soha sem bízta el magát, úgy midőn ez hátat fordított kedvencének, nem esett kétségbe; szerencsétlenségét nagyielkőden egykedvűséggel tűrte. Az ütközetben bátor volt, de nem vakmerő, heve által soha sem veszté el lélekjelenlétét. Katonáira nézve a jutalmazásban serény, a büntetésekben keménység nélkül szigorú és kérlelhetetlen, de midőn a szükség úgy hozta magával, a szilárdságot engedékenységgel tudta vegyíteni, kivált midőn inkább emberi gyarlóságban, mint

¹⁾ „Nemo enim Hungaros et eorum naturam magis unquam novit, quam nos, qui eos tot annis sub freno tenuimus,“ azt mondja ő maga egyik levelében.

²⁾ „Nimirum eo fato Mathias natus erat, — ut nunquam sibi otium inveniret, bellum ex bello sereret, et ad extremum usque vitae exitum plus voluptatis ex armis quam pacē caperet.“ *Bonfin, IV. tiz. III. könyve, 409. l.* — „Martialis totus, nihil nisi bellicum cogitans et sine verbis faciens,“ azt mondja róla a pápai követ egyik tudósításában *Praynal Annal. IV. d. 163. l.* Azonban ebből azt következtetni (*Teutsch, Archiv d. sächs. Vereins, I. d. 2. füz. 79. l.*), hogy Mátyás kikötőleg katona volt, nem csak nagy merészség, hanem hazánk és nevezetesen ezen királyunk történeteiben egy olly fró részeről, ki felőle ítéletet akar hozni, megbocsáthatatlan járatlanságot árul el.

rosz akaratban látta a vótséget. E mellett katonáival minden fáradságot együtt tűrt, nem csak előkelőbb hadi tisztjeit, kikkel igen meghitten társalgott, látogatta meg tábori lakásaikban, hanem a köz vitézeket is, kiket ennek következtében nagy részint személyesen ismert¹⁾; különös figyelmében részesültek a betegek, ezeket gyakran saját kezeivel ápolta, erősítő edelt nyújtott nekik, velek részvétellel szólt, a kislelkűeket dorgálta, a kétségbe-esteket vigasztalta, az ütközetben pedig gyakran a megsebesülteket maga kötözte be. Ujlaki Miklós lábait betegsége alatt maga dörzölte meg²⁾. Azért katonái őt igen szerették és inkább a hirért mint a zsoldért szolgáltak³⁾. Táborában a legszigorúbb fegyelmet tartotta, minden parancsa teljesítését a legnagyobb pontossággal követelte s az engedetlenség megbüntetésében kérlelhetetlen volt. Azért mindenfelé oly nagy volt a félelemmel párosult tisztelet, hogy parancsait a legnagyobb készséggel teljesítették és mindenki életét semmibe sem vevé, midőn erről volt szó. Jól begyakorlott zsoldosai ennek következtében a hadi mozdulatokat oly bámulatos könnyűséggel és annyira összevágólag tették meg, hogy egész tábori nagyobb vagy kisebb test egygyé olvadva csak egy akarat által látszott igazgattatni. E mellett mind ez minden zaj nélkül történt, úgy hogy a vezér sza-

1) *Galeotus e. h. XXVIII. fej. Schwandtnernél I. d. 557. l.*

2) „Cum optimatibus et praefectis militum ita quandoque domestice versabatur, ut suavissima hac consuetudine sibi omnes obstringeret. Nullo benignitatis et liberalitatis officio poterat expleri. Non solum proceres, nobilesque milites officii gratia, sed gregarios quoque visitavit; in castris agrorum charitate contubernia lustravit, saepe langventes propria manu pavit, jentaculumque porrexit; hortabatur ad convalescendum, increpitabat pusillanimos et desperatos consolabatur, saepe in acie vulnera obligavit. Ex hoc igitur officii genere mirificam omnium fidem sibi comparabat. Quin etiam gloria-bundus saepe retulit, se Nicolao Bosnae regi, cum per officium visitasset, aegrotanti pedem digitis interfricuisse. *Bonfn e. h. IV. tiz. VII. könyv, 459. l.*

3) *Tubero e. h.*

ván kívül mást hallani nem lehetett. A táborban is a legnagyobb csend uralkodott, mindenki kötelességei pontos teljesítésével volt elfoglalva, czivódásokat, káromló robajt hallani nem lehet; a zúgolódások, békétlenségek ismeretlenek voltak. Mátyás katonái nagy részint házások lévén, a fegyelem kiterjedett erkölcsi magokviseletére is; a kéjhölgyek a táborban nem szenvedtek meg; a ki ilyen-nel társalgásban éretett, örökös becstelenséggel büntetett; azért a házasságtörésnek, bár gyakran családi köreiktől távol három évig is kényteleníttettek táborozni, alig volt példája közöttök. A nyári s téli hadjáratok minden fáradaimhoz szokva, de másfelül a mennyire a körülmények engedték, minden kellékkal ellátva, Mátyás serege minden kedvetlenséget, még minden a szükség parancsolta nélkülözést is a legnagyobb egykedvűséggel tűrt; csöndesége, mértékletessége és vallásos egyszerűsége által épen úgy meg különböztette magát minden más sergek felett, mint komoly bátorsága és a halál férfias megvetése által; királyi vezére intézeteiben bízva jó kedvvel ment a csatába, mellyben új babérok vagy dicső halál vártak reá ¹⁾.

¹⁾ *Bonfin, IV. tis. VIII. könyv, 469. l.* azt mondja: „Ita quisque ordinem servavit, ut si digito plus alio processisset Imperatoris (Mátyást érti rajta) quam maxime circumspecti saevitiam reformidare cogeretur. Tantum ubique vigebat obsequium, tantus timor et reverentia cum Imperatore conjuncta, ut dicto citius imperata quisque praestaret, vitam dum imperio satisfaceret, pro nihilo duceret. Tantum est ubique silentium ut non modo praeter Imperatoriam nulla humana vox, sed ne ullus quidem equorum hinnitus usquam sit auditus. — — — Nusquam gentium milites spectare licuit caloribus et frigoris, item laboris et inediae tolerantiores, qui studiosius imperata faciunt, lubentius dato signo pugnam ineant, se morti promptius exponant, item qui militarem seditionem magis detestentur, in castris quietius honestiusque vivant, sese religiosius agant, tumultusque magis abominantur et rixas; colant avidius temperantiam et castitatem et ab omni blasphemia, perjurio illegitimaque Venere sint magis alieni. Maxima pars equitum quibus uxores sunt et liberi, triennium quandoque assiduo militare coacta, namquam conjugii fidem violasse creditur. Siquis cum scorto deprehensus est, perpetua si-

A legnagyobb szémesség bélyegezte hadjáratait, minden helyet, időt és időjárást, minden legkissebb kedvező körülményt hasznára tudta fordítani; mozgásaiban vigyázó ugyan de elhatározott, serény és azért ellenségeinek kétszeresen veszélyes volt. Katonái életét, mennyire lehetett, kimélte, soha mindent nem veszélyeztetett, inkább előre s helyesen kiszámított tervei mint a pillanat sugallása és csatárai vitézsége által kívánta a maga dicsőségét megszerezni, és azért sem olly fényes ütközeteket nem vívott ki, sem olly tökéletesen nem veretett meg, mint dicső de néha vakmerő atyja. Az ellenség táborát igen gyakran maga személyesen kémlelte ki és ez által szerzett ismerete nem ritkán vezeté őt dicsőségre.

Fényt deríte Mátyás uralkodására nem csak az igazság részrehajlatlan kiszolgáltatása, az ország kormányának szilárd vezetése, és így az állodalom belső igazgatására termettsége, nem csak katonai szelleme, vezéri tehetsége és ennek következtében háboruzásainak serény és szerencsés folytatása, büszke és őt kivált alacsony születése miatt gúnynyal illető szomszédainak fegyverrel úgy, mint őszszel és a körülmények okos használásávali megalázása, hanem a tudományok és szép művészetek különös pártolása által is. A tudományokat különösen kedvelte, azokban magának is nagy jártassága vala ¹⁾, mindenek felett gyönyörködék a

gillatur infamia. Fortitudinis et patientiae sunt plus quam Lacedaemoneae. Hyeme juxta atque aestate castra frequentantur. Et quod meis hisce oculis saepe vidi sub nivibus ac terra, ne obsidionem deserant institutam, tolleranter hibernant. Unde murum saepe more prodeunt, stationibus totam noctem, tesserariorum jussu, equites adsunt, neque loco moventur, neque de rigenti algore queruntur. Et quamvis plerisque membra vesaniente frigore obstupescant, invicto tamen animo cuncta patiuntur; liberos in castris alunt, ibique militaribus studiis informant.“

¹⁾ *Ransan, Ind. I. 18. l.* — A pápai követ azt mondja tudósításában: „est enim rex doctus.“ *Pray, Annal. IV. d. 163. l.* — Több iróink és ezek közti *Piringer* szerint *Band. I. d. 139. l.* csak második házassága után lett a tudományok pártfogója, Beatrixnak üszzo-

a régi deák remek írók olvasásában; Curtiust és Liviust igen szorgalmasan forgatta ¹⁾); a rómaiak hadi tudományára igen sokat tarta. „Ha mí, — úgy mond egy izben némeltyek az ő jelenletében az ujjabb idők elsőségét vítatván e részben, — csak század részével bírnánk a régíek bátorságának és csak távolról volnánk is olly jártasak a hadi mesterségekben mint ők, kiterjeszkedhetek volna-e annyira a törökök?” ²⁾). A tudományok minden nemében, még azokban is, mellyek őt állásánál fogva kevésbbé érdeklék, be volt avatva, így nem csak a római és egyházi törvényekbe ³⁾, az astrologiába ⁴⁾, a kör legkedvencezobb tudományába, hanem még a hittanba is, úgy hogy Gallus Jánost, egy tudós sz. Domokos szerzetesét, kit Galeotus hozott át Olaszországból és ki tudományával nagyon kérkedék, Vitéz János bizodalmas vacsorájánál ezen tudományból egy elmés kérdésével úgy elakasztotta, hogy a magahitt sicilliai felelni nem tuda, míg a király sz. Jeromos előhozott munkáiból azt meg nem fejté ⁵⁾). A tudományok mellett különösen kedvelte a művészet minden ágazatát, mindenek felett az építészetet ⁶⁾, és ebben olly jártassággal bírt, hogy a leg-

lására; azonban ezt bebizonyítani alig ha lehetséges volna, miután több oklevelekkel bírnk, mellyek ellenkezőt bizonyítanak, és e részben különösen hivatkozhatunk két levélre *Oklevéltárunkban CDLXXVIII. és DXXXII. sz. a.* Az első kelt július 25-dikén 1468., a másik september 13-dikán 1471., és így mind kettő jóval Mátyás második házassága előtt, és mind kettő bizonyítja a tudósok pártolását és a tudományokbani gyönyörködést.

¹⁾ Jac. Philip. Bergen Exam. Aug. Lib. XV. Suppl. Chron. ad annum 1463. *Pray, Annal. IV. d. 205. l.*

²⁾ Galeotus, *De Dictis et factis Mathiae Regis Schwandtner-nél I. d. 541. l.*

³⁾ A római és egyházi törvényekben jártasságát dicséri B. R. L. (Blasius de Rakamaz Litteratus), az 1486-diki törvénykönyv kiadója, ehhez írt bevezetésében. *Constitutiones Incltyi Regni Hungariae in 8-o s. l. et a. Horvát István, Nagy Lajos és Mátyás királyok védelme, 38. l.*

⁴⁾ Galeotus *e. h.*

⁵⁾ *Ugyanő XXX. fejt. Schwandtner-nél I. d. 660. l.*

⁶⁾ *Ranzan, Ind. 18. l.*

nagyobb építő mesterekkel vetekedheték a házak illendő és alkalmas belső felosztásában ¹⁾). Ezen vonzalma mellett nem csuda hogy a tudományokat másokban is pártolta, a tudományos intézetekben gyönyörködött, a tudósokat, művészeket bőkezűen megajándékozgatta ²⁾, a művészetet előmozdította, különösen sok szép új épületekkel díszesítette Magyarországot, oly annyira hogy e részben hazánk a többi művelt országokkal méltán vetekedhetett ³⁾. Itt nem ereszkedünk e részbeni nagy érdemeink, bámulatos nagyszerű terveinek részletes vizsgálatába, mivel ezen tárgyra annak idejében azon kívül is vissza kell jönni; azonban még is kötelességünknek ismerjük azt itt megjegyezni hogy, bár ezen nagy fejedelmünket a hiúság gyengeségétől egészen fölmenteni nem szándékunk, úgy még is mind azokat egyedül hiúságnak nem tulajdoníthatjuk ⁴⁾, hanem abban részt engedni kénytelenítettünk a tudományok és művészetek nemesebb szeretetének is ⁵⁾.

Bőkezűségét minden író egyaránt magasztalja; ritkán boesáta el magától valakit ajándék nélkül ⁶⁾. A fényűzést, melly folytonos háboruzásaival összekötve gyakran ürité ki kincstárát és adósságok tételére kényszeríté őt ⁷⁾, szerette,

¹⁾ *Galeotus e. h. IV. fejt. Schwandtnernél I. d. 537. l.*

²⁾ Maga mondja *Galeotus e. h. XXIII. fejt. e. h. 552. l.*, hogy Mátyás neki ujesztendőkor nagyobb ajándékokat adott, mint több cselédeinek együtt véve.

³⁾ *Tubero, I. könyve, 4. §. Schwandtnernél Script. Rer. Hung. II. d. 115. l.*

⁴⁾ *Tubero e. h.*

⁵⁾ *Bonfin e. h.*

⁶⁾ *Tubero e. h.*

⁷⁾ Zano Péter velenczei polgártól sok drágaságokat vásárolt, melyeknek árát nem volt képes életében kifizetni, mint kitetszik ennek Báthori Istvánhoz november 12-dikén 1490. írt leveléből. *Pray, Hist. Reg. II. d. 492. l.* Sokkal maradt adós kincstartójának Orbán egri püspöknek, mint kitetszik II. Ulászlónak october 28-dikán 1490. kelt leveléből, mellyben előre bocsátván, hogy elődje Mátyás király folytonosan nagy költséggel viselt háborúiban kincstárát kiürítvén, pénz dolgában mindig a hozzá hűnek tapasztalt Orbán egri püspökhöz és kincstartójához folyamodott, ki az ország jóvedelmeivel be

de csak nagyobb nyilvános alkalmakkal; különben egyszerűen élt, a nyájás társalgásban, a tréfában igen gyönyörködött. Jó barátai körében nem csak komolyabb és igen gyakran tudományos beszélgetéseket folytatott, hanem felsőbb állásáról megfelejtkezve mindent a legnagyobb készséggel megtett, mi jó kedvet éleszthetett; így igen gyakran lehetett a császárokon diadalmaskodó vezért, a kormányt szilárdúl vezető államférfit, az ítélő székében komolyan ülő birót, a tudományokkal foglalkozó tudóst, szabad óráiban a tűzhely mellett szakácskodva látni ¹⁾. A szerencsejátékokban is örömet részt vett, sőt azokban szinte szenvedélyes kedvtöltését találta ²⁾.

Mind e mellett uralkodói kötelességéről soha sem felejtkezék meg, a mulatságok által ettől magát elvonatni nem engedé. A mit csak lehetett, mind maga végzé el ³⁾. Foglalatosságai végbevitelében vas szorgalmú vala, minden hozzá intézett leveleket maga néze keresztül, minden erre adandó feleleteket maga tett fel vagy legalább elküldésök

nem érhetvén, a király parancsára mindenünnen kölcsön pénzt szedve magát adósságokba bonyolította, annyira hogy ezektől menekednie lehetetlen volna, — nehogy az említett püspök és rokonai ezen országos adósságokért idővel háborgattassanak, mind azon kül- vagy belföldieknél, keresztényeknél vagy zsidóknál lévő adósságait, melyeket a püspök a király és ország szükségére saját aláírású kötelezvény mellett és tanúk előtt felvett, magára vállalja, s azon hitelezőknek, kik az illy adósságoknak eddigi ki nem fizetését bebizonyítják, teljes elégtételt adni királyi szavára ígérkezik; ellenben azoknak követeléseit, kik kölcsön cím alatt Orbán püspök ellen föl nem léphetnek, de annak némi saját kezével aláírt és talán helytelen sürgetéseik folytán a király parancsára kiadott leveleiből akarják bebizonyítani, hogy nincsenek kielégítve, tökéletesen megsemmisíti s ezen követelésektől a püspököt és rokonait is fölmenti. Datum Bude in festo beatorum Simonis et Jude Apostolorum anno domini 1490. *Oklevéltár, DCCCVI. sz.*

¹⁾ *Bonfin, IV. tiz. VIII. könyv, 475. l.*

²⁾ A cseh háborúban egy izben koczkán 10,000 forintot nyert és azzal fizette ki katonáinak hátra lévő zsoldját. *Bonfin e. h. Has, Ungr. Mag. III. d. 254. l.*

³⁾ *Bonfin e. h.*

előtt keresztülnézett, megigazított; barátjaihoz pedig mint p. o. Vitéz Jánoshoz maga kezével is írt, de igen röviden ¹⁾. Főbb uraknál ²⁾, sőt a tehetősebb polgároknál is gyakran megfordult ³⁾, alattvalóit gyakran polgártársainak nevezte ⁴⁾; a köznép közt örömet forgott ⁵⁾, azzal beszélgetett, enyelt, tréfált és ebbeli tréfái néha az aljasságtól nem voltak mentek ⁶⁾; vélekedéseit, panaszait, állapotját álrühában igen gyakran ügyekéék kitapogatni ⁷⁾, így magát a közvélemény iránt legbiztosabban értesítendő. Ajtai, kivált második házasságáig, alattvalói előtt nyitva állottak; mindenki ügyes dolgaiban szabadon és minden akadály nélkül járulhatott hozzá, kegyes kihallgatásra számíthatott királya részéről és ezzel vigasztalta magát, ha mindjárt kívánságaira nézve célt nem ért is ⁸⁾.

A királynak szép, tündöklő tulajdonait, mellyek őt nem csak kora hanem minden idők legnagyobb fejedelmei, legelső vezérei egyikének bélyegzik és mint magános férfit is tekintélyes polczra emelték volna, némelly hibák és több árnyékoldalak szeplősítik. Önkényes bánása módjáról ⁹⁾, hiúságáról már feljebb is emlékeztünk. E mellett szándékai létesítésében nem csak állhatatos hanem a makacsságig akaratos volt ¹⁰⁾, haragra könnyen gerjedt és annak tetteiben is szabad utat engede, mi őt nem ritkán igazságtalanságra vezérelte, de vérének lecsilapodtával épen olly könny-

1) *Galeotus, XXVIII. fejt. Schwandtnernél I. d. 557. l.*

2) Így a szent-lőrinczi kedves apátjához igen gyakran kijárt.

3) Egy városi szabadalomlevelének végén ezt olvassuk: Datum Budae in Palatio cuiusdam Alberti Samboki civis civitatis Budensis 1476. *Kocachich, Form. Sol. 160. l. 7. sz.*

4) Egy 1474-ben a beazterczeiek részére kelt levelében. *Schlözer, Gesch. d. Deutsch. in Siebenbürg. I. d. 70. l. III. d. 570. l.*

5) *Bonfin e. h.*

6) *Székely István, Krónika, 219. l.*

7) *Hellai, II. d. 266. l.*

8) *Bonfin e. h. 476. l. Has. Galeotus e. h.*

9) Ezt különösen kiemeli *Tubero e. h. 116. l.*

10) Mennyire volt állhatatos feltett céljai mellett, bizonyítja az, hogy jelenlétében két ember a csuka mája felett annyira összevesz-

nyen meg is engesztelődött és az okozott kedvetlenséget jóvá tenni ügyekezett ¹⁾. Éles lángeszével az embereket egy tekintettel keresztülnézte ²⁾. Barátai választásában inkább érdemre mint nemességre, ősökre tekintett, de még is ezekben nem ritkán csalatkozott ³⁾, mit a barátságban állhatatlanságának rovására tehetünk. A szerelemnek is sokat hódolt, kivált özvegysége ideje alatt, de itt is a változottságnak volt kedvelője ⁴⁾; egyébiránt a belső családi csend megzavarását elkerülni ügyekezék ⁵⁾ és az illedelemről soha sem felejtkezék meg ⁶⁾. Társaságban a bortól nem idegenkedett, sőt azzal néha mértéken túl is élt ⁷⁾. A korlátlan dicsvágyat, a hiúság ikerét is méltán tesszük hibái sorába; poharazás közben gyakran mondá, hogy a fejedelmet semmi sem ékesíti annyira mint a hír és dicsőség ⁸⁾.

vén, hogy egymást összevagdaloák, a király föltevén magában, miszerint ezen halnak illy veszélythozó májából soha többé nem eszik, és szavát valósággal meg is tartotta, bár ez mint igen izletes és sokak által kedvelt étel igen gyakran megfordult asztalánál. *Galeotus*, VI. fej. e. h. 339. l. Állhatatosságát szándéka végrehajtásában igen nagyon dicséri *Galeotus* XVIII. fej. e. h. 549. l.

¹⁾ *Bonfin*, IV. tiz. VIII. könyv. 475. l., *Pray*, *Annal.* IV. d. 207. l. — *Bonfin* valamivel alább 476. l., mintegy megfelejtkezve előbbi szavairól ezt mondja: „Ad iracundiam difficulter irritari, irritatum commotumque non cito desidere.“ De ez tetteivel egyenesen ellenkezik.

²⁾ Veronai Gáborból mindjárt kinézte, mi lakik benne. *Galeotus*, XVIII. fej. 549. l.

³⁾ *Bonfin* e. h.

⁴⁾ *Bél*, *Adparat.* II. d. 112. l., *Bonfin* e. h., *Eder. Observ.* 96. l.

⁵⁾ „Nec humanis quidem passus est sibi facile interdici voluptatibus, muliercularum quandoque obnoxius fuit amoribus, sed a matronis abstinuit.“ *Bonfin* e. h.

⁶⁾ Tiene un vita onestissima. A pápai követ tudósítása *Engelnél* 15. l.

⁷⁾ *Bonfin* e. h. — Erre nézve az ellenséges indulatú *Tubero* e. h. 117. l. igen messze megy, midőn azt mondja hogy teste crapula et venere egészen ki volt aszva.

⁸⁾ *Tubero* e. h.

Azért a hízlegést igen szerette, de még is csak úgy, ha igen durva nem volt. Sokak által vádoltatik a tettetésről nagyobb vagy kisebb mértékben ¹⁾. Azonban ha meggondoljuk, hogy az uralkodóknak az állam titkait elárulni és terveiket idő előtt fölfedezni nem tanácsos, sőt igen gyakran veszélyes lehet és a birodalom jövődjét kockáztathatja, ezen tettetést mind addig még kétszínüséggé nem fajúl el, jellemhibájának nem tarthatjuk.

Jellemének minden keménysége mellett is szelíd, magasztos, a mindennapiságon feljülemelkedett nemes gondolkozás lengett minden cselekedetei felett és tündöklék ki minden szavaiból. Egy alkalommal hosszasan és ingyengéd érzéssel kívánta megczáfolni Terentius emez ismeretes szavait: *Obsequium amicos, veritas odium parit* ²⁾; más alkalommal némelly házi emberei azzal vádoltatván, hogy őt meg akarják étetni, méltósággal jegyzé meg: magáéinak fegyverétől ne féljen az, ki igazságosan és törvénytiszteleg uralkodik ³⁾. Egy ízben kíséretével a pálosok sz. lőrinczi kolostora előtt Buda mellett épen estebéd ideje alatt jelenvén meg, a kapus, utasításához képest, miszerint illy időben a perjel engedelme nélkül senkit be ne bocsásson, őt megállítá és tovább menni nem engedé; mire az

¹⁾ *Turócsi, IV. rész, LXV. fej. Schwandtnernél* őt a tettetés mesterének (*dissimulandi magister*) nevezi, *Bonfin e. h. III. tiz. IX. könyv, 370. l.* valamivel szelídebben fejezi ki magát: „*In agendo cautus et sagax — — — et ad simulandum dissimulandumque nimis idoneus. Cum senioribus simplicitatem quamdam sepe preferre, callide quaecunque mens male ferret elicere, obliqua consilia intelligere et corda hominum cautissime perscrutari, difficulter alienis artibus falli videbatur.*“ — Még szelídebben szól erről a pápai követ a szent-székhöz intézett tudósításában *Praynál, Annal. IV. d. 163. l.* mondván: „*Est enim rex doctus, cum gravitate et maiestate quadam dicendi, ut nihil dicat, quam id quod sibi credendum videatur.*“ Mind ezen előadások egyébiránt úgy vannak alkotva, hogy inkább Mátyás dicséretére mint dicsárlására látszanak célozni.

²⁾ *Galeotus e. h. XXIII. fej. 552. l.*

³⁾ *Galeotus XIX. fej. 550. l.*

idő közben tudósított perjelnek, midőn szolgálja illetlen magaviseletét mentegetné, azt felelé: „Bár az én szolgálaim is parancsaimat mindig illy hűséggel teljesítenék 1).“ A modrusi püspök és pápai követ sokáig árulkodván titkon és allattomosan a magyar nagyok ellen, a nélkül hogy Mátyás, ki embereit ismerte és velek tudott bánni, neki hitelt adott volna, végre megúnta boszantó eljárását és egyszer nagyainak fényes körében szólítá fel a vádoskodót, ismételné itt mind azt nyilván és őszintén, mit nékie titokban mondott volt. Az alacsony rágalmazó meglepve és megszegyenülve elnémult és a király őt tartományaiból kitiltá, a készülétek megtételére 48 órát engedvén 2). Más izben egy bátor tettei által megkülönböztetett és azért igen kedvelt katonája, annak meghallására, hogy a háború a király és Fridrik császár közt közelebből kiütendő, elbocsáttatásáért esedezvén, azon az első pillanatban igen nagyon felindult, de miután értésére esett volna, hogy ezen vitéz bajnok a császárnak esküvel fogadta volt, hogy ellene kardot soha sem ránt, mindjárt nem csak lecsöndesedett, hanem a becsületére annyit tartó harczost megdicséré és ajándékokkal terhelve bocsátá el szolgálatából 3). Elménczségei néha csipősek és a gázságot sujtók valának. Egy fősvény udvaroncza, kit testvéréveli osztályos czivódásaiból ismert, fekete köpenyben, megnőtt szakállal és a gyász minden jeleivel jelenvén meg előtte, a király ez iránti kérdésére testvére halálát adá szívfájdalma okául; mire a király megjegyzé; talán azért mivel az olly későre történt és az orvosok tudatlansága nem segített elég hamar nyugtalanságodon? 4).

Az illy cselekedetekre, illy szavakra képes fejedelem, kivált mintán e mellett a hon, a nemzet dicsőségét olly magas polczra emelte, lehetetlen hogy alattvalói kedvessé-

1) *Egerer, Fragmen panis 237. l. Oross, 341. l.*

2) *Galeotus, XIII. fej. 544. l.*

3) *Ugyanő VII. fej. 539. l.*

4) *Sacy, Hist. d'Hongrie, 395. l.*

gét meg ne nyerje, és valóban Tuberónak feketevérűsége kell azon állítására, hogy a honfiak inkább félelemből mint szeretetből ragaszkodtak hozzá ¹⁾. E mellett különösen a magyar benne feltalálta nemzeti bélyegének minden fényes oldalait, annak minden árnyéklaival vegyítve; eleven képe volt ő az igaz magyarnak minden erényeivel és hibáival kedves, kellemetes alakban, Ez őt népszerű királylyá tette hazánkban, épen úgy mint I. Miksát Német-, IV. Henriket Franciaországban. Az illy fejedelmek a nemzettel összeolvadva maradnak meg annak minden osztályai emlékezetében, az ilyeneket lelkesedéssel említi sok századok mulva is a nemzetnek minden jámbor tagja, még az olyan is, kinek állása nem engedi meg, hogy hona régibb történelmével megbarátkozzék.

A mi Mátyás királynak személyességét illeti, ő igen jártas volt a külföldi nyelvekben, a törököt és görögöt kivéve majd minden ismeretes európai nyelveket értett ²⁾. Jól beszélt a tótot és deákot, bár az utolsóban ejtett néha hibákat ³⁾, németül fogsága alatt tanult meg ⁴⁾ és beszélt olaszul ⁵⁾. E mellett azonban anyai nyelvét, bár annak virágoztatására mit sem tett, egészen nem mellőzte el; ékes beszéde mind ebben mind a deákban köz dicséretet

¹⁾ *Tubero e. h. I. könyv, 5. §.* — Ugyan ezen író más helyt 4. §. magával ellenkezve azt mondja: Mátyás meg tudta a sziveket nyerni, mivel inkább kegyelemmel mint keménységgel büntette a hibázókat.

²⁾ *Bonfin e. h.*

³⁾ *Galeotus e. h. III. fej. 537. l. és XXVIII. fej. 557. l.* A deák classicusok olvasásában gyönyörködött, mint *Péczeli e. h. II. d. 537. l.* mondja, a harc robajai mint az általa paradicsomná varázsolts Visegrád békés árnyai, csendes örömei közt. *Galeotus* szerint *XXVIII. fej. 557. l.* a tót dialectusokat majd mind értette.

⁴⁾ *Galeotus e. h.*, ki szerint az idegen fejedelmekkel németül folyvást beszélt.

⁵⁾ A pápai követ róla tett tudósításában azt mondja: „Hunc regem si S. V. videret, quam gravitatem, quam prudentiam praeserferat, quam svavi et gravi eloquentia polleat, diceret hunc Italicæ et Latinae Lingvæ semper incubuisse. *Praynál Annal. IV, d. 167. l.*

érdemelt ¹⁾). Nagy segítségül szolgált neki e részben, úgy mint minden más tárgyban, megkülönböztetett emlékező tehetsége és vas szorgalma ²⁾). Írásvonásai tiszták sőt az akkori időkhöz képest szépek is valának, az új és avult betűk közt a közép utat követvén ³⁾).

Egyébiránt igen vallásos volt ⁴⁾), de épen nem vakbuzgó ⁵⁾). A csillagjövendölésekre igen sokat tartott, és nem igen kezdett el valami nevezetést a nélkül, hogy astrolog-jait előre meg ne kérdezte volna. A magános életben egyszerű, nyájas és elmés ⁶⁾), beszéde halkkal folyt, de ékes-ségével és velős gondolataival mindent elbájolt ⁷⁾), különösen katonáihoz a harcban intézett beszédei élesek, hevesek és elragadóak voltak, és ezeknek hatását nem kevésse emelte férfias, tiszta és csengő hangja ⁸⁾).

Testére nézve középszerű volt ⁹⁾), vagy valamivel nagyobb ¹⁰⁾), lóháton nagyobbnak tetszett mint állva ¹¹⁾). Szép idomos ábrázata, nemes tekintete ¹²⁾) kellemes benyomást

¹⁾ Rakamazi Balázs deák e. h. *Horvát István* szerint e. h. Különösen a magyar példabeszédekben igen jártas volt. *Galeotus*, V. fejr. 538. l.

²⁾ *Bonfin e. h.*, *Galeotus*, XXVIII. fejr. 558. l.

³⁾ *Galeotus e. h.*

⁴⁾ „Praepolluit insuper pietate non mediocri, cui mira religio et tanta divini sollicitudo cultus inerat, ut domi militiaeque non secus atque Alexander, dextera Deum, sinistra hastam ferret, in deos et homines juxta liberalis. *Bonfin e. h.* 476. l. — Vallásosságáról a castellai püspök a pápának azt írta, hogy a vallászertartásainak serény gyakorlásában őt egyházi személy létére is meghaladja. *Péterfi, Conc. l. d. 9. l.* — Paizsán e szavak állottak: Alma Dei Genitrix Maria interpella pro Rege Mathia. *Palma, II. d. 420. l.*

⁵⁾ *Pray, Annal. IV. d. e. h.* — Számos hussiták voltak mindig seregeiben még a felsőbb katonai tisztek közt is.

⁶⁾ *Pray e. h.*

⁷⁾ *Bonfin e. h.*

⁸⁾ *Bonfin e. h.*

⁹⁾ *Galeotus*, XIV. fejr. *Schwandtnernél I. d. 546. l.*

¹⁰⁾ *Bonfin*, IV. tisz. VIII. könyv, 475. l.

¹¹⁾ *Galeotus e. h.*

¹²⁾ *Bonfin e. h.*

tett; növelte ezt piros képe, fürtös, gonddal ápoltt szőke haja), eleven barna szeme ²⁾), egyenes orra, de gyengítette széles szája ³⁾). Szabad és nyílt tekintetével kedveltjeire nem minden báj nélkül kacsinta, míg ellenségeit némi hatásteljes keménységgel fogta szem közt ⁴⁾). Termete szép és idomos ⁵⁾), de inkább férfias mint asszonyos ⁶⁾), nyaka vastag, válla széles, melle erős volt ⁷⁾). Ujjai hosszúságuk által különböztették meg magokat, és ezek közül a kissébbiket közönségesen görbén tartotta ⁸⁾). Testének ereje a középszerúséget nem haladta meg ⁹⁾), de azt a gondos és folytonos gyakorlás megedzette, a fáradalom eltűrésére alkalmassá tette ¹⁰⁾). A birkozást már gyermek korában szenvedélylyel űzte ¹¹⁾), mint megélemedett ember a lovaglásban, mellyben magának a legfőbb tökélyt tudta megszerezni ¹²⁾), a lovagjátékokban gyönyörködött és ezekben maga személyesen is különös ügyességgel vett részt ¹³⁾), könnyű mozdulásai és hajlékony teste által kedvezőleg segítve. Szava

¹⁾ Ugyanő ugyanott. — *Galeotus* szerint *e. h. XXIII. fej. 552. l.* haja valamennyire vereses volt.

²⁾ *Bonfin* és *Galeotus e. h.*

³⁾ *Bonfin e. h.*

⁴⁾ *Ugyanő ugyanott.*

⁵⁾ *Ugyanő ugyanott.*

⁶⁾ *Galeotus e. h.*

⁷⁾ *Bonfin e. h.*

⁸⁾ *Galeotus e. h. XXIII. fej. 552. l.*

⁹⁾ *Ugyanő ugyanott.*

¹⁰⁾ *Bonfin e. h.*

¹¹⁾ *Galeotus, XII. fej. 543. l.*

¹²⁾ *Galeotus e. h. XIV. fej. Schwandtnernél I. d. 546. l.* csak kettőt ismert, ki úgy megülte volna a lovat mint ő: Sforza Ferencz milanói fejedelmet és San-Severinei Róbertet, a velenceieknek e korban egyik leghíresebb vezérét. — *Bonfin, IV. tíz. I. könyv, 389. l.* azt is állítja, hogy a kocsisásban gyönyörködött (*aurigatione assidua usus est*); mire *Lissti, Adnotat. ad Bonfin. Kovachichnál Script. Min. I. d. 336. l.* azt jegyzi meg, hogy kocsis nem volt, *Romanus enim mos jam olim saue desierat, nisi forte dicere velit curru kochij vectum, cujus Rex primus inventor fuerat.*

¹³⁾ *Bonfin. IV. tíz. VIII. könyv, 475. l.* — Az idomtalan erejű Hunyadiak Kora.

tiszta, hangos, beszéde lassú és velős volt ¹⁾. Ébren aludt, a legkisebb neszre is fölébredt és mindjárt talpon is volt; de háborúban a legnagyobb veszélyek, a legelevenebb zaj közt is tudott édesen szunyadni ²⁾.

Ilyen volt Mátyás királyunk, kinek halálával az előnkbe tüzött czélt elértük. Azonban, mielőtt az olvasótól búcsút vennénk, ezen munka második nagy osztályában még egy futó tekintetet vetünk a haza és lakosainak belső állapotjára ezen keresztülfutott időszakban, adott szavunkat beváltandók.

Holubár híres német bajnokon győzedelmeskedett, úgy hogy vele összeülvén, a nagytestű csatár általa épen fején találva lováról lebu-
kott, a király is ugyan mellén találva a nyeregből lecsuszott, de a kantárt kezében megtartá és minden sérülés nélkül marada, míg amaz összezúzatott és kezét is eltörte. Mátyás megsérült ellenfelét nem csak gyógyíttatta, hanem meggyógyulása után meg is ajándé-
kozta. Ezen bajvívás kimenetelén annyival inkább csudálkozott *Galeotus*, mint maga mondja *e. h.*, mivel Holubár nagy és izmos, Mátyás ellenben csak közép erejű s termetű volt.

¹⁾ *Bonfin e. h.*

²⁾ *Galeotus e. h. XX. fejelet. Schwandtnernél e. h. 551. l.*

Nevezetesebb nyomtatási hibák.

70. lap	7. sor felül: az	<i>olv.</i> azt
„ „	19. s. alúl: elküldtjeihez	<i>olv.</i> esküdtjeihez
86. l.	7. s. f. brandeburgi	<i>olv.</i> brandenburgi
109. l.	16. s. a. révének	<i>olv.</i> révénél
133. l.	19. s. a. <i>Oklevéltár</i>	<i>olv.</i> <i>Oklevéltár</i>
159. l.	5. s. a. kerületekben	<i>olv.</i> kerületben
217. l.	3. és 7. s. a. Hausitz	<i>olv.</i> Hansitz
245. l.	12. s. a. halva	<i>olv.</i> félholtan
276. l.	<i>legalsó sorául olvasandó a 277. l. legalsó sora</i>	
290. l.	2. s. a. okozot	<i>olv.</i> okozott
315. l.	9. s. f. 14-dikén	<i>olv.</i> 17-dikén
368. l.	17. s. a. Reihstags	<i>olv.</i> Reichstags
397. l.	7. s. f. Geréb	<i>olv.</i> Geréb :
446. l.	5. s. f. mos	<i>olv.</i> most
478. l.	1. s. a. Pannouiassal	<i>olv.</i> Pannoniussal
479. l.	3. s. f. egy részről, Mátyás	<i>olv.</i> egy részről Mátyás
„ „	4. s. f. brandeburgi	<i>olv.</i> brandenburgi
496. l.	1. és 2. s. a. beke Friderikkel	<i>olv.</i> béke Friderikkel
506. l.	15. s. f. facta fuisse hominem	<i>olv.</i> fata fuisse hominem.

70/102715

113

This book should be returned to
the Library on or before the last date
stamped below.

A fine is incurred by retaining it
beyond the specified time.

Please return promptly.

JAN 8 1973
4120033

Widener Library

3 2044 100 888 262

